

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_232118

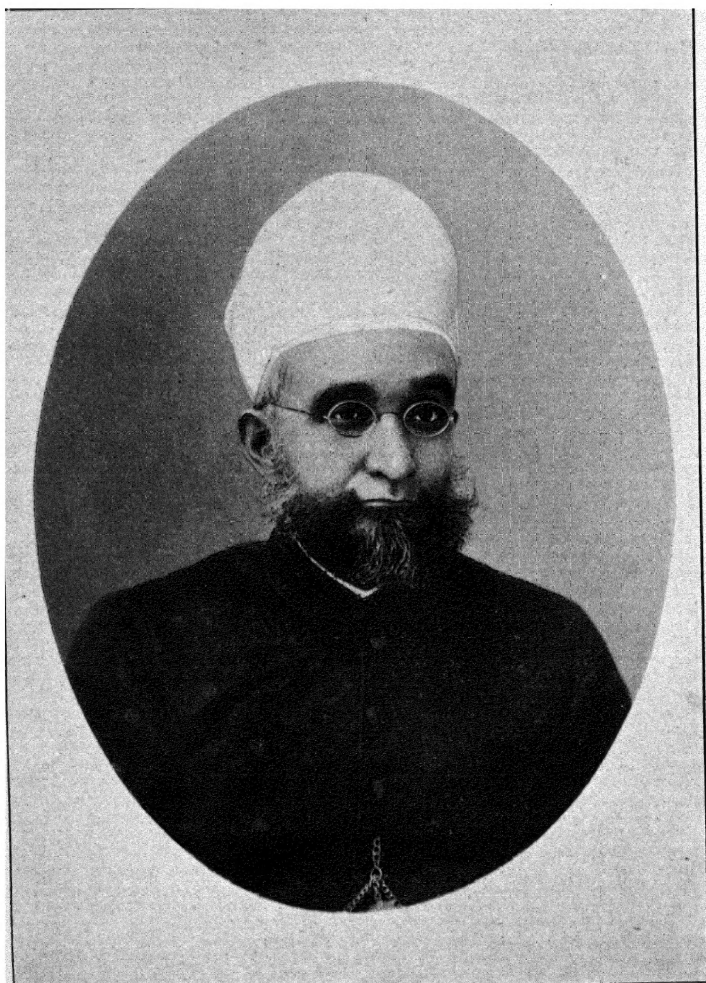
UNIVERSAL
LIBRARY

نواب غریز جنگ بہادر مولف و مصنف

الذخيرة الصف

جامع الفاظ مفترده و مرکبه اصطلاحی و استعمال فارسی و امثال و مقوله های عجم ملزم به سناد
مستقیم و متأخرین و معاصرین عجم و برای هر کس که بخواهد

زبان اردو مع اسناد کلام زبان دانان

جَلَدٌ وَافٍ دَهْمٌ

مؤلفه خان بهادر شمس العلماء اعظم بن خانبهادر و طایفه یاب حسن خدمت ملازمت علمی

لَسْكَارِ اَصْفِيَّةِ

جميع حقوق این تالیف وقف عام است

نسخه های این کتاب که طبع می شود آنرا هم وقف کرده ایم

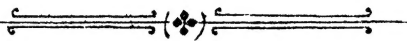
و حق تالیف مؤلف هم وقف عام است هر که خواهد این را چاپ کند و منتفع شود

در ۱۳۳۶ هجری مطابق ۱۳۲۶ شمسی

مطبعة عزيز المطابع
مطبعة عزيز المطابع

اعزاز و شکرانہ اعزاز

اعزاز (۱) میں اپنی اس تالیف کی اعلیٰ کامیابی پر خداوند کریم کا شکر گزار ہوں اور یہ بات میرے باعث افتخار ہے کہ اس کا نام میرے آقاے ولی نعمت حضور پر نور بندگانِ تعالیٰ علیہ السلام کے مبارک تخلص کو اپنے سر پر لئے ہوئے ہے اور اس کا آغاز آپ ہی کی مبارک جوبلی چہل سالہ کی تقریب میں ہوا۔

(۲) میں ہزار کسلسنی لارڈ منٹو بالقاہم گورنر جنرل ہند کا شکر یہ ادا کرتا ہوں کہ آپ نے براہ عنایت مجھ کو اجازت عطا فرمائی کہ میں اس کتاب کا ڈوٹی کیشن آپ کے نام نامی سے کروں۔ صاحب رزیڈنٹ حیدر آباد بذریعہ مراسلہ نشان (۲۲۵۸) مورخہ ۲۴ جون ۱۹۵۹ء مجھ کو اطلاع دیتے ہیں کہ ہزار کسلسنی آپ کا شکر یہ ادا کرتے ہیں کہ آپ نے ان کو ایسی عالمانہ تالیف میں ان کی یادگاہ قائم ہونے کا موقع دیا۔

اعانت (۳) میں ہزار کسلسنی میرے موصوف کا دل سے شکر گزار ہوں کہ آپ نے باجلاس کونسل

عطا کیا جا

یہ حکم فرمایا کہ مؤلف کو اس کتاب کی ہر ایک جلد پر جس صطح وہ شائع ہوتی جاے پان پانویس روپیہ کا آئزیریم (صلوات علیہ)
 (۴) میں اپنے آقا ولی نعمت علی حضرت والی سلطنت دکن جنہوں پر نور سرکار نظام ادا م اللہ اقبالہ کا شکر ہے
 بجان و دل ادا کرتا ہوں کہ سرکار مدوح نے حکم فرمایا کہ سلطنت آصفیہ کے شاہی خزانہ سے بھی مؤلف کو
 اس کتاب کی ہر ایک جلد پر جس صطح وہ شائع ہوتی جاے سات سو اسی روپیہ کی امداد عطا کی جاے۔
 (۵) حیدر آباد کے امراء عظام سے جناب نواب فخر الملک بہادر معین المہار صنیعہ تعلیمات و عدالت و کو تو ملی
 و ہور عاتہ کی علم دوستی کا بھی شکر گزار ہوں کہ آپ نے اپنے خاگی خزانہ سے ہر تالیف کی ہر ایک جلد پر سو روپیہ کا اعزازی مقرر
 فرمایا کہ
 (۶) اگرچہ اس کتاب کی ہر ایک جلد کے پانسو نسخوں کی طبع کا حقیقی صرفہ بقدر الکفا سکتا غنائیہ ہے
 اور معاونین بالقبہم کی امداد کا مجموعہ بھی اسی کے قریب قریب ہے۔ لیکن محض اس خیال سے کہ پبلک
 نفع پہنچے میں نے جملہ نسخہ مطبوعہ کو بلا سحاط اپنے نفع کے مع حق تالیف کتاب بلا کسی معاوضہ کے پبلک
 لائبریری مدارس اور بعض شائقین و معاونین زبان فارسی کے لئے وقف کر دیا ہے۔ معزز ناظرین کتاب
 روشن ہے کہ یہ ۲۸ جلد کی کتاب ہے اور مؤلف کی ضعیفی کی وجہ سے کمال اہتمام کے ساتھ سال بھر
 میں ایک اور کبھی دو جلدیں شائع ہوتی ہیں اور بظاہر مجھ کو صرف خداوند کریم سے توقع ہے کہ میں اس
 کتاب کی تکمیل اپنی باقی ماندہ عمر میں کر سکوں۔ وَھو علی کل شئی قَدیر۔

پبلک کافدائی

احمد عبدالعزیز۔ ناٹلی

(خان بہادر شمس العلماء نواب عزیز جنگ بہادر)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ عَلٰی اِحْسَانِہٖ کہ فضل عیش دوازدہمی جلد این کتاب را با ختام رساند و
اندرین روز ہا صحت ما یسے خوب ماند۔

موسم سرما روی نساید۔ خدایش بخیر بگذارد۔ چشم از معزز ناظرین این کتاب
کہ دعائے خیر کنند۔

خادم شما
عزیز جنگ
مؤلف

از مال که بدان تجارت کنند مؤلف عرض کند که فارسیان بمعنی سرایه و مال اسباب استعمال این می کنند و بقاعده خود با آن درازی نویسد و با مصداق خود هم کرب می کنند که در لغت های آید (اردو) بصناعت بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث پونجی - سرایه -

بصناعت آوردن استعمال - صاحب آصفی که صاحب بصناعت بودن و بصناعت با خود ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند داشتن (حافظ شیرازی) چو تو کیسیا فروشی که حاصل کردن بصناعت و با خود آوردن است و بس (سعدی شیرازی) بصناعت نیاورم دانی (اردو) سرایه رکھنا - صاحب بصناعت الا امید (خدا یاز عفو مکن نا امید) (اردو) ہونا - سرایه دار ہونا -

بصناعت حاصل کرنا - اپنے ساتھ لانا -

بصناعت برون استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی بصناعت قرار دادن است (حافظ شیرازی) قناعت را بصناعت سازومی سوز (شیرازی) بہشت آں ستان کہ طاعت برد (اردو) بقتا و دنیا کرانقہ ببايد بصناعت برد (اردو) بصناعت حاصل کرنا - اپنے ساتھ لیجانا -

بصناعت داشتن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند بصناعت حاصل کردن است (جمال آصفی) زلفت از دنیا بصناعت های زیبا یافته

لعنت از شکر حلاوت های فائق ساخته (ار دو) بضاعت حاصل کرنا۔ مال و دولت پانا۔		
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> مَوْجِدَةُ بَاطِلِ حِطِّي </div>		
<p>بطا بقول بران بفتح اول و سکون ثانی کنایه از صراحی شراب که بصورت مرغابی ساخته۔ صاحب جامع همزانش صاحب سوار البسیل گوید که معرب است بمعنی بت که در فارسی زبان نوعی از مرغابی است۔ مؤلف عرض کند که چون بطا را که معرب بت فارسی است فارسیان نظیر شباهتش نام صراحی شراب قرار دادند۔ استعاره ایست نه کنایه۔ مخفی مباد که نظر بر اعتبار صاحب جامع که از اهل زبان است بمعنی را تسلیم کرده ایم و چند آنکه از نظر ما گذشت و گویش ما خورد (بطای و باده و شراب) بمعنی صراحی شراب است استعمال مجرّد بط بمعنی صراحی می یافته نه شد (ار دو) شراب کی صراحی۔ مرکبش۔</p>		
(الف) بطاق ابروی کسی چاکشیدن	مضام خوردن، و جام کشیدن مستعمل صاحب بحر نسبت ۴۸	چون
(ب) بطاق ابروی کسی غر خوردن	مطلای وارسته و بر (و) گوید که مرادف (سن) بمعنی بیاد کسی	چون
(ج) بطاق ابروی کسی ساغر زدن	وارسته شراب خوردن۔ و این نقل خان آرزو است که در	چون
(د) بطاق ابروی کسی ساغر کشیدن	بذیل چراغ هدایت ذکر (دو سن) به همین معنی کرده مؤلف	چون
(ه) بطاق ابروی کسی کار کردن	(۴۸) عرض کند که وارسته خوب کاری کرد که (۴۸) را با الفاظ	چون
(و) بطاق ابروی کسی خمی زدن	گوید که عام قائم نمود که (الف تا د و و سن) همه غل	چون
(ز) بطاق ابروی کسی می زدن	بیاد آنند۔ فارسیان چون کاری بیاد کسی کنند می گویند که	چون
<p>کار کردن است و بهار نقل نگارش اینقدر اضافه کند که اکثر شراب زدن یا هر چه برین معنی بود چون ساغر</p>		<p>این کار بطاق ابرو و فلان کردیم یعنی بیاد او اعم از اینکه می خواری یا باشد یا کاری دیگر۔ بهار و بحر و خان</p>

ہمہ بخشخص الکفرا کرد و وارستہ تعمیم خوشی قائم کرد۔
 (طالب آملی - الف) در سبجیم و طاعت میخانہ
 شغل است و جامی بطاق ابروی محراب کی کشیم و (طہ) و
 الف) بطاق ابروش چون در کشم جام و بستر غلط
 بدوش خود امام شہر در محراب نماز دہد محمد علی سلیم
 آسم کی بنمزد زنجیری خورم و ساغر بطاق ابروش مشیر
 می خورم و (دہ - ج) زاہد مشبہ سحر با مشر
 ناب زد و ساغری ہر دم بطاق ابرو محراب زد و محمد
 سعید اشرف د) خوش آئنگہ مست نشینم برابر
 رویت و کشم و چشم نو ساغر بطاق ابرویت و (دہ -
 لا) باشد بطاق ابرو در کار عایش و ہر کس ہر
 کجا کہ کند کسب اعتبار و منفی مباد کہ محققین بالائیں
 اسناد استعمال این یافتند کہ نقلش بالا گذشت و ہر کی
 مطابق ذوق خود مصدری ازاں قائم کرد - ہمانا وارستہ
 از تحقیق ذوقی دارد کہ مصدر قائم کردہ اش یعنی (لا)
 بر ہمسہ اسناد شامل است و بحر و بہار کہ نقلش برداشتند
 نقصانی نکردند کہ مصدر قائم کردہ وارستہ را پسندیند

اما خان آرزو کہ بر (و و سز) قناعت کرد و (لا)
 را ترک فرمود تعجب خیر است می پرسیم ازو کہ اگر تعمیم
 وارستہ را نمی پسندی و تخصیص خود را درست
 میدانی چرا الف تا د قائم نکردی کہ اسناد استماع
 پیش تست د (و و سز) را چرا قائم کردی کہ سز
 نداری و بہ تصدیق ادعای خود مند (ج) را
 نقل کردہ جزین نیست کہ می خواہی لغتی تازه پیدا
 کسی تا در موضوع چراغ ہدایت داخل شود
 و ایجاد بندہ را می پسندی اگر چہ گندہ باشند آفرین
 بر وارستہ و تبعانش (اردو) کسی کی یاد میں
 کوئی کام کرنا جیسے بعض یوروپین مخاطب سے
 یہ کہہ کر شراب کا پیالہ پیئے لبوں سے لگاتے ہیں کہ
 (آپ کی سلامتی کا پیالہ ہے) اسی طرح غم میں یہ دستور ہے
 کہ پیالہ شراب کو یہ کہہ کر لبوں سے لگاتے ہیں کہ (محو
 کے طاق ابرو کی یاد میں پیتا ہوں یا یہ کام اسکے
 طاق ابرو میں کرتا ہوں)۔

بطاق افتاد و چشم کسی | مصدر مصطلحی -

<p>بقول خان آرزو در چراغ هدایت وقت اخیر و قضا بقول که آدمی را قریب مرگ باشد (تاثيره) از توکل بر بستر از درد فراق افتاده است + لاله هم بیچاره تو چشمش بطن افتاده است + مؤلفان کند که چون بیچاره صاحب فرارش و تریب الکرگانه چشمش بیوی سفت و ظاهر معلوم میشود که طاقی رای بیند که بالای سر است از همین این مصدر اصطلاحی قائم شد و کنایه باشد از (قریب الکرگانه) و همین است معنی مصدر هر دو مشتقین بالا تعریف نویسی نکردند که معنی مصدری را شاید (ارو) آنکس چتر اجانا - بقول امیر حالت نزع می آنکس کا اسطرح کھنار جهان که ان میں نہ نور باقی رہے نہ حس و حرکت گویا چتر گئیں (زلق) آنکس چتر این ڈھلکیا منکا به بھگی بجکی لگ گیا گھڑا - بطاق بلند گزاشت مصدر اصطلاحی بقول بهار و اندیش نقل نگار یعنی فراموش کردن غلط غلط</p>	<p>تہا) گذشت کار شکست بنای عهد ترا + قضا بطاق بلندی زشت شد دل با مؤلف عرض کند که عادت است چون چیزی را بطاق غیر بلند گذارند همیشه پیش نظری باشد و فراموش نمی شود بر خلاف آن اگر بطاق بلند گذارند چشم فرو نیفتد و فراموشش کنند از همین این مصدر اصطلاحی قائم شد و کنایه است موانع قیاس (ارو) طاق پر کھنا - بقول آصفیہ سلطانا طاق نیال پر کھنا - دیکھو (بطاق نیال نهادن) بطاق بلند نهادن مصدر اصطلاحی مراد (بطاق بلند گزاشت) که گذشت (ظہوری) آوازہ کرشمہ خواب فرو نشست + از ابروی بطاق بلندی انہادہ شد + (ارو) دیکھو بطاق بلند گزاشت بطاق چرخ رساندن مصدر اصطلاحی بقول بہار باغہ در رفعت و بلندیت (علی خراسانی) بطبع قافیہ سنجان کہ در سارج نظم + بطاق چرخ رساند اندامی را + صاحبان اندہ بحر نقل نگارش مؤلف عرض کند کہ کنایہ است بمعنی رساندن بر تہ علی ترین</p>
--	---

<p>عجب است از محققین بالا که تسامح بہار را کہ در عرض معنی است ظاہر نمی کنند۔ بہار بطرزی کہ تعریف این کرده است شایان مصدر نہ باشد و حاصل بالمصدر را بہت مخفی مباد کہ از سند علی خراسانی رسانیدن پیدا عیبی ندارد کہ رساندن و رسانیدن ہر دو یکی است (ارو) آسمان پر پہنچا دینا۔ بقول امیر سر بلند کرنا۔ عزت دینا۔ تعریف میں مبالغہ ہے (داغ) مری افتادگی نے آسمان پر مجھ کو پہنچایا ہے زمین پر وہ نہ ٹہر جو تہائے خاک پا ٹھہرے ہے (آتش) آسمان پر حسن نے پہنچا دیا دلدار کو ہے دھوپ سائے کو کیا کویج کیا رخسار کو ہے۔</p> <p>بطاق خانہ بودن چشم مصدر اصطلاحی - (ارو) دیکھو۔ بطاق افتادن چشم۔</p>	<p>بقول بہار عبارت از انحالت کہ آدمی مشرف بر مرگ شود و چشم بر دیوار خانہ و اردیار و بسوی آسمان چشم باز ماند (رکنای مسیح) بطاق خانہ از ان چشم باشد دم نزع ہے کہ طاق خانہ بمن چشم بر سرای تو بست ہے صاحب بحر فرماید کہ مراد (بطاق افتادن چشم کسی) است۔ صاحب انند نقل نگار بہار مؤلف عرض کند کہ ماصراحت ماخذ ہمدرا بخاک کردہ ایم و درینجا اینقدر قابل صراحت کہ سند رکنای مسیح متقاضی آنست کہ (بطاق خانہ باشند چشم) قائم شود و با بودن ہم درست بلکہ بودن بہتر از باشند و متعارف و لیکن سند بالا برای بودن نہ باشد (ارو) دیکھو۔ بطاق افتادن چشم۔</p>
---	---

<p>بطالت</p>	<p>بقول صاحب بول چال بقول معاصرین عجم بوم تعطیل مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بقول منتخب بفتح تین بمعنی مطلق و بیکار شدن پس فارسیان روزی را بدین اسم موسوم کردند کہ ملازمین را منجانب حکومت خصمت از کار باشد برای راحت۔ مخفی مباد کہ فارسیان بقاعدہ خود تائی مذکورہ را۔ دل می نویسند پس جاداد کہ ما این را بایں تصرف خفیف لفظی و معنوی مفسر گوئیم (ارو) تعطیل بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مؤنث۔ بیکاری۔ ٹھٹھی۔ یوم الزااحت۔</p>
---------------------	---

بطانہ بقول صاحب تحقیق الاصطلاحات بکسر اول استرہر چیز چرا کہ باطن ابرہ می باشد خلاف
ظہارہ و فرمایند کہ در ہند باطن دستار را بفتح گویند مؤلف عرض کند کہ ما از معاصرین عجم ہم شنیدیم
کہ استر دستار یعنی زیر پیچ را بطانہ گویند و اگر نہ استعمال بدست آید تو انیم گفت کہ مفترس است و معنی
عام با عراب اول الذکر لغت عربت صاحب منتخب ذکر ایں کردہ است (ارو) بطانہ - بقول آصفیہ -
عربی - اسم مذکر - بھرتی - بھراو - تہ پیچ - زیر پیچ - وہ کپڑا جو کپڑی کے نیچے پٹیتے ہیں -

بطابادہ اصطلاح - بقول بہار صراحی کہ بصورت لبط متفق کہ استعمال ایں مقولہ بحق کسی البتہ درست باشد کہ
سازند و شراب در اں کنند صاحب اند نقل نگارش دورانی ش نباشد و خطا بر خطا کند و از پالغوی خود آگاہ شدہ
مؤلف عرض کند کہ مرکب اضافی است (صاحب) بعد از وقت نادم و دست خود بر خسار سیلی زند و لیکن ظاہر
نقشہ بادہ توحید بر اں زند حلال بد کہ بطابادہ کم از مرغ خود را سر خر و نماید غنی کسی کہ خود را بہ ظاہر معقول ظاہر کنند
در ہم نشاندہ (ارو) و کیحویط - و در حقیقت نام معقول باشد فارسیان بحث آگویند، قلیا
بطبانچہ روی خود سخی دارو متقولہ بقول بر سر خروئی ایں بہ مقول نکینم کہ طبانچہ بر کلہ خود زدہ است
بہار یعنی در عین حزن و اندوہ مسرور و شادماں می باشد (ارو) بنا و لے مسرور، کن میں اس شخص کو کہتے ہیں
تا موجب شامت اعدا نہ شود صاحب بحر ہم قدر گوید جس کا دل مخموم ہے اور ظاہر میں اپنے آپ کو خوش دکھاتا
کہ در عین اندوہ - شاد می باشد ہمہ محققین فارسی باں ہے - اسی کے لئے کہتے ہیں " دل میں نڈھال -
و در باندان اذین ساکت بادی ایں بہار و اندوہ خوش نقل نگار مؤلف عرض کند کہ بدون سند استعمال
میں کہتے ہیں " یہ تو توبہ کی سر خروئی ہے " یعنی اپنے کئے پر خوب پچتا یا اور توبہ کیا ہے اور اپنے کتوں

پر طاپنے رسید کئے ہیں اسی وجہ سے کل لال لال نظر آتے ہیں۔

بطر بقول بول چال و رہنما بحوالہ زبان معاصرین عجم و سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار البضم مراد بطر بمعنی شیشہ و فرما یکہ (بطری مشروبات) شیشہ شراب را گویند مولف عرض کن کہ مائشہ اللہ انبائی وطن فارس لغت زبان خود را الوداع گفتم خوب مغرّسی پیدا کردند کہ بیل بائل انگلیسی است و درامائش - بی - او - بی - یل - بی - باشد کہ الف حذف شد و تائی ہندی اچھوں تائی فوقانی بدل کردند بہ طای حطی و لام بدل شد بہ رای پہلہ چنانکہ ستبر و سسطبر و آوند و آروند و ضمہ اول بناسب حرف (او) کہ در لغت انگلیسی است۔

یہی از معاصرین عجم گفت کہ معاصرین عرب و محاورہ جدید خود ایں معرب را استعمال می کنند و ما از ایشان گرفته ایم۔ بندہ عرض کرد کہ اگرچہ این است برہم و آفرین است کہ سوتیان جاہل بہ بے خبری از محاورہ زبان محاورہ آفرینی کردند و خاصان کاہل بہ بی غوری از نتیجہ آت پیروی شان (ارو) بوتل۔ بقول مصنفہ (انگریزی بائل سے) اسم مذکر شیشہ ایک قسم کا ولایتی کالج کا طرف جس میں شراب وغیرہ آتی ہے۔

(الف) بطح و ادون	مصادر اصطلاحی۔ خان آرزو (صائب الف) منکھ صد خونین جگر را داغ نیکو
(ب) بطح فروختن	در چراغ ہدایت ذکر (ب) کرد بطح بی کنم در بوزہ داغ ایں زماں از لالہ لہ (طاپا)
وزلہ بردارش بہار الف را ہم آورد و گوید کہ ہر دو عبارت از فروختن جنس برزور بر رعایا یا نوکران خود و ایں از ہمت بسیاری جنس مذکور یا از ہمت تباہ شدن آں بود لہذا	وجید ب (ب) اسپر آں گل رعنا کہ معل میگویش و شکر بطح فروشد ز تنغی دشنام و صاحبان اند و کمر
اجناسی را کہ حکام بدکاران می دہند و بتدریج از انہا ز قیمت بوصول رسانند مال طرح و مال طرحی گویند۔	نقل نگارش مولف عرض کند کہ کسی ازین ہمہ محققین لطف محاورہ را نیافتہ (طح و ادون جنس غلہ)
	مصدر اصطلاحی است کہ لال لغت ذکر (طح و ادون)

<p>کرده اند و جنس را گذاشته و نمی دانند که این مجاوره قائم شده برای جنس غله و آن کنایه است از فروختن اجناس بجهت روز و روز حکومت برتجار که عاملان انجم می کردند و این اصطلاحی است که تقاضای واقعی تاریخی می کند. در زمانه سلسله عاملان مال اند کا شنگاران مالگوداری مطالبه شاهی را نقد نمی</p>	<p>شان انداخته زرقعتش بدون رضای شان بزور حکومت دل خواه خود وصول می کردند ازین رسم و عادت این مصداق اصطلاحی بدین معنی مستعمل شد پس معنی لفظی این بجهت فروختن است و مجازاً برای غیر غله هم مستعمل شد (ارو) جبراً و زور حکومت کسی چیز کو دنیا اور فروخت کرنا.</p>
<p>گرفتند بلکه بقاعده که در هندی (بتائی) نام دارد حصه از جنس مزروع حاصل می کردند و باز همان جنس محبوسه را به تعیین زنی دل خواه بزور حکومت بدست تجار بازاری فروختند و همین رسم بود در هندوستان هم و همین معامله جبریه را در مآوره فرس (طرح وادون جنس غله) می گویند و بتجفیف به حذف جنس غله هم و همین مصداق بود. اول بهم متعل شد و (ب) مرادش مخفی می باد که طرح لغت عرب است بالغت بمعنی انداختن چنانکه (طرح بنا و طرح اقامت و طرح قانون) پس عاملان دیه که غله مالگوداری را بخانه تجاران بدون خواهش</p>	<p>بطری اصطلاح - صاحب رہنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار گوید که بمعنی شیشه و قرابه باشد و هم او (بطری مشروبات) را بمعنی شیشه شراب آورده و صاحب روزنامه (بطری زیادی) را بمعنی بسی از شیشه های شراب گفته حقیقت این همین قدر است که زیادت تحتانی آخره مزید علیه بطراً بقسم است که بجایش گذاشت و صراحت ماخذ هم همدرا بخانه کور پس محاصر بن عم این را مضاف کردند بسوی مشروبات و عوض اضافت تحتانی را زیاده کردند و همین است در مرکب توصیفی (بطری زیادی) هم دیگر هیچ صاحب بول چال هم ذکر این کرده و حقیقت</p>

ماخذ پی نبرده - تسامح صاحب رہنما و روزنامہ باشد کہ	را بمعنی شراب گفتن کی استداد است و معاصرین عجم
ترجمہ (بطری مشروبات) را شیشہ شراب نوشت (الطری)	بما اتفاق کنند کہ در حقیقت خصوصیت با شراب نیست
زیادی (را بمعنی بسبی از شیشہ های شراب - پس شربا)	بلکہ آبجویش و امثال آن ہم درین دخل (ارو) دیکھو بطر -

بطریق بقول برہان و جامع و ہفت کبسر اول و ثالث و سکون تحتانی و قاف مجتہد ترسیان باشد و زاہدی و صومہ نشینی از ترسیان - این ہر سہ متحقق کہ یابست لغات فرس اندایں را فارسی دانند و صاحب غیماث بذکر معنی اول بحوالہ صراح و کنز گوید کہ سردار فوج رومیان را گویند و صاحب نوید این را بذیل لغات عرب آورده بحوالہ صراح فرماید کہ معرب است بمعنی مرد مبارز و بحوالہ شرفنامہ ذکر معنی اول کند و صاحب انذاین را لغت عرب گوید و صاحب منتخب ہم این را آورده فرماید کہ بالکسر سرہنگ و مرد مبارز و متکبر و حیلہ گرد مرغ فربہ و سرداری از سرداران روم کہ دہ ہزار مرد جنگی تحت حکم او باشد و فروتر اتقان ما ترخان نام است کہ پنج ہزار کس بہ تحت او بود و فروتر از ان قومس کہ دویست کس بفرمان او و بطارقہ جمع ایں صاحب سواد السبیل ہم این را معرب گفتہ از لغت یونانی (پا ترکوس) مؤلف عرض کند کہ فارسیان بمعنی اول الذکر این را استعمال کردہ اند ازیک لغتی خاص در فارسی زبان برای ایں نداشتہ باشند و تصریفی کہ در معنی حقیقی این شدہ است بلحاظ آن مغرس ہم توان گفت (ارو) بطریق ترسیان کے مجتہد اور زاہد صومہ نشین ترسیان کو کہا گیا ہے - مذکر -

بطرز بقول اند بحوالہ فرہنگ فرنگ بفتح زای	بر سکوت معاصرین عجم و متحقق فارسی زبان طالب
سمجہ و رای مہلک نہا یا از آفتاب مؤلف عرض کند کہ	سند استعمال می باشیم (ارو) دیکھو آفتاب
اگرچہ موافق قیاس است ولیکن کنایہ لطیف نیست و نظر	بطر خاب نای اصطلاح - بقول صاحبان

جهانگیری و ناصری در معقات کنایه از صراحی شراب
 صاحبان بحر و بران و نوید و هفت دانند هم ذکر
 این کرده اند مؤلف عرض کند که مرکب تو صیفی
 و صفت این اسم فاعل ترکیبی کنایه است خیلی لطیف
 که سرخاب شراب را هم نام است و پرنده معروف
 را نیز معاصرین عجم بر زبان دارند (اردو) شرابی
 صراحی جو شکل بط بنائی جاتی ہے۔ مکتوث -
بط سنگین اصطلاح - بقول بہار (۱) بطی کہ از
 سنگ سازند و آب غرق نہ شود و فرماید کہ در ہندو
 شہرت دارد و باستاند کلام خود از سراج المحققین (خا)
 آری (۲) سندی آرد کہ لقب عطا کردہ اوست بخان
 (۳) نذر و ساغرم در عالم آب چہ رواں ہجوں بط
 سنگین در آبست چہ مؤلف عرض کند کہ چہ خوش
 اصطلاح ایجاد کردہ محقق ہندو است کہ باستاند
 کلام ہندو زادی در لغات فرس جا گرفتہ معاصرین
 عجم (۲) (بط سنگی) ہاں صراحی بلورین را گویند کہ
 برای شراب بشکل بط سازند و انچہ در ہندوستان
 شہرت دارد (۳) بت بطی کہ از سنگ مرمر سازند و در
 چشمہ و حوض سرفوارہ با قائم کنند کہ آب از سوراخ بالا
 سرش بلند می شود و از منافذش ہم می ریزد یکی از صا
 عجم گفت کہ در فارس ہم اینچہ سرفوارہ ساختہ می شود۔
 و (۴) بمعنی بطی کہ فریبہ و دراز قد و وزنی باشد پس
 سراج المحققین در کلام خود بط سنگین بمعنی چارم
 فرمودہ است و بلحاظ معنی دوم لطافتی پیدا کردہ
 وز کم بردارش بمقتضای ایجاد بندہ اگر چہ گندہ
 از کلامش معنی اول قائم کرد و بصفتہ توصوفش کہ در کلام
 عقل و نقل است یعنی گوید کہ بت بط سنگین در آب
 غرق نشود و نمیداند کہ این محال است۔ مدعی چہ می
 سراید و از نغمہ گواہش چہ آہنگ می بر آید (اردو)
 (۱) پتھر میں تراشی ہوئی بط جو بقول بہار پانی میں
 نہیں ڈوبتی مکتوث (۲) بلور کی صراحی مکتوث (۳)
 بط کی صورت جو مرمر میں تراش کر حوض میں قائم
 کرتے ہیں جسکے سر سے سرفوارہ اڑے۔ مکتوث (۴) وزنی بط
 جو بلند و بالا اور فریبہ ہو۔ مکتوث -

<p>بط شراب</p>	<p>اصطلاح - بقول بهار معنی بط باده</p>	<p>تصغیر برای کوچکی صراحی گیریم و ما با او اتفاق</p>
<p>بط صهبایا</p>	<p>مؤلف عرض کند که مرکب اضافی</p>	<p>نداریم و اگر سند معنی دوم بدست آید تو انیم گفت</p>
<p>و موافق قیاس مراد همان بط باده که بجایش گذشت</p>	<p>(اردو) دیکھو بط باده -</p>	<p>که استعاره باشد از صراحی شراب که خود ساخت آن کو چک می باشد - بالجله بط بمعنی اول بقول</p>
<p>بطک</p>	<p>بقول برهان در محقات مضمر بط بمعنی (۱)</p>	<p>صاحب محیط بغارسی اردک و بهندی بدک و پنج</p>
<p>بط کو چک (۲) صراحی شراب که بصورت بط ساخته</p>	<p>باشند صاحب هفت ذکر هر دو معنی کرده و صاحب</p>	<p>نامند و آن قسمتی از طیور آبست گرم درد و خشک</p>
<p>بجو الہ فرهنگ فرهنگ بر معنی دوم قانع - صاحب غیاث</p>	<p>گوید که صراحی کوچکی که برای شراب سازند مؤلف عرض</p>	<p>در اول - گوشت آن غلیظ تر و ثقیل و نفاخ</p>
<p>کند که بط بمعنی خود است یعنی پرندہ آبی و همین است</p>	<p>قاز در ترکی زبان که دراز گردن بود و آنچه بقدر کمتر از آن</p>	<p>(اردو) (۱) بطخ بقول آصفیہ اردو - هم مؤث</p>
<p>باشد آنرا فارسیان بطک گویند بجان تصغیر و در هندی</p>	<p>همین را بطخ نام است پس معنی اول حقیقی است و معنی</p>	<p>بطمی اصطلاح - بقول بهار و اندیش نقل بکار</p>
<p>دوم را طالب سند استعمال می باشیم که معاصرین عجم</p>	<p>و محققین فارسی زبان و اهل زبان ازین ساکت معنی</p>	<p>همان بط باده که گذشت مؤلف عرض کند</p>
<p>بیان کرده صاحب غیاث متقاضی آنست که کف</p>	<p>می باز آید (اردو) (۲) دیکھو بط باده -</p>	<p>که مرکب اضافی است (صائب) رنگ من کرده</p>
<p>بطن پرست</p>	<p>اصطلاح - بقول اند بجا الہ فرهنگ بالفتح و فتح های فارسی - پس شکم پرست مؤث</p>	<p>ببال و پر عنقا پر دازند نیست ممکن که بخندین بط</p>

عرض کند کہ معاصرین عجم سکت و تحقیقین فارسی زبان پنبہ دردہاں اگرچہ ایدین مرادف شکم پرست است و لکن بحالت موجود یعنی کہ از دولغات فارسی مرکب است بطن را عوض شکم آوردن بر خاطر گراں می گذرد و خلاف محاورہ زبان - بدون سند استعمال این را اصطلاح فارسی زبان ندانیم (اردو) شکم پرور شکم بندہ - بقول آصفیہ فارسی - بسیار خار - تن تازه رکھنے والا -

مؤدہ باطنی مجرہ

بظہور آمدن استعمال - صاحب اند بخوالہ دانیم وای بر تحقیق فاضل کہ از مصدر لازم معنی فرہنگ فرنگ گید کہ (۱) وقوع آمدن و (۲) بصل آوردن مؤکلف عرض کند کہ معنی دوم را غلط (۱) وقوع میں آنا (۲) عمل میں لانا -

مؤدہ با عین مجملہ

بعالمی بر طرف افتادہ اصطلاح - بقول و خود پسند باشد کنایہ لطیف نیست - صاحب اند ہمین غیاث کنایہ از خود را می بخود پسند کہ نصیحت کسی نہ پذیرد صاحب بحر نقلش برداشت مؤکلف عرض کند کہ افتادہ و حوالہ غیاث دہد و آنچه غیاث نوشت بالا قیاس این معنی را تسلیم کند و لکن تا آنکہ سند استعمال پیش نشود - محاورہ فارسیان ندانیم ازیکہ معاصرین عجم ہر زبان ندارند و لکن خیال شان اینست کہ انہم معنی غلط نباشد کہ از ترکیب الفاظ پیدای شود یعنی کسی کہ از عالمی کنارہ کشیدہ - نا سخن شنود و خود را

بعیث

بقول بہار باؤل مؤدہ موصولہ مفتوح

و عین مجملہ و بائی مؤدہ ہر دو مفتوح و بسکون نہائی شائشہ

مراد ببعث و هم او در ردیف عین مهله گوید که بعث لغت
عرب است بفتح تین و در صراح و کنز بمعنی بازی آمده و فرموده
که فاریان بمعنی پیروزه استعمال نمایند بجای و بمعنی هرزه
و بیفایده هم مکتوف عرض کند که لا والله بعثت در
عربی زبان هم بمعنی بیفایده آمده چنانکه صاحب منتخب
ذکر این کرده - فاریان تصرفی در معنی بعثت نکرده اند
و لیکن بزیادت موصوفه و را اولش مزید علیه آن را
بعث بقول اصغیه عربی بیفایده میهود - لا اهل فضل بکایه

بعث و نشر بقول غیاث کنایه از روز قیامت چرا که در آن وقت همه مردگان از زمین برانگیخته خواهند
شد بهر طرف پراکنده خواهند گشت - صاحب بحر نقاش برداشت و صاحب انند بحواله اش نگاشت و
عرض کند که از وقت عرب با و اعطف مرکب شده است بمعنی را ماند - مخفی میباد که بعث لغت عرب
است بقول مانند بمعنی برانگیختن و برخیزانیدن ناقه را و زنده نمودن و بیدار کردن و پراکنده نمودن و
(یوم و البعث) بخاوره عرب روز قیامت را نام است و نشر هم لغت عرب است بفتح تین بمعنی پراکنده
و پراگندگان جمع و مفرد هر دو نام (کذا فی المنتخب) و بقول صاحب نهی الارب بالفتح بمعنی زندگ کردن
و زندگ شدن و (یوم النشء) بمعنی روز قیامت هم - پس فاریان در میان هر دو و اعطف آورده این
مرکب را استعمال کنند (ار و و) روز قیامت - مذکر -

بعث بقول بهار - بالفتح بمعنی پس مقابل قبل مکتوف عرض کند که محقق پابند لغت فارس خوش تلاش
می کند و می داند که لغت عرب است بمعنی پس چیزی و در فارسی زبان کلمه پس موجود است مقابل پیش باشد

درادوی شاہی از اہل زبان شنیدہ باشد۔ اگرچہ در فرہنگہای فرس ندیدہ اگر ہمچنین است راوی او مستبر
است۔ اما راوی ما مستبر نیست (اردو) بعد بقول آصفیہ۔ پس۔ پیچھے۔

بعد از رنج رحمت است مثل۔ صاحبان خزینہ نیز کہتے ہیں "نہ ہے ہم تو طوفان کا کیا غم" ہمارے
واشمال فارسی ذکر این کردہ از معنی و محل استعمال کست بعد جو ستم چاہو کہ لو " (ع) ہم ہی نہ ہے تو بھر
مؤلف عرض کند کہ فارسیان این مثل را باطلہا بلا سے جوہر " (س) جب ہم نہ ہے تو ہلک کیا ڈرہ
نتیجہ ہر محنت زندہ کہہ مخنتے را نتیجہ خوش است یعنی ہر جو ہونا ہے وہ ہو رہیگا۔

وہریشہ در وہر کہ در عالم کاری کند۔ اول رحمت بعد خرابی بصرہ مثل۔ صاحبان خزینہ در شمال
عکس بردارد و پس از ان مساوضہ اش ستاند (اردو) فارسی و محبوب الا مثال ذکر این کردہ از معنی و محل استعمال
دکن میں کہتے ہیں "اول رنج بعد از گنج" محنت ساکت مؤلف عرض کند کہ این جزو مثلی است
کہ فارسیان بخت ظالم میزند (خانہ ظالم خراب بعد خرابی بصرہ) چون کسی از مرگ یا عزل حکومت ظالمی خبر دہد
کہ در رحمت لو

بعد از سرمن کن فیکوں شد شدہ باشد مثل۔ صاحبان خزینہ و امثال فارسی کہین کردہ اند و معنی
و محل استعمال پی نہرہ عاطب اللیلی شان مار انفعی و مرگ استحال پی نہرہ عاطب اللیلی شان مار انفعی
می بخشد۔ فارسیان در محلی کہ آثار مصیبت پیدا باشد و در عجلت متوقع نباشد این مثل را از نزد مقصودشان
ہمین قدر است کہ پس از ان کہ من غامچہ کند جہای سے معزولی یا نقصان شدہ یکے بعد کوئی کامیابی ہو
جانان + (اردو) دکن میں ہی فارسی مثل مستعمل کا ناگیا " کیا ناگیا ہو واجب شہر بڑھ گیا تو ظالم دنیا

اُٹھ گیا۔ نیز فارسی میں کا کلاماً استعمال ہے۔	واو (و) کہ گذشت و اما اشارہ این بانقل سند ہمدہ ہما کردیم
بعدل (واو) چینی مصدر مطلق ہماں (ہما) (اے دو) دیکھو بجا م عدل واو۔	
بعدلہ بقول مؤید درختہ مطبوعہ قلمی ہر دو ہضم تک و فتح سوم بینی دیوانہ و زردہ مولف عرض کند کہ این لغت را بذیل لغات فرس جادادہ است و دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و معاصرین عجم ساکت ہند استعمال پیش نہ شد و بغیر آں اعتبار را نشاید و معاصرین زر دشت ہم ازین نا بلدا نہ صاحب شمس این را لغت عربی بہمین معنی گفته و لیکن لغات عرب ازین ساکت خیال ما ہمین قدر است کہ صاحب مؤید ہضم تا سید فضلہ امتحان شان می گیرد و بعض لغت غلطی میند کہ چینی فرمایند۔ این است مال تحقیق محققین بانام و نشان و نقل نگاری و تصحیف شان (اے دو) دیوانہ۔	
بعدما بقول بہار بینی پس از ان و فرماید کہ بعض ہند	بعد اس کے۔
کہ کلمہ مادرین ترکیب زائد است چنانچہ در ایما و حیثما (اوحدا الدین انوری) جتہ انجت مساعد کہ سو حضرت شاہ پد مردی کرد و در ہم داد پس از چندین گاہ بعد از سر عشرت ہمہ روز انگندی پد سخن رفتن و نارت من در افواہ پد مولف عرض کند کہ تصرف فارسیان است بہ تخفیف لفظ وقع از (از بعد و وقع) یا بعد ما مضی و اما کلمہ کما زائد و این را از قبیل ایما و حیثما دانند و فوق سخن ندارند۔ مای موصول است و (اے دو)	<p>(الف) بعدم باز و او (الف) مصدر مطلق</p> <p>(ب) بعدم باز و (ب) بقول بہار و ہند</p> <p>(ج) بعدم باز و (ج) نیست و نابود کردن</p> <p>صاحبان ہفت و مؤید ذکر (ب) می فرمایند کہ مہینی نیست کن و صاحب شمس (ج) را بہینی (ب) آلودہ مولف عرض کند کہ بی تحقیق صاحب شمس امین من الامس مقصودش ہماں ہا باشد کہ کلمہ ہمیشہ من</p> <p>موجہ را بای فارسی کرد یا کاتب مطبع اورا بعرض</p>

<p>(الف) (س) گزیده شطرنج معروض شود در ایدیه والی که پیاده آن چیزی را که از عدم بوجود آمده و سپس دادن بعد و کتایه باشد از نیست و نابود و معدوم کردن و (ب) جملگذا - (ب) ایست آپ کو ظاهرا کرنا - ایست حقیقت و کتایه امر حاضرش لیکن بدون سند احتمال قول مجرب بهار</p>	<p>آورد با جمله الف مصدر است مرکب که معنی لفظی آن چیزی را که از عدم بوجود آمده و سپس دادن بعد و کتایه باشد از نیست و نابود و معدوم کردن و (ب) جملگذا - (ب) ایست آپ کو ظاهرا کرنا - ایست حقیقت و کتایه امر حاضرش لیکن بدون سند احتمال قول مجرب بهار</p>
<p>بعضی محنت آمدن مصدر اصطلاحی - اظهار محنت و مشقت کردن (ظهوری) (س) گزیده بعضی محنت آیم عرض راحت می رود و خوش بساطی چیده غم از رشک عشرت می رود (اردو) محنت و مشقت کو ظاهرا کرنا -</p>	<p>و (مجرد و اند نقل نگار) را کافی نمایم که محاصرین عجم بر زبان ندارند و محققین فارسی زبان نمی نگارند (اردو) (الف) نیست و نابود کردن (ب) نیست و نابود کردن (ج) ناقابل ترجمه -</p>
<p>(الف) بعرفان بدر کردن مصدر اصطلاحی - بشدن - (صائب) استواری طبع از عمر بسبب سیر و کز و سر رشته جانها بعدم پیوست است (اردو) معدوم و هونا -</p>	<p>بعدم پیوستن مصدر اصطلاحی - معدوم شدن - (صائب) استواری طبع از عمر بسبب سیر و کز و سر رشته جانها بعدم پیوست است (اردو) معدوم و هونا -</p>
<p>(الف) بعرض آمدن مصدر اصطلاحی - انبای جنس صاحب بجز که هر سه مصادر گوید که عمدتاً متعلق کردن و دانسته بهم گذرانیدن و گذرانیدن و پهلوار از انبای جنس - صاحب جهانگیری در طمقات عرض کردن و گفتن (ظهوری) (س) نامح میا بعبره ذکر (ج) کرده (ظهوری) (س) جانی از آهن ولی از سنگ بر من سخن ساز و بی طاقی بصبر و تحمل حاله است نی باید مرا این همه خواری بعرفان سخت بیرون میرم</p>	<p>(الف) بعرض آمدن مصدر اصطلاحی - (ب) بعرض آمدن مصدر اصطلاحی - (الف) بعضی بدخوی و جنگجویی کردن و (ب) حقیقت خود را ظاهرا هر کردن و عرض کردن و گفتن (ظهوری) (س) نامح میا بعبره ذکر (ج) کرده (ظهوری) (س) جانی از آهن ولی از سنگ بر من سخن ساز و بی طاقی بصبر و تحمل حاله است نی باید مرا این همه خواری بعرفان سخت بیرون میرم</p>

مصادر	(الف) بعشق کسی چراغ خواستن	وارسته بذیل (بر عالم عرفان زدن) ذکر (رج) کرده گوید کہ
اصطلاح	(ب) بعشق کسی چراغ طلبیدن	عہد تحمل کردن و دانستہ بہم گذرانیدن و فریاد کہ علامی فنا
	بہار ذکر بہر دو کردہ گوید کہ ہنگامہ گیران ولایت عین	در اکبر نامہ بابین معنی آورده صاحب بہار نقلش برداشته و
	گرمی ہنگامہ چون مردم را تشنہ کار بنہند ورق گردانہ	صاحب از حرف بحرف بہار نگاشتنہ مؤلف عرض کند
	بر سر گدائی آیند و گویند چراغ بعشق حضرات (محمد علی سلیم	کہ مصدر اصلی کہ باستان و کلام ظہوری قائم می شود (رج)
	درین مجلس فلک از مہر خورشید چہ گزشتہ کارستہ	است و بس و الف و ب نتیجہ طبع آزمائی محققین باشند
	دست از مہ عیدہ بدریوزہ زہر زریں ایامی بعشق	کہ بیرون را بدر قرار دادند و بردن را گردن و بعرفان
	شاہ میخواہ چراغی چہ (خواجہ صافی) فقیدہ اشب	را بعثت درین اصطلاح داخل کردند مصدری کہ قابل
	غم بہر داغ می طلبم چہ بعشق لالہ رخاں یک چراغ	ذکر است (بیرون بردن) است و بس کہ معنی (۳) افشا
	می طلبم چہ صاحب اندر انقل نگاری بہار پسند است	کردن باشد رشا عگوید کہ دل من از آہن است پس جان
	و تحقیقش از بی تحقیقی صاحب بہار عجم بہرہ مند و صا	من از رنگ باید یعنی آہندلی را سخت جانی لازم است
	بحر عجم ہمین مصدر را بہ تقدیم و تا آخر الفاظ (چراغ بعشق	ومی فرماید کہ اینہم خواری خود را بوجہ معرفت افشائی
	کسی خواستن و طلبیدن) در ردیف جیم فارسی ناتق	کنم و این کارست سخت (انتہی) پس نمیدانیم کہ ہر
	قائم و بر نقل تعریف بہا این قدر اضافہ کرد کہ (نقد	شش محققین بالاسنی اول الذکر را از کجا و کبہ ام قرینہ
	خواستن گدایان از مردم) ہم و خان آرزو و دلچراغ	پیدا کردند اگر معنی شعرا می نمیدند اینقدر زحمت نمی
	ہدایت) - (چراغ خواستن) را نوشتہ می گوید کہ انجہ گدایان	کشیدند (اردو) (۱) دیہ و دانستہ تحمل کرنا (۲) انجہ
	از مردم خواهند از عالم نقد چنانکہ در ہندوستان نیز	جنس کے پہلو دار تقریر کی برداشت کرنا (۳) افشا کرنا - فا

<p>بعضی از گدایان از مردم چراغ خواهند (و حیدر) چو پس فقیر نقشند در دیوه گری نمی کنند بلکه مصارف چراغ و گدایانیکه میخواهند از مردم چراغ فیض ازی در شب می فرماید و چراغ در دست او برای رهنمایی سهروان است آدمینه یغولیم ما به مولف عرض کند که تعریف بها در شب تاریک و غیر مهتاب یکی از معاصرین عجم با گفت و نقل عجمارش معنی ندارد و حقیقت جویمان را نشانه که بزانه سلف در اقلیم فارس بسیاری از چراغ گیران می گذارد. و صراحت مزید خان آرزو در (چراغ هدایت) در شب تاریک سیر کوچه و بر زن می کردند و خانه بجانه این مصداق اصطلاحی را روشن نمیکند ازینکه او از اوقات اقل سکه رس یا چیزی از قسم غله و غیره ذلک بدر دیوه می تاریخی این خبر ندارد ازینجاست که بعد پستان و کلام حیدر گرفته. اهل خانه بطبع و غربت خود پرست اطفال چراغ قروی می زنای نگارنده بختی با چراغ خواستن و پیش می کردند و آنها از دو چراغ یک نشانی بر جاسیه طلبیدن) محاوره است معروف که (گدایان نقشند) معطی بمرگشت خودی زدند و می گفتند که «خانه تو نغم دهند» شمس بدست. اشعار شیرین بر زبان بدریوز روشن باد که اهل شهر را بنجور گدایان را (گدایان شاهمی) گری. خانه بجانه سیر می کنند و چراغ یعنی پول می طلبند می گفتند ازینکه دیوه گری ایشان باعث رفاه خلق ومی گیرند و همین را در هندوستان چراغی نام است می بود که غرابی راه رو را بواسطه چراغ ایشان در معنی لفظی آن چیزی که منسوب بچراغ است یعنی چیز هر روی مددی حاصل می شد و بعضی از سهروان این که از برای مصارف چراغ بگدای نقشند داده میشود فقر را را بطور قند لچ می تا خانه خودی بردند و بمجاوضه عجبه نیست که چراغی بدین معنی استعمال عجم است که بر زبان این خدمت چیزی با نهامی دادند و جود ایشان گویا هندیان مستعمل است و اصل (چراغ) که درین مصداق مل برای رهنمایی مخلوق بود که بمجاوضه خدمت شکم پروری است) همین چراغی باشد که بحدن تخمائی باقی ماند. خودی کردند (نکته کل خه) چهل سال گذشت که مادر</p>	<p>بعضی از گدایان از مردم چراغ خواهند (و حیدر) چو پس فقیر نقشند در دیوه گری نمی کنند بلکه مصارف چراغ و گدایانیکه میخواهند از مردم چراغ فیض ازی در شب می فرماید و چراغ در دست او برای رهنمایی سهروان است آدمینه یغولیم ما به مولف عرض کند که تعریف بها در شب تاریک و غیر مهتاب یکی از معاصرین عجم با گفت و نقل عجمارش معنی ندارد و حقیقت جویمان را نشانه که بزانه سلف در اقلیم فارس بسیاری از چراغ گیران می گذارد. و صراحت مزید خان آرزو در (چراغ هدایت) در شب تاریک سیر کوچه و بر زن می کردند و خانه بجانه این مصداق اصطلاحی را روشن نمیکند ازینکه او از اوقات اقل سکه رس یا چیزی از قسم غله و غیره ذلک بدر دیوه می تاریخی این خبر ندارد ازینجاست که بعد پستان و کلام حیدر گرفته. اهل خانه بطبع و غربت خود پرست اطفال چراغ قروی می زنای نگارنده بختی با چراغ خواستن و پیش می کردند و آنها از دو چراغ یک نشانی بر جاسیه طلبیدن) محاوره است معروف که (گدایان نقشند) معطی بمرگشت خودی زدند و می گفتند که «خانه تو نغم دهند» شمس بدست. اشعار شیرین بر زبان بدریوز روشن باد که اهل شهر را بنجور گدایان را (گدایان شاهمی) گری. خانه بجانه سیر می کنند و چراغ یعنی پول می طلبند می گفتند ازینکه دیوه گری ایشان باعث رفاه خلق ومی گیرند و همین را در هندوستان چراغی نام است می بود که غرابی راه رو را بواسطه چراغ ایشان در معنی لفظی آن چیزی که منسوب بچراغ است یعنی چیز هر روی مددی حاصل می شد و بعضی از سهروان این که از برای مصارف چراغ بگدای نقشند داده میشود فقر را را بطور قند لچ می تا خانه خودی بردند و بمجاوضه عجبه نیست که چراغی بدین معنی استعمال عجم است که بر زبان این خدمت چیزی با نهامی دادند و جود ایشان گویا هندیان مستعمل است و اصل (چراغ) که درین مصداق مل برای رهنمایی مخلوق بود که بمجاوضه خدمت شکم پروری است) همین چراغی باشد که بحدن تخمائی باقی ماند. خودی کردند (نکته کل خه) چهل سال گذشت که مادر</p>
--	--

حیدر آباد ہم (نقشبندی غجی راویدہ ایم کہ در شب تا ایک	اعمال زینکہ در یوزہ گری در عشق کسی باشند یا غیر آن ^{قدیر} نہیں
بخاکہ مای آمد و مختس اشعار فارسی می خواند - چیزی از آن	است حقیقت این مصادر اصطلاحی کہ پدہ از روی
یاد داریم و ہدیہ ناظرین می کنیم (و ہو ہذا) میر محمد علی خان	واقعات ناخوش بر افگندہ ایم و ناخدا این مصدر اصطلاحی
بادشاہ نامدار بہ فضل و ناصر سکندر را نظام صفت شاد	ہمان چراغی است کہ بالاکدشت حقیقت جوایں بنا
خسر و دیچار را دستور اوسا لار جنگ بہ یارب این شاہ	کہ تعریف محققین بالا چہ بود و چہ حقیقت این روی نمود
وزیر دولتش پایندہ دار بہ رہنمای خلق و عالم شد	(ع) بین تفاوت یہ از کجاست تا کجا (ارو)
چراغ نقشبندیہ ما پر سیدیم از کہ آغا این اشار مال	کسی کے عشق میں چراغ ہاتھ میں لئے ہوئے بھیک
تست گفت غنیر - میر محمد شفیع رست کہ ہم درین محلہ دارا	مانگنا - وکن میں ایسے فکر کو (نقشبندیہ کہتے ہیں اور
می ماند - و ماہمی دانستیم اور کہ یکی از عجیبان ہند نژاد	صاحب آصفیہ نے چراغی پر نگاہ ہے اسم نوشتہ
بود (خدایش بیامزد) خیلہ طالع و شفع تخلص می کرد با	پیشکش - نذرانہ - وہ نذرانہ جو چراغ کے نیچے رکھ دیتے
پر سیدیم از نقشبندی کہ آغا درین مختس نقشبندیہ چہ چیز است	ہیں وہ نقدی جو چراغ جلانے کے واسطے دیا جاتی ہے
فرمود نام قلندر در یوزہ گری کہ بواسطہ ہمین چراغ در یوزہ	(الف) بعصاراہ رفتن مود ^{مصادر اصطلاحی}
می کنند کہ باطریقت نقشبندی تعلق دارد و بر ناویہ کر با	(ب) بعصاراہ رفتن موش بقول بہار و بھو
از دو دین چراغ تیمنا و تبر کا نقشبندی می کنند از اینجا	انہ کنایہ از صعوبت راہ و صحبت کار کہ احتیاط
کہ اور نقشبندی نام است (آمدیم بر بہر مطلب) کہ (چراغ	تمام ددان بایک کرد (محسن تاثیر سے) اندرین دشت
خواستن) و (چسراغ طلبیدن) مصدر است اصطلاحی	مورکش بعصاراہ رود چہ مصالحت نیست کہ نشر دہ گدا
بمعنی در یوزہ گری کہ دن بواسطہ چراغ و چراغی خواستن	پاراہ خان آرد و در چراغ ذکر ہر دو کردہ گوید کہ ب

مشہور است مؤلف عرض کند کہ چنانستہ پیش گوید کہ (۱) حاصل کردن است مثلاً درخت نشاندہ پیش
 نکرد و شہرت بزرگان معاصرین عجم کہ نیست و اف را حاصل کردن و صاحب بول چال بمعنی (۲) تیار کردن
 با ستنا و کلام محسن معتبر دانیم حاصل نیست کہ راہی کہ گوید مؤلف عرض کند کہ (۳) بجای آوردن است
 ناہموار و خطرناک باشد بہرہ و ان عصا در دست گیر نہ چنانکہ می گویند - حکمش را بعل آس و در دم یعنی تعمیل حکمش
 و اول با عصا ہمتان راہ کردہ قدم می گذارند تا واقعہ کر دم (انوری ۵) ہر کہ بفضل وی از شغل ناہموار
 پیش نیاید و این عادت ذوی العقول است و غیر دادہ شدہ نفس نبایش در آرد بعل ۴ معاصرین عجم
 ذوی العقول را بدین عادت نسوب کردن کنایہ (۵) تمام قدم نہادن است در راہی یا کاری پیشین
 است معنی این مصدر کہ ہر چہ جامع متعین بالاتعین اول الذکر انقص تعریف متعین بالاخوند (اردو)
 خوشی نکرد نہ فانی (اردو) کمال احتیاط سے قدم عمل کرنا - بقول آصفیہ - تعمیل کرنا - عمل میں لانا -
 رکھنا - کسی راستے میں یا کسی کام میں - کار بند ہونا - بجالانا -

(۱۱۱۱۱)

بعہد کسی گذشتن کاری

مصدر اصطلاحی - بر

بعقل برنجیدن (اردو) مصدر اصطلاحی - اندازہ
 کردن و دانستن بعقل است (انوری ۵) از بہر خدایا آس کردن (ظہوری ۵) شاید بدست درد و مداوہ شود
 در اندیش ۴ وین مفتی را بعقل برنج ۴ (اردو) ہلاک ۴ این کار را بعہدہ دار و گذشتیم ۴ (اردو)
 عقل سے اندازہ کرنا - سمجھنا - کسی کے ذمہ کرنا کسی کے سپرد کرنا - کسی کو کسی

(۱۱۱۱۱)

بعل آوردن مصدر اصطلاحی - صاحب کام کا ذمہ دار بنانا -

بعیار رسیدن طلا مصدر اصطلاحی - بقول

<p>مؤعطت و پند گویند مقصود آنست که چون از عیب خود آگاه باشی بر اصلاح آن اہم بجوئی (اردو) اپنے عیب سے واقف ہو رہا دکن میں کہتے ہیں "عیب سے خبر دار بنے عیب ہوتا ہے" یعنی جب کوئی اپنے عیب سے وقت ہوتا ہے تو اسکی اصلاح کرتا ہے۔</p>	<p>بہار کامل العیار برآمدش (ملک حمزہ) تخلص بغافل با بر خود ابو الفتح می گوید (ع) بر خاطر خاطر غباری زسد او گفته من ترانقاری زسد ہر چند طلای خاطر را عش نیست بی رحمت آتش بیاری زسد مؤلف عرض کند کہ مقصد محقق بالا غیر از کامل العیار شدن و کامل العیاری طلائع شدن نباشد (اردو) طلاقا</p>
<p>بعیب خویش راہ بردن مصدر اصطلاحی - واقف شدن از عیب خود است (صائب ع) بعیب خویش اگر راہ بردی صائب بعیب جوی مردم چہ کار داشتی (اردو) اپنے عیب سے واقف ہو رہا۔</p>	<p>کامل العیار ہونا۔ اس کا کہر این ظاہر او ثابت ہونا۔ بعیب خود مینا باش مقولہ صاحبان خزینۃ الاشعار وامثال فارسی ذکر این کردہ از منی و محل استعمال سکت مؤلف عرض کند کہ این مقولہ ایست کہ فارسیان بطور بعینہ</p>
<p>بہار گوید کہ لفظ عربی است و در تشبیہات مستعمل و گاہی با لفظ گویا نیز آرد و گاہی بدون تاہم استعمال یابد و فرماید کہ این خالی از غرابت نیست (سیح کاشی ع) ہزار طعنہ زنج فطرتان کشی تو سیح بعینہ رقم انتخاب را مافی (ملا طاهر فریدون ع) این جتہ سفیدان کہ سر پای سیخ اندہ در مزرع کائنات بی پہن اندہ از طلع شینی ہمہ سرست غرورہ این قوم بعینہ کمانہای شیخ اندہ صاحب خیانت می فرماید کہ بکسر قول و وزن بمبئی بحقیقت خود فات خود۔ صاحب اندہ نقل نگار ہر دو این را لغت عرب گوید مؤلف عرض کند کہ فارسیان استعمال این کنند بطریق حرف تشبیہ کلی برای بیان این کہ شبہہ باشد یہ سر موزن ندارد۔ اگر با لفظ گویا مستعمل شود غیر از نگار نباشد و بدون با مجوز (عینہ) محقق این است کہ بجائش می آید</p>	<p>بہار گوید کہ لفظ عربی است و در تشبیہات مستعمل و گاہی با لفظ گویا نیز آرد و گاہی بدون تاہم استعمال یابد و فرماید کہ این خالی از غرابت نیست (سیح کاشی ع) ہزار طعنہ زنج فطرتان کشی تو سیح بعینہ رقم انتخاب را مافی (ملا طاهر فریدون ع) این جتہ سفیدان کہ سر پای سیخ اندہ در مزرع کائنات بی پہن اندہ از طلع شینی ہمہ سرست غرورہ این قوم بعینہ کمانہای شیخ اندہ صاحب خیانت می فرماید کہ بکسر قول و وزن بمبئی بحقیقت خود فات خود۔ صاحب اندہ نقل نگار ہر دو این را لغت عرب گوید مؤلف عرض کند کہ فارسیان استعمال این کنند بطریق حرف تشبیہ کلی برای بیان این کہ شبہہ باشد یہ سر موزن ندارد۔ اگر با لفظ گویا مستعمل شود غیر از نگار نباشد و بدون با مجوز (عینہ) محقق این است کہ بجائش می آید</p>

(اردو) بعینه بقول آصفیه - عربی - ہو ہو - ہو ہو - ویسا ہی - عین میں -

مؤوده باغین مجله

بلغ بقول جهانگیری بااول مفتوح (۱) بمعنی گو (۲) نام بی صاحبان رشیدی و برہان دہشت ہم ذکر ہر دہشتی
 کردہ و صاحب جامع نسبت بمعنی دوم گوید کہ بمعنی بت است - صاحب ناصری می فرماید کہ مفاک یعنی زمین است
 و عالی و نام بی نیز و صحت مزید کہ گویند شہر بغداد کہ اول دیہی بودہ بنام ہین بت موسوم شدہ مگر
 عرض کنند کہ نقل قول کا مشرب بغداد کنیم کہ ہمہ متعلق بدوست خان آرزو در سراج ذکر ہر دہشتی بالا کردہ گوید
 کہ بمعنی اول تنخ بہیم ہم آمدہ - پس بخمال ما بہر دو معنی اسم جادہ فارسی قدیم است و انچہ صاحب جامع
 نام بی نمی گوید بلکہ بمعنی بت می نویسند نسبت آن عرض می شود کہ نظر باعتبارش کہ صاحب زبانست آنرا صحیح
 دانیم و جادہ کہ بتی خاص را ہم بہ ہین اسم موسوم کردہ باشند باجلد انچہ خیال ماست و معاصرین عجم پیشش
 کنند ہین قدر است کہ اصل این تنخ بہیم است بفتح اول و سکون ثانی بمعنی رزق کہ بہر بی عمق خوانند و
 روہ و خانہ را ہم گویند و بقسم اول آتش پرست را نامند - پس فارسیان بر سبیل تبدیل ہم را بمؤوده بدل
 کردند چنانکہ عزم و غریب و مدح و مہم - پس بلحاظ ماخذ باید کہ بمعنی اول بفتح خانیم و بمعنی دوم
 بالقسم و لیکن آنکہ بمعنی دوم ہم بفتح گھنہ اند تصرف محاورہ پیش نباشد (اردو) (۱) گڑھا - مذکر (۲) ایک
 بت کا نام بیج ہے جس کی وجہ تسمیہ بغداد سے متعلق ہے - مذکر -

یغا بقول جهانگیری و رشیدی و برہان و ناصری و جامع و غیاث بااول مفتوح ہین دہشت
 بانی بودہ و آنرا بتازی نخست گویند (کمال اسمعیل) ہر کہ در کون بلد بنا باشند و در مرکز شہر باشند
 (حکیم موزنی) زن گفت این مسلمان لکون ہی بردہ این کیر مردہ ریک و بدانم بنا بودہ (تھران)

دربان توای خواجہ مردوخش بناگفت بد تہانہ مراگفت مراگفت و تراگفت بد گفتا شعرا حلقہ بنا باشند انکہ بد
 میتی دوسہ برخاند کہ این خواجہ ناگفت بد صاحب ناصری گوید کہ بعد از تشیع ظاہر شد کہ این لفظ عربیت و
 بکسر آء بمعنی زنا کردن و فرماید کہ بمعنی ابیات موافقت ندارد مگر لفظ عرض کند کہ آغاز است
 می گوئی کہ لغت عرب است بالکسر و صاحب منتخب ہم بمعنی زنا کردن آورده مگر نیدانی کہ برادران تو کسر
 اول را بفتح بدل کرده مغروس بمعنی ہمیز استمالش کرده اند چنانکہ در کلام ہر سہ استادان فرس گذشت پس
 در ابیات فارسی زبان موافقت معنی زنا کردن چرایی طلبی و توجہ بسوی تفسیر چرایی کنی (اردو) منتشت بکھون

<p>بنا جادہ - اصطلاح - صاحب بول چال می فرماید کہ جادہ لغت عرب است و بقول منتخب پشیدی دال راہ بزرگ و شایع عام - معاصرین تفرقہ انداز زبان این مرکب مکروہ را داخل محاورہ کردہ اند و عرض آنکہ از راہ عمیق کار گیرند (اردو) و در آتہ اور سڑک جو سطح زمین سے پست ہو - مذکر -</p>	<p>بنا جادہ - اصطلاح - صاحب بول چال می فرماید کہ مراد منجس برادرہ یعنی راہی را گویند کہ سطح زمین را کند درست کردہ باشند مگر لفظ عرض کند کہ معنی لفظی این راہ منتشت است و گنایہ از راہی کہ از سطح زمین پست و عمیق باشد - موافق قیاس است - معاصرین عجم تصدیق این معنی کنند و گویند کہ در بعض مقامات بنا جادہ</p>
---	---

<p>بغار - بقول صاحب روزنامہ (بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار) رودبار و حلق البحر - صاحب بول چال گوید کہ بضم اول و بزیادت داو و بغار ہم بہین معنی می آید و فرماید کہ لغت ترکی است مگر لفظ عرض کند کہ صاحب کنفر کہ محقق ترکی زبان است این را بہ زای ہوز عوض رای ہولہ آخری آورد و گویند کہ معنی این معلقوم و خجروہ و خلیج ہم و فرماید کہ بدون واو بضم اول ہم آندہ پس متحقق شد کہ فارسیان بہ تبدیل زای ہوز آخربہ رای ہولہ چنانکہ بزغ و بسغ مغروس کردہ اند و (رودبار) را کہ اصطلاح فارسی</p>	<p>بغار - بقول صاحب روزنامہ (بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار) رودبار و حلق البحر - صاحب بول چال گوید کہ بضم اول و بزیادت داو و بغار ہم بہین معنی می آید و فرماید کہ لغت ترکی است مگر لفظ عرض کند کہ صاحب کنفر کہ محقق ترکی زبان است این را بہ زای ہوز عوض رای ہولہ آخری آورد و گویند کہ معنی این معلقوم و خجروہ و خلیج ہم و فرماید کہ بدون واو بضم اول ہم آندہ پس متحقق شد کہ فارسیان بہ تبدیل زای ہوز آخربہ رای ہولہ چنانکہ بزغ و بسغ مغروس کردہ اند و (رودبار) را کہ اصطلاح فارسی</p>
---	---

همین یعنی بود الموداع کردند و بر این غفلت جزین نیست که معنی (رود بار) را خود فراموش کردند و متعین لغات فارسی زبانان هم
اعتنا بوسی آن نکردند اگر چه مقامش درین کتاب دور و متعلق به ردیف رای بهلم می باشد ولیکن تحقیقش بهرینجا
لازم دانیم که به تحقیق ما خلیج و رود بار مراد همین است صاحب برهان بر (رود بار) نوشته که معنی جدا اول آب
رودخانه های بزرگ است و جایی که در آن رودخانه های بزرگ و بسیار جاری باشند و هم او بر خلیج گوید که
معنی رودخانه و بحر عظیم و گویند که نیست عربیت و صاحب منتخب بر خلیج فرماید که باطن شانی از دریا و جوی
و صاحب ناصری می فرماید که نام چند جاست از قهستان و غیره و معنی اصل آن جایی که رود بسیار باشد و خان
در سراج می طرازد که معنی جاییکه رود بسیار باشد و نام بلوکی و فرماید که ظاهر بسبب کثرت آبها بدین نام پدید
شد. و صاحب سروری هم بر جوی بزرگ قانع و صاحب جامع گوید که جاییکه در آنجا رودخانه بسیار جاری شود
بحال اینجاست که ازین متعین بجهت رسید و ندانست که خلیج و رود بار هر دو یکی است و همین را ترکان بنام
گویند و مترجمی که در (روزنامه) ترجمه این را در انگلیسی زبان چنان نوشت سکندری خورد (خلیج فارس) را
در انگلیسی (پرشین گلف) گویند و گلف رودی عظیم با نام است که از قلمر آمده آب دیگر داخل نشود
بلکه بشکل شانی سرشته جاری ماند گویا حلقوم بحر است و همین است خلیج که صاحب منتخب آنرا شاخ دریا گفته
ازینجاست که ترکان برای آن بنام نهادند که معنی حلقوم هم آمده و آنچه به (خلیج فارس) شهرت دارد و تحقیقش
از جغرافیه همین است که ازینجا فارس بشکل نهی یا جوی جدا شده تا بصره می رود و آب دیگر داخل نمی شود پس
معنی خلیج در رود بار نشان و شوکت رود مانده که رود نباشد. اسم فاعل ترکیبی است مرکب باز و بمعنی
حقیقش و باز بمعنی نشان و شوکت که گذشت و باز بمعنی یا هم آمدن پس جادار که به قلب اصناف بمعنی
(باید و د) گیریم و کنایه از خلیج پس (خلیج فارس) و (رود بار فارس) و (بخاز فارس) و (پرشین گلف)

ہمہ مرادف گید گیر است و همچنین است (خلیج عدن) و (خلیج تاتار) با کلمہ محققین فارسی زبان از جغرافیہ عالم تحقیق (خلیج فارس) یا خلیج عدن و تاتار نکردند کہ چہ چیز است و (رود بار) را مرادف خلیج ندانستند و از نزاکت معنی خلیج ہم خبر نہ داشتند نتیجہ ہمین غفلت است کہ معاصرین عجم بضرورت استعمال از لغت زبان خود بی خبر ماندند و از لغت ترکی بتار برسید تغریس بتار را بہ راسہ مہلہ آخرہ استعمال کردند صاحب روزنامہ کہ در ترجمہ آن رود بار و خلق البحر را نوشت احسان اوست کہ از لغت قدیمہ خبردار کرد (اردو) خلیج بقول آصفیہ عربی۔ اسم کوٹش کھاڑی یا وہ قطعہ آب جو خشکی کو دور تک کاٹا چلا گیا جو جیسے خلیج بنگالہ وغیرہ۔ مؤلف عرض کرتا ہے کہ اس تعریف میں ہم اس قدر تبدیل کی ضرورت پاتے ہیں کہ سمندر سے جو شاخ نکلمکہ دور تک مثل ندی یا نہر کے خشکی کو کاٹتی ہوئی چلی جائے اسی کا نام خلیج ہے جیسے خلیج فارس اور عرف عام میں (خلیج بنگالہ) کی اصطلاح غلط ہے اس لئے کہ اس کا انگریزی ترجمہ (بنگال گلف) نہیں ہے بلکہ (بے آن بنگال) ہے جس کا صحیح ترجمہ (بنگالہ کے سمندر کا ٹکڑا) ہے جسکی شکل اور درازی مثل ندی یا نہر کے نہو۔ پس صاحب آصفیہ نے لفظ خلیج کی مثال میں (خلیج بنگالہ) کی جو مثال لکھی ہے وہ غلط ہے بلکہ خلیج فارس اور خلیج تاتار اور خلیج عدن اس کی مثال ہے۔

(۱۶۷)

بغارت بردن استعمال بمعنی بردن بہ بیغا	بغارت شدن استعمال لازم مصدر گذشتہ
و غارت کردن است (انوری ۷)۔ بغارت برد غارت یک جہاں دل بہ بہت را گو کہ آخر تر کتا ز است (اردو) غارت کر لے لکھو بردن خانہ۔	(انوری ۷) جان نو داقتش را حالی بہ و اس بغارت شدہ باز اور دہ (اردو) غارت ہونا بقول آصفیہ۔ لٹنا۔ تاراج ہونا۔ تباہ و برباد ہونا۔
بغاردار دائل اصطلاح۔ بقول رہنما جوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار دریائی باسفوس را	

نام است که در قسطنطنیه واقع مؤلف عرض کند که مؤلف گنام سکندری خورده است آنچه شاه در روزهای
خود ذکر (بغار دار دائل) فرموده مقصودش از (دَرّه و انیال) است که آنهم همدرا بخا واقع که در انگلیسی زبان
آنرا (ڈار ڈنلس) گویند و از جغرافیای ترک معلوم می شود که (الف) (ڈار ڈنلس) و (ب) (باسفورس) هر دو
لغت جداگانه انگلیسی زبان و دو شهر جداگانه را نام است یعنی (الف) شهریت که قلزم (ایسین) را که بعضی
آنها بخرابن هم گویند و در مغرب ترک واقع است با قلزم مار توره که در شمال ترک واقع و اصل کند و بست
چار فرسخ دمازی دارد و (ب) نهری دیگر که قلزم مار توره را با بحر اسود و نسبت (دَرّه و انیال) گویند که این
دَرّه را دانیال پیغمبر درست کرد و از اینجا است که آنرا بترکیب اضافی منسوب بدو کردند و بقول محققین انگلیسی
موسوم است بنام (ڈار ڈنلس) شهرزاده که از سلاطین روم بود و حالا ترکال آنرا (دَحْرَسْفِدِ بونعاسی) نامند
و آنچه در انگلیسی زبان این را (ڈار ڈنلس) نام است گویند که در آن هم نام پیغمبر دانیال را داخل است که
بعین پیغمبر انصاری (ڈانیل) گویند به دال هندی (والله اعلم بحقیقه الحال) با کجمله معاصرین عجم غا
از زبان خود (دَرّه و انیال) را داخل محاوره حال نکردند بلکه عوض دَرّه - لفظ بغار را مجازاً بمعنی شهر گرفتند
(اگر چه معنی آن خلیج است چنانکه بجایش گذاشت) و پس ازان مرگب کردند با (دار دائل) که مغز (ڈار ڈنلس)
انگلیسی است به تبدیل هر دو دال هندی با دال هبطه و زیادت الف بعد دال دوم - عوض فتح پیش (بغار
دار دائل) مرگب اضافی است و در محاوره معاصرین عجم بدون اضافت مستعمل - این است حقیقت این لغت
جدید - که صاحب رهنما حقیقت جریان فارسی زبان را به ترکستان برد - وای برین مصلحان زبان که (دَرّه
و انیال) را که لغت خوشی و مرگب اضافی بقاعده فارسی بوده ترک کرده تفریس کرده و در محاوره خود پسندیدند
که بر زبان حال فراموشی کند و ازین نتیجه کم التفاتی و بی رحمی عجیبان بر زبان خود است و پس (اردو) دَرّه و انیا

نذر۔ ایک نہر ہے قسطنطنیہ کی جو پہاڑوں میں سے گزری ہے اور بحر اربعین اور مارمورہ کو باہم ملاتی ہے جس کی دراز ۲۷ میل ہے۔ صاحب انسائیکل اُپیڈیاڈ کہتا ہے (دو پہاڑوں کے درمیان سے گزرتی ہے جن پر دو قلعے واقع ہیں ایک کا نام (ڈارڈنلس) ہے جو ایک رومی شہر کے نام سے موسوم ہے۔ اور دوسرے کا نام (ہلس) دو تونل ناموں کو ملا کر اس نہر کا نام (ڈارڈنلس) رکھ دیا گیا۔ ترکی میں اسکو (بحر سفید بوفاسی) کہتے ہیں) بعض لوگ اسکو دانیال پیغمبر کا بنایا ہوا درہ کہتے ہیں اور ہند میں یہی شہور ہے (واللہ اعلم)۔

بغاڑ | بقول سروری بغین مجملہ بروزن برادر (۱) چوبی باشد کہ در و درگان ور حین شگافش چوب در رخنہ آں نہند (شمس فخری) عدد و شکاری کز دست و باز و خصمش پد کند بہ قیشہ تجارت حادثات بغاڑ و فرماید کہ (۲) چوبی را نیز گویند کہ کفشگران در پس قالب نہند بجمیۃ اندام کفش صاحب برہان ذکر ہر دو معنی کہو می فرماید کہ بروزن طراز است و بجای حرف ثانی فا ہم آید صاحب فیثا صراحت کند کہ بکسر اول است و بذکر معنی اول گوید کہ بہ رای مہلہ عوض زای مجملہ ہم نظر آید صاحب ناصری بکسر اول صراحت مزید کند کہ کفشگران بر ای کشادہ شدن کفش این را میان کفش و قالب می گذارند و در و درگان بوقت آڑہ کشیدن تا شگاف باز ہم نیاید و در و در شگافہ شود (۳) ترا از میخانیم و چون ترا از می خشک پد خار باداریم چون نوک بغاڑ و بقول بعض گوید کہ بای تازی مفتوح و فارای مہلہ صحیح باشد و فرماید کہ ایشان خلط کردہ اند چرا کہ ازای مجملہ صحیح است کہ شمس فخری باقوانی نا آورده۔ صاحب جامع گوید کہ بہ بای فارسی ہم آید کہ می آید و بروزن پیاز باشد۔ صاحب رہنما بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجاری طراز کہ (۳) نام نہی است و صاحب برہان بذیل بای فارسی می فرماید کہ صاحب مؤید بہ رای مہلہ آخر بروزن ہزار آورده مؤلف عرض کند کہ غاڑ بقول برہان در فارسی زبان معنی شگاف و (باز شدہ) می آید پس چیزی کہ بوقت آڑہ کشی در شگاف

چوب گذارند از فارسیان با مؤحدہ کہ افادہ معنی در کنند۔ بغا نام کردند و معنی لفظی این چیزی کہ در شگاف است پس این کنایہ ایست و بمعنی دوم مجازاً آن کہ چیزی کہ در خلای کفش پس قالب گذارند از اہم بہ ہین اسم موسوم کردند و آنچه بہ بای فارسی می آید مبتدل این چنانکہ اسب و اسب و آنا نگہ بہ رای ہملہ عوض زای ہوتہ نوشتہ اند سکندری خوردہ اند و جادارد کہ اُنہا غار را در ماخذ این جادادہ باشند کہ شگاف کوہ است و لیکن جوہ (غار بہ زای ہوتہ) بمعنی شگاف۔ ضرورت ندارد کہ بغار و ویم ہماز شگاف کوہ کار گیریم نسبت معنی سوم عرض می شود کہ محقق بی تحقیق ظہیر را نہر گفتہ و این بمعنی غلیج لغت ترکی زبان است کہ صراحت کافی بر بغار کردہ ایم کہ بہ رای ہملہ آخر کدہ نوشتہ۔ خان آرزو و در سراج (بغا) بہ بای فارسی و رای ہملہ در آخر عوض زای ہوتہ بمعنی اول و دوم آوردہ و درین ردیف متقدّمہ این لغت را ترک کردہ جزین نیست کہ از ماخذ بی خبر است و ترک این لغت درین ردیف تجانس و طرفہ جابلے است و آنچه صاحب برہان این را بغای دوم عوض غین مجملہ ہم درست دانستہ چنانچہ گوید کہ آن بہ رای ہملہ در آخری آید و جزین نیست کہ آنہم مبتدل این است کہ غین مجملہ بدل شدہ بہ نا چنانکہ غلیو و قلیو و زای ہوتہ بدل شدہ بہ رای ہملہ چنانکہ برزخ و برزخ و آنا نگہ کہ اول آوردہ اند پی بہ ماخذ نبرہ اند کہ مؤحدہ کہ افادہ معنی فی کنند و اما مفتوح باشند مخفی مباد کہ وجود این پس قالب در کفش برای آنست کہ چون کفش قالب زدہ خشک شود بہ اسطہ ہین چوب قالب از کفش آسانی بیرون کردہ می شود (۱) و لکڑی جوڑہ کشی کے وقت شگاف میں قائم کرتے ہیں تاکہ اترہ کشی میں سہولت ہو۔ مکنٹ (۲) وہ لکڑی جو موچی جوتی کے خلا میں سانچے کے ساتھ داخل کرتے ہیں تاکہ جوتی خشک ہونے پر سانچہ آسانی کے ساتھ خارج ہو سکے (۳) دیکھو بغار۔

بغا مصہ مبتول سردی و جھاگی ری و رشیدی و برہان و جامع و سراج بغین مجملہ و میم بروزن زبانہ نحو

بیابانی و صاحب ناصری فرماید که آن از جنس اهرمن و دیو حیوانیت است که در سیاهانها مسافران را براه خطا برد و
 هلاک کند (حافظه) دور است سرآب درین بادیه مشهد را بد تا غول بیابان نفری بد بسر است صاحب
 اند نقل نگارش و صاحب شمس (بنامه و بنامه) هر دو را بد بمعنی لغت عرب گوید و صاحب اند صراحت
 کند که فارسی است صاحب منتخب و دیگر لغات عرب ازین لغت ساکت و صاحب مؤید بحواله فر هنگ علی بگی
 (بنامه) را بنون عوض میم بهمین معنی آورده که بجایش می آید و در نسخه ای دیگرش عوض بنامه - بنون) (نبا)
 بهیم چارم نوشته - آن مطبوعه مطبع نو کشور است و این نسخ قلمی مؤلف عرض کند که سند ناصری خلاف
 موضوع است که تحقیق بنامه کند و در غول بیابانی پیش می کند - عجبی نیست که همان شیطان (یا دیو حیوانی) او را
 از راه بر غنیمت است که نرد و در نه این گرانایه نسخه اش را از کجای یافتیم خدایش بیامرز - با جمله اتفاق محققین
 پابند فارسی زبان سیما ناصری و سروری و جامع و برهان که هر سه اول الذکر ازان از اهل زبانند این را
 اسم جاد فارسی زبان قرار می دهد و سکوت محققین عرب مؤید آن ولیکن وضع لغت تقاضای آن می کند که
 ترکی دانیم ولیکن محققین ترکی ذکر این نکرده اند الا یکی از معاصرین ترک گوید که بنامه بنون چارم بر زبان ما
 به همین معنی مستعمل است ولیکن ما این را لغت زبان خود ندانیم عجبی نیست که فارسی باشد (تقریر کلامه) و ظاهر
 است که ذکر بنامه بنون غیر از مؤید مطبوعه صاحب شمس و یکی از محققین فارسی زبان نکرده خیال ما این است
 که بنامه بنون اصل است و بنامه بهیم بدیش چنانکه کجین و کجیم و پان و پام اکثری از محققین لغت
 مبتدله را جامی دهند و لغت اصل را می گذارند - و همین است صورت حال این لغت و بنامه مرگب است از
 بنان که مبتدل مخان است و های نسبت بمعنی چیزی که منسوب با تش پرستان است یعنی دیو تش نماوت
 غول بیابانی که فارسیان بقول برهان آنرا (دیو غول) و (دیو غولی) هم گویند همین قدر است که شب در درشت

ویران گلوله های آتشین از دور می نماید که حرکت کند در هوا - راه روان بابتید آبادی نزدیک شوند و هیچ بنیاد
جز آن غلوله های متحرک و خوف زده می شوند و شیطان و دیو آتش خیال می کنند و محققین حال آنرا غیر ادب و فوسفو
رکوس یا ففسفورس که لغت لاطینی یا یونانی است قسمتی از ماده آتشین که در استخوان حیوانات پیدا میشود چیز
دیگر نمی دانند و چون این ماده از استخوان حیوانات مرده جدا میشود در هوا مثل مشتله حرکت می کند و بالاخر هوا
اورامی برود پس همین است غول بیابانی که صاحب ناصری از جنس اهرمن و دیو حیوانی خیال فرموده - آنچه
مسافران را هلاک می کند خوف بیچارگان ناواقف از حقیقت است که در عالم تنهایی بر عقیدت ناصری دیو و
شیطان را مقابل خود می دانند و خوفش بسیار و هلاک می شوند و آنکه مسافران را بقول ناصری براه خطا برد -
اندر میشه و خوف شان است که از دور این مشعل را راجعه دزدان یا جهون (پدر سوخته شیطان) خیال
کرده بالا راده راه راست را گذاشته می گذرند و راه منزل را فراموش می کنند - یکی از معاصرین عجم گفت که در بعضا
ایمان مسافر بودم در شب بی مهتاب میرفتم براه و خبر دار بودم که منزل مقصود بدست راست است نصف راه
طی نکردم که از دور دوسه چراغ روشن دیدم و غرق تحیر شدم و نیک میدانستم که غیر از منزل مقصود موضعی در
راه نیست یقین کردم که مجمع سارقان می آید کنار که شیدم از راه و تیز رفتن می رفتم قریب بمنزل رسیدم و بسو
دست راست باز آنرا چراغ از دور بنظر آمد مطمئن شدم که آنچه بنظر فائز بمقام مقصود شدم هرگاه قریب آن
رسیدم دیدم که دهنه آتش پرستان است و آگاه بودم که این دهنه از منزل مقصود زن دو فرسخ مسافت دارد
ولیکن از مشعلها پیش که سر نیزه و حیران شدم و خیال کردم که کسی از پارسیان مرده و دستوران قوم نقش او را
آورده اند تا در دهنه بسیارند - پس با ماده اینک شریک شان شوم بالای دهنه رفتم - چون کسی را نبینا فتم و
مشعل را هم روشن نماند خیل پیشان شدم و افغان و خیزان بمنزل مقصود خود رسیدم و بایاران خود ذکر آن

واقعه کردم بشنیدی کردند گفتند که ارواح کا فزان مرده آهر من شده دیگر هیچ (افتحی کلامه) بنده عرض میکنم که این همان آهر من بود که صاحب ناصری ذکرش کرد و آن همان مشعلها بود که از نو سفره بیا استخوان های نعلها دهنه در هوار روشن بود - و تا آنکه بیچاره مسافر داخل دهنه شد - هوا او را بر دو مسافر جاهل اگر قوی القلب نمی بود می شنیدیم که ببرد - این است حقیقت این لغت (بنامه) که همه محققین با نام و نشان حق تحقیق را ادا نکردند و خان آرزو در سراج اللغات ذکر این مشعل شیطانی را در زیاده از یک سطر نه نوشت (ار دو) غول بیابان بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر - چلاوا - اکیا بیتال - دیو بیابان - بجهوت - پریت - جن - شیطان (آتش) میری وحشت نه چراغ راه جو بجهوت است بد آنکه دکھلا کر مجھے غول بیابان رک گیا :

بخانوش | بقول اند بخواند فرهنگ زبانگ منبع اول و ضم نون اسپ تیز گام و خوش قدم را گویند و دیگری از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد معلوم میشود که این مرکب است از لفظ بغا که در عربی زبان بالفتح بمعنی خواستن است و بعضی بالقسم گفته اند - پس فاریان آرا بمعنی حاصل بالمصدر گرفتند - یعنی خواهش و نوش بمعنی خود است که اسم مصدر و حاصل بالمصدر نوشیدن باشد چنانکه (خورد نوش) پس معنی لفظی این (خواهش خورد نوش) است و اسپ خوش قدم و تیز گام را کنایه گفتند که سوارش خواهش خورد نوش پیدا کند و اشتباهی طعام افزاید - بدون سند احتمال این را تسلیم نکنیم که معاصرین عجم و محققین اهل زبان ازین کت و صاحبان تحقیق هندی نژاد هم ذکر این کرده اند (ار دو) قدم باز اور تیز گام - گھوڑا - مذکر -

بغانه | بقول نویدهاں بنامه که بهریم عوض نون گذشت اصل است و آن مبدل این چنانکه با هم و بان و کیم و کیم و اشاره این بهدر اینجا کرده ایم و صراحت ماخذ هم که این (ار دو) و کیم و لغامه -

بغبغو | بقول رنجا بخواند سفر نامه ناصر الدین شاه قاجار آواز کبوتر را گویند چنانکه هندیان غرغریان غرغریان

عرض کند کہ اگر آوازش را با خدا این گیریم صدای بختیونی براید البتہ آواز غمخون پیدا می شود ولیکن پیش
محاوره مجال دم زدن نیست و این محاوره معاصرین عجم است باشد کہ کہوترشیدازی در انجا همین آواز کند
(ارو) غمخون بقول آصفیہ اسم مؤنث - کہوتر کے بولنے اور گوینے کی آواز آپ فرماتے ہیں کہ لکھنؤ والے
غمخون بولتے ہیں -

بغاف | بقول اندجوالہ فرہنگ فرنگ بالفتح (۱) تیر پس درو (۲) قفل و (۳) بمعنی دستبند و پائی
کودک گہوارگی کہ بحرلی آزار قاطع خوانند - دیگری از محققین فارسی زبان ذکر این نکرده صاحب منتخب بر قضا
گوید کہ بالکسر خرقة کہ دست و پای کودک بآن بندند و در گہوارہ خوابانند **مؤلف** عرض کند کہ غیر مرکب و اسم
جامد فارسی قدیم می نماید معاصرین عجم بردبان ندارند - بدون سند استعجال تسلیم نہ کنیم (ارو) (۱) دیکھو
بشکل (۲) قفل مذکر (۳) وہ کپڑا جس سے اہل عجم بچے کے ہاتھ اور پاؤں باندھ کر گہوارے میں سلاتے ہیں - مذکر
بغاف | بقول بردبان باتی قرشت بروزن چہ قاق (۱) کلاہ را گویند و (۲) بمعنی فرجی ہم و فرماید کہ بمعنی
دوم بجای فوقانی طای حلی ہم آہ صاحب جامع ہمزبانش صاحب ہفت بر ذکر معنی اول قانع و گوید کہ
بمعنی باطائی حلی ہم انظر گذشت - خان آرزو در سراج بغفاق رابطا عوض شناہ بمعنی کلاہ نوشتہ و بغلق
را بمعنی بغلبند و کلاہ و بحوالہ مخفہ بمعنی فرجی ہم آورده گوید کہ کلام مجرہ عصار از بمعنی ابائی کند (ح) بغرقش
سرفرازی کرد بغفاق و فرماید کہ از اینجا معلوم میشود کہ بغفاق بہ فوقانی لغت علیحدہ است بمعنی مذکور و فرماید
کہ چون طواقف و فارسی نیست زبان دیگر باشد (انہی) **مؤلف** عرض کند کہ فرجی در فارسی زبان
نوعی از قبای بی بند است کہ کشادہ باشد از پیش و بعضی تکمہ افزائید و بیشتر بر فراز جامہ بی پوشند (چنانکہ
صاحب غیاث بحوالہ آئین اکبری نوشتہ) پس بغفاق مخفف و مبتد ل (بغفاق) است و بغفاق مرکب

از بقل و طاق بقل یعنی اوست و طاق در عربی زبان بقول منتخب بمعنی محراب و نوعی از جاہا پس فارسیان کلاہ
کنایتہ محراب بقل گفتند کہ ہیئت مجموعی این مشابہ بقل است و مثل محراب و بلحاظ معنی دوم طاق کہ بالاندک
شد آن جامہ مخصوص راہم کہ فرجی نام دارد (طاق بقل) نام نہادند یعنی لمبوسی کہ ہچ بقل کشادہ می باشد و
نکمہ و بند نہاد پس از ان فارسیان این مرکب مفرس را بہ تبدیل طاقی حلی بہ فوقانی بقلتا ق کردند و پس ان
بحد لام بقلتا ق و بقلتا ق شد۔ اینست حقیقت این لغت و بقلتا ق و بقلتا ق و بقلتا ق خان آرزو
باستناد کلام مجد عصار طرفہ منطقہ پیش کردی پرسم از کہ اگر در کلام مجد عصار بقلتا ق بمعنی کلاہ باشد دلیل
آن نیست کہ بمعنی فرجی نباشد سند پیش کردہ تو برای معنی کلاہ است و پس و برای معنی فرجی قول جامع سند
را ماند کہ محقق عجمی مرتبہ بلند دارد از سخن سنج عجم۔ فتاقل (اردو) (۱) ٹوپی۔ ٹوٹ (۲) ایک مخصوص لباس
جس میں بند اور بٹن نہیں ہوتے۔ جیسے عبا اور شایہ جو عربوں کا ایک لباس ہے اور ترکوں نے سینہ پر
ایک بٹن قائم کر کے چوڑے بنا لیا ہے۔ صاحب آصفیہ نے چوڑے پر فرمایا ہے کہ (ترکی) عبا اور عبا پر فرماتے
ہیں ایک عربی پوشاک کا نام۔ جُبَّہ۔ چُنَّہ۔ مَوَلَّف عرض کرتا ہے کہ آپ نے تسامح فرمایا ہے عبا اور جُنَّہ
آگے سے کھلا ہوتا ہے اور جُبَّہ سلا ہوا مثل قمیص کے۔ پس جُبَّہ اور عبا میں بہت بڑا فرق ہے۔ البتہ عبا او
جو عہ قریب قریب ایک ہیں اس قدر فرق کے ساتھ کہ عبا کو گلے کے پاس صرف ایک بٹن ہوتا ہے اور کئی
اہل کہ شایہ بھی کہتے ہیں اور چوخی کا بٹن سینہ پر ہوتا ہے۔ عبا کا رواج عرب اور عجم دونوں میں ہے اور چوخی
زیادہ تر افغانستان اور ترک میں مستعمل ہے۔

بغیچہ | بقول شمس سینی (۱) جامہ و جامہ کبسن رنگ و فرمایہ کہ لغت فارسی است و صاحب انند بجا لہ
غیاث گوید کہ بالقسم (۲) جامہ بند معروف را گویند و لغت ترکی است صاحب فدائی کہ از طلمی ماصہ بن عجم

بود میفرماید کہ پارچہ اسیت باندازه یک گز چار گوش که خست را دران می بندند و چون بسته شود (بغچه بسته) می گویند
 مؤلف عرض کند که لغت ترکی زبان (بوغچه) به او است بمعنی جامه بهیچ چنانکه صاحب لغات ترکی ذکرش
 کرده و صاحب کنز هم و بغچه بدون او و باجمیم عربی است چنانکه صاحب سوار السبیل آورده و بغچه سجد
 و او باجمیم فارسی - منفرستش چنانکه پیش است از خیاست که صاحب ذرائع این را با لغات فارسی جا داد -
 (اردو) (۱) کپڑا یا سبز کپڑا - مذکر (۲) بوغند - بقول اصفیه - فارسی - اسم مذکر - ده هراسیا هو اکپڑا جیسے
 توشک یا زبن باندھکر رکھتے ہیں - گٹھڑی کا کپڑا - بند ہنا - گٹھڑی چھاری رے میں یہ تپچہ کا ترجمہ نہیں ہے
 دکن میں تپچہ اوس طرح کپڑے کا نام ہے جیسے عین پوشاک لپٹ کر محفوظ کرتے ہیں - صاحب اصفیه نے اکوترک فرمایا ہے

<p>بغچه کش اصطلاح - بقول بہار بفتح کاف تازی</p>	<p>لغات ترکی فرش و نہالی را گویند و توبلجی خانی کہ با آفا خود</p>
<p>خندنگاری کہ جامہ را با خود گرفته در جلو دود و فرماید</p>	<p>کہ مہمان کسی شنود توشک و فرش با او برد و بغچه کش</p>
<p>کہ آنرا در عرف حال توبلجی گویند (میر خسرو)</p>	<p>خانی را نام است کہ بلبوسات را و بغچہ محفوظ کردہ با او</p>
<p>در گاہ ز دیوان بارہ شد بسو بغچه کش و چتر دار</p>	<p>می باشد نہیں ہر دو را مردان یکدیگر دانستن دور است</p>
<p>ساجان بحر و اند رانقل نگاری پسند است مؤلف</p>	<p>از نازک خیالی محققین بالا (اردو) بغچہ ہر اس شخص کو</p>
<p>عرض کند کہ توشک لغت ترکی است و بقول صاحب</p>	<p>کہہ سکتے ہیں جو بلبوسات کا بغچہ سر پر لئے ہوئے جاتا ہے -</p>

بغچہ اد بقول سروری بالغ (۱) نام شہری مشہور و (۲) نام خطی از خطوط جام جم و خاقانی (۳) دجلہ و جملہ خط
 و جام می و مید و از کساں آری یاد بہ صاحب رشیدی نسبت معنی اول سجاوہ اصصعی می فرماید کہ
 (عظیۃ انضم) است در اصل دبی بود کہ بنام آں بت آباد کردہ بودند و بقول بعض گوید کہ در اصل
 (بغچہ) بود بمعنی جای وادری نوشیروان و نسبت معنی دوم فرماید کہ (خط بغداد) گویندش صاحب برہا

گوید که شهر سیت از عراق عرب و بر وجه تسمیه آن خزانة کر قانع و نسبت معنی دوم می فرماید که نام خط دوم است از عجم
 جمشید و نیز (۳) کنایه از شکم صاحب جامع نسبت معنی اول می فرماید که این باغی بود که نوشیروان هفتم و
 یکم فقه در آن باغ داد و خواهی می کرد و ذکر معنی سوم هم کرده از حنی دوم ساکت - صاحب غیثات بذکر معنی اول
 ذکر معنی سوم بخواه شرح گل گشتی کرده گوید که بدین معنی اصطلاح لوطیان است و بخواه اصطلاحات می طراز که (۴)
 بمعنی کهنه و خراب و در (۵) کنایه از پیا له شراب که پرو و مالالال باشد صاحب مؤید بذیل لغات فارسی ذکر معنی
 اول کرده فرماید که شهر سیت آبادان کرده - امیر المومنین منصور بن علی بن عبداللہ بن عباس رضی اللہ عنہم که
 شخصت هزار گرامه داشت و پیش از آبادانی او را (باغ داد) گفته می از آنکه که نوشیروان هفتم در آن
 باغ مظلومان را با انصاف رسانید و چون آنجا شهر بنا کرد الف را ساقط کردند - صاحب ناصری بذیل تلخ
 ذکر این کرده و بذکر وجه تسمیه اول الذکر نسبت و وجه تسمیه دوم گوید که پیروان مزدک را که اختراع در دین یزدان
 کرده بود و غالب گشته نوشیروان در آن باغ با اکابر اهل آن مذهب برداشتید لاجرم باغ او مشهور شد و فرماید
 که اکنون از شاهیر بلاد است در کنار رود دلیه که اکنون بدجله مشهور است - در زمان بنی عباس بنی هاشم
 آبادی رسیده و درین ایام جمعیت آنجا تنجیماً بهشتا و مزارکس می رسد و بانی آن ابو منصور دو انبختی رانوری
 (۶) خوشنواهی بنجد ایامی فضل و هنر که کس نشان نمید و در جهان چنان کشور و نسبت معنی دوم می
 فرماید که (خط بغداد) است نه بغداد چنانکه سلمان گفته (۷) روز عید است و لب دجله و ایام بهار و ای سپهر
 گشتی می تا خط بغداد بسیار مولف عرض کند که تیغ بالفتح در ترکی زبان بدون الف بمعنی باغ آمده و در
 رسم الخط بالای آن الف خرد هم می نویسند که علامت فتح باشد چنانکه صاحب کفر نوشته پس جادارو که وجه تسمیه
 آخر الذکر ترکان این را بدون الف بخد فین ترجمه (بغداد) گفته باشند و بر زبان فارسی هم مستعمل شد و جادارو

کہ تیغ را محقق باغ گیریم و بہ ترکیب اضافی فارسی علم دانیم ولیکن استعمال این بدون اضافت غین است
 و معنی دوم را در مجر و لفظ بعد از تسلیم نہ کنیم۔ صاحب سروری سندی کہ از خاقانی پیش کرد دران ہم (خط بعد)
 است نہ مجر و بعد از وسکوت صاحب جامع از معنی دوم و صراحت ناصری نسبت (خط بعد) متقاضی است
 کہ تسامع سروری و برہان ہر دو دانیم کہ ذکر معنی دوم در اینجا کرد و معنی سوم استعارہ باشد کہ شکم را بنام
 شہری نام زد کردند۔ قول صاحب جامع اعتبار را شاید کہ صاحب زبانست (سلیم ع) عجب نبود کہ بعد از
 خراب است و از ہین است (بعد از خراب و کہنہ) کہ بجایش می آید کہ صراحتش ہا بنجا کنیم کہ التفاتی ضا
 غیات کہ معنی چہارم نوشت و حوالہ داد بر مصطلحات و صاحب مصطلحات یعنی وارستہ مجر و بعد از را بمعنی
 کہنہ خراب نہ نوشت۔ بلکہ (بعد از خراب و کہنہ) را کنایہ قرار داد کہ بجایش می آید و برای معنی پنجم بیان کردہ
 ہم طالب سند استحال می کشیم و بدون آن تسلیم نہ کنیم معلوم میشود کہ از کلام خاقانی سکندری خوردہ است
 (اردو) (۱) بعد از مذکرہ ایک مشہور شہر کا نام (۲) جام جمشید کے ایک خط کو صاحب سروری نے بعد از کہا ہے
 (۳) شکم۔ و کچھ و شکم (۴) کہنہ۔ خراب۔ (۵) شراب کا پیالہ جو بہر اہوا ہو۔ مذکر۔

<p>معنی دوم گوید کہ (۴) اگر سنہ باشد و خیال می کنیم کہ معنی دوم را بدون اضافت می خواند خان آرزو در سراج نقل معنی اول و دوم کردہ مؤلف عرض کند کہ اگر چہ موافق قیاس است کہ (شکم و ساغر خالی) را بعد از خالی گوئیم ازینکہ بعد از معنی شکم و ساغر بجایش گذشت ولیکن این کنایہ را بدون سند استعمال تسلیم</p>	<p>بعد از خالی اصطلاح۔ بقول بہار لاف (بعد از خراب و کہنہ) (۱) کنایہ از ساغر خالی و (۲) شکم خالی و فرماید کہ این مقابل (بعد از معمر) است۔ صاحب می فرماید کہ (۳) اگر گلی و خلوی مدہ و نسبت معنی اول می گوید کہ ساغر خالی از شراب باشد۔ صاحب غیات نقل نویس بہار و صاحب جہانگیری در ملحقات مذکر</p>
---	---

<p>نکنیم که معاصرین عجم ازین ساکت و متعقین صاحب بنا ذکر این نکرده اند و تحقیق پسندان هندی نیاورده و معنی سوم و چهارم را غلط دانیم که بمحافظ لفظ هم درست نیست و سند استعمال هم ندارد (اردو) (۱) خالی ساغر خالی پیا. (۲) ده پیٹ جو خالی ہو۔ مذکر (۳) بھوک بھوکٹ (۴) بھوکا بھوکا</p>	<p>را بدون سند استعمال تسلیم نہ کنیم کہ متعقین اہل زبان چنانکہ در معنی پنجم بغداد سکوت و رزیدہ اند بھیمان در اینجا ہم و طبع آزمائی و آراستہ نسبت معنی سوم خلاف لفظ و سند دارند۔ اگر چه او آئینی را از سند محمد قلی سلیم پیدا کرده است کہ در قطبہ نوشتہ (۵) چہر شط چشم خلیفہ گر پر است چہ عجب نبود کہ بغدادش خراب است</p>
<p>بغداد خراب اصطلاح - بقول سرودی در ملحقات^(۱) کنایہ از شکم خالی و گر سند (بمعنی ۵) بغداد خراب از فروسان چہ مسموم کنم بنام بورک چہ صاحب جہانگیری ہم در ملحقات این را مراد (بغداد خالی) گفته و صاحب ناصری ہم در ملحقات خان آرزو در سراج بذکر معنی اول (۲) ساغر خالی ہم نوشتہ و آراستہ گوید کہ بمعنی (۳) اگر سند شکمی و خلوص و صاحب بحر نقل و آراستہ کند در معنی سوم</p>	<p>ولیکن سندش تردید آن می کند و حق آنست کہ این سند لفظ بغداد است بمعنی شکم و (بغداد خراب) از حاصل نمی شود چنانکہ از کلام سبحی طمع کہ بالا گذشت حیف است از صاحب بحر استاد فارسی زبان ما کہ اتباعش کرد و ما از اتباعش معافی می خواہیم (اردو) (۱) ده پیٹ جو خالی ہے۔ مذکر (۲) خالی ساغر۔ مذکر۔ خلوص۔ مذکر۔</p>
<p>و ذکر معنی دوم ہم فرمودہ و صاحب مؤید بر معنی اول قانع و صاحب برہان ذکر ہر سہ معانی کردہ مؤلف عرض کند کہ ما بر لفظ بغداد بمعنی شکم را استعارہ تسلیم کردہ ایم و معنی ساغر را بدون سند قبول نکرده ایم ہذا امدن مگر تبصیفی است و معنی اول موافق قیاس و معنی دوم</p>	<p>بغداد کھنہ اصطلاح - بقول و آراستہ کنایہ از گری و خلوص (ظہوری ۵) این شکم کا پچنین ورم کہ دست چہ از ورم یا ز باد ورم کرد است چہ ہیچکے از طعام نہ دیدی چہ حال بغداد کھنہ پر سیدی چہ صاحب</p>

<p>ہمزبان نش و معنی دوم (بنداد خراب) ہم از فرش گفتم بہار این را مراد (بنداد خراب) بمعنی اول و دوم گوید کہ گذشت مؤلف عرض کند کہ وارستہ درینجا ہم سکندری خورد و استاد صاحب بحر اعتقاد ندارد ہرچہ بر (بنداد خراب) نوشتہ ایم درینجا ہم کہ این مرکب توصیفی است و سند ظہوری بکار وارستہ نمی خورد پس ادعای او باطل و این مراد (بنداد خراب) است یعنی اول و دومش و معنی دوم را خواہان سند استمال می باشیم (اردو) دیکھو بنداد خراب کے پہلے اور دوسرے (الف) بنداد و محمور اصطلاح - الف بقول (ب) بنداد و محمور وارستہ (۱) سیری شکم و صاحبان بحر و مؤید با او بقول مؤید (۲) پری باغ ہم و بقول اند بوالہ فرہنگ فرنگ (۳) مقابل بنداد خالی و مقصودش جزین نیست کہ شکم پر باشد و مقابلہ برستہ و بوالہ فرنامہ گوید کہ سیرانی مؤلف عرض کند کہ ایک بھرا ہوا ہیٹ - مذکر۔</p>	<p>دوشم سیری بود سیرانی بالای آن صاحب برہان در ملحقات بذکر معنی اول گوید کہ سیراب بودن ہم - و برہمہ محققین با نام و نشان غیر از رانند فرہنگ فرنگ خوان (کہ خود را سلامت داشتہ است منہنیم کہ آیا اینہا قواعد فارسی می دانند می پرسیم از ایشان کہ آیا این را مرکب توصیفی نمی خوانند - معنی بیان کردہ شان از (محموری بنداد) البتہ پیدا می شود نہ از (بنداد محمور و محمورہ) و آنانکہ بر سیری سیرابی را اضافہ کردہ اند و آنکہ سیرا بودن را در معنی این داخل کردہ است - بہرہ از فارسی زبان ندارد و قواعد فارسی را بطریق نسیان می سپارد (اردو) (۱) سیری - مؤث (۲) پیالہ کی پری مؤث (۳) دیکھو بنداد خراب کے پہلے معنی جس کا یہ مقابل ہے یعنی بھرا ہوا ہیٹ - مذکر۔</p>
---	--

بقتول مؤید بذیل لغات فارس بالفتح نفعی است در بنداد و (بندیدن) بقولش بالفتح ساختہ شد
 بہسودن و سودہ کردن کہ می آید - مخفی مباد کہ (الف) در اکثر نسخ قلمی و مطبوعہ مؤید یافتہ میشود و (بندیدن)

مخصوص است بآنکه مطلوبه غنشی نو کشور و صاحب شمس نقل بردارش بدین اضافه که (بغدان) راحت
 عربی گوید و (بغمدین) یا فارسی و هر پنج قلمی مؤید (بغمدین) خانی مولف عرض کند که بجایند فضلا
 برای تأکیدشان صاحب مؤلف غنی آفریده است و اگر از تعریفش سوال کنند به بغداد بروند و هر را بخاسلوم
 خواهد شد تحقیقین فارسی زبان ازین سبک و معاصرین عجم ریشخندی بر محقق می زنند و بتأیید مؤلف عرض
 می کنیم که اگر (بغمدین) را صحیح دانیم (بغدان) بقاعده فارسی اسم حال است ولیکن (بغمدین) را تسلیم
 کردیم بحال که این مال مطبع نو کشور است و مصدر (بغمدین) را که با موحده و سین همله و غین مجمر
 به همین معنی گذشته بحذف سین قالم کرده است و این بلای دیگر است. سحر لغات فارسی زبان که
 صاحبان مطبع هم بضمین طبع کتب دست تالیف و رازی کنند ولیکن طبع شمس اللغات قبل او است و
 نقل این دران جزین نیست که الزام این تصحیف متعلق بدوست و بیچاره نو کشور برای تکمیل نسخه مؤلفه
 این لغت را داخل آن کرده باشد و ندانسته باشد که این کار مطابع نیست با بجمله (بغمدین) اضافه محقق
 بی تحقیق است که تحریفانش اظهار من لشمس و این من الاس - باضمه این کتاب را درین دروسری بدینجه
 سیاه کردیم که حقیقت جوین از برادری لغات فارسی زبان خبر دار شوند و برای لغت (بغدان) به بغداد بروند
 یکی از فضلا که مؤید مؤید بود با ما گفت که خیال داریم که خاقانی بغداد را در کلام خود بغدادان نظم کرده است
 و دال همله بن بدل میشود چنانکه موده و مونه مؤلف می گوید که عربان بغداد را بغدادان می گویند که معرب باشد
 صاحب محیط ذکر این کرده اگر فاریان در نظم خود همین بغدادان را استعمال کرده باشند نمیتوان گفت که لغت
 فارسی است (ارو) ناقابل ترجمه -

بی

بغدان | بقول شمس لغت فارسی است بکسر با و سکون غین مجمر یعنی سازواری و مرد ساخته و مستعد برای کار و تدریس

تحقیقین فارسی زبان و معاصرین عجم ازین ساکت مؤلف عرض کند کہ بدون سند استعمال مجرد قول شمس
نظر بہی تحقیقش اعتبار را نشاید (اردو) سازداری۔ مستعدی کسی دینی کام کے لئے۔ مؤلف۔

بغدی | بقول شمس (۱) یعنی گندم و فرماید کہ لغت فارسی است و بقول انند بھوالہ فرہنگ فرنگ لغت فارسی
بمعنی (۲) شتر اؤل قسم کہ بہتر باشد مؤلف عرض کند کہ شتران و گندم بغدادی شہرت دارند عجیب نیست
کہ این محقق (بغدادی) باشد کہ الف و وال حذف شدہ و این طبع آزمائی است معاصرین عجم دست بر
گوش خود گذارند و بر زبان نمارند محققین فارسی زبان دست برد بان (اردو) (۱) گپہوں۔ بقول اصفیہ
ہندی۔ اسم مذکر۔ گندم۔ کنگ۔ حنظلہ۔ و کچھو راگ (۲) بغدادی ڈٹ۔ مذکر جواز ٹوٹے تمام میں عمدہ قسم چھاتی
بغدیدن | ہانکہ بذیل (بغدان) گذشت بحث کافی ہمارے انجا کردہ ایم (اردو) ناقابل ترجمہ۔

بغرا | بقول سروی (۱) نام آشی است معروف و (۲) نام یکی از پادشاہان (سحق احمد) سبوقلیہ در
صحن بغرا لاد کہ جویندگی عین یا بندگی است (۳) شاعر (۴) قواخان و ایک چو بغرا گذشت (۵) توگرتی
کہ باوی بصیر گذشت (۶) نسبت معنی اؤل بھوالہ فرہنگ گوید کہ واضع آتش بغرا خان بود و بغرا خانی
گفتندش و ببرور ایام خانی را حذف کردند و نسبت معنی دوم بھوالہ ادا می فرماید کہ بادشاہ خوارزم بود
و نیز گویند کہ (۳) معنی کلنگ پیشرو کلنگان در (۴) بالفتح خوک زرا نا مند کہ گرا نیز گویند۔ صاحب جامی
بمعنی اؤل با اؤل مضمون لغت ترکی گوید کہ واضع آن یکی از شاہان ترک بود کہ بنام او موسوم شد و ذکر معنی
چہارم ہم کردہ و صاحب رشیدی ذکر معنی اؤل و سوم و چہارم بالضم کردہ صاحب برہان مذکر ہر چہا ہر معنی
نسبت معنی سوم صراحت مزید کند کہ کلنگی را نام است کہ در وقت پرواز پیشاپیش ہمہ کلنگہا می رود و صاحب
ناصری ہر چہا ہر معنی را بیان کردہ نسبت معنی دوم می فرماید کہ چاں بغرا خاں۔ صاحب جامع ہم ذکر چہا ہر

معنی فرمودہ - وہاں یعنی اول آوردہ می گوید کہ بجزائی فروشنده آنرا نامند (یعنی س) از غم بغرا نیم سرزد برد
 داغ درون پدھر چہ در گیسٹ با کنگیری می آید بر دن پدخان آرزو در سراج گوید کہ آنانکہ معنی سوم و چہارم
 بالقسم گفتہ اند خطاست و بفتح صحیح است و معنی اول بالقسم لغت ترکی است نہ فارسی مؤلف عرض کند
 کہ بدان ای برادرانچہ لغت ترکی است بفرماست کہ بقول صاحب لغات ترکی بادشاہ خوارزم را نام بود
 فارسیان و او را حذف کردہ بالقسم خوانند و معنی اول و دوم مفترس است و معنی سوم ہم بر سبیل مجاز تفریس
 باشد کہ از (عادت کلنگان در پرواز) می کشاید کہ یکی از آنها کہ پیش از جماعت خود پرواز کند افسر می راناند و
 همین عادت در خازیر دیده شد کہ خنزیری بزرگ پیش گدہ رہنما می میکند پس معنی چہارم ہم مفترس و مجاز
 معنی دوم و انیم کنوں می پرسیم کہ معنی سوم و چہارم بالقسم چہا و چہ حجت ماخذ این می خواہد کہ بہر چہا معنی با
 خزانیم و آنانکہ بالقسم نوشتہ اند شاید از ماخذ خبر دارند و معاصرین عجم برانند کہ تصرف فارسیان در اعراب
 سوم و چہارم ہمای فرق در معنی اول و دوم است البتہ این وجہی است و بالتبع محاورہ زبان تسلیم
 کنیم ولیکن آنانکہ بدو معنی آخر الذکر ہم مضموم خوانند اند خطا مکررہ اند (ارو) (۱) بجز ایک مخصوص
 ہے جس کا موجب بغراخان بادشاہ خوارزم تھا (مؤلف) ترکی میں اس بادشاہ کا نام بوغراخان تھا۔ فارسی
 نے بر سبیل تفریس واو کو حذف کر کے بجزا کہا (۲) انہیں بوغراخان کو بہ تخفیف فارسیوں نے بجزا کہا ہے
 مذکر۔ (۳) کلنگ جو اپنی ٹکڑی کے آگے آگے پرواز کرتا ہے۔ مذکر۔ جسکو اہل دکن کلنگوں کا بادشاہ کہتے ہیں
 (۴) سور جو اپنی جماعت کے آگے رہتا ہے۔ (مذکر) جسکو دکن میں سور و نکا سردار۔ بڑا سور کہتے ہیں۔

بغراخانی اصطلاح - بقول رشیدی جہاں بغرا عرض کنند کہ درست می فرماید۔ تثنائی در آخر این برای نسبت است و بس (ارو) بغراخانی۔	معنی اول است کہ گذشتہ آن مخفف این باشد مؤلف
--	---

مؤلفه - اس آتش کا نام ہے جسکو بوزغراخان بادشاہ خوارزم نے ایجاد کیا تھا۔ دیکھو بوزغرا کے پہلے معنی -	ساکت - بدون سند استعمال تسلیم نہ کنیم (اردو) مثل کفگیر کے ایک آلہ جس سے آتش بھڑا دیا جاتا ہے
بغرقاش صاحب ہفت گوید کہ لغتتین آستے	بغشور بقول رشیدی و بہان بالفتح ہے است
است مانند کفگیر کہ بدان بغرامی کشند۔ و صاحب	بیان سرخس و ہرات و فرایہ کہ معنی ترکیبی این سخا
برہان و لطعات ہمین لغت را بہ نای ترشت بخوش	شور و زمین آن دیہہ نشورہ زار است صاحبناہری
قاف بہ ہمین محی آوردہ می فرماید کہ ترکی است	می فرماید کہ نام شہر سیت و در انجا مغانکی است باکہ
مؤلف لغت عرض کند کہ لغت بغرا کہ بجایش گذشت	آبی شور کہ بعربی (حضرہ مالح) توان گفت و موصوف
داخل این است بتفصیف الف و ط و لغت تقاضا	بدان شہر را بخوشی گویند و از انجا است صاحب
آن می کند کہ ترکی دانیم ولیکن صاحبان کثر و نقا	مصایح و شرح است کہ دو کتاب معروف است۔
ترکی ہر دو از بغرقاش) و (بغرقاش) ساکت و	خان آرزو در سراج ذکر این بزیادت ہی ہذا
انکہ نمیتوان کہ ترکیب است اما هیچ نسبت با معنی ہا	آخر (بغشورہ) کہرہ تسلیم ہم فرماید کہ صاحبہا
یا قاش ندارد (چہ در فارسی و چہ در ترکی) و اینقدر	معنی ترکیبی آن کو آب شور کہفہ و این بوی دارد
مستحق است کہ فارسی نیست چرا کہ خود بوزغراہل	دافقی کلامہ) مؤلف لغت عرض کند کہ بارہ لغت
ترکی زبان است و قاض صاحب ہفت می نماید کہ	تہا تاہری را کہ از اہل انجا کہ است ندیدہ باشی
این را در لغت فارسی زبان جاواد و در لفظ قاش	کہ این ہے نیست بلکہ شہری است بدون ہا و کیم
با صاحب لغت ہا بران اختلاف کردہ معاصرین	شد بوجہ مغانکی کہ با انکہ آبی شور است و بی ہمی
چونکہ در کتاب ہر دو خبر دیگر معتقدین فارسی زبان	کو آب بجایش گذشت۔ پس قول برہان را بچہ

بعید دانی و قریب را بعید می خوانی۔ تسامح برہان باشد کہ مخای مجملہ عوض غین ہم آمدہ (صاحب مہر و شتری) کہ شہری را ہے نوشت و درین تسامح با صاحب برہان جو سرش یافت از بالا بلفظاق بد بفرش سرفرازی شریک می باشی بزیادت ہای ہوتہ کہ خلاف اصل است کرد بلفظاق بد صاحبان جہانگیری و برہان ہم ذکر پس وجہ تسمیہ بیان کردہ برہان از صراحت ناصری قریب دارد از قیاس و بُعدی کہ می پنداری شبہ است و در (اردو) بغشور ایک شہر ہے سرخس اور ہرات کے ماہین جس میں آب شور کا ایک کنواں ہے جس کے نام سے یہ شہر مشہور ہو کچھ عجیب نہیں کہ اس میں شور کی کان ہو۔ (مذکر)

بلفظاق بقول سروری بذیل بلفظاق ہمان بلفظاق است کہ بتای فوقانی بجایش گذشت و فرما چرخ و چرخ (اردو) دیکھو بلفظاق۔

بغل بقول برہان و ہفت منبع اول و سکون ثانی و لام (۱) نام پہ دی بود ضرابی و اورا راس البغلی ہم می گفتند صاحب جامع بذکر معنی بالا گوید کہ (۲) معروف صاحب اند بھنی اول۔ لغت عربی گفتہ می فرما کہ راس البغل ضربتے بود از عم کہ در ہم شرعی را سگہ زد بنا برین آرا (در ہم بغلی) گویند۔ صاحب منتخب ذکر معنی اول می کنند۔ صاحب آصفی نیز نسبت معنی دوم پر معروف قانع مؤلف عرض کند کہ عجب است از محققین لغات فرس عینی سروری و جہانگیری و ناصری و شتری و صاحبان و ہمان و ہمانہ و غیر ہم کہ معنی دوم را کہ در اصل معنی اول لغت فارسی است ترک کردہ اند و آنکہ نوشتہ اند بر لفظ معروف

قعات کردہ اند صاحب کثر کہ محقق ترکی زبانست این را بمعنی الیٰط عربی۔ لغت فارسی لکھتہ و بتحقق ماہم لغت فارسی است لغتین موضع ارجہم بالائی انسان زیر ووش پائین مفصل دست و شانہ اسم جامع فارسی است و بزبان معاصرین عجم مستعمل بمعنی اول شک نیست کہ لغت عربست (اردو) (۱) ایک یہودی کا نام جو عجمی تھا جس نے شری درجوں کو مسکوک کیا (۲) بغل۔ بقول آصفیہ فارسی۔ ہم ٹوٹ۔ شانہ کے نیچے کا حصہ

بغل باز کردن استعمال بمعنی تصیق کشادن ہر کند صاحب رہنما بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار دوست است برای معانفہ۔ فارسیان استعمالین بر موقع صلح می کنند کہ ہر کہ با کسی صلح می کند معانفہ با او کند و در بغلش گیرد کہ علامت اتفاق باہمی است چنانکہ (بغل آشتی باز کردن) (ظہوری) دل باتمید و گیرینہ صفائی گردیدہ بغلی باز کند سینہ صفائی آیدہ (ولہ) ہرگز بغل آشتی باز کردی کی بود کہ با صلح ترا جنگ نبود است (اردو) دونوں ہمارے معانفہ کے لئے کہو لیا۔

(الف) بغل برابرہ اصطلاح۔ صاحب (ب) بغل برابرہ بول چال نسبت الف بحوالہ معاصرین عجم گوید کہ بغل جاوہ را گویند یعنی راہی کہ برای اتحاد سطح راہ در عمق زمین درست و دونوں جانب کی زمین بلند ہو۔ مرقث۔

بغل کبری کشادن استعمال۔ مراد (بغل باز)

<p>بهار بذر که معنی بالا فرماید که بعضی معنی مسخره شدن نوشته شود زیاد تر از آن در بغل هائش رود هر اگر چه اند و بعضی معنی کنایه کردن ولیکن تحقیق بهانست که صاحب بحر ذکرش کرده مراد از بنگلک زدن - خانه قائم شده و تحتانی آخره مصدر نیست - مخفی مباد</p> <p>که از سند بالا مصدر ..... (زدن) آورده مؤلف عرض کند که همانا این طرز تحقیق بهتر و آسان تر است و چون بر (بنگلک زدن) برسیم در اینجا اشاره (بغل زدن) کنیم و عجب آنست که او (بنگلک زدن) را بجای دیگری نه نوشت حقیقت این است که در هند و عجم رسم است که چون مسرور شوند هر دو بغل را حرکت دهند یعنی کشانید و بند کنند و این علامت خوشحالی و خوش وقتی است و</p>	<p>عرض کند که چون انسان از غفلت آب آب شود زیاد تر از آن در بغل هائش رود هر اگر چه اند و بعضی معنی کنایه کردن ولیکن تحقیق بهانست که صاحب بحر ذکرش کرده مراد از بنگلک زدن - خانه قائم شده و تحتانی آخره مصدر نیست - مخفی مباد</p> <p>که از سند بالا مصدر ..... (زدن) آورده مؤلف عرض کند که همانا این طرز تحقیق بهتر و آسان تر است و چون بر (بنگلک زدن) برسیم در اینجا اشاره (بغل زدن) کنیم و عجب آنست که او (بنگلک زدن) را بجای دیگری نه نوشت حقیقت این است که در هند و عجم رسم است که چون مسرور شوند هر دو بغل را حرکت دهند یعنی کشانید و بند کنند و این علامت خوشحالی و خوش وقتی است و</p>
<p>و جهاگیری (در شتمات) و بقول برهان کنایه از شتمان کردن (مولوی معنوی) تو نخواهم جنت کمتر زدن بغل و جنت انصاف نیم جنت و غل و صا بحری فرماید که مراد (بنگلک زدن) که می آید یعنی خوشی کردن از روی استهزا بر کسی صاحب جامع گوید که مراد (بغل تری) و هر دو بقولش شتمانست کرد</p>	<p>و جهاگیری (در شتمات) و بقول برهان کنایه از شتمان کردن (مولوی معنوی) تو نخواهم جنت کمتر زدن بغل و جنت انصاف نیم جنت و غل و صا بحری فرماید که مراد (بنگلک زدن) که می آید یعنی خوشی کردن از روی استهزا بر کسی صاحب جامع گوید که مراد (بغل تری) و هر دو بقولش شتمانست کرد</p>

<p>بسیار بازی کنند (ارو) بنعلین بجانا۔ بقول آصفیہ کسی کی برای ہر خوش ہونا۔ ثنات کرنا او خوشی میں اچھلنا کودنا (حالی) رحمت ہے خدا کی یہ عزیزوں کی جماعت ہے پر اسکی خوشی میں ابھی بنعلین نہ بجاؤ</p>	<p>تشبیہ دادا کہ بچوں اہل بندگی باشد وہم بچشاید (صائب) حیرت نکرو در بنعل غنچہ بوی گل + زنجیر پارہ می کنند از آرزوی گل بے مخفی مباد کہ درین شکار بن غنچہ داخل غنچہ و نفس غنچہ مراد است (ارو)</p>
<p>بنسلاق صاحبان سروری و جاگیری در لطافت و بہان و سراج و تحقیق الاصطلاحات و ہفت و نوید و گرامین کردہ اندواین چانست کہ با حقیقت این را بر بنساق نوشتہ ایم و صراحت ماخذ ہم ہمد را بخار کردہ ایم (ارو) و کیو بنساق بنغل غنچہ اصطلاح مرکب اضافی است کہ بنغل غنچہ - غنچہ باشد۔ فارسیان غنچہ را بنغل</p>	<p>و یکھو شگفتہ۔ صاحب آصفیہ نے غنچہ کا بھی ذکر کیا ہے جو اردو میں مستعمل ہے۔ مذکر۔ آپ فرماتے ہیں کہ یہ لفظ در اصل گنجہ۔ گنجین کا حال الہ۔ گنجیدگی سے ماخوذ ہے چونکہ غنچہ کی پیکہ پریاں باہم پیوستہ اور گنجا ہوتی ہیں۔ لہذا کاف فارسی کو حسب قاعدہ ضین مجہ سے اور جیم عربی کو جیم فارسی سے بدل کر غنچہ بنے</p>
<p>بنخل بقول غیاث بدین حوالہ کتابی بالفتح (۱) نام طائری و (۲) مجازاً بمعنی تیر خیز آمدہ مکرر عرض کند کہ پایہ تحقیق صاحب غیاث رابطہ ندانیم و اکثر حوالہ سہای او را غلط یا فتایم و بدین لغت صراحت کامل در معنی اول نموده کہ بواسطہ آن تحقیق مزیدی کردیم و حوالہ ماخذ ہم متر و ک و او از صراحت زبان ساکت نمی گوید کہ مال کہ ام زبانست۔ محققین فارسی زبان ذکر این نکرد اند و صاحب مجاہد ہم در لغت طلب گران طائر کرد و در لغات عرب ترک ہم یافتہ میشود اگرچہ وضع لغت مثل لغات عرب است</p>	<p>بنخل غنچہ - غنچہ باشد۔ فارسیان غنچہ را بنغل بنخل غنچہ - غنچہ باشد۔ فارسیان غنچہ را بنغل بنخل غنچہ - غنچہ باشد۔ فارسیان غنچہ را بنغل</p>

لیکن ماضی ترک عجم دست بر گوش می نهند چون سدا استعمال ہر دو سنہ را تسلیم نہ کنیم (اردو) (۱)
ایک پرندہ کا نام۔ مذکر (۲) تیر۔ مذکر۔

بغلک بقول سروری بروزن کپٹا کی شکل میں ظاہر ہوتا ہے۔ مذکر۔

بغلک زدن مصدر اصطلاحی۔ صاحب

جہانگیری گوید کہ گریہی باشد کہ در زیر بغل مردم

بہم رسد و بر در پختہ شود و چرک کند صاحبان

رشدیدی و غیاث و ناصری و جامع دانند کہ

این کردہ اند و صاحبان بران و ناصری می فرمایند

کہ این را عروسک نیز خوانند و بر عروسک

این معنی را ترک کردہ اند خان آرزو در سراج

در تعریف این مشتق با محققین بالا و اینقدر

اضافہ می کند کہ کاف در اینجا برای نسبت است

مؤلف عرض کند کہ باشد کہ ماخذ این معنی

باشد کہ موافق قیاس است (اردو) دکن

میں اس مرض کا نام بغل بلی ہے۔ ٹوٹنٹ فوس

ہے کہ محاورہ اردو میں اس کا نام معلوم نہ ہوگا

بہر حال یہ ایک مرض ہے جو بغل میں ایک گروکی

بغلک زدن مصدر اصطلاحی۔ صاحب
بحر و بہار عجم و سراج ذکر این با (بغل زدن)
کہ وہ مرادفش گویند و صاحبان بران و مؤید
ہم این را آورده مؤلف عرض کند کہ حقیقت
این ہما بخا بیان کردہ ایم بصراحت ماخذ ملک
قمی (۵) شاہ مہرگان کشادہ کمرہ بغلک می
زند بغرور دین (اردو) دیکھو بغل زدن۔

(الف) بغل کشادون

(ب) بغل کشودون

بحر و ملوحتات بران معنی (۱) ورزش کردن و (۲)

امتحان نمودن و (۳) غلبہ خود ظاہر کردن و

و متعہ شدن بر کاری۔ صاحب شمس بر معنی (۴)

وداع کردن قانع و خان آرزو در سراج مشتق

باشمس (ظہوری ۵) رخصت از داغ یا فستین

تنگ و نعلی گریه و کشاد چه غم به بهار نسبت (ب) بر	امتحان کنند اول بغلش کشانید و بدست استخوان
معروف قانع و فریاد که در کلام نظامی کنایه از دوست	کشند که گریه از امراض داخل بغل نباشد که بسیار
در یاد کردن بر حریف است (س) بر او روسی افکند	از امراض را اگر بغل نشان می دهد و کنایه معنی
مربک چه باد به تیغ آدمای بغل بر کشاد و فریاد	سوم ازین قائم شد که شخصی که مستعد به کاری شود
که کنایه از دوا و کردن هم صاحب اند نقل نگارش	و غلبه خود ظاهر کند دست های خود باز کند و غلبه
و نسبت الف بذیل (ب) گوید که (ه) بهی روی او	می کشاید و دست راست خود بر کتف چپ می
گشتن (طفره - نشر) شقایق چنین بختش چون بطرف	زند و این علامت آوازی کار و اظهار غلبه باشد
که سلیماں بغل کشاده و بونفته آن سر زمین را	و کنایه معنی چهارم ازین رسم و عادت درست
پایه حسن پری دست داده موکلف عرض کند	است که بروقت فرصت کسی را در بغل گیرند بطور معاف
که (الف و ب) هر دو یکی است که (کشاد و کشون)	و چون بغل باز کنند بهماں حالتی که دست باز
هر دو مراد یکدیگر است که مراحتش بجای خودش	بلندی باشد می گویند که خدا حافظ و فی امان الله
کنیم و معنی نعلی این و کردن بغل برای معاف نمودن	پس او از بغل جدا میشود و راه خود می گیرد - آنچه
ازینکه در اول ملاقات باشد باید وقت و دواع و	بهار در معنی (ب) دست در یاد کردن نوشته میشود
آنچه (بغل بر کسی کشاد) گذشت همین است و ب	از هماں معنی سوم الف است و معنی که از کلام نظامی
و آنچه کنایه از معنی اول است ازینکه در حالت در کش	پیش کرده است برای (بغل بر کشاد) است نه
دست باز بلند کنند و بغل کشاده میشود و کنایه از معنی	برای (بغل کشون) چیست است که بر موضع خود
قوم نظر بر کسی که چون مشتویان عبید مال زیر بیج را	توجه نه گماشت و هر چه بدست آمد نگاه داشت و آنچه

<p>صاحب نند بسند نثر طهرانی پنجم را قائم کرده است تساع اوست که سندش مشتق به معنی سوم الف باشد فناقل - پس آنکه این را (۱۶) دارد (بغل بر کسی گشادون) ندانسته اند سکندری خورده اند (نظری سک) بغل بر من کشوده عیش ظاهره در آخر غم پنهان خویشم (اردو) (۱) درزش کرنا (۲) و (۳)</p>	<p>بر این هاه (بغل کشادون) که بجای عربی گذشت مؤلف عرض کند که آنکه در مصدر (گشادون) کاف فارسی استعمال می کنند تصفیه آن با مصدر (گشادون و گشادون) تعلق دارد - هدر افتادن و این بسته است مشتق باخذش (اردو) و یکی بغل کشادون اصطلاح - بقول صاحب فرهنگ</p>
<p>کرنا (۳) غلبه ظاهر کرنا کسی کام پر شعله هونا (۴) وداع کرنا - رخصت کرنا - (۵) روانه هونا (۶) دیکو بغل بر کسی که شادون -</p>	<p>بغل گرفتن مصدر اصطلاحی - صاحب صفت ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که حاصل بالمصدر همین است (بغل گیری) که بمعنی معافه بجایش می آید و اصل این (بغل گرفتن) بمعنی معافه کردن باشد (اردو) بگلگیر هونا - بقول آصفیه گلے لگنا - چپ کرنا - بهم خوش هونا - معافه کرنا -</p>
<p>تواعد فارسی زبان که مال شماست و از شما یاد کرده ایم - اجازت نمی دهیم که بخلاف آن رویم و تسلیم شماست که چنین خیال فرموده اید (اردو) معافه کرنے والا یا کیا ہوا -</p>	<p>بغل گیری اصطلاح - بقول بھرا (۱) معافه در (۲) نام دادیت ادگشتی - بتار بر معنی اول قانع (ظہوری ۱) - بهیں گرمی بادو تاب راجه بغل گیری</p>
<p>بغل کشادون مصدر اصطلاحی بقول</p>	<p>بغل کشادون مصدر اصطلاحی بقول</p>

آتش و آب را (طالب کلیم) باز عہد آمد بغل گیری است و این استعمال بمعنی حقیقی است طنز و لکین
مینامی کنم (از کجایاری) چو از خون گرم پیدامی کنم تا آنکہ قرینہ کشتی نباشد از بہرہ (بغل گیری) معنی
صاحب غیثت بدون حوالہ ذکر معنی دوم کرد و معنی اول را گذاشت و صاحب انند نقل بردار بہار - خا
آرز و در سران گوید کہ ہمد گیر را و آغوش گرفتار است قرینہ ہم (ارو) (۱) بغلگیری - مؤنث - اردو
(ظہری) خاطر تنگ کشاید بہ بغل گیری تنگ میں مسافقہ کے لئے استعمال کر سکتے ہیں - صاحب
قطر و تا غوطہ نزد در دل و انگشت چہ مؤنث معنوں میں لکھا ہے لیکن بغل گیری کو ترک کیا ہے
عرض کند کہ اگر خان آرز و عرض معنی مصدری بر اور اردو میں مسافقہ شمل ہے (۲) کشتی باز و نکا
معانفہ قناعت می کرد یا صراحت حال بالمصدر بہم لپٹ جانا (حال المصدر کے معنوں میں) -
می فرمود خوب بود صیغہ است کہ بزراکت تعریف بغل تری | اصطلاح - بقول شمس بکتابت کو
کہ لازمہ تحقیق است اعتنا نکرد (بغل گرفتار) - چہارم بحالت مؤکلف عرض کند کہ دای عشق
مصدری کہ گذشت صراحت ماخذش ہمد را سخا بی تحقیق کہ (بغل تری) را کہ بہ فوقانی چہارم گذشت
کردہ ایم و اشارہ این ہم ہما بخاکہ حاصل بالمصدر گذشت و ذون را عرض فوقانی نقل کردہ کلاس
ہست و بس و معنی دوم خلاف قیاس نیست ردیف نگاشت و این دلیل آنست کہ تب مطیع
کہ کشتی گیران بغلگیری می کنند نہ بہجت معاصرین یک نقطہ فوقانی را کم نکرد بلکہ محقق بی تحقیق مگر
جسم گویند کہ چون دو کشتی گیر باہم بصورت معانفہ تصحیف است بہ خرویدی (ارو) و کیم بغل گیری
می پسندند فارسیان گویند کہ چہ خوش (بغل گیری) (ب) بغل غار (ب) بقول بہ این ہر

(ب) بخلقتار	سنگ انداز با قاف پرنیک	عوض قاف و اس زنجی از مرغابی است بزرگتر از اردک
ایست ابلق پای و گردنی دماز و منقاری پهن دارد	گرم و تر و غلیظ تر از اردک و انفعال و خاص آن نیز	گرم و تر و غلیظ تر از اردک و انفعال و خاص آن نیز
و گوشت او حلال است و فرماید که بجای حرف ثانی	مانند آن در روغن آن مقل و مفتوح و جهت ریا ح	مانند آن در روغن آن مقل و مفتوح و جهت ریا ح
قاف و بجای حرف آخر رای قرشت هم بنظر آید	و مض و استسقا در دو مفاصل شراباً و ضناداً و نافع	و مض و استسقا در دو مفاصل شراباً و ضناداً و نافع
صاحب جامع بر مرغ ابلق و دراز پا و گردن قانع	مؤلف عرض کند که حقیقت اردک بر بطک مذکور	مؤلف عرض کند که حقیقت اردک بر بطک مذکور
صاحبان هفت دانند نقل نگار برهان صاحب	که گرم در دوم و خشک در اول است - و بتحقق بخلقتار	که گرم در دوم و خشک در اول است - و بتحقق بخلقتار
مؤید می فرماید که جاف نیست بزرگ و فریب که گوشت	قسمی است از قاف که بزرگ تر از آنست در قد و قامت	قسمی است از قاف که بزرگ تر از آنست در قد و قامت
او بنایت لطیف میشود و بر بخلقتار (ب قاف دوم	و اکثر ابلق بنظری آید فارسیان آنرا بترکیب نقل با	و اکثر ابلق بنظری آید فارسیان آنرا بترکیب نقل با
و بحدف لام و صای هبله آخر عوض زای (هوز) هم	قاف مرکب و مفویس کرده اند - نقل بمعنی استر لغت	قاف مرکب و مفویس کرده اند - نقل بمعنی استر لغت
نقل همین معنی کرده معلوم میشود که حذف لام تصرف	عربست (هکذا فی المنتخب) و قاف لغت ترکی است	عربست (هکذا فی المنتخب) و قاف لغت ترکی است
مطبع ترک کشور است که در دیگر نسخ قلمی (بخلقتار)	(هکذا فی لغات ترکی) و صاحب انند هم آنرا ترکی	(هکذا فی لغات ترکی) و صاحب انند هم آنرا ترکی
نوشته خان آرز و در سراج گوید که پردیست ابلق	نوشته با بجمله نون بعد حذف نقل زائد که فارسیان	نوشته با بجمله نون بعد حذف نقل زائد که فارسیان
گردن و پای و دراز و پهن منقار و فرماید که ظاهراً	در بعض لغات همچنین کرده اند چنانکه جانا و جاتان - پائ	در بعض لغات همچنین کرده اند چنانکه جانا و جاتان - پائ
مرکب معلوم می شود یا ترکی الاصل و هم او گوید که	و پاداش - پس مجموعه آن (بخلق قاف) شده و آنچه	و پاداش - پس مجموعه آن (بخلق قاف) شده و آنچه
بعضی بجای زای همه رای هبله گفته اند و این اصلی	بقاف عوض غین می گوید سیدش چنانکه عراقیان چنان را	بقاف عوض غین می گوید سیدش چنانکه عراقیان چنان را
ندارد - صاحب محیط ذکر الف و ب نکرد و بر مجرد	چنان گفته آید و آرق - و آنچه به رای هبله عوض	چنان گفته آید و آرق - و آنچه به رای هبله عوض
قاف گوید که لغت عربست و فارسی این قاف بنشین	زای همه می آید هم مبتدل این چنانکه برع و برع	زای همه می آید هم مبتدل این چنانکه برع و برع

پس معنی لفظی (بغلنقاز) (آستر قازان) و کنایه از قاز
 بزرگ است و پس یکی از معاصرین عجم خوب گفت که قاز
 چیزی را که کلانیت و فریبی آن بیان کردن می خوانند
 اول آن لفظ خرمی آرد چنانکه (خریط) پس عجمیان
 عربی الاصل عوض (خریط) (بغل قاز) گفتند و سبب
 عجم برای سهولت تلفظ بزیادت نون (بغلنقاز) است
 کردند و اختلافی که در تعریف واقع است هیچ که عروما
 قاز- اکثر بزرگ قدیمی باشند و پایش اصلا ابلت نباشد
 بلکه عموماً سرخ مال برنگ زرد و آنچه خان آرزو (الف)
 مانی اصل پندار و قاعده تبدیل را یاد ندارد و ترکی
 الاصل گفتش هم خطاست از اینجاست که محققین حساب
 و معاصرین نشان هر دو ازین سبک و نظر بر لغت
 قاز این را مرکب گفتن بسیار آسان و لیکن نشان
 تحقیقش تقاضای آن می کند و می فرماید که چنین
 است و چنان و آنچه صاحب محیط قاز را لغت عرب
 نگاشت توجه بسوی لغات ترکی نگاشت و از آنکه
 به تحقیق (بغلنقاز) قسمی از قاز است با طبیعت و
 خوش را از قاز نوشته ایم و برای تمییزش اشاره
 (بط) کرده ایم این است حقیقت این که محققین
 بالایی حقیقتش نبوده اند حاصل اینست که این
 مفرد است و پس (اردو) بڑے قد کا ابلت
 قاز جو اکثر تالابوں میں پایا جاتا ہے جسکو اہل لکن
 اسکی کلانیت کی وجہ سے جنگلی قاز کہتے ہیں - مذکر
 صاحب آصفیہ نے قاز پر جو کچھ فرمایا ہے ہم نے
 اسکی نقل آردک پر کی ہے -

(۱۴۵)

بغل و اگر دن

مصدر اصطلاحی - مراد

بغل کشادن است برای موائفہ اعم از نیکه برآ
 ملاقات باشد یا خصمت (ظہوری) (دعوی)
 استخوانی ظہوری خلاف نیست و بر خویش و اکثم بغل
 اورا بر کشم (اردو) دیکھو بغل باز کردن -
 بغلہای کوه اصطلاح - صاحب روزنآ

بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار گوید کہ سنی
 دامن کوه است مؤلف عرض می کند کہ در عرض
 معنی بر الفاظ اصطلاح غور نمیکند این جمع است

بمعنی بیان کردہ اش واحد تحقیق طلبان این را
 محاورہ فارسی نداشتند بکہ فارسیان دامن کوہ را بفل
 کوہ گویند و بفل ہای کوہ کنایہ از دامن ہای کوہ باشند
 یعنی زمین ہر دو طرف کوہ کہ بفلش را مانند (ارو) (بفل
 ہاٹکے دونوں پہاڑ کی زمین۔ ٹوٹت (دھن کوہ)
 بمعنی واحد اردو میں مستعمل ہے بقول آصفیہ نقاشی
 اسم مذکر۔ پہاڑ کے نیچے کی صحرا۔ اسکی جمع پہاڑ کے
 دامن۔ مذکر۔

(الف) بغلہ جاوہ اصطلاح۔ صاحب رہنما الجو
 است (ارو) (الف) دیکھو (بفل براہ) (ب)
 (ب) بغلہ کشتی سفر نامہ ناصر الدین شاہ
 قاجار نسبت الف گوید کہ
 (ج) بغلہ کوہ ہماں (بفل براہ) است کہ گذشت و نسبت (ب)
 می فرماید کہ حصہ یک طرف کشتی و صاحب بول چال
 گوید کہ بمعنی سردیوار کشتی (یعنی حصہ بالائی یا دیوار)

بغلی | بقول وارستہ (۱) چیزے کہ در بغل گنبد (۲)
 کشتی کہ برای حفظ سیر کنندگان ش می سازند و صاحب
 رہنما نسبت (ج) گوید کہ بفل کوہ باشند کہ بر (بغلہا)
 ہموکہ۔ ذکرش گذشت (صاحب بول چال ہم ذکر
 کسی کوتاہ است بہار گوید کہ معنی اول حقیقی و معنی

دوم مجازان و نقل همین بند کرده - صاحب غیاث فرماید	دست به بغل سیر کن یار بغل بیاید و بگنجد از
که (۳) کنایه از قرآن کوچک تفسیر آنرا بسفر و بغل	قبیل (هم سفر و امثال آن) پس دانه هر وی
توان داشت - صاحب اند نقل نگار بهار و غیاث	درین شعر بر زیادت یای مصدری معروف است
مؤلف عرض کند که معنی اول موافق قیاس است	(هم بغل) یعنی مصدری کرده گوید که یار من سرود
که یای نسبت بر لفظ بغل زیاده کرده اند و معنی لغوی	است یعنی بلند و بالا مثل سر و دمار (هم بغل)
این چیزی که منسوب به بغل است هیچ ضرورت ندارد	و مطلوب است یعنی از نزاکت صلاحیت آن
که گنجین را داخل معنی کنیم برای معنی دوم و سوم	پیدا کند که در بغل مایه باید و بگنجد و این حاصل نمی
طالب سند استمال می باشیم که محققین اهل زبان ازین	شود تا آنکه یار ما با وجود بلند قدی نازک و مختصر
ساکت و معاصرین عجم بر زبان ندارند و مدعیان	هم نباشند چنانکه خورشید فلک که در وقت عروج
این هر دو معنی - هند نژاد - آنچه وارسته سند و اله	بلندی دارد و بعد زوال کوتهی پس (هم بغل) یعنی
مهر وی را برای معنی بیان کرده خود آورده و آنچه به	نزاکت و اختصار است نه مجرد (بغل) اگر عتبات
و اند نقل نگار نقلش برداشته هیچ یکی ازینها معنی	لفظ (هم) که در مصرع اول دو جا واقع است
شعر انقباض است هر چه کرده اند همین قدر است	(بغل) را لغت خاص قرار دهیم تا آنکه کنایه از ان
که با ستاد همین یک شعر (بغل) را قافیم گردانده معنی	نازک و (صلاحیت در بغل گنجین دارند)
دوم را بخند فهم خود از همین یک شعر پیدا کردند و از آنکه	نگیریم معنی شعر لطیف خیز نباشد فتاوی (ارو)
از معنی سندی خبر بودند در عرض معنی سکندری خوردند	(۱) و چیزی جو بغل سے منسوب ہو جیسے (بغل تکیه)
مغنی مباد که (هم بغل) بمعنی رفیق و محبی است که	(بغل گھوڑا) (۲) چھوٹی سی چیز جو بغل میں سوار ہوتا

اور ہمارے معنوں کے لحاظ سے (ہم بعلی) (بعلی) میں
 آنا) حاصل بالمصدر یعنی بعل میں سما جانے کی قضا
 مؤنث (۳) چھوٹی تقطیع کا کلام المشر - مذکر۔
بخار | بقول انند بھوالہ فرہنگ فرنگ بالضم
 در فارسی زبان (۱) بمعنی قالب خشت و (۲) دائرہ
 و فرمایہ کہ بمعنی اول بارای مہلہ ہم آمدہ صاحب
 فدائی کہ از علمای معاصرین عجم بود گوید کہ بروزن
 ہزار - گرداگرد ہر جا و ہر چیز را گویند **مواکف**
 عرض کند کہ اسم جاد فارسی زبانست بمعنی دوم
 و باعتبار صاحب فدائی کہ صاحب زبانست
 معنی دوم را تسلیم کنیم و نسبت معنی اول اگر کنند
 استعمال بہست آید تو انیم گفت کہ مجاز معنی دوم
 است کہ قالب خشت ہم گرداگرد خشت می باشد
 وقتی کہ گل سرشتہ را در میان قالب نہند مخفی
 مباد کہ اگر کنند استعمال این بہرای مہلہ آخر عرض زای ہوتو
 بہست آید تو انیم گفت کہ تبدل این است چنانکہ برغ و
 برغ - واضح باد کہ نظر بر لغت معرب (بئیمہ) کہ بقول
 صاحب سوار السبیل بمعنی گردن بند و گلوبند ماخوذ
 از (بوغاق) ترکی است تو انیم گفت کہ فارسیان
 از لغت (بئیمہ) ہای ہوتو را بالف بدل کردند چنانکہ خا
 و خارا و ہنگامہ و انگامہ و زای ہوتو را در آخرش
 زیادہ کردند چنانکہ کشا و رکشا و وز و این لغت
 مغرب را بہر دو معنی بالا استعمال کردند کہ من و جو
 با معنی گردن بند تعلق دارد بر سبیل مجاز کہ گلوبند
 ہم گرداگرد گردن باشد و قالب خشت ہم گرداگرد
 خشت - معاصرین عجم ہم این توجیہہ را پسند می
 کنند (اردو) (۱) اینٹ بنانے کا سانچہ - قالب
 مذکر - (۲) ہر چیز اور ہر جگہ کی اطراف -

بغند | بقول سروری بفتح با و غین مجہ و سکون نون - کنار ہای کیمنت کہ غرغن نیز گویند (سوزنی
 ۵) روز ہیجا از سرچاپک سواری بردی بہ از برخش و ران اسپ خصم کیمنت و بنند بہ صاحب جہانگیر
 پوست خیر کیمنت را بغند گوید و فرمایہ کہ غرغند و غرغن ہم گویندش (ولہ ۵) در حلقہ از نگاہ دشمن

جدا کند چاکمیت را بنا بر جمع نشش مهره از بلند به صاحبان رشیدی و برهان و ناصری و سراج و مؤید و جزایا
صاحب جامع بر مضاف غرض و غرضه قانع مؤلف عرض کند کہ اصل این بر غندہ بود کہ غیر تحت بہمت
از ما خداست یعنی کہیمت بقول برهان پوست کفل را نام است (فیصل سنت و کلفت) و بر غندہ پوست
بر و آغوش را گویند کہ بسیار نرمی باشد مرکب است از لفظ بر بمعنی حقیقتش و غندہ کہ بالضم بقول برهان
معنی گرد کرده شدہ و جمع اسم محقق غندہ کہ بہ ہین معنی می آید و از ہین است لغت مرکب
(غندہ رود) و معنی لفظی (بر غند) چیزے کہ جمع گردہ شد و از بر اسپ و چار و ایان دیگر و گنا یہ از پوست
بر و بغل چار و ایان۔ پس اعراب صحیحش فتح اول و ضم غین مجملہ و لغت محقق آن بحدف رای مہملہ
چنانکہ با آ و با و غر غند کہ می آید تبدیل همان بر غند کہ مودہ بدل شد بہ غین مجملہ و ہین است
تشکیل اول این تبدیل کہ از نظر نگاشت و محقق آن غر غن بحدف دال مہملہ چنانکہ بدتر و بہتر این
است حقیقت این لغت کہ یہ بیان ماخذ از ان پیغمبر اند و صاحب سروری در تعریف این تسامح کرد
یا در اصل نسخہ سروری (پوست کنار و رای کہیمت) باشد و کاتبش ہجوں (خج عیسے صدقا) کہ بہ نسبت
خز مہملی را عیسی کرد (کنار ہای کہیمت) نوشت ہچا رہند استہ باشد کہ مقصود مؤلف چمیت و اللہ
اعلم بحقیقۃ الحال (ار دو) چار پایوں کے بر و بغل کا پوست جو نہایت نرم ہوتا ہے۔ بر
خلاف کہیمت کے جو پٹھوں کا سخت پوست ہے۔ مذکور۔

بغوی صاحب رشیدی بذیل بیشتر گوید کہ نسبت	بغوی بیشتر را نام و خلاف قیاس مؤلف عرض کند
بہ بیشتر بغوی گویند و صاحب اند فرماید کہ بہ کسر کہ ما بر لغت بیشتر اشارہ این کردہ ایم و در اینجا	داود و تشدید تحتانی لغت عرب است باشندہ شہر صراحت کامل کنیم کہ منسوب بہ بیشتر را بقاعدہ عربی

و فارسی (بخشوری) توان گفت نہ بخوی ولیکن کہ کوشور نام شہری نیست بلکہ بخشور مقامی است
صاحب منتخب بذیل بخشور ذکر اس کردہ و رمی در فارسی زبان کہ گذشت و عجیبی نیست کہ عربان
اسنہ بخوی صاحب مصابح و شرح السنہ را صاحب مصابح را بخوی لقب کردہ باشند از
بسنہ آوردہ و صراحت مزید کند کہ مشارالیه از علمای شہر بخشور بود و بہ ہمین نسبت اورا بخوی
گویند (تتمہ کلامہ) اندر نیصورت بخوی مخفف و مقصورہ از بخوی نسبت بسوے شہر
بخشوری باشد بحدف شین بحجہ و رای اہلہ بآئی بخشور نباشد و اللہ اعلم بحقیقہ
حال منت عرب نیست بلکہ معرب است از نیکہ الحال (ارو) شہر بخشور کے منے
بخشور مرکب فارسی زبانست چنانکہ صراحت ولے کو محاورہ عرب میں بخوی کہتے ہیں
ماخذش ہمدانجامد کور و انچہ صاحب منتخب بخشور اور فارسیوں نے بھی اس کا استعمال
را معرب کو شور گفتہ این تسامح اوست کیا ہے۔

(الف) بغیاز الف بقول سردری بغین بحجہ و یای حُطّی بوزن (۱) انبار شاگردانہ باشد
(ب) بغیازی (شش فخری ۵) بہر طریق کہ خواہی ہمیشہ مال دہدہ بخشش و بصلہ
خیر و صدقہ و بنیاز دہد و فرماید کہ فنیاز و بر مغلّ نیز باہم معنی آمدہ صاحب جہانگیری فرماید کہ با
اول مفتوح و بٹانی زدہ رزی کہ استاد در عرض کار بشاگردیدہ و آنرا شاگردانہ نیز گویند و (۲)
مژدہ را گویند و (ب) بمعنی (۱) مژدگانہ صاحب رشیدی ہمز با نش صاحب برہنہ مذکور ہر دو
معنی الف نسبت بمعنی اولش صراحت مزید کند کہ آن زریست اندک کہ بعد از اجرت استاد

بشاگرد دهد و فرماید که الف (۱۳) بمعنی شیرینی یا بهای شیرینی که در وقت جامه نو پوشیدن بخش کنند
 و فرماید که برای جمله نیز آمده و نسبت (ب) بذکر معنی بالا گوید که (۲) بمعنی شاگردانه هم آمده صاحب
 ناصری باتفاق برهان می فرماید که فغیازی هم را دف (ب) باشد صاحب جامع بذکر هر سه معنی الف
 نسبت (ب) بر معنی اول قانع خان آرزو در سراج قول رشیدی را که نقل جاه گیری است نسبت
 تعریف معنی اول الف غلط داند و گوید که ز نسبت که بعد از اجرت استاد بشاگرد دهد و آنچه برهان
 این را بر رای جمله هم آورده آن را هم خطا پندارد و فرماید که در معنی اول (ب) هم تامل است
 مؤلف عرض کند که غلط و خطا و تامل این هر سه لفظ مایه تحقیق خان آرزو است که بدون حجت
 و برهان استعمالش می کند و این از شان محققین خیلی بعید است هر چه او نسبت این لغت نوشته
 بی دلیل و بی تحقیق و صراحتش اینست که ظاهر الف لغت ترکی زبان معلوم می شود و لیکن سکوت
 صاحبان کتبر و لغات ترکی و معاصرین ترک اجازت آن نمی دهد که این را لغت ترکی دانیم و نظیر
 اعتبار صاحبان جامع و ناصری و سروری که اهل زبانند این را لغت فارسی زبان دانیم و برگزین
 بیخ که مخفف باغ است و یاز بمعنی شگفتگی که بجایش می آید پس معنی لفظی این ترکیب اضافی باغ
 شگفتگی و کنایه از دلیلی خفیه که استادان اطفال کتب نشین را از مشاهره خود می دهند برای سوره
 خوری و بهای شیرینی و معنی دوم مجاز آن و هم بدین قیاس معنی سومش که صدقه جامه نو پوشیدن
 هم با اعتبار تفسیر قرین معنی اول است یعنی این پول صدقه هم فرمیه شادمانی و مالیدگی خرابات
 چنانکه بهای شیرینی برای اطفال و رب (ب) بزیادت یا ی غلبت بمعنی مزدگانی یعنی چیزی که عطا
 کنند کسی که مزد می رساند و معنی دومش هم که مساو معنی و مزد مشا هره است و استاد است مجاز آن

وانچہ بعض موحدہ می آید بمبدل این چنانکہ زبان و زبان و انچہ برای مہلہ عرض زای ہوتو باشد ہم
بمبدل این چنانکہ بزغ و برغ و صراحت ماخذ برمنار ہماںجا کردہ ایم کہ من حیث الہماخذ تعلق
ازین ندارد این است حقیقت این لغت و ماخذش کہ محقق اکبر آبادی آن را بر غلط و خطا و تاویل
گذاشت و حق آنست کہ از حقیقت خبر نہ داشت و توجہ خود را بہ تحقیق این نگماشت و انچہ صاحبان
رشدی و جہانگیری در تعریف سنی اول الف اشارہ بسوی مساوضہ کار کردہ اند سکندری نخورہ اند
بلکہ موافق حقیقت است کہ از استاد ما کہ تعلیم قرآن مجیدی کرد تصدیق این حاصل است و این
بغیا ز مساوضہ آنست کہ کوکان بعد ختم ماہ والدین خود را برای مشاہرہ استاد تقاضا می کنند تا مشاہرہ
باستادان زود حاصل می شود و این تقاضا محض برای بغیا ز خود است پس چرا مساوضہ کار نباشد
عجب نیست کہ خان آرزو را اتفاق حصول بغیا ز از استاد خود دست نہاد تا معلوم می فرمود کہ تعریف
صاحبان جہانگیری و رشدی غلط نیست (اردو) (الف) (۱) و یکجو برمنار (۲) خوشخبری و یکجو
ایتوک (۳) وہ صدقہ جو امرائے لباس کے استعمال کے دن فقرا کو دیتے ہیں۔ مذکر۔ (ب) (۱)
وہ انعام یا مساوضہ جو مرشد رسال کو دیا جاتا ہے۔ مذکر (۲) و یکجو الف کے پہلے معنی۔

موحدہ بافا

ن

بف بقول جہانگیری باؤل مفتوح بٹانی زودہ مراد بٹری (۱) چوبی باشد کہ جولاہگان و نجارا
جامہ راجون بہا مند آنرا حرکت دہند تا تار با پہلوی ہم واقع شود و آنرا دقتہ و دقتین نیز خوانند حکیم
سوزنی (۵) زان پیرک جولاہہ بف خارہ بد باف بی فی دو پسر ماند نگویم کہ دو خرماندہ صاحبان
رشدی و برہان و سراج ہم ذکر این کردہ اند صاحب جامع فرماید کہ (۲) کار گاہ جولاہگان و دقتین

ایشان صاحب ناصری فرماید کہ افراز جلاہگان و آن محقق بافت و بافتہ و بافت است چنانکہ زر بفتہ و زر بفت۔ بافتہ است معروف کہ ایشم را بازربافتند و بر تصدیق قول خود از حکیم اسدی سند برابرے زر بفت و گہ بفت آورده کہ نقلش در اینجا خارج از بحث است مؤلف عرض کند کہ صاحب ناصری بہ تحقیق لغت زبان خود سکندری خورده و بہ ماخذ پی نہرہ جزین نیست کہ این اسم جامد فارسی زبانست و آنکہ ما نام است کہ مثل شانہ بتار قائم و ہر یک تار در ہر یک دندانہ اش داخل می باشد ہر گاہ فہندہ بود در داخل تار کند یکبار این شانہ را حرکت می دہد تا بود با تار پیوند و با پود گذشتہ بحسب فارسیان ازین (بفت) مصادر بافتن و بافیدن را وضع کردہ اند کہ بجایش گذشت و اشارہ این ہمہ را بخاکرہ حکیم چگونہ وضع کردہ اند و اسم مصادر مذکور کہ بافت است مزید علیہ ہمین بفت باشد و ماخذی دیگر ہم نظر می آید کہ صراحت آن بر بفتتری کنیم می آید صاحب ناصری کہ اہل زبانست سکندری خورہ کہ این را محقق بافت گفت و حقیقت بر عکس آنست و غلط کردہ کہ این را محقق بافتہ و بافت نوشت و تشبیکہ از زر بفتہ و زر بفت داد و هیچ تعلق از بفت ندارد کہ (زر بفت و زر بفتہ) اسم مفعول ترکیبی است بقاعدہ فارسی متعلق بمصدر بافتن و ماخذ مرادفات این را بجایش عرض کنیم (اردو) (۱) و یکھو بافت کے تیسرے معنے (۲) کارگا۔ و یکھو بفتری کے دوسرے معنے۔

<p>بقار بقول برمان ہر وزن ہزار (۱) چوبی باشد شد و ہا با بقار کہ اکنون گویند تصحیف آنست کہ کفش و وزن ما بین کفش و قالب گذارند و (۲) صاحب جامع گوید کہ ظاہر تصحیف بقار است و رو دیگران بوقت شکافتن چوب بر خنہ آن نہند کہ تا مرقع مؤلف عرض کند کہ صاحب جامع کہ اہل صاحب ناصری فرماید کہ ہا منی بقار است کہ قوی زبانست سکندری خورہ کہ این را تصحیف بقار</p>	<p>بقار بقول برمان ہر وزن ہزار (۱) چوبی باشد شد و ہا با بقار کہ اکنون گویند تصحیف آنست کہ کفش و وزن ما بین کفش و قالب گذارند و (۲) صاحب جامع گوید کہ ظاہر تصحیف بقار است و رو دیگران بوقت شکافتن چوب بر خنہ آن نہند کہ تا مرقع مؤلف عرض کند کہ صاحب جامع کہ اہل صاحب ناصری فرماید کہ ہا منی بقار است کہ قوی زبانست سکندری خورہ کہ این را تصحیف بقار</p>
---	---

<p>بکاف عربی مفتوح یعنی شگاف و اسم مصدر کشفین است که بجای نورش می آید فارسیان رای مهمله بروزیاده کردند که افاده معنی نسبت کند چنانکه انگشت و انگشتر پس معنی لفظی بکسر منسوب به شگان وکن به از شانه جولا هگان که شگاف دارد و بزیادت یابی نسبت بر و کارگاه را نام نهادند که منسوب به کفر است و بکفری مبتدل است که کاف بموحده بدل شده چنانکه کوشاسب و بوتاسب اذین صورت</p>	<p>بف را بمعنی اول مخففتش دانیم و جادارد که فارسیان مجرور بف را که مبتدل کف است برای این آ که شگاف نام کرده باشند که کف هم بمعنی شگاف می آید با بجمله معنی دوم این تحقیقی است و معنی اول بسبیل مجاز که یکی از اجزای آن را هم موسوم کردند به همان و اصل لغت بکفر را ترک کردند بنا و قبی از اخذ - (ار و و) (۱) و بکھوبت (۲) کارگاه بقول آصفیه فارسی - اسم مذکر جولا هوس که پترا بئنه کا گول حاحا</p>
<p>(الف) بفتح</p>	<p>(الف) بقول سروری بفتح با و سکون فا (۱) کف دهان و خیمه که از دلمان مردم وقت</p>
<p>(ب) بفتح</p>	<p>تکلم پاشینک شود و بقول شمس فخری گوید که (۲) کسی را نام است که در وقت تکلم آب</p>
<p>از دهانش پاشیده شود شمس فخری (۳) تنگ می رفت و آب از دیده می ریخت به چنانکه آب از دهان وقت سخن بفتح به صاحب جهانگیری بر (ب) ذکر معنی اول کرده الف و معنی دومش را ترک کرد (وله ۵) ستم راه عدم پیرسان می رفت به فروخته زبیش چون شتر بفتح به تنگ می رفت و آب از دیدن می ریخت به چنانکه از دهان وقت سخن بفتح به صاحب رغیدی ذکر (ب) بمعنی اول می کند و بذکر معنی دوم گوید که آنکه معنی دوم را درست دانند در مصرع دوم سند اول لفظ آب را حذف کنند و فرماید که این اصح است از جهت روایت شعر فخری فمبوء لک نفائس الفنون نیز بهین معنی آورده اما مشهور و مسطور در فرسها بکها معنی اول است بنا بر آن در جهانگیری مصرع فخری را چنان</p>	

خوانمچ بیکلفن فخری بر منی ثانی است که مؤلف نفاس آورده (انتهای) صاحب برهان بذکر (الف)
و بذیل آن ذکر (ب) کرده به تصدیق هر دو معنی بالا گوید که (۳) دهانی را هم نامند که داکما آب آردان
ریزد و در (۴) لب طبر بردا هم که از قهر خشم فرو رفته باشد صاحب ناصری بذکر (ب) بر معنی اول و
چهارم قانع و صاحب جامع اکتفا بر معنی اول و دوم کرده الف و ب هر دو را صحیح داند - صاحب
مؤید بذکر الف بحواله لسان اللهوا معنی اول را ذکر کند و نسبت معنی چهارم می فرماید که لب شتر
را نام است که از خشم فرو رفته باشد و بحواله مؤید الفوائد (ب) را صحیح داند - خان آرزو در سراج
بذکر (ب) معنی اول را اصل داند و معنی دوم را مجاز آن - مؤلف عرض کند که بی غوری محققین
است که یکی سند شمس فخری را برای (الف) آرد به نقل (الف) و دیگری از همان سند استناد
(ب) به نقلش می کند - و ستم این است که یکی از هملن یک شعر زیادت لفظ آب در مصرع ثانی
سند معنی دوم می گیرد و دیگری بحدث آن شاهد معنی اول قرار می دهد - به تحقیق ما نظر بر کثرت احوال
محققین اصل لغت فارسی زبان به جمیع فارسی است و اما نکته بحیم عربی آورده اند مبتدش باشد چنانکه
کلاچ و کلاچ - معاصرین عجم با ما اتفاق کنند و گویند که در لغت که جمیع عربی و فارسی هر دو آمده لغتی را
اصل فانییم که بحیم فارسی است حالا عرض میشود نسبت معنی که سند معنی اول و دوم همان یک شعر
اصل شمس فخری است که بدون زیادت لفظ آب در مصرع ثانی معنی اول راست و زیادت لفظ
آب معنی دوم با و ذوق زبان اجازت نمی دهد که لفظ آب را حذف کنیم و در لفظ چنانکه باشباع کاف
آخره را دراز کشیم که مغل فصاحت و شایان کلام استاد سخن نیست پس ما این سند را متعلق به معنی
دوم دانیم و با اتفاق خان آرزو معنی اول را اصل و معنی دوم را مجازش خوانیم و کثرت اتفاق محققین

الہ: این برسی اول ہم متقاضی ہیں است و بس۔ ومعنی سوم را بدون سند استمال تسلیم نہ کنیم کہ بہر
 متحقق زبانندان اعنی سروری و ناصری و جارج۔ ترکش کردہ اند و غیر از یہاں دگیہی از متحققین
 فارسی زبان ذکر نہ کرد و حق آنست کہ انہیں مانوڈ است از معنی دوم و حقیقتہ ہر دو ہی است
 حالاً عرض می شود نسبت معنی چہارم کہ شعر اول سند دوم (پیش کردہ جہانگیری) متعلق بدوست
 اگرچہ جہانگیری ذکر این معنی نکردی معنی سست است و گواہش حیثیت کے باقی حال از معنی
 سوم ہے مراد است کہ چھوں مشترکہ و ہشتہ باشد و آب از وریزد۔ کہ در انسانان ہم ہجو خلقت
 بنظر گذشت و ضرورت آن نیست کہ این را ہجشم و تہم مخصوص دانیم چنانکہ صاحب یہاں تو
 یا بہیم و ترس چنانکہ شمس فخری در کلام خود آورده و ضرورت اینہم نیست کہ این قسم لب را مخصوص
 بہ سطرہی کنیم چنانکہ قول یہاں است و اینہم خوب نباشد کہ لب شتر را بدین اسم مخصوص کنیم چنانکہ
 صاحب مؤید برای تائید فضلامی کند کہ شمس فخری بدہانتا تردید آن می نماید در کلامش و جو لفظ
 شتر بالفظ بفتح متقاضی آنست کہ بفتح را مطلق دانیم برای حیوان مطلق۔ کہ حیوان ناطق ہم در آن
 داخل است و مجبے نیست کہ مطیع نوکشور سطر را شتر نقل کردہ باشد کہ در دیگر نسخ قلمی مؤید ستر بہر جا
 فوقانی است و برای تحریف مطیع۔ زیادت نقطہ ابیش نیست حاصل نیست کہ معنی چہارم را نظر پرند
 استاد سخن تسلیم کنیم بدین تعریف کہ لب آونجہ و فروہشتہ را نام است کہ آب از وریزد مثل شتر (۱) و (۲)
 (۱) وہ عاب یا تھوک جو بعض انسانوں کے منہ سے نکلے وقت اڑتا ہے۔ مذکر (۲) وہ شخص جس کے
 منہ سے نکلے وقت عاب یا تھوک اڑے۔ مذکر (۳) وہ منہ جس سے ہمیشہ عاب بہتا ہو۔ مذکر (۴)
 وہ لب زیرین جو لٹکا ہوا ہو جس سے عاب بہتا ہو جیسے اونٹ کا ہونٹ۔ مذکر۔

بلفغم بقول سرودی بنا و خا بر وزن شبنم (۱) معنی بسیار (منجیک) بدان ماند بنفشه بر لب چو
 که بر آتش نمی گوگرد بغم (۲) کمال آید (۳) که مناظره با کوه اگر سخن رانی به زاعتراف تو بغم شود
 معید صدا دهد و (۲) از آری باشد که نثار چینان بر چو بهای بند نثار بدان از هوا یابند (عنصری)
 بسکه از گردون بغم به شکریه چید یکس ندوم به صاحبان جهانگیری و برهان و جامع و هفت ذکر
 هر دو معنی کرده اند. صاحب رشیدی بذر معنی اول می فرماید که معنی دوم فغم است نه بغم و بای بغم
 زائد است و ایشان از اصل کلمه پنداشته اند. صاحب ناصری بذر هر دو معنی گوید که از شعر حکیم عنصری
 (که بالا ذکر شد) فغم بختین بحدف بای زائد است و فرماید که بعضی بتا قرشت فغم می گفته اند که
 تصحیف است و افصح بچم بای فارسی است خان آرزو در سراج بذر هر دو معنی و آن کسی گوید که کند
 عنصری (که بالا ذکر شد) برای معنی اول مناسب است و دلالت بر معنی ثانی ندارد و خیال نمودن
 می کند که این سهو قوسی باشد چه با وجود آوردن فغم بدون بای تازی معنی مذکور بغم را درین باب
 آوردن خطاست و نیز میتوان گفت که فغم و بغم را که معنی نثار چین گفته اند مستند آن همین شعر
 عنصری است و در آن معنی بسیار که از شعر منجیک غیر آن درست نمی شود بی تکلف است می آید
 پس اگر برای معنی نثار چین دیگر شعرا ستادی پیدا شود می تواند شد و الا احتیاج گفتن آنچنین نیست
 و شعر شمس فخری که در سند لفظ (فغم) آورده اند هرگز نمی تواند شد. چرا که او در ذیل لغت نویسی
 است. پس شعر خودش چطور درست شود (الخ) و هم او بذیل بچم به بای فارسی می طرز که آنا
 بنو تانی خوانده اند تصحیف است و اهرام او بر (فغم - بفا) می نویسد که بختین چادری که چین کنند مامور
 و نثار بر زمین نه افند و فرماید که تخصیص بچا در نثار چینان خطاست نیز فرماید که بچم که به بای فارسی

بغافل شده فخر شده مولف عرض کند که شک نیست که بجم به بای فارسی اصل است و قول ناصری که
از اهل زبانست اعتبار را شاید و فخر که بغامی آید بتدل آن چنانکه سپید و سفید و آنچه فوقانی می آید
البته محل نظر است که تبدیل باسته فارسی یا غا با فوقانی بنظر نیامده ولیکن نظر با اعتماد محققین که فکر
تخمیم هم بجایش کرده اند توانم قیاس کرد که بای فارسی بدل شده بود چه چنانکه پیافره و پیافره و پس
از آن موقده بدل شده به فوقانی چنانکه بتکوب و بتکوت و جادارد که همین لغت تخم را بشیل تبدیل
از فارسی به فوقانی گیریم بای حال بجم به بای فارسی اسم جاد فارسی زبانست و تخم و فخر تبدیل
ببطل گفتنش خوشتر از آنست که تصحیف نام نهیم عوض تصحیف چو پسرانگو تخم که تخم به فوقانی هم اسم
جاد است و پس با جمله موقده در لغت بجم زائد است و هر دو معنی این را بر اعتبار صاحبان
و جامع و ناصری تسلیم کنیم و شمس فخری هم اهل زبانست که خان آرزو ذکر قولش کرده ولیکن قول خان
آرزو را تسلیم نکنیم که اگر صاحب زبانی محقق زبان خود باشد اشعار او بکارش نمی خورد این
کلیه است که برای محققین هندو و اقام کرده اند یعنی اگر محقق هندو را در تعریف لغتی بدون
حواله محقق معتبر نکند و بسند آن کلام خود پیش کند در خور اعتبار نباشد چرا که او صاحب زبان
نیست و اشعار او برای تحقیق لغت فارسی زبان مستند نمیتوان شد مثلاً خان آرزو که صاحب
سراج اللغات است اگر در تعریف لغت فارسی زبان بدون حواله لغات معتبره از کلام خود ننهد
اعتبار را نشاید بر خلاف آن محققین صاحب زبان مثل سروری و ناصری و جامع و شمس فخری می
که در تحقیق زبان خود از محاوره زبان کلام خویش که همین محاوره را مانند تثنیل پیشه کنند آنچه صاحب
ناصری از برای لغت (فخر بدون موقده) کلام ناصری را که بالا مذکر شده سندی گیرد و سندی می خورد

اگر در مصرع اولش موسودہ را بمعنی ہیئت گیریم باید کہ بر مصدر (کردن) کہ ماقبل است یابی وحدت
 یاشین ضمیر را اندکنیم والا معنی شعر خط می شود و باقی نمی ماند و مجرد اضافت مصدر (کردن) غلط
 قواعد است و اگر از اضافت کار گیریم وزن شعر درست نمی شود حاصل این است کہ محقق در اندان
 بر معنی شعر غور نکرد و در ترکیب خطای فاش نمی شد۔ قتال (ارو) (۱) بہت (۲) و مجهولنا جو
 فقرا لائبہ بانس پر قائم کر کے بالا خانوں یا فیل نشینوں سے اسکے ذریعہ سے بھیک مانگتے ہیں۔
 اور شے مطیعہ کو اسی جھولنے کے ذریعے سے حاصل کرتے ہیں۔ مذکر۔ دکن میں اسکو بھیک کی چھتری
 کہتے ہیں یہ اس بنیاد پر ہے کہ فقرا اس جھولنے کو چھتری کے مُشاہدہ بناتے ہیں اور پھر اسکو
 الٹ کر اسکے نیچے ایک طویل بانس قائم کرتے ہیں۔

بفدا کردن	مصدر اصطلاحی۔ بہا	(بفدا کردن) قائم کرد و ذوق محاورہ نداشت و
گوید کہ مراد فدا کہ بیاید صاحب اندر نقل	مصدر غلط نگاشت و آنچه این مصدر را مراد	
نگارش و سند هر دو از میر خسرو (ص) من بفدا	فدا گوید ہم غلطی است (ارو) فدا کرنا۔	
خویشتر جان بفدای منی کم و منت تست گر	نثار کرنا۔	
وہی تن برضای چوں منی کم و مؤلف عرض	بفراش بقول شمس بفتح یکم و دوم (۱) بمعنی	
کنند کہ (جان فدا کردن) و زیادت موسودہ اول	زدن و (۲) بقول بعض آلتی است بجهت بفرا	
(جان بفدای کسی کردن) هر دو یکی است بہا	کشیدن مؤلف عرض کنند کہ ہمہ محققین فارسی	
و نقل شعر غلطی نقلی کرد یعنی تو را تی نوشت	زبان و معاصرین عجم ازین لغت ساکت و سنی	
و باستنادش عرض (جان بفدای کسی کردن)	اول کہ مصدر است بیج مناسبت بالفہ ندارد و	

<p>دومی دوم بیان کرده اش لغومض - بغرابعانی خودش گذشت و فرمایش بدون مؤده در فارسی زبان بهی وجودی آید که مقابل عدم است - جزین نباشد که همان (بغزقاش) که به غین معجزه عوض فابینی دوم گذشت به تصرف کاتب (بغزقاش) قائم شد و بی آنرا هم عوض قاف به فوقانی نوشته اند و ما همدرا بخا بدون سند استعمال آنرا تسلیم نکرده ایم و در اینجا قدر کافی است که سنی اول لغواست و معنی دوم بدون سند استعمال اعتبار آن شاید که محقق بی تحقیق اعتباری ندارد (اردو) (۱۱) ناقابل ترجمه - بغزندی -</p>	<p>لغوز (۲) دیکهو بغزقاش - بغزندی بر داشتن (مصدر اصطلاحی) بقول بهار به سپهر خوانگی گرفتن (صائب) چرخ آنروز که گهواره ز پیشیم برداشت و پدر عشق بغزندی خویشم برداشت و (عرفی) در کار که عدل تو از پس هیز آموخت و صل تو بغزندی برداشت ستم را به صاحب اند نقل نگار بهار مؤلف عرض کند که همان که بر (بر داشتن بغزندی) گذشت (اردو) دیکهو بر داشتن بغزندی -</p>
<p>بلفک همان بآن که بجایش گذشت و بقول محیط لغت فارسی بآن همین بلفک است ما اشاره این همدرا بخاک کرده ایم محققین فارسی زبان این را ترک کرده اند و غیر صاحب محیط (بذیل آموز) دیگر ذکر این نکرده و بقول خزینه در ترکی هم این را آموز گویند و اکثر اهل لغت (لا بد است متعده) فارسی این را ترک کرده اند (چنانکه صاحب خزینه و نفائس) و بهر بی زبان طبع و موزهر دو آید و محققین لغات اردو معنی صاحب نفائس و فرهنگ آصفیه کیلا را لغت زبان هندی دانند و صاحب منتخب که محقق لغات عرب در زبان فارسی است در ترجمه موز ذکر کیلامی کند و صاحب برهان بر کیله صراحت می فرماید که اسم موز است در هندی و صاحب برهان موز را لغت فارسی دانسته</p>	

صاحب ناصری ذکر موز کرده گوید که کیکه را نام است و صراحت کند که موز لغت عرب و اینهم صراحت می فرماید که این میوه هند است و خان آرزو بر موز بخاک قوسی گوید که چون میوه مذکور در مصر و سن و هند می شود و در ایران و توران نمی شود بنا بر علیه فارسی نباشد - نیز گوید که بعضی موز را عربی دانسته و صاحب محیط بر موز بزرگ بفرک گوید که در ایران هم اندکی یافته می شود و بر حاشیه کتاب باشاره نسخه بفرک را به نون عوض مؤده اول و طای حطی عوض فاطرک نوشته و ناظر در عربی بقول منتخب باغبان را نام است و صاحب اند نسبت نظر گوید که لغت عرب یعنی باغبانی نمودن نتیجه اینهمه بگرگادی آنست که اسم موز در فارسی زبان متحقق نشد و هیچ سراغ بفرک در کتب لغات فرس یافته نمی شود و محققین فارسی زبان نظرک را هم ترک کرده اند و معاصرین عجم ساکت اگر بر اعتماد صاحب محیط که محقق مفردات طب و پابند لغات السنه غیر هم می باشد نظرک را صحیح دانیم تو انیم قیاس کرد که مفرس است که فارسیان بر لغت نظر عربی کاف زائد (چنانکه پیشه تو پرستوگ) یا کاف تصغیر (چنانکه مردک) زیاده کرده باشند و معنی لفظی این باغبانی کوچک - و کنایه از موز که آنانکه در خانه خود خانه باغ ندارند یک دو درخت موز را قائم کنند نظر به سبب کاشت و الله اعلم بحقیقه الحال اگر چه بسیاری ازین بیان بار دینف های آئنده تعلق می داشت ولیکن ذکر آن هدر رینجا برای تحقیق این لغت پسندیدیم (اردو) و دیکھو بان -

بفرمان بودن	مصدر اصطلاحی بقول (اردو) فرمانبرداری کرنا (دیکھو بردن فرمان)
بحر مطیع بودن مؤلف عرض کند که موافق	بفرمان رفتن مصدر اصطلاحی - اطاعت
قیاس است و معاصرین عجم بر زبان دارند	کردن و مطیع بودن مراد مصدر گذشته

(انوری) در تماشاگاه ز نقش از پی ترتیب حسن است و ب مستعدی آن هر دو موافق قیاس (انوری)
 بادر فرمان روائی هم بفرمان می رود (ارو) و کچو (الف) بفریاد آدم اینجا بفریاد بگر شاه جهان
 را دم دهد داد (صائب) بلند آوازه
 بدون فرمان -

بفرمان گردیدن | مصدر اصطلاحی - مراد
 ساز و شور عاشق عشق گرش را بفریاد آورد
 مصدر گذشته (صائب) سپایان و ارگ سازی
 مشتبه نمک دریای آتش را (ارو) (الف)
 پیاز از دست خود به خاک چون حلقه خاتم بفرمان
 فریاد کرنا - بقول آصفیه غل مچانا - شور کرنا - آه
 تومی گردود (ارو) و کچو بدون فرمان -
 کرنا - داد چاهنا - (ب) الف کا مستعدی کسی کو
 شور اور مچا اور داد خواهی پرآماده کرنا -

(الف) بفروخت آمدن | مصدر اصطلاحی
 (ب) بفروش رفتن | صاحب بحر دو

را بمعنی فروخته شدن آورده صاحب روزنامه مجله
 سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار (بفروش رفت)
 از بمعنی فروخته شدن نوشته که ماضی مطلق (ب) و حالا
 (وحید) عاشق بداد خویش زبید او خود
 بر زبان معاصرین عجم است و الف متروک (ارو)
 رسید از زندگی گذشت بفریاد خود رسید
 الف و ب - لیکن - بقول آصفیه فروخت هونا در کجانی
 بحر نقل نگارش و صاحب اندر بکر (ب) فرماید که
 بقوله فروخت هونا -
 بداد رسیدن (ظهوری) کشاوت همت رندان

(الف) بفریاد آمدن | مصدر اصطلاحی
 (ب) بفریاد آوردن | الف بمعنی فریاد کرنا
 رسد روزی بفریادم چه اگر در صمت ز آدگاه
 بزمی گرم چه (صائب) ای کار ساز خلعت

(ارو)

(ظهوری)

بفریاد من برس : زبان پیشتر که کار من از
کار بگذرد به مؤلف عرض کند که (ب) کافی
بود و خان آرزو الف را برای تکمیل رساله
چراغ هدایت قائم کرد و در دیباچه می نگار د که
تغانی که در دیگر کتب نبود درین کتاب جمع کرده ایم
می پسیم از دو که لفظ خود را در (الف) بچپه خصوصیت
قائم کرده و خود هم داخل کسی باشد و اصل این
هر دو مصدر را بفریاد کسی رسیدن است و پس
پس (ب) کافی بود و ضرورت نداشت که الف را
قائم کن (ار دو) (الف) بفریاد کو بپنچا - (ب)
فریاد کو بپنچا - بقول آصفیه دادرسی کرنا - نه
کرنا - فریاد سننا - نیا و کرنا -

بفریاد | صاحب غیاث گوید و صاحب اند
بدنانش می بود که این لفظ غلط است و بفرستند
صحیح - چه که مصدرش فرستادن است - پس
زاده کردن یا می تمنای بعد رای هله و جی ندارد
و هقاطی نوی فوقانی نیز درین لفظ از بعد سین
بیمجی اورا سکی جمج بهمیم -
(الف) بفسان زن تیغ و خورشید
(ب) بفسان کن تیغ
(ج) بفسان کشین تیغ
مصادر
اصطلاحی
بقول بحر

قیاس است معاصرین عجم تسلیم می کنند (اردو) تلوار یا خنجر و غیره کو پتھر چنانا - دیکھو پرنگ راندن -

بفش | بقول جاگگیری با اول مفتوح و بثانی زده بمعنی شکوه و عظمت و کز و فر و فرماید که بوش هم بهین
معنی آمده (حکیم سنائی) پنجه از حسرت طلب گل شاں به سوخته زائش و فادل شان به باد بوش
برای حرمت فرع به با عوام و به باد شان بر شرع (وله) بدیس باد بوش و سروریش گوی به سنائی
نیم بوعلی سیم جوئی به صاحب رشیدی گوید که بمعنی (اوش و بوش) یعنی کز و فر - صاحبان برهان و تلمیح
و جامع ذکر این کرده اند - خان آرزو در سراج چه خوش تحقیق کرده می فرماید که ظاهر استدل بوش است
و بر بوش می فرماید که بضم اول و کسر و بمعنی تقدیر و هستی و تحقیق خود ظاهری کند که شین برای نسبت است
و بجا برای تقدیر استعمال یافته و فرماید که بفتح اول و سکون دوم بمعنی کز و فر و خود نمائی مؤلف
عرض کند که ما بر (اوش و بوش) که بمعنی کز و فر گذشت صراحت کرده ایم که آن مبتدل (هوش و بوش)
است و هوش و بوش هر دو بمعنی کز و فر اسم جامد فارسی زبان و حقیقت بوش همین قدر است که معنی حقیقی
آن هستی و قدرت داشتن مجازش کز و فر مصدر باشند باشد بر سبیل تبدیل و تحقیق کاملش بجای خودش
کنیم و اصل لغت زیر تحقیق و او بدل شده با چنانکه دام و قام پس این مبتدل بوش باشد و بس
(اردو) دیکھو اوش و بوش -

بلکین | بقول برهان با کاف بر وزن قزوین بلند زند و پازند کو شک و بالا خان صاحب جاگگیری
در ملقات بر معنی کو شک قانع صاحب ناصری هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که کو شک بمعنی
بنای بلند بجایش می آید و جزین نیست که این اسم جامد فارسی قدیم است و بس (اردو) بلند عمارت
مؤلف - بالا خان - دیکھو (بالا خان) -

بغلان چیز برداشت	مقوله - بهار گوید	بغلان گفته نرسی	مقوله - بقول وابسته
<p>که ای برابر آغیر پنداشت بر قیاس (بفرزندی برداشتن) (میرزا طاهر وحید) سوختم از بهر آن نامهربان یاورنداشت به بود گوئی در سنگینم بکاهی برداشت به مؤلف عرض کند که (برداشتن به چیزی) بمعنی حقیقی چیزی را از چیزی دفع دور کردن است و همین معنی حقیقی ازین شعر پیدا است یعنی شاعر گوید که در سنگینم مراد و لیکن یار را بمقدار کاهی آن را دفع نکرد و هیچ همدردی مانکرد - مخفی مباد که (برداشتن بفرزندی هیچ تعلق از معنی حقیقی ندارد بلکه متعلق است بمعنی بست و هشتم برداشتن که مجازیت و ذکرش بجای خودش گذشت - حیف است از بهار که این مقوله را با سبتا دکلام طاهر و جمید قائم کرد و اصلاً بمعنی شعر غور نکرد - حق آنست که قیام این مقوله ضرورت نداشت و زحمت بیجا برداشت (اردو) ناقابل ترجمه -</p>	<p>که ای برابر آغیر پنداشت بر قیاس (بفرزندی برداشتن) (میرزا طاهر وحید) سوختم از بهر آن نامهربان یاورنداشت به بود گوئی در سنگینم بکاهی برداشت به مؤلف عرض کند که (برداشتن به چیزی) بمعنی حقیقی چیزی را از چیزی دفع دور کردن است و همین معنی حقیقی ازین شعر پیدا است یعنی شاعر گوید که در سنگینم مراد و لیکن یار را بمقدار کاهی آن را دفع نکرد و هیچ همدردی مانکرد - مخفی مباد که (برداشتن بفرزندی هیچ تعلق از معنی حقیقی ندارد بلکه متعلق است بمعنی بست و هشتم برداشتن که مجازیت و ذکرش بجای خودش گذشت - حیف است از بهار که این مقوله را با سبتا دکلام طاهر و جمید قائم کرد و اصلاً بمعنی شعر غور نکرد - حق آنست که قیام این مقوله ضرورت نداشت و زحمت بیجا برداشت (اردو) ناقابل ترجمه -</p>	<p>یعنی این همه عظیم الشانی و بر کار خود سواری که فغانه که سر آمد عصر است اورا گفته بمن نرسی (سجده اشرف) گدای نشسته جام تو نشسته های دگر به هزار بار برتر یک گفته نرسی به صاحب بحر و بهار و ارسته را نقل نگار مؤلف عرض کند که وای بر محقق مصطلحات که مقوله تصنیف کرده است و بر معنی شعر غور نکرده شاعر خطاب به یار گوید که (همه نشسته های عالم محتاج نشسته جام تو می باشند و تو بارها برتر یک گفته که با نشسته جام برابر نشدی) هر چه درین شعر قابل بیان است لفظ (نرسی) که مخاطب صانع منفی و بمعنی لفظی اوست و مراد برابر و مقابل نشوی و صراحت این معنی مجازی بر مصدر (رسیدن) می آید - هیچ ضرورت نبود که این مقوله ازین شعر پیدا کنند و ضرورت نداشت که در ردیف مؤوده این را جا دهند (اردو) و بگویند</p>	<p>یعنی این همه عظیم الشانی و بر کار خود سواری که فغانه که سر آمد عصر است اورا گفته بمن نرسی (سجده اشرف) گدای نشسته جام تو نشسته های دگر به هزار بار برتر یک گفته نرسی به صاحب بحر و بهار و ارسته را نقل نگار مؤلف عرض کند که وای بر محقق مصطلحات که مقوله تصنیف کرده است و بر معنی شعر غور نکرده شاعر خطاب به یار گوید که (همه نشسته های عالم محتاج نشسته جام تو می باشند و تو بارها برتر یک گفته که با نشسته جام برابر نشدی) هر چه درین شعر قابل بیان است لفظ (نرسی) که مخاطب صانع منفی و بمعنی لفظی اوست و مراد برابر و مقابل نشوی و صراحت این معنی مجازی بر مصدر (رسیدن) می آید - هیچ ضرورت نبود که این مقوله ازین شعر پیدا کنند و ضرورت نداشت که در ردیف مؤوده این را جا دهند (اردو) و بگویند</p>

بفهم | بقول سروری کسر با و فتح فامعنی (۱) دلتنگ و فرومانده صاحب جهانگیری باتفاق معنی بیان کرده سروری می فرماید که بالفتح و قرم نیز به همین معنی می آید صاحب رشیدی همزبانش و بقول صاحب برهان بفتح اول و سکون ثانی معنی (۲) اندوه و دلگیری هم و فرماید که بفتح ثانی هم آمده و صاحبان ناظر و جامع همزبانش خان آرزو در سراج نقل نگار سروری و برهان در اعراب و معانی مختلفه صاحب محیط بر قرم گوید که دوائی است زنان برای تنگی فرج مستعمل دارند و او بر خلاف آئین خود از صراحت مزید پارسا و نمی گوید که مال کدام زبان است و از خواص و طبیعتش هم ذکر می نکرد و اسم آن در دیگر اسنه هم نه نوشته صاحب اند فرم و فریمته هر دو را بدین معنی لغت عرب گفته و صاحب برهان این را مردف بفهم و معنی دوائی مذکور هم لغت فارسی دانسته ذکرش بجای خودش کرد و صاحب منتخب برم را بفتح تین لغت عرب گوید معنی ملال و دلتنگی و دانه انگور که بسیار کوچک می باشد (الخ) مؤلف عرض کند که زنان هند و عجم همین دانه قسم خاص انگور را می ساینند و سفوف آن داخل فرج می کنند تا تنگی پیدا شود از عمل قابضه پس معلوم شد که فارسیان از همین برم عربی لغت فرم را به تبدیل مؤدده بغا چنانکه زبان و زفان مفیس کردند و بهر دو معنی یعنی دلتنگی و دوائی مذکور استعمال کردند و معنی اول حقیقی و معنی آخر مجاز آن و شک نیست که لغت زیر تحقیق هم بمثل برم عربی است که فارسیان رای مهله را بادل کردند بغا اگر چه این قسم تبدیل پیش ازین از نظر ما بگذشت ولیکن عیبی ندارد که همین یک لغت را سه قسم تبدیل گیریم و فرم می آید با تفهم هیچ تعلیق ندارد و تصفیة اختلاف اعراب بوجه آنکه سه استعمال پیش نشد جزین نیست که باعتبار صاحبان ناصری و جامع و سروری که از اهل زبانند اعراب بیان کرده شان را صحیح بپنداریم و باعتبار ماخذ بفتح تین باشد که اصلش (برم) است این است حقیقت اینها

نعت کہ خان آرزو از اماندش سکوت ورزید و بر قدم می فرماید کہ از صراح وغیرہ بدین معنی عربی معلوم می شود
 و از برآرم عربی خبر ندارد و عجیب نیست کہ عربان ہم برآرم را بر بسبیل تبدیل فرم کرده باشند (اردو) (۱) عاجز-
 تنگ آ یا ہوا- تنگ (۲) اندوہ بقول آصفیہ فارسی- اسم مذکر غم- الم- رنج- فکر- تردد- تشویش مصیبت
 بفتح | بقول سروری بفا و فون بوزن پنج ماری کہ در باغها باشد و گزندہ رساند (شمس فخری ۵)
 دعا و مدح اورا و رد خود سازد کہ اضی باتو باشد کم ز بفتح پد صاحب برہان فرماید کہ نوعی از مار است و
 ماری ہم گزندہ مردم رساند صاحبان ناصری و جامع ہمزبانش خان آرزو و در سراج بجوالہ قوسی با معنی
 بیان کردہ سروری متفق و گوید کہ در جہانگیری یفتیج بہ فتح تھانی و سکون غین و فوقانی مفتوح و جیم
 و بدون فون یفتیج ہم می آید مؤلف عرض کند کہ این ہر سہ نعت را با عربی و ترکی هیچ تعلقی نمی نماید
 نظا ہر نعت فارسی قدیم معلوم می شود کہ معاصرین عجم ہم بر زبان ندارند و این قسم مار را نمایندہ اند
 باقی حال نعت اول اصل باشد و دوم مخفف آن بخذف فون چنانکہ ایشان و ایشان و لغت
 زیر بحث ہم مبتدل و مخفف کہ از لغت اول تھانی بدل شد بہ مؤرخہ چنانکہ بالکبوس و باللبوس و
 ضین بمعجمہ بدل شد بفا چنانکہ فلیو و فلیو و فوقانی را حذف کردند چنانکہ راست و راس و پنچہ بعضی
 صاحبان تحقیق قسم مار و صفتش را جدائی کنند قساح شان می نماید- یعنی این ہاں قسم
 است کہ گزندہ می رساند مخفی بباد کہ (فنج) ہم بہین معنی می آید و آن مخفف این باشد بخذف
 مؤرخہ (اردو) بفتح سانپ کی ایک قسم ہے جو باغوں میں رہتا ہے اور بے ضرر ہے۔ مذکر۔

مؤرخہ باقاف

بق | بقول غیاث البلق و تشدید قاف بمعنی پیشہ و فرماید کہ در فارسی ہر صورت ظلم بہ تخفیف مشتمل

صاحب انند نقل نگارش. صاحب منتخب که محقق عربی زبانست ذکر این کرده مؤلف عرض کند که ما این را به تحقیف مفهوس دانیم (و نویسی) گوی زلیل کند قوم فیل را از طیر به گهی هلاکت نمرود را گمارد بن و (اردو) پشته بقول آصفیه فارسی - اسم مذکر - پتھر - ڈانس -

بقال | بقول خان آرزو در چراغ هدایت بمعنی فروشنده غله چنانکه در هندوستان شهرت دارد و فرماید که بعضی گویند که بدین معنی بدل است و فارسیان کسی را گویند که میوه و انار و بهر دکان و پذیر فروشد (وحید) چگویم ز بقال صاحب جمال به ازان خط بسوزان رنگ لال و اسیران بر اطرافش از شهر دود به بند پوش گرد گفت چوبه به ازان بی مروت دل پر کله به چو انگور شد خوشه آله به ز مرگان شوخش دل مرد پیر به ز سوراخ غزال همچون پیرو و بالاخری فرماید که از مثنوی مولوی معنی بمعنی عطار معلوم می شود و اهل کشمیر شخصی را که سود سودا کند استعمال کنند (انتهی) ز که بردارش به نقل عبارت سراج المحققین کرده بدین صراحت مزید که بدال را لغت صمیم داند و برای سند بیان آخرین سراج المحققین نقل کلام مولوی معنی می فرماید (و) بود بقالی و اور اطوطی و خوشنود و بسوز و گویا بطوطی و صاحب انند به نقل عبارت چهار این را لغت عربی گوید و صاحب شمس گوید که تره و دانه فروش و حاتم تره فروش را گویند. صاحب منتخب فرماید که لغت عرب است بالفتح و تشدید قاف بمعنی تره فروش و عام غله فروش مؤلف عرض کند که فارسیان لغت عرب را استعمال کرده اند بهمان معانی لغوی و تصرفی در آن نکرده اند و از غله فروشی انکار نمی کنند و هر دو سند و حید و مولوی معنی هم این لغت را مخصوص نمی کنند بامیه فروش و خطای خان آرزو است که به معنی اشعار غور نکرد و در معنی بدون سند تصرف فرمود جزین نیست که قلت معلومات است معاصرین عجم هم بقال را بر زبان دارند و میوه

فروشن ابقال بنی گویند بنی دانیم که خان آرزو برای زینت چراغ هدایت به تطویل تعریف حقیقت
 جویان را بجز انظلمات می برد (ارو) ابقال بقول آصفیه - عربی - اسم مذکر لغوی معنی کنجزار - اصطلاحی
 معنی - مودی - بنیا - پرچونیا -

<p>(الف) ابقالب نختن</p> <p>مصادر اصطلاحی - صفا</p>	<p>این بقاف عوض کاف پیش شود تو انیم گفت که</p>
<p>(ب) ابقالب زون</p> <p>بمعنی نسبت (الف) گویند</p>	<p>بدل می شود چنانکه کند وقت (ارو) دیکم کجاول</p>
<p>مرادف بر قالب زون مؤلف عرض کند که مابر</p> <p>(بر قالب زون) صراحت کافی کرده ایم که عاده</p>	<p>بقائم رنختن</p> <p>مصادر اصطلاحی - نقل و اشتهار</p>
<p>آن در اینجا طول کلام است (ارو) دیکم بر قالب</p> <p>بقا قول</p> <p>بقول اند بخواه فر هنگ فرنگت</p>	<p>(۱) جنگ ناکرده عابر آمدن و فرماید که بهندراج</p> <p>شطرنج بازان (۲) بازی حریف دیدن و از راه</p>
<p>فارسی است بفتح اول و چهارم که بجاول را گویند</p> <p>یعنی داروغه مطبخ مؤلف عرض کند که معانی</p>	<p>عجو مبر از دست رنختن و گفتن که بازی قائم است</p> <p>چه دران وقت گویند "فلانی بقائم رنخت" یا وقت</p>
<p>عجم بزبان ندارند و محققین فارسی زبان ساکت</p> <p>و بجاول بجایش می آید و نسبت آن در اینجا</p>	<p>که تهوری در سالد خوان خلیل و صفت بازی مروج</p> <p>گویند (۳) چون بجز رخس بازی انگیزد به مفت</p>
<p>قدر کافی است که آن لغت ترکی زبان است</p> <p>و بقول صاحب لغات ترکی معنی چاشنی گیر که همان</p>	<p>بردار بقائم ریزد و بهار نقل و ارسته برداشته و برآ</p> <p>معنی اول اسناد ذیل پیش کرده (نظامی ۴)</p>
<p>داروغه مطبخ را اسم اصطلاحی است اگرست احتمال</p>	<p>آوارگی در خراسان گریخت به اذان قائم وی بقا</p> <p>برنخت به (وله ۵) بحیرت ماند مجنون از خیانت</p>

بقائم ریخت لیلی اچمالش به عجب است از بجز کرد و نقل نظام می کند و کشت را دفع می سازد و لیکن هم بر نقل و ارسته گفتا فرموده صاحبان اند و غیاث نقل نگار بهار مولف عرض کند که همه محققین بالا از بازی شطرنج خبر ندارند از اینجا است که در تعریف این صراحت کافی نکرده اند مخفی مباد که در بازی شطرنج یکی مات است و دیگری جزو و سبزش قائم مات نیست عرب است ماضی مطلق از مصدر موت بمعنی جزو و در اصطلاح شطرنج بازان ختم بازی به حکومت فارسیان این را بزبان خود جزو گویند که مخفف (بازی جزو) است یعنی کامیاب شد ولیکن خبر ندارند که جزو مثل مات فتح حاکمانه نیست بلکه چیزی است که صراحتش بجایش کرده ایم که بازی شطرنج بقواعدش ناقابل بازی نیست می شود و هم این را گویند که بازی برابر شد و هم قائم و این حالتی را نامند که چون زید شاه مقابل شاه دهد (شاه دادن را کشت دادن هم گویند) و شاه برای نقل مقام صرف یک خانه دارد و در آن

نقل نظام می کند و کشت را دفع می سازد و لیکن زید باز او را کشت می دهد و شاه بدفع کشت بجای اولین می آید که غیر آن خانه دیگری برای نقل مقام ندارد و پس از آن زید باز کشت می دهد و شاه همچنان بجای خالی می آید تا آنکه سلسله این کشت منقطع نمیشود الی یوم القیامه اگر زید اختیار دارد که ازین کشت دادن باز آید و مهره دیگر را باز زد ولیکن هرگاه بازی او نسبت متقابل ضعیف باشد این کشت را نمی گذارد و غنیمت پندارد پس متقابل آن مهره ها می بکشد را که در دست می دارد و می ریزد و می گوید که بازی قائم شد یعنی بدون جنگ با و هزیمت روی نموده این را فارسیان (بقائم ریختن) گویند و بازی قائم هم این را گویند که هم در اداز (بازی قائم) همین است که از طرفی که بالا مذکور شد یعنی اگر کشت زید و نقل مقام شاه بازی ختم نمی شود و قائم می باشد الی یوم القیامه همین قدر است حقیقت بمعنی

دوم و سنی اول مجاز آن در جنگ (اردو) (۱) میں بازی قائم ہونا یعنی بغیر مات کے بازی ختم ہونا۔ فرسنگ لڑائی نہ کر کے عاجز آنا اور صلح کر لینا (۲) شرطین صاحب صفیہ نے (بازی قائم) یا (بازی قائم ہونا) کو ترک فرمایا ہے

بق بق صاحب اسند بذیل بق می فرماید کہ بسیار بق بق کردن محققین فارسی زبان اذین ساکت۔ مؤلف عرض کند کہ انوری در تصانیف استعمال این کرده است (۳) صفت کفر بشعر از تو در افرو دینچہ بق بق از فاضلی وطنطنہ از خاقانی بدستنی مباد کہ بخ بخ بہ خای مسجد کلمہ تحسین ولغت عرب است کہ بجای خودش گذشت و آن را هیچ تعلق با این نیست و بعض محققین اردو بک بک را بمعنی ہرزہ سرائی آورده می فرمایند کہ اصل این در عربی (بق بق) است و در فارسی کاو کاو و صاحب برہان (کاو کاو) را بمعنی محتبس و قہقیش آورده صاحب محیط در عربی زبان بق بق را بمعنی زیادہ گفتن نوشتہ و صاحب سراج بق بق را بہ تشبہ بدیعنی بسیار گو آورده۔ پس جزین نیست کہ فارسیان بہین لغت عرب را کہ بمعنی عام است برہای بیہودہ گوئی خاص کرده اند اندرین صورت مفہوم تو انیم گفت (اردو) بک بک بقول آصفیہ ہندی اسم۔ مؤلف بکمد اس۔ ہرزہ سرائی۔ زڑ۔ بڑ بڑ۔ جھک۔ آپ ہی نے فرمایا ہے کہ عربی میں بق بق۔ فارسی میں کاو کاو۔ مگر ہماری تحقیق میں بک بک کا ترجمہ عربی میں بق بق اور فارسی میں کاو کاو نہیں ہے جیسا کہ اوپر بیان ہوا۔

بققتدو بقول رہنما ہوا کہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار پیروی کردن مؤلف عرض کند کہ طرز بیان محقق گننام در غلط اندازہ مقصودش غیر از پیروی نباشد کہ حاصل بالمصدر است معلوم می شود کہ معاصرین عجم از افتادہ عربی این را مفہوم کرده اند بحدت الف و زیادت مؤخرہ در اولش و تبدیل الف آخر با واد چنانکہ تاخ و توغ (اردو) پیروی۔ دیکھو اقتدار۔

بقچہ | بقول انند بھو الہ فرہنگ فرہنگ لغت فارسی است بالضم بمعنی بستہ خورد و صاحب سواہر اسل
این را ستر بوجہ ترکی گفتم بمعنی پونہ موکلف عرض کند کہ جزین نیست کہ بتدل بچہ باشد کہ بجا
گذشت و صراحت کافی ہمدرا بخاکر دہ ایم غین مجبہ بدل شد بقاف چنانکہ آروغ و آروق (اردو) دیکھو

بقتدر مال باشد سرگرانی	مش - صاحبان	ویسی مصیبت یہ قریب قریب اسی فارسی مقولہ
خزینہ و امثال فارسی ذکر این کردہ از معنی سبکت	ترجمہ ہے بعض اہل دکن کہتے ہیں جیسا مال	موکلف عرض کند کہ مقولہ است فارسیان اس
موتلف عرض کند کہ مقولہ است فارسیان اس	ویسا جنال	رابطہ مالداران استعمال می کنند مقصد اینست کہ
مالداران سرگرانی دارند و مفلساں آسانی وہین تو	بقدر یک سنگ	اصطلاح بقول صاحب زمانہ
صرحت این ہم می کند کہ سرگرانی مالداران بہ انداز	موکلف عرض کند کہ جزین نیست کہ سنگ ابھی	بجو الہ سفنہ نائزہ ناصر الدین شاہ قاجار بمقدار گردش آسیا
مال است یعنی غنیا را بسیار سرگرانی است و سطلین	استمال کردہ اند و مجرد سنگ بمعنی آسیا از نظر مالک شد	حرکت
را متوسط (اردو) دکن میں کہتے ہیں جیسے دولت	کال رنگ بجایش می آید (اردو) بمقدار چکی کی گردش کے	

بقراط | بقول لمعات برہان نام طیبہ است کمال و ماہر و حاذق صاحب غیاث گوید کہ بالفتح باشد -
صاحب انندی فرماید کہ یکسی بود دہریہ انیس و جلیس سکندر و عالم را قدیم می گفت و مخلوق نمی دانست
و بر خلاف عادت خود صراحت نکرد کہ این لغت کہ ام زبان است - صاحب مکتوبہ امین را بنیل لغات
عرب جادادہ - فارسیان در کلام خود استعمال این کردہ اند (انوری) سبب بقراط قضایک
حرکت یافت ہد شریان حسود و شریان بقرہ را بہ صاحب فرہنگ آصفیہ کہ محقق زبان اردو
این را لغت یونانی گوید (اردو) بقراط بقول آصفیہ - یونانی - اسم مذکر (صحیح بفتح موحدہ) ۱۰۹

زبان زد خامس و عام بضم مؤجدہ) جس شخص نے فن طب سے بخل اٹھا کر اسے عام کر دیا یہی بقراط طبیب ہے۔ آپ فرماتے ہیں کہ اس کے زمانہ کی نسبت اختلاف ہے۔ روضۃ الصفا والا لکھتا ہے کہ بقراط اور ذی مقرطیس یہ دونوں بہمن و اسفندیار کے زمانہ میں تھے۔ دیگر مؤرخ بیان کرتے ہیں کہ بقراط سکندر رومی سے سو برس پہلے گزرا ہے تاریخ الحکما والے نے ارسطاطالیس کے بعد اس کا ذکر کر کے لکھا ہے کہ بقراط بن مانیس استقلینوس ثانی کے شاگردوں میں اور اتول کی اولاد میں ہے جس شخص نے اول فن طب وضع کر کے اپنی اولاد کو وصیت کی کہ غیروں اور پردیسوں کو یہ علم ہرگز ہرگز نہ سکھانا تاکہ ہمارے خاندان کی بات ہی رہے وہ یہی استقلینوس تھا۔ اس حکیم کی رائے اس فن میں صرف تجربہ پر موقوف تھی اس کے بعد حکیم نوس نے تجربہ کو خطا سمجھا اس میں قیاس کو شامل کیا ۱۱ سال تک اطباء نے اس کی پیروی کی جب برمانیدس طبیب کا زمانہ آیا تو اس نے تجربہ میں خطا ثابت کر کے تنہا قیاس پر عمل شروع کیا جب یہ مر گیا تو اس کے شاگردوں میں اختلاف رے ہوا بعض نے تجربہ کو پسند اور قیاس کو خارج کیا بعض نے تجربہ اور قیاس دونوں کو باطل سمجھا اور کہا کہ طب جیلوں کا نام ہے۔ چنانچہ افلاطون کے زمانہ تک یہی حال رہا۔ مگر جب بقراط نے تجربہ اور قیاس کو یکجہم غور دیکھ کر اس امر کا تصفیہ کیا تو دونوں کو لازم و ملزوم پایا۔ اور کہا کہ تجربہ قیاس کے بغیر خطرناک ہے۔ اور قیاس تجربہ بغیر مستلزم ہلاکت۔ غرض اس نے لازمی طور پر قیاس کو شامل تجربہ کر دیا اور ان تینوں طبیبوں کی کتابوں کو جلا دینے کا حکم دیا۔ ہاں متقدمین کی وہ کتابیں جو تجربہ اور قیاس پر مبنی تھیں انہیں برابر جاری اور قابل اعتماد رکھا۔ بلکہ استقلینوس اور اسکے شاگرد جو اس امر میں بقراط کے مخالف تھے اس نیا سے جیل بے تو اس نے مسند طبابت

اجلاس فرمایا اس کے وقت میں صنعت۔ تجربہ نے بڑا زور کھڑا جب وقت اس نے دیکھا کہ پر دسیوں اور بیگانوں کی ممانعت کے سبب اس فن میں نقصان اڑھتا چلا ہے تو تمام مسائل طبعی کو کتابی طور پر جمع کر کے پر دسیوں۔ آئینوں اور عام لوگوں کو اجازت دیدی اور اولاد کو وصیت کر دی کہ اصحاب ذکا و فطرت سے ہرگز ہرگز اس فن کے بتانے میں دریغ و مضائقہ نہ کرنا چنانچہ بڑا کی اسی راسے صاحب و فکر جمیں کی برکت سے یہ شریف فن خلق اللہ میں پھیل گیا۔ بقراط حکیم کم رفتا۔ کم خواب۔ کم گد اور اکثر روزہ دار تھا۔ ہر وقت سر جھکا رکھتا اور بی سوچے کوئی بات نہ کہتا۔ ۵۰ برس زندہ رہا۔ سولہ برس تحصیل علم میں ۹۰ سال تصنیف و تدریس و عبادات الہی میں صرف کئے۔ اس حکیم نے پانچ انجھروں میں ساری طب ختم کر دی۔ چنانچہ وہ کہتا ہے کہ اگر ماؤہ فاسد سر میں ہو تو غوغہ کر آئیں اور جو فم سدہ میں توفے۔ علیٰ ہذا اگر خام سدہ میں پہنچو تو سہل دیں اور جو جلد میں تو عرق یعنی پسینہ لیں اور عروق یعنی رگوں میں پایا جائے تو فصد کھلو اس کا قول ہے کہ چار چیزیں فوراً صرہ کو نقصان پہنچاتی ہیں۔ گرم کھانا کھانا۔ جلتا پانی سر پر ڈالنا۔ سورج کو دیکھتے رہنا۔ دشمن کی جانب نظر کرنا۔ یہی کہتا ہے کہ تین چیزیں آدمی کو ڈبلا کرتی ہیں۔ نہار منہ پانی پینا۔ سخت زمین پر سونا۔ پکار پکار بہت بولنا۔ اسی کا قول ہے۔ چار چیزوں سے بدن خراب ہوتا ہے۔ نہار منہ حمام سے۔ خالی یا بھرے سدے جماع سے۔ خشک گرم کھانا اور نہار منہ پانی پینا بھی یہی اثر رکھتا ہے۔ بیمار کو جس چیز کی رغبت ہو اس کا دینا بغیر رغبت کی چیز کے کھلانے سے بہتر ہے۔ ایک دفعہ بہن بن اسفندیار نے بقراط کو نہایت شوق سے بلایا۔ ہزار اشرفیہاں بھیجیں اور کہا کہ یہ لیجئے اور تشریف لائیے مگر بقراط نہ گیا اشرفیاں واپس کر دی

اور یہ جواب دیا کہ میں علم و فضل کو مال کے عوض بیچنے والا نہیں ہوں۔

بقراول حرف زدن	مصدر اصطلاحی۔	(ب) بقراول می وود	(الف) بقول بول چال
<p>خان آرزو در چراغ ہدایت گوید کہ با احتیاط سخن گفتن است صاحبان بحر و بہار و اندر نقش برداشتہ اند مؤلف عرض کند کہ قراول بجا می آید و در اینجا ہمین قدر کافیست کہ صفت ترکی زبان و بقول صاحب لغات ترکی فوجی کہ برای جنگ بمکانی تعیین شود۔ پس شک نیست کہ حرف زدن با این جماعت تقاضای احتیاطی کند و لیکن محققین اہل زبان مثل ناصری و سروری و جاح ازین سکت و دیگر اہل لغت ہم ذکر این نکرده اند و معاصرین عجم ہم بہ زبان ندارند یعنی دانیم کہ خان آرزو و امین مصدر اصطلاحی را از کجا پیدا کرو و هیچ اشارہ ماخذ نکرد۔ بدون سند استعمال تسلیم نہ کنیم کہ ہر چہ محققین بالاہند نژاد اند و اگر دو احتیاط سے بات کرنا۔</p>		<p>بمعنی نشانہ قائم کردن و (ب) بقول رہنما بچال سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار۔ بر نشانہ می رود۔ صاحب بول چال (قراول رفتن) را ہم مراد الف نوشتہ۔ صاحب رہنما بر (قراول رفتہ) می فرماید کہ (نشانہ قائم کردہ) پس معلوم شد کہ در تعریف ب تسامح کرده است و صراحت خوشی نکرده با بچال مؤدہ در اول این زائد حال سخن درین است کہ ب را بقول صاحب رہنما مقولہ دانیم یا (الف) را بقول بول چال مصدری اصطلاحی۔ معاصرین عجم (الف) را بہر زبان ندارند یعنی استعمال دیگر اشتقاق مصدر (بقراول رفتن) یا قراول رفتن (غیر از حال نمی کنند۔ استعمال الف را درست ندانیم و ب را مقولہ خوانیم۔ مخفی مباد کہ قراول لغت ترکی زبانست و ما بر مصدر گذشتہ صراحت</p>	<p>کرده ایم و معنی لفظی (الف) رفتن بجائی کہ برای</p>
<p>لفظ بقراول رفتن</p>	<p>مصدر اصطلاحی۔</p>		

<p>جنگ متعین است و بجای قائم کردن نشانه که کنایه است</p>	<p>بر زبان ندارند (اردو) (الفوب) قربان ہونا۔</p>
<p>(اردو) الف سید بعد باندہنا۔ بقول آصفیہ شست</p>	<p>(الف) بقربان گشتن مصدر اصطلاحی۔</p>
<p>لگانا۔ نشانه باندہنا (ب) نشانه باندہتا ہے۔</p>	<p>(ب) بقربان گردیدن بہار گوید کہ الف</p>
<p>(الف) بقربان رفتن مصدر اصطلاحی۔ خان</p>	<p>مراد (بقربان رفتن) است (حکیم شنائی) (س)</p>
<p>(ب) بقربان سہر رفتن آرزو و در چراغ برف</p>	<p>چکنم مرہم تدبیر بدل بردگری کہ بقربان سہر خم</p>
<p>گوید کہ معروف و مشہور است و فرماید کہ مراد</p>	<p>دگری گرد و د خان آرزو و در چراغ بذر کہ (ب) گوید</p>
<p>(بقربان گردیدن) کہ می آید۔ زلہ بردارش بہار</p>	<p>کہ معروف (وحید) شنیدم گفتہ جانان چہ</p>
<p>بذر کہ الف ہیچ نہ نوشت (معروف و مشہور) استاد</p>	<p>می گرد و وحید اینجا چہ می گرد بقربان تومی گرد</p>
<p>خود را ہم ترک کرد و صاحب بھری فرماید کہ نشانه</p>	<p>بقربانت و صاحب بحر ہم ذکر ب کردہ می فرما</p>
<p>است و بس (دب) بقول مجر و بہار صاحب انند</p>	<p>کہ بمعنی نثار شدن است صاحب انند نقل نگار</p>
<p>نقل نگار است مراد (الف) مؤلف عرض</p>	<p>ہمہ مؤلف عرض کند کہ (گردیدن یا گشتن بقربان</p>
<p>کند کہ اگر چہ معنی بیان کردہ بحر موافق قیاس است</p>	<p>سر کسی یا کسی) بمعنی اطراف کسی گشت و طواف</p>
<p>ولیکن استعمال این بدون مؤدہ یافتہ ایم کہ معاصر</p>	<p>کردن است و کنایہ از نثار شدن (اردو) و بکھر</p>
<p>عجم بر زبان دارند و با مؤدہ زائد استعمال ہر دورا</p>	<p>بقربان رفتن۔</p>
<p>مشتاق سندی بانیم کہ ہر چہا متعین بالا ہند نژاد</p>	<p>بقلم آب خوردن مصدر اصطلاحی۔</p>
<p>و محققین اہل زبان اعمی سروری و ناصری و</p>	<p>بقول بہار کنایہ از آب بسیار کم خوردن (صائب</p>
<p>جامع و برہان ذکر ایں نکرده اند و معاصرین عجم</p>	<p>(س) قانع بہ بنوس شدن ز اں جہان حسن و از</p>

تاکم کرده ایم و تعلیم آورده ایم (ار دو) الفوج	فرایده که نشت ترکی است و صاحب سروری بذر (ب) نشت
لکھنا (ب) لکھا جانا۔	که منتقار این جانور هم چنین می باشد صاحب محبت
(الف) بقلنقار	اصطلاح صاحب جهانگیری بر این هم آلوده مؤلف عرض کند که با بحث این بر
(ب) بقلنقاز	در ملحقات ذکر (الف) کرده کرده ایم که بعین مجرعه عرض قاف گذشت و همان اصل
گوید که نام جانور نیست کبوتر و گوسفند و این که گردن و	و این سبیل آن کفین مجبیه بدل شد بقاف و الف بتبدل (ب) شد
پایش دراز باشد و پین و گوشش حلال است و	و ذکر تبدیل هم بصره یا نداشت حد بناید که رشد (ار دو) و بقلنقاز
بنظم بقول ملحقات بر این (ا) بفتح بای ابجد وقاف و سکون سیم چوبی باشد سرخ که بد آن چیز نارنگ	
کنند و (۲) بضم اول وقاف اهل بین درخت دائره را که میند که عوام تا توله خوانند - خوردن قدری	
از آن مستی آورد صاحب جابج همزانش - صاحب رشیدی گوید که بکم بفتح تین و به کاف عربی که می	
آید لغت فارسی است بمعنی اول الذکر و این معرب آن - صاحب خیث می فرماید که بمعنی اول	
لغت عرب است به تشدید قاف کن فی القاموس و فرماید که فارسیان به تخفیف استعمال	
کنند و هندی آن مجیثه - صاحب انند بنکر هر دو معنی این را لغت عرب گوید و صراحت کند که	
انچه به کاف عوض قاف فارسی است بمعنی اول است و بس نسبت سنی دوم می فرماید	
که درخت جوز مائل را نام است - صاحب سواد السبیل هم این را معرب بجم فارسی گوید مؤلف عرض	
کند که معنی دوم از موضوع ما خارج است و لغت بقم هم که عربی بودن آن متحقق و انچه بکاف می آید	
اسم جامد فارسی زبان و این همانست که طبعیت و خواص آن بر (ارن) میبشت گذشت و اشاره	
این هم هر را نیا که ده ایم - کم التقاتی - صاحب ملحقات بر این است که این را در لغات فارسی مبالغه	

وجه این چیزیں نہ باشد کہ فارسیاں استمال این لغت معرب ہم کرده اند چنانکہ انوری (۵) رنگ
 اشک بد اندیش تو برنگ بقم ۶ زرخ روی بد آموز تو نظیر زیر ۶ (ولہ ۵) رنگ ادب اسل چون شاخ
 بقم ۶ یا نہ باری زد و چون رنگ رزیر ۶ غنی مباد کہ خیال ما این است کہ انوری بکاف عربی لغت
 زبان خود را نوشتہ باشد کاتبین تصحیف پسند یا ملایان مصحح مطالع بنا و اقیقت لغت فارسی بقم
 عربی را بجایش نشانید باشند و متحققین سندجوی بوئیقة همین استمال این را ہم لغت فارسی خیال
 کردند ازینجاست کہ صاحب لمحات برہان بر خلاف موضوع خود ایں را جاداد - واللہ اعلم بحقیقۃ
 (اردو) (۱) دیکھو ارن میشر (۲) خارج از موضوع -

بقنقار	بقول مؤید ہماں بخلنقار کہ زیادہ	کرده معلوم میشود کہ از مؤید الفضلا نقل آن را
لام بجایش گذشت و ما حقیقت ایں را ہمد رنجا	برداشتہ باجملہ ایں بمبدل و متعطف آں است	
ذکر کردہ ایم صاحب ہفت ہم ذکر ایں	وہیں (اردو) دیکھو بخلنقار -	

مؤده باکاف عربی

بک بقول سروری بعت بار (۱) وزغ باشد کہ بتازی ضفیع گویند (شمس فخری ۵) کسیکہ چون
 سلطان باتو کج رود بشکن ۶ بنگ پشمتش چون بارکیں فگن چون بک ۶ صاحب جہانگیری می
 فرماید کہ ہمیں وزغ را چغز و محل نیز گویند (کمال غیاث ۵) از مرغ تا باہی و از مور تا بلخ ۶
 از مار تا بعقرب و از عک تا بک ۶ روزی خوران خوان پیر از نمت تواند ہا ہر گوشہ کہ می نگرم
 صد ہزار لک ۶ (بسحق طعمہ در کاشتن برنج و بودن آں در میان آب و گل و مجتہش با وزغ و
 لاک پشت گوید ۵) بسر بازیش بد بلای و زشت ۶ ندیمی بک و صحبت لاک پشت ۶ صاحبان برہا

و ناصری و جاح و رشیدی و سراج هم ذکر این کرده اند. و صاحب ناصری گوید که غوک را نام است و وگ که به واد و عرض موّده هم می آید مؤلف عرض کن که صراحت غوک بر بزخ گذشت و اشاره
 این هم همدار انجام وجود و جزین نباشد که این اسم جامه فارسی است و وگ که می آید تبدل این
 هم دل آتیب و آو (اردو) و کچو بزخ که پیشه میهنه.

(۲) بک - بقول سروری لغت نام موّده یعنی رخسار که در حالت باد کردن بر چنبری درویش چه در آمده
 شود (دور بهائی جامی) ناز بغرت ز نیم پر از باد کن بخت بد گزیده تپانچه باز خوری تو ز نابک
 صاحبان جهانگیری و برهان و ناصری و جاح و رشیدی و سراج هم ذکر این کرده گویند که معنی رخسار
 و روی آتیب مؤلف عرض کند که این مجاز معنی سوم می نماید که رخسار پر از باد هم کوزه را ماند و آنچه
 به معنی مطلق رخسار و روی گفته اند مجاز مجاز باشد یکی از معاصرین عجم می گوید که بق با بضم آوازی است
 که چون بر رخسار پر از باد و زنده پیدای می شود فارسیاں به تبدل قاف باکاف (چنانکه تریاق و تریاک)
 این را نام کردند برای رخسار پر از باد - بر سهیل مجاز و برای رخسار و روی هم مستعمل شد بر سهیل مجاز و
 معنی سوم هم مجاز این و الله اعلم بحقیقه الحال باقی حال اسم جامه فارسی زبان است (اردو)
 هجا بهرا هو از رخسار - مذکر - رخسار و کچو آئینه می گویند.

(۳) بک - با بضم بقول سروری نوعی از کوزه - دهن تنگ شکم فراخ که تنگ نیز گویند ریشخ نزاری
 بک و خیک خالی و ده دور پیش و حریفان پریشان زاندازه پیش و صاحب جهانگیری
 هم ذکر این کرده گوید که کوزه دهن تنگ و کوتاه گردن و دهن شکم و مدوره - صاحبان برهان و ناصری
 و جاح و رشیدی و سراج هم ذکر این کرده اند - صاحب ناصری صراحت میزد که غلیانی سفالین

از جنس کوزه ورقمائی فارس مند اول است و آنرا نیز غلیان یک نام است مولف عرض کند کہ اگر ایں را اصل قرار دہیم و اسم جلدہ یعنی دوم مجاز ایں باشد۔ چنانکہ اشارہ ایں ہمدرا بخاکر دہیم و اگر معنی دوم را حقیقی پنداریم۔ چنانکہ بعض معاصرین عجم گویند ایں مجاز ایں باشد (اردو) ایک صراحی کا نام جس کا منہ تنگ اور سپٹ بڑا اور گردن کوتاہ ہوتی ہے۔ مؤنث۔

(۴) یک۔ بقول سروری بالضم بمعنی مطرۃ عظیم کہ آہنگراں و امثال ایں بدو دست کار فرمایند مولف عرض کند کہ صاحب منتخب مطرۃ را بالکسر بمعنی چکش ہے۔ چونکہ ایں گوید و چکش بقول برہان افزای باشد زرگراں و آہنگراں را و صاحب غیاث بر مطرۃ صراحتی فرماید کہ پتک و چکش کہ بہندی ہتھوڑا گھن نام دارد و پتک بہ بای فارسی ہم بہہین معنی می آید چیزیں نسبت کہ اں منفعت پتک باشد کہ اصل است و ایں بمبدل پتک کہ بای فارسی بدل شد بہ عربی چنانکہ شب و شب (اردو) گھن۔ بقول آصفیہ سنسکرت۔ اسم مذکر۔ بہت بڑا ہتھوڑا۔ پتک۔ مطرۃ جسے وہ نون ہاتھوڑے پکڑ کر گہار لوگ گرم لوہے پر ضرب مارتے ہیں (امیر) پہلو اں مانتے ہیں دب کے تمہارا لوباہ ہاتھ تلوار کا پڑتا ہے کہ گھن پڑتا ہے ۔

(۵) یک۔ بقول برہان۔ بفتح اول بمعنی گریز گاہ۔ صاحبان ناصری و سراج بحوالہ برہان ذکر ایں کردہ اند مولف عرض کند کہ حیف است کہ صاحبان ناصری و سراج نسبت ایں تحقیق خود را نہ نوشتہ اند و بحوالہ برہان ذکر ایں کردہ اند معاصرین عجم ساکت جزین نباشد کہ مجاز معنی ششم و انیم کہ از دشت بیابان ایں معنی مجازی را پیدا کردہ اند (اردو) بھاگنے کا مقام۔ گریز گاہ۔ بھی بزرگیب فارسی کہہ سکتے ہیں۔ مذکر۔

(۶) بک - بالفتح بقول برهان وجامع بمعنی جنگل و همیشه - صاحبان ناصری و سراج بجواله برهان ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که اسم جاد فارسی زبان دانیم باعتبار جامع که صاحب زبان است و ما خود از پاک که به بای فارسی بمعنی هر چیز ناهمواری آید بای فارسی را به عربی بدل کردند چنانکه آب و آسب و برای دشت و بیابان استعمال کردند - معاصرین عجم بر زبان ندارند - و جاد دارد که فارسیان لغت ترکی را که بقول صاحب لغات ترکی بالضم به همین معنی آمده استعمال کرده باشند به تصرف در آنرا اندرین صورت مفردس توانیم گفت (اردو) جنگل و کجوا غریبوس -

(۷) بک - بالفتح بقول برهان وجامع نام شهر نیست در ماوراءالنهر صاحب سراج ذکر این بجواله برهان کرده مؤلف عرض کند که وجه تسمیه این معلوم نشده جاد دارد که یکی از همه معانی بک داخل وجه تسمیه باشد و باشد که متعلق به معنی ششم باشد که در میان دشت و بیابان واقع باشد تعریف جغرافیائی این شهر متعین نشد (اردو) بک ایک شهر کا نام ہے جو ماوراءالنهر میں واقع ہے - مذکر -

(۸) بک بالفتح بقول برهان وجامع خیاردشتی - خان آرزو در سراج بجواله قوسی و برهان ذکر این کرده و صاحب محیط بر بک ذکر این نکرد و بر خیاردشتی نوشته است بر (از رنگ) و (باد رنگ) گند و در اینجا اشاره این نیست جاد دارد که فارسیان خیاردشتی را بدین اسم موسوم کرده باشند - نظریه بمعنی ششم بک - (اردو) جنگلی کھیرا - مذکر -

(۹) بک - بالضم - بقول برهان بمعنی بی هنر و بی عقل و در نسخه دیگرش بی هنری صاحب جامع گوید که بمعنی بی عقلی و بی هنری - خان آرزو در سراج بجواله قوسی و برهان گوید که بمعنی بی هنری و رعنائی هم آمده مؤلف عرض کند که صاحب برهان ذکر رعنائی نکرد - رعنائی را هیچ تعلقی از

نست اگر سند استمال پیش شود در غرض نیست که معنی مستقل قائم کنیم ولیکن این مجرب و بیان خان آرزو
معتبر ندانیم و نظر بر اعتبار صاحب جامع که از اهل سانسست بی هنری را معتبر دانیم - مخفی مباد که یک
بلفح و یا نظم به بای فارسی بهی بی هنر و خود اراست و خود پسندی آید و بزبان سنسکرت بقول
صاحب ساطع بلفح بهی یاده و بهیوده گوسنپس قرین قیاس است که فارسیان این را به تصریح
در اعجاز استمال کردند برای بی هنر و بسبیل مجاز بهی بی هنری هم و آنچه به بای فارسی می
آید بمثل این چنانکه تب و تب (اردو) بی عقل - بی هنر (بهی هنری) مؤلف -

(۱۰) یک - بلکه بقول برهان دماغ بهی انکشت و زغال - خان آرزو در سراج بحواله تومی
و برهان ذکر این کرده مؤلف عرض کند که به اعتبار صاحب جامع که از اهل زبانست اسم جامع
فارسی زبان دانیم (اردو) کوکلا - و کچھ اشتو کا نمبر (۱) -

(۱۱) یک - بقول ناصری از بازیهای بچول نام کی چیک و شکل و دیگر را یک خوانند مؤلف
عرض کند که غیر از ناصری دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و تعریف بالا تسکین حقیقت بیا
نی کند صیغ است از دو که صراحت بچول و چیک بجایش نکرد و ابهام بیانش که بالا مذکور شد بهتر
از ترک نبود (اردو) یک - ایک کس کانام ہے جسکی مزید صراحت معلوم نہیں سکی - مذکر -

یکار صاحب روزنامه بخواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار گوید که استیشن را گویند مؤلف
عرض کند که استیشن به تازی هندی لغت انگلیسی زبان است - منزلی را نامند که بهل و غانی قبیله
چند بای ساواں قیام کند که در محاوره معاصرین عرب محله نام دارد - مخفی مباد که یکار بلفح او
و در محاوره ترک بهی بخور و بالغ و مذکر آمد و عجیب نیست که معاصرین عجم بر سبیل تفریس این را

بمعنی اول الذکر مخصوص کردہ باشند کہ مسافروں درین مقام تا مدت قیام آندا می باشند و از کال سکے دغانی بیرون آمدن رفع حاجات خودی کنند و رای این بھیج ماخذ دیگر بخمال مامنی آید۔ صراحت کامل بر استاسنہ گذشت کہ مغریس استیشن است (اردو) استیشن بقول آصفیہ۔ انگلش۔ اسم مذکر۔ مقام۔ قیام گاہ۔ ٹھکانا مؤلف عرض کرتا ہے کہ عام و خاص اوس خاص مقام کو کہتے ہیں جہاں سے ٹرین یعنی ریل روا ہوتی ہے یا درمیان راہ میں مسافروں کے اترنے یا سوار ہونے کے لئے ٹھہرتی ہے۔ دیکھو استاسنہ۔ استاسیون۔

<p>بکار آب بودن (۱) یعنی شرب مشغولی و (۲) بالوقف یعنی بکار میوہ آبی۔ انجند کور شد۔ نقل عبارت کتاب مطبوکہ مطبع نو کشور است و در دیگر نسخ قلمی نسبت معنی دوم می نویسند کہ (بکار میوہ آبی را) مؤلف عرض کند کہ حق آنست کہ معنی اول موافق قیاس است کہ آب بمعنی شرب بر نشان نوزد گذشت و معنی لفظی این بکار شرب هستی و مراد ہماں کہ بالا مذکور شد و معنی دوم را بدون سند استعمال تسلیم نکنیم کہ موافق قیاس نیست و معاصرین عجم بر زبان ندارند (اردو) (۱) تو شرب پینے میں مشغول ہے (۲) میوہ آبی کی کاشت کر۔</p>	<p>بکار آب بودن مصدر اصطلاحی۔ بقول برہان کنایہ از دایم انخر بودن است یعنی پیوستہ شرب خوردن صاحبان بحر و بہار و سراج و ہفت و مؤید ہم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ آب بمعنی شرب بر معنی نوزد ہمیش گذشت۔ پس این مصدر اصطلاحی موافق قیاس است لیکن حیث است کہ سند استعمال پیش نہ شد محققین اہل زبان ازین ساکت (اردو) دایم انخر رہنا۔ صاحب آصفیہ نے دایم انخر پر لکھا ہے۔ ہمیشہ شرب پینے والا۔ ہر وقت نشہ میں غرق رہنے والا۔ صاحب مؤید الفضل بحوالہ تفسیر گوید کہ</p>
--	---

<p>(الف) بکار آمد (ب) بکار آمدن</p>	<p>اصطلاح - (الف) بقول انداخته بکار آید (نظامی) (ح) ز تاریخ آن خبر و نامدار بکار آمد نیست کام بکار ب مؤلف عرض کند که (ب) مصدر الف است و الف (ا) ماضی مطلق و سندی هم در کلام نظامی مذکور که بالا گذشت و (۲) اسم فاعل ترکیبی هستی که صاحب اند ذکرش کرده و این داخل قاعده سوم (اسم فاعل) ترکیبی است که بجایش گذشته یعنی دو اسم جامد غیر صفت جمع شده افاده معنی اسم فاعل گردند یکی کار و دیگری آمد - مخفی مباد که آمد اسم مصدر آمدن است که اسم جامد معنی ورود باشد پس (کار آمد) اصل است و (بکار آمد) بزیادت موصوفا در اولش مزید علیه آن معنی لفظی (ب) (ا) مستعمل شدن در کار و (۲) کنایه از مفید شدن (افوری) (ح) هر چه خوبان را بکار آید از من ب در خط مشکین بکار آورده ب (ظهوری) لب خشکی نگاهی</p>
<p>دارم ب شاید آید بکار از مردم ما (صائب) بکار بخیه زخمی نیامدم هرگز ب ازین چه سود که هموار شسته اندر مرا ب (اردو) (الف) (ا) کار آمد هونا (۲) کار آمد بقول آصفیه مفید مطلب - فائده مند - (ب) (ا) مستعمل هونا (۲) کار آمد هونا - مفید نا بکار آوردن مصدر اصطلاحی - متعدی معنی حقیقی بکار آمدن که گذشته (افوری) (ح) هر چه خوبان را بکار آید از حسن ب در خط مشکین بکار آورده (اردو) کام میں لانا - بکار بردن مصدر اصطلاحی - بقول بهار (ا) در عمل آوردن (ظهوری) (ح) صیقل گیر بکار برد ب هر که آئینه بزنگ نهاد ب صاحب بحر می فرماید که بعمل آوردن و (۲) صرف کردن - صاحب فدائی که از علمای معاصرین عجم بود در فرهنگ خود گوید که خرج و صرف و استعمال کردن است (وله) (ح) تاملات نمک بکار برد ب دل و جانی فکرمی باید ب (وله) (ح) گریه دگر</p>	

(المترجمہ)

بکار برم بہ خندہ اندر دہان بنی گنجد بہ مؤلف

کن کہ موافق قیاس است (اردو) (۱) کام میں
لانا (۲) خرچ کرنا۔ استعمال کرنا۔

بکار برگرفتن | مصدر اصطلاحی۔ برداشتن

وگرفتن بجاری (ظہوری) ہر دم از شادی رگ
دل بی پردہ غمزہ اش فشر بجاری برگرفت

(اردو) کسی کام کے لئے اٹھانا۔ لینا۔

بکارت بردن | مصدر اصطلاحی۔ بقول بہا

و بچواندازالہ بکارت کردن مؤلف عرض کنند

کہ بردن در اینجا بمعنی نهم اوست و اشارہ ای بر

(بردن بکارت) گذشتہ ہند استعمال ہم ہر اسجا

مذکور (اردو) دیکھو بردن بکارت۔

بکار خوردن | مصدر اصطلاحی۔ بمعنی بکار آمد

و مفید مطلب شدن چنانچہ تذکرہ صنی قریب این

بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار کردہ و ص

روزنامہ ہم ایں را آوردہ مؤلف عرض کند کہ

ماورہ معاصرین عجم است و در کلام مستقدین

بنظر نیامد۔ صاحب بول چال بہین مصدر را

(بکار کسی خوردن) نوشتہ و خیال ما ضرورت
لفظ کسی نباشد (اردو) کام آنا۔ بقول ام صفیہ

کار آمد ہونا۔ مفید مطلب ہونا (ہوس)

بالیس پہ دم نزغ وہ خود کام نہ آیا بد مرنا بھی
مرا بہ مرے کام نہ آیا۔

بکار کسی کردن چیزی | مصدر اصطلاحی

بحق کسی استعمال کردن چیزی را۔ موافق قیاس

است و معاصرین عجم ہم استعمال ایں کنند و

بر زبان دارند۔ قریب بمعنی بکار آوردن است

کہ گذشتہ (صائب) زبک سنگ سلامت

فلک بکارم کرد و نہ ہفتہ دگر سنگ چون شرام

کرد و (ولہ) چہ بوسہ می فانی کہ نثار تو کنم

ایں زر قلب چہ باشد کہ بکار تو کنم (اردو)

کسی کے کام میں لانا کسی کیلئے کسی چیز کو استعمال کرنا۔

بکار گرفتن چیزی | مصدر اصطلاحی۔

گرفتن چیزی در کار و استعمال کردن چیزی مراد

(المترجمہ)

(المترجمہ)

<p>بکاسہ ونک محتاج شدن <small>مصدر اصطلاحی</small></p>	<p>بکار آوردن کہ بجای خودش گذشت - قریب معنی</p>
<p>بقول بہار وائند کنایہ از کمال نجبت و افلاس و بقول بحر کمال مفلس شدن مؤلف عرض کند کہ مقصود از محتاجی است و معنی بیان کردہ صاحب بحر بہتر از بہار (شفیع اثر) خود را از حد بس ہمین قدر کہ بود بکاسہ ونک چشم شور خود محتاج (اردو) کوڑی کوڑی کوتنگ یا حیران ہونا -</p>	<p>حقیقی است (انوری) تا بجاری در گرفتگی تا زگی و تو گرفتگی تازہ در کار آمد است و (اردو) کام میں لانا - بقول آصفیہ استعمال یا برتا میں لانا (ثاقب) لاتے زبان کو کام میں کرتے وہ ہم سے بات و مجبور رہ گئے کہ سر سے دہاں نہ تھا</p>
<p>بقول آصفیہ نہایت تنگ دست ہونا - از حد ہی دست او مفلس ہونا - ایک ایک پیسہ کے واسطے حیران و پریشان ہونا -</p>	<p>بکار ماندن <small>مصدر اصطلاحی - مراد</small> بکار خوردن است کہ گذشت - معاصرین عجم استعمال این نمی کنند و بر زبان ندارند و از بیک خوردن) کاری گیرند (انوری) بفرجہ چشم تو گفتش کہ گرتو داری و گرنہ من این ندارم و دائم بکار ہی کہ ماند (اردو) کچھ بکار خور</p>
<p>بکاغذ بردن <small>مصدر اصطلاحی - بقول بہار</small> (۱) بعزت تمام بردن (شیخ شیراز) نہ قندی کہ مردم بصورت خوردند کہ ارباب معنی بکاغذ بردند صاحب بحر بذکر معنی اول گوید کہ (۲) مستودہ را صاف کردن - صاحب ملحقات برہان معنی اول قلع - خان آرد و در سر لاج مذکر معنی اول گوید کہ بعزت تمام بردن چیزی بگراں خرچ صاحب تذکرہ</p>	<p>بکار و بار آوردن <small>مصدر اصطلاحی</small> مشغول کار و بار خوردن (ظہیری) بس است خواب بافزون فسانہ بگذارم بکار و بار بہانہ بگذارم (اردو) اپنے کار و بار میں مشغول ہونا</p>

<p>پیدا است که (ارباب معنی است) با جمله معنی چهارم اصل است و معنی اول مجاز آن و معنی دوم ناقابل تسلیم و خلاف قیاس و معنی سوم لغو محض (اردو) (۱) بهت عزت سے لیجانا (۲) مستوره کا بیضہ کرنا (۳) کتاب بوستان - مٹوٹ (۴) کاغذ پر لکھ لیجانا کسی مضمون کا قلمبند کرنا - محفوظ کرنا -</p> <p>بکام باز رسیدن مصدر اصطلاحی - باز کا کیا</p>	<p>نذر مضارع ایس می فرماید کہ در کشه فنا یعنی اول است یعنی بعزت تمام برند و فرماید کہ اول یعنی ترکیبی (در کاغذ بند) است و امین معنی لازمی است زیرا کہ ہر جہ عزیز باشد آئرا در کاغذ کردہ بہرند (الخ) و ہم و کلام سعدی را کہ گذشت بسند خود آوردہ - صاحب شش کہ محقق بی تحقیقش نام نہاد و ایم نکر معنی اول می فرما کہ (۳) کنایہ از کتاب بوستان است - مؤلف عرضی</p>
<p>شدن (انوری) سپاس ایزدگان در زمان دولت و جاہ بکام باز رسیدی بصدور محمد و گاہ مؤلف عرض کند کہ (بکام رسیدن) بمعنی گشت شدن بجایش می آید و کلمہ با و اعادہ خوش نمی می کند برای کسی کہ ناکام شود و باز کامیاب گردد چنانکہ آب رفته بجو باز آمدن کہ بجایش گذشت (اردو) پھر کامیاب ہونا -</p>	<p>کند کہ آفرین بر تلاش طبیعت و زفرین بر تحقیقش کہ خوب کنایہ پیدا کرد و ازینکہ سند سعدی از کتاب بوستان برستش آید حق آنست کہ معنی لفظی ایس (۴) نوشتن بر کاغذ و قلمبند محفوظ کردن علم و فن در کتاب است پہ صاحب بجز ذکر معنی دوم کردہ است مقصودش این باشد لیکن تعریفش شکل دیگر پیدا کرد و آنرا بدون سند استمال تسلیم نہ کنیم معنی اول کنایہ باشد نظر بر عادت کہ چیز قیمتی را در کاغذ ملفوف کردہ محفوظ</p>
<p>بکام بودن مصدر اصطلاحی - بقول بحر حسب درخواست بودن مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (انوری) لکا ملکات</p>	<p>کنند و ما بعد کیہ بر کلام شیخ شیراز غور کردہ ایم استمال معنی چهارم کردہ است نہ اول و تا سید ایس از غاش</p>

<p>بکام تو باد و بکام ہم نام تو بنام تو باد و (اردو) بکام ہم نہ لکھ سکتے ہیں۔ حسب مراد ہونا۔</p>	<p>(ب) بکام دوستان بولون (اصطلاحی) (ب)</p>
<p>بکام در آمدن (مصدر اصطلاحی) کامینا</p>	<p>بکام در آمدن (مصدر اصطلاحی) کامینا</p>
<p>بکام دل سانیدن (مصدر اصطلاحی)</p>	<p>بکام دل سانیدن (مصدر اصطلاحی)</p>
<p>بکام دل نشستن (مصدر اصطلاحی)</p>	<p>بکام دل نشستن (مصدر اصطلاحی)</p>
<p>بکام دوستان باشیندن (مصدر)</p>	<p>بکام دوستان باشیندن (مصدر)</p>

<p>بکام زیک وعدہ است ہزار خلاف ہ ہلاک می کند آخر بہانہ تو مراد (الوزی) امر و چیزوں بکام رسید از نشاط آن ہ کا نچہ از تضائید ہماں وید از قدر ہ (اردو) کام بننا۔ بقول آصفیہ۔ کام درست ہونا۔ ٹھیک ہونا۔ مراد برآنا۔ کامیاب ہونا۔ مقصد پورا ہونا۔ مدعا حاصل ہونا۔</p>	<p>بیان این مصدر نبود (اردو) کسی اور کے آرزو اور مدعا کے موافق دیکھنا۔ اور صلحت محض کے لحاظ سے (غیر کامیاب ہونا) غیر کو کامیاب دیکھنا۔ بکام کشیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بہار در کام رنجین صاحب اندہ نقل نگارش ز ظہوری (ہ) بنام تو صد شہد و شکر چشند ہ علالت بکام تو کی در کشند ہ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است ولیکن سندش متعلق بہ صد (بکام کسی در کشیدن) است کہ گذشت۔ البتہ قول صائب سند این یافتہ ایم (ہ) (نوب زندگی تلخ داد دایہ مرا ہ ز شکر کیہ بطلی مرا بکام کشید ہ (اردو) خلق میں ٹیکنا۔ کھلانا۔ پلانا۔</p>
<p>بکام کسی در کشیدن مصدر اصطلاحی۔ مراد (بکام کشیدن) کہی آید و سند این از ظہوری بہار بخاند کو (اردو) دیکھو (بکام کشیدن)۔ بکام کسی دیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بہار چرب آرزوی و مدعای وی دیدن (ملا نظیر نیشاپوری) خود را بکام دشمن خود دید ہ کہ او ہ بادوستان تغافل دشمن نواز کرد ہ مؤلف عرض کند کہ از سند پیش کردہ بہار مصدر (خود را بکام کسی دیدن) پیدا است کہ کنایہ باشد از شدن غیر و غیر را کامیاب دیدن (تسلخ او کہ این مصدر ناقص قائم کرد و حق آنست کہ ضرور شدن (الوزی) ہ بارگاہ بزرگی نشست باز بکام ہ جمال مجلس سلطان و بارگاہ وزیر مؤلف عرض کند کہ از قبیل (بکام باز رسیدن) است۔ مقصود این غیر از کامیاب شدن نیست</p>	<p>بکام کسی در کشیدن مصدر اصطلاحی۔ مراد (بکام کشیدن) کہی آید و سند این از ظہوری بہار بخاند کو (اردو) دیکھو (بکام کشیدن)۔ بکام کسی دیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بہار چرب آرزوی و مدعای وی دیدن (ملا نظیر نیشاپوری) خود را بکام دشمن خود دید ہ کہ او ہ بادوستان تغافل دشمن نواز کرد ہ مؤلف عرض کند کہ از سند پیش کردہ بہار مصدر (خود را بکام کسی دیدن) پیدا است کہ کنایہ باشد از شدن غیر و غیر را کامیاب دیدن (تسلخ او کہ این مصدر ناقص قائم کرد و حق آنست کہ ضرور شدن (الوزی) ہ بارگاہ بزرگی نشست باز بکام ہ جمال مجلس سلطان و بارگاہ وزیر مؤلف عرض کند کہ از قبیل (بکام باز رسیدن) است۔ مقصود این غیر از کامیاب شدن نیست</p>

وہ لحاظ کلکہ باز کہ داخل ہند است اعادہ خوشنظامی یافتن است (انوری) آری گرت بیامہ روزے
ظاہری شود (اردو) دیکھو (بکام رسیدن)۔ بکام یا بجمہ ورنہ چنانکہ باشد زیں روز در نام
بکام یافتن | مصدر اصطلاحی یافتن (اردو) موافق پانا۔ کہہ سکتے ہیں۔

بکاول بقول بلخجات برہان بضم واو و سکون لام۔ بزرگ دریش سفید مطبخ را گویند و فرماید کہ
این لفظ ظاہر در ہندوستان بسیار شہارت بہار گوید کہ در فرہنگ مجد الدین علی قوسی بضم باو
بمعنی باورچی است ولیکن در ہندوستان بفتح ہر دو و بمعنی داروغہ مطبخ کسی کہ اطعمہ را پیش امرا
و سلاطین قسمت کند مستعمل صاحب اندر نقل نگاشتہ حسب مزید بجا کہ قینہ ذکر این کردہ و بیل لغات
فارسی زبان آوردہ۔ خان آرزو در سر لاج نہ کر اقوال بعض محققین می فرماید کہ انچہ حالاً در ہندوستان
مستعارف است داروغہ مطبخ و باورچی خانہ و نیز کسی کہ اطعمہ را بحضور سلاطین و امرا قسمت کند
مؤلف عرض کند کہ ما بہ بقاؤل کہ بقاف عوض کاف عربی گذشت صراحت کردہ ایم کہ لغت
ترکی است بمعنی داروغہ مطبخ و انچہ در ہند عوض این مستعارف است (خانسامان) است و بس
کہ مخفف خانسامان باشد و ہمین است ترجمہ بقاؤل یا بکاول در فارسی زبان کہ ان نظام مطبخ مستعمل
بروست و ہمین را داروغہ باورچی خانہ ہم گویند و ہمین است کہ بر سفر سلاطین و امرا اغذیہ و اطعمہ
را پیش می کنند تقسیم و لفظ بکاول اصلاً در ہندوستان مستعمل نیست و اہل ہند داروغہ باورچی خانہ
و خانسامان ہم فرق می کنند کہ رتبہ آخر الذکر از اول فائق است و آنکہ پیش امرا و سلاطین در وقت
طعام حاضری باشد خانسامان است نہ داروغہ باورچی خانہ (اردو) خانسامان۔ بقول مصفیہ
داروغہ۔ میر سامان۔ صاحب لوگوں کو کھانا کھلانے والا۔ میز لگانے اور میز پر جانے والا مؤلف

عرض کرتا ہے۔ (داروغہ باورچیانہ) بھی اردو میں متصل ہے۔ اور صاحب آصفیہ ہی نے (خوان سماں) پر فرمایا ہے کہ کھلانے پلانے کا سامان کرنے اور رکھنے والا۔ میرا ان۔ میرکا بول۔ اسم مذکر۔

بکاء | بقول شمس البفتح وقت باعداد و فرمایا کہ بہابی فارسی ہم آمل و دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و مؤلف عرض کند کہ صراحت کافی در بای فارسی کنیم و در اینجا ہمین قدر کافی است کہ بہ کاف عربی نیامد و معاصرین عجم ہم ہر زبان ندارد غیر از تسامح و بی تحقیقہ صاحب شمس نباشد کہ در کاف عربی قائم کرد (اردو) دیکھو بکاء۔

بکیر | بقول برہان بفتح اول و بای ابدال و سکون ثانی و رای توشت دو ایست کہ آنرا (خیارچیز) گویند و در سہلات بکار برند و فرمایا کہ بقول بعض این لغت ہندسیت صاحبان ہفت و اندہ نقلش برداشتہ صاحب محیط ذکر استقل این نکر و بر (خیار شنبہ) گوید کہ معرب (خیارچیز) فارسی و خربوب ہندی است و در انگلیسی زبان کیشیا و ہندی المتاس و گر مالہ و آں شمر درختی است کہ مغز آں گرم و تر در اول گویند و در دوم۔ محلل و ملین برفق و مزیل زردی رنگ و باخا صیت مسکن حدت خون و ثوران است و منقہ عصب و محلل جمیع اورام حارہ و سہل برفق و بیجا یلہ حتی زنان حاملہ و اطفال را مناسب و منافع بیشمار دارد (الخ) مؤلف عرض کند کہ صاحب محیط بذیل اسمای ہندی ہم ذکر ایں نکر و از محققین فارسی زبان غیر از ہفت و اندہ و برہان دیگری ایں رائہ نوشت و معاصرین عجم ہم ہر زبان ندارند اگر از اعتبار صاحب برہان کار گیریم اسم جامد فارسی زبان دانیم۔ مخفی مبار کہ کبر نام درختی است کہ اشارہ آں بر باسوس گذشت عجیب نیست کہ فارسیان بزیا دت مؤدہ در اولش برای ایں نام نہادہ باشند نظیر تعلقہ واللہ اعلم (اردو) المتاس بقول صافیہ

ہندی۔ اسم مذکر۔ ایک درخت اور اس کے پھل کا نام۔ جس کا گودا مہل میں دست لانے کے واسطے دیا جاتا ہے۔ مغز فلوس۔ مستدل الحرات۔

بکبک | بقول شمس الکسربند انگشت و پاشنہ پاکہ بتا دیش عقب نامند و آنرا بیل و پل نیز خوانند و صراحت کند کہ لغت فارسی است مؤلف عرض کند کہ غیر از شمس دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذرا مینمرد و در ترکی و عربی و سنسکرت ہم نیافتیم۔ معاصرین عجم از مین ساکت جز مین نباشد کہ محقق بے تحقیق از تحقیق کار نگرفت (اردو) پاشنہ۔ دیکھو بیل کے دوسرے معنی۔

بکبک | بقول سمری بجوالہ شرف نامہ بدوکاف نازی و بامی دوم نیز نازی بوزن مصطبه (۱) روغن کہ با خشک آمیختہ باشند صاحب برہان مذکر معنی اول فرماید کہ (۲) یعنی فاسد کار و فساد کنند و ہم صاحبان ناصری و اندوسراج عمر بانش صاحب مؤید بجوالہ شرف نامہ ذکر ایں کردہ گوید کہ در لسان الشعر البلبہ مرقوم است و در ادات بکبکہ و در بعض فرہنگ بکبکہ۔ مخفی مباد کہ خشک بقول برہان و دوغ خشک شمع و بقول بعض نامخوشی کہ آنرا از ماست می پزند و بقول بعض طعم معروف مؤلف عرض کند کہ بکبک در سنسکرت بقول ساطع بیہودہ گوئی را گویند و خیالش است کہ در عربی ہمین را بقی بقی گویند (انتہی) پس عجیب نیست کہ فارسیان ہمین لغت سنسکرت را بزیادہای ہوز در آتش بجا معنی دوم وضع کردہ باشند و بجا ز برای معنی اول ہم مستعمل شد و اللہ اعلم بالصواب۔ (اردو) (۱) وہ لگی جس میں خشک دہی ملا ہوا ہو۔ یعنی غیر خالص گھی مذکر (۲) فساد بقول آصفیہ۔ فتنہ انگیز۔ مفسد۔ جھگڑالو۔

بکباش | بقول برہان بفتح اول و تاء قرشت بروزن خنقاش (۱) امر بر خوامیدن و جلوہ کردن

یعنی سخام و جلوه کن و (۲) نام یکی از بادشاهان خوارزم و گویند که باین معنی ترکی است و کبسل اول هم ام
صاحب ناصری نسبت معنی دوم می فرماید که نام غلام حارث بن کعب تودوالی که رابعه بنت کعب در که زنی عا
بوده) باوی علاقه کرده حارث برادر رابعه که حکومت بلخ داشته پس از اطلاع خواهر خود را کشته و بکشت
نیز حارث را کشته خود را نیز بر سر قبر رابعه بخنجر هلاک کرده و فرماید که این حکایت علی الاجمال در آههی نامه
شیخ عطار منظم و گویند که نام مردی هم بود از اهل خراسان - صاحب کمالات نفسانی و روحانی و در بلاد
روم با عثمان یک جد امجد سلاطین سلسله عثمانیه رابطه داشته طریقه فقر بکاشیه با و منسوب است
و (۳) یعنی بزرگ طائفه (سعدی) چه خوش گفت بکناش باخیل تاش چه چو دشمن خرنشیدی امین
بماش و نسبت معنی اول که بکناش یعنی ندیده ام صاحب جامع ذکر هر دو معنی کرده نسبت معنی دوم گوید که نام درویش
صاحب حالی که اکنون از سلسله او در پای تخت روم و کربلا محترم هستند - صاحب خیانت بقول بعض
می فرماید که بالکسر کاف فارسی مرکب است از لفظ بگ که مخفف بیگ است ترکی بمعنی صاحب و امیر
تاش بمعنی غلام پس معنی مجموع صاحب غلام است و می تواند که بمعنی خداوند هم باشد چه در ترکی تاش
و دیش برای اشتراک آید و بقول مؤید در نسخه (مطبوعه مطبع نشی زکشتور) بمعنی اول و دوم (۳) یعنی
بن گوش هم و دیگر نسخ متعدد قلمی قانع بمعنی دوم و متصل آن لفظ مستقل بنا گوش نوشته که هیچ تعلق
ازین لغت ندارد و حیف از دست دمازی (مطبع) خان آرزو در سراج گوید که بمعنی دوم لغت ترکی است
و ذکر معنی اول هم کرده مؤلف عرض کند که معنی اول نیز است که بکناش را ام حاضر گفتن غیر از آن
ملک نسبت که بکناشیدن یا دکناشیدن یا بیای ماری بکناشیدن یا بدون مؤخده کناشیدن مصدری
باشد بمعنی خراشیدن و این مصادر را انیا فتم و صاحب ناصری هم که از اهل زبان است از معنی اول کناش

کرده و صاحب جامع سکندری می خورد که معنی اول بابر بان اتفاق دارد و خان آرزو هم غور بخورد
ولی بی حقیقت نبرد - حالا عرض می شود نسبت سنی دوم که عجیب نیست که لغت ترکی باشد ولیکن محققین
ترکی زبان ازین ساکت (اردو) (۱) خزانان هر دو (۲) بکناش خوارزم کے ایک بادشاہ کا نام
مذکر (۳) قبیلہ کا بزرگ (۴) ناقابل ترجمہ -

بکناش | اصطلاح - بقول ملحقات برهان نام پیری که بادشاہ جنیاں بود صاحب اند بکوالہ
فرہنگ فرنگ این را لغت فارسی گوید صاحب شمس می طراز که نام پیری که بادشہ بود و صاحب
هفت مشفق بالملحقات برهان مؤلف عرض کند کہ وجہ تسمیہ بتحقق نہ شد و ازینکہ (دکناش) را
لغت ترکی قرار داده اند ازین را ہم ترکی دانیم - حیف است کہ تعریف مزید این معلوم نہ شد (اردو)
حقائق کے بادشاہ کا نام بکناش ہے - مذکر -

بکتر | بقول سروری - بکاف و تائی قرشت بوز جعفر (۱) پارہای آہن وصل کہ مغل بر روی آتش
و در روز جنگ پوشند (۱) بشکور (۲) بسر بر نہادہ ز زعفری و ز پولاد کردہ ببر بکتری و صاحب
فدائی کہ از علمای معاصرین عجم بود در فرہنگ خودی فرماید کہ لیکنونہ جامہ جنگ است کہ از تختہ ہا
آہن و پولاد ساخته روز جنگ بالای تن وزیر جامہ و گیکری پوشند تا تن را از آسیب تیر و تیغ برہا
و (۲) بکم بختہ است کہ نام خستیں شہر بلخ باشد و از ہمین رود آہری را کہ جیون است (رود بکتر) نیز
گفتہ اند مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول اسم جامہ فارسی زبان دانیم و صراحت ماخذ بر بکتر کنیم
کہ بکاف فارسی می آید و بمعنی دوم بمثل بکتر بمعنی اولش کہ گذشت چنانکہ خان و کمان صراحت
مزید بر بکتری می آید کہ بکاف فارسی است (اردو) (۱) بکتر بقول آصفیہ - فارسی - اسم مذکر - ایک

زہرہ جو لڑائی میں پہنتے ہیں۔ لوہے کی کڑیوں کا بنا ہوا جامہ مولف عرض کرتا ہے کہ لوہے کی کڑیاں زہرہ میں ہوتی ہیں اور فارسیوں نے بکتر میں لوہے کی تختوں کا ہونا بیان کیا ہے چونکہ یہ لفظ زبان فارسی کا ہے اسلئے اوہیں کا قول زیادہ قابل اعتبار ہے (۲) دیکھو بکتر۔

بکتوسان | بقول برہان و جامع باتامی قرشت و سین بسفرض برون مجبوسان نام مردی بودہ دانا و فہیدہ و عاقل و نام شاعری ہم صاحب ناصری بجوالہ برہان ذکر اس کردہ گوید کہ در فرہنگہا نیا صاحبان اسند و مؤید امین رانغت فارسی گویند و خان آرزو و دسران گوید کہ مرد دانا و شاعری غلب کہ یکی باشند مولف عرض کند کہ نظر بر طرز تعریف برہان و جامع غلب کہ یکی نباشد۔ بخیاں ماییم نعت ترکی می نماید چنانکہ بکترش کہ بشین مجبہ متحقق شد تبدیل شین مجبہ با مہملہ و الف و نون زائد تا بزبان در فارسی آمدہ و از نیکہ علم است و جہی نیست کہ آنرا ترکی دانیم و امیں را فارسی۔ البتہ مینوال گفت کہ نظر بہ تبدیل و زیادت امیں را منورس گوئیم حیث است کہ محققین بالا از تعریف مزید کا نگار گفتند و اینقدر اجمال تفوق بر ترک ندارد (اردو) بکتوسان ایک مرد عاقل اور ایک شاعر کا بھی نام ہے جس کی تعریف مزید افسوس ہے کہ معلوم نہ ہو سکی۔

بکتوسن | بقول مؤید بجوالہ زفاگو یا نام مرے۔ صاحب لمعات برہان بر بکتوش ہم کہ بشین مجبہ عوض سین مہملہ و حذف نون است ہمیں قدر تعریف کردہ و صاحب مؤید بذیل لغات فارسی ایسا آورده مولف عرض کند کہ ہر دو محققین ازین اجمال بیان تفسیر اوقات کردہ اندوہ (اردو) بکتوسن ایک شخص کا نام ہے۔ مذکر۔

بکجا | بقول لمعات برہان بکسر تول و خای نقطہ دار با لث کشیدہ حریر سادہ را گویند خان آرزو

در سراج گوید که تصحیف است صحیح بهیم باشد مؤلف عرض کند که اگر مجرب و بیان صاحب ملقات را نسیم
کنیم این را اسم جامد فارسی قدیم دانیم که حالا حاضرین عجم ازان بی خبر اند و دخل معقولات خان کز
را غیر از شمارا و هیچ ندانیم که تصریفی در زبان فارسی می کند و کنها را بهیم بجایش نه نوشت و دیگر کسی
از عقبتین فارسی زبان هم ذکرش نکرده و محققین ترکی و عربی و سنسکرت هم ازان ساکت - پس می
نویسم از آنکه این تصحیف را از کجا یافتی و ماخذش چیست - الهام نباشد - چنانکه بر بعض لغات اشاره
آن می کنی (ار دو) ساد و حریر - مذکر -

بکر | بقول وارسته (۱) دوشیزه و فرماید که بعضی بلاد که باکره استعمال یافته از مختصرات عوام است
و صحیح بکر و لا غیر فرماید که هدامن تدقیقات مجدالدین علی قوسی و بحواله فرهنگ اخلاق ناصری گوید که
اول هر چیزی بهار گوید که بالکسر دوشیزه و جمع آن ابکار و بحواله قوسی نقل عبارت وارسته می کند و ذکر
معنی دوم هم کرده فرماید که از بعض مواقع معنی (۲) نازک و لطیف مستفاد میشود چنانکه باده بکر - بکر
بکر - سخن بکر - مضمون بکر - معنی بکر و نکته بکر (میرالهی) نقل شیرین چه کنی پسته لب شود طلب
باده بکر سخا و هرگز گزگ مستحل (مکیم زلالی) چو شد پیر ویز از شیرین عنای تاب و ز سر جوش
شکر برداشت عتاب و که شاید بشکند زان محل نوشین و غمار بوسه های بکر شیرین (میرزا عبد النبی
قبول) زمین که تنگ در برش اشب کشیده ام و مضمون بکر را که تواند بخواب بست و (منظومات
(معنی بکری اگر پیدا شود مرد است چرخ و مطلع خورشید مضمون بکر بسته است (محسن تائید)
معنی بکر اگر دختر نیست چرا و شعر رنگین همه جاشد می ارباب سخن (خاقانی) از نکته بکر و نو
خامه و من موی شگافم و تو سندان و مؤلف عرض کند که لغت عرب است و بقول منتخب بجانی

اول الذکر و فارسیان استعمال این معنی اولی ترکیب فارسی کرده اند و معنی دوم پیدا کرده بهار بدون سند استعمال هیچ مخفی نباشد که (بادیه بکر) از تشبیهات بکر است - چنانکه از کلام میر آتشی پیدا است یعنی باده بکر - بکر باشد که بکر را به باده تشبیه داده اند یعنی از بکر هم لطفت و مسروری پیدا میشود چنانکه از باد و (بوسه بکر) که در کلام حکیم زلالی است - مرکب اضافی است فتاقل و (مضمون بکر) که از کلام نیرا پیدا است هم مرکب اضافی است و هم برین قیاس (معنی بکر) که تصرف و محسن تاثیر در کلام خود آورده اند گنایه باشد از معنی دقیق که زود عمل نه شود و هم چنین (نکته بکر) که از کلام خاقانی پیدا بکر مراد است نکته را به تشبیه بکر آورده - دیگر هیچ و نظامی (بکر جان) بترکیب اضافی آورده و جان را به بکر تشبیه داده که بکر جان - جان باشد و (بکر سفتن) در محققاتی آید و سندان هم با تعریفش همراستا نموده شود با جمله فارسیان در مجرور و لفظ بکر اینقدر تصرف کرده اند که معنی بکاره استعمالش کرده اند ازینجا است که (معنی بکر) را گنایه قرار داده اند از معنی دقیق - واضح باد که بکاره لغت عرب یعنی دوشیزگی آمده کذا فی المختار و بکر بمعنی مصدری نیست پس باکره که بر وزن تانیث فاعل است بقول اکثر در لغت عرب متمم نیست ولیکن صاحب محیط المحيط ذکرش کرده و بکر بمعنی بکاره در محاوره از هم متمم یعنی از محاصره برانند که بکر بمعنی بکاره در فارسی نیامده و در هر یک مرکب فارسی زبان بکر بمعنی دوشیزه متمم است با خیال شان اتفاق نداریم و صراحت مزید در محققاتی آید چنانکه دیگری که بمعنی بکارت دارند می آید و نظر بر تصرف فارسیان که در معنی بکر کرده اند بکاره بمعنی بکارت مستحسن و نیرا (اردو) بکر - بقول آصفیه - عربی - اسم مؤنث - دوشیزه - کنواری - دوشیزگی مؤنث عرض کردیم که بکر بمعنی دوشیزگی از زبان کاستمال است - عربی میں اسکے معنی (بکاره) لکھے ہیں -

بکران

بقول رشیدی (۱) بالضم وفتح کاف
 بمعنی تہہ دیگی کہ بریان شدہ باشد محقق (بنکرا)
 کہ می آید۔ بریان گوید کہ بر وزن نقصان۔ برنج
 و ہر چیز دیگر کہ در تہ دیک طعام چسپیدہ و بریان
 شدہ باشد۔ صاحب غیاث ایں را بالضم
 بمعنی تہ دیگی آورده و صاحب انند نقل عبارت
 صاحب ناصری کرده کہ می آید۔ صاحب
 ناصری بذکر معنی بالا گوید کہ (۲) بفتح اول و دوم
 امر بکرانیدین ہم بمعنی تراشیدن آن تہ دیگی و
 فرماید کہ اصل ایں بکران است بضم اول بمعنی
 تراشیدہ بن دیگ۔ صاحب جامع ہنر بیان برآ
 خان آرزو در سراج بہ تعریف معنی اول گوید کہ
 بر وزن نقصان برنج و غیرہ بریان شدہ کہ تہ
 دیگ بچسپہ مٹولت عرض کند کہ بمعنی اول
 مستحق است کہ محقق بکران است کہ می آید و
 نسبت معنی دوم عرض میشود کہ بکرانیدین یا بکران
 یا کرانیدین بمعنی تراشیدن بنکراں نیامہ پس کم التثانی

صاحب ناصری است کہ ایں را امر بکرانیدین گفته
 و خود او ہم بکرانیدین قائم نکرده و دیگر محققین مصداق
 و محققین اہل زبان مثل سروری و جامع و برہان
 ہم ازین مصدر رساکت پس بکران را امر حاضر
 بکرانیدین گرفتن بدون وجود مصدر چگونہ درست
 تواند شد۔ البتہ کرانیدین مصدر نیست متعدی کرد
 کہ بجایش می آید و جا دارد کہ بزیارت موصدہ مکسور
 ندانم بکران را امر حاضرش دانیم و بتحقیق ما (۳)
 بکران بالکسر جمع بکر است چنانکہ (بکران بہشت) و
 (بکران جرج) کہ می آید و الف و نون آخر برای
 جمع (ار دو) (اکھرچن بقول آصفیہ۔ ہندی
 اسم مؤنث پختے میں جو طعام یا کوئی اور چیز سرخ و
 بریان ہو کر ہانڈی کے پیندی میں تہہ پر ساجم جاتا
 ہے۔ تہ دیگ۔ تہ دیگی۔ تہ گیرہ۔ بنکراں۔ عربی میں
 قرورہ (۲) کھرچن کو نکال کر وا۔ کروانا کا امر حاضر۔
 کرنا کا متعدی (۳) و غیرہ (لکیاں)۔ مؤنث۔
 بکران بہشت | اصطلاح۔ بقول جہانگیری

<p>در لمحات کنایہ از حوران بہشت صاحب ناصری از صفت چو یوسف مہ نیمہ ترنج پیکران در لمحات و صاحبان برہان و بحر و سراج ہم ذکر چرخ دست بریں برابرش پیکران صاحب ایں کردہ اند موکلف عرض کند کہ الف و نون ناصری در لمحات و صاحبان بحر و برہان در بکراں برای جمع و ایں مرکب اضافی است و سراج و رشیدی و جامع ہم ذکر ایں کردہ بمعنی دوشیزگان بہشت و کنایہ از حوران۔ اند موکلف عرض کند کہ مرکب اضافی (اردو) حوران بہشت کہہ سکتے ہیں۔ صاحب است و الف و نون جمع در آخر بحر و آصفیہ نے حور پر فرمایا ہے۔ عربی۔ اسم مؤنث حور کی جمع وہ گوری جیٹی عورت جسکی آنکھ کی پتلی اور بال بہت سیاہ ہوں۔ فارسی اور اردو میں مفرد استعمال ہے۔ خوبصورت لڑکیاں۔ زریں) پر ہوا ہے۔</p>	<p>جو بہشت میں نیک آدمیوں کی بیویاں ہونگی (نظیر) ہمنے جو اسے دیکھا تو جاناکہ پری ہو پر یوں نے جو دیکھا تو انہیں حور کی سوچھی پ۔ بکراں چرخ اصطلاح۔ بقول جہانگیری در در لمحات کنایہ از ستارگان (خاقانی) صبح کنہ کہ موافق قیاس است (اردو) آتھاکو ہنپا۔ ختم ہونا</p>
<p>بکراں کشیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول سفرنگ بشرح ہفتاد و سومی فقرہ ستار آسمانی بغیر از باد و خشران و خشر بفتح موحدہ و کسر کاف بمعنی بانجام رسیدن منتہی گردید موکلف کنہ کہ موافق قیاس است (اردو) آتھاکو ہنپا۔ ختم ہونا</p>	<p>الف۔ بقول رشیدی مراد بکرا ہی بالفح تیسوہ امیت شیریں از نارنج کو چکتر وازیو بزرگتر و در ولایت ایک و شبانکارہ بسیار صاحب جامع بر (ب) گوید کہ</p>
<p>بکراھی</p>	<p>بکرائی</p>

(بکری) بہ واو عوض ہای ہوز ہم مرادف این است۔ صاحبان سروری و جہانگیری و ناصری و برہان و سراج ہم ذکر (ب) کردہ۔ صاحب محیط بر (ب) می فرماید کہ در فارسی زبان نام لیموی شیرین است و بر لیموی شیریں گوید کہ بفارسی بکرائی و بہندی امرت پھل نام دارد سرد تر و در منافع بسیار ضعیف تر از لیموی ترش۔ اما مضر عصب نیست و مغرّج زیادہ و بر امرت پھل می نویسد کہ لیموی شیرین است نزو اہل ہند بسیار سرد و گراں و دافع باد و ورم اعضا و فرائید رنگ رو و برافروزش او و متوہی و دافع ماندگی و مصالح آن زیرہ سفید و حل مؤلف عرض کند کہ (ب) اصل است۔ بقول معاصرین عجم و اسم جامع فارسی زبان و الف مبتدئش چنانکہ روینج و روہنج و انجہ بر او عوض ہای ہوز بخذ الف می آید مبتدل و مخفف (الف) چنانکہ اوسہ و اوسو و انجہ (الف) بہ تخفیف الف می آید۔ مخففش (اردو) دکن میں بیٹھا لیمو کہتے ہیں۔ جو لیمو سے قد میں بڑا اور شیرین ہوتا ہے۔ مذکر۔

بکر پوشیدہ خزان	اصطلاح۔ بقول جامع	خزین و با آہستگی بجای رفتن و زود شدن بکر
کنایہ از شراب انگوری و شرابی کہ ازان نخورده باشند مؤلف عرض کند کہ غیر از جامع دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد۔ ہتہا صاحب جامع کہ از اہل زبان است تسلیم کنیم و کنایہ لطیف است و معنی لفظی این دو شیرہ کہ خزان او مخفی است و خزان بقول برہان۔ جس کا کوئی حصہ پیا نہیں گیا۔ مؤنث۔	درخت۔ پس دو شیرہ کہ خزان او مخفی است کنایہ باشد از شراب انگوری کہ انگور را افشردہ درست کردہ اند و از آلہ او پنهان است مقصود آنست کہ این بظاہر دو شیرہ است و لیکن خزان او مخفی است (اردو) انگوری شراب یا دہ شراب	

<p>مؤلف عرض کند کہ بکر درینجا بمعنی بکارت است چنانکہ بر لفظ بکر صراحت کردہ ایم کہ تصرف فارسیاں در معنی لغت عرب است و مجموعاً حاصل بالمصدر (بکر تراشیدن) کہ معنی لفظی ایں ازالہ بکارت کردن و بکر تراشی بمعنی (۳) ازالہ بکارت و (۴) کنایہ باشند از کار و قوت را بجا آوردن چنانکہ کوہ کندن و از زمین معنی عام محققین بالامنی اول را پیدا کردہ اند۔ و تصدیق تحقیق ما از کلام طالب کلیم می شود کہ بالا گذشت و همین یک شعر اخذ ہمہ محققین است۔ بعض معاصرین ہند نثر اد بکر را درین مرگب بمعنی دوشیزہ می گیرند و ما را اختلاف است (اردو) (۱) کسی تازہ بات کا اختراع کرنا (۲) تازہ سنی پیدا کرنا (۳) ازالہ بکارت کرنا (۴) دقیق اور مشکل کام کرنا۔ کا حاصل بالمصدر۔</p>	<p>بکر پوشیدہ روی اصطلاح۔ بقول جہانگیری (در ملحقات) کنایہ از شربی باشد کہ اورا ہنوز از خم نیاوردہ باشند صاحبان رشیدی و برہان و ناصری و جامع و بحر و سراج و مؤید ہم ذکر ایں کردہ اند مؤلف عرض کند کہ بکر درینجا بمعنی حقیقی دوشیزہ باشد۔ (پوشیدہ روی) صفت آن و ایں مرگب تصنیفی کنایہ از شربی است کہ در خم مخفی۔ موافق قیاس است و بس (اردو) وہ شراب جو خم میں بستہ اور محفوظ ہو جو ہستمال میں نہ آئی ہو۔ مرگب۔ بکر تراشی اصطلاح۔ بقول وارستہ (۱) امر تازہ اختراع کردن (طالب کلیم) معنی بکر تراشی چہ بود کہ کئی چ خامہ فکر کم از تیشہ فرما منشد چ خان آرزو و (چراغ ہدایت) می فرماید کہ (۲) سنی تازہ پیدا کردن و از جهان سستنا کند کہ گذشت۔ صاحب بحر نقل ہر دو معنی کردہ بہار بمعنی اول قانع بدین صراحت مزید کہ کنایہ از ایجاد کردن امری عجیب و غریب است</p>
--	--

<p>این مصدر مرکب از کلام نظامی است (و هوندا)</p>	<p>بکرسی نشاندن مصدر اصطلاحی - همان</p>
<p>سخن گفتن و بکر جان سفتن است و نه کسر</p>	<p>(بر کرسی نشاندن) که گذشت (اردو) و بکجو</p>
<p>سزای سخن گفتن است و بعض معاصرین عربی</p>	<p>(بر کرسی نشاندن) -</p>
<p>دان ازین شعر نظامی مصدر (بکر جان سفتن)</p>	<p>بکر فکر اصطلاح - بقول خان آرزو در سر</p>
<p>پیدامی کنند (بکر جان) را مرکب اضافی بمعنی</p>	<p>نکته خوب و بدیع که دست زده طبع دیگری باشد</p>
<p>(دوشیزه جان) می گیرند که جان باشد با ضا</p>	<p>مولف عرض کند که مرکب اضافی است با ضا</p>
<p>تشبیهی مولف عرض کند که لفظ جان را</p>	<p>تشبیهی کنایه از فکر دقیق و نازک که بکر در پنجابی</p>
<p>داخل اصطلاح کردن غیر ازین نیست که حلقه</p>	<p>بکارت است چنانکه بر لفظ بکر گذشت از قبیل (بکر)</p>
<p>دست زبان را تنگ کنند چنانکه عادت معاصر</p>	<p>جان) که ذکرش بر (بکر سفتن) کرده ایم (اردو)</p>
<p>است (بکر سفتن) مصدر است - واضح که پیدا</p>	<p>دقیق و نازک فکر -</p>
<p>می شود از همین کلام نظامی و مرادف (بکر</p>	<p>بکر مشاطه خرا اصطلاح - بقول جلالی</p>
<p>تراشیدن) است که بر (بکر تراشی) گذشت</p>	<p>در ملحقات (۱) کنایه از می انگوری - صاحب ناصر</p>
<p>معنی نعلی این (۱) ازاله بکارت باشد و لادم</p>	<p>در ملحقات می فرماید که (۲) کنایه از شراب صاف</p>
<p>که بکر را بمعنی بکارت گیریم - چنانکه ذکرش بر لفظ</p>	<p>است (خاقانی) طفل مشبه زدن بکر مشاطه</p>
<p>بکر گذشت و (۲) کنایه باشد از کار دقیق</p>	<p>خزاں و حامله بهار از آن باد عقیق آذری و صا</p>
<p>و مشکل کردن دیگر هیچ (اردو) (۱) ازاله بکارت</p>	<p>رشیدی گوید که (۳) شرابی که هنوز از آن نخورده باشد</p>
<p>بکرنا (۲) دقیق و مشکل کام کرنا - و بکجو (بکر تراشی)</p>	<p>صاحب برهان ذکر معنی اول و سوم کرده صاحب بحر</p>

ہمزبانش خان آرزو و در سراج بر معنی سوم قانع۔
 صاحب شمس بہترت لفظی چنانکہ عادت اوست
 (بکر مناظر خزان) را آورده۔ گوید کہ مراد از این
 است۔ جوین نیست کہ مشاطہ را مناظر نقل کرد
 و پی بحقیقت نہر و مولف عرض کند کہ در اینجا بکر
 بمعنی و پیشیزہ باشد و (مشاطہ خزان) مرگبانی
 و صفت و پیشیزہ۔ مخنی بہاد کہ مشیمہ بقول منتخب
 پروہ را گویند کہ در و بچہ می باشد و بابچہ از کم
 بیرون می آید معنی سوم قرین بقیاس است (اردو)
 (۱) انگوری شراب مروت (۲) شراب صاف
 مروت (۳) وہ شراب جو خم میں محفوظ ہے جس
 سے خرچ نہوی ہو۔ مروت۔
 بکر نگاہ اصطلاح۔ بقول دارستہ مشرق
 کہ ہمز و دلہ بانی نیا موختہ باشد (بافراکاشی)
 لازم بطفل بکر نگاہی کہ در خیال چشمش نکرده
 غارت یک خانہاں ہمز و صاحبان بحر و بیار
 غیاث دانند ہمزبانش مولف عرض کند کہ
 بکر در اینجا بمعنی و پیشیزہ (دیشیزہ نگاہ) استعمال
 ترکیبی بمعنی شرگین کہ نگاہ و پیشیزہ ہمیشہ شرگین
 می باشد دیگر ہج تعریف محققین حاصل است
 و زائد از ضرورت (اردو) شرگین۔ صاحب
 آصفیہ نے اس کو ترک کیا ہے لیکن شرگین
 اردو میں مستعمل ہے و شخص جو شرمندہ ہو
 جس کی آنکھ میں شرم ہو (شرمیلہ) بقول آصفیہ
 شرم و یا شرمالو۔ شرمندہ۔ شرگین۔
 بکر وی بقول جہانگیری و برہان و مؤید
 جامع و ہفت و سراج و انند البقیع ہاں بکر
 کہ گذشت و اشارہ اس ہم ہمدرا بخا کہ وہ ایم
 صاحب جہانگیری سند اس از فردوسی آورده
 (۵) بخانہ درون بود با بکر دی نہادہ بر
 سب و ناز و ہی (اردو) دیکھو بکرانی۔
 بکر ہی بقول جامع و رشیدی ہاں بکرانی
 کہ گذشت و اشارہ اس ہم ہمدرا بخا کہ وہ ایم
 و صراحت ماخذ ہم ہمدرا بخا (اردو) دیکھو بکرانی۔

بکری	بهار نذکر این از منی ساکت و صاحب	از شراب و شراب در خم آمد - مخفی مباد که فارسیا
انند بحواله فرهنگ فرنگ گوید که بالفتح بمعنی	شراب را بر سبیل مجاز پری نامند و نخست	
مست (مرزا فطرت ع) باز خم بوده پر بخانه	رزینی شراب محبوب پیما نه شد یعنی ساعز	
شده و دختر رز بکری پیما نه شده مؤلف	مشتاق است که شراب از خم داخل ساغر شود	
عرض کند که بمعنی مست اصل نیست و بدون تعلیق	واضح باد که اگر بکر را بمعنی دو مشیزه گیریم	
لفظی معنی قائم کردن شایان محققین نباشد	ترکیبش با تحتانی درست نمی شود و هیچ معنی	
بکری بیای نسبت معروف بکارت دارند از	ندارد همین یک مرکب است که تائید و تصفیه	
قبیل سودائی و کنایه از مرغوب و مقبول که	خیال می کند چنانکه بر لفظ بکر اشاره اش کرده ایم	
دو مشیزه بکر دارند مرغوب و مقبول می باشد	که فارسیان بر سبیل تفریس بکر را بمعنی بکارت استعمال	
شاعر گوید که خم بوده باز پر بخانه شد یعنی پر شد	کرده اند قاتل (ار دو) مشتاق -	

بکسر	بقول خان آرزو در سراج بضم و سین مهله مفتوح پارچه گوشت مؤلف عرض کند که	
همه محققین فارسی زبان و معاصرین عجم ازین ساکت و بر زبان محاصرین تکه گوشت است		
مخفی باد که همین لغت بهای هتوز آخره عوض رای مهله می آید - عجبی نیست که تسامح خان آرزو		
یا غلطی کاتب این را به رای مهله آخر قائم کرده اند استعمال این بدست آید توانیم قیاس کرد		
که این مبتدل آن باشد چنانکه هتوبه و هتوبه - (ار دو) تیک بقول آصفیه - ار دو - اسم مذکر		
اسکی فارسی تکه گوشت کا کلدرا - پارچه گوشت -		

بجس	بقول شمس بالفتح بمعنی (۱) تری و خم و (۲) خبر نیکی صراحت کند که لغت فارسی زبان
-----	---

مؤلف عرض کند کہ جسے محققین فارسی زبان ازین ساکت سند استعمال پیش نشد معاصرین
عجم بر زبان ندارند مجرد قول صاحب شمس اعتبار را شاید (اردو) (۱) تری - بقول آصفیہ
فارسی - اسم مؤنث - خشکی کے خلاف - پیل - منی - رطوبت (۲) خوشخبری - مؤنث -

بجسمات بقول سروری بفتح نوعی اذنان (بسمی اطمعہ) توجہ کلمات و حلوا سجاوہ
بند محمل ہے کہ بدین جوازہ بتواں سفر حجاز کردن ہے صاحب جہانگیری می فرماید کہ با اول مفتوح
و بتانی زده وسین مفتوح ثانی است کہ آنرا مرجع بریدہ می پزند و در ریسمانہا بچسند و مسافروں
برو بکجہرت توشہ بدارند صاحبان رشیدی و سراج و مؤید ہم ذکر امیں کردہ اند صاحب
محیط کہ محقق مفردات طب است خلاف موضوع خودی فرماید کہ لغت فارسی است و معرب
ایں بجسمات نوعی از کوک است کہ در قرن می پزند مؤلف عرض کند کہ ماخذ امیں پیچ متعین
نشد بظاہر مرکب می نماید ولیکن ترکیبش پیچ متعین نمی شود جزیں کہ بکشد بہ بای فارسی و دل
مہلکہ آخر لغت یونان است برای ہمین قسم نان کہ در سفر بکار آید عجیب نیست کہ فارسیاں بہ تبدل
بای فارسی بوجدہ چنانکہ (تپ و تب) و دال مہلکہ بہ فونانی چنانکہ (رز دشت و زرتشت) و زاید
الف میاں ہم فونانی بجسمات کردند و بقول سوادا بتیل معرب امیں بقسطا و بکسطا
ہر سہ آمدہ (اردو) بجسمات - فارسی میں ایک خاص قسم کی روٹی کا نام ہے جو ترشہ سوزکے
پکائی جاتی ہے جسکو ایک ڈوری میں پکے کر ساتھ رکھتے ہیں - مؤنث -

بجسماست بقول شمس بابا دسین مہلکہ ہر دو مفتوح بکوالہ تجری تام حلوا یست - مؤلف
عرض کند کہ دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر امیں نکرد و سند استعمال پیش نہ شد خیال مای رہ

که محقق بی تحقیق همان لغت بجملات را به بی تحقیقی بزیادت سبب دوم نوشت و در سنی اختلافی که واقع است نتیجه کم التفاتی باشد یا تسامح تجزیه با جمله قیاس غالب است که این لغت تازه نیست غیر لغت گذشته (اردو) و دیگر بجملات -

بکس	بقول جهانگیری با اول مضموم و بشانی	بکسی چیزی کردن	مصدر مطلق بقول
دیده پارچه گوشت را نام است - صاحبان شیک و برهان و ناصری و جامع هم ذکر این کرده اند و همین لغت را خان آرزو در سراج به رای مهله آخره عوض های هوز نوشته مؤلف عرض کند که ما خیال خود را همدرا بخا ظاهر کرده ایم و در اینجا همین قدر کافی است که اسم جابده فارسی قدیم باشد - معاصرین عجم بر زبان ندارند و عوض این تکرار گوشت را استعمال می کنند (اردو) و دیگر بجس -	بهار مراد (بر کسی چیزی کردن) یعنی قرار دادن و مخصوص گردانیدن کاری بخود یا دیگری صاحب اند نقل نگارش مؤلف عرض کند که ما این را خلاف معاویه دانیم حیث است که سند استعمال پیش نکرده مجر و ادعایش با آیین گولیش اعتبار را نشاناید معاصرین عجم بر زبان ندارند و محققین فارسی زبان ازین ساکت (اردو) کسی پر کوئی کام مخصوص کرنا اور قرار دینا -		

بکسیخته	بقول شمس بضم با و یای پارسی قطع کرده و گسته مؤلف عرض کند که محقق کو تاظه		
ندانست که مصدر سینت که بجایش می آید اصل این است و این بزیادت مترجمه در اول ماضی مطلق است باهای آخره که افاده معنی مفعولی کند ضرورت نداشت که این را بصورت اسم جابده قائم کنند - شامل است بر همه معانی مفعولی مصدر سینت و مقصودش از یای فارسی غیر از یای مجهول نباشد			

ویابی بچہول رایای فارسی گفتن ایجاد بندہ باشد اگر چہ گندہ (۱) و (دو) دیکھو بچین یہ اس کا اسم مفعول ہے

بکسی رسیدن

مصدر اصطلاحی۔ بقول

شد واضح میسر د کہ امین را مصدر عام قرار

بحر برابر وہم چشم او گردیدن مؤلف عرض کند کہ حیف است کہ سند اہمال پیش نکرد معنی حقیقی اس

(۱) اصل شدن و رسیدن کجسے و بندہ کسی و

بقریہ بیان (۲) رسیدن بہتر تہ کسی ہم۔ و محققین

فارسی زبان ذکر اس نکرده اند و معاصرین عجم بر

زبان ندارند (۱) و (دو) کسی کے برابر اور ساوی

ہونا (۱) کسی تک پہنچنا (۲) کسی کے مرتبہ کو پہنچنا۔

بکسی زبان داشتن

مصدر اصطلاحی۔ بقول

نالہ بواسطہ لب از ہمین سند پیدا است فائل

جہانگیری در ملحات (۱) کنایہ از آنست کہ خود را ازو

وانامید (ظہوری ۵) امین کہ دروش بدلم لطف

نہانی دارد و آگہم بلب من نالہ زبانی دارد و صفا

رشیدی بذکر معنی اول گوید کہ (۲) راز دار او بود

ہم۔ خان آرزو در سراج باز شبہ بی متفق مؤلف

عرض کند کہ اسند ظہوری (با کسی زبان داشتن)

پیدا است کہ بجایش گذشت و از سندی کہ در نیماش

و دنیا دینی اعتباری و چہ را انقدر ہا و میسپاری

مقولہ (ب) بکشتی خوردن	(الف) بکشتی خوردن	کشتی عرض کند کہ طرز بیان بہار درست نیست
بقول سکون رای ہلہ۔	(ب) بکشتی می خورد	اعتماد کسی کردہ کار و بار خود با توغیر نہیں کردن
صاحب روزنامہ بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار معنی - می افتاد کہ بکشتی - ماضی استمراری (بکشتی خوردن) کہ بالف قائم کردہ ایم - مخفی مباد کہ خوردن	صاحب روزنامہ بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار معنی - می افتاد کہ بکشتی - ماضی استمراری (بکشتی خوردن) کہ بالف قائم کردہ ایم - مخفی مباد کہ خوردن	است دیس (اردو) کسی پر سپنا کسی پر بہرہ کرنا کسی پر اعتماد کرنا - صاحب آصفیہ نے کسی پر تکیہ کرنا کو انہیں محنوں میں لکھا ہے -
معنی ملاتی شدن می آید پس ملاتی شدن بکشتی با معنی سوار شدن و افتادن بکشتی است۔ با جملہ (ب) باعتبار محاورہ معاصرین عجم مقولہ را ماند و لایم نیست کہ استعمال رگر مشتقات الف بر سبیل قیاس کثیر الّا بوجود سند بہت مال (اردو) (الف) کشتی میں پڑنا۔ سوار ہونا (ب) کشتی میں سوار ہوتا تھا۔	معنی ملاتی شدن می آید پس ملاتی شدن بکشتی با معنی سوار شدن و افتادن بکشتی است۔ با جملہ (ب) باعتبار محاورہ معاصرین عجم مقولہ را ماند و لایم نیست کہ استعمال رگر مشتقات الف بر سبیل قیاس کثیر الّا بوجود سند بہت مال (اردو) (الف) کشتی میں پڑنا۔ سوار ہونا (ب) کشتی میں سوار ہوتا تھا۔	(۳۷۱۸) بکشتن دادن مصدر اصطلاحی - پروا جان نکردن و بہت مرگ دادن و حوالہ مرگ کردن (ظہوری) خوش را ناحق بکشتن داده بودیم از فراق بہ اخذ زمین فکر باطل اخذ بر ما گیرید (اردو) مرنے دینا - جان کی حفاظت نہ کرنا۔

بکشتہ | بقول سروری و انند و برہان بکاف و نشین معجمہ بوزن پرودہ - ریشی باشد کہ برگردن و شکم پدید آید و عبری تکلفہ خوانند - صاحب جامع گوید کہ مراد از ریش - زخم است - صاحب ہفت ذکرایں کردہ مؤلف عرض کند کہ دیگر محققین فارسی زبان ازین سادگت و معاصر عجم ہم بر زبان ندارند لیکن باعتبار صاحب سروری و جامع کہ محقق اہل زبانند این را اسم جامد فارسی قدیم دانیم و لیکن با کلفہ عربی تعلق ندارد (اردو) وہ زخم جو گردن یا پیٹ پر تھا جو - در کسی مرض کی وجہ سے -

(الف) بکفت آمدن	مصدر صطلحی - (الف)	برای معنی دوم و سوش مشتاق سنی باشیم که از
(ب) بکفت آوردن	بقول بحر معنی بدست آمدن	محققین اهل زبان کسی ذکر این نکرد - در محاوره
و (ب) بقولش معنی (۱) بدست آوردن و (۲) تصرف نمودن و (۳) ظاهر کردن - صاحب لمحات بر این ذکر	تصرف	فرض احتمال الف هم از نظر مانگدشت و از ماص
هر سه معنی (ب) کرده - چهارم معنی اول (ب) قانع	(الف) با تخته آنا - و یکجو بدست آمدن (ب) (۱)	عجم هم نشنیده ایم اگر چه موافق قیاس است (الف)
و صاحب اندن نقل نگارش (عبدالحسین کاشانی حاف	حاصل کرنا (۲) تصرف کرنا (۳) ظاهر کرنا -	(الف) با تخته آنا - و یکجو بدست آمدن (ب) (۱)
تتخلص (۱) گدائی دل بی آرزو و شهنشاهی است	مصدر صطلحی -	(الف) با تخته آنا - و یکجو بدست آمدن (ب) (۱)
گرایس نگین بکفت آورده سلیمان باش (۱) انوری	بدست گرفتن جام (انوری ۵) است از درم	(الف) با تخته آنا - و یکجو بدست آمدن (ب) (۱)
(۲) گردون بجفایت بکفت آورد در کابش (۳) آری	در آمد و دوش آس - تمام (۴) در برگرفته جنگ	(الف) با تخته آنا - و یکجو بدست آمدن (ب) (۱)
چه عجب کسب شرف کار کفایت (ظهوری ۱)	و بکفت بر نهاده جام (۲) (اردو) ساغر اتمین لیلیا	(الف) با تخته آنا - و یکجو بدست آمدن (ب) (۱)
بر رخ غمگشان کشد گریه ترانههای تر (۳) فحشه گر	مصدر اصطلاحی -	(الف) با تخته آنا - و یکجو بدست آمدن (ب) (۱)
آورد و بکفت دامن های رای (انوری ۱)	بر تیغ بدست (انوری ۵) برق در غاره روان	(الف) با تخته آنا - و یکجو بدست آمدن (ب) (۱)
ز زده وجود رساند خزانگ خویش بدشت شهاب	گشت جز آس چاره ندید (۴) چون بکفت تیغ زرد	(الف) با تخته آنا - و یکجو بدست آمدن (ب) (۱)
اگر بکفت آرد کمان تو بد صاحب بگوید بجا که فقیه ذکر	اند و دلب جام گرفت (۲) (اردو) تلوار اتمین لیلیا	(الف) با تخته آنا - و یکجو بدست آمدن (ب) (۱)
ماضی مطلق (ب) معنی اولش کرده گوید که معنی سوم	بدست گرفتن چیزی بدست (ظهوری ۵)	(الف) با تخته آنا - و یکجو بدست آمدن (ب) (۱)
هم آمده مؤلف عرض کن که هر قدر سنا و سنا	بدست گرفتن چیزی بدست (ظهوری ۵)	(الف) با تخته آنا - و یکجو بدست آمدن (ب) (۱)
(ب) بکفت آند انان سنی اول (ب) محقق شده	جز و غمی داشت ظهوری بکفت (۴) بر دل انان	(الف) با تخته آنا - و یکجو بدست آمدن (ب) (۱)

(۳۵۰)

(۳۵۰)

(۳۵۰)

<p>ہیچ نخوردم دریغ و (ولہ) دریغ تو انچہ دل کردیم خراسان بکف آسان و (اردو) دکھو بکف بکف داشت و دیں بود کہ در مراد دادیم و (اردو) آوردن کے پہلے منے۔</p>	<p>ہیچ نخوردم دریغ و (ولہ) دریغ تو انچہ دل کردیم خراسان بکف آسان و (اردو) دکھو بکف بکف داشت و دیں بود کہ در مراد دادیم و (اردو) آوردن کے پہلے منے۔</p>
<p>بکف گرفتار مصدر اصطلاحی۔ بقول بہار و اند</p>	<p>ہاتھ میں رکھنا۔ قبضہ میں رکھنا۔</p>
<p>بکف کردن مصدر اصطلاحی۔ بقول بہار واند۔ مراد معنی اول (بکف آوردن) گذشت مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (حسین سنائی) آں درو ریشم کہ چون گیرم بکف تیغ دعا و آسمان بہر شفاعت سر نہر (اردو) دکھو بکف آوردن کے پہلے منے</p>	<p>بکف کردن مصدر اصطلاحی۔ بقول بہار واند۔ مراد معنی اول (بکف آوردن) گذشت مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (حسین سنائی) آں درو ریشم کہ چون گیرم بکف تیغ دعا و آسمان بہر شفاعت سر نہر (اردو) دکھو بکف آوردن کے پہلے منے</p>
<p>باک لک صاحب ناصری گوید کہ بضم اول و راجع کہ لام باشد از اتباع است ہچوں خان مان وتار و مار معنی (۱) ناہوار و درشت و (۲) بی عقل و بی ہنر و فرمایند کہ آنرا (لک و لک) نیز گویند و فرمایند کہ مبہنی بی مغز و میانہ تہی ہم و (۳) مخفف پتک آہنگراں ہم دشمن فخری (۴) جہاں چو خاک دست عرصہ ملک و چہرا لگوید و نااہل تہمت بچاک و مؤلف عرض کند کہ ہین لنت بہ واد و عطف بیان بک و لک می آید و نظر با عماد صاحب ناصری کہ از اہل زبانت۔ محاورہ فارسی زبان نیم و نسبت معنی سر و مشتاق سندھی باشیم کہ معاصرین عجم انکار کنند و تسامح صاحب ناصری و اند۔ مخفی مباد کہ انچہ صاحب ناصری ضم ثالث را راجع نوشتہ تسامح اوست و انچہ مثال خان و مان تار و مار می دہد برای بک و لک است کہ می آید در بیجا باید کہ از تار مار و خانمان کار گیریم و این اسم جلد فارسی زبان است و (اردو) (۱) ناہوار۔ بقول آصفیہ او پنجا پنجا۔ غیر مطع ناموافق (۲) نااہل۔ بیہودہ۔ نااہل (احسان) کہیے کیا کیوں طفل اشک اپنے گلے کے ہار ہیں و اس</p>	<p>باک لک صاحب ناصری گوید کہ بضم اول و راجع کہ لام باشد از اتباع است ہچوں خان مان وتار و مار معنی (۱) ناہوار و درشت و (۲) بی عقل و بی ہنر و فرمایند کہ آنرا (لک و لک) نیز گویند و فرمایند کہ مبہنی بی مغز و میانہ تہی ہم و (۳) مخفف پتک آہنگراں ہم دشمن فخری (۴) جہاں چو خاک دست عرصہ ملک و چہرا لگوید و نااہل تہمت بچاک و مؤلف عرض کند کہ ہین لنت بہ واد و عطف بیان بک و لک می آید و نظر با عماد صاحب ناصری کہ از اہل زبانت۔ محاورہ فارسی زبان نیم و نسبت معنی سر و مشتاق سندھی باشیم کہ معاصرین عجم انکار کنند و تسامح صاحب ناصری و اند۔ مخفی مباد کہ انچہ صاحب ناصری ضم ثالث را راجع نوشتہ تسامح اوست و انچہ مثال خان و مان تار و مار می دہد برای بک و لک است کہ می آید در بیجا باید کہ از تار مار و خانمان کار گیریم و این اسم جلد فارسی زبان است و (اردو) (۱) ناہوار۔ بقول آصفیہ او پنجا پنجا۔ غیر مطع ناموافق (۲) نااہل۔ بیہودہ۔ نااہل (احسان) کہیے کیا کیوں طفل اشک اپنے گلے کے ہار ہیں و اس</p>

زمانے کے تو کچھ لڑکے بھی نامور ہیں (۲) بے عقل و بے ہنر (۳) دیکھو پنک۔

بحکم | بقول سروری ہاں بقم کہ گذشت (شاعر فروق) ہر کہ در دنیا شود قانع بکم و سرخ رو باشد
بعقبے چوں بکم و صاحب جہانگیری ذکر میں کردہ است گوید کہ معرب میں بقم است صاحبان برہان
و جامع میں رام اردن بقم گویند و ما صراحت کامل بر بقم کردہ ایم۔ صاحبان ناصری و رشیدی و
سراج ہم ذکر میں کردہ اند (اردو) دیکھو بقم وارن بیشتر۔

بکماز | بقول شمس کبر اول بسنی مہانی۔ صاحب درسی و پہلوی ہم ذکر میں کردہ مؤلف عرض
کند کہ دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت و لیکن قیاس می خواہد کہ میں مرکب باشد بابائی متبت
و (کماز) بضم اول نام نانی شہور است (کذا فی البرہان) جادو دارد کہ فارسیاں جیم را بہ زامی
ہو ز بدل کردند چنانکہ چہرہ و چوڑہ و این مرکب را بمعنی بالا استعمال کردند۔ لغت فارسی قدیم باشد جمیف
است کہ سند استعمال پیش نہ شد معاصرین عجم بر زبان ندارند و مہانی را استعمال کنند (اردو)
مہانی بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم نرکت۔ مہانداری۔ ضیافت۔ دعوت۔ تواضع (آفاہ)
استخوان تک نہ ہے بد گئے پانی ہو کر و گڑیاں ہوں تو سنگ یار کی مہانی ہو۔

بکمال | بقول شمس آہن چرم و دندان کہ بدان خط کشند مؤلف عرض کند کہ دیگر کسی از محققین
فارسی زبان ذکر میں نہ کرد۔ معاصرین عجم بر زبان ندارند۔ اگر سند استعمال پیش نہ شد اسم جادو فارسی
زبان خوانیم و دندان سند استعمال محض بیان صاحب شمس را معتبر نہ ایم (اردو) وہ آہنی آلہ
جس سے چرم دوز چیلے پر جدول کھینچتے ہیں۔ مذکر۔

بکمن کشیدن | مصدر اصطلاحی۔ بہار مذکور میں بر معرّف قانع و نقل بگارش (انند) ہونہش

<p>مؤلف عرض کند که چیزی را بکنند کشیدن معنی حقیقی است و کنند لغت فارسی زبان مبتدل خنذر سینه باشد یا چیزی که بوسیله آن چیزی را از بلندی بکشند و بواسطه آن بر بلندی دیوار و خانه می رسند. اکثر محققین این را ترک کرده اند و صراحت کامل باین کنیم (ارو) کنند کسی چیز کوچکی (الف) بکنار آمدن استعمال - (الف) (ب) بکنار آوردن بمعنی (۱) آمدن (ج) بکنار بردن در آغوش و (۲) کتک از حاصل شدن مقصد و (۳) رسیدن بکناره دریا (انوری ۱۷) تا همچو جنگ تو بکنارم (کنار بپرانا (ج) سال پر پنچا نا کتکای پر بجانا -</p>	<p>نیامدی و بودم چو زیر چنگ تو بانا نهاس زار و (ج) متعدي الف بهر سه معنی بالا (ظهوری ۱۷) کشتی ساحلی خطر دارد و بکنار آورم میانی چند و (ج) بردن چیزی بکناره دریا (ظهوری ۱۷) می برد زور گریه ام بکنار و موج را بازوی شنائی هست و (ارو) (الف) (۱) آغوش میس (۲) مقصد حاصل بپرانا (۳) ساحل پر پنچا کتکای پر پنچا - (ب) را آغوش میس لینا و کتک بر آوردن کتکایس (۲) مقصد حاصل بپرانا (کنار بپرانا (ج) سال پر پنچا نا کتکای پر بجانا -</p>
<p>بکنند بقول مؤید معنی آشیان - صاحب هفت این را بفتح اول و دوم و کاف و نون زده آورده مؤلف عرض کند که معاصرین عجم آشیان بر زبان دارند و دیگر محققین فارسی زبان ذکر کیا نکرده اند و معاصرین علم ازین ساکت - حیث است که سند استعمال پیش نه شد اگر بدست آید تو انیم قیاس کرد که فارسی قدیم باشد که حالا متروک است و کند مخفف کندیده و کند و مؤلفه اول ناکند و این برای جانورانی باشد که خانه خود زیر زمین کندیده درست کنند - همچون خرگوش و موش و فاریان مجازا بمعنی آشیان استعمال کرده باشد - قیاس همین قدر می خواهد العلم خدا</p>	

(اردو) دیکھو آشیان -

بکن کردن | مصدر اصطلاحی - بقول لمحات برهان (۱) آردن خود بر یاں کردن (۲) سفوف خشک در دهن کردن صاحب بحر بحواله لمحات گوید که آردن خود بر یاں کرده سفوف خشک را در دهن کردن است مؤلف عرض کند که لمحات برهان پیش ما است اختلافی که در بحر عجم واقع است تسامش پیش نباشد اگر چه دیگر همه محققین فارسی زبان ازین مصدر اصطلاحی سکوت ورزیدند ولیکن بعضی از قدما می مواصرین عجم این را پاکاف فارسی استعمال قدیم دانند و گویند که اصل این بکن کردن بود بهای فارسی اول و دال مهله بعد نون - در زمانه سلف فارسیان از برای سفر تان را که بکنند نام داشت ریزه ریزه همچون سفوف کرده بطریق زاد را حله با خود می داشتند و می خوردند و استعمال این سفوف را در محاوره (بکن کردن) می گفتند و دال حذف شد بکثرت استعمال (انتهی) پس بنا دارد که بای فارسی بدل شد به مؤده چنانکه اسپ و سب و دال مهله را حذف کردند و دستنی دوم تخصیص مبتدل شد به تمیم و آنچه در سنی اول تخصیص خود بریان است مجاز باشد بای حال پر و دسنی بالا را بدون سند استعمال تسلیم کنیم که تبدیل در لفظ دسنی متقاضی است از یک صاحب لمحات بمقابل سکرت محققین اهل زبان چیزی نیست (اردو) چاکنا - بقول آسنیه سفوف و غیره که بتبدیل در رک که چپکی چکانا کسی خشک چیز کو منہ کے اندر یکبارگی دال جانا (ای) پس (۱) چکر نه ہوسے چیز کو میسر آنا (۲) خشک سفوف چاکنا -

چکانا | بدل سب بری سوا از تری پاکاف تازی و دنی بدون رنگ جوان و ہم برین باشد صاحب بران فرمود کہ شیخ اول روزی کہ ہمیں پاکاف فارسی ہم صاحبان ناصری

جامع دہشت و غیاث ہم ذکر ایں کردہ اند مؤلف عرض کند کہ براعتبار صاحبان سروری و ناصری و جامع کہ از اہل زبانند ایں را اسم جادو فارسی قدیم دانیم (اردو) دُم بریں چیتا دکن میں دُم کٹ اور دم بُریدہ بھی کہتے ہیں۔

بگن کمر مت ایک مٹت منہ ^{مقولہ} سا جانا کہ وای برہمہ محققین و صد وای از موتیہ۔ استناد خزیہ نہ و امثال فارسی ایں را بطور مثلی ذکر کرو ہمہ از ہمیں یک مصرع بالاست کہ ازان روزنگ اندیش نباشد بلکہ مقولہ ایست بر طریق موعظت۔ مقصود آنست اگر کسی کرم و احسان کنی مٹت برومنہ و برمنون اظہار کش کن۔ (اردو) دکن میں کہتے ہیں، نیکی کر اور ظاہر خود شی آید (اردو) ناقابل ترجمہ۔

نکر، اس ہاتھ سے دے اس ہاتھ کو خبر نہ دے۔ ^{مقولہ} بہار بکواکب سترد | اصطلاح۔ بقول صاحب گریہ کہ بینی راہ دخل و تصرف بہتہ است و نمی طعنت برہان لے بکواکب روشن گردانید چنانچہ (دع) رنگ ہوا را بکواکب سترد یعنی تاریکی ہوا را برداشتنائی ستارگان محو کرد۔ صاحبان بحر دہشت ہم ذکر ایں کردہ اند صاحب مؤید جو کہ تفسیر ذکر سنی بالا کردہ برای تائید فضلامی فرماید کہ ایں بعض ترکیب است مؤلف عرض کند بحرف نقاش برداشتہ مؤلف عرض کند کہ

هر دو هندی نژاد و بدون سند استمال اختیار ندارند که	معنی قریب در نسخ قلمی این لغت را نیاتیم
این متون که مهمل را محاوره فارسی زبان قرار دهند	و خیال ما قریب بقیاس است که کاتب مطبع
گوش ما نخورد و محاصرین عجم ریشخندی کنند و محققین	بلوس را که به لام می آید کپس که دو معنی قریب
فارسی زبان دست بر زبان - اعتبار را انشاید (ارو)	و خود عه را با ضافه یک نقطه قریب نوشتت بعضی
نا قابل ترجمه -	لفظی و معنوی اهل مطبع تحقیقت لغت را در پرده
بکوس بقول میگوید که نسخه مطبوعه مطبع نو لکشر است	حفاظت ندارد (ارو) و دیکو بلوس -

الف) بکوک	الف) بقول سروری و رشیدی بر وزن قبول (ا) نشانه تیر باشد صاحب برهان
ب) بکول	گوید که بفتح اول و ثانی بود و رسیده بکاف زده نشانه تیر که عربان آنرا هفت خوانند و
	(۲) ظرف و جام شراب خوری و بقول بعضی ظرفی که بصورت حیوانی ساخته باشند و بدان شراب
	خورند و فرماید که باین معنی بجای کاف آخر لام هم بنظر آمده و صاحبان ناصری و جامع هنرانش -
	آرز و در سراج بزرگ هر دو نسبت معنی دوم گوید صحیح بکوک است که بلام دوم بجای کاف می آید و مؤلف
	عرض کند که کاف بدل می شود بلام چنانکه اکماک و الماک پس معنی اول را با عتقا و متعین صاحب
	زبان اسم جامد و انیم و معنی دوم هم و آنچه به لام عوض کاف اول می آید بتدل این - و صاحب
	ناصری که از اهل زبانست بکول را هم بتدل این گفته - پس بکوک اصل است و بکول
	هر دو مبتدیش معنی دوم از پنجاست که ما ب) را قانم کرده ایم و آنچه الف را اصل قرار داده ایم
	معنی برین قیاس است که اگر بکوک را اصل قرار دهیم بکوک و بکول را مبتدیش گفتن محصل است که
	بتدل لام بکاف بنظر نیامده (ارو) الف ب) (ا) نشانه - و دیکو انداز (۲) جام شراب مذکور بکوک

مژشت (دب) جام شراب مذکر.

<p>بک و لک اصطلاح - بقول برهان و بحر بضمّ اول و چهارم (۱) بسنی ناهوار و درشت و (۲) بسنی بی عقلی و بی هنری - صاحب جان بر سنی اول قانع - مخفی بها که همین لغت بدون و اعطفت هم گذشت و صاحب ناصری در اینجا نسبت سنی دوم بی عقل و بی هنر گفته - پس و اینجا نظر بر سکت صاحب جامع که صاحب زبان است نسبت سنی دوم قول صاحب</p>	<p>ناصری را مستبعدانیم چنانکه بر (بک) مرقوم شد که صاحب ناصری محقق اهل زبان است و سندی که همدرا اینجا مذکور است تأیید سنی بیان کرده آتش می کند - پس زیادت و او عطف متقاضی تبدیل معنی نباشد سنی دوم این مصدر است بدون وجود سند احتمال مجز و بر قول محققین هند نزاد بر خلاف محققین اهل زبان تسلیم نکنیم (اردو) ۲ و دیگر بک -</p>
---	--

<p>دالف) بکوئک (الف) بقول جهانگیری مراد بکوئ با اول مفتوح و ثانی مضموم و او مجهول و نون</p>	<p>دب) بکوئ مفتوح - شمشیر چوبی که آنرا بزنک نیز خوانند - صاحب رشیدی به نقل عبارت</p>
<p>گوید که بزنک به لام هم آمده صاحب برهان بر مجز و بیان سنی قانع و صاحب ناصری (ب) را هم مراد و این گفته صاحب جامع هم بانوش - خان آرزو در سراج بذکر (الف دب) می فرماید که بعضی بزنک و بزنک و بکوئ نیز گفته اند و اغلب که تصحیفات باشد موقوف عرض کند که همین معنی بر لغت بزنک هم بر وزن فرزندک می آید و تصحیف نباشد بلکه تبدیل است و خان آرزو و خیزند که اصل همه بزنک به نون دوم و چهارم اسم جامد فارسی زبان است مرکب از موّده زائده و لغت عرب (زنون) که شمی است از شمشیر که بشکل ماهی بود و کاف تصغیر - پس نون دوم به لام</p>	<p>مفتوح - شمشیر چوبی که آنرا بزنک نیز خوانند - صاحب رشیدی به نقل عبارت</p>

بدل شدہ بلونگ شد چنانکہ نیلو فرو و لیلو فرو پس ازاں لام بہ کاف بدل شدہ بگونگ گردید چنانکہ
الماک و الکاک و همچنین کاف بہ ہای ہتود بدل شدہ بکونہ و بگونہ شد چنانکہ پرواہنگ و پرواہنہ
و در (بلونگ) کہ می آید۔ دال مہملہ را نگہ داشتند۔ چنانکہ شفتا لو و شفتا لود و اختلاف اعرایش تعتر
زبان است و بس (اردو) لکڑی کی تلوار جو بطور کھلونے کے بناتے ہیں۔ کوٹھ۔

(الف) بکھان صاحب لمحات برہان نسبت الف و ب گوید کہ (۱) غلہ است کہ آنرا سنگ
(ب) بکھان و سنگ شنگ خوانند صاحب ہفت نسبت الف فرماید کہ این همان است
کہ ہندی کلہتی نام دارد صاحب شمس بر الف گوید کہ بالقسم در فارسی زبان (۲) دوغ را نام است
صاحب اند بخوالہ فرہنگ فرنگ بر الف می فرماید کہ نوعی از غلہ و صاحب محیط ذکر مستقل اس
نکرد و بر کلہتی می فرماید کہ اسم ہندی حب القلت است و آنرا کلت و جگرت نیز گویند قسمی را
ازاں بیج بہ بای فارسی و جم عربی گویند و این قسم را عربی کا سر الحمر نامند و در سنسکرت کلدا
و کالورنم۔ بقول صاحب تذکرۃ الہند سر در اول اولی بار طوبت نافخہ و مزہ زخمیت و شیریں و
ہنگام ہضم تلخ و سبک۔ منی بیفزاید و ضیق و پین و سرفہ و بواسیر مانع و شکنندہ سنگ
گروہ و مشانہ و منافخ بیشمار دارد (الخ) و بر سنگ شکن حوالہ حب القلت و بر حب القلت می
فرماید کہ بیروانی اتو نیا و نزد بعض عرب البلوس و ہسرایانی قلتا و عراقہاں ماش ہندی گویند
و ذکر الف و ب نکرد۔ محققین اہل زبان ازین ساکت موکلفت عرض کند کہ ماصرین عجم گویند
کہ عجج نیست کہ فارسی قدیم باشد و محاورہ حال ماش ہندی نام دارد با جملہ (ب) را اسم جامد
دانیم و الف مخفف آن و معنی دوم بیان کردہ شمس خبر می دہد از بی تحقیقش (اردو) الف و ب

کلمتی۔ صاحب آصفیہ نے اسکو ترک کیا ہے۔ صاحب نفائس نے فرمایا ہے کہ ایک غلہ ہے جو ماش سے مشابہ ہے (موتث) (۲) وہی۔ مذکر۔ دیکھو ایران۔

بکھو جتان	بقول سروری بحوالہ شرفنامہ بہ میم عوض فوقانی۔ صاحب شمس ایں را بفتح باء سکون کاف و واو و جیم نازی و ضم ہا و بعد از جیم تہا قرشت بمعنی خرپشتہ صاحبان جہانگیری و رشیدی و برہان و ناصری و جامع و سراج و اندوہفت ہم ذکر ایں کردہ اند و صاحب برہان صراحت مزید کند کہ اس ہر چیز دراز نیست کہ میانش بر آمدہ و بلند و دو طرفش بالیدہ و بہت بود صاحب مؤید ہم بحوالہ شرفنامہ آوردہ و بحوالہ لسان الشعراء ادات گوید کہ باغای مجہ عوض جیم (بکھو جتان) و در نسخہ و بگوش اینقدر بیفزاید کہ در دستور (بکھو جتان) مرقوم است یعنی بعد کاف تاے قرشت و در نسخہ مطبوعہ ملحق نوکلشور (بکھو جتان) ہندی اسم مذکر۔ ٹبہ۔ پہاڑی پشتہ۔ کریوہ۔
-----------	--

والف (بکھیا بابا)	بقول سروری بحوالہ ادات (ب) بحسب اسکون کاف بایای قطعی و سین مہلہ بمعنی تعلیم
(ب) بکھیا سا	یعنی باراندک و گلیم و بحوالہ تحفۃ السعادت می فرماید کہ بایای فارسی آوردہ بمعنی شکر

فرماید کہ در ہنگ (الف) اضافہ بابہنی بہتہ کو چکی کہ بالا باہند و سرہای نیز گویند۔ صاحب ہنگ بگیری برہ (ب) ہنی آخر ہ کی را ذکر کر دو ذکر (الف) نکرد و صاحب رشیدی بذکر معنی (ب) بہتہ کو چک را بہتہ کو چک نوشتہ و (سرہای را (سرربانی) (خزین نیست کہ غلطی کتابت باشند) صاحب برہان بذکر (ب) بر بہتہ کو چک تانغ و صاحبان جامع و ناصری و سراج ہمزبانہش۔ صاحب مؤید گوید کہ تعلیت و گلیم است و صاحب برہان بر تعلیت ہم ذکر بار کو چکی کردہ مؤلف عرض کند کہ دالف را اسم جامد فارسی قدیم دانیم و (ب) را منقش فارسیان گلیم ہم بار سری را گویند کہ در یک گلیم توان بہت و ہماں است تعلیت معاصرین عجم بر زبان ندارند و بہتہ کو چک را احتمال کنند (اردو) چھوٹا سا بہتہ۔ مذکر۔

موئحدہ باکاف فارسی

بک بقول انشد بالغت (۱) بمعنی غوک فرماید کہ باکاف تازی ہم گزشت و گوید کہ (۲) بالکسر مخفف بیگ است کہ در ترکی زبان امیر را نامند۔ صاحب بول چال ذکر معنی دوم کردہ فرماید کہ مراد بک و بی بمعنی خان زادہ و سردار زادہ مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول بمبدل بک بمعنی اول اوست۔ کاف عربی بدل شد بہ فارسی ہچوں کنند و گنند و بمعنی دوم اگرچہ لغت ترکی می نماید کہ معاصرین عجم استعمالش کنند و لیکن صاحب لغات ترکی ذکر این نکرد و بیگ را بمعنی امیر و بلند مرتبہ آوردہ عجیب نیست کہ معاصرین عجم بحد تحماتی بر سبیل تفریس احتمال بک بمعنی دوم کردہ باشند (اردو) (۱) دیکھو بک کے پہلے معنی (۲) امیر۔ امیر زادہ۔ بلند مرتبہ۔

بگاہ صاحب رشیدی گوید کہ مخفف ایں بگہ (فارسی) صراحت کند کہ اصح بیای تاز نیست باشد بمعنی (۱) بوقت (۲) زود و بر بگاہ (بہای) صاحب ناصری فرماید کہ یعنی بوقت و (۳)

گاه سحر و صبح و (بیکاه) وقت غروب و شام	چنانکه مشهور است و وجه اشتباه آنست که بیکاه
را گویند (حکیم فرخی) با داد آن بگاه آمد	مقابل هر دو اسم پس بعضی را گمان شده که
باروی چو ماه پد آنکه آراسته زوگر و دهر روز	بیکاه هم یک لغت است و آن خطاست مؤلف
سپاه پد بهار گوید که بفتح معنی ترکیبی این	عرض کند که معنی اول حقیقی بزیادت موّجه معنی
(م) بروقت خود است و نیز معنی زود و دشت	وقت که موّجه هیچ معنی نمی کند چنانکه بگاه رزم
و فرماید که بیای فارسی معنی سحر و صبحدم	شیری و دلیری است یعنی وقت رزم
می آید - نان آرزو در سراج گوید که بگ	فارسیا استعمال این بدون موّجه بیشتر
مخفف آن معنی بوقت خود زود چنانکه گویند	کنند و معنی چهارم هم حقیقی یعنی بروقت که
بگاه چیزی کرد یعنی بوقت برخاست و دیر	موّجه معنی بر آمده چنانکه بروقت اینکا
نکرد و این مجاز است و معنی دیر نکردن ازا	کردم یعنی وقت اینکار همین بود که کرشم
مستفا د است - پس صاحب رشیدی که	و سند فرخی هم برای معنی چهارم است نه برآ
این را در معانی حقیقت آورده خطا نموده	معنی سوم - چنانکه ناصری خیال کرده و معنی
و مقابل این بیکاه معنی بی وقت - گاهی	سوم را بر اعتماد صاحب ناصری به بای عربی
بای موّجه را حذف کنند و گویند گاه و بگاه	تسلیم کنیم و مقابل این بیکاه معنی شام و مغرب
و اهم او بر بگاه بیای فارسی مذکور قول رشیدی	تأیید این می کند و بگاه که بهین معنی می آید
می طرازند که اغلب که معنی زود و بروقت	مبتدل این چنانکه تب و تب طبع آزمائی خان
بیای تازیست و معنی سحر و صبح بیای فارسی	معنی بر خیال اوست و قولش بمقابل صاحب زبان

چیزی نیست (اردو) (۱) وقت - تذکر - (۲) جلد (۳) صبح - مکتب - (۴) وقت پر -

بکتر | بقول جهانگیری نوعی از سلاح باشد که در روز جنگ پوشند - صاحب رشیدی گوید که جامه ایست که در روز جنگ می پوشند - گاهی از مغل سارند و پارهای آهن متصل بر روی آن کشند - صاحب برهان صراحت مزید کند که بر وزن کفتر آهنی چند است که بهم وصل کرده بر روی آن مغل در زلفت و امثال آن کشند و در روزهای جنگ پوشند و بترکی قتل و گویند - صاحب ناصری هجربانش صاحبان جامع دانند و هفت و مئوید و غیاث هم ذکر این کرده اند - خان آرزو تذکر قول رشیدی و برهان قول برهان را صحیح چندارد و فرماید که آنچه در هندوستان بر ذره فلک نمایند درست نباشد مئولف عرض کند که حاشا که چنین باشد اهل هندوستان و بکتر را دو قسم لباس دانند و بکتر را قسمی از ذره چندارند - اصل این بکتر بود به بای فارسی و خای مجمه مرکب پنج که بهی خوش می آید و تر بهی بسیار چنانکه بهتر فارسیان به تبدیل بای فارسی مؤخره چنانکه تپ و تب و خای مجمه باکاف عربی (چنانکه خان و کمان) بکتر کردند و پس از آن کاف عربی در محاوره زبان بدل شد به کاف فارسی چنانکه کنند و باکاف عربی هم متمثل چنانکه بجایش گذاشت معنی لفظی این بسیار خوب و گنایه از لباس جنگی که تعریفش بالا مذکور شد و حق آنست که این را اسلحه گفتن خطاست بلکه محافظ جسم است از ضرب اسلحه و روی ذره باشد که از حلقه های آهن درست کرده می شود و ذره را بالای بکتری پوشند (اردو) و بکتر که پیله منی -

بگیتان | بقول اندروزن سکینان بزبان فارسی - نام قوم از سلاطین ترک - صاحب غیاث محقق اول این مئولف عرض کند که دیگر محققین فارسی زبان و معاصرین هم از مع

لغت ساکت و معنی لغت ہم ناقابل تسکین و اگر ایں متعلق بسلاطین ترک است۔ لغت ترک باشد نہ فارسی۔ صاحب کنز و لغات ترکی ہم ازیں ساکت جزین نباشد کہ نتیجہ بی تحقیقی غیاث است و صاحب اندر نقل نگارش اعتبار را نشاید (اردو) سلاطین ترک سے ایک قسم کا نام بگینان ہے۔ مذکر۔ بگدہ | بقول روزنامہ بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار نام پیش فیض کہ آنرا در ہندی کٹا گویند۔ صاحب رہنما بر قسمی از سلمہ قانع۔ صاحب بول چال می فرماید بالقسم ایں را در ہندی بخندہ نام است مولف عرض کند کہ بخندہ بالقسم بقول صاحب فرہنگ آصفیہ در اردو زبان بمعنی دشنہ قطاب ستم کہ آنرا در دکن سا طور گویند کہ لغت عرب است و کویتہ ہم نامند کہ بولیہ اس گوشت را قیمہ کنند و می فرماید کہ بخندہ لغت فارسی زبان است و بتحقیق مولف در فارسی نیامدہ۔ پس بخیاں ما اعتبار صاحب روزنامہ زیادہ تر است از صاحبان رہنما و بول چال قیمیم صاحب رہنما تردید روزنامہ نمی کند و اختلاف بیان بول چال ہیچ۔ پس بتائید قول معاصرین عجم گلبے مہنی پیش قبض باشد۔ اگر چہ بگدہ بظاہر مبتدل بخندہ معلوم می شود ولیکن از لغات فرس و عرب و ترک حقیقت بخندہ دریافت نمی شود۔ پس ایں را بمعنی پیش قبض اسم جابد فارسی زبان دانیم (اردو) پیش قبض بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ خنجر۔ دشنہ۔ چھرا۔ کٹارہ۔ مولف عرض کرتا ہے کہ صاحب آصفیہ نے غضب کیا ہے کہ پیش قبض کی یہ تعریف کی ہے پیش قبض ایک خاص ہتھیار ہے جو خنجر اور دشنہ کے سوا ہے۔ جس کو دکن میں کٹار کہتے ہیں اور صاحب آصفیہ نے بھی کٹار پر پیش قبض کا ذکر کیا ہے و مذکر لیکن اس کے ذیل میں بھی خنجر اور نیچہ کا ذکر کیا ہے جو ہماری رائے میں بے محل ہے۔

کرده اش اصلا ازین سند پیدانی نشود اگر سند	مصادر اصطلاحی (الف)	(الف) بگرد آمدن
و دیگر بدست آید آنرا معنی (۳) قرار دهیم و دیگر کسی	بقول بجز بفتح کاف فارسی	(ب) بگرد آوردن
از محققین فارسی زبان با او نیست و معاصرین هم	رواقی بهرسانیدن (صالح هر وی) جان	
ساکت و معنی (ب) حقیقی است و جادار و که از آن	حزین را و اگر مفزوده در آمد است به سلسله عشق	
هم معنی دوم یعنی (۲) مبتلائی مصیبت کردن پیدا	ما باز بگرد آمد است به و هم او بر (ب) می فرماید	
کنیم که موافق قیاس است و معاصرین عجم بر زبان	که بفتح کاف فارسی بگردش آوردن - خان آرد	
دارند (اردو) (الف) (۱) گردش می آنا - چنان	در چراغ هدایت بگرد معنی بالاسندی پیش می کند	
(۲) گردش می آنا - بقول آصفیه چکر می آنا -	(۱) (الف) (۱) گردش می آنا - بقول آصفیه چکر می آنا -	
تباهی یا مصیبت می بیند (۳) رونق دار	بگردش آوردن و بگردشگی بیانه مارا به بهار زله برداش	
هونا - رونق حاصل کرد (ب) (۱) گردش می	و صاحب اند نقل نگارش مؤلف عرض کند	
لانا - بگردش (۲) مصیبت می گرفتار کرنا -	که درین هر دو مصدر گرد معنی گردش است	
بگرد است مقوله - بقول دارسته یعنی تباه	و همین است اسم مصدر (گردیدن) که بجایش	
و ضائع و برابر گرد و غبار است (طغرا) هوا	نی آید و صاحب برهان گرد را بمعنی مصدری آورده	
از عکس گلهای سرخ و زرد است به دل کشمیر در	تسلیح است که فوق در مصدر و حاصل بالمصدر	
پیشش بگرد است به و فرماید که دل بفتح وال	نکرده با بجه الف بمعنی حقیقی (۱) آمدن بگردش است	
آلابی است معروف در کشمیر - صاحبان بحرو	(۲) کنایه باشد از افتادن در مصیبت و گردش	
غیاث و اند همزانش مؤلف عرض کند که	روزگار - سند بحر - بکار مای خورد - و معنی بیان	

موافق قیاس است فارسیان استعمال این سجا	ہے ہذاک و تو کیا کہ خضر مرے آگے گرد ہے ۔
(ایچ است و لاشئی) کند۔ موحدہ در اول اس	بگردا و نرسیدن مصدر اصطلاحی بقول
زائد است۔ فارسیان بدون موحدہ ہم استعمال	صاحب تحقیق الاصطلاحات بادنی مرتبہ اوزرید
این بہ ہمیں معنی می کنند بہار اس و با مصدر	(خالص صفہانی ۵) انچنان می رمد من چشمیش
(بگرد رفتن) آورده (اردو) گرد ہے۔ بقول	کہ گردش نمی رسد بہرہ مو آہن عرض کند کہ چوں
آصفیہ (اردو) (معاورہ) بی حقیقت ہے۔ بے اصل	تیز رو بگذر و در پس او گرد بلند می شود و کسی کہ در قضا
ہے۔ کچھ حقیقت نہیں رکھتا۔ ناچیز محض ہے۔	می آید چوں بگردا و نرسد۔ تا بہ پیشرد چہ رسد از
ایچ ہے۔ نقطہ مقابل نہیں ہے۔ ہم سری نہیں	ہمین است اس مصدر در ادا زین (۱) نرسیدن
کر سکتا۔ ماند ہے۔ بے رونق ہے۔ تدہم ہے۔ مات	کسی کسی (۲) کنایہ از معنی اول الذکر با سجدہ مصدر
ہے۔ عاجز ہے۔ شرمندہ ہے۔ نادم ہے۔ نخل ہے	اصلی (بگرد چہیزی و کسی نرسیدن) است کہ می
(روشن ۵) دل کی تپش سے گرمی خوشید	آید و اسناد این ہمدار بجا مذکور شود (اردو)
سر ہے ہذا سینہ اگر یہی ہے تو دوزخ بھی گرد ہے	گرد کو نہ پہنچا۔ گرد کو نہ لگنا۔ بقول آصفیہ (۱)
(میر تقی ۵) گرمی سے میری ابر کا ہنگامہ سرد	کسی تیز رفتار حیوان کے استقدر پیچھے رہ جانا
ہے ہذا آنکھیں اگر یہی ہیں تو دریا بھی گرد ہے	کہ اسکی جو گرد چلنے میں اڑتی جاتی ہے اس تک
(ناسخ ۵) کیا سنہری اسکی زنگت ہے کہ سونا	بھی نہ پہنچا۔ عاجز رہنا۔ تھک جانا پیچھے
سرد ہے ہذا سامنے جب آگئے دینار و درہم گرد	رہ جانا (۲) کچھ بھی مناسبت اور ہمہ سری نہ رکھنا
ہے ہذا (عارف ۵) مجنوں کو لوگ کہتے ہیں صحرانورد	کسی طرح مقابل اور روش نہ ہو سکتا۔ برابر نہ ہو

<p>مقابلہ نہ کر سکتا۔ نقطہ مقابل نہ ہونا (سودا)۔ غرض وہ گرم عناس ہر کے جب چمکتا ہے یہ نہیں پہنچتی ہے برق اسکی گرد کو زہارہ بگرد بودن مصدر اصطلاحی - بقول بحر</p>	<p>جا دارو کہ (بگرد کسی گردیدن) ہم قائم کنیم۔ (اردو) طواف کرنا۔ قربان ہونا۔ اطراف پھرنا بگرد چہیزی نرسیدن مصدر اصطلاحی ہماں بگرداؤ نرسیدن است کہ گذشت۔ بہا</p>
<p>بالفتح یعنی ہون بگردش۔ دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد موقوف عرض کند کہ قریب بمعنی اول (بگرد آمدن) است۔ مشتق سند استعمال می باشیم کہ مجرد قول محقق ہند نہ تسلیم محاورہ را کفایت نمی کند و معاصرین عجم بر زبان ندارند (اردو) گردش میں رہنا۔</p>	<p>ذکر این کردہ صاحب اند نقل نگارش مولف عرض کند کہ ما ہند را بجا اشارہ اینہم کردہ ایم (عبد اللطیف خاں تنہا) ہزار خندہ بگرد کہ در تم نرسد۔ بگو بچہ چہ خود را عبث خراب کند۔ (محسن تاثیر) خوابیدہ سبزہ کہ خط تو دیدہ ام۔ صد مغل دو خواہ بگردش نمی رسد (اردو) دیکھو (بگرداؤ نرسیدن)۔</p>
<p>طواف آں کردن و قربان چہیزے گردیدن و اطاف چہیزے گردیدن (صائب) بگرد تربت شہکلا دلیر مگردہ کہ ابر سید نہ خورشید را ساز و سرددہ (ولد) چوں فلاخن بگرد خویش مگردہ ہر چہ بر دل گراں بدوراندا زہ مخفی مباد کہ فارسیان (کسی) را داخل چہیزی کنند و بجا طاسند دوم۔</p>	<p>بگرد چہیزی گردیدن مصدر اصطلاحی۔ طواف آں کردن و قربان چہیزے گردیدن و اطاف چہیزے گردیدن (صائب) بگرد تربت شہکلا دلیر مگردہ کہ ابر سید نہ خورشید را ساز و سرددہ (ولد) چوں فلاخن بگرد خویش مگردہ ہر چہ بر دل گراں بدوراندا زہ مخفی مباد کہ فارسیان (کسی) را داخل چہیزی کنند و بجا طاسند دوم۔</p>

<p>بگر بنجم (اردو) گرد کو پہنچنا۔ دیکھو ر بگرداو نرسیدن) جس کا یہ ثبوت ہے۔</p>	<p>و توفیق بیان کردہ صاحب تحقیق الاصطلاحات بہتر از وارستہ و بہار کہ بر باد شدن بہتر از خرابی</p>
<p>(الف) بگردفت مصدر اصطلاحی۔ رستہ</p>	<p>تباہ شدن است اگرچہ نتیجہ ہر دو یکی است (اردو)</p>
<p>(ب) بگردفتن مذکر الف گوید کہ خراب</p>	<p>(الف) بر باد ہوا (ب) بر باد ہونا۔</p>
<p>و تباہ شد (ظہوری) (ع) ز داغ دل شدہ رو</p>	<p>بگرد و سر رفتن مصدر اصطلاحی۔ بقول</p>
<p>چراغ کو کب ماہ بگردفت سحر پیش ظلمت</p>	<p>نمان آرزو در چراغ ہدایت مرادفت (بگرد و سر</p>
<p>شب ماہ (صائب) (ع) خط غبار بوجہ حسن</p>	<p>گردیدن) یعنی قربان شدن (وحید) گفتنی</p>
<p>قافی کردہ اگر دو سلاش شکار رفت بگرد و</p>	<p>منی رود و سر کوی ما وحید و ادیسر و بگرد و سر</p>
<p>صاحب غیاث نقل نگارش صاحب تحقیق اصطلاحات</p>	<p>جوں نمیرود و فرماید کہ اگر اینی نبود ابہائے</p>
<p>ذکر (ب) کردہ گوید کہ معنی بر باد شدن (صائب</p>	<p>کہ منظور شاعر و طرف لطف است از میان نمی</p>
<p>(ع) از خط حلاوت لب جانان بگردفت و</p>	<p>صاحبان بجزو بہار ہم ذکر این کردہ اند مکتوف</p>
<p>از جوش مورایں شکرستان بگردفت و بہار</p>	<p>گوید کہ بکسر ثانی موافق قیاس است و معنی حقیقی</p>
<p>بر (ب) نقل معنی مصدری (الف) کردہ در تعریف</p>	<p>ایں طواف کردن است و کنایہ از قربان و فدا</p>
<p>اتباع وارستہ می کند (صائب) (ع) ز رفتن</p>	<p>شدن کہ گشتن دگر دیدن اطراف چیزی عمل است جہاں اند</p>
<p>دل تو خاکسار رفت بگرد و بنای صبر و شکیب</p>	<p>را اگر در مغلان رفتن نوشتہ) بخیاں مافظ کسی بہتر از غلا</p>
<p>قرار رفت بگرد و صاحب اند نقل بردارش</p>	<p>است (اردو) قربان ہونا۔ بقول آصفیہ۔</p>
<p>مکتوف عرض کند کہ الف اضنی مطلق (ب)</p>	<p>مصدق ہونا۔ نثار ہونا۔ واری جانان۔ فدا ہونا</p>

<p>(عارف ۷)۔ بیکار کر کے بھی تو نہ ہم خستہ تن ہوئے کہ نہ سداستمال پیش نہ شد۔ موافق قیاس است قربان تیرے لئے بت ناوک نلگن ہوئے ۔ (الف) بگر و سرگردیدن مصدر اصطلاحی بقول بگر و آوردن۔</p>	<p>(ب) بگر و گشتن صاحب بحر کبیر ثانی و بقول (خان آرزو و چراغ نبیل) (بگر و سر رفتن) و ادش سند استمال پیش نہ شد۔ عیبی ندارد معاصرین عجم بر زبان دارند (اردو) قربان ہونا۔ دیکھو بگر و سر رفتن۔</p>
<p>بگر و فلاں اصطلاح۔ بہار نذر کہ اس از سنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بفتح او و کسر و دم بمعنی قربان فلاں (ملا فوقی یزدی ۷) من بگر و جنتہ نرم کلانش کر صفا ۶ ریدہ صدرہ بر بردت آفتاب خاوری ۶ (اردو) اس کے قربان۔ اُس پر خدا۔</p>	<p>بگر و دوش بقول روزنامہ بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار بمعنی سیر و تفریح است مؤلف عرض کند کہ معاصرین عجم بفتح اوّل و دوم بر زبان دارند موافق قیاس است (اردو) سیر بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مؤنث۔ گلگشت تفریح۔ (مومن ۷) مومن آو تہیں بھی نکلا سیرت خانہ میں خدائی کی ۶۔</p>
<p>بگر و فلاں چیز رسیدن مشکل است بقولہ بہار گوید و انند بد بناش می پوید کہ در بیجا لفظ مشکل بمعنی نفی است بمعنی کمال دور نیست از چیز (صائب ۷) منزل نقل مکان ماست اوج لا مکاں ۶ آسمانہارا بگر و ما رسیدن مشکل است ۶ مؤلف عرض کند کہ ماہر (بگر و او نرسیدن) حقیقت میں اصطلاح عرض کرہ ایم انچہ بہار نسبت لفظ مشکل صراحت کند ہیچ</p>	<p>بگر و آوردن مصدر اصطلاحی بقول بہار (نبیل) (بگر و آوردن) مراد اوست حیف است</p>

<p>(س) ساق سپین تو بلورین است و اگر غلط گفته ام بگردن من و مولف عرض کند که در سند خواجہ شیراز (بگردن فلاں) مستعمل نیست بلکه (زیر بار بودن گردن) است نمی دانیم که محقق با نام و نشان چه قسم تحقیق می کند و چرا از موضوع خود غافل - از کلام محسن (خون بگردن) و از سند لا ادری (بگردن من) پدید است مخفی بباد</p>	<p>است که سنی لفظی این مشکل را ظاهری کند در برابری و نفی اصلا پید انمی شود - مخفی بباد که در نفی و مشکل فرقی است بین - قاتل - فاریا چون می خواهند که بقابلہ (الف) تفویض (ب) برای آن که نسبت (الف) این مقوله را استعمال می کنند (اردو) - یا اسکی گردگو نہیں پہنچ سکتا - یہ اس سے بہت پیچھے ہے -</p>
<p>که (چیزی را بگردن کسی کردن) بر ذمہ او کردن است و بس - از نیکه خون و آب مستعمل بگردن است استعمال این ذوقی دارد با هر دو</p>	<p>بگردن فلاں رفتن مصدر اصطلاحی - بول انند به کسکاف فارسی همان (بگردن رفتن) که گذشت (اردو) و بگھو بگردن رفتن -</p>
<p>حاصل این است که بگردن کسی مستعمل شد بجای (بر ذمہ کسی) (اردو) فلاں کی گردن پر فلاں فتنہ بگردن کردن مصدر اصطلاحی - بہار و</p>	<p>بگردن فلاں اصطلاح - بہار و اندیش نقل نکار ہر دو از معنی ساکت و می فرمایند کہ اکثر ہتھل این ! لفظ آب و خون و منت است و باغیاں</p>
<p>اندیش نقل نگار از تعریف این ساقست مولف عرض کند کہ (بگردن کردن چیزی) بمعنی انداختن چیز بگردن است (حافظ شیراز) شنیدہ</p>	<p>نیز آید (حافظ شیراز) منکے سردنیا ورم بدو کوں و گردنم زیر بار منت اوست و محسن ناثیر (ہر چند گل مسلم خواب گلشن است و</p>
<p>ام کہ سگلاں را قلاہہ می بندی و چرا بگردن</p>	<p>گر چہ ہی شود ہو خوش بگردن است و لا ادری</p>

<p>حافظ نمی کنی سنسہ (۱) (دو) گردن میں ڈالنا۔ باندھنا معنی دوم می کنند ہر دو موافق قیاس (اردو) (۱)</p>	<p>بگردن سر کشیدن مصدر اصطلاحی۔ (۱) بلند ہونا (۲) آسمان پر دماغ رہنا۔ آسمان پر دماغ ہونا</p>	<p>(۲۵۰)</p>
<p>کنایہ از بلند شدن (۲) تفاخر وغرور کردن است بقول امیر مغرور ہونا۔ فخر کرنا (بحرہ) آسمان پر</p>	<p>(ظہوری) (۳) خرمن خجست بگردن سر کشد دماغ یا ربا کبھی جھک کر وہ سہ لقانہ ملا (۴) امیر</p>	<p>(۲۵۱)</p>
<p>گردن ظہوری بیدوستی کہشت معاصرین عجم تصدیق آسمان پر دماغ یا ربا کبھی جھک کر وہ سہ لقانہ ملا (۴) امیر</p>	<p>بگردن بقول خان آرزو در چراغ بفتح بایکون کاف فارسی و رای ہملہ مفتوح وسین ہملہ دوح</p>	<p>(۲۵۲)</p>
<p>از سقر لاط خوب کہ آب در آن کم بہ ایت کند و استہ صراحت مزید کند کہ کلاہ بارانی ازاں سازند (زکی ہمدانی) (۵) بارگاہ طرب بادہ پرستان ابر است بہ شفقتی بگرس و بارانی باران ابر است</p>	<p>بہار گوید کہ کلاہ و بارانی ازاں سازند (دور) (۶) پس از داغ جگر ہر لالہ را بہ کلاہ بگرس گننا</p>	<p>(۲۵۳)</p>
<p>دادند بہ صاحب اندنقل نگارش صاحب بول چال بحوالہ معاصرین عجم گوید کہ بانات دورخی را نام است کہ آتما ہوت دورخہ ہم گویند مکلف عرض کند کہ اہم جامعہ فارسی زبان است بس</p>	<p>(اردو) ایک قسم کی دورخی بانات جس سے بارانی سہ ٹوپی بناتے ہیں جس میں پانی کا اثر نہیں ہوتا۔</p>	<p>(۲۵۴)</p>
<p>بگردن بستن آب مصدر اصطلاحی۔ کنایہ باشند آمدہ (صائب) (۷) ترا کہ دست و دلی ہست</p>	<p>از (۱) رونق آوردن در چیزی بہ تکلف و (۲) کار مشکل تر کردن معاصرین عجم معنی دوم را بر زبان</p>	<p>(۲۵۵)</p>
<p>قطرہ بفتشان بہ کہ چون گہر بگرہ بستہ اند آب (۱) (اردو) (۱) کوشش کے ساتھ کسی چیز میں</p>	<p>رونی پیدا کرنا (۲) بہت مشکل کام کرنا۔</p>	<p>(۲۵۶)</p>
<p>بگرمی بقول ناصری بگردن دوم و سوم امر است بگردن کردن و فرمایہ کہ بخند با گرمی نیز گویند</p>	<p>بگردن دوم و سوم امر است بگردن کردن و فرمایہ کہ بخند با گرمی نیز گویند</p>	<p>(۲۵۷)</p>

صاحب اند نقش بردار شدہ (ریحانی طوسی) گری ای ابر و بخند ای برق دای تند ر بزار
تا مگر باز امں جہاں آرند فریخ نو بہار ہ موثف عرض کند کہ گرمیدن مصدر است کہ می آید و گری
امر حاضرش بہر دو تختانی آخرہ و امں مزید علیہ و مخفف آن بزیادت مودہ در اول و حذف
یک تختانی از آخر۔ بعضے برانند کہ مزید علیہ امر حاضر گریستن است و منی دانند کہ امر حاضرش گریستن
است۔ اندر نیصورت باید کہ امں را بحذف سین ہملاہ آخر گیریم و اصل آنست کہ فارسیان
در محاورہ خود استعمال امر حاضر گرییدن بیشتر می کنند۔ و محققین مصادر ہند نژاد غور حقیقت
منی کنند (گریدن) مصدری نیامدہ کہ امں را متعلق بدو کنیم (اردو) رور و نا کا امر حاضر۔

(۳۵۹)

بگر بیان گرشیدن | مصدر اصطلاحی۔ (اردو) (۱) اپنے سر کو گریبان میں چھپانا۔
(۱) ہمینی مخفی کردن سر بگر بیان و (۲) غور و فکر (۲) گریبان میں منھ ڈالنا۔ بقول آصفیہ۔
کردن (صائب) صاحب زبرگ ریز بر فیض سر جھکا کر تامل کرنا۔ گردن جھکا کر غور کرنا۔ دیکھو
نو ہار ہ جوں بچھہ ہر کہ سر بگر بیان کشیدہ آ بر آوردن سر بچیب۔

بگزادہ | اصطلاح۔ بقول اند بجا کہ فرہنگ فرنگ بالکسر معنی امیر زادہ و رئیس و شریف
موثف عرض کند کہ رگب است از ہاں بات کہ گذشت (اردو) امیر زادہ۔ نگر۔ رئیس۔ شریف۔

(۳۶۰)

بگز مہتاب پیودن | مصدر اصطلاحی۔ گفت با من ہم ہ بگز مہتاب پیائی بگل خورد
کار بکار و پیودہ دبی نتیجہ کردن است کہ مہتاب اندائی ہ (اردو) ہوا مٹھی میں بند کرنا (دیکھو
را بگز پیودن و از نتیجہ آگاہ شدن ممکن نیست آب پیرو پیودن)۔

(الف) بگسل | (الف) بقول برہان بجر

<p>عرض کند که ای اول زائد و لیکن گسلانیدن بدون مؤتده مستعمل نیست اگرچه موافق قیاس است و گسلیدن به همین معانی می آید اگرچه بظان لازم این معلوم می شود و لیکن آن هم مرادف این است - قیاس تقاضای آن می کند که گسلانیدن را بجایش قائم کنیم که اصلت و این مرید علیها صراحت ماخذ این را بر بسلانیدن گذاشت - معنی دوم اصل است و معنی اول و سوم و چهارم مجازش با جمله الف امر حاضر (ب) شامل بر همه معانی (ب) آنچه محقق اول الذکر الف متعلق به (ب) گسلستن) داند غلط کرده است (ارو) الف امر حاضر (ب) کاد (ب) (۱) کاٹنا - (۲) جد اکرنا (۳) توڑنا (۴) هست کرنا -</p> <p>بگسیختن بقول شمس بقسم باوای فارسی قطع کرده گسته مؤلف عرض کند که گسیختن مصدریت که بجایش می آید مرادف بگسلانیدن که گذشت صراحت ماخذش هدر انجا کنیم درینجا</p>	<p>(ب) بگسلانیدن اول و سین بی نقطه و سکون ثانی و لام امر (ب) گسلستن) و از هم جدا کرد و فرماید که این لفظ را جائی استعمال کنند که ممکن بود و این معنی در چیزهای دیگر بطریق حقیقت است و در انسان و مردمان بطریق مجاز یعنی ترک اختلاط و آشنائی کن - صاحب ناصری هم ذکر این کرده از منوچهری خطاب به اسپ خود گوید: بیابان در نور و در کوه بگذارد: منازلها کجوب و راه بگسل (ناصر خسرو) کشتی آستجهاں چورفت رفتی تو به ورمی نزدی طمع او و بگسل به (وله) جبل ایزد حیدر است اورا بگیرد و ز فلان و بونفل بگسل خیال به و فرماید که معنی بریدن نیز در شراب بالاثبات می شود و مجاز یعنی ترک اختلاط و آشنائی کردن و صفت ترک کننده نیز آمده (ب) بقول بحر البکر گسلستن یعنی (۱) بریدن و (۲) از هم جدا کردن و (۳) شکستن و (۴) سست گردانیدن کامل التصریف و مضارع این بگسلاند مؤلف</p>
--	---

همین قدر کافی است که سیخته اسم مفعول آنست
 با همه معانیش و این مزید علیه آن بزیادت مؤدّه
 در اولش ضرورت نداشت که مثل اسم جامد این
 را قائم کنند (ارو) و بگویند سخن جو مراد فیه
 بگویند این کایه اسی کا اسم مفعول است -
 بگفتار آوردن استعمال - بمعنی حقیقی یعنی
 کسی را آماده گفتگو کردن (صائب ه) سماع
 صاحب سخن را بر سر کار آوردن غنچه خاموش
 بلبل را بگفتار آوردن (ارو) بات کردن بر
 آماده کرنا - بگفتارنا -
 بگفتار شته مغز از سر کنم صاحب مؤید این
 بگفت کسان مغز در سر کنم رابطور مقوله
 قائم کرده گوید که یعنی بگفتار شته سخن را سرایم
 و بگفتار دیگران خاموش باغم - این است
 در نسخه مطبوعه مطبع نو لکثور و در دیگر نسخ قلمی
 مؤید در مصرع اول بجای (مغز از سر کنم) مغز
 را تر کنم نوشته و همین است اصل الفاظ شعرو
 تصحیف مطبع نو لکثور و لیکن این مقوله عجم نیست و هر چه
 از این شعر قابل اخذ است (مغز تر کردن) و مغز
 در سر کردن) و این هر دو مصادر اصطلاحی -
 بجایش می آید در ردیف میم و ای بر صاحب مؤید
 که برای تأیید فضلا از موضوع خود قدم بیرون
 می نهید و این را در ردیف مؤدّه می آورند
 و مقوله نام نهد و اد نقل شعر نظامی با خفای نا
 سخن می سراید - عجیب نیست که بعضی تأیید فضلا
 امتحان شان می گیرند (ارو) ناقابل ترجمه
 و بگویند (مغز را تر کردن) و (مغز در سر کردن) -
 بگفتن آتش - دهن نمی سوزد مثل -
 صاحبان خزینه الامثال و امثال فارسی ذکر
 این کرده از معنی و مثل استعمال ساکت و کلفت
 عرض کند که فارسیان این مثل را بجائی زنند که
 مقصود شان از نقل سخن باشد یعنی چو کسی
 نظر بر قبح قولش اصرار کند می گویند که (نقل
 گفتار کنر نباشد) و استعمال این مثل هم می کنند

<p>برادرند بر دوش در بہشت بگل پدیان ما تو کس حجاب می گیرد چہ مؤلف عرض کند کہ (بر آوردن در) بجایش گذشت و اس متعلق است بہ ہاں (اردو) دروازہ ہنسی سے بند کرنا۔</p>	<p>منقصودشان ہمین قدر است کہ اگر نام آتش بر زبان گیرند دہن نمی سوزد و اگر کفر کسی را نقل کنند نہ قتل آں کا فر نمی شود (اردو) دکن میں (نقل کفر نہ باشد) اوس موقع پر متصل ہے۔ جب کہ کوئی شخص کسی کے قول قبیح کا ذکر اپنی زبان سے کرنے میں تامل کرے۔</p>
<p>(۳۵۱) بگل خورشید اندودن مصدر مطلق مراد ہاں بگل آفتاب اندودن کہ گذشت و سند این بر (بگزشتاب پیودن)</p>	<p>(الف) بگل آفتاب اندودن مصدر مطلق (ب) بگل آفتاب پوشیدن صاحبان</p>
<p>(۳۵۲) بگل خورشید پنہاں کردن مصدر مطلق مراد مصدر گذشتہ (انوری) بر من از خورشید ہم پیدا تر است بگاں بگل خورشید</p>	<p>(۳۵۲) شمس و مؤید و ہفت ذکر الف کردہ و استعمال ب در کلام انوری یافتہ می شود کہ مراد (الف) است و الف ہاں است کہ بر آفتاب بگل اندودن (گذشت (انوری) لیکن</p>
<p>(۳۵۳) بگل پنہاں می کنم (اردو) دیکھو آفتاب بگل اندودن۔ بگل در ندارد مقولہ۔ بقول شمس یعنی بقالب ندارد و دیگر کسی از متقین فارسی زبان</p>	<p>بگل آفتاب چوں پوشم بچوں پشت چہ ماہ نو دو تا دارم (اردو) الفوب۔ دیکھو آفتاب بگل اندودن۔</p>
<p>(۳۵۴) بگل بر آوردن در مصدر مطلق بند کردن در بگل باشد (صائب)</p>	<p>(۳۵۴) بگل بر آوردن در مصدر مطلق بند کردن در بگل باشد (صائب)</p>

معاصرین عجم ہم ہر زبان ندارند پس بدون ہند نژاد ادما از بی تحقیقے کاری گیرد (اردو)
 سند استعمال میں را تسلیم نہ کنیم کہ محقق قالب میں نہیں ہے۔ نہیں رکھتا ہے۔

(۱۱۵۸) **بگل رفتن پا** استعمال (۱) رفتن پای در گل یعنی حقیقی و (۲) کنایہ ادماقت رفتار نماں
 د معذور شدن (صائب ۷۷) چوں گل رفت ترا پای بدل دست گذارہ این
 خانیست کہ شب بندری و بکشتائی صبح (اردو) کیچڑ میں پھنسنا۔ بقول آصفیہ (۱) دلیل
 میں دھنسا (۲) کسی مصیبت یا دقت میں گھسنا (آتش ۷) مجھے دیوانے کی زنجیر سے آزاد
 ہے (۳) وہ کیچڑ میں پھنسا ہے جو ہے آب و گل کے زنداں میں (۴)۔

(۱۱۵۹) **بگل فروشدن پا** مصدر مطلقا۔ ہم ذکر میں کردہ اند و بعض ازاں ہا صراحت کر
 در ماندن پای در گل و قوت رفتار باقی ماند
 د معذور شدن از رفتار موافق قیاس است
 (۲) بگل گرفتن مزار را بہ ہنم کاف
 (صائب ۷۷) نمی روم بہ بہشت برین رخا
 خویش بہ بگل فرو شدہ پایم دستا نہ خویش
 (اردو) کیچڑ میں پاؤں پھنس جانا میل سکنہ
 (۱) بگل گرفتن مصدر اصطلاحی۔ بقول
 رشیدی خص پوش کردن صاحب برہان
 می فرماید کہ کنایہ ادخس پوش کردن و معنی نمودن
 است صاحبان را تہ و ہفت و بحر و سراج
 (اردو) را خپوش کرنا۔ گھاس پی چھپانا۔

(۲) پهلویوں میں چھپانے جیسے قبر کو پهلویوں میں چھپانا۔	بجگم بقول برہان و اندر مراد ہاں بجگم
بگلو بستن مصدر مطلق - بقول بحر مراد برگرد	کہ بکاف عربی گذشت - دیگر کسی از متحققین
انگندن مؤلف عرض کند کہ مشتاق سند می بشیم	فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف عرض کند
کہ از زبان معاصرین عجم شنیدیم و دیگر محققین فارسی	کہ بتدل ہاں بجگم است چنانکہ کند و کند و صرحت از بد بجم
زبان ازین ساکت (اردو) دیکھو برگردن انگندن - کردہ ایم کہ بقاف عرض کاف کرشد (اردو) دیکھو بجم کے پہلے	
بگمار بقول سروری کہ برہمنی مستولی کن (رشد و طوطا ۵) باز گردان ز حرب لشکر نوش	
بر دل از لہو لشکری بگمار پد مؤلف عرض کند کہ امر حاضر مصدر گماردن است کہ بجای خودش	
می آید و متحققین مصادر این را امر حاضر گماشتن قرار داده اند و صراحت کافی بجایش کنیم دریں جا	
ہیں قدر کافی است کہ مؤدّہ در اوّل این زائد و ضرورت نہ داشت کہ سروری این را بطور اسم	
جامد جادہد گمان غالب است کہ او اسم جامد خیال کرد (اردو) دیکھو مصدر گماردن - یہ اسکا امر حاضر ہے	
(الف) بگماز بقول سروری باکاف فارسی و میم پرواز - (ا) شراب را گویند (فردوسی	
۵) نوازندہ چنگ و چنگ چنگ پد ز دل برده بگماز چوں زنگ رنگ پد و فرماید کہ در فرہنگ	
بمعنی (۲) پیالہ نیز آورده (انسیکتی ۵) ای مہر ضیا بخش برآ از خاور پد بگماز نشاط نوش	
بر روی قمر پد (فردوسی ۵) تو با این سواراں بس ارجمند پد بیارای دل را بہ بگماز چند پد	
و گوید کہ صاحب شرف نامہ و میرزا ابراہیم بمعنی (۳) غم و اندوہ و (۴) مہانی آورده اند و اس	
خلاف جمہور است - صاحب جہانگیری با اوّل کسور و ثانی زده بذکر معنی اوّل و دوم گوید کہ	
(۵) بمعنی شرب خوردن ہم (فردوسی ۵) بہ بگماز نشست کرد و ز شاہ پد ہمید وں بزرگان ایران	

سپاه پد و فرمایید که (بگاز کردن) کنایه از مجلس شراب داشتن است (دروسی) یکی بزم سام
 انگهی ساز کرد و سه روز اندران بزم بگاز کرد و صاحب رشیدی بذر معنی اول می فرماید که
 (بگاز چند) بمعنی شراب چند عبارت از پیاله چند است و (بگاز کرد) یعنی بزم شراب داشت
 صاحب برهان با کسر ذکر همه معانی کرده صاحب ناصری بذر جمله معانی بالا معنی سوم و چهارم
 را بحواله برهان نقل کند و صاحب جامع ذکر هر پنج معانی بصراحت کند صاحب مؤید (در نسخه
 مطبوعه مطبع نوکشیر) بذر معنی اول دسوم و چهارم بحواله صاحب تفسیر گوید (۶) نوعی از ابریشم
 کمینه هم که آنرا بوشه نام است و قیل بهمانی شراب (الخ) و در دیگر نسخ قلمی مؤید ذکر معنی ششم نیست
 بلکه این معنی بعد لفظ بگاز بر (بلا به قو) نوشته تصروف مطبع نوکشور بیش نباشد که تبرک
 (بلا به قو) قهریش را بدیل بگاز آورده خان آرزو در سراج گوید که معنی اول حقیقی است
 و بمعنی بهمانی شراب و پیاله از عالم قهوه باشد که معنی قهوه خانه مستعمل و (دو بادو) و (سه بادو)
 بمعنی دو ظرف بادو بطریق ذکر مظروف و اراده ظرف و فرماید که آنچه بمعنی شراب خوردن
 نوشته اند اراده ازاں بزم شراب است و بس مؤلف عرض کند که هر پنج معانی را تسکیم کنیم
 با اعتماد جامع که صاحب زبان است و معنی اول را حقیقی دانیم بمعنی شراب و اصل آن بخمار بود و مرکب
 از خمار عربی بابا به معنی چیزی که با او خمار است کنایه باشد از شراب در محاوره زبان
 خای حجه باکاف فارسی بدل شده چنانکه فرسخ و فرسنگ بزیادت فون و رای مهله بدل شد
 به زای هوز چنانکه برغ و بزغ یکی از معاصرین عجمی فرماید که اسم جابد فارسی قدیم به زای
 فارسی (بگاز) شنیده ایم (و الله اعلم) باجملا این معنی اول اسم جابد فارسی قدیم است و معنی

دوم مجاز آن چنانکه خان آرزو تعریفش کرده و در کلام خسیکی گجاز بمعنی اول هم توان گرفت و در کلام فردوسی که بذیل معنی دوم نقل شده اگر گجاز را بدون اضافت خوانیم و چندی را بمعنی چند بگیریم معنی اول هم درست میشود و معنی سوم هم مجاز معنی اول است که خمار شراب کم از غم و اندوه نیست و معنی چهارم هم مجاز اول که اکثر در بهانی عجم شراب می باشد - حالا عرض می شود نسبت به پنجم - از کلام فردوسی که به ذیل معنی پنجم منقول است مصدر اصطلاحی (به گجاز نشستن) مستعمل که بمعنی شراب خوردن و شراب نوشی کردن است و آنچه جهانگیری (گجاز کردن) را بمعنی مجاز شراب داشتن از کلام فردوسی پیدا کرده است هم درست و نتیجه مصدر مرکب است در محاوره زبان با کلمه (ب) گجاز کردن | بمعنی که در اسناد بالا گذشت از ملقات همین گجاز است - صاحبان برهان

(ج) گجاز نوشیدن | دهفت و سحر هم ذکر (ب) کرده اند (ارو) (الف) (ا) شراب - مؤثث

(۲) پیاله شراب - جام شراب - ساغر شراب - مذکر (۳) غم و اندوه - مذکر (۴) بهانی - مؤثث

(۵) شراب خواری - مؤثث (ب) محض شراب قائم کرنا - (ج) شراب پینا -

بگند | بقول برهان بفتح اول و ثانی و سکون نون و دال اسجد بمعنی آشیان که جادو مکان مرغها باشد - صاحبان ناصری و جامع دانند ذکر این کرده اند - صاحب سفرنگ بشرح شخصت و ششمی فقره (نامه سوم شست شنای کلیه) این را لغت ژند و پاژند بمعنی مطلق جادو مقام گفته مؤلف عرض کند که تخصیص با آشیان مرغها مجاز آن باشد اسم جادو فارسی قدیم است و پس - مخفی مباد که صاحب برهان بر لفظ کند بجان عربی بدون مؤوده گوید که در ترکی زبان دیهم را گویند - صاحب کنز هم ذکر این کرده - پس عجیب نیست که فارسیاں از همین لغت ترکی زبان کاوند عربی را بفارسی بدل کرده

بزیادت موضحہ مغربی بدین معنی قرار داده باشند۔ صاحبان قواعد فارسی برای این تبدیل کلین
لفظ را بسند آورده اند (اردو) آشیان و آشیانه بقول امیر آشنینہ سے مشتق معلوم ہوتا ہے جس کے
معنی دری میں پرند کا انڈا۔ مذکر۔ پرندوں کا گھر جسے گھوسلا کہتے ہیں (اس کا تفصیلی بیان آشیان گزراں
بگنگ بقول سروری بحوالہ فرهنگ بہ کاف اول فارسی بروزن مردک حیران م بریدہ۔ صاحبان
بگنگ برہان و ہفت و انسد ذکر ایں کردہ اند و صاحبان ناصری و جہانگیری و جامع رشیدی
اس را بہر دو کاف فارسی آورده اند و خان آرزو گوید کہ آنچه برہان ایں را بکسر اول بروز
درنگ آورده مصحف است مؤلف عرض کند کہ ہین لغت بہر دو کاف عربی بجایش گذشت
جو میں نیست کہ ایں بمثل آن باشد کہ کاف عربی بفارسی بدل میشود چنانکہ کند و کند (اردو) دیکھو بگنگ۔
بگنی بقول سروری بفتح با و سکون کاف فارسی و کسرون نوعی از شراب کہ آنرا بنیند خوانند
(استاد طہاں) مست گشتم ز جرعه بگنی پد شد مزاجم ز بنگ مستغنی پد و فرماید کہ بای فارسی
ہم آمیخ۔ صاحب جہانگیری ہی فرماید کہ شرابی است کہ از برج و جوارزن و امثال آن سازند
(مولوی جنوی) بخور بی قفل و کوزہ می کو شکند روزہ پد نہ زانگور است و ز شیرہ نہ از بگنی
نہ از بخسم پد صاحبان رشیدی و مصطلحات و برہان و بہار و ہفت و انسد و ناصری و جامع و مؤلف
و سراج ہم ذکر ایں کردہ اند مؤلف عرض کند کہ اصل ایں بگینی بدوبہ بای فارسی بزیادت
تحتانی بعد کاف فارسی مرگب از بگین و بای نسبت۔ بگین بروزن بقیں لغت ژند و یادگار
را نام است و آن غلہ ایست کہ گذشت پس معنی لفظی ایں فسر ب غلہ اردن و کنایہ از شرابی
کہ با اردن ساخته میشود و آنچه شراب بای برنجی و جوی را ہم بہ ہین اسم موسوم کردند مجاز است

وہیں (اردو) ایک خاص قسم کی شراب جسکو عربی میں نمبید کہتے ہیں کنگنی اور چاول اور جہنمائی جاتی

بگوش آمدن | مصدر اصطلاحی - بقول بہا

مراد (بگوش خوردن) یعنی شنیدہ شدن (میرزا

جلال الدین اسیر شہرستانی) نالہ زنجیری آید

بگوش بہ آشنائی حلقہ برداری زندہ (نظامی

ع) عتاب عروساں نیاید بگوش بہ صراحتی تھی

گشت و ساقی خموش بہ (صائب) نہ ہر نواد

عشاق کی بگوش آید بہ زعندیب مگر نالہ بگوش

آید بہ (ظہوری) بان مار بر خویش از

غم ضحاک پیچیدم بہ حکایت ہی اہل پند ہر گام

بگوش آمد بہ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس

است (اردو) آواز کان میں آنا - بقول اہرستانی

دینار نصیر) قیثہ فراد کی آواز آئی کان میں

اس دل دیوانہ نے جس سنگ پر پہلو کیا -

بگوش جان شنیدن | مصدر اصطلاحی بہ

و بطور و رغبت شنیدن (اندی) نالہ تھیں

دل بہ پیہم بہ راز تو بگوش چاہی شنیدیم (اردو)

بگوش رسانیدن | مصدر اصطلاحی -

(اردو)

بِقَوْلِ بَیْزَادِ (بگوش زدن) بمعنی شنوانیدن	عذار تو خوششید را بدام کشیده ز بهانه حلقه بگوش
مَوَلَفْ عَرْضْ کند که کنایه باشد از رسانیدن	به تمام کشیده (ظهوری) چه حلقه با که بپا
خبری بگوش - مراد معنی اول (بگوش زدن)	طره برسدیم که کجاست بخت کز آنها یک بگوش
که می آید (اردو) سماعت تک پیچانما - سوزنا -	کشم و مَوَلَفْ عَرْضْ کند که کنایه است که
بگوش زدن مصدر اصطلاحی - بقول	مولایان سلف در گوش غلامان خود بر سبیل عطا
بهار (۱) مراد (بگوش کشیدن) بمعنی شنوانیدن	غلای حلقه از من یا طلا یا نقره - بی کردند و
رمانی یزدی (۲) واعظ مزین بگوش من افسانه	از همین عمل شان این اصطلاح قرار یافت
بهشت که کاوازا بن دهل بن اردو میرسد	(اردو) کسی کو اپنا غلام بنانا -
(دله) (۳) مزده عیسی بگو شتم می زند دوران	(الف) بگوش کشیدن مصدر اصطلاحی
باورم ناید که نبود هیچ بر چیز اعتماد و مَوَلَفْ	بقول بهار داندش نقل نگار مراد (بگوش
عرض کند که از معاصرت عجم به تحقیق پیوست	زدن یعنی شنوانیدن (مخلص کاشی) (۴) حیفا
این (۲) اکثر بمعنی لازم است یعنی مراد	باشد پند گفتن با نصیحت ناشنو - این در
بگوش خوردن چنانکه گویند: این خبر بگو شتم	یکتا چرا باید بگوش اگر کشیده (حکیم زلالی) (۵)
زدن (۱) (اردو) (۱) دیکو بگوش رسانیدن -	بگوشش عقده گوهری کشیدم - چون و صبح
(۲) دیکو بگوش خوردن -	بر گل می وزیدم - (نصرت خان عالی) (۶)
بگوش کسی حلقه کشیدن مصدر اصطلاحی	ز شعر خود غزل تازه بده عالی - بایس بهانه
عبید و غلام قرار دادش (صائب) (خط	صدائی بگوش یا کشتم - (میر معصوم کاشی

<p>نزاکت معنی را از دست می دهد - قتال - (ارو) (الف) دیکو بگوش زدن (دب) حکایت شنانا - (ج) شنانا -</p>	<p>۵) زبیر ضعیف شدم در خزان گلستان را بدو بگوش صغیری که در بهار کشتم موکوت عرض کند که این مصدر عام بمعنی (کردن در گوش)</p>
<p>ل بگوش هوش شنیدن مصدر عامه طحی بقو اندر مرادف بگوش دل شنیدن که بجایش مذکور زاهدی ۵) بگوش هوش شنیدن حکایت فصاحت به بیت صبر نهادم بجل بیزاری به موکوت عرض کند که اگر چه بهار در مصرع اول (بگوش هوش شنیدن) نقل کرده لیکن عیبی ندارد که موافق قیاس است</p>	<p>باشند و بس اگر استعمال این با لفظ حلقه شود خاص دارد چنانکه در مصدر گذشته گذشته و مخلص کاشی استعمال این مصدر عام با و کتا کرد است و معنی آن کشیدن گره در گوش است و بس همچنین حکیم زلالی استعمال این کرده است البته ظهوری .....</p>
<p>۵) بگوش هوش شنیدن حکایت یکه نقل شدیدی دانند و ناصری و مرادف بگوش چنانکه بگوش نیز می کرد یعنی بوقت برخواست و دید موکوت عرض کند که حقیقت رگه (بجایش گذشته جزیر نیست که این مخفف آن است بخلاف الف چنانکه راه و راه و راه (ارو) استند اینهمه اشعار - امتیاز در معنی نمی کنند و بیکو بگما -</p>	<p>۵) بگوش کشیدن حکایت شنو شنیدن حکایت آورده همچنین خان عالی .... ۵) بگوش کشیدن مصدر را به معنی شنیدن و رساندن آواز بگوش استعمال کرده است و و میر معصوم کاشی (کشیدن صغیر) بمعنی کردن صغیر آورده پس مخاطب التلیلی بهار است که استند اینهمه اشعار - امتیاز در معنی نمی کنند و بیکو بگما -</p>
<p>(الف) بگوش کشیدن ۵) بگوش کشیدن ۵) بگوش کشیدن</p>	<p>(الف) بگوش کشیدن ۵) بگوش کشیدن ۵) بگوش کشیدن</p>

(ب) بجهان

که به هندی آن را گهتی نام است و مراد آن در نسخه قلمی بعض

(ج) بجهان

(ج) ذکر الف کرده بزیادت میم بعد الف و قبل از نون و صاحب اندر

(ج) تختانی بعد های هوز و قبل الف آورده ذکر (ب) هم کند و متفق بانسخه نوکشور است -

صاحب محیط ذکر این نکره و در کتبی هر چه نوشته است نقلش برجهان و بکهاکن کرده ایم -

یکی از معاصرین عجم گوید که ما (الف) را شنیده ایم که در فارسی قدیم حب القلت را می گفتند و (ب)

مخفف آن باشد - مخفی مباد که صاحب نوید الف و ب را بذیل لغات فرس آورده و (ج) نتیجه

تصحیف مطبع نوکشور باشد و پس - با جمله الف را اسم جابد فارسی قدیم دانیم و (ب) مخففش و

(ج) چیزی نیست - مخفی مباد که بجهان و بجهان به کاف عربی به همین معنی گذشت - پس (ب)

را بمبدل بجهان دانیم یا آنرا بمبدل این که کاف فارسی بعربی و بالعکس آن بدل می شود و چنان

کند و کنند و آنچه در (الف) میم عرض تختانی قائم شده جادار و که آنرا هم بمبدل بجهان نیا

کنیم که به کاف تازی مذکر شد - اندر اینصورت تبدیل تختانی با میم یا بالعکس آن خلاف قیاس

می نماید که از نظر مانگدشت و متقنین فارسی زبان هم ذکر این نکرده اند و ازینکه محققین زباندا

ازین لغات سکوت و زریع اند و صاحب مفردات طب هم ذکر این نکرده تحقیق مزید نسبت

لغت دشوار است - (ارو) دیکو بجهان -

بکیارق

بقول اند با لکسر و ضم رای مملعت فارسی است (۱) نام امیر (۲) بمعنی غلامان

یک صاحب - صاحب غیاث ذکر این بحواله لطائف اللغات کرده موقت عرض کند که دیگر

محققین فرس و اهل زبان ازین سکت - معاصرین عجم هم بر زبان ندارند و معاصرین ترکی ای

نعت ترکی زبان گویند۔ اگرچہ صاحبان کنز و لغات ترکی ذکر اس نکرده اند۔ لیکن از ترکیب لفظ
 بگت بایارق قیاس می خواهد کہ نعت ترکی باشد واللہ اعلم بحقیقتہ الحال (اردو) (۱)
 امیر۔ مذکر (۲) ایک مولی کے غلام۔ مذکر۔

(الف) بگیر آمدن	مصادر اصطلاحی۔	برزبان و محققین مصادر گیر را امر حاضر
(ب) بگیر آوردن	(ب) بقول بہار	گرفتند دانستہ اند و لیکن نہ چنانست۔ بلکہ
بدست آوردن چنانچہ گویند ۱۱ فلاں چیز گیر آورم	یا فلاں شخص بگیر من آمد ۱۱ صاحب اند نقش	امر گیر دن است کہ مرکب باشد از اسم
برداشتہ۔ اگرچہ دیگر محققین فارسی زبان ازین	ہمین است گیرانیدن کہ بجایش می آید۔	مصدر گیر د۔ علامت مصدر دن و متعلق
ساکت اند و لیکن معاصرین عجم بر زبان دارند و	از معاصرین عجم شنیدہ ایم گویند کہ ۱۱ آں چیز	معاصرین عجم ازہمین اسم مصدر گیر یصد
بگیر من نیامد ۱۱ یعنی ہمدست و حاصل نشد۔	است بزیادت متحدہ در اولش و در گیر	مرکب (گیر آمدن) بر زبان دارند و
منفی مباد کہ (گرفت و گیر) حاصل بالمصدر گرفتن	و دار کہ بجایش می آید ازہمین نعت	ایں ہر دو مصدر زیر بحث مزید علیہ
است کہ بجایش می آید و مصدر گرفتن مرکب	بجایش مذکور شود (اردو) (الف قبضہ	است بزیادت متحدہ در اولش و در گیر
از گرفت و علامت مصدر تن باشد کہ صراحت	کامل بجایش کنیم و مصدر (گیر دن) اگر	و دار کہ بجایش می آید ازہمین نعت
چہ متروک است و لیکن امر حاضرش گیر	میں آنا۔ حاصل ہونا۔ ہاتھ آنا (ب قبضہ	صراحت کامل ہر یکی
	میں لانا۔ حاصل کرنا۔	بجایش مذکور شود (اردو) (الف قبضہ
		میں آنا۔ حاصل ہونا۔ ہاتھ آنا (ب قبضہ
		میں لانا۔ حاصل کرنا۔

موثقه بالام

بل. بقول سردری بکسر با (۱) بمعنی بهل و بگذار (حکیم سنالی) بل تا کف پای تو بهیم
 انگار که مهر لاکائیم بد (شرف شفره) مرا گوئی بگو حال دل خوش بد و لذت خونی شود بل تا
 نگیریم بد صاحب جهانگیری گوید که مخفف بهل است صاحبان هم ذکر کن که دو صاحبان جامع و ناصری سرانجام
 این را آورده اند مؤلف عرض کند که بهلین مصدر است که بجاییش می آید و امر حاضرش
 بل و مزید علیه آن بزیادت موصوفه بهل و این مخفف آن است بحدیث باسی هنوز. قول سردری
 و ناصری و جامع که از اهل زبانند اعتبار را شاید و موافق قیاس است (اردو) چه مرده
 بهلین کا امر حاضر.

(۲) بل. بقول جهانگیری و جامع با اول مضموم احمق و نادان که آنرا بتاری البه گویند از سرلی
 معنوی (من بلم خود را اگر زخمی زدم بر خود زدم بد و ربطزاری ر بوم رخت طزاری چه
 شد بد مؤلف عرض کند که بعضی از معاصرین عجم گویند که مخفف بوالهوس است که فارسیان
 استعمالش کرده اند و لغت فارسی زبان نیست ولیکن میتوانیم مفیرس گفت. اگر از خیال شان که
 تحقیق زائد دارد. قطع نظر هم کنیم. باعتبار صاحب جامع که از اهل زبانست توانیم قیاس کرد که
 اسم جامد فارسی زبان است و جامد که مخفف و مفیرس آیه گیریم که بقول منتخب لغت عرب است
 بالضم جمع البیعنی نادان یا مخفف و مفیرس آیه باقی حال در تفسیر این تامله نمی نماید.
 (اردو) نادان - احمق - مذکر.

(۳) بل. بقول جهانگیری و برهان و جامع با اول مضموم بمعنی بسیار چنانکه بلهوس و بلهک بمعنی

بسیار هوس و بیار کام صاحب رشیدی می فرماید که مفرد متصل نشده (ر و دگی) در پیش خود
 آن هجر چه بیکامه نهم و پروین ز سر شک دیده بر جامه نهم و فرماید که بعضی گفته اند که صحیح
 بوالهوس و بوالکامه است و این از باب کینیت است که در محاورات عرب متصل است بمعنی
 ملازم شمی - پس بوالهوس و بوالکامه کسی که ملازم هوس و کام خود باشد چنانکه عرب ابو تراب و
 ابوالفضل و مانند آن گویند و مراد مقارنت و ملازمت تراب و فضل و مانند آن کنند چنانکه
 در فرهنگ سامانی گفته و حق آنست که در فوس این اعتبارات بعید است و در عربی صحیح بانه
 بکلیک و بلغاک و امثال آن که بیشتری آید از این است چه اعتبار کینیت در آنها درست نیست
 اما بلفظه که در فرهنگ برای این معنی شاید آورده درست نیست چه بلفظه یکسر باست محقق
 بلفظه بمعنی بیند و خسته چنانکه سامانی گفته که الفقهه اندوخته و چون حرف با بدلان مقارن
 شود الف با بدل گر (در انتهی) صاحب مصری هم تفتق با صراحت رشیدی - غان آرد و در
 سراج تذکر قول رشیدی گوید که بوالهوس را فاسی شمر دن خطاست زیرا که هوس در عربی بمعنی
 عشق است و چون عشق ناپایدار و خام خصوصاً مجازی را از امراض سودائی و دماغی شمرده اند
 آنرا هوس گویند و بنا بر این کیمیا گران را هوسین خوانند یعنی در جنون اندازده مردم - و لهذا
 بوالهوس بالف و لام دیده شده - هر جا دیده شد برسم الخط - بالکامه و غیره ابایی تمام دارد
 از قوسیه بعضی مذکور هر چند الف و لام از راه تفتق بعضی فارسیان عربی و در الفاظ فارسی آورده
 چنانچه استاد درویش و اله هروی در ششوی که مقابل شفه العزیزین غافانی گفته گوید (ه)
 تا مهر تو گشت زلفشال و زو آن خورشید بن شد خراسان و در تفسیر و دیگر آنکه خورشید را بالف

و نون که علامت صیغه تشبیه است آورده و نیز از متاخران نعمت خان عالی المخاطب به نوشند خان که در فضائل و کمالات و زبان دانی او هیچ کس را شک نیست گوید که (ح) گل مگرلات انا الیار زده در گلشن بد بر سر دار خیال سر منصور کنم بد پس آنچه بعضی از متاخران برین مصرع سیر ز اعبدا القاد بیدل مرحوم (ج) التوید آفتاب عالم تاب بد اعتراض دارند از قلت تدبیر است و با آخر فرماید که نزد مؤلف فقیر چیز دیگر مقرر است و آن آنست که این قسم تصرفات کیاب بر تاد سخن که به پایه استادی رسد جائز است و نوشن را گو که عراقی یا خراسانی باشد درست نیست (انتهی) مؤلف عرض کند که صاحب جامع محقق اهل زبان و معتبر تر از خان آرزو است و آنچه در باره زبان خود گفته اعتبارش کنیم و ل را اسم جامد فارسی زبان دانیم و بیهوس را (بدون) و او بعد موصوفه و بدون الف لام فارسی دانیم و ضرورت ندارد که با (بو الهوس) عربی مقابله و بحثی کنیم که هیچ ضرورت دخل معقولات و طبع آزمائی بر توید محاوره اهل زبان نیست آنچه خان آرزو نسبت بعض محاورات فرس (که بقاعده عرب الف لام بروزیده کرده اند) بحثی کرده ضرورت آن نیست که نسبت محاوره شان از قیاس کار گیریم. کتب لغت پابند و وابسته زبان است نه بالعکس این. اگر داله هروی (ذو انخور رشیدین) نوشت تفتن نباشد و اگر خان عالی (انا الیار) گفت غلط نیست و آنچه خان آرزو این قسم استعمال را مخصوص استادان کند و دیگران را ازین قسم استعمال منعی فرماید نمی دانیم که طنبوره چه می سراید. هر چه قابل محاذ است همین قدر که ماورای الفاظ مستعمله مذکوره بالا بر بنیاد قیاس و دیگر لغات عرب را باین تصرف استعمال نکنیم ولیکن اگر (ذو انخور رشیدین) و (انا الیار) ماور کلام فارسی خود بسند بالا استعمال کنیم عیبی

و این قسم استعمال را تغنن نام نهادن کارخان آرزو است اوئی داند که فارسیاں در زبان خود بر سبیل تفریس در لغات عرب چند تصرّف با کرده اند (اردو) بہت - دیکھو بسیار -

(۴) بل - بقول برہان و جامع بفتح اول و سکون ثانی پاشنہ پا - صاحب ناصری مذکر این از فردوسی سند آورده (س) در پنج آں بر و برز و بلای تو پد رکیب دراز و بل و پای تو پد خان آرزو در سراج مذکر قول برہان گوید کہ این خطاست و صحیح بدین معنی بای فارسی است و فرماید کہ قوسی پگت بکاف فارسی بدین معنی آورده آں نیز تصحیف و صحیح بلام است مؤلف عرض کنند کہ آنچه بہ بای فارسی بدین معنی می آید بالکسر است عیبی ندارد کہ آنرا اسم جادہ فارسی زبان گیریم و این را بمبدل آں چنانکہ تپ و تب و تبدیل اعراب تہجہ لب و لہجہ مقامی است - و جا دارد کہ این را تخفیف معنی دوم بسل گوئیم بہ حذف سین پہلہ کہ بہ همین معنی گذشت و بل را کہ بہ بای فارسی می آید بمبدل این دانیم (اردو) پاشنہ دیکھو بل کے دوسرے

(۵) بل - بقول برہان بفتح اول و سکون ثانی در عربی اثبات بعد اثبات مؤلف عرض کنند کہ فارسیاں استعمال این کنند و ازینکہ بدین معنی لفظ دیگر در فارسی زبان یافتہ نمیشود ذکر این داخل موضوع است و استعمال این باکاف ہم نمی شود بدین بلکہ - مخفی مباد کہ در فارسی زبان استعمال این برای تاکید اثبات می شود چنانکہ گویند "نہ ہین قدر بل چنان و چنین"

و صراحت مزید بلکہ بجایش کنیم (اردو) بلکہ بقول آصفیہ - فارسی - حرف ترقی و اضراب - دیکھو بلکہ -

(۶) بل - بقول برہان بفتح اول و سکون ثانی نام میوہ ایست در ہندوستان شبیہ بہ تہ ایران و آنرا ہندی ہم گویند و بشیرازی بل شیریں و عبرنی طرثوث و بقول بعض میوہ کہ بہ بزرگی

آلوچہ باشد و درخت آں برخت رزد آلونی ماند صاحب جامع برمیوہ ہند قانع دغان آرزو
در سراج می فرماید کہ غلب کہ این لفظ ہندی باشد لیکن در ہندی بیل بیای محبوبول خوانند
ومی تواند کہ از عالم توافق زبان بود و قاعدہ توافق آنست کہ لفظی کہ در ہر دو زبان آمدہ اگر
مخصوص ہند باشد بی تکلف آں لفظ ہندیست کہ فارسیاں نیز استعمال کردہ اند و اگر مخصوص
نبود از عالم اشتراک زبان است و توافق لسان۔ (انتہی) مؤلف عرض کند کہ تحقیقت ای
بر معنی اول اہل گذشت (اردو) دیکھو اہل کے پہلے مٹے۔

بلا | بقول خان آرزو در چراغ لفظ عربیست بمعنی معروف و فارسیاں بمعنی (۱) بسیار نیز آرزو
چنانچہ (سیلم) طالع شہرت پر و اندہ بلا شد و در عشق و در نہ بی تابی دل از ہرہ کسی آید و
بہار گوید کہ (۲) بالفتح زحمت و مکروہ۔ بلیہ و بلیات جمع آں و فارسیاں (۳) بمعنی امر غریب و گاہ
بسیار عمدہ فوق الطاقۃ و (۴) ستم نیز استعمال کنند چنانچہ لفظ قیامت و ہمچنین (چہ بلا) و
(چہ قیامت) بہمین معنی آتا بمعنی سوم بالفظ کردن (خفی مباد کہ در نسخہ قدیم بہار ذکر معنی چہارم است)
(باقراکاشی) نہ مجنون داشت این ہمت نہ فرادہ تکلف بر طرف با قمر بلا کردہ و فرماید
کہ بمعنی دوم بالفظ باریدن و بر کسی آوردن و جہیدن و رنجیدن و شدن و کشیدن مستعمل و با
لفظ بر چیدن و گردانیدن کنایہ ازدور کردن وی بود صاحب انند نقل نگارش مؤلف
عرض کند کہ استعمال این در ملحقات می آید و بتحقق ما (۵) بہ موحدہ مکور بمعنی بدون و بغیر
است کہ موحدہ بر لای عربی زیادہ کردہ اند۔ چنانکہ بلا تا اخیر و بلا تا تاشی کہ می آید (اردو)
(۱) بلا۔ بقول آصفیہ صفت میں از حد نہایت (۲) مصیبت۔ آفت۔ مؤثرت۔ قہر غضب

مذکر۔ (۳) کلمہ تعریف و تعجب۔ نہایت چست۔ چالاک آدمی۔ قیامت غضب جیسے وہ اس کام میں بلا ہے (۴) ستم۔ مذکر (۵) ملا۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ بنمیر۔ سوا۔ بن (یہاں بابے جاترہ بمعنی معیت یا زائد ہے) جیسے ملا ترود۔ بلا تامل۔

بلا آمدن | استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده
 از معنی ساکت موقوف عرض کند که متعلق بمعنی دوم
 است یعنی نازل شدن بلا کسری (حزنی صغها فی
 ۵) جانان ز تو بر سرم بلای آید و وز تو بدلم تیر
 (اردو) دکیو بلا آمدن -

[illegible]

بلا افتادان مصدر اصطلاحی - صاحب صنئی
 چہ بلا عاشق ایں عشق بلا اندوزم + متعلق مسنی

دوم بلا باشد (اردو) دیکھو بلا آوردن -

بلا انگیختن | مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی

ذکر ایں کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند

کہ بعضی مصیبت و بلا آوردن و برپا کردن آفت

و مصیبت باشد متعلق بہ معنی دوم بلا (قاسمی گونا

بادی ۵) ز طوق آں یکی پرچم آویختہ ۶ بلائی

زہر سوزی انگیختہ ۷ (اردو) بلا لانا - آفت برپا کرنا

بلا باریدن | مصدر اصطلاحی - صاحب

آصفی ذکر ایں کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض

کند کہ بعضی نازل شدن بلا مراد بلا آمدن است

(کلیم جہانی ۵) از در و دیواری بار و بلا در

عشق ۶ یک سر بزم پیش رہ نامہ کہ طوفانی شد

(اردو) بلا نازل ہونا - دیکھو بلا آمدن -

بلا بالا | اصطلاحی - بقول بہار از اسمای محبوبہ

است - صاحب اندہ بحوالہ فرہنگ فرنگ ذکر

ایں کردہ مؤلف عرض کند کہ متعلق بہ معنی سوم

بلا - اسم فاعل ترکیبی است یعنی قدیمی بکمال غرابت

و خوبی دارندہ - اگرچہ موافق قیاس است و لیکن بلا

سند استعمالی ہائیم کہ از نظر نگارندہ (اردو) مؤلف

کا نام جیسے سر و قد - سر و قامت -

بلا بر آمدن | مصدر اصطلاحی - صاحب

آصفی ذکر ایں کردہ از معنی ساکت مؤلف

عرض کند کہ متعلق بہ معنی سوم بلاست (قیاض

۵) قیاض کہ سر حلقہ زندان جہاں بود ۶ آ

چہ بلا از ہستور بر آمد ۷ (اردو) بلا کا ثابت ہا

نکلتا جیسے یافن سپہ گری ہیں وہ بلا کا مشتاق نکلا

بلا بر چیدن | مصدر اصطلاحی - بقول آصفی

کنایہ از دور کردن آں (اشرف مائذ نرائی ۵)

رفتہ از گل چیدنش خاری بدست و میرود چہ خار

خار غول کہ بر چینید بلای دست او ۶ مؤلف

عرض کند کہ از معنی سند اشرف (بر چیدن کسی بلای

دیگری) ہم پیدا است (اردو) بلا دور کرنا - اور ہمارا

معنوں کے لحاظ سے کسی اور کی بلا اپنے سر نہ

بلا بر سر آمدن | استعمال - مراد

<p>گذشت (ظهوری) زدی بر سر من گرچه صد بلا آمد بگناه با همه در گردن دل افتاد است (ارو) بلا سر بر آنا - و کجیو بلا آمدن -</p> <p>بلا بر سر ساندن مصدر اصطلاحی - مردن</p>	<p>بفتح باشد چه لایه بخفت با معنی عجز و انکسار است (ب) بلا به گفتمش ای زوزن جوزفت تو تاریخ صاحب جامع هم ذکر هر دو معنی کرده - خان</p>
<p>بلا آوردن است که گذشت (انوری) هر چند رسانید بلا بر سر من بد یارب مرسان هیچ بلای بر او بد (ارو) و کجیو بلا آوردن -</p> <p>بلا به بقول سروری بلام و بای دوم نیز تازی</p>	<p>تختانی بوزن کرایه معنی هرزه و نابکار است وزن بدکاره را برای همین گویند و بر هر چیز نیز اطلاق کنند و معنی دوم لایه است نه بلام</p>
<p>بوزن فتاده (ازن) نابکار و فحاش (استاد کسائی) (کس) بسگ اندوختن که کیر کسائی بد نیز نگاکش زنا بلام به و فرمایند که شیخ عطار بجای بای دوم یا حُطّی آورده صاحب برهان گوید که کسر اول بر وزن گلابه معنی هرزه گوی و نابکار و فحاش و بدکاره و فحاش باشند و فرماید که این لفظ را بیشتر بر زنان اطلاق کنند و در (۲) بتفترع و چالپوسی سخن کردند - انیز گو و گوید که بعضی معنی اول بجای بای ابجدی حُطّی هم آورده اند - صاحب نامری بکر معنی اول گوید که معنی دوم</p>	<p>مؤلف عرض کند که صاحبان تحقیق که از اهل زبانند - معنی اول را به مؤدّه چهارم تسلیم کنند پس این را به بدل بلام به دانیم که به تختانی چهارم می آید یا آنرا به بدل این که تبدیل مؤدّه با تبدیل آمده چنانکه با تپوس و با تپوس - قول سروری و ناصری و جامع معتبر ترا از خان آرزوست و جز نباشد که بای نسبت بر آخر لفظ بلامی زیاده شد که مزید علیه بلام است یعنی لفظی این کسی که زیاده به بلاست و کنایه از نابکار و فحاش و شک نیست که معنی دوم لایه اصل است و مؤدّه در او نش</p>

<p>از ادمحققين بالا غدير استعمالش نكرده اند و بلايه باب موحده اول اسم جلد دانسته اند (ارو) (۱) سند استعمال اعتبار را نشايد - معنی مباد که بعض فاحشه - بقول آصفیه عربی اسم مؤنث - بدکار صاحبان لغت این را به تهمتانی چهارم عوض عورت - میو - قبه - چمنال (موت) دختر موحده آورده اند چنانکه می آید اگر سند استمال از سبب تو هرگز نه ملوگاساتی به کیونکه ده فاحشه هر یک سے جاگهتی ہے به (۲) دیکھو بلايه - ایک ہلکے قسم کا ابریشم - خاکر -</p>	<p>وضائع اگر چه موافق قیاس است ولیکن بدون سند استعمال اعتبار را نشايد - معنی مباد که بعض صاحبان لغت این را به تهمتانی چهارم عوض موحده آورده اند چنانکه می آید اگر سند استمال این پیش شود این را بمثل آن دانیم (ارو) ایک ہلکے قسم کا ابریشم - خاکر -</p>
<p>بلايه قز اصطلاح - بقول شمس در لغت فارسی نوعی از ابریشم کینه که آنرا پوشه گویند - و در سکنده ری بادامه مؤلف عرض کند که غیر از صاحب شمس دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرده و معاصرین عجم بر زبان ندارند بادامه بمعنی جنبه از ابریشم بر معنی هفتش گذشت و پوشه بمعنی مطلق پرده بجایش می آید یعنی دانیم که محقق بی تحقیق انیعی را از کجا پیدا کرده و ما خدش چیست و قز بمعنی ابریشم خام بدقماش بجایش می آید و معنی بلايه بجایش نذر کشد - پس معنی ترکیبی این ابریشم خام ناکجا</p>	<p>مصدر اصطلاحی (الف) بلا پروردن (ب) بلا پرورده صاحب معنی ذکر (الف) کرده از معنی ساکت و سند استعمال پیش نکرده و بجای بهار بسندش ذکر (ب) نمی کند و بهار بر (ب) گوید که مراد (بلاجوی) از اسمای معشوق است و در نسخه دیگرش از اسمای عاشق و سندی پیش نکرده و صاحب اند نقل نگار مؤلف عرض کند که (الف) بمعنی حقیقی دفع بلا نکرده و بلا را جا دادن و پروردن میتوان گرفت و برای معنی معشوق بیان کرده بهار مشتاق سند استعمال می باشیم که از نظر ما</p>

<p>بگذاشت و معاصرین عجم بر زبان ندارند۔ مجر و قول بہار اعتبار را شاید و قول نقل نگارش بکار نیاید (ارو) الف بلا کو پالنا رب (بلا پر ور عاشق او) معشوق کا نام۔</p>	<p>آوردن تصرف فارسیان است صاحبان غیاث و اندر ذکر این گویند کہ قسم تصرف در املای تمنا ہم شدن کہ متنی را تمنا کردند مؤلف عرض کند کہ متعلق بہ معنی پنجم بلات</p>
<p>(الف) بلات اخیر استعمال۔ الف بکسر (ب) بلات تاحشی</p>	<p>(ارو) (الف) بلات اخیر معنی بنیر تاخیر کے جلد (ب) بلات تاحشی معنی حقیقی بدون تاخیر</p>
<p>بجالت۔ صاحب یوسف سراج اس را بہ چین معنی استعمال کرده و (ب) بقول بحر بحرہ اول شین معجمہ بی درنگ و بی اجتناب و بی کیسو شدن و فرماید کہ بفتح شین معجمہ بجای یای تحتانی الف</p>	<p>فرمایا ہے۔ بمعنی بلات تامل۔ جلد (ب) بے تشا بقول آصفیہ مضطر بانہ۔ بے تابانہ۔ جیسے بے تشا بھاگانا۔ بے سوچے سمجھے۔ بے دھڑک بلات تامل۔ جیسے بے تشا مار بھینا۔</p>
<p>بلال بقول سہروردی بعد از موحدہ لام بوزن علاج (۱) بوریائی کہ در مسجد با فگند۔ صاحب جہانگیری گوید کہ بالفتح (۲) لوح را گویند و آن گیا بہت کہ اداں بوریایا فند۔ صاحب رشیدی متفق با جہانگیری۔ صاحب برہان ذکر ہر دو معنی کنند۔ بدین تمییم کہ معنی اول را با مسجد مخصوص</p>	<p>نہی کند صاحبان ناصری و جامع ہمزبانش مؤلف عرض کند کہ صاحب انند این را لغت فارسی گفتہ بعضی از معاصرین عجم برانند کہ برگ و رخت بلات را بر سبیل تبدیل بلال کہ دہ اند چنان سوز و سوخ۔ ہمانا اس موافق قیاس می نماید بائی حالی معنی دوم اصل است و معنی اول</p>

بلال بقول سہروردی بعد از موحدہ لام بوزن علاج (۱) بوریائی کہ در مسجد با فگند۔ صاحب جہانگیری گوید کہ بالفتح (۲) لوح را گویند و آن گیا بہت کہ اداں بوریایا فند۔ صاحب رشیدی متفق با جہانگیری۔ صاحب برہان ذکر ہر دو معنی کنند۔ بدین تمییم کہ معنی اول را با مسجد مخصوص نہی کند صاحبان ناصری و جامع ہمزبانش مؤلف عرض کند کہ صاحب انند این را لغت فارسی گفتہ بعضی از معاصرین عجم برانند کہ برگ و رخت بلات را بر سبیل تبدیل بلال کہ دہ اند چنان سوز و سوخ۔ ہمانا اس موافق قیاس می نماید بائی حالی معنی دوم اصل است و معنی اول با تمییم بیان کردہ۔ صاحبان زبان مہاز آں (ارو) (۱) بوریایا۔ بقول آصفیہ۔ فارسی با تمییم

چٹائی، حصیر (۲) درخت بلا زکات پتاجس سے بوریے بنائے جاتے ہیں۔ مذکر۔

بلا جستن

مصدر اصطلاحی۔ صاحب صفی دیکھو بلا آمدن و برسر آمدن۔

ذکر ایں کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض بلا جوی | اصطلاح۔ بقول بہار و اندیش نقل نگار

کنند کہ فارسیان (بلا جو) را کہ اسم فاعل ترکیبی از اسمای مشتق است و در نسخہ دیگرش از اسمای مشتق

است بصفت طبع استعمال کردہ اند۔ از ہین مؤلف عرض کند کہ قیاس می خواہد کہ عاشق را

استدلال محقق ہند از ادایں مصدر را قائم بدیں اسم موسوم کنیم مشتاق سند استعمال می بشیم

کردہ است اگرچہ موافق قیاس ولیکن استعمال برای مشتق و ایں همان است کہ اشارہ آں بر

دیگر مشتقات ایں از نظر مانگد شدت (بلا جایی) بلا جستن کردہ ایم۔ مخفی مباد کہ تخیالی آخرہ زائد

۷) چشم زخو باں گلشن دل ہمدم آہ و باشد و (بلا جو) اسم فاعل ترکیبی و (جو) امر حاضر

فناں و طبع بلا جو پھناں باشد بیشان نام و جو کیدان است و بس (اردو) بلا جو۔ اس شخص کو

مخفی بناؤ کہ (بلا جو) بجای خودش می آید (اردو) کہہ سکتے ہیں جو ہمیشہ نزول بلا کا خواہاں ہو یعنی

عاشق۔ محاورہ اردو میں بلا جو۔ معشوق کا نام بلا سر پر لینا۔

بلا جسنیدن

مصدر اصطلاحی۔ صاحب نہیں ہے معشوق۔ مذکر۔

اصفی ذکر ایں کردہ از معنی ساکت مؤلف (الف) بلا چین | اصطلاح۔ بقول بہار و

اندیش نقل نگار۔ بحیم فارسی کنایہ از صدقہ و اندیش نقل نگار۔ بحیم فارسی کنایہ از صدقہ و

راقو کا شمی ۷) چوں زلف تو از صبا بجنبید قربانی (ملا فو قی یزدی ۷) شکری شد لب ادا

۸) نہ ہر طرفی بلا بجنبید ۹) (اردو) بلا حرکت کرنا۔ بلا چین ۱۰) کہ حرفش بود ہچوں نام شیریں ۱۱) پمور

عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی قربان نہ قربانی بلا بر جسد و پ (ار دو) بلا چاہنا۔

بہار بر معنی شعر و ترکیب لفظی غور نکرد و نقل نگارش راہ
 بی پی نہ رد مخفی بہاد کہ از سند فوقی .....
 کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ غمینی

(دب) بلا چیں شدن بمعنی قربان و فدا شدن غریب بودن و بجا از مجاز اثر داشتن (حزین صفا)

پیدا است (ار دو) الف قربان - مذکر فدا - مؤنث (ع) از کوی غم آواز حزینے کہ شنیدی پنا لین

(دب) قربان ہونا - فدا ہونا - دل بودند انم چہ بلاداشت پ (ار دو) بلا ہونا۔

بلا خواستن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی جیسے آواز تھی یا بلا تھی جس نے سنی بیخود ہوا

ذکر ایں کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بلا در | بقول سروری بحوالہ نسخہ میرزا (۱)

مرا دت (بلا بر سر آمدن) کہ گذشت (خسر و) درختی مشہور و (۲) پیرایہ عروساں کہ از زر سازند

بپوش آل خال را بہر خدا از دیدہ مردم پگہ کیس و بحوالہ مؤید گوید کہ بمعنی زرینہ کہ عروس پسر

مرغ را غافل بلا از دانہ می خیزد پ (ار دو) و یکھو بند و (۳) نوعی از بار درخت ہم (امیر خسرو

بلا بر سر آمدن - (۴) بستہ بلاد رہہ در سر بلا پ دادہ بہ بہوشی

بلا خواستن استعمال - صاحب آصفی ذکر ایں عالم صلا پ و فرمایکہ (بلا دور) باضافہ واو

کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ خواہش ہم آمدہ - صاحب جہانگیری بذکر (بلا دور

بلا کردن است بمعنی حقیقی (ابوالفرح رونی ع) بلا دور) با اول مفتوح و دال مضموم بذکر معنی

ای عشق بخوشتن بلا خواستہ ام پ انگہ کہ ترا اول گوید کہ نام درختیت کہ در دوا ہا بکار برند

آرزو خواستہ ام (سعدی غ) الا تا نخواہی و آنرا بہندی بجلادہ و بجلدہ گویند و ایں دارد

در بلاد هندی شود و نسبت معنی دوم می فرماید که	مؤلف عرض کند که صاحب سوار السبیل این
زیرینه و پیرایه باشد که زنان پیوسته و بقول	معنی سوم مسترب گفته پس متحقق که لغت عربی نباشد
بعض نام پیرایه که زنان بر سر بندند صاحب	و بقول محققین زبانان اعنی سروری و ناصری
رشدی همزبانش صاحب برهان - ذکر هر سه	و جامع و برهان لغت فارسی است معنی سوم یعنی
معنی کرده اینقدر صراحت نسبت معنی سوم کند	از ساصرمین عجم گویند که زنان عجم اس بار دخت
که بارهال و دخت را نام است که ذکرش بر معنی	را بر سر پای کسی قصد قی گفته که اندیش از عجم چشم
اول گذشت - صاحب ناصری با اتفاق برهان	دارد و به عقیدت کشان ازین رسم طلبش دور
(بلادور) را که بجایش می آید با معنی دوم مخصوص	می شود از اینجا است که به (بلادور) موسوم شده
کرده - صاحب جامع هم ذکر هر سه معنی می فرماید	بلادور بخت و او مخفف آن - پس معنی اول اینجا
خان آرزو در سران ذکر معنی سوم گوید که بار	باشد که درخت بلادور را به بلادور موسوم کرده است
دختری و فرماید که بعربی هم به همین معنی مشهور است	معنی دوم هم قول ساصرمین است که نقاب زر
برس تقدیر بوزن مساجد باید و گوید که در برهان	که بر روی عروس می اندازند مقصود از آن هم
بوزن بهاء آورده مؤید این است که بعضی	همین تذکره نگاه ناظرین بر چهره عروس نیفتد و
بلادور باضافه و او نیز به همین معنی آورده اند	بلای چشم زخم از دور پدید شود به چنین و بعد این
و نیز نام پیرایه است که زنان بر سر بندند - ظاهراً	سر بند موسوم شده به بلادور و بلادور بخت و او
مشابهت به بلادور داشته باشد و گوید که در برهان	منقش - مخفی بساد که حقیقت این معنی سوم بر
معنی مطلق پیرایه آورده و آن خطاست (آهلی)	افقر و یا گذشت (ارو) (ا) ببلادین کا دخت

<p>نذر (۱۲) موقعہ جو دلہنوں کے منہ پر باندھا جاتا ہے۔ مذکر۔ (۳) دیکھو انفرادی۔</p>	<p>کہ گندگی دہن و پیرا گندگی خاطر بلا دست یا بلا دستہ گوئیم باقی حال بدون سند استمال۔ اسم</p>
<p>بلا درمی بقول ثقات بران (۱) نوعی از بچوں باشد کہ از بلا در ترتیب دہند۔ صاحبان ہفت و مویہ ہم ذکر میں کردہ از وجہ صاحب شمس گوید کہ ہم وال ہند بچہ (۲) شہزادیکہ از بلا در سازند۔ صاحب ہفت میں را بنیخ اول و ضم دال گوید مؤلف عرض کند کہ تختانی آخرہ برای نسبت</p>	<p>جامدش نہ گوئیم (اردو) (۱) گندہ دہن۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ وہ شخص جس کے منہ سے بدبو آئے۔ ٹکنج۔ بباستور انتہی (پس گندہ دہنی منی اول کا ترجمہ ہے (۲) پریشانی گندگی خاطر۔ مؤنث۔</p>
<p>بلا و کچپ اصطلاح۔ یعنی بسیار دل چپ (ظہوری ۵) داغ از داند خالت چہ بلا و کچپ است چہ آہ از جلوہ قدت چہ بلا موزون است معلوم می شود کہ خان آرزو در چراغ ہدایت معنی اول لفظ بلا از ہمین قسم استمال قائم کردہ است لیکن بخیاں ما میں متعلق بہ معنی سوم بلا ہم نتیجہ آں بسیار یعنی معنی لفظی میں (رعیمب دل چپ) یعنی بسیار دل چپ باشد و ہمین معنی باشد در (چہ بلا موزون) کہ در صریح دویم ظہور نسبت (اردو) بلا کا دل چپ یعنی</p>	<p>مؤلف عرض کند کہ تختانی آخرہ برای نسبت است (۱) یعنی گندہ دہن شدن (۲) گندگی خاطر بلا و کچپ اصطلاح۔ بقول شمس لغت فارسی است (۱) یعنی گندہ دہن شدن (۲) گندگی خاطر مؤلف عرض کند کہ دیگر ہمہ محققین فارسی زبان و معاصرین عجم میں ساکت و موافق قیاس نہیں جادار کہ بر بلا دست (۱) ہی نسبت یا ناگہیریم اندر ہم معنی بیان کردہ صاحب شمس را با این تعلق</p>

بهت دل چسب -	در سراج نذر هر دو اعراب بیان کرده برهان
<p>بلا دور صاحبان جهانگیری و رشیدی</p> <p>و برهان و سروری و هفت و جامع ذکر این</p> <p>کرده اند مؤلف عرض کند که همان (بلا دور)</p> <p>است که گذشت و صراحت ما خدا این پند</p> <p>کرده ایم که این اصل است و آن مخفف</p> <p>این (اردو) و بگوید بلا دور -</p>	<p>می فرماید که لیکن بباي موصح بدینینگی گذشت</p> <p>مؤلف عرض کند که مقصودش جز این نباشد</p> <p>که دال نهله عوض موصح را صحیح ندانند و ما بر</p> <p>اعتبار صاحب سروری و جامع و ناصری که از</p> <p>اهل زبانند این را بمثل آن دانیم که موصح</p> <p>بدل شد بدل چنانکه بالان و دالان و آنچه</p>
<p>بلا ده بقول سروری بر وزن فتاده</p> <p>فاسق و بدکار (شمس فخری) چنان این</p> <p>شده از عدلت که برخاست و ز گیسوی فتاده در</p> <p>و بلا ده و استاد رودکی (ه) هر آن کریم</p> <p>که فرزند او بلا ده بوده و غلغله باشد اگر</p> <p>از گناه ساده بوده و فرماید که در نسخه علی بنی</p>	<p>در اینجا تخصیص استعمال برای زنان در معنی</p> <p>اول است در اینجا باقی ماند و صراحت ما خدش</p> <p>هم در اینجا کرده ایم با جمله این مرادف و میسر نشینی</p> <p>اول است به تعمیم که اشاره آن در اینجا هم شد</p> <p>(اردو) فاسق بقول آصفیه - بدکار - بد کردار -</p> <p>زانی - بد راه - گنهگار - بد ذات -</p>
<p>مفسد آمده صاحبان جهانگیری و رشیدی</p> <p>و جامع هم ذکر این کرده اند - صاحب ناصری گوید</p> <p>که همان بلا به است که مرقوم شد و صاحب برهان</p> <p>فرماید که بفتح اول و کسر اول هم آن خان آرد</p>	<p>بلا دیدن استعمال - صاحب آصفی ذکر این</p> <p>کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مبتلا</p> <p>گرفتار شدن است (اصفحانی) در جلوه گاه دوست شفا</p> <p>غیر از بلا از آن قبول بالا چه دیده اند (اردو) بلا</p>

بلا هونا - بلا یس گرفتار هونا -
 انیسم شمال چهار بنجامد کورشد (ظهوری -) چه بلا ذوق
 بلا ذوق | بفتح اول معنی بسیار ذوق متعلق
 که در عشق و غریبی بود است بد خاک نرسید غریبت
 به معنی اول بلاست از قبیل ر بلا و کسب (حقیقت
 هر جانیست بد (اردو) بلا کا ذوق - نذکر -

بلار | بقول برهان بفتح اول بروزن بهار آذر بویه باشد و آن پنج خاریست که ایشان گویند اگر
 با سر که بسانید و بر دار الشلب طلا کنند مفید باشد - صاحبان ناصری و جامع و هفت دانند هم ذکر
 این کرده اند و بلال هم بدین معنی می آید چنانکه صاحب جامع اشاره آن کرده - خان آرزو در
 سران گوید که همان ایشان که گذشت مؤلف عرض کند که صراحت این بر ایشان کرده ایم
 و بر آذر بویه اشاره فلان گذشت که اسم این در عربی زبان است و این بمثل آن - چنانکه فیروزین
 و بروزین آنچه به لام آخر عوض رای میده می آید بمثل این چنانکه چنار و چنال (اردو) و کچو
 (آذر بویه) و (ایشان) -

بلارح | بقول برهان بفتح اول و چهارم پرنده
 فارسی از جمله طیور معروفه بزرگ جثه که در اول
 است که آنرا لگ لگ خوانند - صاحبان ناصری
 و هفت و جامع دانند هم ذکر این کرده اند - صاحب
 سواد استیل این را معرب گفته فرماید که اسم
 این به یونانی بلار گوس است بفارسی لگ لگ
 صاحب محیط گوید که اسم تلفظ است و برلق تلفظ
 فرماید که معرب لگ لگ و بر لگ لگ گوید که اسم
 ربيع می آید - خوراک آن حشرات و خبثات -
 گرم و خشک در آخر سوم و خوردن گوشت آن
 جهت فالج و قوه و خدر و ریاخ غلیظه و
 برو دت مستحکه در اعضا و ضعف باه و جذام
 و سوسوم گزندگان نافع (الخ) مؤلف عرض کند
 که جزین نیست که فارسیان استعمال معرب کرده

لغت فارسی نیست (اردو) لگ لک ایک بڑا
 قامت کے پرند کا فارسی نام سہرہ سکو عربی
 میں بق تع کہتے ہیں۔ صاحب آصفیہ نے لگا
 ذکر نہیں کیا لیکن قلقہ کے ذیل میں بطور حاشیہ
 یہ لکھا ہے کہ عربی میں قلقہ لنگ لک پرند کے زور
 کے ساتھ بولنے کو کہتے ہیں۔

بلا رسیدن | استعمال۔ صاحب آصفی ذکر
 ایں کردہ از منی ساکت مؤلف عرض کند کہ
 بمعنی حقیقی بر سر آمدن بلاست مراد (بلا بر
 سر آمدن) کہ گذشت (جمالی صغفانی ۵) بر
 خاند هیچ بلائی و زحمتی نہ کہ زور و در گنبد گردا
 نرسد ۴ (اردو) بلا آنا۔ دیکھو بلا آمدن۔

بلا رفتن | استعمال۔ صاحب آصفی ذکر ایں
 کردہ از منی ساکت مؤلف عرض کند کہ دو
 شدن بلا باشد (صائب ۵) بی طاقی کن
 کہ بلای سیاہ خط ۴ از صد ہزار بت و اثر دن
 غیر و ۴ صاحب آصفی بصرحت (تبت لفظ)

گوید کہ آئینہ تبت دید ۱۱ ابی لہب را برای دفع
 بلا معکوس خوانند است (اردو) بلا جانا۔ بلا دفع
بلا رک | بقول سروری (۱) نوعی است از
 فولاد کہ بنایت جوہر دار باشد (خلاق المعانی
 ۵) تیغ بلا رک ارچہ ز گوہر تو نگر است ۴ پیوستہ
 ہم ز پہلو کلکت کند تراش ۴ و فرماید کہ (۲) بر
 ششیر کیہ از فولاد ساخته باشند نیز اطلاق
 کنند (حکیم خاقانی ۵) روضہ آتشیں بلا رک
 قست ۴ با وجود شکاف ناوک قست ۴ و
 گوید کہ (۳) بمعنی جوہر تیغ ہم آمدہ (نظامی ۵)
 بلا رک چناں تافت از روی تیغ ۴ کہ در شب
 ستارہ ز تار یک، میخ ۴ صاحب برہان ہم ذکر
 ہر سہ معنی بالا کردہ۔ صاحب ناصری مذکر ہر سہ
 معنی بالامی فرماید کہ پلا لک بہ بای فارسی اول
 و لام عوض رای ہلکہ ہم بہ ہین معنی آملع ۴ صا
 جامع مذکر ہر سہ معنی بالا گوید کہ بجای رای ہلکہ لام
 ہم آملع یعنی (بلا لک) مؤلف عرض کند کہ

بخمال (ا) بلا لک) بہ مؤحدہ و لام دوم عوض رای
مہلہ اصل است۔ قلب (لک بلا) مرکب از لک کہ
بقول برہان بمعنی صد ہزار است و بلا بمعنی
لفظی این چیز کی کہ صد ہزار بلا دائر و گنایہ از تیغ
یعنی معنی دوم مطلقاً و معنی اول و سوم مجازاً
و انچہ بہ بابی فارسی و بہ تبدیل رای مہلہ بہ لام

مفتوح آذربویہ و آں پنج خاریست۔ دیگر کسی
از محققین اہل زبان غیر از جہانگیری ذکر این نمک
مؤلف گوید کہ تحقیق ماخذ بر بلار ذکر کردہ
ایم کہ بہ رای مہلہ گذشت و جزین نیست کہ
این مبتدل آنست چنانکہ برغ و بزغ (اردو)
دیکھو بلار۔

ی آید مبتدل آنست چنانکہ اسب و اسپ و چنار
و چنال (اردو) (۱) فولاد کی ایک قسم جو نہایت
جوہر دار ہوتی ہے جس کو فارسیوں نے بلارک
کہا ہے مذکر۔ (۲) تلوار۔ مؤنث (۳) تلوار کا
جوہر۔ مذکر۔

بلا زادن | مصدر اصطلاحی۔ صاحب
آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف
عرض کند کہ پیدا شدن بلاست (رشتانی مشہدی
(۵) من از بی مہری افلاک می نالم کہ روز و
شب بے بلا ہای جواں زیں مادر اں پیر می
زائد ہ (اردو) بلا پیدا ہونا۔

بلا رنجین | مصدر اصطلاحی۔ صاحب آصفی
ذکر ایں کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ
مراد (بلا آوردن) کہ گذشت (سہری ۵)
طمع کرد در مال بازار گاں بے بلا رنجیت بر جان
بیچارگان بے (اردو) دیکھو بلا آوردن
بلاز | بقول جہانگیری مراد بلا ل با اول

بلا زدہ | اصطلاح۔ بقول انسہ سحو الہ
فرہنگ فرنگ مصیبت زدہ و آفت رسیدہ
دیگر کسی از محققین اہل زبان ذکر ایں نہ کردہ
معاصرین علم ہر زبان دارند۔ خلاف قیاس
نیست (اردو) بلا زدہ اس شخص کو کہ کسی سے

جو گرفتار بلا هو۔

چون بلاژ و بلاش اکثر بجا استعمال شده در اینجا آورده

بلاژیر سرداشتن

مصدر اصطلاحی - همان (بلاژی زیر سرداشتن) است که می آید (ار دو) و بگوید بلاژ زیر سرداشتن۔

اند لیکن قوسی معنی لاش کم خرد و بی اعتبار نوشته و بلاژ از من مأخوذ است می فرماید که بحسب قول خطاست چرا که صحیح فتح است (الخ) مؤلف عرض کند که کس

بلاژ | بقول جهانگیری مراد بلاش کمی آید با

از اینها بی حقیقت مأخذ نبرد۔ لاش مبتدل لاش

اول مکور در هر دو نوشته و به زای عجیبی بی سبب و بی جهت و بی تقریب (پور بهای جامی) بود زاهد بلاژ شد فاسق به امر وی دید شد برو شکت

اصل نیست چنانکه ادعای خان آرزو دست حقیقت نیست که بلاش بکسر موحده مخفف (بلاشتی) و بلاژ در اینجا بحسب قول معنی چهارم اوست که معنی بدون و بغیر گذشت

صاحب رشیدی گوید که بالفتح و آوردن این لغت

و معنی (بلاشتی) بی وجه و بی سبب تحتانی آخره حذف

در میان باب مناسب نیست چه بای بلاژ و بلاش

شده بلاش قائم ماند و بلاژ به زای فارسی مبتدل

جز و کلمه نیست و صحیح لاش و لاژ است و معنی لاش

آن که شین محجه به زای فارسی و برعکس آن بدل می شود

عبث و باطل و فرماید که در اکثر اوقات لاش با

چنانکه پیش و برتن و بلاژ گزیده و باشکونه دیگر هیچ نمی

مذکور می شود چنانچه صاحب فرهنگ سامانی بداند

خان آرزو و ادعای فتح اول کند غلط است و آنچه

تصریح نموده و صاحب قاموس نیز آورده و معنی

را رشیدی لاش را معنی عبث و باطل صحیح داند درست

(ابجد و دبیدج) که به پارسی نزار لاش و ماش گویند

است و آنچه موئده را جز و کلمه ننید اند تسماع اوست

صاحبان برهان و جامع هم ذکر این کرده اند۔

معنی مباد که لاش معنی ضائع و زبون و هیچ می آید

آرزو و دسران گوید که لاش مبتدل لاژ است۔

اصل آنهم (لاشتی) باشند و لاشه هم تعلق دارد از

ہاں، (لاشی) کہ صراحت ہر کی بجائیں کنیم (اردو) نے ان سب کو ترک کیا ہے۔ اور عبث پر فرمایا ہے بے سبب۔ بے وجہ۔ ناحق۔ عبث۔ صاحب آصفیہ ناحق۔ بلا وجہ۔ دیکھو بے عبث۔

(الف) بلاس بہار گوید کہ فراہانی علیہ الرحمہ در شرح این بیت (ع) خواستم گفتن کہ دست طبع او بحر است و کان بہ عقل گفت میں مع شیدا ہزل با من ہم بلاس بد آورده گوید کہ ۱۰ روزی بفلسفی تقاضای قرضخواہاں پیش کی از آشنایان شکوہ کرد او گفت اگر من ترا از میں برہا نم مکافات میں چہ باشد گفت فلاں مبلغ از مال گفت اگر خواہی خلاص شوی و از تقاضای قرضخواہاں آزرده نباشی خود را بجنون شہرت ده و ہر چہ از تو سوال کنند در جواب آن ہیچ مگو آلا بلاس آن شخص میں نصیحت را در گوش گرفته چوں ناصح را وداع کرد کی از قرضخواہاں بد و رسیدہ سلام کرد و او در جواب بلاس گفت و ہمہ بدن قیاس جواب طلب قرض و سایر کلمات قرضخواہاں بلاس می گفت تا آنکہ مابین ایشان نزاع انجاسیدہ بخانہ قاضی رفتند۔ چوں خصم دعوی خود بقاضی عرض کرد از وی پرسید کہ ترا در جواب میں دعوی چہ سخن است گفت بلاس و ہمیں در جواب قاضی ہماں گفت کہ در جواب خصم گفتہ بود تا آنکہ قاضی حکم بجنون او کردہ خصم اتعن و تشنیع کرد کہ چرا دیوانہ را بملکہ من آورده القصہ میں شخص بگفتن بلاس از کہند قرضخواہاں خلاص شد چوں ناصح خبر بخت او شنید بخدمت آمدہ گفت چوں نصیحت من بکار آمد بوعده وفا باید کرد و در جواب ناصح ہم نصیحت او عمل نمود ناصح از بمنی بسیار آزرده شد و گفت رع) با ہمہ کس بلاس و با مانیزہ احوال مثل است چوں در مقام قریب کسی باشد کہ او را قریب نتوان داد میں مثل خوانند و از اشعار قدما چنین ظاہری میشود کہ بلاس یعنی مکر و حیلہ آمدہ (خلاق المعانی ع) کردہ انداز سپہ گری قومی بہ با ہمہ کس بلاس و با مانیزہ (انتہی)۔ (مولوی مخدومی)

صاحب غیاث (ص) بنگال بلاس کم باچسنی بلاس هم به خاعیک نهال منم باز من نهال کنی به صاحب غیاث
 اشاره قول بهار کرده و صاحب استغنی نقل کرده بهار این را لغت فارسی گوید و صاحب استغنی
 این را معرب (پلاس) فارسی دانده به بای فارسی می آید و بقول منتخب در عربی معنی کلیم معرب بلاس
 مکرر کند که ظاهر است بل بلاس می مانند که به بای فارسی بقول برهان معنی مکرر و حیل می آید
 و از دیگر نهال این لغت شیک چند بهار است و غیر آن دیگری از محققین صاحب زبان ذکر این نگار
 از لغت پیش در اعتبار را ندانم بهار منید خیال اینست که بجز نقطه بای بای فارسی این را
 به بای عربی نقل کرده اند و در شرح قرطبی هم غلطی کتابت را یافته باشد و در همه اسناد بالا هم به
 بای فارسی پس وجهی نیست که این را به بدل پلاس دانیم (چنانکه تپ و تب) با جمله در کلام قرطبی
 (ب بلاس کردن) معنی مکرر و حیل کردن پیدا است اما این را هم به بای فارسی می دانیم
 با جمله پلاس به بای فارسی اسم جامد فارسی زبان است صاحب کنز که محقق ترکی است صراحت کند
 که لغت فارسی است و صاحب لغات ترکی ساکت و در عربی غیر از معنی مذکوره بالا نیامده - بقول ساطع
 و سنکات بکسر اول بر وزن هراس معنی بهجت و شادمانی و اطمینان است و آن نتیجه تعلق ازین ندارد
 حیف است که بهار مصرع شده را که بالا گذشت بجایش قائم نکرد و لیکن این جاداد که علی غایر محله
 باشد و اتم از ترکش کند ری خوریم (ارو) مکرر و بجهت شکل -

بلا سافتن	استعمال - صاحب آصفی ذکر	مگذار روزگار هم آسوده بگذرد و به یک
این گروه از سنه ساکت مکرر کند	عشوه را بای شکیب زمانه سازد (ارو)	
که قرار و اوان بلاست رشفانی اصفهانی	بلا قرار وینا -	

<p>بلا ساغون</p>	<p>بقول سروری بلام و سین هله و غین</p>	<p>فارسیان از لفظ بلا که بمعنی کثرت و عجب است و</p>
<p>شهریست عظیم و رای شهر بخون قریب بکاشغر استاد</p>	<p>سوغون که ترکی نیکه گاورا گویند در کعب کرده</p>	<p>سوغون که ترکی نیکه گاورا گویند در کعب کرده</p>
<p>سغری (ه) رویاں بحیر گردید از نظر سوی خطاب قصیر</p>	<p>اند و از بنگه در نواحی این شهر نیلایه گاو بی حد و</p>	<p>اند و از بنگه در نواحی این شهر نیلایه گاو بی حد و</p>
<p>از نیم بلامی بلا ساغون شود به صاحب جهانگیری</p>	<p>سحاب یا فانی می شد خود را چون در سای آتش</p>	<p>سحاب یا فانی می شد خود را چون در سای آتش</p>
<p>در مخفات گوید که شهر بیست از ترکستان که افراسیاب</p>	<p>که (تو بلنج) بود در بلا ساغون (همین) می کشند</p>	<p>که (تو بلنج) بود در بلا ساغون (همین) می کشند</p>
<p>آزاداران ملک خود ساخته (حکیم قطار) همیشه</p>	<p>در استعمال فارسیان و او به نصف بدل خود</p>	<p>در استعمال فارسیان و او به نصف بدل خود</p>
<p>بلاغ بلا و بای دشمن اوید که نام اوست ز بنده و تامل</p>	<p>بلا ساغون (مستحق) چنانکه و ستاد است</p>	<p>بلا ساغون (مستحق) چنانکه و ستاد است</p>
<p>ساغون به صاحب برهان همر زبان سروری صاحب</p>	<p>دیگر هیچ (ارو) بلا ساغون ترکستان کے</p>	<p>دیگر هیچ (ارو) بلا ساغون ترکستان کے</p>
<p>ناصری با اتفاق تعریف جهانگیری گوید که این نیت</p>	<p>ایک شهر کا نام ہے۔ نذر</p>	<p>ایک شهر کا نام ہے۔ نذر</p>
<p>ترکی است که در اشعار شعرای فرس استعمال شد</p>	<p>بلا سید (ن) بقول اندر سوزانه فرنگ</p>	<p>بلا سید (ن) بقول اندر سوزانه فرنگ</p>
<p>در کمال آنرا (تو بلنج) خوانند - خان آرزو در</p>	<p>بالفتح لغت فارسی است بمعنی انسر و شدن و</p>	<p>بالفتح لغت فارسی است بمعنی انسر و شدن و</p>
<p>سراج می فرماید که در فارسی بودن این ترد است</p>	<p>خفاک گردیدین مؤلف عرض کند که دیگر کسی</p>	<p>خفاک گردیدین مؤلف عرض کند که دیگر کسی</p>
<p>مؤلف عرض کند که در محقق بودن کسی ما را هم</p>	<p>از تحقیقین مصداق فرس ذکر این کرد - معاصرین</p>	<p>از تحقیقین مصداق فرس ذکر این کرد - معاصرین</p>
<p>ترود که به نقل لغت حق تحقیق را ادانی کند و لقب</p>	<p>عجم بر زبان ندارند اگر سنده استعمال بنظر آید میتوانیم</p>	<p>عجم بر زبان ندارند اگر سنده استعمال بنظر آید میتوانیم</p>
<p>سراج المحققین قبول می فرماید و انیم که زک برادرش</p>	<p>قیاس کرد که اصل این از سیدین بود و گنایه</p>	<p>قیاس کرد که اصل این از سیدین بود و گنایه</p>
<p>بها رچرا از این لغت به بلا ساغون گرفته یکی از</p>	<p>او معنی بلا - رای هله کثرت استعمال این می شد</p>	<p>او معنی بلا - رای هله کثرت استعمال این می شد</p>
<p>فضلا سی - معاصرین عجم گفت که این مفتر است</p>	<p>دیگر هیچ (ارو) انسر و درنا خفاک برنا - سوزانه</p>	<p>دیگر هیچ (ارو) انسر و درنا خفاک برنا - سوزانه</p>

بلاسیوس بقول برہان کبیر اول وسین بی نقطہ و تحتانی ہوا و رسیدہ و بسین بی نقطہ دیگر زدہ بلغت یونانی چیزی است آجگینہ مانند و آزاد کنار ہای دریای پائند و بعربی ریتہ البحر خوانند۔ صاحبان ہفت ہر اندہ ہم ذکر اس کردہ اند مکتوفت عرض کند کہ جزیں نیست کہ صاحب برہان اس را با جزو لغت زبان غیر بدینوجہ ذکر کردہ باشد کہ در فارسی زبان از برای اس اسمی نباشند۔ صاحبان مفردات طب اس را ترک کردہ اند (اردو) یونانی میں بلاسیوس اور عربی میں ریتہ البحر اس چیز کو کہتے ہیں جو مثل انیہ کے دریا کے کناروں پر پائی جاتی ہے۔ مذکر۔

بلاش بقول سروری بجوالہ تفعہ (۱) نام یکی از صاحب جامع اہم ذکر ہر سہ معنی کردہ و خان آرزو ملوک (۲) نام شہریت۔ صاحب جہانگیری گوید کہ (۳) مراد بلاش کہ گذشت صاحب رشیدی فرمائی کہ معنی سوم کردہ و صاحب برہان نسبت معنی اول گوید کہ بفتح اول نام پسر نیر و زشاہ کہ از ملوک فرس بود و اورا سلطان ملک شاہ ہم می گفتند و بذکر معنی دوم گوید کہ معنی سوم کبیر اول است۔ صاحب ناصری بذکر معنی اول متفق با برہان و نسبت معنی دوم صراحت مزید کند کہ اس شہر موسوم شد بنام ہماں شہر پار بلاش کہ بانی شہر بود و آزاد بلاش کہ می گفتند و در چہار فرنگی مر دشا جہاں بودہ است

صاحب جامع اہم ذکر ہر سہ معنی کردہ و خان آرزو در سراج نسبت معنی اول بجوالہ برہان می فرماید کہ گویا سہواست از کاتب و الا بطلان اس محتاج بیان نیست و نسبت معنی دوم بجوالہ اش فرماید کہ اس نیز خطاست چہ اس (بلاش کرد) است کہ دہی است از مضافات مرد بنا کردہ بلاش کہ برادر زادہ نوشیروان بود و بذکر معنی سوم ہر چہ نوشته مانقلش بر (بلاش) کردہ ایم و نیز فرماید کہ بلاش (۴) بمعنی مرد عارف است و صاحبان جامع و برہان ہم ذکر معنی چہاں کردہ اند مکتوفت عرض کند کہ مانفہیدیم کہ در معنی اول چہ سہو کتبت برہان است حیث است

<p>از خان آرزو کہ آمادہ بطلان است و از صراحت ساکت و از نیکہ اتفاق متفقین اہل زبان است مامنی اول را تسلیم کنیم و در عالم رویا مشتاق صرحت بطلان خان آرزوی باقیم نسبت معنی دوم عرض (۱) فیروز شاہ کے فرزند کا نام بلاش تھا۔ مذکر (۲) اسی کے آباد کئے ہوئے ایک شہر کا نام بھی بلاش اور (بلاش کرد) مذکر۔ (۳) دیکھو بلاش (۴) مرد عارف۔ مذکر۔</p>	<p>می شود کہ صاحبان سروری و جامع از اہل لسانند و ہر دو ذکر معنی دوم کردہ اند و عثمان دشان بیشتر از خان آرزو ست۔ پس نظر بر اعتبار ہر دو متحققین صاحب زبان بلاش را نام شہری تسلیم کنیم اگر شہر آباد کردہ ملک بلاش را (بلاش کرد) نام باشد لازم نمی آید کہ شہر است اس بہ بلاش ہم نباشد۔ اختلاف خان آرزو شایان تحقیق است معاصرین عجم ہم با جامع و سروری اتفاق دارند و گویند کہ ہاں (بلاش کرد) را در محاورہ بلاش می گویند۔ تکمیل این بر (بلاش کرد) می آید۔ و انچہ خان آرزو نسبت معنی سوم نوشته مانعش بذیل بلاش کردہ ایم و صراحت مانعش ہم ہمد را بنا و توجہ تسمیہ معنی چہارم جزئیں نباشد کہ مرد عا را بر سبیل مجاز بلاش گفتند و این معنی متعلق بہ معنی</p>
<p>بلاش جرد اصطلاح۔ بقول سروری بسکون مرو و آزا ملک بلاش بن فیروز بنا کرد کہ یکی از ملک فرس جاہلیت است صاحب برہان گوید کہ معرب (بلاش کرد) است مؤلف عرض کند کہ ہاں بلاش کہ معنی دومش گذشت کہ آغاز آبادیش بقول معاصرین عجم بصورت دیہی بود و چوں رو بہ ترقی نہاد شہری شد و معروف است بہ (بلاش) بدون جرد دیگر (ار دو) دیکھو بلاش کے دوسرے معنی۔</p>	<p>بلاش جرد اصطلاح۔ بقول سروری بسکون مرو و آزا ملک بلاش بن فیروز بنا کرد کہ یکی از ملک فرس جاہلیت است صاحب برہان گوید کہ معرب (بلاش کرد) است مؤلف عرض کند کہ ہاں بلاش کہ معنی دومش گذشت کہ آغاز آبادیش بقول معاصرین عجم بصورت دیہی بود و چوں رو بہ ترقی نہاد شہری شد و معروف است بہ (بلاش) بدون جرد دیگر (ار دو) دیکھو بلاش کے دوسرے معنی۔</p>
<p>بلاشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ اد معنی ساکت۔ مؤلف عرض کند کہ معنی (۱) بلا واقع شدن و قرار یافتن است و (۲) غضب</p>	<p>بلاشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ اد معنی ساکت۔ مؤلف عرض کند کہ معنی (۱) بلا واقع شدن و قرار یافتن است و (۲) غضب</p>

شدن و تم شدن (فغانی شیرازی) (۱) نگره چنانچه تمام متحققین بالاست که به کاف فارسی نقل کرده
 آفت جان که بوده خنده زیر لبش باز بلای کشته اند یعنی لفظی (بلاش کرد) آبا کرد و تلک بلاش
 سلیم طهرانی (۲) طالع شهرت پروانه بلاشند و عشق و کنایه از شهری که ذکرش بر صنی دوم باخش
 در بقیانی دل از هر کسی آید (ارو) (۱) بلا گذشت - بعضی معاصره بن عجم کاف فارسی هم
 هونا - بلا فرار (۲) بلا هونا غصب هونا - هر زبان دارند و گویند که از سعدی گردانند
 بلاش گرد اصطلاح - صاحب مؤید این را به و گردانیدن است و لیکن علمای معاصره هم
 کاف فارسی آورده و کتابت صاحب رشیدی هم کاف عربی صحیح بن دارند و گویند که سقیان هم بنام
 همان مؤلف عرض کند که همان (بلاش کرد) از اخذ کاف فارسی هم گویند با حوالی اسم محل نگین
 است که به کاف عربی نذر صنی دوم بلاش گذشت (ارو) و کچو بلاش کے دوسرے معنی - مذکور

بلاغت کردن اصطلاح - بقول اند بجزا بهار (۱) یعنی باغ شدن طفل (سعدی) چون بیش
 آید و بلاغت کرده مردم آمیز و مهر جوی بوده و بهار عجم نیا فقیم - معنی مباد که بلاغت بقول منتخب معنی تیز
 زمانی و رسیدن بر تبه کمال در ایراد کلام و بویغ بقوش بحد موی رسیدن کیوک - صاحب انند
 را یعنی جوان شدن هم نوشته و صاحبان محیط محیط و منتهی المارب و سراج بدین معنی نیا ورده پس
 نمی توانیم که این مصد ر مرکب را بمعنی باغ شدن گیریم و خیال ما اینست که سعدی علیه الرحمه هم
 به معنی استعمال نکرده می فرماید که او چون بیش آمد یعنی باغ شد سخن بلیغ کرد - اسکاصل بلاغت
 کردن به تحقیق (۲) بمعنی سخن به بلاغت گفت است پس (ارو) (۱) بلاغ هونا (۲) بلاغت کے ساتھ بات

بلا غور اصطلاح - بقول لختات برهان (۱) شخصی ا گویند که در شهری متوطن باشد و از آن شهر باشد و

نمادند کہ از کجاست مؤلف عرض کند کہ بدین معنی اسم فاعل ترکیبی دانیم و مشتاق سند استعمال باشیم از برای تخصیص این معنی کہ تحقیق اہل زبان و معاصرین عجم ازین ساکت و (۲) بکسر اول معنی ہمارا یعنی بدون غور مستحق ہستی چارم بلارا اردو (۱) و شخص جہ پختہ وطن ہی میں رہتا ہوا اور اسکو معلوم نہ ہو کہ اسکا وطن کونسا ہے۔ مذکر (۲) بلا غور کہہ سکتے ہیں یعنی بغیر غور کرنے کے۔ بے غور کئے۔	بلا فاصلہ اصطلاح بقول ہل چال بوالہ ناصر عجم متصل صاحب ہمناموالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار گوید کہ بلا فاصلہ پیداشد یعنی متصل بنظر آمد۔ مؤلف عرض کند کہ موافق تہا سست و متعلق بمعنی چارم ہلکہ کہ گشت یعنی بدون فاصلہ پیایے و پیہم (اردو) لگاتار بقول آصفیہ اردو۔ پیایے۔ پیہ در پیہ۔ برابر۔ ستہ اتر۔ پیہم بلا فصل۔ علی الاتصال۔ متصل۔
--	---

بلاق بقول ملحات برہان بروزن طلاق (۱) پانچہ ازار را گویند و (۲) بالضم در ہندی نام زیور کہ در بینی می اندازند۔ صاحب مؤید بر معنی اول قانع و این را سنت فارسی گفتہ۔ صاحبان اند و خیانت نسبت معنی دوم گویند کہ سنت ترکی است معنی حلقہ بینی کہ زیور زبان است و بقول اند (۳) یعنی چشمہ آب نیز۔ در ترکی مستعمل۔ صاحب شمس بذکر معنی اول می فرماید کہ (۳) ریش فرخ و گوید کہ بکسر باہم آوردہ و بضم (۵) شاخ و رخت و فرماید کہ بدین معنی ترکی است و صاحب سوار السبیل میں را بمعنی چیز (در عرب) گوید۔ مؤلف عرض کند کہ صاحب لغات ترکی تصدیق معنی سوم می کند و ذکر معنی دوم نمائند اگرچہ صاحب آصفیہ بمعنی دوم ہم لغت ترکی گوید لیکن باعتبار صاحب لغات ترکی اند را ہندی دانیم و تصدیق خیال ما از (سبیل ساطع) می شود کہ این را سنت ہندی گفتہ و صراحت کند کہ ہندی بودن این شگاہ نیست ببلکہ معنی اول لغت فارسی زبان۔ بل لاق کہ بہ همین معنی گذشت	بلاق
---	------

چنانکہ رخ و لغ و معنی دوم لغت ہندی می نماید ولیکن صاحب مؤید بذیل لغات ترکی ادس را معنی چاک و سوراخ و بیشتر در معنی گفته و در سکہ مطبوعہ بعضی بیشتر برہ بینی نوشته۔ پس خیال مایں است کہ ترکاں سوراخی را بلاق گفته اند کہ در پرہ بینی برای زیور کنند ہندیان ۱۶۷۱ زیور را بہ بلاق موسوم کردند و معنی سوم ترکی و معنی چارم و پنجم بدون سند استعمال بر مجرب و بیان محقق بی اعتبار تسلیم نہ کنیم سیما معنی چارم کہ لغوی نماید (ار دو) (۱) و کچھ بلاق (۲) و کچھ برسن (۳) چشمہ بقول آصفیہ - فارسی - اسم مذکر پانی کی سوت - منبع - پانی جھرنے یا بکھنے کی جگہ - (۴) ناقابل ترجمہ (۵) شاخ درخت - مؤلف۔

<p>بلا کردن اصطلاح - بقول وارستہ (۱) کنایہ نئی اور عجیب بات کرنا (۲) بلا قرار دینا۔</p>	<p>بلا کردن اصطلاح - بقول وارستہ (۱) کنایہ نئی اور عجیب بات کرنا (۲) بلا قرار دینا۔</p>
<p>کار عجیب بظہور آوردن (باقر کاشی ۵) نہ محبوب (الف) بلا کش اصطلاح - بقول بہار الفاناز</p>	<p>کار عجیب بظہور آوردن (باقر کاشی ۵) نہ محبوب (الف) بلا کش اصطلاح - بقول بہار الفاناز</p>
<p>داشت این ہمت نہ فرادہ تکلف بر طرف باقر (ب) بلا کشیدن اسمای معشوق - و در نسخہ دیگر</p>	<p>داشت این ہمت نہ فرادہ تکلف بر طرف باقر (ب) بلا کشیدن اسمای معشوق - و در نسخہ دیگر</p>
<p>بلا کردہ صاحب بحر نقل او برداشت - صاحب صفی از اسمای عاشق - صاحب آصفی ذکر (ب) کردہ از</p>	<p>بلا کردہ صاحب بحر نقل او برداشت - صاحب صفی از اسمای عاشق - صاحب آصفی ذکر (ب) کردہ از</p>
<p>گوید کہ معنی کار عمدہ کردن مؤلف عرض کند کہ معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ (ب) بمعنی مبتلا</p>	<p>گوید کہ معنی کار عمدہ کردن مؤلف عرض کند کہ معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ (ب) بمعنی مبتلا</p>
<p>متعلق بہ معنی اول و سوم لفظ بلا کہ گذشت و مراد بلا شدن و برداشت بلا کردن است بمعنی حقیقی و</p>	<p>متعلق بہ معنی اول و سوم لفظ بلا کہ گذشت و مراد بلا شدن و برداشت بلا کردن است بمعنی حقیقی و</p>
<p>از اس کار تعجب خیز کردن است - صاحب اندہم (الف) (۱) اسم فاعل ترکیبی است بمعنی کسی کہ بلا</p>	<p>از اس کار تعجب خیز کردن است - صاحب اندہم (الف) (۱) اسم فاعل ترکیبی است بمعنی کسی کہ بلا</p>
<p>می کشد و مبتلا و متحمل بلای می شود و (۲) کنایہ از عاشق</p>	<p>می کشد و مبتلا و متحمل بلای می شود و (۲) کنایہ از عاشق</p>
<p>و بقول بہار - چنانکہ بالا گذشت (۳) بمعنی معشوق</p>	<p>و بقول بہار - چنانکہ بالا گذشت (۳) بمعنی معشوق</p>
<p>ولیکن این معنی را بدون سند استعمال تسلیم نہ کنیم و</p>	<p>ولیکن این معنی را بدون سند استعمال تسلیم نہ کنیم و</p>
<p>برو کہ سند استعمال پیش نکرد و غور بمعنی ترکیبی نفرد</p>	<p>برو کہ سند استعمال پیش نکرد و غور بمعنی ترکیبی نفرد</p>

موافق قیاس ہم نمیت و محاصرہ عجم ہم بدین سنی	باجر و صاحب آصفی ذکر رب) کرده می فرماید که کتا
بر زبان ندارند۔ طالب سند استعمال می باشیم (سید	از دور کردن بلا بود (حافظ شیرازی) می سوزم
تمی ۷) بلاکشان تو با ششم و جنگ ساخته اند	از فرات رو از جابگردان و بجران بلای من شد
توسخت باش که مار از سنگ ساخته اند (ظہوری ۸)	یارب بلا گردان و مؤلف عرض کند کہ رب)
راہ بصبح چون برد شام غم بلاکشان و کرده ز سال	مصدریت یعنی واپس کردن بلا و دور کردنش
و مہ بروں شام فراق روز را بد (انوری ۹) گر	قریب یعنی حقیقی و الف) اسم فاعل ترکیبی و کتا
بلایش می کشم عیسم کن و کیں بلا آخر بجاری می کشم	از معنی متذکرہ بالا کہ چیزی واپس و دور کننده
(ارردو) الف) ۱) بلاکش بقول آصفیہ زحمت کش	بلاست۔ صدقہ و قربانی باشد۔ پس صاحبان
آفت جیلنے والا ۲) مؤلف کی رے میں بلاکش	غیاث و بحر تسامح کرده اند کہ برالف ذکر معنی فعلی
عاشت کو کہہ سکتے ہیں۔ مذکر (۳) معشوق مذکر رب)	کرده اند۔ قتال۔ (ارردو) الف) بلا گردان
بلا میں مبتلا ہونا۔ بلا کا متحمل ہونا۔ بلاکش ہونا۔ بلا سہ پر	بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ وہ شخص جو دوسرے
الف) بلا گردان اصطلاح۔ الف) بقول	کی آفت اپنے اوپر لے لے۔ بلا دور کرنے والا۔
ب) بلا گردان دن بہار یکاٹ فارسی کتا یا از	تصدق ہونے والا۔ قربان ہونے والا راہتی
صدقہ و قربانی (صائب ۷) بی بلا گردان خطر دار	مؤلف عرض کرتا ہے کہ تصدق اور فدا کے
ز چشم شور سن و ای بر شمس کہ راند از نظر پروانہ	معنی میں بھی متعل ہر سکتا ہے۔ آپ ہی نے (بلا گردان)
صاحب بحر گوید کہ تصدق و قربان و فدا کردہ شے	ہونا کا ذکر فرمایا ہے معنی تصدق ہونا۔ قربان ہونا
صاحب اند ہنر بان بہار و صاحب غیاث متفق	ب) بلا کو واپس کرنا۔ دور کرنا۔ پھیر دینا۔

بلاگردین استعمال - صاحب آصفی ذکر این مصیبت ہونا۔	
<p>کرده از معنی ساکت - مؤلف عرض کند کہ بلا واقع شدن و بلا شدن و مصیبت شدن است (غنائی شیرازی ۵) بیشتر شد از نیم وصل آتش و لم بوی پیر این بلا گردید یعقوب مراد مخفی بباد کہ گردین معنی شدن می آید (اردو) بلا ہونا</p>	<p>بلا گماشتن بر کسی استعمال - صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی بتلائی بلا مصیبت کردن کسی را (سعدی شیرازی ۵) در اینجا انشراح آید ایشاعت بد و نبار بلا بر کسی گماشتن (اردو) کسی کو بتلا سے مصیبت دیا کرنا۔</p>
<p>بلا بقول سردری دجہانگیری و برہان و ناصری و جامع مراد ہاں ہاں ہاں کہ بجایش گماشتن مؤلف عرض کند کہ ایں مبتدل آں چنانکہ اشارہ ایں ہمد را بخا کردہ ایم (اردو) دیکھو ہمار۔</p>	<p>بلا لالہ صاحبان اند و غیاث می فرمایند کہ بالکسر معنی مانند بلال کہ چون حضرت بلال مرد صالح و بی تکلف بودند پس از بلالانہ مراد صاحبانہ و بی تکلفانہ باشد مؤلف عرض کند کہ (انہ) کلمہ ایست برای اظہار لیاقت کہ بجایش گذشت - فارسیاں استعمالش بر علم کردہ اند چنانکہ حاتمہ انکہ سند اہل زبان پیش نہ شود مجر و قول غیاث و اندرا کافی ندانیم - محققین صاحب زبان و معاصرین عجم ہر دو از میں ساکت (اردو) مثل بلال کے۔</p>
<p>بلا لاک بقول برہان و ہفت و اند ہاں ہاں ہاں کہ گذشت مؤلف عرض کند کہ ایں اصل است و آں مبتدل ایں چنانکہ اشارہ ایں ہمد را بخا کردہ ایم (اردو) دیکھو ہمارک۔</p>	<p>بلا مانند استعمال - صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ باقی مانند مصیبت و زحمت است (جمال صفہ جانی ۵) برین نامند بیچ بلائی و زحمتی کہ زجر و در گنہ گردان نیست</p>

<p>(اردو) مصیبت اور بلا ہر شے کا اب ہم پر کرنی آسانی بلا بقول امیر ناگہانی مصیبت (آتش) (۱) مصیبت نہ رہی جو ہوتا تھا جو کچھ یعنی باقی نہ رہی (۲) بلا و جپ استعمال - از قبیل (بلا و جپ) (۳) بلا ہر شے (۴) بلا و جپ استعمال - از قبیل (بلا و جپ) (۵) بلا ہر شے (۶) بلا و جپ استعمال - از قبیل (بلا و جپ)</p>	<p>(اردو) مصیبت اور بلا ہر شے کا اب ہم پر کرنی آسانی بلا بقول امیر ناگہانی مصیبت (آتش) (۱) مصیبت نہ رہی جو ہوتا تھا جو کچھ یعنی باقی نہ رہی (۲) بلا و جپ استعمال - از قبیل (بلا و جپ) (۳) بلا ہر شے (۴) بلا و جپ استعمال - از قبیل (بلا و جپ) (۵) بلا ہر شے (۶) بلا و جپ استعمال - از قبیل (بلا و جپ)</p>
<p>گنداشت (۱) یعنی بسیار روز و شب (۲) بسیار ہیشمار (۳) (بلا و جپ) گنداشت و سند (۴) از غلو (۵) گنداشت اہل نظر نیست مطلق بجاوب پند گمش آبا (۶) گنداشت اہل نظر نیست مطلق بجاوب پند گمش آبا</p>	<p>بلا یافتن استعمال - صاحب آصفی ذکر ایں کردہ از معنی ساکت موقوف عرض می کند کہ مبتلا مصیبت و بلا شدن است (نعمت اللہ کرمانی) (۱) مصیبت و بلا شدن است (نعمت اللہ کرمانی) (۲) مصیبت و بلا شدن است (نعمت اللہ کرمانی) (۳) مصیبت و بلا شدن است (نعمت اللہ کرمانی) (۴) مصیبت و بلا شدن است (نعمت اللہ کرمانی) (۵) مصیبت و بلا شدن است (نعمت اللہ کرمانی) (۶) مصیبت و بلا شدن است (نعمت اللہ کرمانی)</p>
<p>آں ہم (اردو) (۱) بلا کا مزدوں (۲) بلا کا ہشار (۳) بلا کا ہشار (۴) بلا کا ہشار (۵) بلا کا ہشار (۶) بلا کا ہشار</p>	<p>بلا کا ہشار (۱) بلا کا ہشار (۲) بلا کا ہشار (۳) بلا کا ہشار (۴) بلا کا ہشار (۵) بلا کا ہشار (۶) بلا کا ہشار</p>
<p>بلا کا ہشار (۱) بلا کا ہشار (۲) بلا کا ہشار (۳) بلا کا ہشار (۴) بلا کا ہشار (۵) بلا کا ہشار (۶) بلا کا ہشار</p>	<p>بلا کا ہشار (۱) بلا کا ہشار (۲) بلا کا ہشار (۳) بلا کا ہشار (۴) بلا کا ہشار (۵) بلا کا ہشار (۶) بلا کا ہشار</p>

مرستع است. فارسیان گویند: اینکار بلای
جان نیست یعنی مصیبت عظیم بر من. معنی اول
بیان کرده اند اگر چه موافق قیاس است ولیکن
چنانکه از سند بالا ظاهر است (ارو) بلا کو معنی رگنا-
بلا کو چپا رگنا.

مشتاق سند استعمال می باشد (ارو) (ارو) مشتق
نذر (۲) بلا جان. وه بلا اور مصیبت جو کسی کی
جان پر آجاس. مؤنث (۳) بلا جان مطلق
اصطلاح. بقول برهان و جامع
و بحر کنایه از تشویش و خلاف طبیعت و آزار باشد
صاحب ناصری در ملحقات بر معنی بیان کرده برهان
(ظهور حادثه صعب) را میفرزاید. بهار گوید که کنایه
از آفت بزرگ است و صاحب اند این را مراد
ر بلا آسمانی) گفته و خان آرزو در سراج برهان
ناگوار تر. مؤنث.

بلای زیر سر داشتن مصدر اصطلاحی - بهاری
فرماید که در بحث (فتنه در سر بودن) می آید
و اینجا می نویسد که مراد (بلای زیر سر داشتن)
و از محمود بیگ فزونی سندی آرد (د) فزونی
کرد بلال بلا عشقت نمی گفتم که این دزدیده
و به نه بلای زیر سر دارد و مؤلف عرض کند
که چهار طالب التلیم از تعریف اصطلاحی دانند
که بیزی کند. مقام این مصدر اصطلاحی بدون
یای زائده بود و نا هدر را بخا (بلا زیر سر داشتن) نگام
عظیم قانع و فرماید که آنچه برهان کنایه از تشویش
و خلاف طبیعت نوشته خطاست. صاحبین ^{اصطلاح} لا
گوید که بلا سخت باشد (صائب) ای که محو
چشم خرابان گشته امین باش چکیں بلای سیه
دارد و محب دنیا لها به مؤلف عرض کند که گرب
مصنعی معنی بلای که سیاه باشد و کنایه از بلای سخت
و مصیبت شدید. خان آرزو ایرادی که بر برهان
کرده است درست است و آنچه صاحب ناصری

مصدری بیان کرده آنهم درست نباشد - فارسیان	که چنانکه بوزینه بوبه بیزبانی و مسکینی در طولیه مؤ
این را تشبیه زلف و چشم و خال مجرب استعمال می	اقسام سزای می شود همچنان غریب بیزبان و مسکین
کنند زار و کالی - بقول آصفیه - بلائے سیاه -	هم - مخفی بساد که رسم است که بوزینه را در طولیه دانا
بلائے بر دانشا - قسمی تو ساری هو چکس باقی می	جاد دهند و قریب اسپان بر بخیری یا رسنه متعلق
سپه اسب کالی بلا کی غول بیابان کی قسم و رنگین	کنند - مقصود آن می باشد که از راتبه اسپان
س - افمی ہے شرب ہے شنگ ہے یا تو تیا ہے یہ و	چیزی که در اصل بر زمین افتد آنرا بخورد و اصل
زلف سید ہے یا کوئی کالی بلا ہے یہ پد آفت بزرگ	را صاف و پاک دارد از فرو ریخته راتبه تا مالکیا
و مصیبت سخت (ظفر) لے سیه بختی که دل زلف	از برای آن قریب اسپ نیاند و نشود که پرو
سید میر بخش گیا اب را بی هو بکی کالی بلا می بخش	بال نایان که مهلک اسپ است در کاه و دانه
بلائی طولیه بر سر میول مثل - صاحبان	شامل شود این است ضرورت بوزینه در اصل
خزینه و امثال فارسی و محبوب الامثال و کرامت	که ملحوظ خاطر می باشد ولیکن نقصانی دیگر اگر
از منی و محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند	در اصل بنظر آمدید انکما بلائش بر سر بوزینه می
که عادت است که هر ملا و بهتان بر آدم بی زبان	آید خیال می کنند که همین بوزینه مرکب است
و مسکین می آید اگر چه او بی قصور می باشد و گاهی	و تعزیرش کنند و گاهی اسپ هم باین بچاره
بسنای بر رازین که حمایت او نمی کند و خود	نکده می زند - با بجمله وجود این بی زبان در طولیه
او یارای تر دیدند اردو سکینی او را ووقع نکند -	اگر چه بمصلح ماست ولیکن او با وجود بی گناهی
فارسیان در همچو محل این مثل رازند مقصود است	اقسام تعزیری می کشند از همین عادت در فارسی با

<p>اِس مثل قرار یافت (اردو) طریقیہ کی سزا بند کے سر۔ بقول آصفیہ کہاوت یعنی ہر ایک بلا اور بہت آدم مسکین و بی زبان کے سر پر تلے۔ قصور کسی کا اور مارا کوئی جابے غریب پر سب کا زور چلتا ہے بلای ناگہاں استعمال۔ بلائے مصیبت کہ لغت</p>	<p>ماخذ ہم کہ اِس اصل است و آن بدل اِس شمس فخری (۷) گر فلک بغض علم زاد چہ شدہ از طایف چہ زاو غیر خشوک (۷) فخر گر کافی (۷) بیاد اِس بلید بد کنش را بد بنایہ کندہ پیر بد کنش را ہزارا جغتہ ہر ازویش را بی بد چرا دل ناس بلایہ ہفتا</p>
<p>بی اطلاع بر سر آید (انوری ۷) آسیب غم تو ہر کجا هست پد و راز تو بلاے ناگہانست پد مور عرض کند کہ زیادت یا ی نسبت ہم ہر زبان حاضر عجم است یعنی رباے ناگہانی (اردو) بلای ناگہانی کہہ سکتے ہیں۔ وہ بلا اور مصیبت جو انسان کے سر پر یکایک آئے جسکی اطلاع وہ پہلے سے نہ پاس مکتوت۔ صاحب آصفیہ نے اسکو ترک فرمایا ہے لیکن اہل زبان کی زبان ہے۔</p>	<p>صاحب جہانگیری از ما صر خسرو سندی آورده کار ہاے چپ و بلا یہ مکن پد کہ بدست چیت و ہند کتاب پد مؤلف عرض کند کہ در میں شعر بلا یہ بہ موحّدہ چہارم است کہ چاکہستی نسل بکار یک نقطہ را افز و دولا بہ بابا ہی حدیث است چنانکہ صراحتش بر (بلا یہ) گذشت۔ حاصل اینست کہ (بلا یہ) یعنی اول است کہ ہند را بخا گذشت و از معنی دوم انکا داریم چنانکہ ہند را بخا گذر (اردو) دیکھو بلا یہ</p>
<p>بلا یہ قنر اصطلاح۔ صاحب لطقات بر ہان گوید کہ بفتح قاف و سکون زای ہو تو زعمی از ابرہم کمینہ باشد۔ صاحبان ہفت و اند ہم ذکر اِس کردہ اند مؤلف عرض کند کہ ذکر اِس بہ موحّدہ</p>	<p>بلا یہ صاحبان جہانگیری در شیدی و مکتوب و مج دہفت و اند و بر ہان ذکر اِس کردہ اند و طرف (بلا یہ) دانستہ اند کہ بہ موحّدہ عوض تحتانی چہا گذشت و ما اشارہ اِس چہ را بخا کردہ ایم و صر</p>

<p>گوید که بهین سبب آنرا بهندی (منه جنگ) گویند و فرماید که صاحب کشف بلبان را با بفتح نوشته و شارجی که گفته و معتبر است بلبان را بهفتین معنی الغزوه آورده و فقط که این لفظ در بر زبان ورشیدی یافته نشد بهین است قول صاحب غیاث که صاحب نند نقل نگار است صاحب شمس ذکر الف کرده مؤلف عرض کند که هر دو</p>	<p>چهارم گذشت که قرا به شیم خام بد قماش را نام است و بلبایه با و مرکب شد و محققین اهل زبان ازین کسب معا صرون عجم بر زبان ندارند شتاق سند احتمال می باشیم که محققین بالا صاحب زبان نیند (ارو) و کجور بلبایه قره</p>
<p>موافق قیاس است و بای نسبت در (ب) باشد (ارو) الف الغزوه بقول اصفیه عربی - اعم فکری - ایک قسم کی بانسری ہے جبکی جوڑی ہندیں رکھ کر بجاتے ہیں -</p>	<p>بلبب آب چکانیدن مصدر اصطلاحی - پہا نسبت کہ در مدودہ (آب بلبب چکانیدن) گذشت (ارو) - (دیکھو آب بلبب چکانیدن) - (الف) بلببان بقول بہار بالتحرک نام ساز</p>
<p>اس کار و اج اکثر چرواہوں میں ہے (ب) الغزود نواز - وہ شخص جو الغزود بجائے -</p>	<p>است کہ بلبب نواز مدودہم او گوید کہ ..... (ب) بلببانی آنگہ بلببان را نواز در سینی (س)</p>
<p>بلبب جام گرفتن مصدر اصطلاحی - کنایہ باشد از شراب بردن سندای از انوری بر (کف تیغ گرفتن) گذشت مفت قیاس است (ارو) لب کر ساعز لگانہ شراب پینا -</p>	<p>شوخ بلبانی کہ شیرینی بلبانی بہ کان شکہ قند و طعم بلبانی بہ آرزوہ شود جان من بیدل ازین غم نہ گہ بلبان را بلبانت برسانی چہ صانند نسبت الف</p>
<p>بلبک بقول جہانگیری با قول مفتوح و بلبانی زده مسکہ را گویند بلبک عرض کند کہ دیگری از محققین فارسی زبان ذکر امین نکرد و محققین اہل زبان و معاصرین عجم ہم ساکت لغت عرب و ترکی نہست - ہر وزن سند احتمال تسلیم نہ کنیم و اگر بدست آید متواتریم قیاس کرد کہ فارسیان بہ موقدہ کہ</p>	<p>بلبک</p>

افاده سنی معیت کند لفظ بس را مرکب کرده اند و در آخرش کاف نسبت زیاده کردند چنانکه در زبان سنگ (خان آرزو در چراغ هدایت ذکر این قسم کاف کرده - پس محنی لفظی این چیزی که منسوب است بلب و کنایه از چیزی که بلبش تروا خورد و الله اعلم بحقیقه الحال غیر از اسم جامد فارسی زبان نمی نماید صراحت مزید بر بلبلکه می آید و جا دارد که این را مختص آن گیریم (ار دو) گنمن بقول آصفیه هندی - اسم مذکر مسکه - کچا گچی - روغن تازه - نونی گچی - بن تیا گچی - دهی یا کچے دودھ سے نکالا ہوا گچی جسے تیا یا نہد۔

<p>بلبلکه صاحب رشیدی می فرماید که بفتح هر دو با مسکه صاحبان برهان و جامع و هفت و سراج و اند ذکر این نکرده اند - صاحب ناصری بحواله برهان ذکر این بفتح اول و بای اسجد و کاف و سکون ثانی کرده گوید که در فرهنگها نیاستم</p>	<p>مؤلف عرض کند که باعتبار صاحب جامع که محقق البزبان است این را اسم جامد فارسی زبان نمی داند و ماخذ این همان است که بر (بلبلکه) مذکور شد - بای آخره زائد باشد و بس و بلبلکه که گذشت محقق این بخند (ار دو) دیکھو بلبلکه۔</p>
---	--

بلبل | بهار گوید که مرغی است معروف که در ولایت می باشد و اینکه در هندوستان بدین اسم موسوم است مرغی دیگر است و بلابل جمع آن و فرماید که آتش زبان - آتش نفس - آتش هوا بلند بیدرد - بی طالع - خوش آواز - خوش آهنگ - خوش ترانه - خوش نوحان - خوش گریه خوش نغمه رنگین نما - تار - شوخ زبان - شوریده - شیه پس نفس - فرد لوا - محبوب - لزا پد داز - لوا ساز لوا افروز - هنگامه طراز - از صفات اوست - صاحب اند صراحت کند که لغت عرب است و فرما که در زبان عرب معانی دیگر هم دارد - صاحب محیط گوید که بر وزن قلقل عند لیب را نام است و بقا

(ہزارستان) داس طائرست معروف بقدر کجشک کوچک خوش شکل بہ رنگ - فزدیک سرسینا
 و سفید و نیکو آواز و طبع صورت و لہذا آزاد خانہ ہا نگاہ می دارند و تربیت می نمایند - گرم و خشک در دوم
 و سوم و گوشت آن تسخین قوی نماید و برای گرم مزاجان صلاحیت ندارد و بار در مزاجان را نافع و چون گرم
 آنرا چپشم سلطان در قطعہ جلد بسته بر ذراع انسان بندند یا زیر یکمیکہ دارند منع خواب کند و بغایت مخ
 باہ خصہ صاف مغز سرش و بیضہ آن قوی تر دریں باب و سرگین آن بسیار جانی و با قوت قابضہ و ضما
 آن جهت نیکوئی رخسار و از الکلف و شعر زائد اجفال نافع و جمول آن جهت اسقاط جنین مؤثر و خوا
 پر آن جهت التیام جراحات و آشامیدن خون گرم آن جهت تصفیہ قصبہ ریہ و آوار مفید (انتہی)
 مؤلف عرض کند کہ صاحب منتخب کہ محقق لغات عرب است ذکر این کردہ فارسیان استعمال این
 کنند و بہ ترکیب خود ہم استعمال کنند چنانکہ در ملحقات می آید - ہندیان این را در قفس کوچک نگاہ دارند
 و بالائی آن برقع کلفت اندازند تا داخل آن تیرگی شب باشد و تمیز در روز و شب کنند و این طریق
 عمل از برای آنست کہ شبانہ روز نمہ رنگ از رنگ زند و اما قوی قفس قدری گل سرخ می اندازند و
 سرفت کردہ و نخود در غذایش می ہند و ہر روز یک بار پردہ از قفس جدا کنند تا ہوا ی تازه گیرد
 و ملخ کوچک و گرم با داخل قفس اندازند گویند این قسم خورش بہند خاطرش و حافظ صحت اوست
 فارسیان این را عاشق گل دانند - غزل فارسی از عشق بلبل با گل چہ است - زاد و بوم این فارس
 است (صائب) بلبل با از گرفتاری ندارد و شکوہ نہ خندہ گل می کند چاک قفس بر روی ماہ (اردو)
 بلبل - بقول اصفیہ - عربی - اسم مذکر و مؤنث - ہزارستان - دستان - سر مرغ چین - عند لیب - گدوم
 مؤلف عرض کرتا ہے کہ گدوم ہندوستان کا بلبل ہے جو بلبل عجم کے سوا ہے -

<p>بلبل آمل اصطلاح - بقول بحر و غیاث و اند</p>	<p>خوش می نماید و نقصانی نمی بخشد غیر از نفع بر خلاف آن</p>
<p>لقب طالب آملی است که شاعر معتبر بود مؤلف عرض کند که مرکب اصنافی است و آمل شهرست که تعریفش در مدودہ گذشت و طالب از ہماں در</p>	<p>خبر بد کہ گاہی از اس نقصان نمبر ہم می شود (اردو) وکن میں کہتے ہیں، "خیر کی لا برائی کو بھلا" اور اس فارسی مثل کا مصرع ثانی بھی وکن میں مستعمل ہے۔</p>
<p>و نظر بر سخن سنجی او کہ در عالم مشہور است فارسیاں اور ابدیں لقب ملقب کردند (لا ادری ع) بلبل آمل لقب طالب است (اردو) بلبل آمل لقب</p>	<p>بلبلانی صاحب مؤید بحوالہ شرفنامہ می فرماید کہ بفتح یکم و سوم طعانی است ترکان را و بحوالہ رسالہ علمی گوید کہ بمعنی حلوائی و فرماید کہ این لغت ترکی است</p>
<p>ہے طالب کا جو فارسی کا ایک مشہور شاعر گزرا ہے جس کا کلام عاشقانہ بہت مشہور ہے۔ مذکر۔</p>	<p>مؤلف عرض کند کہ ازین کہ او ایما را بذیل تنقا فرس جاداد مقصودش جزین نباشد کہ ہندی اول</p>
<p>بلبلہ مزدرہ بہار بسیار مثل - این شلی است خبر بد بہ بوم شوم گذار از کلام سعدی علیہ السلام</p>	<p>فارسی است و بمعنی دوم ترکی از پنجاست کہ او این بذیل لغات ترکی ہم جادادہ بر معنی حلوا افتاعت</p>
<p>صاحبان خزینہ و گلہ ستہ ذکر ایں کردہ از معنی و کل استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ فارسیاں</p>	<p>می کند و صاحب لمحات برہان بحوالہ مؤید ایں نقل کردہ و صاحب انند گوید کہ ترکی است و صاحب</p>
<p>چوں کسی را نمبر خبر بد می یابند از و تنفر کنند و ایں مثل را می زنند و اکثر دریں محل مصرع ثانی را نخوا</p>	<p>ہفت ہم نقل مؤید کردہ و صاحب شمس ایں را لغت فارسی گفتہ گوید کہ نام حلوائی و ایں مثل است کہ</p>
<p>مقصود آنست کہ نمبر بد نباید پیش کسی گفت کہ ہشت ریج طبائع مردم می شود بر عکس آں مزدرہ رساندن</p>	<p>(حلوائی بلبلانی تا شخوری ندانی) و فرماید کہ گویند نام طعام ترکان ہم مؤلف عرض کند کہ و ایں</p>

<p>تصحیف و تحریف کہ لغت ترکی کہ معنی حلوائی است بیلانی بہ تحتانی سوم و موحدہ ششم باشد چنانکہ صاحب لغات ترکی آورده ہیں حقیقت معنی دوم بوضوح پتیر کہ متعلق باننت بیلانی نیست نسبت معنی اول عرض میشود کہ کسی از محققین صاحب زبان اعنی سروری و جامع و ناصری و برہان ذکر این نکرد و محاصرین عجم ہم بر زبان ندارند و حق آنست کہ این را برای غذا بیلان گفتن موافق قیاس است۔ در نسخ قلمی مؤید بضمت کیم و سوم نوشته و در نسخہ مطبوعہ بفتح یکی از معاصرین عجم عقدہ این لغت را بواسطہ مثل بیان کردہ صاحب شمس خوب کشا و گفت کہ (حلوائی بیلانی) ہاں حلوا را نام است کہ از سفوف گردہ و بخود بریان با اندکی قند درست کنند۔ فارسیاں چون کسی را بینند کہ ذوق نمہ بیل نی بردارد و اعتنا بادینی کند می گویند کہ (حلوا) بیلانی تا بخوری ندانی کہ نعمہ چہ چیز است) پس متحقق شد کہ بیلانی ہاں حلوائی بیل را نام است و میں انچہ در ترک می سازند بیلانی بہ تحتانی سوم کہ بیچ</p>	<p>تعلق ازین ندارند و احوال بیلانی لغت نکای بمعنی حلوائی بیل است دیگر بیچ۔ پس می پرسم از صاحب مؤید کہ آیا ہمین است تا سید فضلادای بر تو و متبیین تو کہ غیر از نقل نگاری کاری گیر نمی کنند و دم محقق خود میزنند (ارو) بیلانی اس گوئد کہ نام ہے جو بریاں گڑھے اور جیون کے سفوف اور خفیف سی شکر کے ساتھ بناتے ہیں مگر بیل بوستان مازاغ اصطلاح بقول ضمیمہ برہان کنایہ از حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم صاحب بحر کنایہ را اشارہ نوشت و صاحب مؤید ہم زبان بحر و لغات برہان۔ صاحبان لغت و غیاث و اند ہم ذکر این کردہ اند و صاحب شمس بی تحقیق مذکور معنی بالا معنی بہشت را ہم نقل کردہ کہ منجہ بی تحقیق اوست مؤلف عرض کند کہ مازاغ البصر واطعی را فارسیاں بہ خفیف بعض الفاظ بوستانی قرار داند و آنحضرت را بلباش و بترکب اضافی کنایہ لطیف از ذات بابر کات</p>
--	---

<p>سین مہلہ ہم استعمال میں کی گئی چنانکہ گلستان راہم (والہ ہر وی ۵) طلسم در بانی کردہ حسن اجزای خوبی را بہ زیب گل دقش ز اس دادہ جا بلستانی را مخفی مباد کہ منی لفظی اس جانی کہ در اس کثرت بلبل باشند ماز چمن و باغ (اردو) فارسیوں نے باغ کو بلبلستان کہا ہے۔ جیسے گلستان۔ مذکر۔</p>	<p>نبینا علیہ الصلوٰۃ والسلام (اردو) فارسیوں نے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کو (بلبل بوستان ہارباغ) کہا ہے۔ مذکر۔</p>
<p>بلبل شدن اصطلاح۔ بقول وارستہ (۱) بے شور آمدن و (۲) عاشق شدن (سیلم ۵) سفلہ کی میو اس ازلاف دولت منع کردہ باغبان پچو در چمن گل دید بلبل می شود (خان خالص ۵) در فکر کہ غنچہ نشہ بازہ گل کرد کہ بلبل تو گردم (صا بحر بکر معنی اول و دوم گوید کہ (۳) گویا شدن ہم و فرماید کہ بلبل کردن متعدی اس است کہ می آید۔ خان آرزو در چراغ ہدایت می فرماید کہ گویا شدن بر نگین بیانی است و سندی از برای اس پیش کرد بہار ہر سہ معنی را ذکر کردہ (محمد قلی ۵) عاشق بر شکوہ خاموش از تنافل می شود (طوطی از آئینہ چو</p>	<p>بلبل چشم اصطلاح۔ بقول بحر و انند۔ نوعی از قماش۔ مؤلف عرض کند کہ قلب اضافت چشم بلبل است کہ بہین معنی می آید و ازینکہ بریں قماش نقش مشق چشم بلبل می باشد موسوم شد بلبل اسم مخفی مباد کہ معاصرین عجم (چشم بلبل) را بر زبان دارند و استعمال (بلبل چشم) بہین معنی از نظر ما نگذشت اگرچہ محققین ہندو زاد ذکر اس کردہ اند ولیکن محققین زبان دان و معاصرین عجم ازین قلب اضافہ سکوت و رزیدہ اند اما اس را محاورہ زبان فارسی ندانیم (اردو) چشم بلبل ایک کپڑے کا نام ہے جس پر نقش و نگار مثل بلبل کی آنکھ کے ہوتا ہو (مذکر) بلبلستان اصطلاح۔ بقول بہار و انندش نقل بکا معروف مؤلف عرض می کند کہ اس نے قبیل گلستان بوستان است ولیکن فارسیان یہ کسر</p>

<p>رودید بلبل میشود مؤلف عرض می کند که موافق قیاس است و بر سه معنی کنایه باشد - مخفی بیاورد که سند معنی دوم بکارش نمی خورد و متعلق است به (بلبل گردیدن) که می آید - معاصرین عجم استعمال بلبل شدن بمعنی دوم هم می کنند (ارود) (۱) شور پرآماده هونا - شور گزنا (۲) عاشق هونا (۳) گویا هونا - زگین بیان هونا - بلبل طنبور اصطلاح - بقول بهار چو کبی که بر کاس طنبور گذارند و آنرا حرکت و خرد طنبور نیز گویند و فرمایند که اصل همین لفظ خراسان اهل خرابات تنبیر داده بلبل نامیده اند و بهندی کھورج خوانند (ناظم هر دو معنی) در مجلس ستان و گل افشانی ساقی به صدر رنگ فغان بلبل تصویر بر آوردید و گوید که این استعاره است و می تواند که مراد از بلبل طنبور ذات طنبور باشد باضافه مشبه به الی المشبه و نه اهل الاظهر - فاضل اند در نقل نگاری بهار پابند مؤلف عرض کند که بیچاره در نقل نگاری آنقدر مستغرق است که تحریف مطبع و را هم دریافت نمی کند تا به تحقیق چه رسد در کلام ناظم</p>	<p>هر وی (بلبل تصویر) را جا دادن و برای (بلبل) از وسند گرفتن بر آن ماند که (ماچمی گویم) طنبور چمی سراید) در نسخه دیگر بهار عجم که غیر مطبوع و لک شده است در کلام ناظم (بلبل طنبور) یا نقسیم و آن نقش بلبل است که صناعان بر طنبور می کنند چنانکه بر پیر دیوار پس از بلبل طنبور از قبیل (شیر قالیان) است و پس (مگر ب اضافی) بمعنی حقیقی نه کنایه باشد و نه استعاره اگر چه می توانیم که باضافه تشبیهی طنبور را (بلبل طنبور) گوئیم که طنبور هم مثل بلبل شور می کند و لیکن فارسیان بلبل را تشبیه طنبور نیاموده اند - پس معنی نقش بلبل بر طنبور درست می نماید (ارود) ده بلبل کی تصویر عجم میں طنبور پر پینچی جاتی ہے - مؤلف - طنبور - مذکر - بلبل کردن مصدر اصطلاحی - بقول داشته متعدی بلبل شدن که گذشت (سلیم) سواد جوهر آینه بلبلش کرد است به و گرنه طوطی ما گفتگو نمی داند به مؤلف عرض کند که ازین سند معنی</p>
--	--

بگفتار آوردن پیداست۔ جب بحر ذکر میں مذیل
 (مذیل شدن) کرده و خان آرزو ہم در چراغ غایت
 این را با مصدر مذکور آورده فرماید کہ گویا کردن
 بزرگین بیانی است و زکہ بردارش بہار ہم بہین
 یک معنی قانع و احتیاطش ازینکہ سند استعماش
 بہانی دیگر بدست نیامد ولیکن معاصرین عجم تصدیق
 می کنند کہ معنی عاشق گرداندن و بشور آوردن
 ہم مستعمل (ارو) را گفتگو میں لانا۔ بات کرنا
 (۲) عاشق کرنا (۳) آمادہ شور کرنا۔
بلبل گنج اصطلاح۔ خان آرزو در سراج فرما
 کہ معنی چند است کہ جانوریت معروف اداں
 کہ مسکن چند گنج است و دیرانہ۔ صابجان برہان
 و ہفت این را کہ سر لام و فتح کاٹ فارسی گویند
 و صابجان جامع و بحر ہم این را با کاٹ فارسی
 نقل کرده اند ولیکن در حلیہ لفظ صراحت کاٹ
 فارسی نکرده مؤلف عرض کند کہ گنج بہ کاٹ
 عربی مضموم بمعنی گوشہ و زاویہ و گنج بہ کاٹ فارسی
 مفتوح بمعنی زرو گوہر کہ در زمین دفن باشند پس
 این مرکب اضافی است و بلبل در اینجا بمعنی شور کنند
 چنانکہ (بلبل شدن) بمعنی شور کردن گذشت و بجای
 با کاٹ عربی صحیح باشد۔ چنانکہ خان آرزو نقل کرد
 ولیکن اتفاق دیگر این با کاٹ فارسی خصوصاً جامع
 و برہان اجازت نمی دہد کہ خلاف محاورہ زبان و عجم
 اندرین صورت چارہ جز من نیست کہ (بلبل گنج)
 را کہ بکاٹ فارسی می آید مبتدل این دانیم چنانکہ
 کشتی و کشتی (ارو) چغند بقول آصفیہ۔ فارسی
 اسم مذکر۔ آلو۔ بوم۔ ایک قسم کا چھوٹا آلو۔ آپ ہی
 نے (چکو اچکوی) پر فرمایا ہے کہ (ہندی)۔ اسم مؤنث
 ایک جفت سرخاب جفتک۔ چکا دک (دو آبی پڑ
 کے نام جو اکثر دریائے کنائے رہتے ہیں) دن بحر
 تو جوڑا ساتھ پھرتا ہے ات کو کہتے ہیں کہ ہر ایک
 جدا جدا ہو جاتا ہے چنانچہ ہندی شاعر دینے
 اسکا اکثر ذکر کیا ہے اور امیر خسرو نے بھی ایک مقام
 پر ان کا حوالہ دیا ہے (انتہی) مؤلف عرض کرتا ہے

<p>معروف تانغ مؤلف عرض کند کہ کسی کہ مثل بیل فغان دشور کند (خسر و الف ۵) مطرب بیل نفس از نعمه مست ۶ دیں غراش پردہ بسی دل زد دست ۶ (مخلص کاشی ب ۵) نوا پردا گر نبود صریحاً مخلص ۶ کہ دیگر بہرہ شور آورد بیل نوا یا زبا (ارو) الف ۵ ب ۵ - بیل کا سانغمہ و شور کرنے والا - بیل آہنگ - بھی کہتا ہیں اور بیل نوا بھی -</p>	<p>کہ جس پر ند کو اہل دکن چکواچکوی کہتے ہیں اس کو ہم دیکھا ہے بے شک یہ جوڑے کا نام ہے دونوں رات میں کسی درخت پر آتے ہیں اور ان کی آواز ان کے نام کی سی ہوتی ہے - صورت مثل چنڈ کے مگر قد بہت چھوٹا اہل دکن اس کے آنے اور آواز کرنے کو میو خیل کہتے ہیں بیل گردین مصدر اصطلاحی - ایں ہمت کہ تعریفش بر (بیل شدن) گذشت و سندانہم ہونا نذکر (ارو) دیکھو بیل شدن -</p>
<p>بیلہ صاحب رشیدی بذیل بیلہی ذکر ایں کردہ وصاحب برہان گوید کہ بفتح اول و ثالث و لام وسکون ثانی (۱) کو زہ اولہ دار را گویند و (۲) بمعنی صدا آواز صراحی و (۳) بمعنی اندودہ و گرفتگی دل - صاحبان جامع و ہفت ہم ذکر ایں کنند صاحب مؤید بذیل لغات فارسی ذکر ایں کر وہ می فرماید کہ بمعنی اول لغت عرب است و بحوالہ ادات و دستور ذکر بمعنی سوم ہم کردہ - صاحب انند ایں را لغت فارسی گوید و بمعنی اول و دوم</p>	<p>بیل مزاج اصطلاح - بقول بہار و اندیش نقل نگار مراد بیل نوا کہ می آید فرماید کہ ہر دو معروف مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی کسی کہ طبیعت او مثل بیل باشد (طالب آملی ۵) بدین بیل مزاجی دارم آں غیرت کہ گر در ۶ گل از باہم دم نخت دل از منتقا رنگد ارم ۶ (ارو) بیل کا سامراج رکھنے والا - بیل مزاج بھی کہہ سکتے ہیں بیل نفس اصطلاح - ہر دو مراد یکدیگر (ب) بیل نوا است بہار ذکر (ب) کردہ</p>

اکتفا کند (خاقانی ۱۷) در بر بلبلہ فوق نبتہ
 کزد ہاں آب احمر اندازد (۱۸) در صفت شراب
 بلبلہ (۱۹) بقول سرودی (۲۰) قسمی از پوست کہ نازک
 سازند و جانب دردن آں را رنگ کنند چوں کہ کی
 و بخواہد فرہنگ گوید کہ (۲۱) بنسے از زرد آلود و (۲۲) معنی
 شراب و (۲۳) بمعنی پیالہ (فردوسی ۱۷) یکی بلبلہ سرخ
 در جام زرد و تہمتن بردی رواہ بخورد (۲۴) اول
 کردہ اند و سنی دوم و سوم را باعتبار قول صاحب
 جامع کہ صاحب زبان است معتبر دانیم و ماخذ معنی
 دوم همین است کہ آواز ببل از صراحی می بر آید چنانکہ
 قلعش وہای ہمز آخرہ برای نسبت است و سنی
 سوم اسم جامد فارسی زبان دانیم دیگر هیچ (اردو)
 ۱۸) ہمز صراحی جسکو دزدی نگاہی ہو - موتث - دیکھو بابو
 جس پر صراحی کا ذکر ہے - آپ ہی نے کوزہ پر فرو پا ہے
 عربی اسم مذکر - دستی وار طرت (۲) قلعش - بقول
 افسنیہ - عربی - اسم موتث - صراحی یا بوتل کے اندر
 سے پانی غروبہ شراب کے پھلنے کی آواز (ذوق ۷)

شور قلعش یہ کیوں ہے دختر زہد کیا کسی آشنا سے لڑتی
 ہے (۳) دیکھو اندوہ -

بلبلہ (۱۹) بقول سرودی (۲۰) قسمی از پوست کہ نازک
 سازند و جانب دردن آں را رنگ کنند چوں کہ کی
 و بخواہد فرہنگ گوید کہ (۲۱) بنسے از زرد آلود و (۲۲) معنی
 شراب و (۲۳) بمعنی پیالہ (فردوسی ۱۷) یکی بلبلہ سرخ
 در جام زرد و تہمتن بردی رواہ بخورد (۲۴) اول
 کردہ اند و سنی دوم و سوم را باعتبار قول صاحب
 جامع کہ صاحب زبان است معتبر دانیم و ماخذ معنی
 دوم همین است کہ آواز ببل از صراحی می بر آید چنانکہ
 قلعش وہای ہمز آخرہ برای نسبت است و سنی
 سوم اسم جامد فارسی زبان دانیم دیگر هیچ (اردو)
 ۱۸) ہمز صراحی جسکو دزدی نگاہی ہو - موتث - دیکھو بابو
 جس پر صراحی کا ذکر ہے - آپ ہی نے کوزہ پر فرو پا ہے
 عربی اسم مذکر - دستی وار طرت (۲) قلعش - بقول
 افسنیہ - عربی - اسم موتث - صراحی یا بوتل کے اندر
 سے پانی غروبہ شراب کے پھلنے کی آواز (ذوق ۷)

نه فارسی و گوید که به مجاز بمعنی پیاله هم و ذکر معنی اول	می گوید که چوں بر درخت خشک شود بلبس غبشت می
هم کرده و در چراغ هدایت بذکر معنی اول ذکر معنی	خورد و از بهنجاست که فارسیاں بیایمی نسبت این را
دوم هم فرموده از سندها که برای معنی پنجم مذکور شد	بلبلگی گفته باشند ولیکن معاصرین عجم بر زبان ندارند
استنادی کند مؤلف عرض کند که معنی اول نسبت	زرد آلود را استعمال کنند نسبت معنی سوم و چهارم
به بلبل است به بای نسبت و نظریه نزاکت و رنگینی پس	ماخذ بیان کرده خان آرزو قرین قیاس است
چرم بدین نام موسوم شد - عجبی نیست که در زنگش نقش	بهار معنی پنجم را چیر و گیر داند - همانست که معنی دوم
بلبل یا چشمش کنند ماخذ این می خواهد که با لضم خویم	گذشت (اردو) (۱) ایک نادک پست جسکے اندر
و بمعنی دوم اسم جامد فارسی زبان است برای زردی	حصه میں رنگ کرتے ہیں - مذکر (۲) زرد آلودی ایک قسم
که ذکرش بر (آلوی زرد) گذشت - یکی ادمعاصرین عجم	مذکر (۳) شراب بوت (۴) پیاله - مذکر (۵) وهی نمبر (۶)

بلبلن | بقول سروری بجواله موبد بفتح بای اول و دوم و سکون لام خرفه را نام است که بحر بی
بقوله الحقا نامند و فرماید که ظاهر ابکسرتین باید - صاحب رشیدی گوید که این را پرپین هم گویند و
فرماید که بخاطری رسد که این لفظ بلبلین باشد بهر دو بای فارسی زیادتی ما چه را را بلام بدل می کنند
صاحب برهان ذکر این کرده و بقول جابح گیاه خرفه و صاحب ناصری متقن بارشیدی - خان آرزو
در سراج بذکر قول رشیدی فرماید که در ترکی زبان لقب بادشاه عادل باذل شجاع غیاث اللہ
که از ممالک غوریه بود و مدتی سلطنت هندوستان باستقلال کرد - صاحب محیط هر چه بر خرفه نوشته
نقش بر پنجه گذشت و نسبت ماخذ این عجبی نیست که فارسیاں پرپین را که می آید به تبدیل تخفیف
بلبلن کرده باشند - چنانکه خیال بعض محققین است بای فارسی به عربی بدل می شود چنانکه تپ و تب

درای مصل به لام چنانکه چنار و چنار و بای بهوز حذف و لیکن جادارد که این را اصل دانیم و آن را
مبدل و مزید علیه این یا هر دو را اسم جاد فارسی زبان دانیم (ارو) و یکجمله -

پلبوس بقول برهان بر وزن پلبوس (۱) نوعی از پیاز صحرانی باشد که آنرا در عربی بصل الزیر و
بصل الدیب خوانند گرم و خشک است در دوم (۲) نوعی از خشخاش هم که آنرا خشخاش زبدی
گویند صاحب جامع ذکر این کرده - صاحب اندامین را لغت فارسی گفته و صاحب محیط
فرماید که این لغت یونانی است و فیطلون هم گویند و غالیوس و بیریانی بآلبس و بلغت زبلی
بلیسا و بعرنی بصل الدب و بصل الزیر و بفارسی تیره و تلمنه پیاز و بترکی و آغ سوغالی و در
طبرستان طرم نامند و آن پیاز صحرانیت اندک تلخ و مال بشیرینی و قبض - زعفرانی رنگ نرود
اکثر گرم و خشک در اول ستم و زرد شیخ طبع آن قریب بطبع پیاز - مجفف - مدلل - جالی بقوت
و جاذب خون بظا هر جلد و منافع بسیار دارد (الخ) و بر خشخاش زبدی (می فرماید که به یونانی
بآلبس نامند گویا هی است بسیار سفید لغات گرم و تند و اندامه سموم و مقل و سهل و جهت تنقیه
دامغ و دفع بلغم و صرع مفید و گویند گرم و خشک در دوم و در اسهال آن آوردن فعل پتوعات
دارد (الخ) مؤلف عرض کند که این لغت فارسی زبان نیست و محققین بالا لغت یونانی
را که منحصر برای معنی اول است به تسامح برای معنی دوم هم قرار دادند و خیال نفرمودند که
آن بآلبس در زبان یونان است (ارو) (۱) جنگلی پیاز مؤنث - (۲) خشخاش زبدی
ایک سفید رنگ کی گھانس ہے - اسم مؤنث -

بلت بقول مؤید مطبوعه نو لکشر نزل لغات فارسی بالفتح بریدن و بفتحین بریدن شدن و

در دیگر نسخ قلمی یافته نمیشود۔ صاحب اندامیں را لغت عرب بمعانی بالا و غیر ذلک گوید مؤلف
عرض کند کہ تصرف مصنفین مطبع نو کشور است کہ بسیاری ازین قسم کار ہا کردہ اند و بر مؤلف
کتاب تہمت بستہ (اردو) ناقابل ترجمہ ہے۔

بہتا | بقول ناصری (بذیل تا) بکسر اول مرادفش کہ گذشت (ہ) مرا گفتی بگو حال دل خویش :
دلت خوں میشود دل تا گویم : مؤلف عرض کند کہ صراحت نکرد کہ این شعر مال کدام است عیبی
ندارد کہ خود او اہل زبانست۔ مخفی مباد کہ بتا بمعنی بگذار بجایش مذکور شد۔ جادوار کہ نظر بر اعتقاد
امیں را ہم بمعنی بگذار گیریم و بقولش در اینجا (بل تا) را مخفف (بہل تا) گیریم کہ ہای ہمزہ حذف شدہ
(بل تا) باقی ماند اندرین صورت بہل از مصدر ہلیدن امر حاضر است بزیاوت موصوۃ در او
معنی بگذار در بل بکسر مخففش۔ پس معنی بگذار از مجرور بل پیدا شد و تا بمعنی تا کہ باقی ماند۔ اگر
را (بتا) را دریں شعر بمعنی بگذار گیریم معنی شعر خطمی شود۔ حیف است کہ محقق اہل زبان اعتنا بہ
معنی سند نکرد۔ فہائل۔ دیگر کسی از محققین ذکر این نکرده (اردو) چھوڑے۔ تاکہ۔

بلیتیس | بقول سروری و جہانگیری و رشیدی و جامع و سراج و ہفت بر وزن بلیتیس نام دارد
مؤلف عرض کند کہ حیف ازین تحقیق ہر شش محققین با نام و نشان کہ ترک این لغت برای قسم
تحقیق تفوق داشت اینچ صراحت نشد کہ لغت کدام زبان است و جادادند در لغات فہرست
لغت تقاضای آں می کنند کہ امیں را لغت یونانی دانیم و خیال می کنیم کہ ہاں بلیتیس۔ اکہ
بذیل بلیتوس ذکرش کردہ ایم بلیتیس نقل کردند و امیں محض قیاس است و ہں صاحب محیط کہ
محقق مفردات طب است ذکر این نکرد (اردو) ایکٹ اکا نام اور بہار قیاس کے محال ہے و کیو بلیتوس کے درجہ

بلخ

بقول برهان بفتح اول و ثانی و سکون جیم لغت عرب غوره خرمار اگویند یعنی خرمای نارس
و چون سبز باشد آنرا وسیع و جدال خوانند و چون در غلاف باشد طلع گویند و فرماید که بضم اول هم
بنظر آمده صاحب اند این را به همین معنی با حای خطی عوض جیم گفته و صاحب منتخب هم تصدیق آن
می کند مؤلف عرض کند که ما این را به جیم آخر مفید نمی دانیم از این که صاحب برهان صراحت لغت
عرب کرده و جیم را با وجود صراحتش صحیح ندانیم که لغت عرب با جیم آخر بدین معنی نیامده - پس جزین
نیست که تسامح اوست و ذکر این لغت عرب در موضوع ما ازین داخل است که از برای این
لغت در فارسی زبان نیافتیم و صاحب برهان هم نیافته باشد که ذکرش کرد (اردو) غوره خرمایینی ده
خرما جو خام هو - مذکر -

بلخفتن

بقول نوادر که محقق مصادر است بوزن و معنی الفختن مؤلف عرض می کند که
دیگر کسی از محققین مصادر نفوس ذکر این نکرد و ما صراحت ماخذ و معنی الفختن بجایش کرده ایم حساب
نوادر سند استعمال پیش نکرد و مجرد توش اعتبار را کفایت نمی کند که معاصرین عجم هم بر زبان نداشتند
(اردو) دیکو الفختن -

بلجیک

صاحب رهنما بحواله سفرنامه ناصر الدین شاه قاجار ذکر این کرده گوید که معاصرین
عجم ملک بجمیم را بدین اسم موسوم کرده اند مؤلف عرض کند که میم را بدل کردند به کاف برخلاف
قیاس و این ملک است در بدب که در مشرق آل جرمن و لکسم برگ است و در جنوب مغربش فرانس
(اردو) بجمیم یک ملک ہے جو یورپ میں واقع ہے جسکے مشرق میں جرمن اور لکسم برگ ہیں اور جنوب میں فرانس
بلخ بقول سردری (۱) ادانی مشرب چون صراحی و قرابہ و (۲) شهری کہ برامکہ از انجا بودند و مفتوح

است و چون بر دوازده فرسنگی او گذرد و آنرا قبتہ الاسلام نیز گویند (حکیم سوزنی ۱۷) بہای یاسمن و
 جگریم فرست امر وزید کہ دوستیم و بلخ شراب داد و یوارید صاحب جہانگیری ہم ذکر ہر دو معنی کردہ گوید کہ بمعنی
 دوم شہر ہست مشہور از خراسان و یعنی اول کہ وہی کہ شراب در آن کنند صاحبان رشیدی و بہرہان و ناصر
 و جامع و ہفت و اند و سراج و مؤید ہم ذکر این مفتوح اول و سکون ثانی کردہ اند صاحب ناصر گوید کہ شہر
 مشہور از بنای سلاطین قدیم جسم و سالہا لہر آب و گشت سب در آنجا ریتند و در آنجا آشکدہ ساختہ بودند
 کہ نو بہار نام داشت و فرماید کہ چنانکہ مرور امر و شاہجہاں گویند بلخ را بلخ با میان می گفتند (حکیم فرخی ۱۷)
 مر جہای بلخ بانی ہمہر باد بہارید از در نوشادفتی یا ز باغ نو بہارید نو بہار بلخ را با چشم من قیمت نامند
 تا بہار کردہ کا ناں پیش من بکشاد بارید صاحب غیاث فی فرماید کہ بمعنی دوم بفتح تین گفتن خطاست صاحب
 این را بذیل لغات فارسی آورده و صاحب اند ہم بہر دو معنی لغت فارسی گفتہ (اردو) (۱) کہ وہی شراب
 یعنی وہ کہ وہی خشک جس میں شراب بھر کر پیتے ہیں۔ مذکر (۲) بلخ۔ مذکر خراسان کے ایک مشہور شہر کا نام
 جس کو قبۃ الاسلام بھی کہتے ہیں۔

بلخی است | بقول شمس لغت فارسی است بفتح تین ہاں بر آنجا است کہ گذشت دیگر کسی از متعین فارسی
 زبان ذکر ایں نکرد و انچہ بر بنجا است گذشت بلخی است بہ نون بعد لام و جیم عربی بعد نون است بلخی
 می شود کہ کاتب شمس ہاں بلخی است را بحدف نون و تبدیل جیم با خای حجه بلخی است نوشتہ یکا ہیج (اردو) کہ
 الف بلخی | الف بقول ناصر بروزن اعرج راج سیاہ را گویند کہ قلیا باشند۔ صاحب جامع ہم ذکر
 بلخی | بلخی ذکر ایں کردہ گوید کہ در بہان با جیم فارسی آمدہ صاحب ہفت ہم بہ جیم عربی آورده و خان آرزو
 در سراج با جیم فارسی نوشتہ صاحبان بہرہان و سروری و جہانگیری و اند ایں را بہ جیم فارسی آورده اند و صاحب

برہان صراحت فرمید کند کہ لغتچین ہم آمدہ صاحب محیط برہمچج ب لام دوم و جیم عربی سوم و لام چہارم و جیم
پنجم گوید کہ زاج سیاہ زانام است و بر زاج اسود فرماید کہ زاج مطبوخ و بر مطلق زاج می نویسد کہ معرب است
از ذاک فارسی کہ آنرا بر وی سنقر یا در انگلیسی سلفت آف رن و ہندی کیس گونید و اس از مہذنیات است
اقسام می باشد سفید و سرخ و سبز و زرد و سیاہ و ہر واحد از آنہا جدا جدا اسطور و زرد جالینوس قلعطار کہ
زاج زرد است و قلعہ یس کہ زاج سفید است و زاج سوری کہ سرخ است ہمہ رطوبت مالیمہ کہ منعقد و منجمد
می گردد و ایں ہمہ در آب و طبع منحل می شوند الا سوری کہ اس شدہ یا التجمید و انعقاد است و سبز در انعقاد
و انطباق شدہ تر از زرد و منقسم است بسہ قسم و ایں ہمہ ادویہ اعنی زاج احمر و قلعطار و زاج اخضر در
قوت خود جنس واحد اند و در لطافت و غلط خود ہا مختلف و اغلط آنہا زاج سُخ است و لطف آن زاج اخضر
و اما قلعطار میان ہر دو متوسط و بقول اسطاطالیس جمیع اقسام زاجات قطع خون سائل از جراحات نماید
و نشف رطوبت و تخفیف آنہا کند (الخ) و گوشت عرض کند کہ ہنقرہ تحقق است کہ ایں لغت فارسی زبانیت
و زاک سیاہ لغت فارسی است کہ می آید و بہمچج غالباً لغت یونانی است کہ فارسیاں بحدف یک لام (چنانکہ غلبت
و بنفائق) و تبدیل جیم اول با بخای مجملہ چنانکہ (اسفانج و اسفانخ) بربیل مفرس استعمال کردہ اند و (الف
اصل است و ب) بتدلیش کہ جیم عربی ہم بدل شدہ جیم فارسی چنانکہ کاج و کاج (اردو) کیس بقول
آصفیہ ہندی۔ اسم مذکر۔ ایک قسم کی نہایت کسا و دار چٹکری ہے جو لوہے اور گنک کے پھونکنے سے تیار
ہوتی ہے اگر اسے آگ پر جھون کر فولاد پر ملیں تو اس پر جوہر نمایاں ہو جائیں۔ فارسی میں اسے زاک زرد۔ زاک
شتر و ندان۔ زاک سیاہ کہتے ہیں۔ تیسرے درجہ میں گرم و خشک۔ پس اس کا ترجمہ کالا کیس ہے۔

بلنختن | بقول موارد و وزن و معنی لغت کہ گذشت دیگر کسی از محققین مصادر و فس ذکر ایں نکرد اگر

ایں را بمبدل و قلب بعض آں دانیم۔ قلب بعض البتہ درست می شود ولیکن تبدیل الف با موحدہ خلان
قیاس صراحت ماخذش ہمدرا بخاکرہ ایم و درینجا نظر بر سکوت نہتہ قین و سیما متحققین مصادر جزیں گوئیم
کہ تصحیف موارد است و بس (اردو) دیکھو لغت۔

بلنخم بقول سروری بلام و خای مجید یزدن مرہم فلاخن را گویند و فرماید کہ در نسخہ میرزا سند ایں از مؤلف
است (۵) گلہ بانان او نہند از قدر بہ مہر و مسہ را چون سنگ در بلنخم بہ صاحب برہان صراحت در یکند
کہ آں کتفہ باشد کہ از ابریشم یا ز پشم بافند و دور بیماں برد و طرف آں بگذارند و شاطراں و شبانان
بدان سنگ اندازند۔ صاحبان جاس و ناصری و ہفت ہم ذکر ایں کردہ اند مؤلف عرض کند کہ ایں
بمبدل فلنخم دانیم کہ بمعنی فلاخن می آید فابدل شد بہ موحدہ چنانکہ ز فاقان و زبان۔ معاصرین عجم تسلیم
کنند و فلاخن بر زبان دارند و فلاخاں ہم بدین معنی آمدہ (اردو) گوین یا گوچن بقول آصفیہ آمدہ
گوپیا۔ فلاخن۔ ڈھیوا۔ وہ رسی کا بنا ہوا ہتھیار جس میں پتھر پائشی کے گولے رکھ کر جانوروں کو مارنے میں

<p>بلنخی افغان آرزو در سراج بذیل استعارات ذکر ایں رازی بباک و نیست بہ جز برد و کو بیازہ بلنخت و سنگ کردہ گوید کہ منسوب بہ بلنج بمعنی حقیقی و گاہی بر کو بیازہ بلنخی کہ تیش بہ ترکیبات ناشائستہ اطلاق کنند (خاتانی در ہجو رشیدی و طوطا گوید ۵) سنخت بلنخی و سفیت کیہ خوار زنی بہ ز بلنخی آخر تفسیر ایں سخن دانی بہ و فرما کہ مراد از بلنخی کو بیازہ بلنخی است چنانکہ در موضعی دیگر فرماید در ہجو ہاں رشید و طوطا (۵) آئی جو سیر کو بہ</p>	<p>رازی بباک و نیست بہ جز برد و کو بیازہ بلنخت و سنگ کردہ گوید کہ این است تحقیق قوسی مؤلف عرض کند کہ از طرز بیانش بیچ نمی کشاید کہ مقصودش چیست غیر از معنی حقیقی چیز دیگر بفہم نمی آید۔ یکی از معاصرین عجم می فرماید کہ (کوب یازہ) چکش آہنگری را گویند و آں مستقر بہ باشد و تصدیق ایں معنی از برہان ہم می شود کہ می آید و زندان و لوطیان عجم کہ فاعل ما بدین اسم</p>
--	--

مانند و خصوصاً (که بیازد بلخی) برای لوطیان بلخ لقب
 است و در عرف عام بجز بلخی هم بدین معنی گفته میشود
 (تم کلامه) پس در شعر دوم خاقانی (که بیازد بلخی) که
 کنایه باشد از آنکه تناسل لوطیان بلخ و در شعر اول اشعار
 بلخی از همان که بالا مذکور شد (اردو) فارسیوں فی
 آنکه تناسل لوطیان بلخ کانام بلخی رکھا ہے۔ مذکر۔
 بلخی بمقول مؤید چیزی که بدان سنگ اندازند و آنرا
 فلاخن نیز گویند مؤلف عرض کند که دیگر کسی از
 محققین فارسی زبان ذکر این نکرده و این لغت آفرین
 مطبوع منشی نو کثیر است که همان (بلخ) را که بجایش
 گذاشت بزیادت تحتانی قائم کرده و دیگر نسخ قلمی مؤید
 از این ساکت و عوض این همان لغت صحیح را
 قائم کرده اند (اردو) دیکھو بلخ۔
 بلخی بمقول ناصری مرضی است که آنرا آبله فنگ
 و آتشک نام است۔ چون در بلخ ظهور کرده منسوب شد
 بدانجا (یعنی طیب) بلخی ترا جو عارض آن زمانه گاه
 رنج و المت بجان و دل یا بد راه باید که پس از تنقیه
 آن حرارت غریبی است که غریزی آنرا از قلب دفع

از صبر داشتن به با سر که کسی ضلالت در بگیه نگاه مؤلف
 عرض کند که صاحب اکسیر اعظم هم ذکر این کرده گوید
 که بخور مع قروح و خشک ریشجات و سیلان زرد آب است
 و آن از جنس سفید رویه رطبه خبیثه ساعیه بود و لهذا
 حوالی خود را بسبب فساد و بخورد و در اکثر آب آن خفایا
 و غشی بود و گاهی بسبب گزیدن جانوری مثل بته غشی
 و ریتلا عارض شود و بسبب کثرت حدوث آن در
 بلده بلخ سببی بلخی شده و ابو منصور گوید که بلخی قرصه
 فسط در لحم بود و آنرا عنق بسیار نباشد و شیر این را
 متعده سازد و آب آن تپ بود و چون نفع یا بد سر آنها
 و سر بسیار مرگ گردد و بسبب او خون حاد و فاسد
 و این الیاس گوید که بلخی از بخور رویه خبیثه ساعیه است
 و حدوث او از اخلاط محترقه فاسده از صفراء بلغم یا
 سودای محترق بود و انطاک گوید که بلخی بخور میست
 که اولاً بلخ یافته شده۔ بعد مثل آبله فنگ منتقل
 به بلاد دیگر گشته پس بدان موسوم ساختند و بسبب
 آن حرارت غریبی است که غریزی آنرا از قلب دفع

کرده پس آنچه حوالی او از غشای اضلاع صدر است	از ان عفونت و فساد زایل کند و یا این دو که قوی
قرص کند و ازین جهت غشی و نقصان با وی بود و گاهی	و مجرب شیخ است بکار برند زراوند مدحرج و زنگار
از ان حجاب صدر متاثر شود و قتل کند پس هرگاه بچ	و اشن و مقس و خردل و زجاج مسادی بروغن
سیاه یا سرخ گردد و علاج نه پذیرد - پس بقول شیخ علاح	کن دم و سرکه و اندک عسل مرهم ساخته طلا کنند و یا
مثل علاج مسفر روی نمایند و آنچه خاص باین نفع	بخارشد تا گوشت فاسد بزداید و چون گوشت
کند طلا بگل ارمنی و سرکه است بدوام حتی که آنرا خشک	صحیح پدید آید بمرهی که از هم الاخوین مرده سنگ کند و بپایند
کند و از ان قشر با فروانند و گوشت صمیم برسد و	باشند جرعت را مندل سازند (ارو) و بکیمیا تشنگی برینست

(الف) بلد بقول بهار و انند بالتحریک (۱) رهنما و (۲) واقف از چیزی چنانکه گویند ^۱ سن بلد فلانجا
 هستم و ظاهر این معنی اول مجاز است چرا که بدون وقوف رهنمایی نباشد (میرزا مغفطرت ل) برده
 از خود غم زد دیدن نگاهش مارا بلد میست بنحیر از رم آهوباما صاحب تحقیق الاصطلاحات گوید که
 بمعنی راهبر است (شوکت بخاری ل) شور سودا بلد که چه تحقیق شده تا در دل زره چاک گریبان فرستم
 صاحب رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار گوید که بمعنی واقفکار است و هم او (بلد راه) را بمعنی
 راه شناس آورده و (بلد راه شده) را بمعنی رهبر شده نوشته - صاحب روزنامه این را بمعنی (۳)
 شهر آورده صاحب اندمی فرماید که بمعنی اول و دوم لغت فارسی صاحب غیاث گوید که در عربی بمعنی
 شهر است و در فارسی بمعنی راهبر و پیشوا صاحب منتخب گوید که بمعنی در عربی بمعنی شهر است و بلد
 بالقسم جمع آن و بمعنی نشان که ابلا و جمع آنست - صاحب بول چال .....
 (ب) بلد جلواند ختن بمعنی همراه گرفتن رهبر آورده مؤلف عرض کند که صاحب کنز که محقق

لغات ترک است (بلدک) را بمعنی معرفت و معروب و معلوم آورده۔ خیال ما این است کہ فارسیاں از ہمین لغت ترکی (الف) را مغزین کرده اند بمعنی دوم و معنی اول مجازاً است چنانکہ بہار گفتمہ و بمعنی سوم لغت عرب و رب) از ملحقات الف (ار و و) الف (ا) رہنما۔ دیکھو برندہ کے تیسرے معنی (۲) واقفکار۔ کام سے واقف۔ کام جاننے والا۔ کارواں۔ آزمودہ کار۔ جہاں دیدہ۔ تجربہ کار۔ (۳) بلد بقول حصا آصفیہ۔ عربی۔ اسم مذکر۔ شہر (ب) رہبر کو ساتھ لینا۔

بلد رحیم | بقول صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ و قاچار بمعنی کبک و تہو صاحب روزنامہ فرماید کہ (۱) تدر و (۲) کبک صاحب بول چال میں را بہ جیم عربی نوشتہ می فرماید کہ تودنہ را نام است کہ خرد از تہو و بزرگ از کبک می باشد موقوف عرض کند کہ تودنہ بقول برہان خود تہو را نام است و بقول بعض شبیہ بہ تہو و کوچک تراز اں کہ بعربی سلوی خوانند۔ صاحب منتخب بر سلوی می فرماید کہ مرغی است کہ از آسمانی نیز گویند و بفارسی آں را پودنہ خوانند۔ صاحب غیناٹ بد تدر و بہ ذال جمعہ گوید کہ خروس صحرائی است و فرماید کہ بہ دال ہملہ نوشتن و خواندن و بمعنی کبک گفتن خطا است بلکہ مرغی است از جنس مایکناں کہ در بیشہ استر آباد و ماژندراں بسیار و بغایت خوش رنگ بود مگر **لف** عرض کند کہ پریشان بیانی اینہا ستم است بر تحقیق جریاں۔ صاحب رہنما محقق گنام و صاحب اطلال فائق تراز صاحب روزنامہ نیست بناء علیہ قول صاحب روزنامہ را معتبر دانستہ تدر و و کبک را ترجمہ لغت زیر بحث می دانیم و جز میں نیست کہ (معاصرین زبان فراموش) میں اسم مرکب را از لغات ترک گرفتہ اند چنانکہ صاحب برہان بر آسمانی ذکر ایں بہ جیم عربی کردہ می فرماید کہ بلد رحیم لغت ترکی است و ایں را بفارسی کرک نام است پس جیم عربی بدل شد بفارسی چنانکہ جوہ و چوہہ اندر نصیو

اس را مفروض دانیم و ہم صاحب برہان بر کرک ذکر ایں کند و گوید کہ لغت ترکی است اما محققین ترکی ازین ساکت صاحب محیط بر تدر و گوید کہ اسم فارسی تدر ج است و بر تدر ج می فرمایند کہ بفتح فوقانی و دال مہملہ معرب تدر و فارسی است و بہتر کی قر قاول و در تنکا بن و ما زند راں تو رنگ و ہندی آوا گویند و آن طائر معروف خوش رنگ - طبع الشکل - ملون منقش - شبیہ بذر ج و از اں کو چکتر و گوشت آں بہتر و طبع آں گرم و در خشکی کمتر از تدر ج و گویند گرم در دوم و خشک در اول بنایت لطیف و سریع الہضم و مولد خون صالح - مقوی دماغ و فہم و رافع فیسان و وسواس خصوصاً کہ تاسہ روز متواتر کباب آنرا تناول نمایند - و منافع بیشمار دارد (الخ) و بر بٹیر بہ تائی ہندی گوید کہ لغت ہندی است مرغی است معروف بشکل قبیج و از اں خرد تر - گردن و دم آں کوتاہ و ہراں خطوط سیاہ و سفید و مردم برای جنگ و بازی تربیت اومی کنند مزاج آں گرم در اول اولی و خشک قلیہ و کباب او منفتح سد جگر و طحال و گردہ و ہضم را نیک سازد و برای بواسیر رنجی و نفخ معده و انواع استسقا و ضعف جگر و ریزانین سنگ گردہ و مثانہ و زلیق الامعاء مفید و منافع بسیار دارد (الخ) مخفی مباد کہ ہمین پرندہ را فارسیان کبک بہ کاف عربی اول و کاف فارسی دوم نامند و قسم می باشد کی کبک درسی کہ بزرگتر و دیگری غیر درسی کہ کوچک تری باشد و ہمین کو چک تر است کہ در ہندی آنرا بٹیر نام است و نتیجہ در عربی ترجمہ (کیک درسی) است (ار و و) (۱) لواء بقول آصفیہ - ہندی اسم مذکر - ایک قسم کی بٹیر - ایک بٹیر سے مشابہ اور اوس سے چھوٹا پرند جو نہایت لذت پذیر ہوتا اور اکثر جھاڑیوں میں رہتا ہے - عربی میں اسے سلوی کہتے ہیں جسکے سبب سے من سلوا مشہور ہوا - فارسی میں ورتج اور سمائی (۲) بٹیر - بقول آصفیہ - ہندی - اسم مؤنث - ایک کو - سے چھوٹا پرند -

بلد لہ بقول شمس لغت فارسی زبان است می فرماید کہ بالفتح آنکہ چپاں باشد از حلقوم و سینہ اسپ دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و یکی از معاصرین عجم کہ صاحب اعتبار نیست می فرماید کہ طوقی چرمی را اہل فارس می نامند کہ در گردن اسپ اندازند و کالسکہ را بدان متعلق می کنند۔ بعض از معاصرین عجم گویند کہ ما از میں بی خبریم **مؤلف** عرض کند کہ اگر قول عجم اول الذکر را باور کنیم اسم جامد فارسی جدید داریم و نمیدانیم کہ از کلام السنہ غیر این را مفسر کرده اند (اردو) گھوڑے کی چرمی آہنسی۔ مؤنث جو ہارس میں ہوتی ہے جسکو گھوڑے کے گلے میں پہناتے ہیں اور جو کوا تعلق آتی ہے **بلن** بقول برہان باوال ابجد وہاں ہوز و حرکت غیر معلوم نام خواے کہ زن آدم علیہ السلام است صاحب جامع ہم ہمین قدر نوشتہ و صاحب اندہم نقل این برداشتہ این قدر صراحت مزید کند کہ لغت فارسی است **مؤلف** عرض کند کہ اگر لغت فارسی زبان است خیل تعجب داریم از سکر دیگر محققین فارسی زبان و از تحقیق مزید قاصریم (اردو) خوا بقول آصفیہ۔ عربی اسم مؤنث باوا کی بیوی کا نام۔ سب آدمیوں کی ماں۔ بنی آدم کی تاں۔

بلدیت بقول رہنما بجوالہ سفر نامہ ناصر الدین	لغت فارسی بلد کہ گذشت این را بمعنی حاصل بمعند
قاچار (۱) بمعنی راہ نمودن و (۲) شہریت و صاحب	استعمال کردہ اند و معنی چہارم اصطلاح معاصرین
بول چال گوید کہ در محاورہ حال (۳) واقفکاری	باشد کہ سرشتہ حفظان صحت را بدین اسم موسوم
و (۴) سرشتہ حفظان صحت را نامند و صاحب	کردند و دیگر ہیچ نسبت معنی دوم۔ مخفی مباد کہ بلد
روزنامہ بہنہدونی قانع کہ بہترین تعریف معنی او	بمعنی شہر لغت عربی است چنانکہ ہمد را بجا اشارہ
است مؤلف عرض کند کہ معاصرین عجم از ہا	کردہ ایم (اردو) (۱) رہنمای بقول آصفیہ

کا مراد اور راہبری۔ بقولہ۔ اسم مؤنث۔ راہ نمائی کے قاعے پر اسے مصدری لگا کر بنایا ہے (۳) و قنکار	ہدایت (۲) شہریت بقولہ۔ اردو۔ اسم مؤنث۔ وہ تھکتی بقولہ۔ اردو۔ اسم مؤنث۔ شناسائی۔ کاروانی (۴) ہفتا
کا نقیض آپ فرماتے ہیں کہ یہ لفظ غلط ہے کیونکہ عربی کا سرشتہ۔ مذکر حفظان صحت کا سرشتہ۔ مذکر بنیادینی لکھ کر	

(الف) بلرزنگ | بقول شمس مکیسرتین و سلسلہ اول مہملہ و دوم چھہ آنکہ درجامہ و ازار بند گره زند کہ آنرا (فلرزنگ) نیز گویند (استاد) آرزو دکان فرو آید چو بارہ پس بلرزنگش بیت اندر نہاں پوز نماید کہ ..... (ب) بلرزیزہ | مثلاً۔ مؤلف عرض کند کہ دیگر کسی از متحققین فارسی زبان ذکر این ہر دو لغت نکرد و معاصرین عجم بر زبان ندارند و آنچه در لغت فلرزنگ بمعنی خوردنی و طعامی است کہ از مہمانی ہا برداشتہ بجای دیگر بر ندیک از معاصرین عجم گفت کہ در ولایت رسم است کہ مہمان چوں از طعام سیر شوند باقی ماندہ را در جامہ و ازار بند گره زند و بخانہ می برند۔ پس جادارد کہ ایں را بمثل آں دانیم کہ فابل شدہ بنمودہ۔ چنانکہ فروزیدین و بروزیدین و زقان و زبان معاصرین عجم بر زبان ندارند و (ب) را بدون سند استعمال تسلیم نہ کنیم۔ صراحت ماخذ بر فلرزنگ کنیم (اردو) وہ کھانا جو کھانے کے بعد بچ رہے اور مہمان اپنے دامن یا لنگ میں باندھ کر گھیر لیتے ہیں۔ مذکر۔

بلرس | بقول سروری بضم با و لام (۱) عکس را گویند و صاحبان جہانگیری و رشیدی ہم ذکر این کردہ اند صاحب برہان مذکور رضی بالا گوید کہ بزیادت نون در آخر ہم بہ ہین معنی می آید و بحوالہ الصحاح الادویہ می فرماید کہ (۲) بمعنی تین بعضی کہ انجیر سفید باشد۔ صاحبان ناصری و جامع ہنزانش مؤلف عرض کند کہ ما بر استر حقیقت ایں غلطہ بیان کردہ ایم کہ اسم آں در مین بپس۔ نون در آخر است و اسم فارسی ایں مرغوب کہ می آید فارسیاں بخذف نون آخر و فرسأ استعمال این کردہ اند صاحب محیط (لمن) را بنون آخر ذکر کردہ

و بقولش بلبس بدون نون آخر در لغت این انگیر و مذکر انگیر بجایش کرده ایم (۱) و (۲) دکیهوا استر (۳) دکیهوا انجیر
بلسان | بقول برهان بروزن سلطان نام درخته است مشهور در مصر گویند بعد از طلوع شعری نشتر کی
از آهمن ساخته باشند برگ آن درخت فرو بند و روغن ازان رواں شود با پنبه جمع کنند و بعضی گویند شنبها
در زیر برگی که نشتر زده اند بیاویزند و امتحان وی چنانست که قطره بر شترگاه و چکانند بعد لخته مانند دلمه بنیز بسته
شود و بر آب چکانند و بر هم زنند آب مانند شیر سفید گردد و آنرا بحر بی دهن البلسان خوانند و موضعی که
درخت بلسان انجاست بلخ فرعون بوده است و آنرا عین الشمس خوانند و گویند که از سبزه عیسای علیه السلام
است و تخم آنرا حب البلسان نام است گرم و خشک در دوم - کوفت و در عشته را نافع و بید انگیر هم همین
است صاحب جامع هم همین تذکره را باختصار نوشته صاحب سوار السبیل گوید که معرب بلسان یونانی
است که گلهای سفید دارد و در دواها بکار آید - صاحب محیطی فرماید که یونانی بوسیر یون و بلسان
نام درختی است مصری و نوع است یکی را هشام نام و دیگری را فلس و روغن آن از نوع ثانی نی گویند
و این در افعال بسیار ضعیف و بدل آن نمی تواند شد و بخواه که کتب نصاری می نویسند که حضرت مریم مسیح
علیهما السلام چون گریخت و بطریقه اقامت نمود نزد یک آن چاست بود که پارچه ای خود را در آن شست
آب آنرا زینت و ازان بلسان روئید - با جمله بهترین آن حب آنست و اندک تخم یزبان را می سوزد
و بوی روغن در آن هم بود و روغن آن فی الحقیقت شیر است و آن مختلف الطبع و بقول شیخ خود اگر گرم
خشک در دوم و حب آن ازان اندک گرم تر و روغن آن گرم تر از هر دو و بقول جالینوس بلسان مجفف و
مستن در درجه دوم و بسبب لطافت خود خوشبو و روغن آن در قوت الطف از نبات و منافع بیشمار دارد
و این مؤلف عرض کند که اگر چه صاحب برهان همین را بید انگیر گفته ولیکن بخمال ما و رای بید انگیر است

کہ ذکرش برباد بخیر گذشت و در اینجا هیچ اشارہ و علامتی از بس یافتہ نمیشود (ارو) بلسان ایک درخت ہے جس کے روغن سے اطباء و یہ میں کام لیتے ہیں۔ مذکر۔

بلست | بقول انندجوالہ فرہنگ فرنگ بکسر اول و دوم ہاں (بست) کہ گذشت مؤلف عرض کن کہ اگر سند استعمال بست آید تو انیم قیاس کر کہ مبتدل آنست کہ دال مہلہ بہ لام بدل شد چنانکہ درغ و نغ و ماخذش ہندو راجا مذکور (ارو) دیکھو بست۔

بلسک | بقول سروری بفتح باو کسر لام و سکون سین بزرگ منی سوم گوید کہ آنرا بلشک بضم اول نیز گفته اند مہلہ (۱) فرشتہ باشد کہ بعضی خطان گویند و پرستک کہ بدان بریاں در تنور آویزند و فرمایند کہ کمی از بس دو ہم صاحب رشیدی گوید کہ بکسر تین و سکون سین است یعنی (۲) سیخ آہنیں کہ یک سر آں بہن سازند و آتش را از تنور بدان حرکت دهند و چون نان ریزہ سوخته بر تنور چسبید باشد بدان تر اشند و گاہ برز بر تنور نہادہ بر آں اڑاں آویزند (فرخی ص ۵) و تنور ویل باراد شستہ اند از بلسک چینیروم و نخیستہ صاحب جہانگیری ہنر زبان رشیدی صاحب برہان بزرگ منی دوم گوید کہ (۳) سیخ کباب را نیز گویند و ذکر منی اول ہم بفتح اول و ثانی کردہ فرمایند کہ (۴) بضم اول و ثانی چوبی باشد با سیخ گندہ کہ بدان بریاں در تنور آویزند صاحب بلک

بزرگ منی سوم گوید کہ آنرا بلشک بضم اول نیز گفته اند کہ بدان بریاں در تنور آویزند و فرمایند کہ کمی از بس دو مصحف صاحب جامع بہر چارہ معنی متفق با برہان خان آرزو در سراج بر منی دوم قانع مؤلف عرض کند کہ بہر چارہ منی اسم جامع فارسی زبان است و انجہ بمعنی سوم بر شین مجملہ بعض سین مہلہ می آید مبتدل ایں چنانکہ کستی کوشتی (ارو) (۱) دیکھو افسرگر (۲) ایک آہنی سیخ جس کا ایک رخ پھیلا ہو ابھوتا ہے جس تنور میں مختلف کام لیتے ہیں مؤلف (۳) کباب سیخ مؤلف (۴) ایک موٹی سیخ جسکو چوبی دہستہ ہوتا ہے جس کے ذریعہ سے قابل بریاں شے کو تنور میں لگاتے ہیں۔ مؤلف۔

بلسن

بقول برهان مراد معنی اول تبس که

بکسرتین نیز بنظر رسیده و بحواله نسخه میزرا و مؤلف

بدون نون گذشت صاحبان هفت و اند هفت

فرماید که بکاف تازی هم و بحواله ساسی فی الاسامی نویسد

مؤلف عرض کند که حقیقت این ها بخاریان کرد

که بکسر با و لام و سکون سین هله نیز و بحواله ادات

ایم و صراحت ماخذ هم (اروه) دیکھو بلسن کے پہلے معنی

می طرازد که بضم با و لام و سکون سین هله چوبی که

بلشک

بقول برهان بضم اول و ثانی و سکون

باں بریاں آویند و سندی که از استاد فرخی آورده

قرشت و کاف مراد معنی چهارم تبس که بر سین هله

هاس که بر بلشک گذشت مؤلف عرض کند که

گذشت صاحب جامع بر سیخ بریان قانع صاحب

این مبتدل تبس باشد که با سین هله مذکور شد با هر معنی

این را بکاف فارسی آورده گوید بضم با و لام و سکون

آنرا ذکرش و اختلاف عراب نتیجه لب و لپو قافی فارسی است و ثانی

شین معجمه سیخ کیاب آهین و بحواله نسخه و قافی گوید که

قسم تبدل هم ها بخا و فرماید (اروه) دیکھو بلشک کے معنی دوم هم

بلطان

بقول صاحب هفت که پابند لغات فارس است بفتح اول و سکون لام و طائی حلی بالف کشیده و وزن

زده نام گویا ہے است که در هند آں را چولائی نامند (کدائی التسمیہ) و صاحب اندامین راجت عرب گوید و

صاحب مؤید این را بذیل لغات فارسی آورده صاحب محیط بر بلطادون حواله بقله یائیه داده و بر بقله یائیه

فرماید که از قسم سفید بقله یهودی نوشته اند و گویند که آنرا بقله اغریه و بقله یائیه و پر پوز و جربوز و بلشک

سودا قضا نیستی و بیونانی بلطادون و اهل اندلس بلشطس و بفارسی سفید مرد و اهل بلخ و اهل بخارا و

جرباں بورق و بلشک تنکا بن و طبرستان اشکانی و بسندی فانتباری و بهندی چولائی گویند و نزد

بعضی غیر از چولائی زیرا که چولائی حار است و این گیاهی است شبیه بکاسنی کوچک در شکل و بی طعم سرد تر

در دوم ویر بضم بطی الاغدار - خرنوش مطفی لہیب حرارت غریب و ملین طبع و مطلب بدن و قلیل اندام و

دارد (الخ) مؤلف عرض کند کہ الامای لغت ہم تقاضای کند کہ لغت یونانی و انیم و قول اند و مؤید قابل نظر است اگر عیاں بخند و او مغربس کرده باشند میتوان ولیکن اصلا لغت فارسی نباشد کہ اہل زبان فارس ازین لغت ساکت اند و مجرد قول مؤید چیزی نیست (ارو) بلطان یا بطاون ایک قسم کا ساگ جو کسنی سے شبیہ ہوتا ہے اور دواؤں کے کام آتا ہے بعضوں نے اسکو چولانی کہا ہے۔ صاحب آصفیہ نے چولانی پر فرمایا ہے ہندی۔ اسم ٹوٹ ایک قسم کا ساگ جو سنج یا سبز ہوتا ہے۔ لال ساگ۔

بلغار بقول رشیدی باقلم (۱) نام شہریت و فرماید کہ معنی ترکیبی ایں بسیار چہ غار در اں بسیار است و بقول بعضے فرماید کہ اصل ایں بن غار بود چون سکندر بہ ظلمات می رفت اسباب و امتنع زائدہ و در انجا گذشتہ رفت بعد از آمدن او بہر و آیم شہری شدہ بود و بکثرت استعمال بلغار شد و بقول صاحب قاموس گوید کہ صحیح بلغار است و عامۃ بلغار گویند و فرماید کہ (۲) بمعنی چرم ادیم چنانکہ شہور است در کتب معتبرہ دیدہ نہ شد۔ صاحب برہان نسبت معنی اولی فرماید کہ نام شہریت نزدیک بہ ظلمات و اں در زمان سکندر بنا شدہ و ہوایش بنات سمر و طوطی در اں شہر زندہ می ماند و بقول بعض نام ولایت و شہر بلغاریکی از شہرہای اں ولایت و نسبت معنی دوم می فرماید کہ پوست ہای رنگین خوشبوی موج دار را گویند و آنرا تلاتین خوانند۔ صاحب جامع ہمزانش۔ صاحب ناصری بذکر معنی اول فرماید کہ بترکستان واقع و بسر دی ہوا معروف (خاقانی ۷) عدلش بر اں سامان شدہ کاقلیم ایکساں شدہ و سنقر بہ ہندستان شدہ طوطی بہ بلغار آمدہ و حکیم ناصر خسرو صفت ترکاں بلغاری و حسن ایشان گفتہ (۸) بروں آرند ترکاں از بلغار و برای پردہ مردم دریں و نسبت معنی دوم فرماید کہ اگرچہ در کتب معتبرہ دیدہ نہ شد ولیکن کاتبی بدیس معنی اشارتی کردہ و پہلہ از چرم کہ باز داراں در دست کنند آوردہ و بہ بلغار نسبت دادہ چنانکہ گفتہ اند (ع) باز داراں تمام پہلہ بلغار گل و خان آردند

و سراج گوید که لفظ غار عربی است - چنانکه در کلام الله واقع شده - پس لفظ فارسی را مرکب از فارسی و عربی گفتن خطاست و تحقیق آنست که بلغار فارسی نیست و بمعنی دوم فرماید که در اشعار استادان آمده (کاتبی قصیده ردیف گل گوید) زهره ابریشم دهد از ساز ناد و زده سبیل و باز داران ترا بر بهله بلغار گل و فرماید که نوی نیز بمعنی ادیم خوشبوی آورده - بهار هم بمعنی اول ذکر این کرده و صاحبان هفت دانند و مؤید هم مؤلف عرض کند که شک نیست که لغت ترکی است معاصرین ترک تصدیق این می کنند و مقامش هم در ترکستان و گویند که چرم بلغار در همان شهر درست می شود که بلغاری نام دارد و به تخفیف تحتانی هم گویندش (اردو) (۱) بلغار ترکستان میں ایک شہر کا نام ہے۔ (مذکر ۲) اسی شہر کے دباغت کئے ہوئے چرٹے کو بھی بلغار کہتے ہیں۔ (۳) صاحب برہان نسبت الف گوید کہ معرب (ب) و بر (ب) فرماید کہ باکاف بر وزن مشتاق (الف) بلغاق (ب) بلغاک شور و غوغائی بسیار را گویند چہ بل بمعنی بسیار و خاک بمعنی شور و غوغائی آید۔ صاحب سروری بذکر ہر دو از امیر خسرو رسد آورده (۴) بگیتی گشت بلغاکے پیدا رہے کہ مردم در زین در رفت چوں مار (۵) مرا چوں زلف تو نشویش ازان است کہ چشمہ در جہاں انگند بلغاک و صاحبان جہانگیری و ناصری و جامع و ہفت دانند و مؤید ہم ذکر ب کرده اند۔ خان آرزو در سراج فرماید خاک در اصل آواز زاغ را گویند و خاق معرب آنست و بلغاک بمعنی شور و آواز بسیار و بجاز (۲) فتنہ و آشوب مستعمل و اینکه خاک را بمعنی شور و فتنہ نوشته اند سند می خواهد و از ہین است ..... (ج) بلغاکیاں | بضم (۱) غوغا کنندگان و (۲) متغییان صاحب رشیدی بذیل (ب) ذکر این ہم کرده گوید کہ در تاریخ فیروز شاہی استعمال این کثر است مؤلف عرض کند کہ خان آرزو و منید اند کہ این محل آن نیست کہ بحث خاک در اینجا کنیم و بہای تسکین محقق مہند نژاد و ہین قدر کافی است کہ چوں خاک را

بمعنی آواز زاع تسلیم می کند مجاز آن شور است و مجاز مجازش فتنه و نسبت سناش منظر باشند که بگوید فلک
 و شانه در ردیف غین مجمله برسم و تسکینش کنیم. سبحان الله چه تازه تحقیقه برای این لغت مرکب کرده که بحث فلک را
 در اینجا آورده (اردو) الف وب (۱) بهت شور و در غوغا - مذکر (۲) فتنه و فساد - مذکر (ج) (د) شور و غوغا
 کرنے والے (۲) فتنه و فساد کرنے والے - مذکر -

بلغیجہ | بقول شمس لغت فارسی است بالکسر یعنی فرو بردن لغت بگوید کسی از محققین صاحب زبان ذکر این
 نکرد و معاصرین عجم بر زبان ندارند مگر لغت عرض کند که بلغیجین یا مزید علیہ آن بلغیجین بزیادت مؤخره
 در اولش اگر مصدری بمعنی فرو بردن لغت به بگویی بود این را حاصل بالمصدرش خیال می کردیم و چون
 این هر دو مصدر نیامد چاره جز این نیست که مجرد قول شمس را بدون سند استعمال کافی ندانیم که بی تحقیقه
 او در اکثر لغات بنظر آید (اردو) لغت نگلنا کا حاصل بالمصدر -

(الف) بلغند	بقول برهان الف بضم اول ثالث	ناصری با اتفاق هر دو معانی بیان کرده برهان
(ب) بلغند	و سکون ثانی وب بضم اول ثالث	گوید که تخم ضائع شده رائج گویند و بلغند یعنی لغ
	بر وزن سبله بمعنی (۱) فراهم آورده و بر روی هم	شده و گنده شده (حکیم سوزنی ۱۵) دو خایه گنده
	نهاده و نسبت ب فرایده که بفتح اول و ثالث بر وزن	بلغند شده هم اندر وقت شکست و رنجیت هم آنجا
	علقه (۲) بمعنی گنده و ضائع گردیدن گویند مرغ	سفیده و زرده و صاحب جامع هم ذکر الف وب
	بیضه را بلغند کرده یعنی گنده و ضائع کرد و بجهت بر	با هر دو معنی گروه خان آرزو و در سراج مذکر قول
	نیار و صاحب جہاگیری بذکر الف وب بر معنی	برهان ی فرایده که بهای فارسی هم می آید مؤلف
	اول قانع صاحب رشیدی هم برهان جہاگیری حنا	عرض می کند که (ب) احم جامد فارسی زبان است بمعنی

اول و دوم الف مخفف (ب) بحذف ہای ہوز چنانکہ استب و استپ - صراحت ماخذہ بلغندہ و بلغندہ کفیم	دوم و مخفف بلغندہ کہ بنون می آید و فتح کہ می آید کہ بنون می آید (ار دو) الف و ب (ا) جمع کیا ہوا
مخفف لائف بحذف موصدہ اول و دال مہملہ آخری یہ بہ رکھا ہوا (۲) گندہ انڈا بقول آصفیہ - اردو -	دائچہ بہ بای فارسی می آید مخصوص بابیضہ مرغ غیت اسم مذکر - سڑا ہوا انڈا - وہ انڈا جس کی زردی سڑ کر پتلی
داس مبتدل اس کہ موصدہ بابی فارسی بدل ہی شد پڑ گئی ہو - وہ انڈا جس میں خون پڑ گیا ہو -	

بلغست | بقول رشیدی کہ بذیل غرست گذشت مبتدل آنست کہ رای مہملہ بہ لام بدل میشود چنانکہ آروند و آروند (ار دو) دیکھو غرست کے پہلے منے -

بلغشہ | بقول برہا بضم اول و ثالث و سکون ثانی و شین نقطہ دار و فتح نون اس باشند کہ کیسر رسیاں را حلقہ حلقہ کردہ گریہی برزند و سر دیگر آنرا از میان حلقہ با بگذرانند برہنجیکہ بجز کشیدن رسیاں اس حلقہ ہا تنگ شود و ہچنان کہ بر سر داما سازند صاحب ناصری نقل نگارش صاحبان جامع و انند و ہفت و سراج ہم ذکر اس کردہ اند مؤلف عرض کند کہ رسی را نام است کہ با حلقہ ہای دام تعلق دارد و چون کشش حلقہ ہای دام با ہم چسپیدہ دام را بند کند محققین بالا تعریف خوشی نہ کردہ اند (ار دو) سرک کی رسی جسکو کھینچنے سے دام بند ہو جاتا ہے (مؤلف) یہ دکن کا استعمال ہے اردو محاورہ کے لحاظ سے بجائے سرک کے لفظ دام کا استعمال کیا جائے -

بلغندہ بقول انگریزی رشیدی برہان و سراج بضم اول	داند بہ ہمہ معانیش کہ او ہمد را بخا بیانش کردہ مؤلف
و ثالث و سکون ثانی و نون و دال ابجد بمعنی اول	عرض کند کہ مخفف بلغندہ کہ بہ ہای ہوز زائد دس اخر
بلغندہ گذشت - صاحب ناصری اس را مراد بلغندہ	می آید - اسم جامد فارسی زبان دانیم و انچہ بلغندہ ہین

معنی گذشت مختلف این بحدف نون باشد مخفی مباد که آمده و جمع کرده شده می آید و چون اول آن لفظ بل آورده
 غننه و فارسی زبان بالقصر بر وزن عجم معنی فراهم که معنی بسیار گذشت متعل شبد معنی بسیار کرده (ار دو) و بحدف
 بلغندر بقول جهانگیری با اول مضموم بنانی زده و غیرین مفتوح را بی قید و بی دیانت را گویند و فرماید که اگر چه
 در بعضی از نسخ بقاف مرقوم است اما چون این لغت پاری است و در کلام فارسی قاف نیامد بخاطر قاصص
 که عوام بخلط بجای غین قاف نوشته اند (کمال سمیع) برز و مال مردمان اندر به است بر اعتقاد و غننه
 صاحب برهان بزرگ معنی بالا گوید که بفتح اول (۲) لفظی است که در مدح و ثنا و دشنام نیز استعمال کنند صاحب
 ناصری گوید که معنی لفظی این بسیار برهم چه غننه بالقصر معنی بهرم و اصرار کنند می آید و در (۳) معنی تن پروری
 فریه نیز آمده و فرماید که بعضی بفتح غین معنی بی قید و بی دیانت نام محمدی دانسته اند صاحب جامع بزرگ معنی
 اول گوید که بعضی با قاف و بحدف نون هم نوشته اند صاحب رشیدی هم ذکر این کرده گوید که غننه معنی بهرم
 و احجاج کنند می آید - خان آرز و در سراج می فرماید که غننه بر بدین معنی در فرهنگ های مستبره و مشهوره مدین
 نشد بلکه خود رشیدی هم لفظ غننه را در باب غین نیاورده و قوسی بقاف آورده گوید که لفظی است که در ذم
 مستعمل شود و آنچه برهان استعمال این بحد و ثنا نوشته غلط است چرا که دشنام است و لهذا صاحب جهانگیری
 و غیره معنی بی قید و بی دیانت و بعضی نام محمدی دیانت نوشته اند و ظاهرا از لفظ بی قید مدح و ثنا گمان بردن
 خطاست و قافی که از قوسی منقول شده ظاهرا بسبب تغییر لهجه عراقیان باشد یا به تبدیل فارسیا عربی دان
 مؤلف عرض کند که غننه را صاحب ناصری که محقق اهل زبان است تسلیم کرده است به غین سمجه
 پس ضرورت ندارد که در اعتبارش تامل کنیم پس معنی لفظی این بسیار اصرار کنند و معنی اول کنایه
 باشد و معنی دوم این قدر تسامح برهان معلوم می شود که مدح را داخل کرد و این کلمه است

<p>مستلق بدم چنانکه دشنام و جادار که معنی سوم را هم کنایه گیریم (ار و و) (۱) بدویانت آزاد (۲) فارسیون لفظ بلغند رکوب معنی اول گالی کی طرح استعمال کیا ہے (۳) تن پر و رقبول آصفیه فارسی تنگم بنده خود غرض کار طلب</p>	
<p>بلغندہ بقول جہانگیری مراد بلغند (حکیم ناصر خسرو) درین بند و زندان بکار و بد نش به بلغندہ یا بد چہن نام داری به صاحب سروری گوید کہ رزمه یعنی بست قماش و غیرہ (حکیم سوزنی (۵) راہ باید برید و رنج کشید به کیسه باید کشاد بلغندہ به و فرماید کہ بروزن برکنده باشد و در فرہنگ بضم با و غین آمده و در مؤید معنی چیزی کہ بستہ شدہ باشد چون بلغم و غیرہ اس صاحب شکر فرماید کہ مراد بلغند و بلغندہ کہ گذشت و انچه بعضی بستہ قماش گویند اس پلندہ باشد بلغندہ صاحب برہان گوید کہ (۱) بضم اول مراد بلغند است و (۲) بفتح اول یک بستہ و یک لنگ بار و پشتوارہ و یک بچہ اسباب و (۳) ہر چیز کہ بستہ شدہ باشد مثل خون بستہ و بلغم بستہ صاحب جامع فرماید کہ بروزن فرخند معنی یک بستہ و یک بچہ ستاع دہر چیز بستہ مثل خون و شیر و غیرہ - خان در سراج مذکور اس بلغندہ گوید کہ بضم اول و ثانی زده و غین مضوم مراد بلغند و بلغند بحد ف نہن یعنی فراہم آمدہ و برہم نہادہ و فرماید کہ انچه برہان بستہ قماش و بچہ اسباب را گوید اس پلندہ به بای فارسی است و لام مؤلفہ عن معنی کند کہ بخمال ما اس اصل است و بلغند مخففہ اس بحد ف ای ہوز آخرہ و بلغندہ ہم مخففہ اس بلغند نزن و بلغند مخففہ بلغم ہر چہ ہر لغت بلغم یعنی مطلق بستہ اعم ازینکہ بستہ قماش باشد یا چیز دیگر و بالفتح بمعنی منچہ شدہ چنانکہ خون یا شیر یا بلغم ہم جاء فارسی زبان دانیم و بریشان بیانی محققین معانی را مخلوط کردہ و ماخذ اس را بر بلغند بیان کردہ ایم و بر (بلغندہ) کہ می آید اس لغت را بہ مصدر بلغندن می رسانیم (ار و و) (۱) بستہ اسباب مذکور (۲)</p>	

بماهر بنجد (۳) هر چیز جوچی هوی هو- مؤث- جیسے چا خون یا دود یا دای وغیره-

بلغور | بقول سسوری بضم باو غین (۱) آشیکه از گندم و جو نیم کوفته بچسته باشد و (۲) گندم و جو نیم کوفته را نیز گویند صاحب جهانگیری فرماید که با اول مضموم (۳) غله اگویند که در آسیا انداخته شکسته باشد و (۴) آشی که از آن غله بپزند آنرا نیز گویند و صاحب برهان گوید که (۵) هر چیز در هم شکسته و در هم کوفته را گویند عموماً و گندم نیم بچسته که آنرا در آسیا انداخته شکسته باشد خصوصاً آشی را هم که از آن بپزند صاحب جامع با جهانگیری متفق و آن در سراج بذکر معنی پنجم گوید که گندی که آنرا در آب شکسته بپزند خصوصاً و آشی را نیز گویند که از آن سازند (کدافی البرهان) و بحواله نقوسی گوید که (۶) آب گندم نیم کوب مؤلف عرض کند که حواله که از برهان داده است با قول برهان مطابق نیست مابعد (برخول) که گذشت حقیقت این لغت را بیان کرده ایم که ترکی است و تصرفی که فارسیان در معنی کرده اند بجا نماند این را منفوس گوئیم (ار و و) (۱) و آتش جو نیم کوفته گیہوں اور جو سے پکائیں مؤث (۲) نیکو کوفته گیہوں اور جو- مذکر (۳) مطلق نیم کوفته غله- مذکر (۴) نیم کوفته غله کی آتش مؤث (۵) هر نیم کوفته چیز مؤث (۶) نیم کوب گیہوں کا پانی- مذکر-

بلغوره | بقول شمس بالضم و بالفتح طعانی است که آنرا کاجی گویند و فرماید که لغت فارسی است مؤلف عرض کند که بلغور بدون های تبرز یعنی قسم آشی گذشت و کاجی یعنی حلوائی روانی می آید که از دوا و تخم های گرم بپزند و بلغور به لام دوم و رای آخر در ترکی زبان سمید یعنی نان پشید است و بلغور بضم و سوم در ترکی آتش گندم را نام و بقول لغات ترکی بلغور بالضم طعام کاجی و دیگر مخصوص با بجملة بنجد متحقق است که بلغوره لغت فارسی زبان نیست- بلکه ترکی باشد- ویکسی از محققین فارسی زبان ذکر

این نکرد اگر سند استعمال پیش می شد لوجه زیادت های هتوز در آخر امین را مفسر می گفتیم (اردو) ترکی
 میں ایک خاص قسم کی غذا کا نام بلخورد ہے جو حلوسے کے قسم کی ہے جسکو ادویہ اور تخم سے پکاتے ہیں۔ **بلخونہ**
 بقول برہان بروزن و سنی گلگونہ غازہ باشد کہ زنان بر روی بالاند و روی را سبغ گردانند۔
 صاحب جہانگیری گوید کہ این را آلتونہ و آلتونہ و گلگونہ و گلگونہ نیز خوانند (حکیم نزاری ۵) صبا پسیدہ
 بلخونہ کرد بر گل سبب بد بنفشہ برزده سرچو سبزہ از لب جوی بد صاحب سروری ہم ذکر این کردہ گوید کہ
 سرخاب زنان است و پس (نزاری ۵) روی این از پسیدہ گلگونہ بد روی آں بر پسیدہ بلخونہ بد
 صاحب رشیدی بذکر معنی بالا گوید کہ معنی ترکیبی این بسیار رنگ کہ زنان بر روی مالند رضا جان ناصری
 و جامع ہم ذکر این کردہ اند۔ خان آرزو در سراج می فرماید کہ رنگی است کہ زنان با پسیدہ آب بر روی
 مالند و گوید کہ رشیدی معنی بسیار رنگ نوشته بریں تقدیر بل معنی بسیار خواهد بود و لفظ مجازی شود و **لغت**
 عرض کند کہ بعض صاحبان قواعد فارسی می گویند کہ کاف فارسی بہ موحدہ بدل می شود و گلگونہ و بلخونہ
 را بسندی آرنند و ظاہر است کہ گلخونہ بہ تبدیل کاف فارسی دوم با غین معجمہ گلونہ ہم آمل چنانکہ گلونہ در
 غلزلہ پس بریں قیاس بلخونہ را بمبدل گلخونہ گفتن آسان است ماخذ بیان کردہ رشیدی خوب نمی نماید
 زیرا کہ معنی بسیاری ضرورت ندارد و عونہ معنی رنگ سرخ نیامدہ جزیں نیست کہ آنرا بمبدل گونہ گیریم **نصرت**
 معنی بسیار گوید برای غازہ خوش نمی نماید برخلاف گلگونہ کہ اصل است بمعنی چیزی کہ رنگ گل دارد (اردو) **بلخونہ**
 الف بقول برہان بنفع فابروزن بدخت ماضی رب) کہ معنی جمع کرد است و اندوخت
 صاحب سروری فرماید کہ معنی بیند دخت و گرد کرد (رودکی ۵) خود خور و خود
 دہ کجا بود پیشان بد ہر کہ بداد و بخورد از آنچہ کہ بلخنت بد صاحب ناصری ہمزبان برہان و صاحب طبع

نسبت ب) گوید که معنی اندوختن و جمع کردن است. خان آرزو در سراج همزانش مؤلف عرض کند که اصل این همان انفتن است که در مقصوره بجایش به همین معنی گشت. فارسیان مؤخره را از اولش آورده الف اول را حذف کردند و صراحت ماخذش هدر آنجا کرده ایم دیگر هیچ (ارده) و کثیر انفتن -

بلفظ قلم حرف زدن مصدر اصطلاحی - خان آرزو را نقل کرد مؤلف عرض کند که صاحبان تحقیق

در چراغ هدایت می فرماید که معنی آنست که شخصی حرف را زبان فارسی را بطبیع آزمانی خود بر باد کرده اند و بعضی تحقیق خود حقیقت جویان را ناشایق و بعضی تحقیق پیوسته و قبول بحر سخن تصنع آنست که معاصرین عجم چون کسی را بینند که به فارسی کتابی حرف می زند خیلی مسرور می شوند و می گویند (بلفظ قلم حرف می زند) یعنی بجا آورده متعارف حرف نیزند و به فارسی کتابی حرف می زند و فرماید که در نسخه نندرام معنی حرف خوب زدن نوشته - صاحب فرهنگ اندر راج بذكر مضارع این معنی (بلفظ قلم حرف زند) می نویسد که حرف به تکلف زدن است مؤلف عرض کند که نقل نگار بهار اعمی صاحب اندیشه تبدیل حروف حال را که مال بهار بود مضارع کرد غلط کرد که بذیل آن معنی مصدری نوشت و ز که بردار خان آرزو یعنی بهار مصدر را حال کرد و بجوالة (نندرام) معنی مصدر

زبان فارسی را بطبیع آزمانی خود بر باد کرده اند و بعضی تحقیق خود حقیقت جویان را ناشایق و بعضی تحقیق پیوسته و قبول بحر سخن تصنع آنست که معاصرین عجم چون کسی را بینند که به فارسی کتابی حرف می زند خیلی مسرور می شوند و می گویند (بلفظ قلم حرف می زند) یعنی بجا آورده متعارف حرف نیزند و به فارسی کتابی حرف می زند و فرماید که در نسخه نندرام معنی حرف خوب زدن نوشته - صاحب فرهنگ اندر راج بذكر مضارع این معنی (بلفظ قلم حرف زند) می نویسد که حرف به تکلف زدن است مؤلف عرض کند که نقل نگار بهار اعمی صاحب اندیشه تبدیل حروف حال را که مال بهار بود مضارع کرد غلط کرد که بذیل آن معنی مصدری نوشت و ز که بردار خان آرزو یعنی بهار مصدر را حال کرد و بجوالة (نندرام) معنی مصدر

می زند و با قاعش محکم می کند - مانی پسندیم که مقوله را کرده و صاحب بحر اثباتش فرموده (ارو) کتاب بصورت مصدری قائم کنند - چنانکه خان آرزو قاعش سے بات کرنا - خوب گفتگو کرنا -

بلفظه | بقول رشیدی بذیل نکل مختلف بلفظه بمعنی یزد و خسته چنانکه سامانی گوید که الفظه بمعنی اندوخته باشد و چون حرف با بدان مقارن شود - الف بیابدل گردد و مؤلف عرض کند که چون بلفظت بمعنی جمع کردن گذشت اسم مفعولش بلفظه متحقق شد و بمبدل آنست بلفظه که غای معجمه بدل شد به غین معجمه چنانکه تاریخ و تاریخ و فوقانی بدل شد به دال مهمله چنانکه زرتشت و زرتشت نفی بمباد که لغت بلفظه که به غین عوض فادون عوض غین گذشت فی الحقیقت بمبدل همین لغت است که فادیل شد به غین معجمه چنانکه فلیو و فلیو و غین بدل شد به نون (خلاف قیاس) و اخلاف قیاس از ی می گوئیم که در قواعد مذکور هندیان این قسم تبدیل یافته نمی شود و تا بحال از نظر ما هم نگذشت و اطمینان داریم که در لغات آئنده این قسم تبدیل بدست آید و در اینجا این را موافق قیاس گوئیم - باجمله این قسم تبدیل متعلق به تبدیل مقام است که در اکثر لغات فرس یافته میشود و دیگر هیچ (ارو) جمع کیا هوا -

بلمقدور | بقول برهان و هفت و اند با قاف و دال ابجد بوزن مختصر (۱) لمحد و بیدین و (۲) بیدیان صاحب جامع بمعنی اول قانع صاحب شمس فرماید که لفظی است که در محل قدح استعمال کنند و بمعنی بیدیا مؤلف عرض کند که لالین (بل غدر) بود بمعنی بسیار غدر و کنایه از هر دو معنی بالا غین معجمه بدل شد به قاف چنانکه آروغ و آروق دیگر هیچ اختلاف اعراب نتیجه لب و لجه مقامی است (ارو) (۱) لمحد - بیدین و بیدین بدین (۲) بدیان بقول آصفیه خائن - خیانت کرنے والا - فریبی - دغا باز - بدین -

به بیان حکمت آموزی چه حاجت | مثل مابنا خزینة الامثال و امثال فارسی و محبوب الامثال ذکر این

کر دہ از محنی و مثل استعمال سکت مؤلف عرض کند کہ
 فاریاں چوں کسی را بیند کہ مخاطب عقیل را صلاح کار
 می دہ بطور مؤلف این مقولہ را بحت او استعمال کنند
 مقصود آنست ہر کہ خود محتاط و عقیل است نباید اورا
 اصلاح دہیم و حکمت آموزیم مراد (حکمت بہ لقمان
 آموختن) کہ می آید۔ حاصل آنست کہ کسی کہ بکار خود ماکر
 است نباید اورا بکارش صلاح دہیم (ارو) (دکن بہ
 حکمت بہ لقمان آموختن) اوس موقع پرہتے ہیں کہ جب
 اپنے کام میں ماہر شخص کو خواہ مخواہ مشورہ دیں اور بعض
 لوگ نیک نیتی سے مشورہ دیتے ہوئے تہذیباً اس کا
 استعمال کرتے ہیں اور کہتے ہیں اگرچہ آپکو صلاح اور
 مشورہ دینا گویا (حکمت بہ لقمان آموختن) ہے لیکن
 ہماری رے میں ایسا ہونا چاہیئے۔

بقول برہان بقیع اول وقاف و قاف و قال
 اسجد و سکون ثانی و نون را قرشت را بمعنی و شنام
 و قدح باشد و بضم اول (۲) ملحد و بیدیں
 و بید یا نت صاحب سروری ذکر ہر دو محنی کند
 (انتق المعانی ۱۵) بزر و مال مردمان اندر
 ہست براعتقا و بقیع ۴ و فرماید کہ در فرہنگا بضم
 باوغن و بخت نون آورده و گوید کہ صاحب مؤید معنی
 راہم بالقیع گفتہ و صاحب جہانگیری در لطائف معنی اول
 قانع و صاحب مؤید ہر دو معنی را بفتح مؤدہ آورہ و صاحب
 عرض کند کہ ببدل باشند است بہ نین محمد ہر دو معنی
 غین محمد بدل شد بہ قاف چنانکہ آریغ و آروق و حقیقت
 ماخذیں ہر پنجابیان کردہ ایم۔ اختلاف غائب و بقیع
 مقامی است (ارو) و بقیع بقیع کے پہلے اور دوسرے معنی

بلقیس بقول برہان کبیر اول وقاف بروزن بر جیس نام پادشاہ شہر ساہرہ و قفقہ او و سلیمان
 مشہور است۔ صاحب جامع بروزن مشہور قانع و صاحب اندائیں را لغت عرب گوید و صاحبان علیا
 و ہفت ہم ذکر ایں کردہ اند مؤلف عرض کند کہ شاید انہم کہ صاحبان برہان و جامع بہ خلاص موضوع
 خود پر اذین لغت را جادادہ اند شاید بخمال شان لغت فارسی زبان باشند و لیکن در عربی بودن ایں

شک نیست کہ صاحب منتخب ہم ذکر ایں کردہ (اردو) بلقیس بقول آصفیہ - عربی - اسم مؤنث سب و افع
ملک عرب کی ملکہ و سلطانہ تھی یہ ملکہ جو شامس اور کافو تھی حضرت سلیمان علیہ السلام کی ہم عصر تھی آپ
اُس زمانہ میں سمرزین شام کے خدا پرست بادشاہ تھے۔ فریقین ایک دوسرے کے حالات سنتے رہتے تھے
اخیر کو سفارتی تعلقات بڑھے ایک مرتبہ بلقیس خود حضرت کی ملاقات کو آئی۔ حضرت کی خدا پرستی کا جلال دیکھ کر
حیرت میں ہو گئی کچھ دنوں مہمان رہ کر اپنے سابقہ عقائد سے تائب اور حضرت کی حسب شریعت بیوی ہوئی۔ جنوبی
افریقہ میں شہر تدومراسی کی یادگار بتاتے ہیں خلیفہ ولید کو اس کی قبر کا پتہ لگا تھا جس کے تعمید پر ملکہ
سبا کندہ تھا مگر خلیفہ مذکور نے اسے خاک ڈال کر پوشیدہ کر دیا۔ بعض مؤرخوں کا بیان ہے کہ آپ نے خود
نکاح نہیں کیا ملک تبع اصغر سے کر دیا تھا جس سے اولاد بھی ہوئی چونکہ وہ مسلمان ہو گئی تھی اسوجہ
اہل اسلام کی مستورات کا نام بلقیس زمان - بلقیس بیگم وغیرہ ہونے لگا۔

بلک | بقول سروری بحوالہ السنۃ میرزا بکسر اول فتح لام (۱) جامہ نو بابت مؤلف عرض کند کہ اسم جامہ
فارسی زبان است محاذ از سنی دوم کہ عام را خاص کردہ اند برای جامہ (اردو) نیا کپڑا۔ مذکر۔

(۲) بلک۔ بقول سروری بحوالہ شرفامہ بکسر اول فتح ثانی بمبنی چیز نو کہ دیدنش خوش آمد و آرزو
نوابہ نیز گویند و بتاریخ طرفہ خوانند۔ صاحبان رشیدی و جاگیر گیری و جامع دسران ہمزبان سروری
مؤلف عرض کند کہ اسم جامہ فارسی زبان است و ہمین است معنی حقیقی ایں اختلاف اعراب چیز
نیست کہ قیہ لب و لہجہ مقامی است (اردو) نئی چیز۔ مؤنث۔

(۳) بلک۔ بقول سروری بحوالہ فونگ بکسر اول فتح ثانی بمبنی ارمنان (مسلمان ساوجی) خاک
خاشاک سرایت می فرستد ہر صلیح جا گلشن فردوس را فراش بر رسم بلک و صاحبان جامع و جاگیر گیری

هم زبان سروری مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان برپیل مجاز که معنی دوم اصل است و این مجاز آن که از نمان بیشتر از چیز نومی بزند و می فرستند (ارو) دیکھوار نمان۔

(۴) بلک۔ بقول سروری و جهانگیری و جامع و سراج بضم با و لام مبنی چشم بزرگ برآمده (بدر جاجری ح) سپه نظراره بزمست که باغ فردوس است و بلک شده همه را دیده چون سرانگور و مؤلف عرض کند که طرز بیان محققین خوب نیست بلک چیزی را گویند که کمال و وضاحت نمایان و از جای خود بیرون آمده باشند آنهم مجاز مبنی دوم است که چیز نو یا میوه نورس نمایان ترنی باشند که چشم هر کس بد و میرسد پس شاعر در پس شعر دیده را بلک گفت یعنی دیدن عالم در نظراره بلک شد و نمایان گردید و از مقام خود بیرون آمد۔ رسم است که چون کسی موزن نظراره شود چشم از بار کثرت مشاهد قدری از جای خود بیرون می آید پس بلک در اینجا مبنی چیز نمایان و از جای بیرون آمده (ارو) و چیز جو ابنی جگه کسی قدر کل ای اند نمایان نمیشود

(۵) بلک بقول سروری محقق بلوک مبنی جماعت و قوم (دور بهای جامی ص) بر هر بلک که نام تعیین کند ملک و باغی شود و ز شومی تو با ملک بلک و مؤلف عرض کند که بلوک مبنی جماعت و قوم بزرگ نسبت ترکی است و بلوک در ترکی به همین معنی آمده کذافی الکفر پس فارسیان بحدف و او آن را مفرس کرده اند (ارو) قوم۔ جماعت۔ مؤلف۔

(۶) بلک۔ بقول سروری بجا که تمه بوزن سلک شرر آتش باشد۔ صاحب جهانگیری این را مبنی آتش گفته و صاحب رشیدی با سروری متفق و صاحب جامع این را بر وزن چک مبنی آتش و شراره آورده خان آرز و در سراج هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان است مبنی شراره و آبک هم در مقصوده بهین مبنی گذشت که مزید علی این است و اشتماء این عهد انجا کرده ایم (ارو) شراره۔ دیکھو آبک دوسر معنی

(۶) بک - بقول جهانگیری و جامع و سراج با اول و ثانی کسور چنگ در زدن بپیزی یا کسی و فرماید که آنرا نشل نیز گویند و بتازی تشبیه خوانند صاحب رشیدی همزانش مولف عرض کند که مقصود محققین از جمله باشد چنگ طرز بیان شان در غلطی اندازد اسم جامد فارسی زبان است و پس (ارو) جمله پنجده سے - مذکر -

بلکامه | بقول برهان بضم اول و سکون ثانی و کاف بافت کشیده و فتح میم پر آرزو و بسیار کام گویند چنانکه بلهوس معنی بسیار هوس را چه بل یعنی بسیار آهنگ صاحب جهانگیری هم به همین معنی آورده (استاد و دگی) در پیش خود آن نامه چو بلکامه نهم به پروین ز سر شک دیده بر جامه نهم به باز تو چو دست بر خامه نهم به خواهم که دل اندر شکم نامه نهم به صاحبان ناصری و جامع دانند هم ذکر این کرده اند مولف عرض کند که های آخره برای نسبت است یعنی کسی که منسوب است به آرزو بسیار یعنی آرزوی بسیار دارند چنانکه (دیرینه) (ارو) شخص جویت آرزو رکها بود بهت آرزو رکھے والا

بلکس | بقول سروری بکسر با و کاف و سکون لام یعنی سر دیوار و فرماید که بجای موضحه نون هم آمده - صاحب برهان گوید که بضم اول و ثالث هم گفته اند و بجای سین بی نقطه نون هم بنظر آمده و همچنین بجای حرت اول هم نون آمده صاحب نویدایس را بدیل لغات فرس آورده می فرماید که در دستور باشین قرشت مسطور است رخاں آرزو در سراج گوید که معنی سر دیوار بجای نون سین جمله غلط است چرا که بنون قافیه کرده اند (زمین الدین سنجری) در پیش خدنگی که گذاری ز من به خود گو که صبرتی حال دلمن به ای عهد تو بیدار و بپایان گوست به چوں برف تموز و آفتاب بکنن به و فرماید که صحیح بنون است و قوسی هم تصریح بدین نموده و بگواله رشیدی می فرماید که شمس فخری بکنن را بمعنی بنشین

هم آورده و خیال خود ظاهری کند که بنون آخر معنی سر دیوار باشد و بسین آخر معنی مخفی (الخ)
 مؤلف عرض کند که می پسیم از خان آرزو که بر چه قرینه و بجه دلیل قیاس می کنی که بلکن به نون
 معنی سر دیوار است و بلکس به سین معنی مخفی می پسیم از تو که اگر زین الدین بنجر در کلام خود استعمال
 بلکن در قافیه کرد و جود بلکس چای معدوم شد وای بر تحقیق تو نمیدانی که بلکس اصل است و اسم جابد
 فارسی زبان و قائلش صاحب سروری یکی از محققین اهل زبان که اعتبارش در باب لغت زبانش بیشتر
 از محقق هندی را دارد است و آنچه به شین معنی عوض سین مهره .....
 بلکش است مبتدیش چنانکه گشتی و گشتی و آنچه به نون عوض سین مهره آخری آید هم مبتدیش که وجود

این مهره و لغت به صراحت معنی مثال اولین این تبدیل است که بنظر آمده و آنچه به نون عوض
 می آید هم مبتدیش چنانکه بر سک و زرسک و آنچه به تحتانی عوض مؤلفه می آید هم مبتدیش چنانکه باب
 و بابوس با جمله به تحقیق ما این اسم جابد فارسی زبان است (اردو) سر دیوار - مذکر یعنی بلندی دیوار

(الف) بلکفت	الف و ب بقول ناصری با اول مضمر و بثانی زده و کاف مفتوح معنی رشوت
(ب) بلکفته	که از آیه نیز نامند صاحب اند همزانش صاحب برهان ذکر رج و در همین
(ج) بلکفد	معنی کرده گوید که بضم اول و فتح ثالث و سکون ثانی و فاو و ال است و فرایه
(د) بلکفد	که کسر اول و ثالث هم درست باشد صاحب سروری نسبت (ج) بحواله شرفنا

می فرماید که بروزن بلفغه معنی رشوت و بحواله تخف گوید که بوالکفد بضم باو سکون لام و کسر کاف هم آمده
 صاحبان جهانگیری و جامع هم ذکر (ج و د) کرده اند و صاحب رشیدی بذکر هر دو برای (ج) از
 ابوالعباس سند می آورد (ع) گویند خود که صد بار بلکفد زدن خوردی به مؤلف عرض کند که آیا

مترکب است از کلمه بل که در فارسی زبان معنی بسیار است با کلمه کفّه بالفتح و تشدید فاکه بقول اندخت
عرب است معنی دام شکاری و معنی لفظی این بسیار دام های شکاری و کنایه از رشوت که مقابل صدور
شکار است که مخلوق را در آن گرفتاری کند. فارسیان به تصرف در اعراب لغت عرب را با لغت فارسی
مترکب کرده مفترسی قرار دادند برای رشوت بعضی بر آنند که (رج) مخفف (دوالکف) است که می آید که
اسلش (دوالکف) بود مفترس از همان لغت عرب کفّه یعنی فارسیان کفّه را به تبدیل فوقانی با دال
مهلکه (چنانکه زرشوت و زرشوت) و تصرف در اعراب کفد کردند و دوالکف را که مفترس فارسی ترکیب
عربی معنی پدر دام شکاری بود برای رشوت نام نهادند و پس از آن واو و الف را حذف کرده بلفظ
کردند و (د) مزید علیه این بهای هوز زائده و (الف) بمثل (ج) به تبدیل دال مهله به فوقانی
و (ب) مزید علیه (الف) مثل (د) و الله اعلم بحقیقه احوال (ارو) و بجز بآره که تیره صوی معنی -
بکفل صاحب شمس این را با بفتح مراد بلفظ معنی رشوت گوید و می فرماید که غالباً این تصحیف خواهد
بود مؤلف عرض کند که همه متفقین فارسی زبان از این لغت ساکت اگر سند استعمال پیش شود
می توانیم که بمثل بلفظ گوئیم که دال مهله بدل می شود بلام چنانکه دغ و لغ (ارو) و بکفو بلفظ -
بلفظ بقول برهان بستم اول ثالث و سکون ثانی و فتح رابع مشتق از بلا کیف و آل قائل بود
بحد و محسوس است بر روشن اشاعره در بحث رویت - صاحبان اند و هفت نقل نگارش - صاحب
شمس گوید که با بفتح لغت عرب است بهی بلا کیفیت بودن و همین معنی در منتخب هم یافته می شود که
لغت عرب است نمی دانیم که صاحب برهان چرا این لغت عربی را در لغات فارسی زبان مبادرت نمود
پیش نباشد (ارو) بلا کیفیت و ده چیز چنانگی کیفیت معلوم نه بود - مؤلف -

بلک مشک

بقول متوید مطہرہ مطبع نولکشور بحوالہ تفسیر

کہ فارسیاں بہ تبدیل حدوث۔ اس اسم را برای

بفتختین و قیل کبیرای فارسی سنبل و قریض ستانی و تر و تر

منجینق از ہماں بلغم وضع کردہ باشند کہ خامی مجہد

را گویند و در نسخہ دیگرش کہ قلمی است (بلنگ مشک) نوشته

بہ کاف عربی بدل میشود چنانکہ خان و کمان ہمہ بنون

و (پلنگ مشک) بہ بای فارسی و نون بعد لام بجای خودش

تبدیل یا بہ چنانکہ کجیم و کجین و ازینکہ نوعیت ہزدو

و بہ بای عربی ہم ہمدین باب می آید تصحیف مطبع نولکشور

آلہ یکی است عجبی نیست ماخذ اہل ہمین باشد (اردو)

ایں را درین مقام قائم کرد (اردو) دیکھو بلنگ مشک -

(۱) منجینق بقول آصفیہ - معرب - منجینک - ایک

ایں را درین مقام قائم کرد (اردو) دیکھو بلنگ مشک -

(۱) منجینق بقول آصفیہ - معرب - منجینک - ایک

بلکن بقول سروری بروزن الکن (۱) منجینق را

برے بڑے پتھر مار کر دیوار قلعہ توڑنے کی کل پاشین

گویند (شمس فخری ۵) زسیل خیر فنا میں است قصر

جسکے وسیلہ سے قلعہ کی دیوار توڑتے ہیں بعض کے نزدیک

بقات ۶ چنانکہ حصن خاک باز صدمت بلکن ۶ و بحوالہ

ایک قسم کا بڑا فلاخن یعنی گویا جس میں بڑے بڑے

شرف نامہ گوید کہ (۲) بمعنی سر دیوار (سنجری ۵) ای

پتھر رکھ کر علم جز ثقیل کے وسیلہ سے دیوار کو مارتے

عہد تو بے مدار و پناہت شست ۶ چون برف متوز و افتاب

ہیں یہ آلہ لشکر کمان ہوتا ہے جو پہلے زمانے میں بوقت

بلکن ۶ صاحبان جہانگیری و جامع ہم ذکر کردہ و معنی

جنگ را کہ ہوا کرتا تھا کہتے ہیں کہ چونکہ قلعہ گیری میں غیبت

کردہ اند مولف عرض کند کہ حقیقت معنی دوم بصرا

اسوجہ سے تفاخر اسکا یہ نام ہوا مولف عرض کرتا ہے کہ اپنے

ماخذ ایں بر یکس مذکور شد و معنی اول اسم جامد فارسی

تائیدت و تذکر سے سکوت فرمایا ہر جاری را کہیں غلط معنی نہیں

زبان می نماید و بلغم کد گزشت و رے ایں است کہ آزا

اسم مؤنث - یہ گوین یا گوہن کے سوا ہے جس کا ذکر

فلاخن گویند و منجینق و رای فلاخن است و لیکن بلغم

بلغم پر ہوا (۲) دیکھو بلکن -

بلکنجک

بقول سروری بحوالہ نسخہ و فانی بضم با و سکون لام و نون و فتح کاف نیم چہری طرفہ باشد (شمس)

بقول سروری بحوالہ نسخہ و فانی بضم با و سکون لام و نون و فتح کاف نیم چہری طرفہ باشد (شمس)

ای صورت توجو صورت کا ونجک به هستی تو بچشم مهری بلکنجک به فرماید که نسخ دیگر بونجک و بوالکنجک نیز بنظر رسیده - صاحب جهانگیری هم ذکر این کرده و صاحب رشیدی فرماید که بمعنی بسیار عجیب و طرفه بود که کنجک بمعنی عجیب می آید صاحب جامع این را بمصنم کاف فارسی اول آورده خان آرزو در سراج گوید که بعضی به فتح کاف گفته اند و تحقیق آنست که این معنی راجع است به معنی بسیار عجیب و طرفه مؤلف عرض کند که این مرکب است از لفظ قبل که بالضم بمعنی بسیار گذشته و جز و دوم این کنجک بکاف تازی است بمعنی عجب که می آید از متحقق که بکاف فارسی اول نیست چنانکه ادعای صاحب جامع است و از همین ترکیب معنی لفظی این مرکب بسیار عجیب است و آنچه (بو الکنجک) می آید از قبیل (بو الهوس) که بجایش مذکور شود - فارسیان بقا عربی (بو الکنجک) هم استعمال کرده اند و این قسم ترکیب عربی با کلمات فارسی در کلام فرس اکثر آمده چنانکه (انا الیار) که بجایش گذشته و بونجک که به همین می آید مخفف (بو الکنجک) است که صراحت کامل هر یکی بجای کنیم (ارو) نهایت عجیب و غریب -

بلکه | بقول واکسته (۱) بمعنی با وصف یعنی ترقی و اضطراب - فرماید که فارسیان (۲) بمعنی شاید آرند (علی نقی کمره ۵) رنجه بقتل ساسان خنجر بنگر به بلکه مرادم بیک نگاه بر آید (طغرا ۵) اگر بطعری نظری می کنی امروز بکن به بلکه از درد فراق تو بفردا ز سر بد خان آرزو در چراغ هدایت می فرماید که کلمه اضطراب است و در ترقی نیز مستعمل شود و مرکب است از لفظ عربی و فارسی - پس فارسی الاصل نباشد و متأخرین بمعنی شاید نیز آرند (اشرف ۵) اگر بر این خط مشود لکیر به بلکه خیریت در آن باشد به بهار گوید که بدون کاف لغت عربی است و کلمه اضطراب است و فارسیان بکاف استعمال نمایند و متأخرین در مقام ظن هم آرند (نعمت خان ۱) بیتابی دل گشت مرا بهیت ندانم به بکیار بیا بلکه تمنای تو باشد به (میرزا جلال اسیر ۵) سفر هیچ ستمیده

تقلید مباد و میروم بلکه ندانسته مرایا کند و (میرنجات) در دست بگی گشتن من گشته مقرر و خبر بگفت
 از خانه برا بلکه تو باشی و قیاض (لاهی) در سر و گل و یاسمن آن نوزندیم و هنگامه مرغان چمن بلکه تو
 باشی و صاحب غیاث به نقل عبارت بهار که یک کاف را در لفظ بلکه دراز باید نوشت چه که کاف غیر در
 که در حقیقت مرکب بهای مختفی است بجائی نویسد که کاف را بلفظ دیگر متصل سازند - در اینجا چون کاف
 بلفظ بل مرکب شد حاجت با اتصال های مختفی نماند مگر لغت مض کند که فارسیان لغت عرب بل را بدون
 کاف و با کاف زانده که مرکب های مختفی است استعمال کنند بمعنی اضراب و همین است معنی اول بیان کرد
 و ارسته و بتنفیض های هنوز مختفی بضرورت وزن شعر هم جائز است وقتی که در آخر کلمه ساکن واقع شود
 ولیکن رسم الخط بلکه باهای هنوز آخراست نه بدون و کاف هیچ معنی نمی کند یعنی کاف زانده است که بلفظ
 بل مرکب شده است - صراحت کامل بر لفظ بل هم کرده ایم متقدمین و بعضی متأخرین استعمال این
 بمعنی دوم کرده اند و حالا بدین معنی مستعمل نیست و بمعنی دوم این را مفترس (انیم) (ارود) (۱) و کچول
 (۲) شاید و کچو باشد -

بل گرد و ابقول صاحب رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار شهر یلگیران نام است مگر
 عرض کند که در محاوره حال این را مفترس دانیم که تحتانی راه و او بدل کرده اند چنانکه انگیر و انگور و
 هندی را به دال جمله و این شهری را نام است که بای تخت سرودیا که یکی است در یوپ (ارود) بلگرد
 سرودیا که پای تخت - مذکر -

الف) بلگل	الف) بقول برهان کبر اول و فتح کاف و آنرا شیر گرم هم خوانند و ب) بقولش کبر اول
ب) بلگل	ب) در وزن خرسک آب نیم گرم را گویند و فتح کاف بر وزن منقل بر افش - صاحب سرودیا

<p>نسبت هر دو هزبانش و نسبت (ب) بجایش حرا کنند که بر وزن تقلل بکاف فارسی است و بحواله فرهنگ گوید که باگل بفتح کاف فارسی هم بهین معنی گذشت - صاحبان جهانگیری و رشیدی و ناصری</p>	<p>هر دو سکندی خورده اند که به ماخذ این پی نبوده اند - مخفی مباد که در هر دو لغت بکاف اول فارسی است و در الف بکاف دوم عربی (اردو) دیکھو باگل - بلگن بقول برهان بفتح اول و کاف فارسی</p>
<p>و جامع هم هر دو را به همین معنی آورده اند - خان کرز در سراج فرماید که (رشیدی باکل را صمیم دانست) و خیال خود را بهی کنده گمان دارم که صحیح بکل باشد بلام چنانکه توسی نیز آورده و می فرماید که اگر گویند چرا بلگ بهر دو کاف صحیح نباشد که بک بمعنی شرارتش است و کاف برای تصغیر یعنی آب کم گرم جوایش نیست که سندی باید (تهی گاه) مؤلف عرض کند که ماخذ (باگل) که بکاف</p>	<p>بر وزن الکن (۱) بمعنی سردیو (۲) منجیق هم صاحبان رشیدی و ناصری و انند و مؤیدیم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که بهر دو معنی هان بلکن است که بکاف عربی گذشت و صراحت ماخذ هم همد را بخاک کرده ایم و باعتبار ناصری که صاحب زبان است این را بهر دو معنی مبتدل آس دانیم که کاف عربی بفارسی بدل می شود چنانکه کند و کند (اردو) دیکھو بلکن -</p>
<p>فارسی گذشت همد را بخاکد کرشد و (ب) مبتدل آفت چنانکه - سگ آبی و سگ لابی (الف) مبتدل (ب) که لام به کاف بدل می شود - چنانکه لک و اتماک دیگر هیچ - سمان اشترخان آرزو چو خوش تحقیق کرده آفرین مدگانش و باویش توسی -</p>	<p>بلگنجک صاحبان برهان و ناصری و هفت و انند ذکر این کرده اند و این هانست که به کاف عربی بجایش گذشت و صراحت ماخذش همد را بخاک کرده ایم و نظریه اعتماد صاحب ناصری که از اهل ربانست میتوان گفت که این مبتدل آفتست</p>

کات عربی بفارسی بدل می شود چنانکہ کند و گند (ارو) و یکجو بکنجک -

بلمبا | بقول انند بجوالہ برہان بالفتح لغت فارسی است بمعنی (۱) جسم و گندہ و تناو و زنگفت و (۲) پشتہ و تودہ کلاں و دراز و (۳) چیزی نرم مانند ریش موآلف عرض کند کہ ما این لغت را در برہان نیافتیم و دیگر محققین فارسی زبان ہم ازین ساکت بدون وجود سند استمال بر مجرد قول اند کہ ہند ترا دست این اسم جامد فارسی زبان تسلیم نہ کنیم (ارو) (۱) جسم - فرہ (۲) تودہ کلاں - مذکر (۳) نرم -

بلمباج | بقول برہان بضم اول و میم بالف کشیدہ بر وزن محتاج نوعی از کاجی است و آں آتش باشد بی گوشت و بسیار سبکی و رقیق و بضم اول و فتح ثانی ہم آمدہ و بعضے گویند کہ این لغت ترکی است مساب سروری ہم ذکر این کردہ (بمعنی ۵) عاقل نہ گردد مائل بہ بلمباج بہ تاقلیہ بنید بر روی تمام چہ صاحبان جہانگیری و رشیدی و جامع ہم ذکر این کردہ اند موآلف عرض کند کہ اگر چہ وضع لغت شان ترکی دارد ہنجوں بود لمباج و بار لامج کہ نام اقسام نان است ولیکن این لغت را در لغات ترکی نیافتیم ازینہاست کہ اسم جامد فارسی قدیم می دانیم کہ محققین صاحب زبان ہم ذکر این کردہ اند (ارو) ایک قسم کی بے گوشت آتش جو رقیق پکائی جاتی ہے - مؤنث -

بلمبون | بقول برہان و اتند و ہفت بر وزن مجنون ساذج صحراست و آں برگی باشد دوائی مانند برگ کردگاہ و آنرا بعربی عرج بری خوانند صاحب محیط گوید کہ بلمبون بفتح اول و نیز سلمون معروف بساذج است و گویند کہ بلمبون و کلمون بفارسی اسم خرفہ باشد و ہم او بر عرج گوید کہ نوعی از نباتات است سہل رطوبات و آنرا سلمون گویند و بلمبون فرماید کہ قترۃ العین است و آنرا کر فس المار نامند و بر کر فس مائی می نویسند کہ بر جیر المار و قترۃ العین گویند کہ بفارسی کنگر آبی نام است و کنگر جہان است کہ

برنجبه و اغرسطس و انتنا لوقی ذکرش کرده ایم و بسیار همه جگر کاوی از برای این شده که متعقین اول اندر ذکر بلگون ترجمه عربی عجم نوشتند معلوم می شود که تسامح شان است و بلگون همان بنگله است که صاحب محیط ذکرش کرده مؤلف عرض کند که حقیقت سازج بر سآده می آید و بحث خرفه بر بنگله گذشت با بجله ایل کم جابله فارسی زبان باشد (ار دو) و کچو بنگله اور سآده -

بلمه | بقول برهان فتح اول و نیم و سکون ثانی (۱) ریش انبوه و دراز را گویند و فرماید که باین معنی بضم اول هم آمده و در (۲) مردم ریش دراز هم گفته اند - صاحب سروری این را مرادن آبمه گوید که گذشت در کن الدین کزائی (۳) گردن بلند بود چه خواهد بود بلمه ریش دراز رستانی (۴) (مولوی معنوی (۵) بلمه را ماں تا نگیری ریش کوسه در نبرد و هند و ترکی بیاموزاں ملک تمنج را به صاحبان رشیدی و جامع هم ذکر ایں کرده اند و خان آرزو در سران گوید که تحقیق این در آبمه گذشت مؤلف عرض کند که ایں مبتدل است و صراحت کافی با بیان مافه را بنجا کرده ایم (ار دو) و کچو آبمه -

بلمه ریش اصطلاح بقول هند و سواد فرنگ	میز آبمه هم به همین معنی گذشت و لیکن
بافتج و کسر رای مهله و سکون تختانی و شین بی نقطه	استعمال آن به بجز ریش کرده اند عیبی ندارد و مراد آن
لغت فارسی زبان است که ریش دراز را گویند بلگون	کسی که ریش او دراز باشد (ار دو) لمبی و از معنی بالا
عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است اگر چه	در از ریش عیبی که هر گشته این -

بلمیز | بهار ذکر ایں کرده از معنی ساکت و سند ظهوری را بدیهه ارباب نظر کرده (۶) بر فیه حال نکته می گیرد چو می گردد و عرب بنجمله بلمیز بر زبان دارد و جو گردد و ترکمال و نقل بگارش (انند) از زحاف و زن شعر هم در نقل نگاری خبر ندارد مؤلف عرض کند که مادر دیوان ظهوری ایں شعر را بنیا فقیه و در اکثره که محقق

ترکی است بجز بالکسر لغت ترکی معنی جاہل غبی یا فقیم پس اگر کلام فہوری ثابت شود باید کہ در مصرع ثانی
 ہمیں بجز را جادہ ہم کہ وزن شعر ہم درست میشود اندرین صریح استعمال این معنی کلام جاہلانہ و لغو و بیہودہ
 بطور مغفوس باشد۔ بدوں آنکہ تصدیق کلام فہوری نہ شود این لغت را تسلیم نکنیم کہ ہمہ محققین فارسی زبان
 ساکت و بجز نسخہ مطبوعہ مطبع نو لکھنؤ این لغت در نسخہ دیگر یافتہ نمی شود و معاصرین عجم ہم بر زبان
 ندارند (اردو) جاہلانہ اور بیہودہ کلام۔ مذکر۔

بلنج | بقول برہان بر وزن برج قدر و مقدار و اندازہ هر برہای گویند و فتح اول و ثانی نیز گفتہ اند صاحبان
 سروری و رشیدی و جاح و مؤید ہم ذکر این کردہ اند۔ خان آذر و در سراج گوید کہ توسی بفتح اول
 و دوم نوشتہ مولف عرض کند کہ اسم جامد فارسی قدیم باشد و بن صرین عجم بر زبان نماند (اردو) و کھو اندازہ
بلنجا | بقول اندر بحوالہ فرہنگ فرنگ بضم اول و فتح ثانی مخفف بلند جا مولف عرض کند کہ سند
 پیش نہ شدہ دیگر محققین فارسی زبان ساکت ولیکن بر زبان معاصرین عجم است کہ اکثر الفاظ را بحدف بعض
 حروف بر زبان دارند تا آنکہ سند استعمال پیش نہ شود لغت مخففہ نہ خوانیم اگرچہ موافق قیاس است مقصود ما
 این است کہ اگر فارسیان در محکمات حرف زدن حرفی را ساقط کنند متصل در نظم و نثر اصلاً نباشد
 (اردو) بلند جگہ۔ بلند۔ مؤنث۔

بلنجاسپ | بقول برہان بکسر اول و ثانی و سکون ثانی
 و جیم بالغ کشیدہ و سین بی نقطہ و بای فارسی زده گیا
 کہ آنرا بوی مادران گویند و بجای بای فارسی فاجہم
 صاحبان جہانگیری و رشیدی و جاح و سراج ہم ذکر
 کرده اند مولف عرض کند کہ ہماں پنجاسپ باشد
 کہ بجایش گذشتہ این اصل است و آن مبدل این
 نام بدل شدہ برای مہملہ چنانکہ آوندہ و آوندہ (اردو)
 و کھو بر پنجاسپ۔

بلنجاست بقول مؤید مطبوعه نوکشتورهای	رینگ مشک) است که می آید و اشاره این برافرنجشک کرده
برنجاسپ به بای فارسی آخوه رای همله بدل شده	ایم و این بتدل پینگ مشک که بای فارسی بدل شده
لام و در دیگر قلمی این بتدل برنجاست به فوقانی	بعربی چنانکه اسپ و استب و کاف فارسی بدل شدند بهیم
آخره مؤلف عرض کند که این است دست تصریح	چنانکه شگرت و شجرت و رنگ و رنج - صراحت ماخذ و تکرار
اهل مطابع در تصحیف فئات - ماصراحت کمال بربرنجاست	کمال برافرنجشک کرده ایم و برنجشک هم به همین
کرده ایم که به فوقانی آخوه گذشت و این بتدل آشت	معنی گذشت و در اینجا ماخذ دیگر هم مذکور و
چنانکه ارونده و اوتنار و دو) و دیگر برنجاست -	این را بتدل آن هم توان گفت که رای همله
بلنجشک بقول بهمان و جامع و اندکها	به لام بدل شد چنانکه چنار و چنال (ار و و) و دیگر
افرنجشک که گذشت مؤلف عرض کند که اصل این	افرنجشک و برنجشک -

بلند: بقول بهمان هودزن کند (۱) معروفست که نفیض پست باشد - صاحب فدائی هم ذکر این کرده گوید که بتلازی رفیع خوانند - بهار گوید که هر چه درازی بسوی فوق داشته باشد چون آتش بلند و فغان آرزو و در سراج گوید که بلجه بعضی بضم اول است و هم او در چراغ هدایت می فرماید که اکثر هرا نچه درازی بسوی فوق داشته باشد مؤلف عرض می کند که اصل این میگویند بود به ضم اول مرکب از بل که معنی بسیار گوشت و دند بقول بهمان معنی صاحب چنانکه (دولت وند) پس محیی لفظی این بسیاری دارند اعم از تنگ بسوی فوق باشد یا بسوی تحت - پس بسیاری فوق را بمعنی رفعت استعمال کردند اندر نصیحت بضم اول موافق قیاس است و این معنی متعلق به بلندی جهانی باشد در رفعت چنانکه نیزه بلند و قد بلند و بام بلند (ایم) شامی بسز ماری (۲) ابر و زمین متاب که دل دردمند تست و تیری که خورده ام ز کمان بلند تست (۳)

(۵) موج بلندش کہ رسد تا باہ: باز دہد آب بابر سیاہ (ارو) بلند بقول آصفیہ فارسی اوچا۔

(۲) بلند: بروزن کنند۔ بقول برہان معنی چوب بالا کیں در خانہ کہ آنرا بحرئی اسکندہ گویند۔ صاحب مستوی
 این را بضم با گوید (سوزنی ۵) از ہیبت ار کند بہ در خارجہ گذریہ بفتہ بر آستان در خارجہ بلند و متنا
 بہ انگیزی و رشیدی و جامع متفق بابرہان خان آرزو در سراج بذکر اس گوید کہ در اصل مجاز خواہد بود و مو
 عرض کند کہ چوب بالائی در بلند می باشد از منوجہ بر سبیل مجاز آنرا بلند گفتند صراحت ماخذ بر معنی او
 گذشت (ارو) چو کھٹ کی بالائی کڑی۔ مٹ۔

(۳) بلند: بروزن کنند۔ بقول برہان معنی چار چوب و پیرامن در خانہ و فرماید کہ کبسر اول نیز بہ ہمین
 معنی آمدہ۔ خان آرزو در سراج بذکر اس معنی گوید کہ در ہندی چو کھٹ خوانند و قوسی (بلندین) بکسر
 اعراب نمودہ معنی پیرامن در خانہ مکو کھٹ عرض کند کہ طرز بیان برہان ناغوش است (چوب بالائی
 چار چوب در خانہ) را بطری نوشتہ کہ مقصود از دست رفت و چار چوب بدست آمد۔ ہاں معنی دوم است
 کہ گذشت و اس چیز دیگر نیست متحققین زبان دان با تعریف تسامح آمیز برہان اتفاق ندارند۔ خان آرزو
 غور نکرد پس بدون سند استعمال اس را تسلیم نہ کنیم و اگر سند استعمال بدست آید تو انیم قیاس کرد کہ از یکہ
 بلندی اس بمقابلہ پہنائی زیادہ می باشند۔ فارسیان مجاز معنی اول اس را ہم بلند نام کردہ باشند۔
 (ارو) چو کھٹ بقول آصفیہ ہندی۔ اسم مٹ۔ دروازہ کی چار لکڑیاں جن میں ہٹ لگائے جاتے ہیں۔

(۴) بلند: بفتح با۔ بقول سروری معنی دراز۔ بہار گوید کہ گاہی بر درازی ظرف تحت اطلاق کنند۔ چن جہاں
 و زلف بلند و طرہ بلند معنی دامن دراز کہ پیارسد و غیرہ از ہنجا معلوم می شود کہ معنی مطلق دراز است۔ خان
 در سراج گوید کہ معنی دراز ہم متصل می شود چنانکہ روزہای بلند و شب ہای بلند و دامن بلند (الخ) و ہم او

ذکر همین معنی در چراغ هدایت کرده می فرماید که حق آنست که بمعنی مطلق دراز مستعمل چنانچه روزها و شب های بلند و عمر بلند هم مؤلف عرض کند که نزاکت و معنی را مخلوط می کند و این معنی متعلق است به درازی جسمانی مجاز معنی اول چنانکه زلف بلند که مراد از زلف دراز است و دامن بلند هم داخل همین معنی باشد بمعنی دامن درازی یعنی درازی غیر فوق که وجودی داشته باشد تخصیص تحت هم درست نیست - خان آرزو غلط کرد که روز و شب بلند را دامن بلند برابر کرد و آن تعلق دارد با معنی ششم که می آید با بجزله اینهم مجاز معنی اول است و بیس (صائب) شود هر حلقه انگشتری پای نگارنش به بند و بر کمر آں شوخ گر زلف بلندش را به (ار دو) دراز بقول آصفیه - فارسی - لمبا - طویل -

(۵) بلند - بقول بهار بالفتح و بالضم بمعنی بزرگ و عظیم الشان و گراں نیز مجازاً به چون حرف بلند و را بلند مؤلف عرض کند که مجاز معنی اول است و بلند در خیال که جسمی ندارد چون اقبال بلند که بلند معنی عاقل باشد (صائب) بوسهها بروست خود داد است معمار ازل به تا با اقبال بلند آں طاق ابر و بسته است - (ار دو) بلند بمعنی برتر جس جسمانی و انچهائی مراد نہیں ہے بلکہ برتری مراد ہے جیسے بلند طالع - بلند رتبه - (۶) بلند بمعنی دراز و این درازی غیر جسمانی است چنانکه بلند و روزهای بلند و شب های بلند که طوالت زمانی دارد و این هم مجاز معنی اول است (در ویش و اله پروی) یار هم سر و قد و هم بغلی مطلوب است روز هم گاه بلند است و گاهی کوتاه است (ار دو) دراز - فارسی (صفت) و طوالت جو جسمانی نه بلکه زمانی جو جسمی عمر دراز - بخت دراز و غیره -

(۷) بلند بمعنی بسیار و کثیر در کیفیت و خیال چنانکه تعافل بلند و جذبه بلند و غرور بلند و امثال آن (ط) نسبتی تپا می رسی (۸) نی گوشه چشم و نی نگاهی به امر و تعافل بلند است (سجراکشی) جذبه شوق

بلند است زیقوب بہ پرس کہ گمان داشت کہ در مصر زلیخائی است ۶ (ولہ ۵) ز سخر گر خطائی زنت پذیر ۶
غور بندہ قابل بلند است ۶ (ار و و) بہت بقول آصفیہ زیادہ نہایت کثیر فراوان۔ مبالغہ کے لئے۔
(۸) بلند معنی بسیار در کثرت چنانکہ دولت بلند قیمت بلند و امثال اس (میر مغزی ۵) در خاندان ہیکس
از خسرواں نمود ۶ اس دولت بلند کہ در خاندان تست ۶ (کمال اسمیل ۵) با قیمت بلند توامس خاکدان
ہست ۶ چند میں شگفت نیست کہ چنداں پدید نیست ۶ (ار و و) گراں بقول آصفیہ بیش قیمت۔ نعلین

بلند آشیان استعمال بقول بہار مراد بلند	فرہنگ رنگ کنایہ از شخص مشہور و شہرت دارند
اختر مکتوف عرض کند کہ معنی بلند مکان است	اسم فاعل ترکیبی است و .....
(اسم فاعل ترکیبی) کنایہ از بلند رتبہ حیف است کہ	(ب) بلند آوازہ ساختن کسی را بہ رتبہ
سند استمال پیش نکر دھیچہ ندارد کہ معاصرین عجم	بلند رسانیدن و شہرت دادن (صائب ۵)
بر زبان دارند (ار و و) بلند مکان۔ بلند مرتبہ	بلند آوازہ ساز و شور عاشق عشق سرکش را ۶
شخص جس کا درجہ بلند ہو۔ بلند آشیان بھی کہہ سکتے ہیں	بغیر یاد آورد مشتے کھائی آتش اچھا نہیں .....
بلند آمدن استعمال صاحب آصفی ذکر اس	(ج) بلند آوازہ گردیدن لازم اس معنی
کرہ از معنی ساکت مکتوف عرض کند کہ بمعنی	شہرت پذیر شدن و شہرت یافتن (ولہ ۵) از
بلند شدن و پیدا و ظاہر شدن (سعدی ۵) در	حسن صائب چو شہر در خوبی ۶ گلستا فی زکیہ
باغ سروی نیامد بلند ۶ کہ بار اجل بخش ازین کند	بلبل بلند آوازہ می گرد ۶ (ار و و) الف شہرت
(ار و و) بلند ہونا۔ پیدا ہونا۔	مند مشہور شخص (ب) شہرت دینا۔ مشہور کرنا۔
(الف) بلند آوازہ اصطلاح بقول اند بھلا	(ج) شہرت پانا۔ مشہور ہونا۔

<p>بلند اختر اصطلاح - بہار بر معروف قانع و</p>	<p>بلند استادان آستان مصدر اصطلاحی - بہار</p>
<p>را مرادف (بلند آشتیاں) گوید مؤلف عرض کند کہ معنی بلند طالع باشد و بلند آشتیاں بمعنی بلند مکان و بلند مرتبہ کہ بجایش گذشت و جادو کہ بلند اختر را ہم مجاز بلند مکان گوئیم کہ بلند مکانی نیجہ بلند طالعی است (صائب ۷) ز تاثير دل</p>	<p>ذکر امیں کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ روبرو بودنش مثل فلک - و اظہر من الشمس بودنش (صائب ۷) تلاش بپہدہ می کند سرخو رشید چشتا است بلند آستان خانہ دوست ۴ (اردو) مثل آسمان کے سامنے ہونا - اظہر من الشمس ہونا -</p>
<p>بیدار چشم تر شود بینا ۴ کہ ماہ از نور خورشید بلند اختر شود پیدا (استاد فزنی ۷) بجلہ گفتند ای شہر یار روز افزوں ۴ خدایگان بلند اختر و بلند مکان ۴ (اردو) بلند اختر بلند طالع اس شخص کو کہہ سکتے ہیں جو خوش تقدیر ہو - اور ذی</p>	<p>بلند استادان از آستان مصدر اصطلاحی - صاحب اند ذکر امیں بوالہ بہار کردہ بہان شعر صا را بلند پیش می کند کہ بر (بلند استادان آستان) کہ شد مؤلف عرض کند کہ تسامع محقق بگلوری است کہ کلمہ آزار ناحق دریں مصدر داخل کرد و بر معنی شعر و الفاظش غور نکرد (اردو) دیکھو بلند</p>
<p>بلند ارکان اصطلاح - بقول اند بوالہ فرہنگ فرنگ کنایہ از عمارتی کہ برستون ہی بلند بنائند مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل کبری است بمعنی عمارت بلند کہ حامل بلند ارکانی است سند استمال پیش نہ شد عیبی ندارد کہ معاصرین عجم بر زبان دارند (اردو) بلند عمارت (موتش)</p>	<p>استادان آستان - بلند افتادان (مصدر اصطلاحی) تعریف ایں بر بلند اوقات دن می آید (اردو) دیکھو بلند افتاد - بلند افتادان رتبہ مصدر اصطلاحی - بقول بحر و بہار و اند بزرگ واقع شدن مرتبہ (صائب)</p>

رتبہ افکار صاحب بلند افتادہ است چکی رسد ہر کرتہ
 انیشی بکنکہ دور ماہہ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس
 است (ارو) رتبہ بلند واقع ہونا۔
 دلہای بلند افسران بہ شاخ بشاخش نسب دلاں

بلند اقبال سد مصدر اصطلاحی۔ بلندی گزفتن
 (ارو) وہ شخص جس کے سر بہ تاج بلند ہو۔

بلند واقع شدن سد باشد (ظہوری) ظہوری
 سید در دم نوش بلند افتادگار من بہ گزشت از
 نالہ جز فریاد و افغانم بنی ساز و (ارو) دیوار
 بلند واقع ہونا۔
 بلبل از قمری بلند افغان تراست (ارو) بلند

بلند اقبال سودا مصدر اصطلاحی بقول
 صاحب اصفی و بحر بہار بزرگ و قش شدن سودا
 نغمہ۔ خوش نغمہ۔ کہہ سکتے ہیں یعنی وہ پرند جس کا
 نغمہ بلند اور خوش ہو۔

بلند اقبال استقبال۔ بقول بہار معروف مؤلف
 عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی اقبال بلند و
 طالع بلند دارندہ یعنی خوش طالع (صائب)۔
 سودا و کامیاب شدن سودا باشد (ارو) مال
 بہتر اور گراں قیمت سے فروخت ہونا۔ معاملت میں
 کامیابی ہونا۔

بلند اقبال فصل اصطلاح۔ بقول بہار و انند معروف
 قسمت۔ خوش طالع۔

بلند اقتدار

اصطلاح - بقول انند بھوالہ
فرہنگ فرنگ عظیم القدر و بلند مرتبہ مؤلف عرض
کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی بسیار با اقتدار
و باختیار و عظیم القدر و بمعنی بلند رتبہ و مرتبہ بلند
صاحب انند در تعریف این اصطلاح از بزرگوار
کار گرفت (ار دو) بلند اقتدار اوس شخص کو
کہہ سکتے ہیں جس کے اختیارات بلند اور زیادہ ہوں۔

بلند انداختن

مصدر اصطلاحی - خان آرزو
در چراغ ہدایت گوید کہ بمعنی ستودن و تعریف بسیار
کردن و زلہ برداشن بہار ہمنافش (مجموعہ ایرانی)
(۵) ہیچکے در عشق کوتاہی نہ کردم از وفادہ ہر کہ
پرسید از حد جانان بلند انداختم کہ صاحب بحر
باتفاقش گوید کہ مبالغہ کردن در ستایش مؤلف
عرض کند کہ موافق قیاس و کنایہ است لطیف
(ار دو) بہت تعریف کرنا۔

بلند اوقات دن

مصدر اصطلاحی
(ب) بلند اوقات دن پایہ صاحب صفی ذکر اللف

کرده از معنی ساکت و سنجش متعلق بہ (ب) (ملاحضہ ۵)
پایہ علم چو بلند اوقات دہ ہر چہ خرابم نہ پسند اوقات
مؤلف عرض کند کہ اوقات دن و مرید علیہ آن
اوقات دن یعنی واقع شدن گذشت و مجر (بلند اوقات)
بمعنی بلند واقع شدن از زمین مصدر عام است و
مصدر خاص (ب) بمعنی بلند واقع شدن پایہ و
مرتبہ باشد (ار دو) (الف) بلند واقع ہونا (ب)
پایہ بلند واقع ہونا۔ مرتبہ بلند واقع ہونا۔

بلند بازو

اصطلاح - بقول بہار و انندش
نقل نگار معروف مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل
ترکیبی است یعنی بازوی بلند دارندہ و کنایہ از
زور آرد (صائب ۵) فشرده پنجد عقل بلند بازو
را کہ کسی بتاک زبردست برنی آید (ار دو) زور
آورد۔ زور دار۔ قوی شخص۔

بلند بالا

اصطلاح - بقول بہار و انندش
نقل نگار - معروف مؤلف عرض کند کہ بمعنی
اِس قد بلند دارندہ - اسم فاعل ترکیبی و کنایہ از بار

<p>(سجی ۵) بروز واقعہ تابوت من درو کنید :-</p>	<p>بلندی پر کند پھینکنا۔</p>
<p>کہ میر ویم بدخ بلند بالائی :- (اردو) معشوق کو بلند بالا کہہ سکتے ہیں۔ مذکر۔</p>	<p>بلند بر کشیدن مصدر اصطلاحی۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض</p>
<p>اصطلاح۔ بقول بہار دانش نعلنگا</p>	<p>کند کہ بمعنی بلند کردن است (ابو المعانی صفہانی</p>
<p>معروف مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است</p>	<p>(۵) زمانہ خصم ترا بر کشد بلند بدانکہ :- چو بزر</p>
<p>بمعنی بخت بلند دارندہ و خوش طالع (میر مخفی ۵)</p>	<p>ز ہندش خرد تر شود مسکین :- (اردو) بلندی</p>
<p>شاہ بلند بخت ملک سنجرا کہ او :- از بخت ہر چہ یافت</p>	<p>اٹھانا۔ بلند کرنا۔</p>
<p>ملک شاہ وار یافت :- (صائب ۵) بلند بخت نہا</p>	<p>بلند بودن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر</p>
<p>کہ از خجالت او :- الف کشد بزمیں سر و جو سوار</p>	<p>این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی</p>
<p>انیت :- (اردو) بلند طالع۔ اس شخص کو کہہ سکتے</p>	<p>حقیقی خود است یعنی بودن بر بخت و بلندی (فغانی</p>
<p>ہیں جو خوش قسمت ہو۔</p>	<p>شیرازی ۵) قدرت بلند باد کہ بر بخت حنست :-</p>
<p>بلند بر آوردن گمنام مصدر اصطلاحی۔</p>	<p>آں گل کرو نسیم وفامی تو اس شنید :- (اردو)</p>
<p>انداختن کند بر بلندی۔ صاحب آصفی ذکر بلند</p>	<p>بلند ہونا۔</p>
<p>بر آوردن) کردہ از معنی ساکت و ما این مصدر</p>	<p>بلند بودن بوی مصدر اصطلاحی بقول</p>
<p>عام را نمی پسندیم و سندش بکار مصدر خاص</p>	<p>بہار بمعنی برخاستن بوی مؤلف عرض کند کہ</p>
<p>مامی خورد (قاسمی گونا بادی ۵) ہر ارم کند</p>	<p>توت بیاب ندارد و بوی در محاورہ بر بخی خیزد۔ بلکہ</p>
<p>سیاست بلند بر سرش اور ارم ختم گمنام :- (اردو)</p>	<p>بلند و منتشر می شود (شیخ العارفین ۵) ہر در ہر</p>

(اسم فاعل ترکیبی)	حزین چشم امیدم بوی خوش ماراز در و دیوار بلند
(الف) بلند پرواز	است بے مخفی مباد کہ آنانکہ است یا هست را بصد
(ب) بلند پروازی	بودن متعلق می کنند از قواعد زبان خبر ندارند آنرا
اصطلاح - (الف) بقول بحر	از میں بھیج تعلق نیست و (بلندی بوی) در سند بالا
خود ستا و زب (بقول خان کز و	انتشار ہو باشند نہ خاستنش (ارو) ہو بچیلنا -
(در چراغ ہدایت) (۱) خود ستائی و اظہار تجل (سلیم	بلند بیناں اصطلاح - بقول ملحقات برہان
(۵) فریب حسن ہتی را محو کہ خبری او بہ بال زلف	و مؤید و ہفت و بھر کنایہ از صاحبان کشف و اولیائے
نماید بلند پروازی بے صاحب بھر و بہار و اند ہزبان	مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است معنی
مؤلف عرض کند کہ مراد از لاف و گزاف باشد	لفظی این اہل بصیرت و دور بینان کنایہ از اولیائے
و در لاف و گزاف و اظہار تجل فرق نازک است	و صاحبان کشف حیف است کہ سند استعمال پیش
فناقل و (۲) بمعنی بلند فکری ہم چنانکہ سحر کا شنی	نشد (ارو) صاحبان کشف و کرامات - اولیاء اللہ -
(۳) من کجا و بلند پروازی بے سدرہ بلبل آشیان	بلند پایہ اصطلاح - بقول بہار معروف مؤلف
باشد (ارو) (الف) وہ شخص جو لاف مارے	عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی پایہ رفیع
لا ف زن - شنی باز (ب) (۱) لاف - بقول آصفیہ نمونہ	دارندہ و عالی مرتبت (کمال اسمعیل) بلند پایہ
ڈینک شنی - بڑائی - تعلی - دون - لنترائی رائش	بزرگی کہ دست بخشش تو بہ ز ساحت دل ما بر کشید
(۵) وہ وہاں ہوں نہ نکلا حرف غم و رنج وہ زبان	بیخ نیاز بہ (ارو) بلند مرتبت - بلند رتبہ - کہتے
ہوں نہ جس سے لاف ہوا (۲) بلند فکری - بلندی	ہیں اس شخص کو جس کا رتبہ بلند ہو قاعدہ فارسی
فکر - فکر کی بلندی - نمونہ -	بلند پروازی کردن مصدر صطلای بقول ملحق

اصطلاح و مصدر صطلای	برمان و بکر (۱) میل بطرف عظمت و رفعت نمودن مؤلف
صاحب مؤید نسبت الف	عرض کند کہ (۲) لاف زدن و ہر دو معنی مصدری اند
بجو کہ قنیہ گوید کہ تفاخر کہ دن و بزگی نمودن و	ہر دو معنی رب متعلقہ اصطلاح گذشتہ پیدامی شود۔
ادعای ہستری بر سبیل مبالغت کردن و فرمایند کہ	نئی دانیم کہ صاحبان تحقیق معنی دوم را چہر ترک کردند
ایں معنی مصدری است و اگر بامرای خطاب باشد	(اردو) (۱) بلند خیالی کرنا (۲) بلند پروازی کرنا۔ لاف زنا
بمعنی بلند پرستی صاحبان انند و ہفت نقلش پڑا	بلند پروازی می کند مثال مقولہ صاحبان خزانہ الہ
اند۔ صاحب اصغی ذکر (ب) کردہ ہمال سند سنجر	و امثال فارسی ذکر ایں کردہ از معنی محل استعمال است
کاشی پیش می کند کہ بر (بلند پروازی) گذشت	مؤلف عرض می کند کہ ایں مقولہ صیغہ واحد غائب
مؤلف عرض کند کہ بیچارہ اصغی نمیداند کہ بلند	حال است از مصدر (بلند پروازی کردن) کہ بہر دو
پروازی از مصدر بلند پریدن مشتق نیست و حاصل	سفیش گذشت فارسیان چون کسی را بیند کہ تعلی می کند
بالمصدر بلند پروازی کردن است و شک نیست	ایں مقولہ را گویند مقصود اس باشد کہ بمبالغہ کاری گیرد
کہ (بلند پریدن) مصدر مرکب است موافق قیاس	(اردو) خوب بلند پروازی کرے ہو یہ دکن میں
و حاصل بالمصدرش (الف) باشد و (ب) مراد	بطور کہاوت اس شخص کے حق میں کہتے ہیں جب اپنی
بلند پروازی کردن است۔ ولیکن فارسیاں تہا	تعریف میں بمبالغہ سے کام لے۔ نیز کہتے ہیں کیوں
ایں بسیار کم کنند (اردو) (الف) دیکھو بلند پروازی	شیخی بگھارتے ہو، کیوں ڈینک مارتے ہو۔ کیوں
دب) دیکھو بلند پروازی کردن۔	دون کی ہانکتے ہو، آخر الہ کرتینوں جلے محاورہ
اصطلاح۔ بقول بہا معروف۔	اردو کے مطابق ہیں۔

مؤلف عرض کند کہ بایں بیان مجہول ذکر این

ترک تفویق نداشت۔ اسم فاعل ترکیبی است گننا

از کسی که تلاش طبیعت او بلند و بلند فکر است

اگر چه سندن استعمال پیش نکرد و لیکن عیبی نیست مضاف

عجم بزر زبان دارند (اردو) بلند فکر اس شاعر کو

کہتے ہیں جو مضامین عالی فکر کرے۔

بلند چاه | اصطلاح - بقول انند بھوال فرہنگ

فرنگ بمعنی بلند مرتبه مؤلف عرض کند که شک

نیست که این معنی موافق قیاس است ولیکن فارسیا

بروایانند از آمد و بلند مرتبه و بلند رتبه میگویند

اسم فاعل یکسره است (ار ۵۰) بلند مرتبه

وہ شخص جس کا تہ یلزار اور دتیک عالم ہو

نہایت سے نازا علی میکہ

ملفوظات امیر شمس المصطفیٰ لغزنی

بسی

است بعضی فریب و لوثه ممولان عوض نمیدانند

همه عفتین فارسی زبان ازین لغت سالت و متو

لہذا فی السیاحۃ (اردو) فریب اور کوتاہ بینی وہ شخص جو

فرخیز ہو اور کوتاہ قدم۔

پسند حاصله | اصطلاح - بقول انند سجوالہ فر

فرنگ بمحضی بلند بہت مؤلف عرض کند کہ معاصر

عجم بر زبان دارند - اسم فاعل ترکیبی است بمعنی

حاصله بلند و ازنده (اروی) بلند حوصله بقول آصفیه

عالی ہمت - دل چلا - بہادر - جبری (دیکھو بالا)

بلند خواستن | مصدر اصطلاحی - صاحب

آصفی ذکر میں کردہ از محنی ساکت مؤلف عرض

کنند کہ بعضی سعی بلند می گردن (وحشی یا فقی ۵)

بلند آید که او خواهد بلندش به نثرند آن دل

کہ وہ خواہر نرنگہ شہزادہ (۱۹۹۱ء) بلندی کی کوشش

کتابخانه

ما بشتیم چرا استهوا - صاحب صفحہ نوک (کنز)

بندوان پانچواں

داسن، کرده از سی سالک سولفید و سولفات

او این مصدر را یافته ایم که بر مقام بلند بودن باشد

(اعظام الشرا بادی) درین مقام زیست و بلند

<p>چرخ مرغ که آفتاب زحل جا بلند تر دارد (ار دو)</p> <p>بلند مقام هونا -</p>	<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤکلف عرض کند که</p> <p>بمعنی بلند کردن است و از سند پیش کرده شش صد ...</p>
<p>بلند دیدن استعمال - صاحب آصفی ذکر این</p> <p>کرده از معنی ساکت مؤکلف عرض کند که بسیار</p> <p>اصطلاح (بلند و پست دیده) را پیدا کرده و خواست</p> <p>که با مصدری متعلق کند و بلند دیدن را قائم کرد</p>	<p>(ب) بلند ساختن مکان بمعنی قوت بخشیدن</p> <p>آزرا پیدا است (سليم طهرانی) سليم پر حذر از</p> <p>تیر فتنه باش که با بنده بلند ساخت زمانه کمان شیطانی</p> <p>را (ار دو) (الف) بلند کردن (ب) قوت بخشیدن طاق قورباغه</p>
<p>و بذیل آن (بلند و پست دیده) را که بجاییش می آید -</p> <p>در اینجا همین قدر کافی است که بلند دیدن بمعنی دور</p> <p>و دور بین شدن است و پس (ار دو) دور بین هونا</p> <p>دور بینی کرنا -</p>	<p>بلند ستادن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی</p> <p>ذکر این کرده مندی که از کلام صائب پیش کرد</p> <p>همان است که بر (بلند ستادن آستان) گذشت</p> <p>و بنجیال ماجور بلند ستادن بمعنی بلند واقع شدن</p>
<p>(الف) بلند در بقول اندکجه الکر فرنگ فرنگ</p>	<p>است - تسامح اوست که این را بلند مصدر</p>
<p>(ب) بلند رین (الف) بالضم مخفف بلند تروین</p> <p>مخفف بلند ترین مؤکلف عرض کند که اگر چه دیگر</p>	<p>خاص مصدر عام قرار داد (ار دو) بلند واقع</p> <p>هونا (دیکهو بلند ستادن آستان) -</p>
<p>محققین فارسی زبان ذکر این نکرده اند ولیکن خلایق</p> <p>تیاس نیست از زبان معاصرون عجم هم شنیده ایم</p> <p>(ار دو) (الف) بهت بلند (ب) بهت زیاده بلند -</p>	<p>بلند ست و پست اصطلاح - بقول صائب</p> <p>مؤید بحواله فقیه و بقول هفت (ای آسان و ز</p> <p>(ب) غنی و فقیر مؤکلف عرض کند که دیگر کسی از</p>
<p>(الف) بلند ساختن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی</p>	<p>محققین فارسی زبان ذکر این نکرده حق آنست</p>

<p>که فارسیان خالق بالا و پست و خداوند بالا و پست حق تعالی شانه را گویند و شک نیست که از بالا بلند آسمان را مراد است و از پست زمین مقصود باشد یعنی دوم از نظر مانگدشت و کلمه است سمان بلند و پست نتیجه بی غوری مؤلف مؤید فناقل - از برای معنی دوم مشتاق سندی باشیم (ار دو) (۱) آسمان اور زمین (۲) غنی و فقیر (آسمان مذکر - زمین مؤنث) -</p>	<p>بلند شدن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت و سندی که آورده متعلق به (بلند) شدن کو کبه که بجایش می آید مؤلف عرض کند که این معنی حقیقی است برای چیزی که معنی (۱) بلندی پذیرفتن و بر جای بلند رفتن و مجازاً معنی (۲) برخاستن هم (ظهوری ۱۵) بروی نیامده از جنس پستی طبع و اگر با وج روی و رشوی بلند آسمان را (۱) بلند هونا - بلند جگه بر چط هناد (۲) کھڑا رهن - برخاستن ترجمه</p>
<p>بلند شد روز اصطلاح - بقول اندر</p>	<p>بلند شدن آتش استعمال - بهار گوید که مرتفع</p>
<p>بلند شدن سخن شدن روز و شب و جز آن</p>	<p>شدن آتش است مؤلف عرض کند که استعمالی</p>
<p>بلند شد شب مؤلف عرض کند که تعریف</p>	<p>است موافق قیاس - مراد آتش بلند گردیدن</p>
<p>بلند شد گلبانگ هر کس در اینجا گردن بی محل است</p>	<p>و گشتن که در ممدوده گذشت (ار دو) و کجایش</p>
<p>که در محقات (بلند شدن) هر یک مصدر صطلحی</p>	<p>بلند گشتن -</p>
<p>نزد کرد و جزین نیست که این هر چهار ماضی مطلق</p>	<p>بلند شدن آه استعمال - بهار گوید که مرتفع شد</p>
<p>هر چهار مصدر است که می آید - کم غوری صاحب</p>	<p>آه و صاحب اند نقل بگارش مؤلف عرض کند که</p>
<p>آنند است که ذکر این بطور اسم جامد کرد (ار دو)</p>	<p>بر آمدن آه است و پس که چون آه می بر آید آوازش</p>
<p>و کجی بلند شدن روز و سخن و شب گلبانگ -</p>	<p>بلندی شود - بلند استعمال پیش نه شد عیبی ندارد و صحت</p>

عجم بر زبان دارند (اردو) آه نکلنا (امیر) -

بلند شدن اقبال | مصدر اصطلاحی - بلندی

طالع و نخت است کنایه از خوش بختی (شفیع اثره) چو

دولت زمانه محال است بیزوال بگیم چو آفتاب شد

اقبال من بلند (اردو) قسمت چکنا - بقول آصفیه

نصیباجاگنا - تقدیر کایا و هونا - طالع کا عروج هونا -

(امانت) - اس رشک قرنه نه کھایا رخ روشن و لے

چرخ امانت کی نہ قسمت کبھی چکی و

بلند شدن بوی | مصدر اصطلاحی - بقول بهار

برخاستن بوی مؤلف عرض کند کہ ہوی در محاورہ و

برخی خیزد بلکہ بلند و پیدا فوٹو شری شود (صائب) -

زدل نکشت مراد دو دینہ تاب بلند نہ شد ز سونگلی بوی

ایں کباب بلند (اردو) بوجھونا - بقول آصفیه بوجھلنا

بلند شدن بہا | مصدر اصطلاحی - بقول بہار گل

شدن رخ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس و کنایہ

ایست لطیف (میرزا رضی دانش) - دامن دریا کف

لکھنا ناگو ہر شوی و قطره ما از گوہر ذاتی بہا گرد بلند چو

کہ ایس سند (بلند گردیدن بہا) است - محقق نام آورد

خیال موضوع ندارد و عیبی ندارد کہ معاصرین عجم بر زبان

دارند (اردو) قیمت بڑھنا -

بلند شدن تیغ | مصدر اصطلاحی - بقول بہا

بمعنی مرتفع شدن و کمال رسیدن اس مؤلف عرض

کند کہ موافق قیاس است و چون سامان کشت و خون

می شود تیغ بلند می شود و این علامت جنگ است

و میرزا معرظرت (ماسپر داریم ہر جا می شود تیغ بلند

مختر زخم شہیدان سینہ افکار است و (اردو) تلوار

بلند ہونا - بمعنی کشت و خون کا سامان ہونا -

بلند شدن جوش | مصدر اصطلاحی - بقول

بہار کمال رسیدن جوش مؤلف عرض کند کہ نوخت

قیاس است (صائب) - خشت خوم خفاہ شکستن شیشہ

افلاک را بگراباں دستو گر دو جوش ایں صہبا بلند و

مخفی بہا کہ سندا لا برای (بلند گردیدن جوش) است

کہ می آید محقق ناما در خیال موضوع غور نہ داشت (اردو)

جوش بڑھنا - جوش زیادہ ہونا -

<p>بلند شدن چاشنی مصدر اصطلاحی۔ بقول بہار کمال، رسیدن مؤلف عرض کند کہ زیادہ شدن ذوق مراد است (صائب ۷) از آفتاب چاشنی صبح شد بلند و عمر دوبارہ یافت ز راہ گداز قند (اردو) ذوق زیاد ہونا۔ ذوق زیاد ہونا۔</p>	<p>اٹھنا۔ ہاتھ بلند ہونا۔ مارنے یا قتل کرنے یا پسپا ناز و ادایا تعظیم و سلام یا دعا یا عطا کے واسطے ہاتھ اونچا ہونا صاحب آصفیہ نے اس کا ذکر کیا ہے (رسالہ ۷) ہاتھ کیا چرخ سنگار پہ اٹھے میرا بضع سے دست دعا بھی ہے اٹھا نا شکل (زکی ۷) اس ادا پر ہی لاشیں گرنے لگیں پھر گیا ہاتھ اوٹھ کے قاتل کا (ظفر ۷) گئے ہم سامنے سو بار پر صاحب سلامت کو پڑ نہ محفل میں کبھی اس رونی محفل کا ہاتھ اٹھا (ظفر ۷) عطا منظور ہے اُسکو دعا دستور ہے اسکا پڑ اُدھر منعم کا ہاتھ اٹھا اُدھر سائل کا ہاتھ اٹھا۔</p>
<p>بلند شدن حروف مصدر اصطلاحی۔ برآمدن از زبان و شہرت گرفتن سخن (صائب ۷) مدہ عنان سخن را از دست چوں منصور پد کہ چوں بلند شود حرف دای می گردد پد (اردو) حروف زبان سے نکلنا۔ صدا بلند ہونا۔ بات مشہور ہونا۔</p>	<p>اٹھنا۔ ہاتھ بلند ہونا۔ مارنے یا قتل کرنے یا پسپا ناز و ادایا تعظیم و سلام یا دعا یا عطا کے واسطے ہاتھ اونچا ہونا صاحب آصفیہ نے اس کا ذکر کیا ہے (رسالہ ۷) ہاتھ کیا چرخ سنگار پہ اٹھے میرا بضع سے دست دعا بھی ہے اٹھا نا شکل (زکی ۷) اس ادا پر ہی لاشیں گرنے لگیں پھر گیا ہاتھ اوٹھ کے قاتل کا (ظفر ۷) گئے ہم سامنے سو بار پر صاحب سلامت کو پڑ نہ محفل میں کبھی اس رونی محفل کا ہاتھ اٹھا (ظفر ۷) عطا منظور ہے اُسکو دعا دستور ہے اسکا پڑ اُدھر منعم کا ہاتھ اٹھا اُدھر سائل کا ہاتھ اٹھا۔</p>
<p>بلند شدن دست مصدر اصطلاحی۔ بقول بہار مرقع شدن اس مؤلف عرض کند کہ این بیت ہی تحقیقی است و گنایہ باشد از ارادہ چیزی معاصرین عجم بر زبان دارند چنانکہ بلند شدن دست بارادہ حمله و قتل یا بلند شدن دست پسپا ناز و ادایا بلند شدن دست بر ہی سلام یا جواب سلام یا بلند شدن دست بر ہی دعا یا عطا و اشتغال آں (اردو) ہاتھ</p>	<p>بلند شدن دود استعمال۔ بقول بہار مرقع شدن اس مؤلف عرض کند کہ بلندی پذیر نقش و سریوی آسمان کشیدن کہ معمول آنست و مراد از بر آمدن دود کہ بلندی لازمہ آں (میرزا بیدل ۷) دود یاس از خانہ خورشید خواہد بلند پد یارب آں آئینہ رورا محرم جوہر کن (اردو) دھواں اٹھنا۔ بقول آصفیہ آمد دود و دواز آتش بر خاستن (کاظمہ دھواں نکلنا۔</p>

دھواں صعود کرنا (دھواں بلند ہونا بھی کہہ سکتے ہیں)۔
بلند شدن روز | مصدر اصطلاحی۔ بقول بہار
 دراز شدن روز از قبیل بلند شدن شب کہ می آید مؤلف
 عرض کند کہ لفظ بلند یعنی دراز بجایش گذشت موافق قیاس
 است۔ معاصرین عجم ہر زبان دارند (ارو) دن بڑا
 ہونا جیسا کہ موسم خاص میں ہوتا ہے۔
 پہل بلغم و حب ایاج نمایند و بوی رفتادہ
 خرقہ کتاں باب غلب الثلب و گلاب تر کردہ چشم
 نہادہ بر بندہ رانج مؤلف عرض کند کہ اسم کب
 است بمعنی حقیقی (ارو) نتواء القرینہ ایک مرض کا
 عربی نام ہے جس کے عارض ہونے سے آنکھ کی سیاہی
 سپیدی سے بلند ہو جاتی ہے۔ نذر۔

بلند شدن سخن | مصدر اصطلاحی۔ بقول بہار
 دراز شدن سخن (خواجہ شیراز) طوبی ز قامت تو
 نیار د کہ دم زندہ زین قصہ بگذرم کہ سخن می شود بلند
 مؤلف عرض کند کہ ہمین است تطویل کلام موافق
 قیاس کہ لفظ بلند بمعنی دراز بجایش گذشت (صائب)
 اگر چنین سخن بلند خواہد شد زبان جرأت مضبوط
 بند خواہند شد (ارو) یا بڑھنا بقول اصفیہ طول
 بہار دراز شدن شب باشد (صائب) محو شد زہر
 خرد تا شد مرا سودا بلند روز ہا کوتاہ گرد و چشم شود
 شبہا بلند مؤلف عرض کند کہ لفظ بلند بمعنی دراز
 بجایش گذشت موافق قیاس است (ارو) رات
 دراز ہونا۔ رات لانی ہونا۔ شب دراز ہونا۔ وکن یہا
 رات بڑی ہونا بھی کہتے ہیں۔

بلند شدن سیاهی چشم از سپیدی | استعمال
 بقول صاحب اکیر اعظم رضی را گویند کہ در عربی نوالقرینہ
 بمعنی ارتفاع شفت (صائب) خواہد شدن بلند
 نام دارد فرمایہ کہ بیش در آمدن خلط یحی است در زیر
 چہنیں گر خبار خطبہ آخر میاں ماد تو دیواری کشند
 مؤلف عرض کند کہ معاصرین عجم این را (۲) کتاب
 طبقہ یاروی کہ حادث می گردد در آن علاج اول تنقیہ

<p>از رسیدن لشکر می گیرند که چون لشکر سواران قریب آید از دور غبار بلندی نشان می دهد (ارود) (۱) غبار اُٹھنا - بقول آصفیہ زمین سے گرد کا بلند ہونا - آندی اُٹھنا - بگو کہ کا بلند ہونا - بخارات غلیظہ کا صعود کرنا (۲) لشکر آنا -</p>	<p>بلند شدن کرد مصدر اصطلاحی - بقول آندی شدن آن - سندی پیش نکر عجیبی ندارد که معاصرین عجم بر زبان دارند مرادف بلند شدن غبار است بہتر معنی (ارود) دیکھو (بلند شدن غبار) -</p>
<p>بلند شدن گلبانگ مصدر اصطلاحی - بقول بہار دراز شدن (صائب) - عند لیباں از خجالت سر بریز پاشند ہر کجا صاب شود گلبانگ کلک بلند مؤلف عرض کند کہ گلبانگ آواز سے راگوں کے کشاط و معرکہ گیران بلند کنند و آواز بانگ بلبل ہم گدازاں و معنی غیر مطلق آواز ہم آید - پس معنی بیان کردہ بہار خوب نیست این معنی بلند شدن بانگ بلبل یا شاط معرکہ گیران یا مطلق بلند شدن آواز باشد نہ مجرور شدن کہ محقق بانام و نشان نوشت (ارود) بلبل بلند ہونا یا شاط میں جیتے طے کی صدا بلند ہونا - یا فاتح اخر کہ علامت خوش اقبال است (فغانی شیرازی) - نغمہ نوشت و گو کہ سوزند بلند صد سوزہ از حوالی یا نور شدہ بلند (ارود) دیکھو بلند شدن اقبال بہار گوید کہ در مقام بیداری استعمال کنند (صائب) -</p>	<p>بلند شدن فتنہ مصدر اصطلاحی - بقول بہا بر پاشدن ہنگامہ (میرزا ضی دانش) - فتنہ از بزم میخواران نشہ اشب بلند ہرگز شدت کا کلی راڈ می انگنم کہ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (ارود) فتنہ اُٹھنا - بقول آصفیہ - قیامت برپا ہونا - فساد کھڑا ہونا - ہنگامہ برپا ہونا از نصیر (غیر سے عطر نہ مجموعہ خوبی ملواید و یکجہ وہ بات نکر جس کہ فتنہ بلند شدن کو کہہ استعمال بلندی اقبال است و مرادف بلند شدن اقبال یعنی بلند شدن طالع و اخر کہ علامت خوش اقبال است (فغانی شیرازی) - نغمہ نوشت و گو کہ سوزند بلند صد سوزہ از حوالی یا نور شدہ بلند (ارود) دیکھو بلند شدن اقبال بہار گوید کہ در مقام بیداری استعمال کنند (صائب) -</p>

کدام گوشه ابرو بلند شد یارب که همچو قبله ناقبله گاه می	در ناف بود چنانچه در استقامی زنی و یا از نفوذ یک
لرزه در مویلف عوض کند که محقق بانام و نشان در عالم	اندر ارم موضع چنانچه در استقامی طلبی و گاهی بسبب
بید ماغی ارشاد کرده است و این مصدر اصطلاحی گنایه	انفاج و انشقاق درید یا شیرین و سیلان خون
باشد از اشاره ابرو و مصدر حکم که داما در اشاره و یا گویا	اجتماع آن زیر جلد معازی ناف بود چنانچه در ورم
ابرو بلند می شود دیگر هیچ (ار دو) ابرو کا اشاره هونا حکم	انور سا و گاهی بسبب ورم صلب و گاهی از روئید
بلند شدن موج استعمال بقول چهار مرتفع شدن	گوشت زائد تحت جلد پس آنچه از فتق باشد بعللاج
و کمال رسیدنش (سیر زاید) موج بیک شکن از	فتق ثربی و معالی که مذکور شد علاجش کنند و آنچه
خاک نگیرد بلند به بحر عجزیم که در آبله طوفان کردیم	از رطوبت یا بروج باشد علاج فتق مائی و ریگی نمایند
عوض کند که ضرورت (کمال رسیدن) ندارد یعنی حقیقی	و ایضا در مائی (لغ) (ار دو) ناف ملنا ناف جانا
است و پس مخفی مباد که سند بالا متعلق به (بلند گردیدن)	ناف و گند و کجور (افادن ناف) -
برج است محقق سهل انگار از موضع خود خبرند ار دو	بلند شدن نام کسی
و هر چه بقلم می آید می نگارد معاصرین عجم بر زبان دارند	شندن و شهره آفاق شدنش (صاحب) از بندگی
(ار دو) موج بلند هونا -	می شود نام سخن بنجان بلند به صاحب آوازه می گردد
بلند شدن ناف	مصدر اصطلاحی بقول سخن مد کوهسار به (انوری) شده بزرگ از جا
اکسیر عظم مرضی است که آزاد در عربی تنوی سته نام است	توجه من اندر روزگار به شد بلند از نام تو نام من
و آن گاهی بر بیل فتق صفای در جای ناف و خروج	اندر شاعری به (ار دو) نام آورده هونا مشهور هونا -
ثرب یار و ده افتد و گاهی بر بیل استقامت از اجتماع	بلند شدن نشسته
	مصدر اصطلاحی بقول

بہار یعنی رقیع شدن و کمال رسیدن آن مؤلف

عرض کند کہ زیادہ شدن در و برقی آوردن نشہ باشد
(میزراییل) آخر زگریہ نشہ شوقم بلند شد و انگ

آنقدر چکید کہ جام شراب داد (اردو) نشہ چہنا
بقول آصفیہ مست و بیہوش تہنا متوالا ہوتا نشہ آنا

نارنج (چہرستہ ہی لب سگوں کے جو لپٹا تھیرے
رکھیں محذور مجھے نشہ چڑھا دے گا

بلند شدن نفس | مصدر اصطلاحی بقول بہار

بمعنی دراز شدن آن (در ویش والد ہوی) (۱)
نخضم ار بلند شد نفس نا صواب او بی گفتگو خوشی

باشد جواب او و مؤلف عرض کند کہ دراز شدن
زبان و واقع شدن گفتگو با او بلند باشد بہار

تعلیف غشی نکرد (اردو) زبان دراز ہونا آواز
بلند سے گفتگو واقع ہونا یعنی چیخ چیخ کر۔

بلت رشیدان | مصدر اصطلاحی بقول بہار

بمعنی کم شنیدن فرماید کہ ایں ظاہر ترجمہ ہندو
مؤلف عرض کند کہ نہ چنان باشد بل محاورہ عجم

است و موافق قیاس (میر خسرو) در لغتوں برکشہ

آواز بلند و گوش فلک نشنود الا بلندی صاحب بحر
گوید کہ کرشدن است (اردو) او بخاستنا بقول امیر

کم سننا بہار ہوتا (معروف) شب اوس کرچے
میں یہ باعث تھاپنے پکڑے جانے کا کہ ہم سنتے تھے

اوپنا اور وہاں تھاپا سہاں گونگا

بلند صغیر | اصطلاح بقول بہار معروف مؤلف

عرض کند کہ ہم فاعل ترکیبی است (۱) بمعنی بلند آواز
سند استعمال پیش نہ شد عیبی ندارد کہ حاضرین عجم ہر زبان

دارند و (۲) قلب اضافت صغیر بلند ہم (اردو)
(۱) بلند آواز کہنے والا (۲) آواز بلند۔ مؤلف۔

بلند قامت | استعمال (۱) بمعنی کسی کہ قامت او

بلند و بالا اسم فاعل ترکیبی است و (۲) قلب اضافت
قامت بلند بہار ذکر ایں کردہ بر معروف قانع سبحانی

چہ خوش وضع تحقیق است (ظہوری) دست ہا

بر سرم عشق بن قاسمی و فرش پیش مگر گم فرق بہر
سای را (اردو) بلند قامت اس شخص کو کہ

ہیں جس کا قدر بلند ہو (۲) اور پھر قدر قامت بلند - مذکر -
بلند قدر استعمال بقول انہ معنی دراز قدر استعمال
 پیش نکر دیکھی نہ دار کہ معاصرین عجم ہر زمان دارند
 مراد بلند قامت است (اردو) دیکھو بلند قامت -
بلند کردن پنجه مصدر اصطلاحی - بہار

بلند قدر استعمال (۱) اسم فاعل ترکیبی است یعنی
 کسی کہ تزیین و بلند است (۲) قدر بلند کہ قلب اضافت
 باشد (ظہوری) از ہر شا گشتہ ظہوری بلند قدر
 در خواجگیست بندہ در گاہ گشتہ است (اردو) (۱)
 بلند قدر افس شخص کو کہہ سکتے ہیں جس کا مرتبہ بلند ہو -
 (۲) قدر بلند وہ مرتبہ جو بلند ہو نہ کوٹش -
بلند کردن چیزی کسی استعمال - مرتفع

بلند کام استعمال بقول شمس معروف و بعضی بلند
 مؤلف عرض کند کہ تدا عجب چہ خوش تحقیق است
 (۱) اسم فاعل ترکیبی است معنی کسی کہ مقصد بلند دارد
 (۲) قلب اضافت کام بلند (اردو) (۱) بلند کام اس
 شخص کو کہہ سکتے ہیں جس کا مقصد بلند ہے اور (۲)
 مقصد بلند ایسا مقصد جو عالی ہو - کام بلند - مذکر -

بلند کردن پایہ مصدر اصطلاحی - گناہیہ
 بلند کردن (ظہوری) (۱) دوال کوں بنام نہیں
 بلند کردن (۲) بلند کردن (۳) بلند کردن

<p>کوب ظہوری بہ صد بلند کرم چرخ را بجام برآیم (اردو) آواز بلند کرنا۔ بقول امیر جلا کے بولنا۔ صد بلند کرنا بھی کہہ سکتے ہیں۔ شور و غل کرنا۔ بلند کردن طرف ابرو مصدر اصطلاحی۔ بہار ذکر ایں کردہ از معنی ساکت و زلہ برداش صغی</p>	<p>از نواخته و دست گرفته مؤلف عرض کند کہ از مصد بلند کردن ماضی مطلق بزیادت ہای مخفی در آخرش کہ افادہ نئی معنوی ہم کند (میر غفری) گردوں بلند کرڈ اور انکر دست بہ دولت عزیز کردہ اور انکر دغوار (اردو) بلند کیا ہوا۔ سرفراز کیا ہوا۔ نوازا ہوا۔</p>
<p>گوید کہ در مقام بیدارخی استعمال کنند مؤلف عرض کند کہ بیچارہ صغی نظر بر بلند شدن گوشہ (اردو) گذشتہ این معنی را از ٹیک چند بہار آخرت و خیال نکرد کہ موصوف بصفۃ میشود کہ ذکرش ہذا کردہ ایم وای بریں تحقیق حق آنست کہ بلند کردن طرف ابرو (۱) اشارہ ابرو کردن برای کاری و مکی بسبیل ایما و (۲) حرکتی است کہ عوض مرجا برآ</p>	<p>بلند کو کوب اصطلاح۔ بقول اندر بحوالہ فرنگ فرنگ (۱) بمعنی بلند اختر صاحب اقبال مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است و (۲) قلب اضافت ہم یعنی کوب بلند (اردو) (۱) بلند اقبال۔ بقاعد فارسی و شخص جس کا اقبال اور طالع بلند ہو (۲) کوب بلند یعنی بلند ستارہ۔ مذکر۔</p>
<p>کلی بسبیل ایما و (۲) حرکتی است کہ عوض مرجا برآ وارو بطریق ایما کنند (طالب آملی) (۳) مرض عشق ہو کہ اجل بیا لیش نہ کند بلند تبہ تعظیم طرف ابرو (اردو) (۱) احوال سے اشارہ کرنا۔ حکم دینا (۲) کسی منہ طے کو بطریق ایما اشارے سے مرجا کہنا۔</p>	<p>بلند گرای استعمال۔ بقول برہان بکسر کاف فارسی کنایہ کسی کہ میل عظمت و بزرگی کند۔ صاحبان بجز و انند و رشیدی و مؤید ہم ذکر ایں کردہ اند مؤلف عرض کند کہ گرا آیدین بمعنی قصد و میل کردن می آید و گرا می امر حاضرش و ایں اسم فاعل ترکیبی است بلند</p>
<p>بلند کردہ استعمال۔ بقول بہار و بحر و انند</p>	<p>درینجا بمعنی بلندی مستعمل (اردو) بلندی کا ارادہ کرنا</p>

<p>بلندی کی جانب میل کرنے والا یعنی جس کی توجہ بلندی کی جانب ہو۔</p> <p>(۱) اردو (۲) دیکھو بلند شدن سخن (۳) بات کا تہہ</p>	<p>بلندی کی جانب میل کرنے والا یعنی جس کی توجہ بلندی کی جانب ہو۔</p> <p>(۱) اردو (۲) دیکھو بلند شدن سخن (۳) بات کا تہہ</p>
<p>بلند گردیدن استعمال - مراد بلند شدن کہ بجائیش</p> <p>گذشت و اضافت میں ہوسوی چیز ہمی شود کہ در محققات</p> <p>می آید و امیں مصدر نسبت عام کہ بعد اضافت تخصیص پیدا</p> <p>می کند با چیز سے (اردو) بلند ہونا۔ دیکھو بلند شدن۔</p> <p>بلند گردیدن بہا مصدر اصطلاحی - مراد بلند</p> <p>شدن بہا است کہ بجائیش گذشت و سند میں ہم ہر ا</p>	<p>بلند گردیدن استعمال - مراد بلند شدن</p> <p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p> <p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p>
<p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p> <p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p> <p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p>	<p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p> <p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p> <p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p>
<p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p> <p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p> <p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p>	<p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p> <p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p> <p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p>
<p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p> <p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p> <p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p>	<p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p> <p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p> <p>بلند گردیدن سخن استعمال - مراد بلند شدن</p>

<p>(الف) بلالی (ب) بهر کوش بلالی که عاقبت جو بلالی و بلند مرتبه گردی فلک مقام شوی (اردو) (الف) (۱) مرتبه</p>	<p>سند عیدی خراسانی که پیش کرده است ..... (ب) بلند گشتن آب پید است بمعنی تحقیقش</p>
<p>عالی مرتبه بلند (۲) و شخص جو بلند مرتبه ہو (ب) بلند مرتبه هونا - مرتبه بلند کو بهنچا -</p>	<p>(ج) آب لطافت گردن نگر که آبجیات و بلند گشته ز فواره گریبانش (اردو) (الف) بلند هونا (ب) پانکا بلند هونا - ارضنا حبیب فواره اژدنا -</p>
<p>بلند مکان استعمال - بهار ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مراد بلند محل است بهر</p>	<p>بلند محل اصطلاح - بقول بهار معروف مؤلف عرض کند که (۱) قلب اضافت محل بلند است که</p>
<p>معنی سند این بر بلند اختر گشت (اردو) دیکر بلند محل (الف) بلند نام استعمال - بهار ذکر این کرده بر معروف قانع مؤلف عرض کند که (۱) طلب انما فست بمعنی نام</p>	<p>خانه بلند و رفیع مراد باشد و (۲) کنایه از کسی که محل او بلند باشد یعنی بلند مرتبه (کمال اسمعیل)</p>
<p>بلند و (۲) اسم فاعل ترکیبی یعنی کسی که نام بلند دارد و صاحب شهره و نامور است (صائب) بلند نام بلان و کذا ان نتوان شد و بهال اگر نتوان بچرخ کرد</p>	<p>زهی ز خدمت تو آسمان بلند محل و زهی ز سایه تو آفتاب روی شناس و (اردو) (۱) محل بلند پیشا</p>
<p>صعود و مخفی مباد که از این سند ..... (ب) بلند نام شدن پید است بمعنی نامور و شهره</p>	<p>محل مذکر (۲) و شخص جو بلند مرتبه هو - (الف) بلند مرتبه استعمال - بقول بهار معروف مؤلف عرض کند که (۱) مرتبه بلند - طلب اضافت</p>
<p>اتفاق شدن (اردو) (الف) نام بلند - و نام جو بلند اور مشهور هوندگر (۲) و شخص جو شهره آفاق اور نامور هو</p>	<p>است و (۲) کسی که مرتبه او بلند است اسم فاعل ترکیبی سند که پیش کرده است از این مصدر ..... (ب) بلند مرتبه گردیدن پید است (مولانا)</p>
<p>شهره آفاق اور نامور هونا -</p>	<p></p>

بلند نظر

اصطلاح - بقول برہان (۱) کنایہ از عالی ہمت

(۱) کسی کہ آہنگ و صدای او بلند است اسم فاعل

صاحبان بحر و مؤید و جامع و سراج ذکر ایں کردہ اندو

ترکیبی و (۲) نوای بلند و آواز بلند و آہنگ بلند

صاحب جهانگیری ہم در ملحقات آورد و بہار بر معروف

(قلب اضافت) (ارو) وہ شخص جس کی آواز

قانع - چنانکہ اکثر عادت اوست (صائب) ہر اس بلند

بلند ہو (۲) آواز بلند - مؤنث یعنی جوا و از دور تک

نظر لاف ہمت است حلال کہ ننگ دار و ازیں غرض

پہنچے اور دور سے سنائی دے۔

بلند و سپت

اصطلاح - بقول ملحقات برہان

عار آمیزہ مؤلف عرض کند کہ (۲) بمعنی حقیقی

(۱) کنایہ از آسمان و زمین و (۲) مالدار و گدا صاحب

یعنی نظر بلند قلب اضافت و (۳) اسم فاعل ترکیبی یعنی

ہم ذکر ایں کردہ و صاحب مؤید ایں را (بلند است

کسی کے نظر او در بین است) (ارو) (۱) عالی ہمت

پست) نوشتہ چنانکہ بجائش گذشت و ما ہمدما بنجا

(۲) نگاہ بلند جو دور تک پہنچے مؤنث (۳) وہ شخص جو

بحث ایں کردہ ایم موافق قیاس است (ارو)

دور بین ہے یعنی تیز نظری کی وجہ سے دور تک مشاہد

(۱) آسمان مگر زمین مؤنث (آسمان و زمین) (۲)

کر سکتا ہے۔

بلند نگاہ

اصطلاح - بقول بہار معروف مؤلف

بلند و سپت دیدہ اصطلاح - بقول بہار کنا

عرض کند کہ مراد بلند نظر بہر سہ فائش (فقرہ طغرا)

از مردم نیک و بد و دیک و تجربہ گاہہ صاحبان بحر

دیدہ بلند نگاہ قابل دیدن الای (ارو) دیکھو بلند

و انہی ہمہ بانہش - خان آرزو در سراج گوید کہ یعنی گرم

نظر کے تینوں سنے۔

و سر دجہاں دیدہ مؤلف عرض کند کہ شیب و فرا

اصطلاح - بہار بر معروف قانع مؤلف

جہاں دیدہ مراد از جہاں دیدہ و تجربہ کار (ارو)

عرض کند کہ معنی بلند آہنگ و بلند صدا است یعنی

تجربہ کار شخص جو شیب و فراز جاں سے واقف ہو۔	بالفاظ دادن و یافتن مستعمل صاحب اند نقل نگارش
(الف) بلند ہمت اصطلاح - بہار بزرگ ایں از	صاحب ہمت بر بزرگی قانع صاحب فدائی کہ از علما
معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ (۱) اسم فاعل	معاصرین عجم بودنی فرماید کہ بنامی ترجمہ ایں طلو و
ترکیبی است بمعنی کسی کہ ہمت بلند دار یعنی عالی ہمت	رفت و ارتفاع است مؤلف عرض کند کہ بلند
در سخاوت و شجاعت و (۲) قلب اضافت ہمت بلند	بجائش گذشت جزیں نیست کہ یای مصدری در آخر
(انوری ۱۵) بلند ہمت صدری کہ طبع و دستش را	زیادہ کردہ اند شامل است بر ہمہ معانی مصدریش
قصا پیام دہ است و قدر پیامبر است و از این است	و استعمال ایں در لطافت می آید (انوری ۱۵) ای
(ب) بلند ہمتی بر یاد یای مصدری بمعنی عالی	در اں پایہ کز بلندی است و از و رای ولایت گفتار
ہمتی و سخاوت و شجاعت (ظہوری ۵) بلند ہمتی	(اردو) بلندی بقول آصفیہ (۱) اونچائی - اونچان -
نخلش منعم دارد و چکی ستادہ مگردن آسمان دام	ارتفاع رفت (۲) بزرگی (مؤلف عرض کرتا ہے
(اردو) (الف) (۱) و شخص جسکی ہمت بلند ہو اور	کہ بزرگی کے معنوں میں بھی اسکا استعمال ہو سکتا ہے)
سخی اور شجاع ہو (۲) ہمت بلند - ہمت عالی - ہمت	(۳) درازی - لمبائی -
(ب) بلند ہمتی - عالی ہمتی - سخاوت شجاعت - مؤلف	بلندی بخشیدن مصدر اصطلاحی - صاحب
صاحب آصفیہ نے (بلند حوصلہ) پر فرمایا ہے - عالی	آصفی ذکر ایں کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض
ہمت - دل چلا - جری - بہادر - فلاح حوصلہ فرمایا	کند کہ مرتبہ بلند کردن است (ملاحی ۵) برہمہ
بلندی بقول ضمیمہ ہرمان (۱) نقیض ہستی و (۲)	در شعر بلند نیم بخش و مرتبہ شعر بلند نیم بخش (۳) (اردو)
کنایہ از بزرگی ہم - بہار گوید کہ (۳) درازی و فراز کہ	مرتبہ بلند کردن مرتبہ بڑھانا - ترتیب عالی عطا کرنا -

بلندی سبتن

مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر

است (کاتبی نیشاپوری) نه تنها گردش سند مشر

این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که خواهش
بلندی و عروج است (سعدی) بقدر هر چه هست باید

محل بلندی و خشی منوچهر زحل (اردو) بلندی
بمنزله بلندی و خشی منوچهر زحل (اردو) بلندی

چاهنا - بلندی کی خواهش کرنا -
بمعنی بلند شدن و بلند کردن مؤلف عرض

(الف) بلندی دادن | مصدر اصطلاحی - صاحب
کند که اگر چه محققین فارسی زبان ذکر این نکرده اند

آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند
ولیکن موافق قیاس است تعمیم خیال فارسیان متقاضی

که مراد (بلندی بخشیدن) است (علی خراسانی) گر
آنست که از هر اسم جامد مصدری قائم کنند چنانکه

نیاید آس کمان ابروی من مانند تیر بد صد بلندی من
(ابا بکریدین) گذشت و برای این قسم مصداغ بسیار

هر ناله آهسته را بد مخفی مباد که از شنیدن .....
متعارف طالب سند استعمال می باشیم اگر محقق صاحب

(ب) بلندی دادن ناله را | پدید است که معنی بلند کردن
زبانی مثل سروری و ناصری و جامع ذکر این می

ناله باشد و این مصدر مرکب خاص با تعمیم (الف) تعلّق
کرد و ضرورت سند نبود و اگر سند استعمال بدست آید

دار (اردو) (الف) و بگو بلندی بخشیدن (ب) ناله
توانیم عرض کرد که فارسیان از اسم جامد بلند بزیادت

بلند کرنا -
تحتانی معروف و علامت مصدر (دن) بقاعده

بلندی شستن

مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی

زبان خود مصدری وضع کردند که اصلی است و فر

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که تریه
اصلی و جعلی باصول مابعد (اسم مصدر) گذشت

عالی داشتن و رفعت حاصل کردن و بلند مرتبه و رفیع بودن
(اردو) بلند هونا - بلند کرنا -

<p>یعنی رتبه بلند کی خواہش کرنے والا (ب) بلندی چاہنا رتبہ بلند کی خواہش کرنا۔</p>	<p>بلندی کردن پیچہ مصدر اصطلاحی - صاحب اند بخوار بہار ذکر این کرده از معنی ساکت و بہاریم ازین مصدر اصطلاحی ساکت مؤکلف عرض کند کہ شد</p>
<p>بلندی گرفتن مصدر اصطلاحی - صاحب کفنی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤکلف عرض کند کہ بلندی و عروج حاصل کردن و بلند شدن (نظامی (۵) دولت ترکان کہ بلندی گرفت و ملکیت از داد پسندی گرفت و (صائب ۵) پایہ عزت بلندی گیر و از افتادگی و از قلم چوں حرفی افتد در کنارش جادہند و (ار و دو) بلند ہونا۔ بلندی حاصل کرنا۔ ترقی ہونا۔</p>	<p>از مزایدہاں ہمان است کہ بر (بلند کردن پیچہ) گذشت تحقق ہند نژاد بر تطابق سند ہم غور نمی کند و تعریف لغت ہم نمی فرماید۔ باز چہ می کند۔ حاطب اللیلی کا محققین نیست۔ و فارسی زبان ہستی حقیقی این مصدر فوق حاصل کردن و غالب آمد پیچہ باشند و بس (ار و دو) پیچہ کا غالب آنا۔ بلندی گرامی استعمال بہار ذکر</p>
<p>(الف) بلندی گزیدن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤکلف عرض کند کہ قبول کردن بلندی و رفعت اختیار کردن و بلند شدن است (فردوسی ۵) بد گفت وادم من این کام تو و بلندی گزیند مگر نام تو و مخفی مباد کہ از سندش مصدر خاص ..... بلندی گزیدن نام بمعنی بلند شدن</p>	<p>(ب) بلندی گزیدن الف کردہ گوید کہ آئندہ گرایش میلان اور بہ بلندی و رفعت باشند و زکہ بردارش آصفی نقل نگارش و (ب) را قائم کردہ بندش الف را نقل می کند مؤکلف عرض می کند کہ الف اسم فاعل ترکیبی است از مشتقات (ب) و (ب) بمعنی بلندی خواستن کہ (گزائیدن) بمعنی بل و قصد کردن می آید (ار و دو) (الف) بلندی چاہنے والا</p>

<p>نام پیدا است کہ متعلق است با تعمیم الف (ار و و) ^{الف} باز و دیک چوب بالائی را تو انیم گفت حق آنست بلند ہونا۔ بلندی قبول کرنا (ر ب) نام بلند ہونا کہ متحققین بالا بر معنی شعر غور نکرده اند۔ و بجای نام آور ہونا۔ مخصوص است برای معنی اول کہ در محلات شاہی</p>	<p>بلند ہونا۔ بلندی قبول کرنا (ر ب) نام بلند ہونا کہ متحققین بالا بر معنی شعر غور نکرده اند۔ و بجای نام آور ہونا۔ مخصوص است برای معنی اول کہ در محلات شاہی</p>
<p>بلند ہونا۔ بلندی قبول کرنا (ر ب) نام بلند ہونا کہ متحققین بالا بر معنی شعر غور نکرده اند۔ و بجای نام آور ہونا۔ مخصوص است برای معنی اول کہ در محلات شاہی</p>	<p>بلند ہونا۔ بلندی قبول کرنا (ر ب) نام بلند ہونا کہ متحققین بالا بر معنی شعر غور نکرده اند۔ و بجای نام آور ہونا۔ مخصوص است برای معنی اول کہ در محلات شاہی</p>
<p>بلند ہونا۔ بلندی قبول کرنا (ر ب) نام بلند ہونا کہ متحققین بالا بر معنی شعر غور نکرده اند۔ و بجای نام آور ہونا۔ مخصوص است برای معنی اول کہ در محلات شاہی</p>	<p>بلند ہونا۔ بلندی قبول کرنا (ر ب) نام بلند ہونا کہ متحققین بالا بر معنی شعر غور نکرده اند۔ و بجای نام آور ہونا۔ مخصوص است برای معنی اول کہ در محلات شاہی</p>
<p>بلند ہونا۔ بلندی قبول کرنا (ر ب) نام بلند ہونا کہ متحققین بالا بر معنی شعر غور نکرده اند۔ و بجای نام آور ہونا۔ مخصوص است برای معنی اول کہ در محلات شاہی</p>	<p>بلند ہونا۔ بلندی قبول کرنا (ر ب) نام بلند ہونا کہ متحققین بالا بر معنی شعر غور نکرده اند۔ و بجای نام آور ہونا۔ مخصوص است برای معنی اول کہ در محلات شاہی</p>
<p>بلند ہونا۔ بلندی قبول کرنا (ر ب) نام بلند ہونا کہ متحققین بالا بر معنی شعر غور نکرده اند۔ و بجای نام آور ہونا۔ مخصوص است برای معنی اول کہ در محلات شاہی</p>	<p>بلند ہونا۔ بلندی قبول کرنا (ر ب) نام بلند ہونا کہ متحققین بالا بر معنی شعر غور نکرده اند۔ و بجای نام آور ہونا۔ مخصوص است برای معنی اول کہ در محلات شاہی</p>
<p>بلند ہونا۔ بلندی قبول کرنا (ر ب) نام بلند ہونا کہ متحققین بالا بر معنی شعر غور نکرده اند۔ و بجای نام آور ہونا۔ مخصوص است برای معنی اول کہ در محلات شاہی</p>	<p>بلند ہونا۔ بلندی قبول کرنا (ر ب) نام بلند ہونا کہ متحققین بالا بر معنی شعر غور نکرده اند۔ و بجای نام آور ہونا۔ مخصوص است برای معنی اول کہ در محلات شاہی</p>

و ذکر (رب) هم کرده صاحب جامع دانند هم ذکر (رب)	بلنگ مشک	اصطلاح - بقول مؤید در نسخ
کرده اند مؤلف عرض کند که (الف) مخفف (رب)	قلبی - از مخمبشک و در نسخه مطبوعه (رب) مشک (نسخه)	
باشد و رب) مبتدل (پلنگ مشک) که اصل است	نوعی که گذشت مؤلف عرض کند که همان	
و بجایش می آید و حقیقتش بذیل (از مخمبشک) بیان	(پلنگ مشک) که مبتدل (پلنگ مشک) است بجای	
کرده ایم بای فارسی بدل شده به موصد و چنانکه است	فارسی و اس اصل است و این مبتدلش چنانکه است	
و اسب و کاف آخر بدل شده فوقانی چنانکه چاشنگ	و اسب و صراحت ماخذ این بر (از مخمبشک) مذکور -	
و چاشت دیگر هیچ (ار دو) دیکهو از مخمبشک -	(ار دو) دیکهو از مخمبشک -	

بلو | بقول مؤید مطبوعه مطبع نو کشور بذیل لغات فارس و بالکسر معنی آرمودن صاحب شمس هم
 ذکر این به همین معنی کرده گوید که لغت فارسی زبان است مؤلف عرض کند که تسامع هر دو محققین
 که لغت عرب را که بقول منتخب معنی آرمودن است فارسی قرار داده اند از اینجا است که همه محققین فارسی
 زبان این را نوشته اند و در دیگر نسخ قلمی مؤید هم بذیل لغات فارسی ذکر این نیست (ار دو) آنا (غیر متعلق)
بلوان | بقول شمس بحواله تجوی بضمت با و فتح لام لغت فارسی است بمعنی سنگ معروف که او را بلور
 گویند مؤلف عرض کند که دیگری از محققین لغات فارسی زبان ذکر این نکرد تا آنکه سند استعمال
 امن پیش نه شود - اسم جلد فارسی زبان گوئیم از اینکه محقق بی تحقیق پایه اعتبار ندارد و معاصرین علم
 ازین سکت (ار دو) دیکهو بلور - مذکور -

بلوانیه | بقول برهان با و او بر وزن هسایه پرستوک را گویند که بعربی خطاف نام دارد صاحب
 جامع نگری در شیعی و ناصری و جامع و هفت هم ذکر این کرده اند خان آرزو در سراج گوید که مخفف

آلوا یہ کہ یہ ہمیں معنی گذشت مؤلف عرض کند کہ بہت سی فرمایہ و ماہدہ را انجا اشارہ اصل ایں کردہ ایم کہ بالوانہ
بہن است و مبتدل ایں پالوایہ بہ بای فارسی ہم می آید (ارو) دیکھو بالوایہ و بالوانہ -

بلوتک بقول بہرہاں بضمت اول و فتح تہای ترشت بر وزن خرو سک نظر فیکہ بدان شراب خورد صاحب چہار
ایں را مرادف بلوک گوید کہ بہ ہمیں معنی می آید۔ صاحبان رشیدی و جامع ہمزبانش مؤلف عرض کند کہ در
ترکی زبان بقول کنز بلوت ابر سفید و پوز بندہاں شتر را نام است و بلوت بقول لغات ترکی معنی مطلق
ابر فارسیاں لغت اول را بزیارت کاف تصنیف مغربس کردند و برای جام شراب نام نہادند کہ آب دارد و ابر
کو چکی گفتند ش کہ آب می دہد مانند ابر دیگر کیسیج معاصرین عجم بہر زبان ندارند و فارسی قدیم می خوانند (ارو)
طرف شراب یعنی وہ طرف جس سے شراب پیتے ہیں۔ ساغر۔ جام۔ مذکر۔

الف) بلوج صاحب ناصری نسبت (الف) گوید کہ (ا) طائفہ در میان کرمان و سیستان و ولایت۔ ایٹالیا

ب) بلوچ بلوچستان نام است در ملک گج و مکران و کس و قلات و بامپور و کنار بحر سند سکونت دارند

و طلاع الطريق اند صاحب جامع بر قوم صحرائی و کم عقل و شجاع قانع و در مویہ مطبوعہ ایں معنی یافتہ
می شود و لیکن در نسخ قلمی یافتہ نمی شود صاحب بہرہاں نسبت (ب) می فرماید کہ بضمت اول و ثانی و سکون ثانی
و جیم فارسی قومی کہ صحرائی است و صاحب سروری ہمزبانش و فرماید کہ ایشل را (کج بلوچ) ہم نام است
(مجد ہگرے) با برگ و چار پای چنیں ہر کہ میندم بہ گوید وزیر نیست لگور است یا بلوچ + مؤلف
عرض کند کہ معاصرین عجم قول سروری را درست دانند کہ بلوچستان ہم بای فارسی معروف است و
انچہ بای عربی گفتہ اند مبتدل است بجا و در مقامی ہجوں کاچ و کاج را (ارو) بلوچ فارسی میں
بلوچستان کے جنگلی قوم کا نام ہے جو کم عقل مگر شجاع ہے جو چہری میں متنازع ہے۔ مؤلف۔

(۲) بلوج۔ بقول جامع بروزن خروج علامتی کہ برطاق نصب کنند۔ صاحب مؤید ذکر ایں کردہ صاحب برہان ذکر (ب) بہ ہمین معنی فرمودہ صاحب سروری بحوالہ نسخہ میرزا ہمزبان برہان مؤلف عرض کنند۔ کہ ایں مجاز معنی پنجم است کہ نقش بیرون برآمدہ از دیوار۔ سرطاقچہ پنچوں تاج خروس می باشد نظر بہ شباحتش ایں را بدیں اسم موسوم کردند و آنچه بہ جیم فارسی اصل است و مبدل آن لب و لہجہ مقامی بہ جیم عربی چنانکہ کاج و کاج۔ معاصرین عجم تصدیق ایں می کنند (اروہ) وہ بلند گلکاری کا نشان جو طاقتوں پر چرنے اور گچ سے بنایا جاتا ہے (نڈگر) دکن کے سمار اسکو کنگلی کہتے ہیں جو کنگلی سے بگڑا ہوا لفظ ہے (مؤتث)۔

(۳) بلوج۔ بقول جامع بروزن خروج نام ولایتی از ایران صاحب تذکر ایں کردہ۔ صاحب برہان ذکر (ب) بہ ہمین معنی فرمودہ۔ صاحب سروری بحوالہ مؤید الفضل ہمزبان برہان مؤلف عرض کنند کہ اجمال بیان محققین بالا از تعریف مزید باز داشت۔ اصل بہ جیم فارسی است چنانکہ قول معاصرین عجم است و مبدلش بہ جیم عربی چنانکہ کاج و کاج و ایں تبدیل پیزی نیست جز آنکہ لب و لہجہ مقامی است (اروہ) ایران کی ایک ولایت کا نام بلوج یا بلوچ ہے جسکی تعریف مزید افسوس ہے کہ معلوم نہ ہو سکی معاصرین عجم یا کسی اور تاریخ سے اسکا پتا نہیں چلتا۔ غالباً بلوچستان سے مراد ہوگی۔

(۴) بلوج۔ بقول جامع بروزن خروج گوشے شبیہ تاج خروس در میان فرج زنان کہ برہان مؤتث سنت است۔ در نسخہ مطبوعہ مؤید یافتہ می شود و در دیگر نسخہ قلمی ندارد۔ صاحب برہان بر (ب) ذکر ایں کردہ و صاحب سروری بحوالہ نسخہ میرزا ہمزبان برہان مؤلف عرض کنند کہ مجاز معنی پنجم یعنی تاج خروس است کہ فارسیں نظر بہ شباحتش ایں باتیں۔ ایں را بدیں اسم موسوم کردند کہ بالائی مبالغہ واقع می باشد

و عربان ختان زنان عرب در عالم شباب بر ہمیں مقام می کنند و قول نشان است که این عمل دافع بعضی امراض اناث است چنانکه ختان مردان ہم گویند کہ از این عمل ختان شهوت مردان ترقی پذیرد و برعکس آن زنان را کم می شود مگر قوت حس هر دو به قدری کہ مستغرق بہ ذوق است و شوق اطباء حال انگلیسی نشان فیمطبی این را تسلیم کنند و بعضی از رجال نصرانیان ختان را بھل می آرند (اردو) فرج کے بیرونی عقدہ پریشاب لگا کے اوپر جو گوشت بلند ہوتا ہے جس میں عربوں نے ختنہ کی عادت رکھی ہے اسکو فارسیوں نے بلوغ کہا ہے۔ صاحب اصفیہ نے اسکو قتا (مذکر) عربی میں بقطر اور ترکی میں تلاق کہتے ہیں۔

(۵) بلوغ۔ مردوزن خربج بقول جامع و صمد تاج خروس را گویند صاحب برہان ذکر (ب) بہین معنی فرمودہ صفا سروری بحوالہ ادات الفضلا ہمزنان ہر بان مولف عرض کنند کہ اسم جامع فارسی زبان است یکی از علمای مہار عجم گوید کہ فارسیاں از لغت بلوغ عربی کہ معنی درختیدن است این را مفرس کردہ بدین معنی استعمال کر دیکہ تاج خروس ہم در آفتاب رخسار گامدارد و گویند کہ این اصل است و انچہ بہ جم فارسی آہستہ بتدل این چنانکہ چوچہ و چوچہ و این بتدل اب و لہذا مقامی است و گویا (اردو) تاج خروس۔ بقول اصفیہ مذکر۔ مرغ کے سر کی گتھی وہ مرغ گوشت کا ٹکڑا جو مرغ کے سر پر ہوتا ہے۔

بلور [بقول بہار بوزن ستور و زبور و تنور نام گلی سفید براق معروف و فارسیان تخخیف استعمال نمایند و جام و تاب اوصاف است صاحب محطی فرماید کہ اس گلی است معدنی کہ در ہنر و دستار بسیار یافتہ میشود سفید شفاف و انچہ در ان گدازند مثل شہید نہیتران کہند و گویند آبی است کہ سائل می شود و بخمدی گرد و نرم تر از زرد و سخت تر از سفید و بعضی جہاں انکے کشیمخت تر و اصل آن بہ نسبت کہ بسیار سفید و صاف جرم باشد و بہتر اقسام این سنگ آہستہ کہ از انہا سبز و زعفرانی گویند و ان قبیل الاستعمال در طب و صلیح آن قند کہنہ و چون آنرا

مقابل آفتاب کنند و در قرب آن از جانب دیگر پنیہ مذق زده نہند شعل در پنبہ نفوذ کند و آن را بسوزد و اکتمال باریک سوده آن برای رفع بیض چشم و سیل و جرب عین نافع و از خواص آنست کہ تعلیق آن بہت عرشنہ اطفال و منع فزع در خواب کند و در دندان را نافع مؤلف عرض کند کہ لغت عربیت بہت شدیدیہ فارسای کہ بتجنیف استعمالش کردہ اند مفہوس باشد این را برآزادی ہم خوانند کہ بجایش گذشت (ار دو) بلورہ دیکھو بزادی کے دوسرے منے۔ اور اسی کو اردو میں آئینی بھی کہتے ہیں۔ مذکر۔

بلور بی جیوہ	اصطلاح۔ بقول رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار آئینہ بی قلمی را نامند صاحب	بلور معدنی استعمال۔ بقول رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار آئینہ۔ مذکر۔
بول چال ہم ذکر ایں کردہ و معاصرین عجم ہم ہر زبان دارند مؤلف گوید کہ مرکب توصیفی است و جیوہ بقول غیاث معنی سیاب (ار دو) بے قلمی آئینہ وہ آئینہ جس کی پشت پر پارہ نہ چڑھایا گیا ہو (مذکر)۔	بول چال ہم ذکر ایں کردہ و معاصرین عجم ہم ہر زبان دارند مؤلف گوید کہ مرکب توصیفی است و جیوہ بقول غیاث معنی سیاب (ار دو) بے قلمی آئینہ وہ آئینہ جس کی پشت پر پارہ نہ چڑھایا گیا ہو (مذکر)۔	بلور معدنی استعمال۔ بقول رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار بلوری کہ از کان برآوردہ باشند۔ صاحب بول چال گوید کہ بلور صلی را نامند بہت مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی۔ مقابل بلور ساختم

بلور ساختم	اصطلاح۔ صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار گوید کہ بلور مصنوعی را نامند کہ صاف کردہ شدہ باشند۔ صاحب بل چال	بلور ساختم۔ بلور حقیقی خود است (ار دو) اصلی بلور جو ساختم نہو بلکہ معدن سے نکالا ہوا ہو۔ مذکر۔
بلور صین استعمال۔ بقول بہار و اندھیر جیوہ نفوذ بہ بلور چون دست بلورین و کنایہ از دست صبیح است خلاف بلور صلی یعنی آئینہ را کہ جلادادہ صاف کردہ باشند۔ معاصرین عجم آنرا بنگ اضافت بلور	بلور صین استعمال۔ بقول بہار و اندھیر جیوہ نفوذ بہ بلور چون دست بلورین و کنایہ از دست صبیح است خلاف بلور صلی یعنی آئینہ را کہ جلادادہ صاف کردہ باشند۔ معاصرین عجم آنرا بنگ اضافت بلور	بلور صین استعمال۔ بقول بہار و اندھیر جیوہ نفوذ بہ بلور چون دست بلورین و کنایہ از دست صبیح است خلاف بلور صلی یعنی آئینہ را کہ جلادادہ صاف کردہ باشند۔ معاصرین عجم آنرا بنگ اضافت بلور

بلورین گفتند از قبیل ساعدی میس - مخفی مباد که یادون	(۱) بلورین پنجه	اصطلاح - بقول بهار و
نسبت است و طرز تعریف بهار خوش نمی نماید مقصود	(۲) بلورین تن	انداز اسمی محبوب
آنست که مجز و لفظ بلورین بمعنی حقیقی هر چیز منسوب به	(۳) بلورین ساعد	مؤلف عرض کند که
بلور باشد چنانکه جامع بلورین چون بمعنی مجاز گیریم کتا	(۴) بلورین ساق	هر پنج کنایه باشد از یار -
باشد بنظر سپیدی و جلای آن چیز که آنرا بلورین	(۵) بلورین سر	نظر بر صفای رنگ سپید
گفتند و مثال این است (بلورین دست) یا درست	آب و تاب پنجه و تن و ساعد و ساق و سرین	
بلورین استعمال این در ملحماتی آید (خواجسته شیراز)	یار (عاجد الله بآلتی ۵) همه گلخانه داران پنجه	
(۵) هر می لعل کزان دست بلورین سدم به آب حشر	درین ۴ بلورین سرینان سپین ذوق ۴ اگر چه	
شده در چشم گهر بار باند ۴ (ارو) (۱) بلورین بلور	سند دیگر اصطلاحات پیش نکرد و لیکن معاصرین	
کا (۲) بطریق کنایه بھی بلورین که میسکتے ہیں - جیسے	عجم بر زبان دارند و شعری سلف هم استعمال	
بلورین ساعد -	این کرده اند - همه اسم فاعل ترکیبی است (ارو)	
بلورین اندام اصطلاح - بقول بهار و نهند	(۱) بلورین پنجه (۲) بلورین تن (۳) بلورین ساعد	
از اسمای محبوب مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی	(۴) بلورین ساق (۵) بلورین سرین بر سبیل کنایه	
است یعنی کسی که اندام بلورین در رنگ و صفا دارد و	ترکیب فارسی و یار کو که میسکتے ہیں - مذکر -	
و کنایه از یار باشد جیف است که سند استعمال پیش	بلورین طبق اصطلاح - بقول بهار از اسم	
نکرد و لیکن معاصرین عجم بر زبان دارند (ارو)	است - مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است	
بلورین اندام یار کو که میسکتے ہیں - مذکر	است که گرض بلورین دارو که آنرا با اعتبار رنگ نقره گو	

یعنی سپید رنگ اسم فاعل ترکیبی است (نظامی) بلکه بیجا ده نام پنهانی مباد که دریں جا (بلورین طبق) است
 (۷) همه گوهرین زین زین ستام پلورین طبق باشد (اردو) سپید گھوڑا جسکو نفرہ کہتے ہیں۔ مذکر۔
 بلوس بقول برہان بفتح اول بروزن عروس (۱) بمعنی فریب و خدعہ باشد و (۲) شخصے را نیز گویند
 کہ چرب زبانی و فریبندگی مردم را از راه بیرون برد و فرماید کہ با منحنی بضم ہم آمده و (۳) بمعنی فروتنی
 ہم صاحب جامع با برہان متفق۔ صاحب سردی بمعنی دوم قانع (شش فخری ۷) بچا بلوسی خود را
 از کار ہادی نگویند بود کار چا بلوس بلوس پ صاحب رشیدی گوید کہ بفتح آنکہ بلوس باشد
 یعنی بغرض و چرب زبانی با مردم بود و فرماید کہ حق آنست کہ در لوس ایراد کردہ شود۔ خان آرزو
 در سر لاج بذکر قول رشیدی و ششمین فخری می فرماید کہ درین بیت دو نسخہ است یکی آنکہ ولی نگویند
 کار چا بلوسی بلوس پ و دوم چنانکہ گذشت۔ پس برہم دو تقدیر با جزو کلمہ است و بلوس بمعنی صاحب
 لوس غایتش در اول صفت چا بلوس باشد و در دوم جزو کار بود یعنی کار چا بلوس ہمیشہ فریبندہ باشد
 لیکن این قدر بہت کہ این قسم ترکیبات را در لغات نفرہ آوردن صحیح نبود زیرا چہ وجہ خصوصیت اینچ
 نیست و فرماید کہ انچہ صاحب برہان بلوس را بمعنی خدعہ و فریب نوشتہ ہم صحیح نبود (اتہی) مولف
 عرض کند کہ لوس بقول برہان با ثنائی مجہول بروزن طوس بمعنی چرب زبانی و مردم را بزبان فریفتن
 و بازی دادن و فروتنی (لج) پس لوس کہ اسم مصدر (لوسیدن) است برہیل مجاز بمعنی مکر و فریب
 ہم ازین دو تحقیق متحقق شد کہ در لغت بلوس موحدہ اول زائد است۔ برای سنی اول کسی کہ مکر و فریب
 دارد و چرب زبانی فریبندہ آنرا (بالوس) گفتن غلط نیست کہ مخفف آن بلوس باشد البتہ برای سنی ہم
 ہم باید کہ موحدہ اول زائد گیریم و نظر بر اعتبار جامع کہ محقق اہل زبانست این را بمعنی سوم اسم جامد

فارسی زبان دانیم۔ بی تحقیق خان آرزو ست کہ این معنی را غلط گفت ما صاحب جامع را معتبر تر از خان آرزو دانیم کہ محقق زبان خود است بنی دانیم کہ خان آرزو نسبت ترکیبات چہ می سراید حق آنست بی حقیقت نبرده زبان می کشاید (ار دو) (۱) فریب مذکر (۲) فریبی (۳) عاجزی۔ فروتنی۔ مؤنث۔

(۱) بلوغ بقول بہار (۱) بحد مردی رسیدن کودک و فرماید کہ فارسیان بدین معنی (۲) را احتمال

(۲) بلوغت کنند (شیخ شیراز قطعہ) امر دانکہ کہ خوب و شیرین است بہ تلخ گفتار و تند خوی بود و چو

بیش آمد و بلوغت شد مردم آمیز و مہرجوی بودہ مؤلف عرض کند کہ (۱) لغت عرب است و (۲)

را مفہوس دانیم (ار دو) (۱) بلوغ بقول آصفیہ (عربی) اسم مذکر۔ جوانی۔ مردی۔ شباب آپ ہی نے

(۲) بلوغت کو بھی عربی کہا ہے اور انہیں معنوں میں اسم مؤنث فرمایا ہے۔

بلوک بقول بہار و جامع بضم اول بروزن سلوک (۱) ظرف شراب خوری را گویند و فرماید کہ بقول

بعض ظنی باشد کہ آنرا بصورت حیوانات ساختہ باشند و بدان شراب می خورند و (۲) پشگل شتر را

نیز گویند و (۳) جانی باشد کہ مشعل بود بر چندین قریہ و دہ و بترکی بمعنی جماعت صاحب جہانگیری گوید

کہ مراد (بلوک) دبستی اول قانع (رودکی) میگسار اندر بلوک شاہوارہ خوش بشادی در خزان

نوبہارہ صاحب سروری بذکر معنی اول می فرماید کہ بعضی نسخ بدو کاف ہم آمدہ یعنی (بلوک) و بلوک

بضم با بمعنی سرگین ہم و سند بالا را مال عسجدی گوید صاحب رشیدی متفق با جہانگیری کہ خان آرزو در

سراج گوید کہ تحقیق این در بلوک گذشت مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول بر (بلوک) اشارہ این کردہ ایم

کہ این مبتدل آنست و نسبت معنی دوم این را اسم جامد دانیم و بمعنی سوم مفہوس باشد کہ صاحب کنز بر

این لغت حوالہ بلوک کردہ و بلوک را بمعنی حقہ قطعہ نوشہ و ہمین لغت در ترکی بمعنی جماعت ہم آمہ

پس فارسیان بلوک را به تصرف در معنی استعمال کردند معنی سوم - معاصرین عجم این معنی را تسلیم نمی کنند و گویند که فارسیان لغت ترکی بلوک را بمعنی دیبہ و قصبہ بر سبیل تفریس استعمال کرده اند و جمع این است بلوکات بقاعدہ عربی بمعنی قصبات - دیگر هیچ مؤلف قول شان را نسبت محاورہ زمانہ حال تسلیم نمی کند و بلوکات بمعنی قصبات می آید (اردو) (۱) و بکھو بلوک کے دوسرے معنی (۲) اونٹ کی مینگنیا - سونٹ (۳) چند دیہات کا مجموعہ جیسا تعلقہ - مذکر -

<p>بلوکات بقول غیاث درہنما بھتتین وکان عربی چندہ کہ باہم تعلق داشتہ باشند کہ ہندی پرگنہ گویند و بحوالہ فراہنگی گوید کہ جمع بلوک است کہ بضم اول بمعنی قصبہ و ہ باشد و فرماید کہ اس لغت ترکی است - صاحب انند نقل نگارش صاحب روزنامہ بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجاری فرماید کہ بمعنی قصبات باشد و صاحب بول چال می طراز کہ بمعنی ضلع و علاقہ و پرگنہ و محال مؤلف عرض کنند کہ هیچ کی از محققین پی بہ حقیقت نبرده لغت بلوک بمعنی مجموعہ دیہات چند گذشت کہ ما از تعلقہ مختصہ ویم از اس کہ در ہند مجموعہ دیہات را تعلقہ و مجموعہ تعلقات را ضلع و مجموعہ اضلاع را صوبہ نامید</p>	<p>و ہم برین قیاس بزبانہ سلف مجموعہ تعلقات را پرگنہ نام بود و مجموعہ پرگنہ ہا را محال و مجموعہ محالات را سرکاری گفتند - پس بلوکات بقاعدہ عربی جمع بلوک است تعریف غیاث درہنما صحیح نباشد و تعریف بول چال من وجہ موافق قیاس لیکن باعتبار صاحب روزنامہ کہ درین ہر پنج محققین بالامستبر است - عرض می کنیم کہ بلوک را کہ گذشت عرض معنی سوم بمعنی دیبہ و قصبہ می گویند کہ مفرد ہن بلوک بمعنی قصبات است و از معاصرین عجم تصدیق معنی بیان کردہ صاحب روزنامہ می شود و موافق قیاس ہم و این ہم لغت مفردس باشد کہ فارسیان لغت ترکی را بتصرف در معنی بقاعدہ جمع عربی استعمال کرده اند</p>
---	--

(اردو) قصبات - قصبہ کی جمع - مذکر - دیہات - دیہہ کی جمع - مذکر -

بلون | بقول برہان بضم اول، بروزن سکون (۱) بمعنی بندہ باشد کہ در برابر آزاد است۔ صاحب شیرازی
او شفق (نزاری ع) منعم و مفلس و آزاد و بلون و صاحبان ناصری و جامع دانند و ہفت و سوتیہ و سراج
ہم ذکر این کردہ اند۔ صاحب بول چال گوید کہ (۲) مراد بلون بمعنی خمارہ کہ در انگلیسی زبان بیلون گویند
مؤلف عرض کند کہ بولون در ترکی زبان بقول صاحب لغت ترکی بمعنی سیر و کنایہ از غلام است۔ فارسی
بحدف و او از مفرس کردہ اند ہمین قدر است حقیقت این لغت بمعنی۔ اول بمعنی دوم مختف بالون بخند
الف و اینہم مفرس باشد کہ حقیقت بالون بجایش عرض کردہ ایم و جادار کہ این را بالون متعلق ننہیم
بلکہ مفرس بیلون دانیم بخند تحتانی و تصرف در اعراب کہ بیلون لغت انگلیسی است بہ ہمین معنی (اردو)
(۱) غلام - بقول آصفیہ - عبد بندہ - مذکر - (۲) دیکھو بالون -

(الف) **بلونک** | خان آرزو و در سراج نسبت (الف) گوید کہ بروزن فرزندک مراد (ب) نسبت (ب)
(ب) **بلونک** | فرماید کہ بروزن عروسک بضم فتح نون شمشیر چوبین گوید کہ بقول بعض (ج) ہم ہا
(ج) **بلونہ** | باشد صاحب برہان ہم ذکر (ب و ج) و بذیل (ب) ذکر الف کردہ - صاحبان سووی
و ہا نگیری و جامع ہم ذکر (ب و ج) کردہ اند۔ صاحب ناصری بر ذکر (ج) قانع مؤلف عرض کند کہ
(کونک) بجایش گذشت و اصراحت ماخذ این ہمد را بخاکردہ ایم (اردو) دیکھو کونک -

بلوی | بقول شمس بمعنی زحمت و بلا۔ صراحت کند کہ لغت فارسی زبان است دیگر کسی از محققین فارسی زبان
ذکر این نحو مؤلف عرض کند کہ صاحب انندجوا الفہتی الارب ذکر (بلوی) بالف مقصورہ کردہ گوید
کہ لغت عرب است بمعنی سختی و زحمت۔ پس عجبی نیست کہ فارسیان ہمین لغت را بہ تصرف خفیف در لفظ مفرس

کرده باشند و لیکن بدون سند استعمال مجرّد قول شمس اعتبار را کافی نیست کہ معاصرین عجم ہر زبان
نہ دارند (اردو) بلا - زحمت - مؤنث -

بلکہ بقول ہفت بفتح اول و لام و ہای مدورہ زدہ (۱) بضاعت قلیل را گویند و در ۲ بقول غیاث
بفتح تین و ہای مختفی بتصرف لوطیان عجم مخفف لفظ تلی کہ بمعنی آریست مؤلف عرض کند کہ مشتاق سند
استعمال برای معنی اول می باشیم کہ معاصرین عجم ہر زبان نہ دارند تکمیل بحث این معنی دوم بر (بلہ ستار)
می آید (اردو) (۱) تھوڑی بضاعت مؤنث - تھوڑا سرمایہ مذکر - (۲) دیکھو آ رہے -

بلہا ستہ بقول بہار منیب بہ بلکہ کہ جمع ابلہ است (علی خراسانی ۵) سنگہا طفلان بمن انداختند +
بسکہ کہ دم ہیقتش بلہانہ رقص (ولہ ۵) عقل حیرت از باز کچھ دور فلک + بر مدار زشت گیتی خندہ
بلہانہ کن + مؤلف عرض کند کہ از قبیل (البلہانہ و اجمقانہ کہ با واحد است) (اردو) ابلہوں کے
مثل - احمقوں کا سا -

بلہ ستار اصطلاح - وارستہ گوید کہ بمعنی (دلی ای خدا) باشند و این تصرف لوطیانست در لفظ تلی
(میر نجات ۵) گنہ از بندہ و بخشیدن عصیان باتست + بلہ ستار کہ ستاری زندان باتست + و فرمایہ
کہ لوطیان و مقام مران ولایت بیشتر خدا را بلفظ ستار یاد کنند و قسم ہم بہ ستار می خوردند صاحبان
بحر و بہار و اند ہمزانش مؤلف عرض کند کہ اشارہ ہمین معنی بلہ بجایش گذشت و حق آنست کہ تلی
بالغت لغت عرب است کہ فارسیان بہ اظہار یای معروف کنند بمعنی آری و فرقہ خاص اینسان
لعنۃ اللہ علیہم آں را مغزین کردہ است بہ تبدیل تحتانی بہ ہای ہنوز چنانکہ روئیندہ در و زمین
و نوحی و حمہ وای بر میر نجات - خدایش نجات بخشہ (اردو) اں لے خدا - کیوں نہیں لے خدا -

بُلّهوس

بِقَوْلِ رَشیدی بذیل بَلْ مجنی بسیار هوس دارند و هم او بقول بعض گوید که اصل اینغت عربی (بو الهوس) است صاحب جامع هم ذکر این بذیل بَلْ کرده مؤلف عرض کند که آنانکه این را مخفف (بو الهوس عربی) دانند تسمیح شان است. فارسیان هوس را با لغت بَلْ مرکب کرده (اسم فاعل ترکیبی) قرار داده اند دیگر هیچ و بسیاری از همین قسم (مرکبات مرکبه بالغظ بَلْ) هدرین باب گذشت (اردو) بو الهوس بقول آصفیه (عربی) صفت - لالچی - طامع - جریس - بهت هوس رکھنے والا - ہوسناک - خواہش نفسانی کا پابند -

بَلّی

بِقَوْلِ انند و غیاث لغت فارسی است بفتح و کسر لام کہ برای تصدیق کلام آید و اصل این لفظ عربی است بفتح لام کہ فارسیان بکسر لام استعمال این کنند مؤلف عرض کند کہ استعمال عربیان بلفظ بھو موسی و عیسی است و استعمال فارسیان بانظہار بای معروف از بجا است کہ آنان لام را مفتوح خوانند و اینان مکسور - در عربی بودن این شکی نیست و در فارسی مفوس است پس و استعمال بعض بہ تبدیل تحتانی آخرہ بہای ہوز است چنانکہ گذشت و فرقی در معنی زبان عرب نکرده اند (انوری) بلی تو قع من بندہ خود همین بود است و چه در قدیم و حدیث و چه در قلیل و کثیر و (ولہ) باضطہار دریں وسطا و فساد و بر است و بلی اگر چه یکی را درین نمود گناہ و (ظہوری) نمی افتد خطا تیرم ولی دشمن نمی ترسد و بلی در شست بکشادن خطا از من نمی آید و (اردو) کیوں نہیں - ہاں -

بلیا و

بِقَوْلِ برہان بای محطی بر وزن بغداد جامہ سادہ را گویند کہ نقش و طرحی در آن نباشد و فواید کہ جای دیگر جامہ سیاہ نوشتہ اند و ایچکہ ام شہد ندارد و صاحب سروری بر جامہ سادہ قانع صاحب جامع متفق با برہان - خان آرزو در سران بر فضل قول برہان - قناعت کردہ و صاحبان ہفت و احد

نقل برہان ہر دو شتہ مؤلف عرض کند کہ نظر بر اعتبار سروری و جامع اسم جامع فارسی زبان دانیم کہ ہر دو محققین صاحب زبان اند۔ قول شان سندی را ماند۔ ہمیدہ انیم کہ صاحب برہان چہسم شاہدی طلبید (اردو) سادہ کپڑا۔ کالا کپڑا۔ مذکر۔

بلیان | بقول برہان بفتح اول بروزن غلیان (۱) نام خضر پیغمبر است کہ برادرزادہ الیکسن پیغمبر بعد و (۲) نام قریہ است از ولایت کازراں و آنجا نقل و مرقہ اولیا را اللہ بسیار است۔ گویند خضر اس قریہ را بنا کردہ و منسوب بنام نامی خود ساختہ۔ صاحب ناصری بر معنی دوم قانع و ہیچ اشارہ آباد کنندہ آں نکرد۔ صاحب جامع ذکر ہر دو معنی کردہ صاحبان مؤید و ہفت دانند ہم ذکر اس کردہ اند و صاحب اند صراحت می کند کہ لغت فارسی زبان است مؤلف عرض کند کہ تہ سیئہ معنی دوم قرین قیاس و ہر دو معنی را باعتبار صاحب جامع تسلیم کنیم کہ محقق زبان خود است (اردو) بلیان (۱) خضر علیہ السلام کا نام (۲) ایک موضع کا نام جو آپ ہی کا آباد کیا ہوا ہے اور ولایت کازراں میں واقع دونوں معنوں کے ساتھ۔ مذکر۔

بلیت | صاحب روزنامہ بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار گوید کہ آں پارہ کاغذ مطبوعہ را نام است کہ بزرگ ہائے معین از حکومت وقت بہم رسید کہ برنامہ ہائی سپانند و ہمین معاوضہ اہتمام ارسال بہ مکتوب الیہ باشند کہ در ہندی ٹکٹ و جہتی نام دارد۔ صاحب بول چال می فرماید کہ بلیت و بلیتی ہر دو مستعمل و صاحب رہنما معنی رقعہ گوید کہ مؤلف عرض کند کہ دریں ہر سہ محققین صاحب روزنامہ متبر است کہ ترجمہ آں در انگلیسی زبان ہم دارد یعنی ٹکٹ مخفی مباد کہ عرباں در محاورہ حال انتظام نامہ برید را گویند و بلیت چیزے را کہ در انگلیسی زبان پوسٹ بہ فوقانی ہندی و ہندی ڈاک بلیت نامی

نام است و مؤلف لغات جدید که عربی گوید که بنوامیته لغت برید را از فارسی زبان گرفته اند ما می گوئیم بعض
 معاصرین عجم هم همین (برید) را بفتح اول کسر دوم به یای معروف استعمال می کنند برای انتظام نام بری
 که از حکومت وقت می شود و شک نیست که تعلق لغت برید با مصدر بریدن باشد که امر حاضرش بر را آید
 مصدری و دال مهمله زائده مرکب کرده لفظی ساختند برای کار و بار نامه بری و خطوط رسانی و ولایت
 مبتدل آن مخصوص است بمعنی مذکوره بالا که رای مهمله بدل شده به لام چنانکه آرند و آوند و دال مهمله
 بدل شده به یای فوقانی چنانکه زر زشت و زرتشت - پس برید عام است و ولایت خاص (ارو) طبعه کاکم دیگر
 (الف) بلیل | (الف) بقول ضمیمه بران بروزن دلیل مخفف بليله و آن دو الی است قابض و
 (ب) بليله | (ب) بقول بران بفتح اول بروزن بليله (۱) دوالی که معرب آن بلیع است حنا
 ناصری همزانش - خان آرزو در سراج بذکر معنی اول (ب) گوید که توسی (۲) بمعنی باد نناک هم آرد و
 و فرماید که ظاهر ابیای معروف لفظ عربی باشد چه قبل به تشدید در عربی بمعنی خم است - صاحب محیط
 نسبت (ب) گوید که اسم فارسی است و معرب آن بلیج و بهندی بهیژه و کرک چل و بیشک و آن
 ثم درختی است هندی و طعم آن تلخ شبیه به طعم بليله و غیر از قسم بليله نیست و بقول شیخ سر در اول
 و خشک در دوم و گویند سرد در دوم و خشک در آخر دوم و طعم و طبع آله و مغز آن حلوت قریب
 طعم بند ق و در آن قوت مطلقه و قوت قابضه است و تقویت معده را نفع بخشد و منافع بسیار
 دارد در (الف) مؤلف عرض کند که برای معنی دوم - (ب) همین قدر کافی است که لغت عرب است
 بدین معنی (کنه انی محیط محیط) (ارو) (الف) بصیتر بقول آصفیه - مذکر - ایک قسم کی بڑی هر
 بليله (ب) (۱) و دجھو الف و (۲) هوبله سر و مؤلف -

<p>بلی میوہ زمیوہ رنگ گیر و مثل صاحبان خربند و امثال فارسی ذکر این کرده از معنی محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ فارسیاں در تمثیل اثر صحبت این مثل را زنند دیگر بحقیقت این زمین کہ عادت است چون در یک مقام</p>	<p>میوہ باشد کہ از شاخ درخت جدا کردہ محفوظ کنند زود رنگ گیر و لائق استعمال می شود بر خلاف آن اگر یک قسم میوہ در جانی نہند بدیر رنگ گیر و (ارو) (خربزہ کو دیکھ کر خربزہ رنگ پکڑتا ہے) بقول آصفیہ آدمی کو دیکھ کر آدمی ڈرہنگ اختیار کرتا ہے صحبت کا بہت اثر ہوتا ہے</p>
<p>بلیمن بقول شمس (۱) نام پرنڈہ در فارسی زبان کہ اورا چرخ ہم گویند و (۲) لقب پادشاہ ہند کہ اورا غیاث الدین گفتندی مؤلف عرض کند کہ دیگر کسی از متحققین لغات فرس ذکر این نکرده سند استعمال تسلیم نہ کنیم کہ صاحب شمس محقق بی تحقیق است و معاصرین عجم ہر زبان ندارند (ارو) (۱) ایک پرنڈ کا نام جسکو چرخ کہتے ہیں دیکھو چرخ (۲) غیاث الدین بادشاہ ہند کا لقب۔ مذکر۔ بلینیاس بقول برہان بفتح اول و ثانی بہ تحتانی رسیدہ و نون بالف کشیدہ و بسین بی نقطہ زوہ نام حکیمی کہ انیس و چلیس سکندر بود۔ صاحب سروری می فرماید کہ اورا (بلینیاس جادو) ہم می گفتند صاحب جامع ہم ذکر این کردہ صاحب اند صراحت مزید کند کہ لغت فارسی زبان ست و صاحب مؤید ہم از انبیل لغات فارسی جادوہ مؤلف عرض کند کہ وجہ تسمیہ این متحقق نہ شد (ارو) بلینیاس ایک حکیم کا نام ہے جو سکندر کا معاصر اور اس کا صاحب تھا۔ مذکر۔</p>	<p>بلیمن بقول شمس (۱) نام پرنڈہ در فارسی زبان کہ اورا چرخ ہم گویند و (۲) لقب پادشاہ ہند کہ اورا غیاث الدین گفتندی مؤلف عرض کند کہ دیگر کسی از متحققین لغات فرس ذکر این نکرده سند استعمال تسلیم نہ کنیم کہ صاحب شمس محقق بی تحقیق است و معاصرین عجم ہر زبان ندارند (ارو) (۱) ایک پرنڈ کا نام جسکو چرخ کہتے ہیں دیکھو چرخ (۲) غیاث الدین بادشاہ ہند کا لقب۔ مذکر۔ بلینیاس بقول برہان بفتح اول و ثانی بہ تحتانی رسیدہ و نون بالف کشیدہ و بسین بی نقطہ زوہ نام حکیمی کہ انیس و چلیس سکندر بود۔ صاحب سروری می فرماید کہ اورا (بلینیاس جادو) ہم می گفتند صاحب جامع ہم ذکر این کردہ صاحب اند صراحت مزید کند کہ لغت فارسی زبان ست و صاحب مؤید ہم از انبیل لغات فارسی جادوہ مؤلف عرض کند کہ وجہ تسمیہ این متحقق نہ شد (ارو) بلینیاس ایک حکیم کا نام ہے جو سکندر کا معاصر اور اس کا صاحب تھا۔ مذکر۔</p>
<p>موحدہ بائیم</p>	
<p>بہم بقول سروری بفتح بار (۱) نام قریہ از قرای کرمان باشد (عماد فقیہ) عدد و ابروی از ول مارغم بادہ سنن او کلید فتح ہم بادہ صاحب جہانگیری گوید کہ نام قلعہ است از توابع کرمان صاحبان</p>	<p>بہم بقول سروری بفتح بار (۱) نام قریہ از قرای کرمان باشد (عماد فقیہ) عدد و ابروی از ول مارغم بادہ سنن او کلید فتح ہم بادہ صاحب جہانگیری گوید کہ نام قلعہ است از توابع کرمان صاحبان</p>

رشیدی و ملحات بران و جامع هم زبان جهانگیری - خان آرزو در سراج گوید که شهریت از کرمان مؤلف
 عرض کند که لغت عرب است بالفتح و تشدید میم نام شهری از کرمان (کذا فی المنتخب) فارسیان بتخفیف
 میم استعمالش کرده اند و آنچه نام قریه نوشتند درست نباشد و باشد که ابتدا از هاهای شهر بصورت
 قریه باشد و آنچه بعضی محققین قلعه گفته اند هم درست است که قلعه واقع شهر جم را هم بنام جم موسوم
 کرده باشند باجمله این مفرد است نه فارسی (اردو) جم کرمان پس ایک شهر اور قلعه کا نام ہے - مذکر -
 (۲) بم - بالفتح بقول سروری ضد زیر یعنی صدے که از تارگنده و غیره بر آید (مولوی معنی ۵) بی
 زیر و بی بم توایم در غم تو به در نای این نوازن کافان زبینوائی به صاحب جهانگیری فرماید که تا گویند
 را گویند که ضد زیر است - صاحب رشیدی همزانش صاحبان ملحات بران و جامع هم ذکر این کرده اند
 خان آرزو در سراج گوید که خصوصیت تارندارد در نقاره هم گویند و هم او در چراغ هدایت می فرماید
 که مقابل زیر است بهار گوید که آواز بلند را نام است مقابل زیر مؤلف عرض کند که بقول منتخب
 بالفتح و تشدید میم لغت عرب است بمعنی تار سطح از تارهای ساز فارسیان بتخفیف میم استعمال این
 برای دق و تار هر دو کرده اند که آوازش مثل زیر تارک و باریک نباشد بلکه بلند بود باجمله این مفرد
 است و بس (اردو) بم بقول آصفیه نقاره - دھونسا - دامہ - راگ یا باجہ کی آوایی آواز بخلاف زیر
 (۳) بم - بالفتح بقول سروری دست زدن بردستار کسی (حیدر زہنی ۵) آموختہ تا دست حرم بر
 سرقاضی به عمامہ زبم کرده ورم بر سر قاضی به صاحب جهانگیری فرماید که دست زدن بر سر دستار
 صاحب رشیدی گوید که بدین معنی در کلام قدما دیده نہ شد و متاخرین استعمال کرده اند - صاحبان جامع
 و ملحات بران هم ذکر این کرده اند خان آرزو در سراج گوید که ضرب دستی را نام است کہ بر سر دستار

کسی رسد وہم اور در چرخ ہدایت فرماید کہ سرچنگ ہمان بست (شغائی ۵) کیست اس مورد صدیم کہ شود صد پارہ و کلبہ از آہن اگر وضع کنی بر سر اس بہار با اتفاق سرچ فرماید کہ بالفظ خوردن زند مستمل مکتوف عرض کند کہ حقیقت اس بر معنی اول و دوم گذشت اس مجاز است کہ ضرب دست کہ بر سر و دستار رسد و آوازی مثل بزم بر آید موسوم کردند بہ بزم دیگر ایچ (اردو) دھول جو کسی کے سر یا دستار پر ماری جائے (نوٹ)۔

<p>بما تم افگندن مصدر اصطلاحی۔ بتلای رسم است کہ روزی چند بسوگاری کسی بیرون خانہ ماتم کردن است (انوری ۵) آورده بزم رزقم بکار و بار بنی آیند (انوری ۵) کار تم از دست و دلم رفت زدست و بیچارہ دلم ماتم (اردو) ماتم میں مبتلا کرنا۔ ولایت کا دستور جو کہ کسی عزیز کی موت کے غم میں ایک مدت معین تک اپنا کاروبار بند کر کے گھر میں رہتے ہیں۔</p>	<p>(۱۵۰) (۱۵۱) ماتم کسی نشستن مصدر اصطلاحی۔ بتلای والم بودن و بسوگاری نشستن در ولایت</p>
--	---

<p>(الف) ہمال (الف) بقول بوید باش و گزار و ب گذارم و گزار مارا و باشم صاحب اند (ب) ہما تخم ہمز باش نسبت الف و صاحب ہفت متفق اللفظ ہر دو مکتوف عرض کند کہ محقق نامور تعریف اس ہر دو لغت برای ما و شما نہد بلکہ برای فضلائنا فضلا بد اند کہ (ماندن) مصدر بیت و الفد حاضرش (رب) (۱۱) ہماں امر حاضر بابیم معولی (۲) مضارع متکلم و موحدہ و ما قول ہر دو زائد است۔ صرفیان کتب نشین اس را از بردارند ولیکن فاضلان مرہون منت مؤید ایں مافر انکس کردہ اند از ہماست کہ بیچارہ بوسیلہ فرہنگ بزرگی از برای تعلیم شان بعض مشقات</p>	<p>(الف) ہمال (الف) بقول بوید باش و گزار و ب گذارم و گزار مارا و باشم صاحب اند (ب) ہما تخم ہمز باش نسبت الف و صاحب ہفت متفق اللفظ ہر دو مکتوف عرض کند کہ محقق نامور تعریف اس ہر دو لغت برای ما و شما نہد بلکہ برای فضلائنا فضلا بد اند کہ (ماندن) مصدر بیت و الفد حاضرش (رب) (۱۱) ہماں امر حاضر بابیم معولی (۲) مضارع متکلم و موحدہ و ما قول ہر دو زائد است۔ صرفیان کتب نشین اس را از بردارند ولیکن فاضلان مرہون منت مؤید ایں مافر انکس کردہ اند از ہماست کہ بیچارہ بوسیلہ فرہنگ بزرگی از برای تعلیم شان بعض مشقات</p>
---	---

مصادر کہ بنیانش دقیق است تعریف می کند و یاد می دهاند و آئین گویش (انند و هفت) نظریه بزرگی مباد
نقلش کرده اند یا هر سه پی به مصدر کش نبوده اند که در ردیف میم معنی با شنیدن و گذشتن می آید (اردو)
(الف) ره - چھوڑ (ب) (۱) میں چھوڑوں چھوڑ مجھے (۲) رہوں -

(الف) بمانند | بقول انند و بہار ہر دو کلمہ تشبیہ است (میر خسرو) چرا انند پدر ہفت و ما در چہا نہ
(ب) بمانند | چگونه سے فرزند شد یادگار چہ جو ایں ہر سے ہم زین پدر ما در اند چہا نہ بمانند کید گچا نہ
(والدہ روی) بی بی بیچ اختیار میں ایں جاگزا ای رنج چہ در گردنم فتادہ بمانندہ دوا چہ مؤلف عرض کند
کہ موحدہ در اول ہر دو زائد است و مانندہ مزید علیہ مانندہ بزیادت ہای ہتوز در آخر کہ معنی مثل می آید
استعمال ایں بزیادت موحدہ در اولش بکلام والدہ روی کہ بالاند کو رشند ضرورت نہ داشت کہ ایں ہر دو
را بابای زائد دریں باب جادہند محقق ہند نژاد از موضوع خود خبر ندارد (اردو) (الف و ب)
گویا - مشابہ - مانند - دیکھو اُردو -

بما و اشدن | (مصدر اصطلاحی) بقول بہار
معنی پناہ گرفتن صاحبان بحر و انند و هفت نقل
نگارانش معلوم می شود کہ بہار از مؤید نقل ایں برداشتہ
و بیچ کی ازیں ہر تریج محققین سندی پیش نکر و معاصر
عجم بر زبان نہ اند و استعمال متاخرین یا مستند
را بدون وجود سند تسلیم نہ کنیم مخفی مباد کہ ما و انت
عرب است بالف مقصورہ معنی جای گیرشتن (لہذا
فی المنتخب) پس معنی لفظی ایں با معنی بیان کردہ
محققین بالا تعلق خوشی ندارد (اردو) پناہ
لینا - دیکھو بزینہا آمدن -
بما ہی رواں شدہ | مقولہ - بقول مؤیدی
ببرج خوت رفتہ مؤلف عرض کند کہ حاشا کہ ایں
مقولہ باشد - نہ ہار نہ باشد جزین کہ ما ہی را ہتوار
برای برج حوت استعمال کردند کہ شکل او مثل ما ہی

<p>وای بر محقق برهم کننده زبان (اردو) فارسی نے برج حوت کو آہی کہا ہے۔ ہم خوردن مصدر اصطلاحی - صاحب صفی ذکر این کرده از منی ساکت و از طغرائی شہد سی سند ذیل می آورد (د) چو تو آل موجش ز دکہ بہم غم از نغمہ زیر او خورده ہم و مؤلف عرض کند کہ دای برو کہ (غم خوردن را) کہ ازین شعر پیدامی شود (ہم خوردن) کرد باید دانست کہ ای شعر در خور آن نبوده کہ در ملحقات ہم جادہند معنی (غم خوردن) بجایش می آید (اردو) دیکھو غم خوردن بمذاق تلخ بودن استعمال - بقول بہار ناخوش آمدن بمذاق صاحبان بحر و اندر نقل نگارش</p>	<p>(محمد قلی سلیم) سخن بن مذاق تو بود تلخ اگر چہ چون بست ہر سخنی را بشکر غوطہ دہم و مؤلف عرض کند کہ بہنی حقیقی خود است و اصطلاحی نیست (اردو) ذائقہ میں کڑوا اور تلخ ہونا۔ میر و استخوان روز و کشتای مقولہ - بقول اند بحر الہ کشف اللغات یعنی حکایت از کافراں کن مؤلف عرض کند کہ در کتب امثال این مقولہ را نیافتیم و محققین فارسی زبان ذکر این نکرده و معاصرین عجم بر زبان ندارند اگر چہ موافق قیاس است ولیکن بدون سند استعمال تسلیم نہ کنیم (اردو) کافروں کا احوال بیان نہ کر۔</p>
<p>میر و حقہ اصطلاح - بقول مرید مطہر مطبع نو کشتور ای بزین و آسمان و در دیگر نسخ قلمی این اصطلاح با لفاظ (بہرہ و حقہ) بہ ہمین معنی یافتہ می شود۔ بخیاں ماہر و لغواست نمیدانیم کہ مؤلف فاضل این اصطلاح را از کجا یافت معاصرین عجم رشیدی کنند و محققین فارسی زبان ذکر این نکرده اند۔ ہیج است و ہیج (اردو) ناقابل ترجمہ۔</p>	<p>بمیر و حقہ اصطلاح - بقول مرید مطہر مطبع نو کشتور ای بزین و آسمان و در دیگر نسخ قلمی این اصطلاح با لفاظ (بہرہ و حقہ) بہ ہمین معنی یافتہ می شود۔ بخیاں ماہر و لغواست نمیدانیم کہ مؤلف فاضل این اصطلاح را از کجا یافت معاصرین عجم رشیدی کنند و محققین فارسی زبان ذکر این نکرده اند۔ ہیج است و ہیج (اردو) ناقابل ترجمہ۔</p>
<p>بمیر و حقہ اصطلاح - بقول مرید مطہر مطبع نو کشتور ای بزین و آسمان و در دیگر نسخ قلمی این اصطلاح با لفاظ (بہرہ و حقہ) بہ ہمین معنی یافتہ می شود۔ بخیاں ماہر و لغواست نمیدانیم کہ مؤلف فاضل این اصطلاح را از کجا یافت معاصرین عجم رشیدی کنند و محققین فارسی زبان ذکر این نکرده اند۔ ہیج است و ہیج (اردو) ناقابل ترجمہ۔</p>	<p>بمیر و حقہ اصطلاح - بقول مرید مطہر مطبع نو کشتور ای بزین و آسمان و در دیگر نسخ قلمی این اصطلاح با لفاظ (بہرہ و حقہ) بہ ہمین معنی یافتہ می شود۔ بخیاں ماہر و لغواست نمیدانیم کہ مؤلف فاضل این اصطلاح را از کجا یافت معاصرین عجم رشیدی کنند و محققین فارسی زبان ذکر این نکرده اند۔ ہیج است و ہیج (اردو) ناقابل ترجمہ۔</p>

وازیہنی و محل استعمال ساکت۔ صاحب محبوب الہی مثال	گویند: "بمرو در دھور" اس تجربہ حال کر دم یعنی
عوض اس (بمگش بگیر تا بہ رب رضی شود) نوشتہ و	پس از عمری و بعد از زمانی دراز (اردو) عمر
ہمین است بر زبان معاصرین عجم ہم فارسیان	گزر نے پر مدت مدید گزرنے پر۔
چون کسی را منکر از تعمیل حکم می بینید استعمال این مثل	بمزاج گفتن مصدر اصطلاحی۔ بقول بحر
می کنند مقصودشان این است کہ او قدر حکم نداند	سخن موافق مزاج مخاطب گفتن (رباعی ظہوری)
اگر حکم صعب تر از این باشد حکم اول را پسند کند و	ای تشنہ بخوں سیر شو از کینہ من: تا چند بگردن
بہ تعمیلش پرواز (اردو) دکن میں کہتے ہیں: "اگلم تیغ و کفن: ہجر تو جو حرف کشتن بن گوید"	گو بزمزاج او اجل نیز سخن: مؤلف عرض
موت سر پر آئے تو پھر بیماری سے نہ اکتائے: "اگر استعمال اس موقع پر کیا جاتا ہے جب کہ کوئی شخص	کند کہ (بمزاج کسی گفتن) ہمزبان او شدن
کسی حکم کی تعمیل میں یا کسی صعوبت کے جھیلنے سے	است و مراد از متفق شدن باتو لش۔ منتقلانی
پہلو تھی اور ناخوشی ظاہر کرتا ہے۔ اور افسی	خفیف در طرز بیان است دیگر ہیج۔ موافق
مثل کا بھی استعمال ہے۔	قیاس و کنایہ باشد (اردو) (ہاں میں ہاں
بمرو در دھور استعمال۔ صاحب رہنما بحوالہ سفر نامہ	ملانا) بقول آصفیہ۔ ہاں جی ہاں جی کرنا۔ بات
ناصر الدین شاہ قاجار گوید کہ معنی پس از گذشتن	کا ساتھ دینا۔ آئنا صد قنا کہنا۔ ہمزبان ہونا۔
عمری مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است	(ظفر) وہ جھوٹ سے جو زمین آسمان ملا دیکھے
ہر دو لغت زبان عرب بترکیب فارسی و دھور جمع	تو پاس جتنے ہیں سب ہاں میں ہاں ملا دیکھے
دھور در اینجا کنایہ از مدت دراز است و بس چنانکہ	بمرو در دھور استعمال۔ صاحب آصفی

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند	بر سر خورشید را به سنبلیت سر پازند بر کون
که ضرب رساندن است بر سر متعلق به معنی سوم	مشک از فری به (اردو) دھول مارنا۔ بقول
لفظ تم (فوقی یزدی) عاضبت بم بازند	آصفیه دھیا لگانا۔ چانٹا رسید کرنا۔

بمسار و وضن | مصدر اصطلاحی۔ خان آرزو در چراغ هدایت می فرماید که چیزی بکمال احتیاط نگاه داشتن است۔ صاحبان بحر و اندر همزبان (اشرف) تا گرفته یا در خصم لیمت طرز بخل به دوخته زرا بدست خویش از مسار گل به مؤلف عرض کند که همین مصدر را بکلمه آرزو عوض موحده یعنی (از مسار و وضن) بجایش گذاشت و همین سند اشرف هدر را سخاوند کور خان همان لغت را به تبدیل آرزو با موحده درین جا قائم کرده سند غیر متعلق نقل کرد مقصودش غیر از تبدیل (چراغ هدایت) نبود تا لغت پارینه رنگ نوی اختیار کند و داخل موضوع چراغ هدایت گردد و ای برین تحریف نا خوشامد ارسته بر همین مصدر اصطلاحی لفظ چیزی زائد کرده آفرین بر که به نقل همین شعر اشرف تصرف در مصرع ثانی کرد یعنی کلمه آرزو را به تبادل کرد۔ رحمت بر زبانش اول که از مسار کار نگرفت برخلاف این که مسار تصرف را بکار برد (اردو) دیکھو از مسار و وضن۔

بمصرف آمدن | مصدر اصطلاحی۔ کنایه از مصرف آمدن است معاصرین عجم بر زبان دارند صاحب یوسف سراج هم استعمال این کرده (اردو) صرف میں آنا۔

بکلب داون | مصدر اصطلاحی۔ بقول بهار نشان دادن در کتب۔ صاحبان بحر و اندر هم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که (بکلب یا بیتان) قائم کردن اولی است بمعنی فرستادن و نشان دادن پس بر سر (ابو طالب کلیم) در دل نگه مدار کلیم اشک شوق را به این طفل را کسی

بہ دبستان نمی دہد (۵) پادشاہی پسر مکتب داد و لوج سیمینش در کنار نہاد (ظہوری
 ۵) میتوان ابجدی بقول آموخت کہ دہد خوش را بکتب ما (اردو) مدرسہ بھیجا۔ مدرسہ
 داخل کرنا (کسی لڑکے کو مدرسہ میں داخل کرنا)۔

بمن وارو | اصطلاح صاحب اند گوید کہ معنی بمن وارو فرماید در بحث با کسی داشتن گذشت مرور
 عرض کند کہ می پسیم ازو کہ ضرورت بیان ایں چه بود نیدانی کہ (با کسی داشتن) مصدر مگر می است کہ گذشت
 و ایں مضارع اوست و من داخل کسی است و ای بر تحقیق کہ کارطلان مکتب می کنند و حقیقت جوایا
 در غلط می اندازند ظاہر مقولہ معلوم می شود و حقیقتہً ہمچ کہ مشتق است از مصدر مذکور (اردو) دیکھو
 با کسی داشتن یہ اس کے مضارع سے متعلق ہے۔

بمنزل بردن | استعمال (۱) بمنزل رساندن | آب شیریں شامل راہ بردن خواب در رہ کی کند ہر
 و (۲) فائز المرام کردن و ایں کنایہ باشد (ظہوری) بمنزل راہ بردن (اردو) سفر کرنا۔ قصد منزل کرنا۔
 بمنزل کی تواند بر محل از گرانباری و بریز در راہ منزل پر پہنچے کا ارادہ کرنا۔

بار صد اگر از جرس بیرون و (صائب ۵) عشق بمنزل رساندن | مصدر اصطلاحی (۱) یعنی
 اول نا تواناں را بہ منزل می برد و خار و خس را حقیقی و (۲) کامیاب و فائز المرام کردن (ظہوری ۵)
 زود تر دریا بساحل می برد (اردو) (۱) بمنزل کو پہنچانا (۲) کامیاب کرنا۔
 بدرتاز دنگاہی از کین من (اردو) (۱) بمنزل

بمنزل راہ بردن | مصدر اصطلاحی سفر کردن | کو پہنچانا (۲) کامیاب کرنا۔
 و قصد منزل کردن (صائب ۵) آب شدادل بمنزل رسیدن | مصدر اصطلاحی (۱) یعنی

<p>حقیقی (۲) کامیاب و فائز المرام شدن (صاحب)</p> <p>آب ستاده آینه زنگ بسته است + بیچاره رهروی</p> <p>که بمنزل رسیده است + (ظہوری ۱۵) تا بمنزل</p> <p>برسی بال و پری می باید + بدویدن نرسیدیم پیرین</p> <p>رفت + (۱۵) اگر با خوشی می بودیم همراه + (ظہوری)</p> <p>کی بمنزل میرسیم + (ار و و) (۱) منزل کو پہنچا</p> <p>(۲) کامیاب ہونا۔</p>	<p>بست آوردن بسوخت و بی محنت (در ویش و الہامی)</p> <p>(۵) ادای بردن دل اہل متنع چیز بست + کشیدہ</p> <p>حسن بموی خرد پناہاں را صاحب بحر ذکر (بمکشیدن)</p> <p>چیزی (کرده موکلف عرض کند کہ موافق قیاس است</p> <p>و مرادف (بتا بر گرفت) کہ بجایش گذشت (ار و و)</p> <p>بے محنت و مشقت تامل کرنا۔ دیکھو (بتا بر گرفت)۔</p> <p>(الف) بموی بندہ است</p> <p>مقولہ۔ بقول و مرستہ</p>
<p>یعنی بامر سہل موقوف است (برنجی ۵) تا مرادف تو رگ</p> <p>جان مرا پیوند است + زندگی من دل خستہ بموی بندہ</p> <p>صاحب بحر مذکر این گوید کہ.....</p> <p>(ب) بموی بندہ بودن چیزی با سہل موقوف</p> <p>بودن است و برای این از ہاں سند بدینی استناد</p> <p>کرده کہ بالا گذشتہ و فرمایند کہ.....</p> <p>(ج) بموی وریندہ است اہم مرادف (الف)</p> <p>باشد بہار ذکر (الف) کرده و صاحب انند نقل بجا</p> <p>داستہ گوید کہ تخصیص منو باشد (انہج بندہ است)</p> <p>و بستی و بحر فی و تہی بندہ است (اہم استعمال کردہ)</p>	<p>(۱) فائز منزل شدن معنی حقیقی و (۲) جازاً فائز المرام</p> <p>شدن (ظہوری ۵) پای از دنبال محل می کشم +</p> <p>خویش را آخر بمنزل می کشم + (ار و و) (۱) منزل</p> <p>کو پہنچا (۲) کامیاب ہونا۔</p> <p>یکنہ لہ۔ احتمال بمعنی بدرجہ و برترہ و مثل۔ معاصرین</p> <p>عجم بزبان دارند و خان لنگران ہم استعمال این</p> <p>کرده چنانکہ آستانش بمنزل آسمان است (ار و و)</p> <p>درجہ میں۔ مرتبہ میں۔ مثل۔</p> <p>بمکشیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول ہاؤنڈ۔</p>

<p>گرمی خوں داغہای پیکر ماہ بہر لالہ عذاراں رسیدہ نحصر ماہ مؤلف عرض کند کہ (الف وب) ہر دو برہنہی دانیم کہ محققین بالا مقولہ (الف ون) مؤدہ (ب) را مخصوص مہوچرا کردہ اند و حق آنست کہ پی بحقیقت خبردہ اند (ارو) (الف) بال برابر توجہ پر موقوف ہے (ب) بال برابر توجہ پر موقوف ہونا۔</p>	<p>مؤلف عرض کند کہ (زند بودن) بجزیری) مصدری است کہ می آید بمعنی وابستہ بودن و منحصر و موقوف بودن بران معنی دانیم کہ محققین بالا مقولہ (الف ون) مؤدہ (ب) را مخصوص مہوچرا کردہ اند و حق آنست کہ پی بحقیقت خبردہ اند (ارو) (الف) بال برابر توجہ پر موقوف ہے (ب) بال برابر توجہ پر موقوف ہونا۔</p>
<p>الف) بہر گرفتار مصدر اصطلاحی بقول بہار و بجز و اند مہر کردن چیری را (ملا مفید بنی (ب) باید ترا بہر خموشی دہن گرفت پذنتواں چو طوطی از دہن کس سخن گرفت پذنتواں عرض کند کہ ہمانا این مصدر عام است و لیکن از دست ملا مفید بنی</p>	<p>رج) و بجز (الف)۔ مہوئی زنجیر کردن مصدر اصطلاحی۔ آسانی مقتدہ و مطیع کردن (صائب) دل را بزلت چہ تسخیر میتواں کردہ این شیر را مہوئی زنجیر میتواں کردہ (ارو) آسانی کے ساتھ مطیع اور مطیع کرنا۔</p>
<p>الف) بہر رسانیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بہار و بجز و اند مہر کردن چیری را و بقول ہر سہ ہم بر نیقیاس است۔ (ب) مہر رسانیدن یعنی مہر کردہ شدن (ملا مفید بنی) الف) ز داغ بندگی رضی علی اشراف بہر شاہ رسانید محضر خود را بہ (ظہوری) ب (ب) گواہ</p>	<p>الف) بہر رسانیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بہار و بجز و اند مہر کردن چیری را و بقول ہر سہ ہم بر نیقیاس است۔ (ب) مہر رسانیدن یعنی مہر کردہ شدن (ملا مفید بنی) الف) ز داغ بندگی رضی علی اشراف بہر شاہ رسانید محضر خود را بہ (ظہوری) ب (ب) گواہ</p>
<p>بہار و بجز و اند مہر کردن چیری را و بقول ہر سہ ہم بر نیقیاس است۔ (ب) مہر رسانیدن یعنی مہر کردہ شدن (ملا مفید بنی) الف) ز داغ بندگی رضی علی اشراف بہر شاہ رسانید محضر خود را بہ (ظہوری) ب (ب) گواہ</p>	<p>بہار و بجز و اند مہر کردن چیری را و بقول ہر سہ ہم بر نیقیاس است۔ (ب) مہر رسانیدن یعنی مہر کردہ شدن (ملا مفید بنی) الف) ز داغ بندگی رضی علی اشراف بہر شاہ رسانید محضر خود را بہ (ظہوری) ب (ب) گواہ</p>

(۳۵۱)

(ج) بهمان خواندن

ذکر (به بهمان) کرده

میان سیم و (ار دو) (الف) دعوت میں آنار ب)

می گویند که بهمان بمعنی ضیف و ضیافت هر دو آمد

دعوت میں لیجانا (ج) دعوت میں بلانا -

پس ای به بهمان بمعنی اول زائد باشد و بمعنی دوم

بهمانی نشانیدن

مصدر اصطلاحی - بردن

ظرفیه مؤلف عرض کند که ماذکر (بهمان) نمی

ضیافت نشانیدن و جادادن بر سقره (ظهوری -)

کنیم و موحده را از آمدنی خوانیم بلکه در هر سه مصا

بنشانده صبابه میهمانی به بر چهره من خبار بارانه (ار دو)

(الف و ب و ج) موحده بمعنی برای و در باشد

دعوت میں بلانا - دسترخوان پر بچلانا -

و در هر سه مصا در بهمان بمعنی همانی - پس الف

بمیان افتادن حرف

مصدر اصطلاحی -

بمعنی آمدن ب ضیافت و ب) بمعنی بردن ب ضیاف

آمدن در مذاکره و در گفتگو آمدن (صائب -)

و ج) بمعنی خواندن ب ضیافت (میر خسرو الف

دبان او بمیان افتاده است به غافل که آن

(ه) روزی اگر آن ماه به بهمان من آید به دور

چه مقدار نازکست به (ار دو) کجا جانا - مذکور هونا -

فلک در ته فرمان من آید به (کمال خجند الف -)

بمیان رفتن کسی

مصدر اصطلاحی - در میان

امشب آن مه بوثاق که فروی آید به گریه بهمان من

چیزی آمدن کسی (صائب -) چون تیر که در وصل

آید چه نکومی آید به (حکیم زلالی ب -) خرامانش

کمانست کشادش به باشد بمیان رفتن من بهر کرانه

بنقص خویشتن برد به بهشتی را به بهمان چمن برود

(ار دو) در میان میں آنا - پنج میں آنا -

کمال اسمیل ج -) پی نثار طبعهای دیده بر زر

بمیخانه ده

مقول - بقول مؤید بحواله قنیه (ا)

کرد به چون خواند خیل چمن را به میهمان نگرش به منفی

ای میخانه در بازو (۲) در میخانه ده - صاحب هفت

مباد که میهمان مزید علیه بهمان است بزیادت تحتانی

بر معنی اول قانع مؤلف عرض کند که لغواست -

مقول نیست جز یعنی دوم که حقیقی است و (دادن بنی) چیزی نباشد صاحب مؤید الفضا شاید برای تأیید فعل اول
اصطلاحی نباشد که این را ام حاضرش گوئیم پس یعنی اول است (ار دو) (۱) ناقابل ترجمه (۲) شکر بنیامین دس

مؤخره بانون

بن بقول برهان پنج اول و سکون ثانی (۱) خرمن و باغ و زراعت را گویند محافل خرمن و باغبان و نگاربان
زراعت را بنوان هم گویند صاحبان سروری و جهانگیری و ناصری و جامع هم ذکر این کرده اند صاحب
رشدی گوید که بنی بنو و بنوه نیز آمده خان آرزو در سراج ذکر این کرده می فرماید که در سندی نیز باغ
را بن گویند و در عرف حال جنگل را مؤلف عرض کند که لغت سنکرت است بافتح یعنی بیابان و مجازاً
جای بسیاری درخت فارسین بر بسمل تفرس بن را یعنی باغ و زراعت استعمال کرده اند و بنی خرمن مجاز
آن و حقیقت بنوان بجایش عرض کنیم آنکه این را اسم جامد فارسی زبان خیال کرده اند بی تحقیق نبوده اند
(ار دو) خرمن - مذکر - باغ - مذکر - زراعت - مؤنث -

(۲) بن بقول برهان بافتح میوه ایست ریزه و خرمی هم دارد و مردم آن را میخورند و آن هم خوانند
و تبرکی چنلقوچ و عبری حبه آنحضرا صاحبان سروری و جهانگیری و رشدی و ناصری و جامع ذکر این
کرده اند صاحب محیط بر (حبه آنحضرا) گوید که این را بفارسی بن نام است و آن دانه سبز است و
میفرماید که بفارسی این را و آن دانه هم خوانند و بهندی تماس گرم در اول و خشک در دوم و قبول
شیخ و رثر آن قبض است و در جوهر آن رطوبت فضلیه و هوایه بسیار و آن قوی بجلا و تفتیح و انضاج
و تلئین و جذباست و منافع بسیار دارد و مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان است -
(ار دو) سنکرت من بقول ساطع تمال ایک درخت کا نام صاحب محیط نے بهندی میں تماس کا جو ذکر

فرمایا ہے غالباً یہ اسی کے پھل کا دانہ ہے جسکو عربی میں جتہ انخضر اور فارسی میں بن کہتے ہیں۔ مگر (۳) بن باہم بقول غیاث جواہر لطائف ہموہ را نام است خان آرزو در سراج ذکر این کردہ گوید کہ ظاہر استحدث است مؤلف عرض کند کہ این لغت ہندی است و ماصراحت این بر بانقش کردہ ایم و آنچه در اینجا ذکر جتہ انخضر رفتہ است درست معلوم نمی شود زیرا کہ از تحقیق معنی دوم این می کشاید کہ جتہ انخضر چیز دیگر است صاحب محیط المحيط بن را بدین معنی لغت عرب گفتہ (اردو) دیکھو بانقش جس پر ہم نے اسکی اردو تعریف کی ہے۔

(۴) بن بقول برہان بقسم اول بنیاد و پایان و انتہای ہر چیز۔ صاحبان سروری و رشیدی و ناصری و جامع و مؤید ہم ذکر این کردہ اند و خان آرزو در سراج ہم این را آورده و ارستہ می فرماید کہ اصل ہر چیز است بہا گوید کہ بہ مزید علیہ این و بن شیعہ آن مؤلف عرض کند کہ اسم چاند فارسی زبان است و بس و دیگر معانی کہ می آید مجازین (اردو) ہر چیز کی انتہا اور آخر۔

(۵) بن بقول برہان بمعنی بیخ درخت۔ صاحبان سروری و رشیدی و ناصری و جامع ہم ذکر این کردہ اند صاحب مؤید بذکر این گوید کہ بمعنی درخت نیز و صاحب فدائی کہ از علمای معاصر عجم بود می نویسد کہ بیخ و ریشہ و پایہ درخت و چیزهای دیگر ہم کہ ترجمہ آن در عربی اصل است (طاب آملی سے) خا بن را با گل و شمشاد قدرت جلوه نمیت و تنگ می آید بوی گل ہم آغوشی مرا کہ مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی چہارم است و آنچه درخت را ہم گویند مجاز مجاز (اردو) جڑ بقول آصفیہ۔ بیخ۔ اصل۔ بن۔ یونٹ۔ درخت۔ جھاڑ۔ مذکر۔

(۶) بن بالقسم بقول برہان سو راخ مقعد کہ عبری فقہ خوانند صاحب رشیدی ہم ذکر این کردہ

و خان آرزو در سراج این راجا ز گوید و بخاکه قوسی فرماید که قند ما بهین معنی توان بریادت و او نیز گفته اند
گوید که در هندی مردم پنجاب نیز بهین معنی استعمال است و غایتش بعض در آخر آن وال هندی نیز زیاده
می کنند و این نیز از توافق زبان است مؤلف عرض کند که سبحان الله مؤلف هند ترا در چه خوش تعلقی
این را با لغت هندی پیدا کرده است اصل همین قدر است که این مجاز معنی چهارم یا پنجم باشد و بس -
(ار دو) بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث - جل نشگاه پندیدی پندید ابریز گناز - دیر کون -
(بن) بقول برهان بالضم آیکامه که مان خورشنی است معروف خان آرزو در سراج بنقل قول برهان که
بن کرده مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان باشد (ار دو) کابخی (جس) کا ذکر هم نکریم آیکامه پندیدی
بقول آصفیه - مؤنث - یک قسم کا کشتا پانی جس مین رائی - زیره - نمک و غیره اچار کی طرح ڈالکر اسمین کو پوریا
اور بڑے چھوڑ دیتے ہیں فارسی مین آیکامه عربی مین مری کہتے ہیں -

(۸) بن بالقلم بقول برهان تنه درخت - صاحب مؤید ذکر این کرده - خان آرزو در سراج بذكر این گوید
که چنانکه خابرن و گلبن و سروبن و فرماید که ظاهر از معنی پنج ما خود است مؤلف عرض کند که مجاز معنی
پنجم باشد که پنج درخت را درخت و تنه درخت هم گفتند دیگر هیچ (ار دو) تنه - مذکر - دیکو بزرگی تیر سخی
(۹) بن بالقلم بقول برهان خوشه خرم - خان در سراج هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که مجاز معنی پنجم است
و بس (ار دو) کجور کا خوشه - مذکر -

(۱۰) بن بقول بهار بالقلم معنی رخت و اسباب خانه بر سبیل مجاز زیرا که اثاث البیت گویا اصل و پنج جمعیت
خانه است مؤلف عرض کند که کجور قول بهار را بدون سند استعمال تسلیم نمی توانیم کرد که دیگر محققین و معاصرین
عجم ازین معنی سکوت و رزیده اند (ار دو) اثاث البیت بقول آصفیه عربی - مذکر - کھر کا اسباب - اٹال -

(۱۱) بن بقول بہار باضم طرف و جانب خواہ بہت فوق باشد چنانکہ (کوچہ بن بست) و (بن بست) بنی
کوچہ سربستہ و خواہ بہت تحت چنانچہ سعدی گوید (۵) سخن را سر است لے خردمند بومین پامیا و سخن
در میان سخن پمؤلف عرض کند کہ حاشا کہ چنین باشد (کوچہ بن بست) متعلق بمعنی چارم است کہ انتہا
بستہ می باشد و راہ نفاذ ندارد و کلام سعدی ہم متعلق بمعنی مذکور است و بیچ تعلق ندارد بمعنی طرف و جانب
(ار دو) طرف (دیکھو باز کے سترہ وین معنی)

بن بقول بہار (۱) بالکسر عمارت و فرماید کہ برپا از صفات اوست و با مصداق فرس متعلق صاحب اند
نقل نگارش و صاحب نوید ذکر این بذیل لغات فارسی کردہ صاحب روزنامہ تجوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار
گوید کہ (۲) بالفتح و بتشدید نون بنا کنندہ عمارت کہ معمار است و (۳) نقشہ کش عمارت صاحب رہنما بمعنی
دوم قانع و صاحب بول چال ہم مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است کہ صاحب منتخب بذیل (بنا) ذکر معنی
دوم ہم کردہ و ای بر روی مخزن فی فضلای کند فارسیان این را تبرکب خود استعمال کردہ اند کہ در لغات
می آید و معنی سوم مجاز معنی دوم است (ار دو) (۱) عمارت بقول آصفیہ عربی مؤنث - دیکھو اساس -
(۲) معمار عربی - مذکر - دیکھو باینکار (۳) عمارت کا نقشہ کش - مذکر -

بنا افراشتن مصداق اصطلاحی - صاحب آصفی	بنا افکندن مصداق اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر این
ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی	کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ طرح چیز می
عمارت قائم کردن است (فخریثا پوری) گلاب افکندن باشد (شای مشہدی) ازین بنا کہ شمنش	
و ہی نہال خود کاشتہ و بہرست گئی بنا خود افراشتہ و کلام ان افکند کہ زمین کلاہ بشارت بر آسمان افکند و	
(ار دو) عمارت بنا -	(ار دو) کسی چیزی کی بنیاد قائم کرنا -

<p>بناینداختن مصدر اصطلاحی بقول وارسته (۱) چرخ هدایت (۱) کنایه از تحریک ویران نمودن است مرادف</p> <p>بمعنی رنگ خانه یخنین (آصفی ۵) ز توینخواهم اندازم بنا (۲) بنیاد بآب رسانیدن (۳) یعنی بسایکشدن بنا و عمارت</p> <p>عشرت آبادی (۴) که روزی خاک و حشت این کهن ویرانه (۵) نمودن بنا نیز صاحبان اند و غیاث نقل بخارش مؤلف</p> <p>شد به صاحب بحر صراحت کرده که طرح عمارت افکندن و شرو (۶) عرض کند که ذکر این بهر دو معنی بر (آب رساندن بنا) گذشت</p> <p>در بنای خانه کردن است صاحب آصفی ذکر این کرده اند و رندش هم بهر دو انجامد که (ار و و) و کچو (آب رساندن)</p> <p>معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی یقینی این مصدر (۱۱) بنایا بقول اند بخواجه فرنگ فرنگ (۱۲) بمعنی زیر آینه</p> <p>بنیاد و چیزی قائم کردن و طرح چیزی انداختن است و از سندی (۱۳) و در برای مؤلف عرض کند که صاحب فرنگ و</p> <p>هم بنای عشرت آباد انداختن پیدا است نه بنیاد خانه قائم (۱۴) و نقل بخارش بهر دو بمعنی غور نکردن اند معنی اول غلط</p> <p>کردن اگر بنایا بمعنی خانه گیریم چنانکه گذشت معنی این مصدر (۱۵) است و این متعلق به (بنایران و بنایرین) باشد که می آید</p> <p>و (۱۶) انهدام خانه یعنی منهدم کردن خانه باشد حیف است که (۱۷) بمعنی دوم است و پس چنانکه بنایرا و این کار کردیم</p> <p>هر دو محققین نازک خیال غور نکردند (ار و و) (۱۸) بنایا (۱۹) یعنی برای او و این دالما مضاف باشد بسوی کسی و چیزی</p> <p>عمارت قائم کرنا (۲۰) و کچو بنایا افکندن (۲۱) عمارت دانا (۲۲) و بدون آن استعمال بنیاد (ار و و) واسطه - لے -</p> <p>بنایا بقول بهار باضمم معنی قهرآب (ظهوری ۵) و رخا (۲۳) بنایا بر آب نهادن مصدر اصطلاحی صاحب آصفی بن</p> <p>شراب میخوامیم و در سرایم بنایا میخوامیم مؤلف عرض کند (۲۴) بنایان دان ذکر این کرده بدون سند استعمال میفرماید که گنا</p> <p>موافق قیاس و فک اضافت بنایا است (ار و و) (۲۵) از بی ثبات و ناپایدار کردن و هیچ و نابود انگاشتن است</p> <p>بنایا کی گهرائی - مؤث - (۲۶) مؤلف عرض کند که (بر آب نهادن) که بهیاش گذشت</p> <p>بنایا بر رساندن مصدر اصطلاحی بقول خانی زور در (۲۷) مصدر رحام است و لیکن چون بنایا متعلق باین گفته</p>	<p>بنایا بر رساندن مصدر اصطلاحی بقول وارسته (۱) چرخ هدایت (۱) کنایه از تحریک ویران نمودن است مرادف</p> <p>بمعنی رنگ خانه یخنین (آصفی ۵) ز توینخواهم اندازم بنا (۲) بنیاد بآب رسانیدن (۳) یعنی بسایکشدن بنا و عمارت</p> <p>عشرت آبادی (۴) که روزی خاک و حشت این کهن ویرانه (۵) نمودن بنا نیز صاحبان اند و غیاث نقل بخارش مؤلف</p> <p>شد به صاحب بحر صراحت کرده که طرح عمارت افکندن و شرو (۶) عرض کند که ذکر این بهر دو معنی بر (آب رساندن بنا) گذشت</p> <p>در بنای خانه کردن است صاحب آصفی ذکر این کرده اند و رندش هم بهر دو انجامد که (ار و و) و کچو (آب رساندن)</p> <p>معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی یقینی این مصدر (۱۱) بنایا بقول اند بخواجه فرنگ فرنگ (۱۲) بمعنی زیر آینه</p> <p>بنیاد و چیزی قائم کردن و طرح چیزی انداختن است و از سندی (۱۳) و در برای مؤلف عرض کند که صاحب فرنگ و</p> <p>هم بنای عشرت آباد انداختن پیدا است نه بنیاد خانه قائم (۱۴) و نقل بخارش بهر دو بمعنی غور نکردن اند معنی اول غلط</p> <p>کردن اگر بنایا بمعنی خانه گیریم چنانکه گذشت معنی این مصدر (۱۵) است و این متعلق به (بنایران و بنایرین) باشد که می آید</p> <p>و (۱۶) انهدام خانه یعنی منهدم کردن خانه باشد حیف است که (۱۷) بمعنی دوم است و پس چنانکه بنایرا و این کار کردیم</p> <p>هر دو محققین نازک خیال غور نکردند (ار و و) (۱۸) بنایا (۱۹) یعنی برای او و این دالما مضاف باشد بسوی کسی و چیزی</p> <p>عمارت قائم کرنا (۲۰) و کچو بنایا افکندن (۲۱) عمارت دانا (۲۲) و بدون آن استعمال بنیاد (ار و و) واسطه - لے -</p> <p>بنایا بقول بهار باضمم معنی قهرآب (ظهوری ۵) و رخا (۲۳) بنایا بر آب نهادن مصدر اصطلاحی صاحب آصفی بن</p> <p>شراب میخوامیم و در سرایم بنایا میخوامیم مؤلف عرض کند (۲۴) بنایان دان ذکر این کرده بدون سند استعمال میفرماید که گنا</p> <p>موافق قیاس و فک اضافت بنایا است (ار و و) (۲۵) از بی ثبات و ناپایدار کردن و هیچ و نابود انگاشتن است</p> <p>بنایا کی گهرائی - مؤث - (۲۶) مؤلف عرض کند که (بر آب نهادن) که بهیاش گذشت</p> <p>بنایا بر رساندن مصدر اصطلاحی بقول خانی زور در (۲۷) مصدر رحام است و لیکن چون بنایا متعلق باین گفته</p>
---	--

<p>خاص شود برای بنا و ناپایداریش (اردو) کچھ (آب نہاں) شدن بنا باشد (شنای مشهدی) شہد مخی لب بنا بر آمدن مصدر اصطلاحی بقول بہار قائم شدن سیح و شمع کہ کہ بنای سخن از ان برخاست (اردو) بناست (صائب) اگر چہ از دل سنگین دلبران سازند عمارت بلند ہونا ۔</p>	<p>بنای تو بہرین بوم بہن آید کہ صاحبان بحر و اندیم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ (بر آمدن بنا) بایش (اردو) دیکھو بر آمدن بنا ۔</p>
<p>بنای تو بہرین بوم بہن آید کہ صاحبان بحر و اندیم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ (بر آمدن بنا) بایش (اردو) دیکھو بر آمدن بنا ۔</p>	<p>بنای تو بہرین بوم بہن آید کہ صاحبان بحر و اندیم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ (بر آمدن بنا) بایش (اردو) دیکھو بر آمدن بنا ۔</p>
<p>بنای تو بہرین بوم بہن آید کہ صاحبان بحر و اندیم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ (بر آمدن بنا) بایش (اردو) دیکھو بر آمدن بنا ۔</p>	<p>بنای تو بہرین بوم بہن آید کہ صاحبان بحر و اندیم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ (بر آمدن بنا) بایش (اردو) دیکھو بر آمدن بنا ۔</p>
<p>بنای تو بہرین بوم بہن آید کہ صاحبان بحر و اندیم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ (بر آمدن بنا) بایش (اردو) دیکھو بر آمدن بنا ۔</p>	<p>بنای تو بہرین بوم بہن آید کہ صاحبان بحر و اندیم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ (بر آمدن بنا) بایش (اردو) دیکھو بر آمدن بنا ۔</p>
<p>بنای تو بہرین بوم بہن آید کہ صاحبان بحر و اندیم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ (بر آمدن بنا) بایش (اردو) دیکھو بر آمدن بنا ۔</p>	<p>بنای تو بہرین بوم بہن آید کہ صاحبان بحر و اندیم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ (بر آمدن بنا) بایش (اردو) دیکھو بر آمدن بنا ۔</p>
<p>بنای تو بہرین بوم بہن آید کہ صاحبان بحر و اندیم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ (بر آمدن بنا) بایش (اردو) دیکھو بر آمدن بنا ۔</p>	<p>بنای تو بہرین بوم بہن آید کہ صاحبان بحر و اندیم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ (بر آمدن بنا) بایش (اردو) دیکھو بر آمدن بنا ۔</p>

نے (پانی پر بنایا ہونا) بمعنی غیر مستقل اور بے قیام ہونا
لکھا ہے۔

بنابرین نہادون | مصدر اصطلاحی۔ صاحب آصفی

ولیکن محققین فارسی زبان ذکر این کرده اند و محقق

ذکر این کرده گوید کہ کنایہ از بی ثبات و ناپائدار گردن ہند و ترا دند استعمال پیش نکرده و بدون سند تسلیم نکنیم
و بیچ و ناکارہ انگاشتن است مؤلف عرض کند کہ در معاصرین عجم بر زبان ندارند (اردو) عبارت بر باد ہونا
(بنابر روی آب نہادون) است و بس جیفاست کہ بنا ہودون استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده

سند استعمال پیش نکرده ولیکن خلاف قیاس نیست (اردو) از معنی ساکت و سندی کہ پیش کرده است براسے
آنکھو بنابر روی آب نہادون۔
(بناباشیدن) است کہ بمعنی تحقیقی است کہ (۱) قائم

بنابرین استعمال بقول اند بخوالہ فرنگ فرنگ بودن بنامی چیز (ملا جامی ۵) باشد بنامی دوت

از قبیل (بنابران) بمعنی از برای این مؤلف عرض کند بر بہت گدایان پو ایست برکت بہ ایوان بادشاہ را

کہ موافق قیاس است (اردو) اسلئے اسوجہ سے صاحب رہنما بخوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار

بنابرین مصدر اصطلاحی۔ صاحب آصفی ذکر این و صاحب بول چال بخوالہ زبان معاصرین عجم گوید کہ

کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ قائم گردن (۲) بمعنی تیار شدن و مستعد ہون و قرار یافتن بہت

عمازت باشد (نظامی ۵) سرای شرع را چون چار مؤلف عرض کند کہ قیاس اجازت معنی مستعد ہون

حد بست بکنابر چار دیوار ابد بست (۳) (اردو) عبارت نامی دہد و ترا جمع محقق در تعریف می نماید بدون سند

قائم کرنا۔ بنا۔
سند استعمال تسلیم نکنیم (اردو) (۱) بنا قائم ہونا

بنابرین مصدر اصطلاحی۔ صاحب آصفی ذکر تیار ہونا مستعد ہونا۔ قرار پانا۔

بنابه بقول برهان مفتوح اول و بای ایجاد و ثانی بالف کشیده بمعنی (۱) نوبت باشد چنانکه گویند بنابه ماست یعنی نوبت ماست صاحبان جامع و هفت و ناصری ذکر این کرده اند صاحب ناصری بزرگ بمعنی اول گوید که (۲) بمعنی قیمت آب است و صاحب اند نقل مخارشش مؤلف عرض کند که این برگزین بمعنی درخت و آب بمعنی خودش و بای نسبت پس معنی لغوی این منسوب به آب درخت فارسیان نوبت آبرسانی درختان را گویند چنانکه در راهی ده بنابه قرار داده ایم یعنی یکبار در هر سه روز آبرسانی می کنیم پس معنی اول از معنی دوم بر سبیل مجاز است (ار دو) (۱) نوبت بقول آصفیه - عربی - مؤنث - باری - سما - وقت معین کسی چیز کا وقت (۲) درختون کو یانی دینے کی نوبت - باری - مؤنث -

بنای پذیرفتن | مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی که فارسیان بزبان خود هم طفل اشک گفته اند و این نوکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بنا مرکب هر دو لغت عربی بترکیب عربی است (ار دو) مهارت قبول کردن باشد (شغای اصهبانی ۵) و بگو واشک -

این دل که می طپد نه پذیرد بنای صبر و بی طاقتی بیانات القیل | اصطلاح بقول کسیر اعظم شریای تو درین گوشه خانه ساز پ (ار دو) بنا قبول کرنا - کوچک هم رنگ بدن باشد که با خارش و درشتی جلد و مهارت قائم هونے دینا - و کرب شدید در سرما و وقت شب پدید آید و خاصه

بیانات العین | اصطلاح بقول مؤید (بذیل لغات) این مرض است که خارش درین آشفته او نماید و در خرس کنایه از اشک باشد مؤلف عرض کند که اگرچه ابتدا از خاریدن لذت یابند لیکن بعد خاریدن دراز و دیگر محققین فارسی زبان ازین اصطلاح سکوت دارند و شاید و سوزش در جای خارش بهم رسد و چون این دو عاصرین عجم بزبان ندارند ولیکن کنایه لطیف است مرض اکثر در شب عارض می شود و مانند این اسم نامیده

<p>پس باید کہ تفریق بدین از نوادی که آن ماده بخارات باشد بفصد و سهیل نمایند اگر حاجت آن بود بعد از آن تدبیر و (بناش گردون) هر دو مختف است صاحب مؤید تفتیح سام با ستھام و مروتات و ولوکات که در علاج بذیل لغات عرب ذکر شد الف) کرده و ذکر (ب و ج) حک و ثمر و غیر آن سطور شد باید کرد (الخ) مؤلف عرض بذیل لغات فارسی و صاحب هفت بر ذکر (د) قانع کنند که اگر چه این مرکب عربی زبان بهر دو لغت زبان عرب مؤلف عرض کند که الف مرکب زبان عرب است و است ولیکن از آنکه این را در فارسی زبان اسمی دیگر یافتہ گویش درین کتاب ازین لازم شد کہ اسم دیگرش نمی شود داخل موضوع ما باشد (اردو) بنات القیل ایک و فارسی زبان نیست و ب و ج و د مرکب بہ مرض کا نام ہے جس میں پوست سخت اور خارش ہوتی ہے قواعد فارسی است مخفی مباد کہ فارسیان بخذف الف) بنات النعش اصطلاحات (الف) بقول الف و لام ترکیب خود ہم استعمال ہر چار اصطلاح ب) بنات النعش صغری غیاث کنایہ از سہ ستارہ بالامی کنند (انوری الف) بنات نعش ہمیں گشت ج) بنات النعش کبری اند قریب پایہ شرقی و شمالی اگر دو قطب چنان ہو کہ گرد حقہ پیروزہ کو ہرین زیور د) بنات النعش گردون نعش و نعش چہار ستارہ (اردو) الف) بنات النعش اون تین ستاروں کا دار و بصورت چہار پائی و بنات و نعش مجموع ہفت نام ہے جو قریب پایہ شرقی و شمالی نعش واقع ہیں اور ستارہ اند قریب قطب شمالی و آن ہر مہرہ بر گرد قطب نعش چار ستارہ ہے مخصوص کو کہتے ہیں جو چار پائی کی می گردند صاحب ضمیمہ برہان نسبت (ب) می فرماید کہ شکل میں قریب قطب شمالی ہیں۔ مذکر (ب) بنات النعش ہفت اور نگ کہیں را نام است و نسبت (ج) گوید صغری سات چھوٹے ستاروں کا نام۔ مذکر اور (ج) کہ ہفت اور نگ کہیں باشند و نسبت (د) گوید کہ سہ ستارہ بنات النعش کبری سات بڑے ستاروں کا نام ہے۔ مذکر</p>	<p>اصطلاحات (الف) بقول الف و لام ترکیب خود ہم استعمال ہر چار اصطلاح غیاث کنایہ از سہ ستارہ بالامی کنند (انوری الف) بنات نعش ہمیں گشت اند قریب پایہ شرقی و شمالی اگر دو قطب چنان ہو کہ گرد حقہ پیروزہ کو ہرین زیور نعش و نعش چہار ستارہ (اردو) الف) بنات النعش اون تین ستاروں کا دار و بصورت چہار پائی و بنات و نعش مجموع ہفت نام ہے جو قریب پایہ شرقی و شمالی نعش واقع ہیں اور ستارہ اند قریب قطب شمالی و آن ہر مہرہ بر گرد قطب نعش چار ستارہ ہے مخصوص کو کہتے ہیں جو چار پائی کی می گردند صاحب ضمیمہ برہان نسبت (ب) می فرماید کہ شکل میں قریب قطب شمالی ہیں۔ مذکر (ب) بنات النعش ہفت اور نگ کہیں را نام است و نسبت (ج) گوید صغری سات چھوٹے ستاروں کا نام۔ مذکر اور (ج) کہ ہفت اور نگ کہیں باشند و نسبت (د) گوید کہ سہ ستارہ بنات النعش کبری سات بڑے ستاروں کا نام ہے۔ مذکر</p>
--	---

(د) نبات النعش گردون تین صف زودہ ستارون کا (اردو) مجبوری کے ساتھ ناگزیر۔	
آسمان پہ آون ستارون سے جن کا ذکر الف پرگزرا۔	
بناخن رسد خون دل <u>اسقوله</u> صاحب مؤید لغت	
(الف) بناش گردون اصطلاحات۔ صاحب	
این گوید کہ یعنی خون دل از سر تا ناخن پای رسد	
(ب) نبات گردون مؤید نسبت الف گوید کہ	
کذا فی القنیہ والادات وقیل کنایت از خراشیدن	
سینه است یعنی سینه خود چندان خراشد از حسرت کہ	
بعضی ستارگان فلک ہم گذشت صاحب بحر نسبت (ب)	
خون دل بناخن رسد وقیل عبارت از خون گریستن	
ہم ہمان گفتہ مؤلف عرض کند کہ کنایہ باشد از مطلق	
صاحب ہفت ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض کند	
ستارگان فلک و تمام اوست کہ (ب) را مرادف	
کہ ہر دو محققین بالا ہمین عبارت را در کتابی یافتہ	
الف ہم قرار داد (اردو) الف دیکھو نبات النعش گردون	
باشند و بجسہ نقلش کردند بطرز مقولہ و غور یعنی مصداق	
نکر دند و ذانتند کہ این مشتق است از مصدری	
(ب) آسمان کے ستارے۔ مذکر۔	
بناچار اصطلاح۔ بقول بہار یعنی ضرور ولابد	
بناچار ہی باشد کہ تھانی آخر و حذف شدہ بناچار باقی	
ماند (در پیش والہ ہروی سے) فخر بنجیر و فنونگر کن	
و ہمراہ ہر کہ از خانہ بناچار با ستاروی پختنی	
سبا کہ در معنی این لفظ ضروری محل است مقصود از	
ناگزیر باشد و بس کہ ترجمہ لابد است و لا یخفف لابد	
جا کند گویا خون دل از غم بناخن رسید و این معنی	

<p>ایست در کلام دیگر پیچ و ناخن پای را پیچ تعلق از معنی این مصدر مرکب نسبت (اردو) غم سے سینہ کو خراشا بناواشتن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی دیگر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ وای پڑو</p>	<p>بناواشتن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی دیگر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ وای پڑو این کجایش جی آید و این بہتر از مصدر عام است کہ پیدا کرد و آو و این کنایہ باشد از فکر ہر کس بقدر ہمت اوست (ابو کلم فیثا پوری سہا دار و ہر کس بنا با نذرہ خویش بہ درخانہ خود کہ بندہ دارد و خویش بہ (اردو) ہر شخص اپنے حوصلہ کے موافق کام کرتا ہے۔</p>
<p>بنارس بقول انند کھوالہ فرنگ فرنگ بافتح نفت ہندی است کہ فارسیان نعرشش کردہ اند نام شہری در ہندوستان و آن معبد بزرگ ہندو است (خرن ۵) از بنارس نروم معبد عام است اینجا کہ ہر مہین یکبار لچھمن و رام است اینجا کہ (اردو) بنارس ہندوستان کے شمال میں ایک دیسی باسے تخت - مذکر</p>	<p>بنارس بقول انند کھوالہ فرنگ فرنگ بافتح نفت ہندی است کہ فارسیان نعرشش کردہ اند نام شہری در ہندوستان و آن معبد بزرگ ہندو است (خرن ۵) از بنارس نروم معبد عام است اینجا کہ ہر مہین یکبار لچھمن و رام است اینجا کہ (اردو) بنارس ہندوستان کے شمال میں ایک دیسی باسے تخت - مذکر</p>
<p>بنارسیدن باب مصدر اصطلاحی - ہمان (آب) رسیدن بنا - رسانیدن بنا کہ بجایش گذشت (اردو) دیکھو (آب) رسانیدن بنا کہ بجایش گذشت (اردو) دیکھو (آب) رسانیدن بنا کہ بجایش گذشت (اردو) دیکھو (آب)</p>	<p>بنارسیدن باب مصدر اصطلاحی - ہمان (آب) رسیدن بنا - رسانیدن بنا کہ بجایش گذشت (اردو) دیکھو (آب) رسانیدن بنا کہ بجایش گذشت (اردو) دیکھو (آب) رسانیدن بنا کہ بجایش گذشت (اردو) دیکھو (آب)</p>
<p>بنارسیدن باب مصدر اصطلاحی - ہمان (آب) رسیدن بنا - رسانیدن بنا کہ بجایش گذشت (اردو) دیکھو (آب) رسانیدن بنا کہ بجایش گذشت (اردو) دیکھو (آب) رسانیدن بنا کہ بجایش گذشت (اردو) دیکھو (آب)</p>	<p>بنارسیدن باب مصدر اصطلاحی - ہمان (آب) رسیدن بنا - رسانیدن بنا کہ بجایش گذشت (اردو) دیکھو (آب) رسانیدن بنا کہ بجایش گذشت (اردو) دیکھو (آب) رسانیدن بنا کہ بجایش گذشت (اردو) دیکھو (آب)</p>

گرفتار گرد و خراب کم (اردو) عمارت گریز بنام - چه رسد حیف است که خود مؤلف کتاب کم سواد است
بر باد مونا - و مصطلحات قابل تعریف را نمی داند (اردو) تیری
بنام حرف زدن استعمال بقول خان آرزو در مست آنکه پرنماز کرتا هون -
چراغ هدایت مراد (مبذوف حرف زدن) گذشت بنام با حق استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده
سند استعمال پیش نشی عی ندارد موافق قیاس و معنی از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بنامی عمارت کرد
حقیقی است و معاصرین عجم بر زبان دارند (اردو) یا عمارت قائم کردن است (مسابه) اگر چه از دل
ناز و اداسه باین گونا - سنگین و لبران سازند که بنامی توبه برین بوم برنی آید
بنام چشم مست را مقوله بقول صاحب مؤید (اردو) عمارت بنام - عمارت کی بنا قائم گونا -
یعنی مغایرت چشم مست توکنم صاحب استدلال بنام است بقول برهان کبر اول و ثانی بالف کشیده
و صاحب شمس بخد فای خطاب (بنام چشم) وقع سین بی نقطه و بنامی قرشت زده صمنی باشد
مست را با نوشته مؤلف عرض کند که این اصطلاح که آن را گذر گویند و بعد بر صمنی بطن خوانند و حیات
نیست و نه مقوله کلمه را که در آخر است برای امتنا آن به صطکی نزدیک است صاحب جامع بر صمن
است یعنی ناز چشم مست کنم - حق آنست که این گذر قانع صاحب محیط گوید که (حکک البطم) است
بیان نبود - صاحب مؤید الفضلا - آبروی فضل و بر حکک البطم نویسد که بفارسی سقر و بناست و به
می ریزد که برای تائید شان فقره های مکتوبات را اصضهانی قندرون و بیوانی طرا بیون و طرا سیلس بنا
در فرهنگ خود جمع کرد و غور نکرد که مقیدیان فارسی و آن صمنی درخت بطن است گرم و خشک در آخر دوم
هم ضرورت تعریف این قسم حمله باندازند تا با فضل محمل و طلف و جالی و تقوی با صمنه و منقی چرک

<p>و منافع بسیار دارد مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی (۵) سیل غم تو بر دل آباد من گذشت چه بر سونبای زبان است (ار دو) درخت بطم یعنی بن کا گویند بزرگ خانه صبر و سکون شکست (۶) عمارت نهید تم بناشدن خانه استعمال صاحب آصفی ذکر این کرد و بناش گردون اصطلاح بقول آنده مخفف</p>	<p>از معنی ساکت مؤلف عرض کند که طرح عمارت فنان بنات نقش گردون است و بس تمام صاحب باشد (وحید قزوینی ۵) تابه بنالش شده چشم آشنای بحر است که این را مرادف (بنات گردون) خانه دل را شده بگل بنای صاحب رهنما جو الهه نفرنا خیال کرد و صاحب هفت کچی بحقیقت برد - ناصرالدین شاه قاجار گوید که (بناشد) بمعنی آغاز شد و یکین (بنات گردون) و (بناش گردون) هر دو و مقرر شد (ار دو) طرح عمارت قائم هونا عمارت را مخفف (بنات نقش گردون) دانست مؤلف عرض</p>
<p>کی بنای هونا - بناشکستن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از فلک چنانکه بجایش ذکر کرده ایم و این بمعنی خاص بنات معنی ساکت مؤلف عرض کند که خراب شدن خانه باشد اگر گردون است و بس (ار دو) و یکو بنات نقش و بنای خانه شکستن هم مرادف آن (آصفی شیرازی) گردون و بنات نقش -</p>	<p>بنای غم بقول برهان بفتح اول بر وزن دماغ (۱) تار ریمان خام را گویند که بر دوک پیچیده شود و (۲) دیر و نوینده را هم گویند و (۳) چون دوزن یک شوهر داشته باشد هر یک مردگیری را بناغ باشد صاحب جهانگیری بزرگ معنی اول از مولوی معنوی سند آورده (۴) حله باغان باغ می بافند و حله باو پدید نیست بناغ و برای معنی دوم از منصور شیرازی سند پیش کرده (۵) ضمیر من بود آن بلی که گاه بیان و پیش او بود اکبر زبان نیز بناغ و بزرگ معنی سوم گوید که آن را بناغ نیز مانند صاحب نیزین</p>

بذکر معنی اول و دوم نسبت سوم گوید که انباغ هم بهین معنی آمده و مخفف آن بباغ باشد به تقدیم نون
بر با صاحب ناصری و جامع بر معنی اول و دوم قانع و صاحب جامع ذکر هر سه معنی کرده - خان آرزو
در سراج بذکر (معنی اول بحواله رشیدی) گوید که این خطاست و صحیح آنست که قوسی گفته یعنی ریسانی
که زنان بر سیل چرخ برآیند و مثل برضه سازند و بذکر معنی دوم و نقل سند منصور می فرماید که معنی نشی و
دیر ازین بیت خواستن بعید است و تحقیق آنست که بباغ بمؤخره اول و نون دوم معنی نشی و دیر
آمده و معنی سوم نون اول است صاحب غیاث بحواله لطائف بذکر معنی اول یعنی ماشوره ریسان خام
گوید که (۴) نوعی از سبزه و (۵) چوب خشک و (۶) تار عنکبوت را هم گویند صاحب مؤید بر معنی اول قانع
و فرماید که آن را در هندی نگری گویند مؤلف عرض کند که این لغت را معنی اول و دوم و سوم اسم
جامد فارسی زبان دانیم نظر باعتبار صاحبان ناصری و جامع که هر دو از اهل زبانند و آنچه بباغ
بنون معنی سوم می آید قلب بعض این باشد یا مخفف انباغ که گذشت و برای معنی چهارم و پنجم و
ششم بیان کرده غیاث طالب سندی باشیم که محققین اهل زبان و غیر هم ازین معانی سکوت و زریه
خیال رشیدی و خان آرزو و قانع ترا صاحب جامع نیست (ار دو) (۱) کجا تا کا جوتنگه پر لپیا جاتا ہے
مذکر (۲) نشی لکنه والا (۳) دیکو انباغ (۴) سبزه کی ایک قسم مذکر (۵) سوکھی لکڑی مؤنث (۶) کلومی
کا جالا - مذکر -

نساف کسی چیزی نهادن مصدر اصطلاحی بفتح	اگر دن بجدل گنده کند بچیم تسلیم نباشن نه و خاشوش
اول و دوم بقول بهار (۱) رشوت دادن و (۲) کن بچیم و گوید که فارسیان گویند که اینقدر مبلغ یا	
بمعنی مطلق دادن هم (باقرا کشی ۳) مدعی گرگ	غلان چیز نباش نهادیم و کار خود کردیم و فرماید که

از اهل زبان بتحقیق پیوسته مؤلف عرض کند که وقت (۵) زهی دولت که من دارم که دیدم که چو تو مروج
 ملاقات با بلند پایگان بر بسیل ادب پشت خود را خم مکررم را بنا کاج پد صاحب اند نقل این کرده گو
 می دهند و بنیم تسلیم سر خود را بناف و شکم مخاطب نیست که مرادف (بناگاه) است مؤلف عرض کند که
 و بعد را وقت حاکمان مرتشی را چیزی از پول یا تحائف موحده اول زائد است و نا کاج بجاف عربی
 دیگر در بریشان می دهند از همین عادت این مصدر قائم مبدل ناگاه که کاف فارسی بدل شد به عربی چنانکه
 شد و معنی دوم مجاز است و بس و ارسته و بحر همین گند و گند و های متوزید بدل شد به جمعی عربی چنانکه
 پر (بناف نهادن) نوشته اند و بسند آن شعر بالا را نقل ماه و مآج بعضی از معاصرین عجم گویند که استعمال
 کرده (ار دو) (ار دو) رشوت دینا (۲) دینا - این در کلام متقدمین به کاف فارسی است و البته
 بناف کسی حرف نهادن | مصدر اصطلاحی یفتح اعلم بائی حال این مبدل (بناگاه) است که آئی می
 اول و دوم بقول بهار ظرافت و استهزا کردن (ار دو) و کمیو بنا گام که تیره معنی -
 است (سعيد اشرف ۵) که گوهر است که باشد بجهت گردا بنا کام | اصطلاح بقول بحر مرادف (بنا چار)
 و نهاده بود تو حرفی بناف در یار پاچا مؤلف عرض کند که بجایش گذشت مؤلف عرض کند که مقصودش
 که و ارسته و بحر ذکر این کرده اند و حقیقت این است جزین نباشد که مخفف (بنا کامی) است یعنی نا کام
 که اگر عوض پول یا تحائف را بناف گذاشتن چنانکه بنا کامی (خواجه شیراز ۵) دست رنج تو همان
 (بناف کسی چیزی نهادن) گذشت محض حرفی بناف به که شود صرف بکام یا وانی آخر که بنا کام چه خواهد
 نهند کنایه باشد از استهزا (ار دو) نهول کردن یا بودن بچا (ار دو) نا کامی که ساخته -
 بنا کاج | اصطلاح بقول بهار یعنی لغت (حکیم سوزنی) بنا کردن | مصدر اصطلاحی بقول بحر و بهار

بذیل بنا (۱) بمعنی شروع کردن و (۲) بمعنی تعمیر	می دهند که واضح باد که این بمعنی سوم اصل (بنا کاج)
کردن (سعدی ط) بنا کردن و ناد و لشکر	است که گذشت یعنی آن مبتدل این مخفی مباد که معنی دوم
نواخت یا شیب از بهر درویش شب خانه خست	مجا یعنی اول است و برای معنی دوم مشتاق سازند و
یا (تأثیر مشهدی ط) از حق کلام صاف ضمیر آن	می باشیم که از نظر مانگدشت (اردو) (۱) مکان - بزرگ
بنا کنند یا مکتوب از نخست به هوا بند آید (الوکی)	(۲) و ده جگه جهان نقد و جنس رکعین - مؤث (۳) بنا
این احرم کعبه ملکش چو بنا کرد و قضا یا شیه لیک زد	بنا گذاشتن مصدر اصطلاحی - بقول بحر معنی اساس
آموخته احوام گرفت یا (اردو) (۱) شروع کرنا	نهادن صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت تلف
(۲) تعمیر کرنا -	عرض کند که قائم کردن عمارت است (صائب ط)
بنا کردن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده	عمر چون قافله ریگ روان در گذراست یا تا بنا بر سر
از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بر باد و خراب	این ریگ روان نگذاری یا (اردو) عمارت قائم کرنا
کردن عمارت از بنیادش حیفاست که سند استعمال	بنا کرنا اصطلاح - بقول اندجواله فرنگ فرنگ
پیش نکرد (اردو) عمارت دانا -	بکر اول معنی معمار مؤلف عرض کند که موافق قیاس
بناگاه اصطلاح - بکر اول بقول بحر (۱) منزل و	اسم فاعل ترکیبی است بمعنی تعمیر کننده عمارت (اردو)
مکان و (۲) جانی که نقد و جنس در آن نهند و	معمار بقول آصفیه عربی - اسم مذکر عمارت بنا نیوالا و
مفتوح بر لفظ ناگاه بقول اند معنی بفتحه - بهار ذکر	بنا گیریدن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از
این کرده از معنی ساکت (محسن تأثیر ط) جامع پیش	معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی قبول و حاصل
که بناگاه می دهند که می دان یقین که بر دل آگاه	کردن عمارت است (البخروج رونی ط) گزیدم بنا

و حصنی و پشتی و مو اصل بجای و غری و مالی و (اردو) بجواله نسخه تذرا مضمی سوم را هم بیان کرده گویند	عمارت کو قبول کرنا حاصل کرنا۔
که بعضی لغت جم گفته اند و فرماید که نزد صاحب بکنند	بنا گوش اصطلاح بقول سروری (۱) یعنی عذار
همین صحیح است و بضم و کسر را خطا دانسته اند گویند	(سعدی) بر دامن قرار و طاق و هوش بکیت
که آئینه برگ یاسمین پنبه زار خورشید دیوانه اند و	سنگین دل سیمین بنا گوش صاحب بگوید که بفهم دل
شمن شیم صبح صفحه حاج کاغذ گلبرگ ماه مهتاب	(۲) زنده گوش است و (۳) بقول بعضی شقیقه و
نسرین یاسمن از تشبیهات اوست (عثمان بخاری)	(۴) بعضی یعنی پس گوش آورده اند صاحب بخیر بر
(چه آینه است بنا گوش او بنام ایند که که تیر	بن گوش قانع و صاحب هفت پمربانش خان آرزو
می کند صد هزار آهش) (طالب آملی) سیکه	در سراج می فرماید که در رشیدی بالضم یعنی پس گوش
دیده بنا گوش اوشی در خواب دنیا مش بنظر برگ	است و این غلط است و قول توسی صحیح باشد یعنی زنده
است و این غلط است و قول توسی صحیح باشد یعنی زنده	گوش و فرماید که شعر که تعریف صبح بنا گوش کند مراد
بنا گوش بشکفید ترا پز گوش پنبه برون کن بکار حق	از آن زنده گوش است و حوالی آن را که طرف رخسار
پرواز (خان آرزو) ز خورشید بنا گوش است که	بود نیز بجا بنا گوش خوانند و لفظ بن نیز دلالت برین
باشد طالع خوبی و شرک شوق و چشم گهر گر دین	معنی دارد و (۵) یعنی جای پیوند گوش نیز از طرف اعلی
دارد و (حکیم زلالی) ایازی کش بدیوان بنا گوش	آمده (محمد قلی سلیم) غنچه سوسن نوخیز بناغ از سر بناغ
نوشته شاه بیت غارت هوش (میر غفری) (	در نظر چون قلم آید بنا گوش دبیر که ز که بردارش
رخسار تو گل است و بنا گوش توسمن بگل درین	بهار گوید که معنی دوم مجاز باشد و ذکر معنی پنجم کرده و
دام و سمن زیر چنبر است (وله) بر بنا گوش	

چوسیم او خط نورستہ نیت پہ خط نورستہ دگر باشد و اما نکہ این را بمعنی شقیقہ نوشتہ اند سکندری خوردہ
 بنفشستان دگر پہ (صائب ۵) مگر ز صبح بگوش کہ بگوش ہیچ تعلق با شقیقہ ندارد و همچنین بگوش
 یا ز نور گرفت کہ بوی یاسمن از مہتاب می آید را بمعنی پس گوش گرفتن قابل نظر است و اما آنکہ
 پہ (حکیم سنائی ۳۵) خورشید بماندہ بت زہرہ سدا استعمال پیش نہ شود این را تسلیم نہ کنیم با بجلہ
 جبینی پہ کا فور بگوش ہی مشک عذاری پہ (ظفر) سخن حقیقی این نرنگہ گوش است بمعنی خیم مجازش و ضم قول صحیح
 تیشا پوری ۳۵) گلبرگ بگوش و رخت بود مناسب باشد کہ مرکب است از بزن و گوش و در میان ہر دو الفاظ
 کلمہ رستہ شد و بت بروز لف رسن را پہ (صائب) وصلی (ارو ۹) (۱) دیکھو عذار (۲) کو بقول آصفیہ
 ۵۵) ز مہتاب بگوش یار می آید پہ کہ شیرست اسم مؤنث - نرنگہ گوش - بگوش - کچیا (ظفر ۵)
 کند ریگ این بیابان را پہ مؤلف عرض کند کہ تسامع لغو ردیکھ دلاتاب در سے کیا کیسر پہ یک رہی
 صاحب سروریت کہ بگوش را بمعنی عذار نوشت ہے عجب گوش خوش دماغ کی لو پہ (۳) دیکھو شقیقہ
 و سندی کہ از کلام سعدی پیش کردہ است برای (۴) کان کے پیچھے کا حصہ - نذر - (۵) کان کے جوڑ
 عذاریت و بکارش نمی خورد خیال ما این است کا وہ مقام جہاں قلم رکھا جاتا ہے - نذر -
 کہ کا تیش نرنگہ را عذار نقل کردہ باشد صاحب بگوش کہ دن (۶) امجد اصطلاحی - بقول بریان
 سروری محقق اہل زبان و عجمی الاصل است نیتوان (۱) انگشت در دہن کودک کہ دہ کام اور اردو
 کہ او در عرض معنی اینقدر تغافل کند معنی دو حتمی و د (۲) کنایہ از اطاعت و انقیاد کہ دن صاحبان چٹا
 است و آنچه بہارین را مجازی قرار می دہند و رشیدی بر معنی اول قانع (سیف اسفرنگی ۵)
 است کہ بگوش از بزن گوش آغاز می شود - مادر ملک ز پستان شرف شیر دہد پہ ہر کرد ایلطف

توبنا گوش کند صاحبان جامع و بحر و بهار ذکر هر دو کم غوری اوست عادت اوست که دخل به معنویات
 معنی کرده اند خان آرزو در سراج گوید که در معنی اول می و به پندیدان را نمی رسد که در محاوره زبان
 مناسبست بنا گوش کردن هیچ ظاهر نمی شود و نسبت طبع آزمائی کنند قول صاحب جامع که از اهل زبان
 معنی دوم می فرماید که بد معنی (از بن گوش) است است اعتبار را کافی است و (بنا گوش کردن)
 موافق عرض کند که محققین هند تر از اذیت بر برای هر دو معنی مخفف (دست به بنا گوش کردن)
 هر دو معنی خبر ندارند و ندیده اند که دایه با پیر نوبلود است و بس (ار دو) (ا) نوبلود کی تا لواثمانا
 در عجم چه می کنند یکی از معاصرين عجم گوید که زنی هر دو (۲) اطاعت کرنا
 بنا گوش طفل را در سر انگشتان خود می گیرد و دایه کام (الف) بنا گوش (اصطلاح بقول بحر الف)
 اورا بر می دارد و اینجاست که صاحبان برهان و (ب) بنا گوش زدن نوعی از ضرب که بر بنا گوش
 جامع و جهانگیری و رشیدی ایرادی نکرده اند که این زنند و هم او بر (ب) گوید که طباطبایی بر بنا گوش
 طریق عمل واقف باشند و خان آرزو از اینجایی خود زدن است خان آرزو در چرخ هدایت ذکر کرده
 زبان ایراد کشد و صاحبان بهار عجم و بحر نقلش بر آورده (معنی بالا کرده (علی بیگ نصیر آبادی) اگر کند
 نسبت معنی دوم عرض می شود که رسم غلامان عجم است بخرام تو سر و همدوشی زنند فاخته گان سرور
 که چون مولا حکمی دهد از دست راست بنا گوش خود گیرند بنا گوشی که زنند بردارش بهار نقلش برداشت
 و گویند چشم و این هر دو علامت اطاعت و بجا آوری و صاحب اند نقلش نکاشت موافق عرض کند
 حکم است و از همین عادت این مصدر اصطلاحی قائم که همه محققین بالا ذوق زبان ندارند و تعریف
 شد و خان آرزو اصطلاحی که درین اصطلاح داده است بقیاس کرده اند (الف) گوشمالی است طباطبایی

گوشمالی کردن ضبط پنجہ بر بنا گوش و نمیدانند	و فرماید کہ این کلمہ را (۱) در محل تعجب گویند و (۲) بچہ
کہ زدن درینجا چہ معنی می کند و این محاورہ بجم	چشم زخم نیز استعمال کنند و (۳) گاہی بچہ تہ قسم نیز
است کہ (گوشمالی کردن) را (بنا گوش زدن) گفته می شود صاحب سروری بر معنی اول قانع (حکیم	سنائی ۵) چونت آراست ای غلام ایند بچہ چشم
گویند (اردو) دلف گوشمالی قبول اصغیہ اسم	دور وہ بنام ایند (۶) (انوری ۵) بنام ایند بچہ
موتش - کان مروڑنے کی سزا - کان ایشنے کی سزا -	من چنانی پد کہ نیکوتر از ماہ آسمانی پد صاحب بحر بزرگ
(ب) گوشمالی کرنا بقولہ کان امینا - کان مروڑنا	ہر سہ معنی گوید کہ این در اصل باضافت بود اما بکثرت
بنالہ آمدن - مصدر اصطلاحی - نالہ کردن است	استعمال اصناف قطع شدہ حتی کہ در رسم خط نیز بدو
(انوری ۵) ارواح فلک بنالہ آمدہ صوت تو	الف می نویسد صاحب مؤید بزرگ معنی سوم فرماید کہ
گرفت چون ترخم پد (اردو) نالہ کرنا -	(۴) بمعنی بسم اللہ است مؤلف عرض کند کہ حاضر
بنام قبول بر بان بکر اول بر وزن نظام بھی	معانی بای نوحدہ بجایش کرده ایم و خصوصیت ملحوظ
ہنام باشد کہ ترکی آدانش گویند صاحبان ہفت	واند ہمزبانش مؤلف عرض کند کہ ترجمہ این
ترکی زبان آدانش ہوقانی باشد نہ بدآل جملہ کذا ہم	استعمال می کنند و ہمکذا این بر (بنامیند) می آید
فی لغات ترکی) معاصرین عجم حالاً بر زبان ندارند	(اردو) (۱) یا خدا - محل تعجب میں کہتے ہیں (۲) اللہ
و ہنام استعمال کنند - (اردو) ہنام بقول	اس کا استعمال ایسے بیان کے پہلے کرتے ہیں جہین
ہم اسم - ایک ہی نام کا -	نظر لگنے سے بچانا مقصود ہو (۳) بخدا - خدا کی قسم (۴)
بنام ایند استعمال - بقول بر بان بمعنی بنام خدا	بسم اللہ ہر کام کے آغاز میں کہا جاتا ہے جس کے معنے

یہہ چن کہ شروع کرتا ہوں میں اس کام کو خدا کے نام سے
بنام پادشاہی زرزدون | مصدر اصطلاحی بقول کردہ اند موآلف عرض کند کہ تسبیح کردن مخصوص
بنام پادشاہی زرزدون | بہار ای سنگہ زرزدون باشد برای خدا و بنام خدا و این خلاف محاورہ
و ساختن (صائب) سنگہ مردی نداری معرفت کم صبح باشد کہ این را بالفظ (کسی) عام کنند و از سند
کن بدقتہ یاد دارد بنام پادشاہان زرزدون (میرغزی) میرغزی اشارہ ضمیمہ سبوی خداست پس (بنام)
(س) عاشق دوست بردل من گشت بادشاہ بد بر رخ خدا تسبیح کردن (حاصل این سناست (اردو)
بنام او ہمہ شب ز رہی زخم بد (شفیع اثر) بدست کسی کے نام پر تسبیح پھیلا۔ کسی کے نام کو یاد کرنا۔
بو اہوس داعی کہ می بینی رعشق او بد زری باشد کہ کسی کے نام کو تعظیم و تکریم سے یاد کرنا۔ اور عیا
قلابی بنام شاہ می سازد بد موآلف عرض کند کہ ضرورت معنون کے لحاظ سے خدا کے نام پر تسبیح پھیلا۔
نذر کہ درین مصدر اصطلاحی تحتانی بالفظ شاہ بنام کسی خطبہ خواندن | مصدر اصطلاحی کن (۵۵۵)
مکرب کنند کہ (بنام شاہ زرزدون و ساختن) کنایہ باشد از تسلیم کردن حکومتش کہ وائما خطبہ بنام
باشد از ضرب سنگہ و این در تعظیم (بر نام کسی زرزدون) پادشاہ وقت اسلام می خوانند یعنی نامش را
داخل است کہ بجایش گذشت (اردو) دیکھو بر نام و خطبہ ثانی بدعا ذکر کنند (ظہوری) (دشعر
کسی زرزدون۔ خطبہ خواند ظہوری بنام خویش بد چون روشناس
بنام کسی تسبیح کردن | مصدر اصطلاحی بقول بہار شہر زمرابی قسمت بد (اردو) کسی کے نام پر
نام کسی را تعظیم و تکریم یاد کردن (میرغزی) خطبہ پڑھنا کہہ سکتے ہیں یعنی اسکی پادشاہت اور
ہی کنند بنامش فرشتگان تسبیح بد ہی کنند زبدش حکومت کو تسلیم کرنا۔

<p>بنام کسی دائرہ ساختن مصدر اصطلاحی - عہدہ داروں اور علما کی فہرست -</p> <p>بہار گوید کہ دائرہ ہمان است کہ در عرف ہند انرا بنام کسی سکتہ زدن مصدر اصطلاحی - اعتراف و شکوہ</p> <p>چندہ گویند و آن کاغذی باشد مدور کہ بر آن گردن و آن راشاہ و فرمانروای خود گردن کہ ہر کفر نام</p> <p>نام مردمان می نویسند تا یک چیزی بصاحب دائرہ باشد سکتہ بنامش زنند (ظہوری) بنام مفرج کبک</p> <p>بد ہند (میر معری) ہر جا کہ بنام امر دائرہ سازند از روم بپای سینہ زد اذت خزانہ بگذازم بپ</p> <p>پزان دائرہ نام تو شمارند نخستین بپ صاحب اند (ار دو) کسی کی پادشاہت کو قبول کرنا کسی کو اپنا</p> <p>نقل نگارش مؤلف عرض کند کہ ہر دو محققین در پادشاہ قرار دینا قبول کرنا -</p>	<p>بنام کسی دائرہ ساختن مصدر اصطلاحی - عہدہ داروں اور علما کی فہرست -</p> <p>بہار گوید کہ دائرہ ہمان است کہ در عرف ہند انرا بنام کسی سکتہ زدن مصدر اصطلاحی - اعتراف و شکوہ</p> <p>چندہ گویند و آن کاغذی باشد مدور کہ بر آن گردن و آن راشاہ و فرمانروای خود گردن کہ ہر کفر نام</p> <p>نام مردمان می نویسند تا یک چیزی بصاحب دائرہ باشد سکتہ بنامش زنند (ظہوری) بنام مفرج کبک</p> <p>بد ہند (میر معری) ہر جا کہ بنام امر دائرہ سازند از روم بپای سینہ زد اذت خزانہ بگذازم بپ</p> <p>پزان دائرہ نام تو شمارند نخستین بپ صاحب اند (ار دو) کسی کی پادشاہت کو قبول کرنا کسی کو اپنا</p> <p>نقل نگارش مؤلف عرض کند کہ ہر دو محققین در پادشاہ قرار دینا قبول کرنا -</p>
<p>تعریف این مصدر رکند ری خورده اند شاعریست بنام کسی گذاشتن خدمتی مصدر اصطلاحی مخصوص</p> <p>مدد و ح گوید کہ در دائرہ امر یعنی در حلقہ امر نام کردن خدمتی و کاری بنام کسی چنانکہ قصیدہ نگاری</p> <p>تر از نظر بر علو مرتبہ نخستین شمارند بہار مصدری شاہ را مخصوص کردن بنام انوری (انوری)</p> <p>کہ قائم کردی حاصل است ایست قوت تلاش - لیکن از بی کاغذی بی نکر دہتم سواد بپ ہستم امیدم</p> <p>محققین با نام و نشان کہ از کلام معری مصدری کہ این خدمت چو بگذازد بنام بپ حالی او در خانہ</p> <p>ایجاد کردہ اند کہ ایجاد بندہ را ماند گر چہ گندہ باشد و اردنیک و بدیک دستہ بپ نزد من خادم فرست</p> <p>آفرین بر نقل نگارش اگر از معنی لفظی این کار گیریم بہر یا بمنت یا بوام بپ (ار دو) کسی کے نام سے کوئی</p> <p>حلقہ واری مرتب کردن است و این در خوران کام یا خدمت معین کرنا -</p>	<p>تعریف این مصدر رکند ری خورده اند شاعریست بنام کسی گذاشتن خدمتی مصدر اصطلاحی مخصوص</p> <p>مدد و ح گوید کہ در دائرہ امر یعنی در حلقہ امر نام کردن خدمتی و کاری بنام کسی چنانکہ قصیدہ نگاری</p> <p>تر از نظر بر علو مرتبہ نخستین شمارند بہار مصدری شاہ را مخصوص کردن بنام انوری (انوری)</p> <p>کہ قائم کردی حاصل است ایست قوت تلاش - لیکن از بی کاغذی بی نکر دہتم سواد بپ ہستم امیدم</p> <p>محققین با نام و نشان کہ از کلام معری مصدری کہ این خدمت چو بگذازد بنام بپ حالی او در خانہ</p> <p>ایجاد کردہ اند کہ ایجاد بندہ را ماند گر چہ گندہ باشد و اردنیک و بدیک دستہ بپ نزد من خادم فرست</p> <p>آفرین بر نقل نگارش اگر از معنی لفظی این کار گیریم بہر یا بمنت یا بوام بپ (ار دو) کسی کے نام سے کوئی</p> <p>حلقہ واری مرتب کردن است و این در خوران کام یا خدمت معین کرنا -</p>

(۳۵۵۶)

(۳۵۵۷)

(۱) ولی نظم کردم بنام فلان یا مگر باز گویند صاحب لایق بنامیزد استعمال بقول ناصری (۱) در مقام
 بلکه سعدی که گوی بلاغت ربود و در آیام بوبکر بن سعد تعجب گویند صاحب جامع هم ذکر این کرده دیگرانی
 بود (خواجہ شیراز) گردون چون نظم کرد شیر یا بنامش هم گوید که ذکرش بر (بنام ایند) گذشت و اش
 این من نظم خود چو کنم از که کمتر بود صاحبان اند و این هم همدر اینجا کرده ایم خان آرزو هم در سر
 بحر نقل نگارش مؤلف عرض کند که تعریف این معنون این را آورده می فرماید که و رای معنی بالا این
 گردن نظم خود بنام نامی کسی باشد چنانکه در بند هم کلمه بزرگ (۲) برای دفع چشم بد هم استعمال کنند
 همین جور معنی است همین را معنون گردن گویند لیکن آنچه بنظر مؤلف در آمده همان معنی دوم است
 و در انگلیسی زبان ترجمه و یکیش است محققین بالا و بسبب کثرت استعمال اصناف نام را حذف کرده
 که از معنی خاص نظم تصنیف را عام کرده اند چنانچه بکند (بنامیزد) را با هم می نویسند و الف ایند را
 معنی نبرده اند و در تعریف این هم سکندری خورده از رسم الخط هم دور کنند بهار هم ذکر هر دو معنی
 که تصنیف بنام کسی گردن تقاضی است که نام مصنف کرده (میر خسر و) از ہی مالیده رویت لال
 اصلی در خطا باشد در حالی که چنان نیست مؤلف یا را گوش یا بنامیزد ہی خط و بنا گوش (خواجہ
 مصنف تصنیف یا تالیف خود را بنام خود شایع میکند شیراز) آب حیوانش ز منتقار بلاغت می چکد
 و در عنوانش با جازت معنون یا بیان میکند و زاع کلک من بنامیزد چه عالی شریست یا مؤلف
 که این تالیف یا تصنیف را بنام فلان معنون کردیم حقیر عرض می کند که درین هر دو اسناد (بنامیزد)
 دیگر هیچ (ارو) اپنی نظم یا اپنی تالیف یا تصنیف یعنی (۳) قسم بخدا هم درست می شود چنانکه اش
 گو کسی کے نام سے معنون کرنا - آن بر (بنام ایند) کرده ایم (ارو) و دیگر بنام

کے چاروں معنی جن پر ہر ایک معنی کا ترجمہ نبر وار بیان ہوا ہے۔

بنانج | بقول برہان بفتح اول و ثانی بالف کشیدہ و بنون و جیم زوہ یعنی (۱) بناغ است کہ آن دوزن یک شوہر باشد و بناغچہ ہم بہمن معنی و بقول بعض (۲) مردی کہ دوزن داشتہ باشد صاحب سروری بذکر معنی اول گوید کہ ہر یک زن مردگیری را بنانج است (شمس فخری ۷) بقا نسا زو باضم شیخ ابواسحق ۶۶ بدان صفت کہ نسا زو بنانج پیش بنانج ۶۷ (حکیم سوزنی ۷) بودہ پیش بدہ سال بنانج زن من ۶۸ کہ خدائی جلب خویش و مر اکد بانو ۶۹ صاحب جہانگیری گوید کہ مرادف انباغ و انبا ز کہ ہندی سوت خوانند۔ صاحب رشیدی می فرماید کہ ظاہر این لفظ بناغ است بعین کہ بصورت فون و جیم خواندہ اند و فون اول تقدم است بر با و اللہ اعلم صاحب جامع بر معنی اول قانع۔ خان آرزو در سراج تذکرہ معنی اول گوید کہ قوسی و صاحب برہان و جہانگیری این لفظ را ضبط نمودہ اند پس خیال تغلیط می توان کرد چنانکہ خیال رشیدی است و سجوالہ نسخ دیگر ذکر معنی دوم ہم کردہ مؤلف عرض کند کہ لغت فارسی زبان است و محققین اہل زبان اعنی سروری و جامع و برہان این را اسم جامد فارسی گفتہ اند ما را ہیچ محل چون و چرا نباشد و خیال تصحیف کردن چنانکہ صاحب رشیدی می کند ہیچ البتہ نسبت معنی دوم طالب سند استعلی می باشیم کہ صاحبان جامع و سروری این را ترک کردہ اند یکی از صاحبین عجم چہ خوش طبع آزمائی می کند کہ این مبتدل بنانگ می نماید بفتح اول بہ کاف تصغیر یعنی دو انگشتک و کاف آخر بدل شد بہ کاف فارسی چنانکہ گند و گند و پس از ان کاف فارسی بدل شد بحجیم عربی چنانکہ آخشیگ و آخشیج و آنچه بناغچہ بہ ہای ہوز آخر بہمین معنی آمدہ در آخرش لفظ چہ ہم در فارسی زبان برای کوچکی می آید معنی آن ہم دوزن کوچکی پس این استعارہ است کہ فارسیان دوزنان یک شوہر را دوزن کوچک نام کردند و اللہ اعلم بحقیقۃ الحال

(۱) و (۲) د کھو اناغ (۳) وه مردجکی دو بی بیان هون - نذر -

بناشستن | مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر این بنا نمودن | مصدر اصطلاحی بقول صاحب بول چال کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که از سند پیش کرده که بجوالبه با رعجم نوشته مصدر (بناشستن کردن) استیلا
که معنی افتاد و بر باد شدن عمارت باشد (و موندن) معنی مستعد شدن بهم توان گرفت (ار دو) آماده مونا - بنا نهادن | استعمال صاحب صفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی حقیقی توان گرفت یعنی آغاز عمارت کرد
لفظ بنا مال حسین سنانی گوید (ار دو) عمارت کا موندن و بنا نهادن (ار دو) بنا عمارت کا موندن و بنا نهادن -

(الف) بنام اهل بقول سراج بفتح و او و معنی ذنبیل و فرماید که بعضی بنا و بر وزن سر اسر گفته اند پس مخفف بعضی
باشد صاحب برهان نسبت

(ب) بناور می فرماید که بفتح اول و واو بر وزن سراسر ذنبل بزرگ را گویند و عبری حین یکسرهای بی نقطه و بغیر هم آمده صاحبان سروری و جهانگیری و ناصری و جامع و مؤید هم ذکر این کرده اند صاحب سروری بضم با و ففتح و او گفته مؤلف عرض کند که (ب) اصل است و اسم جامد فارسی زبان و الف مخفف آن از ضلالت اعراب چیزی نیست که نتیجه اب و لجه مقامی است (اردو) ذنبل و کیهو آیر

بنافند قبول سروری کبر با وقع واد و سکون نو
ووم یعنی باز دارند چیزی را در جای چنانکه آب که یعنی باز داشتن و نگاه داشتن چیزی در جای

چنانکه آب در گوی و حوضی صاحب جامع پهنایش آب دارنده و کنایه از همان حوض و گوی و مجاز
 خان آرزو در سراج نقل برهان می کند مؤلف مجاز حفاظت و نگاهداشت آب فال آخرا قوی المثل
 عرض کند که طریز بیان همه درست نیست مقصود از (ار دو) هر چیزی که نگهداشت حفاظت - مؤنت
 نگهداشت چیزی باشد در جایی که حاصل باصلد بنیافتن استمال صاحب آصفی ذکر این کرده از
 است و این مرکب است بالفطن یعنی زراعت معنی ساکت مؤلف عرض کند که یعنی قائم شدن است
 و آوند یعنی طرف چنانکه گذشته و معنی لفظی این (خروسه) تا که بنیافت بگنجایش بود در همه عالم ز
 طرف زراعت قلب اضافت (آوند بن) کنایه بزرگی خویش بود (ار دو) قائم هونا -
 از حوضی و گوی که آب در آن نگهدارند که بکار بنایان فلک اصطلاح بقول بحر کنایه باشد از
 زراعت خور و مجاز آبرای نگهداشت آب و عقول عشره و هم او بر عقول عشره گوید که مراد ف
 مجاز مجاز معنی نگهداشت هر چیز استمالش کردند (ده عقل) است و بر (ده عقل) می فرماید که نزد
 هیچ متصرف محاوره باشد که فتح اول کسر و بدل شد حکما ده فرشته اند باین طور که اول حق تعالی یک
 و الف حمد و ده آوند در ترکیب مقصوره شد و جا فرشته را پیدا کرد پس آن فرشته یک فرشته دیگر و
 و ارد که این را با سه لفظ مرکب دانیم یعنی بن - آو یک آسمان پیدا کرد و بعد ده فرشته دوم یک فرشته
 و نذر بن یعنی بنا و آو یعنی آب و و نذر چون در آخر و یک آسمان پیدا ساخت همچنین ده فرشته و نذر
 کلمه آید افاده معنی فاعلی کند یعنی صاحب چنانکه پیدا شد و فرشته دهم همه عالم را بحکم حق تعالی پیدا
 دولت و نذر پس از کثرت استعمال الف حمد و ده مقصوره کرد و فرماید که عقل با اصطلاح حکما فرشته را گویند
 مل شد و از دو او جمعیه یکی حذف و معنی لفظی این بنا مؤلف عرض کند که مرکب اضافی است بواقع قیاس

<p>(ار دو) عقول عشرہ سے وہ دس فرشتے مراد ہیں بنامی چتری داشتن مصدر اصطلاحی بقول</p>	<p>جنہوں نے جگہ اٹھی نو آسمان اور عالم کو پیدا کیا</p>
<p>بول چال بجوالہ محاورہ معاصرین عجم آمادہ شدن</p>	<p>فارسیوں نے بنایان خلک کہا ہے دیکھو ارلاس بجاری مؤلف عرض کند کہ از قبیل ہمیں مصدر</p>
<p>(الف) بنای انقلاب گذشتن مصدر اصطلاحی بقول عام است یصادر خاص (بنامی انقلاب گذشتن)</p>	<p>رہنما بجوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار کہ ذکر ماضی مطلق و (بنامی باریدن داشتن)</p>
<p>ایں کرد و بجنی تہ و بالا کردن مؤلف عرض کند کہ محاورہ کہ بجایش گذشت (ار دو) کسی کام پر آمادہ اور</p>	<p>معاصرین عجم است سن وجہ موافق قیاس از قبیل۔ متعدد ہونا۔</p>
<p>(ب) بنامی باریدن داشتن کہ بقولش آمادہ باریدن</p>	<p>ہمان کہ بر (آب) داون بنامی خانہ گذشت۔</p>
<p>بودن وہم برین قیاس۔</p>	<p>(ج) بنامی باریدن گذشتن کہ بقول صاحب</p>
<p>رامی اضافی درین زائد است و بس (ار دو)</p>	<p>روز نامہ بجوالہ ہمان سفر نامہ شاہ قاجار یعنی باریدن</p>
<p>دیکھو آب داون بنامی خانہ۔</p>	<p>آغاز کردن آمادہ (ار دو) (الف) تہ و بالا کرنا نیز</p>
<p>بنامی رقص گذشتن مصدر اصطلاحی بقول</p>	<p>کرنا (ب) برسنے پر آمادہ ہونا (ج) ہر سنا شروع کرنا۔</p>
<p>روز نامہ بجوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار</p>	<p>بنامی چتری بر آب است مقولہ نہ پائدار بودن</p>
<p>آغاز رقص کردن ہوا مؤلف عرض کند کہ محاورہ</p>	<p>بنامی آن (صائب ۵) ہمیں نہ خانہ مادر گذار سیت</p>
<p>بنامی آن (صائب ۵) ہمیں نہ خانہ مادر گذار سیت</p>	<p>کہ بنامی زندگی خضر نیز آب است (ار دو) کسی چیز</p>
<p>قیاس و محاورہ معاصرین عجم است (ار دو)</p>	<p>بنامی زندگی بر آب بودن مصدر اصطلاحی</p>
<p>بنامی زندگی بر آب بودن مصدر اصطلاحی</p>	<p>بنامی پائدار اور فانی ہے۔</p>

بقول بحر فنا پذیر بودن زندگی و سندی کہ پیش بنای شرارت و ہیزگی گذشتن مصدر اصطلاحی	بقول رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار آغاز
کردہ همان است کہ از صائب بر (بنای) چیزی بر آب بودن) گذشت مؤلف عرض کند بیہودگی و شرارت کردن مؤلف عرض کند کہ موافق	کہ ما مصدر عام را کہ گذشت بہتر دانیم ازین قیاس است (اردو) بیہودگی اور شرارت
مصدر خاص کہ ہیچ ضرورت تخصیص ندارد شروع کرنا۔	(اردو) زندگی کا فنا پذیر اور ناپائیدار ہونا۔ بنای شلیک گذشتن مصدر اصطلاحی بقول
بنای ستریز اصطلاح بقول صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار آغاز	بحوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار میناری گلولہ باری کردن از توپ و تفنگ و امثال آن
را گویند کہ بالائی آن نوکی نمایان باشد صاحب مؤلف عرض کند کہ شلیک محاورہ معاصرین عجم	بول چال ہم ذکر بحوالہ معاصرین عجم کردہ مؤلف است بمعنی گلولہ باری صراحت ماخذش بجای خودش
عرض کند کہ مرکب توصیفی است و موافق قیاس کنیم (اردو) گولہ باری شروع کرنا۔ بندوق	ولیکن ہر دو محققین در تحریف این کار بہ نزاکت اور توپ سر کرنے کا آغاز۔
گرفتہ اند فارسیان (بنای ستریز) مناری را گویند بتائی کردن مصدر اصطلاحی بقول رہنما بحوالہ	کہ بر سر آن قبۃ نوکدار آہنی یا مسی یا برنجی بصورت سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار معماری کردن
خاص درست کنند (اردو) وہ نوکدار منار چہر مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو)	موہے یا پیتل یا تانبے کا نوکدار قبۃ ہو۔ مذکر۔ معماری کرنا۔ یعنی تعمیر کا کام کرنا۔
بنیاقول برہان بابای امجد بافتح بروزن غما آشی باشد کہ از و ن یعنی جہما نخصر اینہند و آن	

شمر درخت بطلم است که بشیرازی بن نام دارد صاحبان سروری و جامع و سرانجام هم ذکر این کرده اند
مؤلف عرض کند که مرکب است از بن و با بمعنی حقیقی هر دو که گذشت (اردو) آتش کی ایک قسم جو
بن سے پکائی جاتی ہے۔ مؤنث۔

(الف) بن بخت بر زمین بالیدن	مصادر اصطلاحی	مرادف (الف) است خان آرزو در سرانجام گوید که کنایه باشد
(ب) بن بخت بر زمین بالیدن	(الف) بقول بحر	مؤلف عرض کند که (الف) باضم صحیح باشد و (ب) تصحیف که تخطی

استواری بخت و دولت و فرماید که بجای بالیدن بالیدن به موضعه را بالیدن لمیم نوشته اند و غور بر معنی
مصدر بالیدن به بیم اول هم آمده صاحب جامع هم کمر و نکه از ان کنایه پیدا می شود و معنی الف بخت و رور
ذکر (ب) کرده صاحب برهان نسبت (ب) گوید که شدن است و بس (اردو) بختور بنو یا صاحب قسم بنو

بنسب بقول برهان بر وزن لنگر و ائست که آنرا سپستان خوانند و گویند که این لغت هندی است
صاحب اند نقل نگارش صاحب محیط پرستان گوید که معرب این سفستان و سپستان مخفف سپستان
یا سپستان یا سنگ پستان جهت مشابهت و عبری دبق و مخاطه و مخاطیا و یونانی فاطرون و برهانی کلثنا
و بهندی لهوژا و لسته و لیتهژا و گوندا و کلان را بزرگوندان نامند و آن شمر درختی است عظیم
معروف معتدل در گرمی و سردی مؤلف عرض کند که بحث کامل این بر انگور دشتی گذشت و
بخیال ما این اسم جامد فارسی زبان می نماید یعنی برسی و ثمری یعنی شمر درخت چند انکه حقیتم در لغات
هندی و السنه غیر فارسی این را نیافتیم و صاحبی که محقق مفردات طب و پابند ترجمه السنه غیر است
ذکر این اسم برستان نکرد و مستقل هم نه نوشت و الله اعلم بحقیقه الحال (اردو) دیکھو انگور دشتی۔

(الف) بن لبست	اصطلاح۔ الف بقول خان آرزو	در چراغ هدایت باضم اول۔ کوچه یا کوچه سرالته
---------------	---------------------------	---

(ب) بن بست بهار بذر کز الف و ب هر دو معنی اول از خان آرزوست و دیگران پیرویش کرده اند
 کوچ سر بسته قانع (محسن تاثیر) شاید افتد گذر و بی حقیقت نبوده در هر دو سند بالا (کوچه سر بسته و کوچ
 بوی تور و زری آنجا) کوچ غنچه عجیب نیست که بن بست و کوچ سر بسته) معنی بیان کرده شان است پس
 شود (صائب) دل مرا زخم زلف او را پانی مجروح (سر بست و سر بسته) را قائم گردن و معنی آن
 نیست که بد ز کوچ بن بست هیچکس نزد وافر باید کوچ را داخل که دن عجب است و غیر از تسامح
 که بن معنی مطلق طرف و جانب است خصوصاً خان آرزو نباشد و (کوچه سر بسته) در محاوره
 بی پایان و فردین ندارد و صاحب بحر بذر هر دو و عجم کوچ است که آفرینند و باشد قابل کوچ نافذ حاصل
 به نقل معنی خان آرزو گوید که آن راهی است که نیست که فارسیان بن معنی طرف نه راه عام است سرخیال که اول
 که آغاز آن بسته باشد صاحب اند نقل بهار بر سر آن کوچ و دیگر هیچ از اینجا است که کوچ بن بسته هم الف کوچ سر بسته
 مؤلف عرض می کند که معنی لفظی این طرف بسته و الف بحدف های توراخره مخفف (ب) (ار و) سر بسته
 بحالت اضافت بسوی کوچ که نافذ نباشد اس مقام کی صفت مین که سکنه مین جس کا ایک طرف بنام
 پس معنی کوچ سر بسته از هر دو پیدا نمی شود و تسامح جیسے سر بسته گلی جسکے دوسرے طرف گلنے کی راہ نہو۔

بنبل ابروزن صندل بقول برهان (۱) ترشی عموماً باشد و (۲) سیب ترش خصوصاً صاحبان ناصر
 و سراج هم ذکر این کرده اند و صاحب جامع نبت معنی اول بر ترش قانع مؤلف عرض کند که اسم جام
 فارسی زبان است معنی ترش عجب نیست که دیگر محققین همین را بیای حدت ذکر کرده باشند و قول صاحب
 جامع تبرک یای وحدت معنی تحقیقی و معنی دوم مجاز آن (ار و) (۱) ترشی که کھائی میوشت اور بنجاف
 جامع ترش کھنا (۲) کھنا سیب مذکر۔

بن بود اصطلاح بقول صاحب فدائی که از علک زند و پازند است و معنی بیان کرده سفرنگ بهتر معاصرین عجم بودند و مصدر و نشاء و سید صاحب و صریح تر از صاحب فدائی است و معنی قطعی سفرنگ در شرح چارمی فقره (دساتیر آسمانی به این مرکب بنیاد وجود و مراد از ماهیت حقیقت نثر آباد و خشوران و خشور) گوید که بنیم بهی ایجد و سکون نون و بای ایجد و واو و حروف و دال ایجد و آصفیه حقیقت چگونگی کیفیت ماده جوهر ماهیت و حقیقت مؤلف عرض کند که اصطلاح حقیقت حال -

الف بنبت العنب اصطلاح الف بقول بهارکنایه از شراب انگور (النوری ۵) موی **ب بنبت الکرم** برخیکه و دیده زجبد تیغ زن است و آنجا جوت لب خم بر لب بنبت العنب است **ج صاحبان بحر و غیاث** ذکر این کرده اند و صاحب اند این را اصطلاح عرب گوید بر خلاف صاحب بحر که او این را اصطلاح فارسیان دانده از اینجا است که ذکر این کرده که بیان اصطلاح عرب از موضوع او خارج است صاحب بحر **د** (الف گفته و صاحبان غیاث و اند هم این را آورده مخفی نهاد که بنبت لغت عرب یعنی دختر و عنب در عربی زبان یعنی انگور و کرم با الفتح یعنی زیر پس نثر انگوری را بنبت العنب از اینجا است که پیش از انگور و درخت انگور قیاس می خواهد که بنبت انگور را گویند لیکن ما را در اصطلاح زبان و فعلی نیست (اردو) انگوری نثر وخت رز - دختر رز (موت) **ه بنبت** بقول برهان باتامی قرشت بر وزن مصویه نباتی است مانند کشوت صاحب محیط فرماید خر قطان است و بر خر قطان گوید که این را (وزق الطیر) هم خوانند و بلغت اندلس بنبت و بنفاری ر قو و به بندی بنده و بقول بعض اکاس میل مؤلف عرض کند که حقیقت (اکاس) بن بر انگور

بیان کرده ایم و بنحیال ما (اکاس بیل) و رای بند باشد از اینجا است که تکمیل تعریف بتوسطه بقول محیط کرد
می شود. فرماید که شکل برگ و گیاه آن بحسب درختی که بران پیدای شود بشبیه برگ زیتون و گیاهی
که برگ اکثر درختها می پیچد - سرد و خشک است و بقول بعضی گرم و خشک - قابض و مجفف و تلخ و بران
سردی و خشکی غالب بالندگی تکمیل و منقّی و داغ و منقّوسی معده و مفتح سد و منافع بسیار دارد و درخت
(اردو) بند اسنکرت مین ایک بیل کو کہتے ہیں جو درختون پر پیدا ہوتی ہے (ساطع)

بنج بقول یہاں بفتح اول بر وزن بنج (۱) و وزن کہ یک شوہر داشته باشند و ہر یک مردگیری را بنج باشد
(۲) نام رتنی ہم کہ شتران را بر زک بنج می گویند و بعضی شیکر آن خوانند صاحب ناصری برہمنی اول فاعل حس
جامع می فرماید کہ معنی اول همان بنج کہ بجایش گذشت و معنی دوم بنگ کہ بیہوشی آرد و خان آرد و در سر
گوید کہ معنی اول ظاہر مخفف بنا بنج باشد و معنی دوم معرب بنگ می نماید صاحب محیط می فرماید کہ اگرچہ
معرب بنگ فارسی است کہ بجایش می آید لیکن این (۳) و رای آنست کہ فقرامی نوشتند زیرا کہ آن برگ
قنب است و این را عربی سیکران و خدا آع الرجال و ہونانی اقیقون و ہیریانی از مالوس و ترکی
باطباط و بہربری اقطیفت و بہندی اجوائن خراسانی گویند و این نباتی است کہ ساق آن غلیظ و مختلف
بطحاوان و جمیع اقسام آن خشک و در چارم و مخدر و منوتم و مغلظ روح و منانی و منفد فراج آن
و منقّوسی اعضا و مسکن اوجاع (الخ) مؤلف عرض کند کہ این معنی سوم متحقق نشد کہ مال کدام زبان است
و ظاہر معرب می نماید (اردو) (۱) و کیو انباغ (۲) و کیو بنگ (۳) خراسانی اجوائن - مؤلف -

بخمره بر وزن فر فرہ بقول اندسوراخی یادری کہ از خانہ پاسوی کوچہ و بازار بود با فارسی ہم آید
ساجان توتید و ہفت ہم ذکر این کہ وہ اند مؤلف عرض کند کہ صحیح بہابی فارسی است مرکب از

پنج که ترجمه خمس است و سه یعنی طریق و کنایه از چار چوبی که در آن چار چوب یا چار پنج آهنی قائم
گنند و شامل بر پنج شبکه می باشد شکل قفس و در بند آن را روشن دان نام است که برای هوا و روشن
در دیوار خانه یا بر بند می قائم می گنند و سیخهای آهنی یا تیرهای چوبی داخل آن برای این می گذارند
که سارقین بوجه آن داخل خانه نشوند (اردو) روشن دان - مذکر -

کنجشک بقول برهان بکسر اول و ثالث یعنی کنجشک که بحر بی عصفور خوانند صاحب سروری این را
بکسر با و جیم و کاف فارسی آورده صاحبان جامع و ناصری هم ذکر این به کاف عربی کرده اند و صاحب
هفت این را یعنی مرغ خاکلی گفته و خان آرزو در سراج این را مبتدل کنجشک می گوید همچون پنج
و گستاخ مؤلف عرض کند که درست می فرماید که کاف عربی و فارسی هر دو بموحده بدل می شود چنانکه
گوشاسب و بوشاسب و گاکاه و باله و ذکر تبدیل کاف عربی و فارسی ازین کرده ایم که بعضی متفقین
کنجشک را بکاف عربی گفته اند و بعضی بکاف فارسی که تصفیه آن بجایش کنیم (اردو) دو پڑیا جو گوشت
مین اپنا آشیانه بناتی ہے - مؤنث جکودکن مین خانچڑھی کہتے ہیں -

کنجشک زوان اصطلاح بقول هفت و برهان بضم اول و زامی هوز (لسان العصافیر) را نام
است و آن دوالی است تند و تیز شبیه بزبان کنجشک صاحب محیط هم ذکر این کرده بر لسان العصفیر
گوید که بفارسی زبان کنجشک و کنجشک زوان و بشیرازی تخم آهر و بیوانی اندر و سارون و تبرکی
قوش و ملی و بهندی اندر جو گویند و آن ثمر درختیست از قسم در دات گرم در دوم و تر در اول
بارطوبت فضلیه و در برگ آن قفس و تنقیه است و منافع بسیار دارد و مؤلف عرض کند که کنجشک
مبتدل کنجشک است که گذشت و زوان مبتدل زبان همچون آب و آو دیگر هیچ (اردو) اندر جو -

بیان کرده ایم و خیال ما را کاس بیل (و رای بند) باشد از اینجاست که تکمیل تعریف بقوله بقول محیط کرده می شود. فرماید که شکل برگ و گیاه آن بحسب درختی که بران پیدامی شود بشبیه برگ زیتون و گیاهی که بر اکثر درختها می چید بسرد و خشک است و بقول بعضی گرم و خشک. قابض و مجفف و تلخ و بران سردی و خشکی غالب باشد که تکمیل و نسقی و داغ و مقوی معده و مفتّح سدد و منافع بسیار دارد و در (اردو) بند اسنکرت مین ایک بیل کو کہتے ہیں جو درختون پر پیدا ہوتی ہے (ساطع)

بنج [بقول یہ بان] نتیجہ اول بروزن رنج (۱) دوزن کہ یک شوہر داشتہ باشند و ہر یک مردگیری رنج باشند و (۲) نام رتنی ہم کہ شتران را بز رکنج می گویند بلعرب شیکر آن خوانند صاحب ناصری بمعنی اول قانع صاحب جامع می فرماید کہ بمعنی اول همان بناج کہ بجایش گذشت و بمعنی دوم بنگ کہ بیہوشی آرد و خان آرد و در سرخ گوید کہ بمعنی اول ظاہر مخفف بناج باشد و بمعنی دوم معرب بنگ می نماید صاحب محیط می فرماید کہ اگرچہ معرب بنگ فارسی است کہ بجایش می آید لیکن این (۳) و رای آنست کہ فقرامی نوشند زیرا کہ آن برگ قتب است و این را عربی سیکران و خدا آع الرجال و یونانی اقیقون و سریانی از مالوس و ترکی باطباط و بہربری اقطیفت و ہندی اجوائن خراسانی گویند و این نباتی است کہ ساق آن غلیظ و مخفف الطبع بلحاظ الوان و جمیع اقسام آن خشک و چارم و مخدر و منوّم و مغلظ روح و منافی و مفید فراج آن و مقوی اعضا و مسکن اوجاع (الخ) مؤلف عرض کند کہ این بمعنی سوم متحقق نشد کہ مال کدام زبان است و ظاہر معرب می نماید (اردو) (۱) دکیو انبغ (۲) دکیو بنگ (۳) خراسانی اجوائن - مؤلف -

بخبره [بروزن فر فرہ بقول اندسوراخی یادری کہ از خانہ پاسوی کوچہ و بازار بود با فارسی ہم آید] صاحبان تئید و ہفت ہم ذکر این کہ وہ اند مؤلف عرض کند کہ صحیح بہابی فارسی است مرکب از

پنج که ترجمه خمس است و سه بمعنی طریق و کنایه از چارچوبی که در آن چارچوب یا چارسیخ آهنی قائم کنند و شامل بر پنج شبکه می باشد شبکی قفس و در بند آن را روشن دان نام است که برای هوا و روشن در دیوار خانه یا بر بلندی قائم می کنند و سیخهای آهنی یا تیرهای چوبی داخل آن برای این می گذارند که سارقین بوجه آن داخل خانه نشوند (اردو) روشن دان - نذرک -

کنجشک بقول برهان کبیر اول و ثالث بمعنی کنجشک که عبری عصفور خوانند صاحب سروری این را کبسر یا وحیم و کاف فارسی آورده صاحبان جامع و ناصری هم ذکر این به کاف عربی کرده اند و صاحب هفت این را بمعنی مرغ خانگی گفته و خان آرزو در سراج این را سبد کنجشک می گوید همچون سنج و کشاخ مؤلف عرض کند که درست می فرماید که کاف عربی و فارسی هر دو بموحده بدل می شود چنانکه گوشتاسب و بوشتاسب و گاکه و باله و ذکر تبدیل کاف عربی و فارسی ازین کرده ایم که بعضی متققین کنجشک را بکاف عربی گفته اند و بعضی بکاف فارسی که تصفیه آن بجایش کنیم (اردو) و دیگر بگویند مین اپنا آشیانه بناتی ہے - مؤنث حکموکن مین خاچر می کہتے ہیں -

کنجشک زوان اصطلاح بقول هفت و برهان بضم اول و زامی مؤنث (لسان العصافیر) نام است و آن دوائی است تند و تیز شبیه بزبان کنجشک صاحب محیط هم ذکر این کرده بر لسان العصافیر گوید که بفارسی زبان کنجشک و بکنج زوان و بشیرازی تخم آهرو بیوانی اندر و صارون و تبرکی قرش و ملی و بهندی اندر جو گویند و آن نمر و خفیت از قسم در دات گرم در دوم و تر در اول با طوبت فصلیه و در برگ آن قبض و تنقیه است و منافع بسیار دارد و مؤلف عرض کند که کنجشک سبد کنجشک است که گذشت و زوان سبد زبان همچون آب و آو دیگر هیچ (اردو) اندر جو -

بقول امیر ایک وخت کے تخم کا نام ہے جسکو لسان العصافیر کہتے ہیں جو جو سے شائبہ ہوتا ہے تخم شیریں بہتر اور تلخ خراب اور غیر مستعمل ہے۔ مذکر۔

بنجشک کبیر اول و ثالث بجاف فارسی آخر قتل کردہ ایم (اردو) دیکھو بنجشک (کاف عربی کے سروری مہمان کبجاف عربی گذشت و اشارہ این ہمدار ساتھ ہجو اس کا مبدل ہے۔

بنجک بقول برہان بقیم اول بروزن تنیک۔ پنبہ مخلوچ و گلو کہ کردہ را گویند بچیتہ رشتن صاحب جامع ہنر بانہ۔ صاحب سروری از حکیم روحانی سند آورد، (۱۵) یکی از نشان بنجکستان و پنبہ فرو کہ کہ ریش کاوی نامہ است نام او عنوان کی و بحوالہ فرہنگ گوید کہ بیای فارسی ہم آمدہ مؤلف عرض کند کہ اسم جاد فارسی زبان دانیم و آنچه بیای فارسی می آید اصل است و این مبدل آن چنانکہ اسپ و اسب (اردو) پیونی دیکھو باغندہ۔

بنججوی حرف زدن مصدر اصطلاحی است۔ بقول تہی الارب یعنی راز گفتن و رسم است گفتاری راز رہنما بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاپچار گوید کہ بہ ہشتکی کنند و از ہمیں عادت معاصرین عجم این مصد بہ ہشتکی سخن گفتن مخفی مباد کہ بنججوی لغت عرب است۔ راقم کردہ اند (اردو) آہستہ باتین کرتا۔

بنچیدن بقول اند بحوالہ فرہنگ فرنگ بالفتح و کبیر حیم (۱) مانوس گردیدن و مالوف شدن و (۲) یاری دادن و (۳) پارہ پارہ و قسمت نمودن مؤلف عرض کند کہ ہمہ تحقیقین مصادر این ساکت و معاصرین عجم بر زبان نذرند و مجرب دیان محقق ہند نذر اعتبار را نشاید اگر استعمال این بنظر آید تو انیم قیاس کرد کہ این مبدل بنچیدن باشد چنانکہ کاج و کاج کہ فارسیان از لغت سنسکرت بنچ بترکیب علامت مصدر وضع کردہ باشند و بنچ بقول ساطع مجمع و مجلس حکم را گویند کہ فہم ہوتا

تو ہم خود کو کذب بصاحت باہمی و ہمہ معانی بالا از ہمین یک قیاس موافق می شود (۱) (ارو) (۱) مانوس
اور مالوف ہونا کھ سکتے ہیں صاحب آصفیہ نے ہٹا کے دوسرے معنوں پر اس کا ذکر فرمایا ہے۔ پر چنانہ
یار بنما۔ بے تکلف ہونا آشنا ہونا (میر) اک شور ہی رہا ہے دیوانہ پن میں اپنے پناہ بخیر سے ملے ہیں
اگر کچھ بھی ہم ملے ہیں (۲) یار ہی دنیا بقولہ مرد دنیا معاونت کرنا جیسے یہ نصیب یاری دے تو سارے
مکام بنجا میں (۳) تقسیم کرنا۔

بنجیک بقول السدجوار فزہنگ و صاف بالکسر (۱) جامی بستان اسپان و پاریا پاد در راه (۲) عشا
از آخری بام خانه مؤلف عرض کند کہ مجر و قولش بدون سند استعمال قابل قبول نیست (اردو) (۱)
راستہ میں گھوڑوں اور چارپایوں کے باندھنے کا مقام (نذر) (۲) کسی منزلہ مکان کا آخری درجہ
بنجہ بقول برہان البیہم اول و کسر ثانی و فتح جیم فارسی جمعی باشند اصناف حرفت و رعیت را صاحب
جامع گوید کہ جمع بندی اصناف و رعیت در تنوہات دیوانی و صاحب ناصری گوید کہ جمعی کہ بر ملک
و رعیت بندند (۳) داغ تو کہ چیدہ بر سر ہم دفتر بر سرینہ من بنجہ خواہد است بم مؤلف عرض کند
کہ تنظیم حکومت در عجم بر رعایای مالگذار و اصناف حرفت و غیر ہم باین حقوق تملیکی حکومت سالہ
قرار داد رقی کنند کہ آن را بنجہ و بنجہ نام است و این مرکب است از بن کہ بالفتح بمعنی زراعت
و باغ و بالضم بمعنی درخت گذشت و کلمہ چہ کہ افادہ تصغیر کند چون در آخر کلمہ آرد بمعنی غلط و تیرک
این زراعت مختصر و باغ مختصر و درخت مختصر ولیکن کنایہ قرار یافته است از برای مقداری مختصر
بول بر ہر یک باغ و زراعت و درخت و بر سبیل مجاز برای اصناف حرفت و غیر ہم ہمین اسم قرار
یافت اختلاف در آخر اسب بنجہ لب و بنجہ تصرف محاورہ باشد و بنجہ بر یادست تختانی مرید علیہ آن

(اردو) زر لگان یا وہ سرکاری محصول جو زراعت یا باغ یا دختون یا اور کار و بار رعیت پر بطور حق
تملکی سرکار بمقدار عین بیالانہ مقرر کیا جائے۔ مذکر۔

بختین انداز اصطلاح بقول سفرنگ (در کند و نختین فکر) بمعنی وہ اول فکر است کہ فارسی
چارجی فقرہ (نامہ شت ساسان نخت) باؤل وہلہ قدیم باشد (اردو) فکر کے اوّل وہلہ مین لینے
فکر مؤلف عرض کند کہ مؤلفہ افادہ معنی معیت جو منصوبہ پہلے سوچ جائے۔

بند بقول خان آرزو در سراج بالفتح (۱) چیز کیہ موجب بستن چیزی بود و صاحب فدائی کہ کمی از علی
معاصر عجم بودی فرماید کہ ہرچہ در خو پیوند و پیوستگی باشد مؤلف عرض کند کہ (الف) اسم مصدر رابند
بمعنی ذریعہ بستن چیزی یعنی رسن و اشال آن کہ بدان چیزی را بندند و (ب) حاصل بالمصدر شہم بمعنی
بستگی و بندش و ہمین است معنی حقیقی این۔ اسم جامد فارسی زبان است و آنچه صاحب فدائی لفظ معجم
است کہ بمعنی دوم می آید (اردو) (الف) رسی (نوٹ) یا اسکے مثل کوئی چیز جس سے کسی چیز کو بانڈین
(ب) بندش نوٹ بمعنی بستگی یعنی بستن کا حاصل بالمصدر۔

(۲) بند بقول بہان و سروری و جہانگیری و ناصری و جامع و رشیدی و سراج بروزن چند فہم
سیان و عضو پیوند عضو کہ آن را در عربی مفصل خوانند صاحب فدائی ہرچہ بمعنی اوّل نوشت متعلق
ہمین است (ہالی) عاقبت بکسلد چون بند از بند و بند بند مرہم پیوند کہ (ناصری) از توای
دوست گسلد پیوند کہ گر بر مذم بہ تیغ بند از بند کہ (سہا) چون ہر شب زاند وہ جدائی کا باہنگی
بنامہ بند بندم کہ مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی اوّل باشد کہ دو عضو پیوندہ این مقام پیوند و تعلق و اور
(اردو) جو بقول آصفیہ ہندی۔ اسم مذکر۔ بند مفصل آپ ہی نے بند کے پہلے مخون پر اسکا ذکر فرمایا

(۳۳) بند بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع بروزن چند زنجیری کہ بر پای دیوانگان و گنگان
 نہند (بابا فغانی) مانخل خرد از بن پیوند شکستیم کہ آشوب جنون تند شد بند شکستیم کہ (سعدی) ^۱
 گر چند سنجوای بدہ و ریزند سنجوای بنہ کہ دیوانہ خواہد سر نہاد آنگہ نہاد از سر ہوس کہ (حکیم قطران) (بارون)
 چو کان و زلفگان چو کند کہ ابانش سودہ عقیق و رخانش سادہ پرند کہ پرند لالہ فروش و عقیق لولو پوش
 کہ کانش خالیہ توز و کند شکنین بند کہ و خان آرزو در سراج ہم ذکر این کردہ (صائب) (چنین کہ
 عقل کشیدہ است زیر بند ترا کہ عجب کہ عشق رہاند ازین کند ترا کہ مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی اول است
 کہ پای دیوانگان و گناہ گاران ازین بستہ می شود (ارو) زنجیر جو دیوانوں اور قیدیوں کے پائوں
 میں ڈالتے ہیں۔ مؤنث۔

(۳۴) بند بروزن چند بقول برہان و جہانگیری و ناصری و جامع تنگہ آہنی کہ بچستہ استحکام بر صندوق
 و کشتی و امثال آن زنند (مولوی معنوی) طبع خواہد تا کند از طبع کین کہ عقل بر نفس است بند آہن
 کہ صاحب ناصری ہمین سند مولوی معنوی را برای معنی پیچہ پیش می کند و خان آرزو در سراج ذکر این
 کردہ مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی اول است کہ ازین تنگہ ہا تختہ ہای صندوق و غیرہ ہم بر طریق استحکام
 بستہ می شود (ارو) لوہے یا پتیل کی پٹیاں جو مضبوطی کے لئے صندوق وغیرہ پر لگاتے ہیں۔
 (۳۵) بند بروزن چند بقول برہان و جہانگیری و ناصری و جامع قفل را گویند (انسداد) امان دوز را
 جہدی رسید کہ منسوخ شد رسم بند و کلید کہ (حکیم سعدی) کی بند جہانم آمد پدید کہ دار دہک
 بی بن کلید کہ خان آرزو در سراج ذکر این کردہ مؤلف عرض می کند کہ مجاز معنی اول است کہ از
 قفل ہم در صندوق و امثال آن بند می شود (ارو) قفل۔ مذکر۔ تالابند را قفل۔ غلقاق۔ قفل

(۷) بند بروزن چند بقول برہان و سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع و فدا فی معنی مکر و حیلہ و زرق و سالوسی (صاحب گلشن) ہمہ افسانہ و افسون بند است کہ بجان خواجہ کایہنا ریشخند است کہ (فردوسی) ہنادوم تر نام دستان زند کہ با تو پدر کرد دستان و بند کہ (استاد رودکی) ہمہ بہ تبیل و بند است بازی گشتن کہ شترنگ نوش میخ است روی ز را ندود کہ و خان آرزو در سراج ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ این ہم مجاز معنی اول است کہ انسان گرفتار و مقید می شود از مکر و حیلہ کسی (اردو) مکر بقول آصفیہ عربی۔ اسم مذکر۔ دھوکا و فریب دغا (اسیر) اہل دین کی اور خصلت طرز دنیا اور ہے کہ کران شیرون سے کب ہو سکتا ہے رو کاہ

(۸) بند بروزن چند بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع بمعنی عہد و پیمان و شرط را بخونید (حکیم فردوسی) ز بس بند و سوگند و ایمان تو کہ ہی نگذرم من ز پیمان تو کہ و خان آرزو در سراج ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض میکند کہ عہد و پیمان ہم سبب می شود این ہم مجاز معنی اول است (اردو) عہد بقول آصفیہ (عربی) اسم مذکر۔ قول۔ قرار۔ پیمان۔

(۹) بند بروزن چند بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع بمعنی غم و غصہ و محنت باشد (حکیم فردوسی) باید چنین تالاب ہیرند کہ ہمہ لب پر از باد دل پر ز بند و خان آرزو در سراج گوید کہ غالب کہ این مجاز باشد چہ غم و غصہ موجب گرفتگی دل است مؤلف عرض کند کہ با خان آرزو اتفاق داریم (اردو) غصہ۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ مذکر۔ دیکھو اور غم۔ بقولہ عربی۔ مذکر۔ اندوہ۔ رنج۔ محنت۔ بقولہ عربی۔ مؤنث۔ رنج۔ دکھ۔ زحمت۔ تکلیف۔ مشقت۔

(۱۰) بند بروزن چند بقول برہان و سروری و جہانگیری و ناصری و جامع و سراج بمعنی عقد و

(سیف اسفرنگی ۷) اسی قلمت بند روزگار کشادہ پر رای ترا دست اختیار کشادہ پر صاحب خدا
بندنی را متعلق بہمین معنی می کند مؤلف عرض کند کہ این ہم مجاز معنی اول است کہ تعلق دارد
بالبستن (اردو) عقد بقول آصفیہ (عربی) اسم مذکر گرہ گانٹہ بندہن۔ آپ ہی نے بند کے
دوسرے معنوں پر اس کا ذکر فرمایا ہے۔

(۱۰) بند بروزن چند بقول برہان و جہانگیری و ناصری و جامع و سراج یعنی جس (شیخ سعدی ۷)
چو یکبار رفتی و نشنیدی بند بدہ گوشمالش بزدان و بند پر مؤلف عرض کند کہ این ہم مجاز معنی
اول است و من وجہ با معنی سوم ہم تعلق دارد (اردو) قید بقول آصفیہ (عربی) مذکر بند
جس۔ آپ ہی نے بند کے چھٹے معنوں پر اس کا ذکر فرمایا ہے۔

(۱۱) بند بروزن چند بقول برہان و سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع و فدائی
سعدی کہ در پیش آب بند (مولوی معنوی ۷) کو در پستہ کند منع ز ہفتاد بلا چون کہ این
سیل بلا آواز بند گذشت (خواجہ آصفی ۷) چنین کز بند ہستی آستین بر چشم می گریم و بریل
قنائین بند را چشم کشایم و خان آرزو در سراج ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ انہم
مجاز معنی اول است کہ آب راحی بند (اردو) بند بقول آصفیہ فارسی اسم مذکر روک بند

(۱۲) بند بروزن چند بقول برہان و جہانگیری و ناصری و جامع یعنی خیال و مقام است مثل
آنکہ گویند فلان در بند آزار فلان است یا در بند سفر یعنی در خیال آزار فلان و در مقام ضرر حساب
سروری گوید کہ معنی محبت و خیال باشد (حافظ شیرازی ۷) حافظ و طیفہ تو دعا گفتن است و بس
و در بندان مباش کہ نشنیدی یا شنیدی (خواجہ آصفی ۷) نجات خود و خواہم آصفی تایاری خواہد

اسیر بندم و اغیار در بند تماشا میم و خان آرزو در سراج ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ این ہم متعلق بمعنی اول است (اردو) خیال بقول آصفیہ عربی۔ مذکر تصور۔

(۱۳) بند بروزن چند بقول برہان و جہانگیری و ناصری و جامع بمعنی کمر بند و میان بند (ضیاء الدین فارسی) رکک و دست تودر دست ملک و دین محبت و جگر شکاف چوتیغ و گہر کار چو بند و خان آرزو در سراج گوید کہ بمعنی دوال است مثل کمر بند و بندہ شیر و سپر مؤلف عرض کند کہ مقصودش جڑین نباشد کہ آنچہ بعض محققین بر معنی نوزدہم این را مخلوط کردہ اند و درست نباشد و ما با خان آرزو و اتفاق داریم و این ہم متعلق بمعنی اول است کہ کمر ہم بستہ می شود از کمر بند (اردو) کمر بند۔ مذکر دیکھو برونہ کے دوسرے معنی۔

(۱۴) بند بروزن چند بقول برہان و سروری و جہانگیری و ناصری و جامع ریسمان و طذاب را گویند (مولوی معنوی) باز فرورخت عشق از در دیوار من کہ باز بدترید بنداشتہ کین در من و صاحب رشیدی بند اسپ و استر را داخل میں معنی کردہ۔ خان آرزو در سراج ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ این ہم مجاز معنی اول است (اردو) رستی۔ یونٹ۔ صاحب آصفیہ نے بند کے پانچویں معنوں پر بندہ من کا ذکر کیا ہے۔

(۱۵) بند بروزن چند بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع بمعنی بند ترجیع و ترکیب و آن بتی باشد کہ شعر اجداز چند بیت بر دلیف و قافیہ دیگر بیاورند۔ صاحب سروری ہم ذکر این کردہ (ممن تاثیر) دل من بند ترجیع محبت می تواند شد کہ چندین جایش از یاد و گلیہا منقطع دارم و خان آرزو در سراج ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ این ہم مجاز معنی اول است (اردو)

بند بقول آصفیہ - فارسی - مذکر وہ چند اشعار جن کے بعد ایک گرہ لگائی جاسے جیسے خمس کا بند پس سچا
(۱۶) بند بروزن چند بقول برہان و جہانگیری و جامع رہن و گرو راگویند - خان آرزو در سراج ہم
ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ این ہم مجاز معنی اول و من وجہ متعلق با معنی نہم کہ گذشت (اردو)
رہن بقول آصفیہ - عربی - مذکر گرہ - بند کہ - گروی -

(۱۷) بند بروزن چند بقول برہان و سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع و فدائی حیلہ و فن
کشتی گیری را نامند (گلستان سعدی) یکی در صفت کشتی گرفتن بر سر آمدہ بود چنانچہ درین علم سید شہت
بند فاخرہ داشتی (سراج الدین راجی در صفت پہلوان کشتی گیری) از ان پیروفاقدہ بس جوانان
کو بہ بند بند ہائیش پہلوانان (فردوسی) نہاد دم تر نام داستان زندہ کہ با تو پد کر و داستان بند
و بہار گوید کہ قند بفا مبدل این است - خان آرزو در سراج ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ
این ہم مجاز معنی اول است (اردو) بند بقول آصفیہ - فارسی - مذکر - دالو - پیچ -

(۱۸) بند بروزن چند بقول برہان و سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع و سراج جفت
گاوی را گویند کہ بختہ زراعت کردن و گردون و ارا بہ را ندن با ہم بدارند (ناصری) زمین
گرت ہست یک بند گاوی زمین را بر دہر رقت بگاوی مؤلف عرض کند کہ این ہم مجاز معنی اول
است (اردو) بیلون کی جوڑی - موٹ -

(۱۹) بند بروزن چند بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و ناصری و طومار کاغذ باشد و ہر دہ دستہ از
کاغذ را تیر یک بندی گویند (ناصری) بند طومار برآمودہ بلو لودادی کہ بچو من بندہ کہ نشاختہ
لو لوز خرف کہ صاحب جامع فرماید کہ درین روز ہا ہریت دستہ کاغذ را گویند - خان آرزو در سراج

برہان شفق مؤلف عرض کند کہ این مجاز معنی اول است (اردو) کاغذ کی رحیم بن مین ۲۰ دتے ہوئے ہیں
(۲۸) بند بروزن چند بقول برہان و جہانگیری و جامع معنی پس گرفتن آنچہ غنیم بردہ باشد و آنچہ از
غنیم در دارالحرب گیرند۔ خان آرزو در سراج بذکر این گوید کہ این خود حقیقت ظاہری شود مؤلف
عرض کند کہ بل این را تعلق مجاز با معنی اول نباشد بلکہ اسم جامد فارسی زبان می نماید (اردو) لوٹ
کا وہ مال جو دشمن سے واپس لین۔ مذکر۔

(۲۹) بند بروزن چند بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع جمیع بند ہا را گویند بچو بند کار و
و بند شمشیر و بند چاقو و بند تبا و بند تبا و امثال آن (امیر خسرو) ز نہار کہ آن بند قبا چست بند
کرنار کشی بخیہ بر اندام بر آید ہو (محسن تاثیر) فسون شیوہ قطع تعلق کر دغیم ہو اسیر جو بہ مردانگی چون
بند شمشیر ہو (و اے) ہمت مردانہ خواہد دعوی مردانگی ہو بند شمشیر زار سنگ است تیغ کوہ را کہ ہو
عرض کند کہ از بند شمشیر و بند کار و بند مراد نیست کہ بدان شمشیر و چاقو را متعلق کنند کہ ذکر شمشیر
سیر دہم گذشت بلکہ بندی کہ با شمشیر و نیام و چاقو و نیامش متعلق باشد و این معنی ہم مجاز معنی اول
است (اردو) بند بقول آصفیہ۔ فارسی اسم مذکر۔ تنی۔ وہ ڈور یا پتلا سلاہو افیئہ جس سے انگڑیا
وغیرہ باندھتے ہیں یا وہ ڈوری جس کا تعلق تلوار یا چہری کے میان کے ساتھ ہوتا ہے جس کی وجہ سے
تلوار یا چہری میان سے خود بخود باہر نہیں ہوتی۔ مؤنث۔ مؤلف۔

(۳۰) بند بروزن چند بقول برہان و سروری و جامع نام و لایقیت۔ خان آرزو در سراج گوید کہ
نام شہری گفتہ اند و لیکن شہور (در بند) است و آن نام مخصوص شہری نیست مؤلف عرض کند کہ
اگر (در بند) نام شہری باشد لازم نمی آید کہ بند نام ولایتی نباشد قول سروری و جامع کہ صاحبان

زبانند برای تحقیق فارسی زبان اعتبار را شاید خان آرزو منصب آن نداشت که با وجود هندی‌ترازی از جغرافیای قدیم عجم که بدست مانیت خلاف شان حرف زند (اردو) ایک ولایت کا نام بند تھا جو فارس میں واقع تھی افسوس ہے کہ محققین فارسی نے اسکی تعریف محل پر اکتفا کی۔ نوٹ۔

(۲۳) بند بروزن چند بقول برہان و سروری و جامع بمعنی طمع و توقع۔ خان آرزو در سراج گوید کہ غالب کہ اینہم مجاز باشند کہ راجع بمعنی خیال است مؤلف عرض کند کہ اتفاق داریم با خان (اردو) طمع بقول آصفیہ عربی۔ اسم نوٹ۔ حرص۔ لالچ۔

(۲۴) بند بروزن چند بقول برہان غلیوج باشند و آن پرندہ ایست معروف صاحب جامع گوید کہ مرغ زغن و غلیو اثر نام است۔ خان آرزو در سراج گوید کہ صحیح بدین معنی بہ بای فارسی است چنانکہ رشیدی گفتہ مؤلف عرض کند کہ این اسم جامد فارسی زبان می نماید و با معنی اول پہنچ تعلق مجاز ندارد و اگر پند بہ بای فارسی بہ ہمین معنی باشد لازم نمی آید کہ این را مبذل آن یا آن را مبذل این نگوییم قول صاحب جامع کہ محقق اہل زبانست معتبر تر از خان آرزو است بالجملہ این را مبذل پند و انیم کہ بای فارسی ہو خدہ بدل می شود چنانکہ تپ و تب (اردو) دیکھو پند۔

(۲۵) بند بروزن چند بقول سروری بمعنی فاعل و امر بستن (علی فرقہ دی) چند بای بکینہ دشمن بند کچہ دل دشمن بہ بند احسان بند کچہ صاحب ناصری می فرماید کہ بمعنی بندندہ ہم چنانکہ نقشبند خان آرزو در سراج می فرماید کہ امر از بستن و بمعنی بستہ شدہ نیز مثل پابند و دبند مؤلف عرض کند کہ در امر حاضر بودن این شکی نیست ولیکن با مصدر بستن هیچ تعلق ندارد بلکہ امر حاضر مصدر بندیدن است و برآ مصدر بستن امرش بس باشد ولیکن فارسیان استعمالش ترک کرده اند و امر بندیدن بہ زبان دارند

و آنچه بعض محققین این را بمعنی فاعل و مفعول می دانند سندی خورد و اند و امثال شان اسم فاعل و مفعول ترکیبی است که آن را مجرد با لفظ بنده پیچ تعلق نیست بمعنی فاعلی و مفعولی بدون ترکیب اسمی با امر حاضر پیدائی شود (اردو) بندیدن کے تمام معنوں کا امر حاضر۔

(۲۶) بند بر وزن چند بمعنی زمین و آبادی هم آمده چنانکه در ملحقات این (بنداب) می آید و بدین معنی این را اسم جامد دانیم و عجیب نیست که معنی (بست و دوم) مجاز این باشد (اردو) زمین - آبادی بنوشت

بند آهمن استعمال - بزنجیر آهمنی را گویند متعلق به گذشت و این معنی را با (بنداب) پیچ تعلق نیست بدین معنی سوم بند که بجایش گذشت (انوری ۵) کنز سدا استعمال اعتبار انشاید معاصرین عجم بر زبان این دست وی چو دشمن دستور بدیت پیکر پای تاهم و محققین فارسی زبان هم ازین ساکت (اردو) همه در بند آهمن است (اردو) آهمنی بزنجیر بنوشت (۱) جزیره - مذکر و کھوار بوجینا کے دوسرے معنے۔

بنداب استعمال - بقول اندکجواله فرنگ فرنگ (۲) و کھوبند کے دوسرے معنے۔
بالفتح (۱) بمعنی جزیره و (۲) بمعنی بند و مفصل بنوشت
معنی کند که معنی اول متعلق است بمعنی بست و ششم
بند که بجایش گذشت و اصل این (بنداب) بود بمعنی
زمینی که از آب بر آید یا آبادی که میان آب است
(مرکب اضافی) ولیکن کثرت استعمال مدوده بدین
شد بمصوره و معنی دوم پیچ و نتیجه بی غوری محقق
بند از او است مطلق بند بر معنی و دوش بمعنی فصل

بند از او است مطلق بند بر معنی و دوش بمعنی فصل بند از او بقول برهان بضم اول (۱) بر وزن و معنی

(۶۵۵۳)

(۶۵۵۴)

بنیاد و پیشانی و اصل هر چیز صاحب ناصری بذر معنی با هم ذکر این کرده اند صاحب رشیدی گوید که بنده گوید که این بنیاد هم گویند که می آید صاحب جامع شفق با مراد است و آریسته فرماید که (۲) گنجور و خراچی بریان - صاحب مؤید بذر معنی بالا فرماید که قیل بن دیو را گویند چه او اصول خانه داری را می فطت خان آرزو در سراج بذر معنی دوم تند کرده بالافرمای کند - صاحب ناصری میفرماید که صاحب مکننت که این اصلی ندارد ولیکن بنیاد بلام بدین معنی می آید و مایه را نام است که کیسه دار و خانه داری باشد مؤلف عرض کند که بچاره خان آرزو از موضوع و در حقیقت بنده دار بوده و (۳) بمعنی بزرگ باشد خویخیر است و می داند که بنیاد اصل است و بنیاد و بنیاد سر و سر هم (سنائی ۴) در بن چاه دان سر سبز هر دو مبتداش که تخمانی به دال مجله و لام بدل می شود و بر سر دار بین تن بنده را و فرماید که (۴) نامشمار چنانکه روینگ و روزنگ و نای و نال و معنی دوم که نامش خواجه کمال الدین بداح صاحب ابن عباد مجاز آن و بر اعتماد صاحبان ناصری و جامع که هر دو مجد الدوله که بزبان پارسی و عربی و دیلمی شعر می گوشت این زبانند بهر دو معنی اسم جامع فارسی زبان دانیم (طهیر الدین فارابی ۵) شعر بنده را که گفتم بحقیقت (اردو) (۱) بنیاد - بنوشتد و کیهو اساس (۲) پیشانی است که حقیقت چو به بینی بود آن پنداری که در نهان خانه طبع به تماشا بنگر که تا زهر ز اوی بندار اقبال بریان (۱) بالضم کیمیه دار و خانه عرض و هم بنداری و فرماید که (۵) بمعنی کار و صاحب تجل و مکننت (ناصر خسرو ۶) بر سر گنجیکه ساری تجارت هم که قنداق گویند و بنده را سرب یزدان و در دل احمد نهاد و جز علی گنجور نی و خبر علی کرده اند - صاحب جامع بذر معنی اول و چهارم بنده آریست و صاحبان سروری و جهانگیری و مؤید میفرماید که (۷) بمعنی گران فروش هم و صاحب

بدین معنی همنامش - صاحب بحر ذکر معنی اول و دوم که هر دو صفت گنجور است که در تجارت ارزان هم بفروشد
 و ششم کردی خان آرزو در سراج می طراز که اصل می دهد و گران هم و معنی هفتم خلاف قیاس که جمعی را بدین
 معنی صاحب رخت است و بمجازه یعنی صاحب کنت نام موسوم کردن متقاضی سزا استعمال است و قول
 و تجمل و بذکر معنی چهارم گوید که قوسی یعنی ده جمعی که خان آرزو بخواجه قوسی بدون شایده سزا تسلیم نمی کنیم
 سزا نگارند نوشته زکبه بردارش بهار بر معنی اول قیاس غالب آنست که جماعت بندار را در کتابی سزا
 به دو هم قایم (ظهوری) بکفش بحر و ابرنازیدند که ده باشد و بدون غور و تعمق معنی هفتم را قایم کرد
 این سر آمدند آن دیگر بنادر با صاحب هفت یک (ار و و) (۱) مالدار صاحب کنت - دولت مند (۲)
 معنی اول و ششم اینقدر اضافه کند که (۸) ارزان خزانه دار غیر انجی - مذکر (۳) بزرگ - سردار (۴)
 فروش را هم گویند و صاحب برهان همنامش مؤلفه یک شاعر عجم کا تخلص بنادر تها جو کمال الدین به سزا
 عرض کند که بته بقول برهان هفتم اول و فتح ثانی تها (۵) تاجرون کا کاروان سزا یعنی تجارت کا مقام
 اسباب و رخت خانه و املاک و دکان و خانه و مذکر (۶) گران فروش - همگی بیچ و الواء مالدار و
 مکان را گویند پس بترکیبش در اسم فاعل ترکیبی با کی یک جماعت - مؤنث (۷) ارزان فروش سزا بیچ و
 آخره حذف شد و معنی لفظی این مطلقا صاحب غنا بنادر باب اسطلاح - بقول بهار با صاف - نوعی
 و تجمل و کنت و قابض دولت و معنی دوم و سوم از گنج که سخنگان کنند و آسپهان بود که ریسمانی
 مجاز آن و بمعنی چهارم تخلص باشد نام و معنی پنجم بر هر دو بند پای کسی سزا سر ریسمان را از جای بلند
 را هم تسلیم کنیم که کاروان سزای تجار هم رخت و فرومی بلند بعد از آنکه از شاخ یا چوبی گزرا نید و باشند
 اسباب دارد و معنی ششم و ششم متعلق به معنی دوم همان سر ریسمان را بدست این شخص می دهند و این

<p>مرد معق در میان آسمان و زمین اگر سر رسیان را رہتا ہے تو اُن لکھنے کی آفت میں مبتلا رہتا ہے۔</p>	<p>رہا می کند سرش بر زمین میخورد و اگر از دست نگاه</p>
<p>میدارد و از نگاهداشتن آن عاجز و بی تاب می شود</p>	<p>بند از زبان کیسه کشودن مصدر اصطلاحی</p>
<p>و باین طریق مضحکہ برپا می کنند (ابو البرکات بنیرع) عادت است که بند کیسه بہا وقت می کشند کہ وقت</p>	<p>بفرماید فلک را بند از باب کہ صاحبان اند و بخر نقل نگارند و صرف پول باشد از همین عادت این مصدر اصطلاحی</p>
<p>مؤلف عرض کند کہ بہا تعریفی کہ کردہ است از بند</p>	<p>بریل کنایہ قائم شد و موافق قیاس است (اردو)</p>
<p>ابو البرکات صراحتاً پدافیت و محققین اہل زبان این</p>	<p>روپیہ خرج کرنا۔ دکن میں کہتے ہیں (تہذیب خانہ لکھنؤ)</p>
<p>اصطلاح را ترک کردہ اند و معاصرین عجم بر زبان نذرند</p>	<p>بند افتادون بر زبان استعمال یعنی افتادون</p>
<p>اگرچہ بند و رینجا یعنی رسن است کہ بجایش گذشت و لیکن</p>	<p>معنی این اصطلاح قابل نظر است و ما از تحقیق فرید قاضی</p>
<p>سعدی این اصطلاح قابل نظر است و ما از تحقیق فرید قاضی</p>	<p>(اردو) فارسیوں نے (بند از باب) اس رستی کو کہا ہے</p>
<p>جو مسخرے کسی شخص کے دونوں پاؤں میں باندھ کر</p>	<p>ہمیں یک مصدر پیدا است کہ قائم کردہ ایم</p>
<p>شاخ درخت یا نات پر اُن لگا دیتے ہیں اور اس</p>	<p>رستی کے سرے کو اُسی پچارے کے ہاتھ میں دیدیتے</p>
<p>ہیں وہ عجب مصیبت میں رہتا ہے اگر اس سرے کو</p>	<p>بند بر زبان افتد بخفی نہا کہ بند یعنی قفل یعنی بخش گذشت</p>
<p>چھوڑ دیتا ہے تو اس کا سر زمین پر گرتا ہے اور تھکتا</p>	<p>(اردو) زبان پر قفل پڑتا ہے۔ بات نہ کر سکتا۔</p>
<p>بنداق بقول اند بجا الہ فرنگ فرنگ بالفتح نوعی از کلہای است کہ آن را قفلند و در زمین</p>	<p>بنداق بقول اند بجا الہ فرنگ فرنگ بالفتح نوعی از کلہای است کہ آن را قفلند و در زمین</p>

بر سر نہند مؤلف عرض کند کہ وضع لغت ترکی را ماند ولیکن محققین ترکی زبان ازین ساکت و دیگر محققین فارسی زبان ہم این را ترک کردہ اند و معاصرین عجم ہم ازین بخیبر شتاق سند استعمال می باشیم و اگر بدست آید تو انیم این را اسم جامد فارسی زبان گوئیم (اردو) قلندرون کی ایک ٹوپی جسکو فاریو بنذاق کہا ہے۔ نوٹ۔

<p>بن دامن اصطلاح۔ بقول طحقات برہان (۱) کنایہ از اسفل دامن و (۲) زمین۔ بہا ہم ذکر این کردہ (سنائی) اسی سنائی جہدکن تا بہر سلطان ضمیر از گریبان تاج سازی وز بن دامن سریر و صاحبان بھر و نوید و اندہم این آوردہ اند و صاحب ہفت برہمنی اول قانع مؤلف عرض کند کہ بالضم باشد۔ مرکب اضافی و موافق قیاس (اردو) (۱) دامن کی کور۔ نوٹ۔ (۲) زمین۔ نوٹ۔</p>	<p>معنی آوردہ (خاقانی) بن دامن شہستان کن شہر آنکہ ہر روزی و بساطی سازی از رخسار و جاربلی از مژگانش و شایخ خاقانی درین شعر بن دامن شہستان کردن) را بمعنی دوم گرفته و ذوق این را متعلق بمعنی اول می کند قاتل مؤلف عرض کند کہ (بن دامن) بمعنی زمین گذشت پس معنی اول موافق قیاس است و معنی دوم البتہ موافق قیاس نیست و بدون مشاہدہ سند دیگر تسلیم نہ کنیم کہ محققین اہل زبان اعنی سروری و جامع و نامری ازین</p>
<p>بن دامن شہستان کردن مصدر اصطلاحی باضم قبول طحقات برہان یعنی (۱) زمین را خوابانیدن خود ساختن و (۲) مراقبہ رفتن صاحب ہفت ہم ذکر این کردہ و صاحب نوید امر حاضرین را بہر دو گردن ہکا کہ حضوری دل سے خدا کا دہمیان کرنا</p>	<p>ساکت اند و معاصرین عجم ہر زبان ندارند باوجود این اگر موافق قیاس می بود یعنی نبود (اردو) (۱) زمین پر سونا۔ زمین کو اپنا بچھونا بنانا (۲) مراقبہ کرنا۔</p>

صاحب آصفیہ نے صرف مراقبہ کا ذکر کیا ہے اور مصداق ترک
 بندامیر اصطلاح بقول برہان بندیت درج اولیٰ انی کت گویند (اردو) (بندامیر) فارسی میں
 شیراز کہ در زمان عضد الدولہ دلیلی امیر نام شخصی ایک انی کت کا نام ہے جو ایک بڑی تدی میں
 با مراد ساخت و بعضی گویند مرد سافری بود امیر نام امیر عضد الدولہ کے عہد میں قائم ہوا ہے۔ مذکور
 بار اوہ خود این بند را بست صاحب سروری بزرگ صاحب آصفیہ اور امیر نے انی کت کا ذکر نہیں
 این عہد عضد الدولہ را تسلیم می کند و بنی این را کیا دکن میں انی کت اس کتہ اور بند کا نام جو
 منسوب بسافر امیر نام می فرماید صاحب رشیدی تفصیل جو بڑی تدیوں میں جن کی روانی آب میں زیادہ
 این قدر اضافہ کند کہ مصارف این را عضد الدولہ زور نہواس غرض سے بناتے ہیں کہ پانی کی سطح
 ادا کر دے صاحب ناصری می فرماید کہ در فارس بند اس کے ذریعہ سے بلند ہوا اور بلند زمینات کی
 معروف کہ برود و عظیم بہت است و این را از بناہا کاشتکاری میں بذریعہ نہر آب پاشی ہو سکے۔
 امیر عضد الدولہ خیال می کند خان آرزو در سراج بند انگشت استعمال بقول صاحب روزنامہ
 بجوالہ ابراہیمی و قومی گوید کہ آن بندیت در اکا بجوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار گرہ انگشت
 مر وشت کہ برود گر بہتہ دانی این بند امیر عضد الدولہ را گویند مؤلف عرض کند کہ درین لفظ بند
 دلیلی است مؤلف عرض کند کہ مرکب اضافی و از بمعنی دوم اوست کہ بجایش گذشت و بہا ہم
 امیر اشارہ بسوی امیر عضد الدولہ و از بند بند ذکر این بذیل بند کردہ مرکب اضافی است
 آب مراد است کہ برای بندی سطح آب در رود ہا و بس (اردو) بند انگشت اردو میں بھی پتھر
 کلان و کم قوت می بندند تا بسید آن ذریعہ نہر آب فارسی کہہ سکتے ہیں۔ پور بقول آصفیہ ہند

<p>ناصر الدین شاہ قاجار بازی کردن بر سر صاب روز نامہ ہم ذکر این کرده گوید کہ رقصیدن بر سر صاحب لمحات بر بان می فرماید کہ ریمان بازی گویند صاحبان بحر و مہفت و مؤید و بہار ہمنہا مؤلف عرض می کند کہ قلب اصناف بازی بند بر معنی چہار و ہفت گذشت موافق قیاس است و بند معنی رسن بر معنی چہار و ہفت گذشت و این (اردو) نہ بقول آصفیہ ہندی اسم مذکر بازیگر رسن باز۔ دار باز۔ قلاباز وہ لوگ جو بجا کر بانس اور رستی پر چڑھ کر تماشا کرتے ہیں جنکو دکن میں گاڑوڑی بھی کہتے ہیں۔</p>	<p>اسم نونٹ۔ بند انگشت۔ انگلی کا جوڑا اٹھل۔ بند باز اصطلاح بقول رہنما کوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار و بقول بول چال کوالہ معاصرین عجم بازیگر و رسن بازی اگرچہ مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است و بند معنی رسن بر معنی چہار و ہفت گذشت موافق قیاس است و بند معنی رسن (اردو) نہ بقول آصفیہ ہندی اسم مذکر بازیگر رسن باز۔ دار باز۔ قلاباز وہ لوگ جو بجا کر بانس اور رستی پر چڑھ کر تماشا کرتے ہیں جنکو دکن میں گاڑوڑی بھی کہتے ہیں۔</p>
<p>بند باز کردن استعمال بقول بہار و اند مقابل بند بخت یعنی کشادہ بند (صاب) س جو بہر گمانہ این تیغ را در کار نیست و بندی از چین حسین ہر خطہ برابر و منہ و صاحب بحر ہما مؤلف عرض کند کہ بند و پنج متعلق بمعنی نہم اوست یعنی گرہ و این کنایہ باشد از ناخو شدن کہ گرہ در ابرو در عالم ناخوشی می آید (اردو) ابرو میں گرہ ڈالنا ناخوش ہونا</p>	<p>بند باز کردن استعمال بقول بہار و اند مقابل بند بخت یعنی کشادہ بند (صاب) س جو بہر گمانہ این تیغ را در کار نیست و بندی از چین حسین ہر خطہ برابر و منہ و صاحب بحر ہما مؤلف عرض کند کہ بند و پنج متعلق بمعنی نہم اوست یعنی گرہ و این کنایہ باشد از ناخو شدن کہ گرہ در ابرو در عالم ناخوشی می آید (اردو) ابرو میں گرہ ڈالنا ناخوش ہونا</p>

<p>بند بر بند استعمال۔ بقول اند معنی سپہم و بول</p>	<p>بند بر خاستن از چیزی مصدر اصطلاحی</p>
<p>بہار گوید کہ این از اہل زبان بہ تحقیق پیوستہ مؤلف عرض کند کہ این مخصوص برای چیزی باشد کہ متعلق دارد بابتہ مثلاً گویند بند بر بند قبا و خیمہ یعنی سپہم قبا و خیمہ و منی توان گفت کہ بند بر بند این کار کردیم یعنی سپہم این کار کردیم۔ محقق ہندو از زراکت استعمال نفہید تا صراحت این نکرد (اردو) پے در پے پیالے کہہ سکتے ہیں۔ لگاتار۔ دیکھو ملا فاصلہ۔</p>	<p>بقول بحر وہا کہ نایہ از دور شدن بند از این چیز (صائب ۵) روز و شب چون خونیاں و ام ہا تا مراند خوشی از زبان بر تفت دو خیمہ یعنی سپہم قبا و خیمہ و منی توان گفت کہ بند بر بند این کار کردیم یعنی سپہم این کار کردیم۔ محقق ہندو از زراکت استعمال نفہید تا صراحت این نکرد (اردو) پے در پے پیالے کہہ سکتے ہیں۔ لگاتار۔ دیکھو ملا فاصلہ۔</p>
<p>بند بر پانہا و ن استعمال۔ یعنی زنجیر بر پای</p>	<p>دور ہونا۔ گویائی کی طاقت حاصل ہونا۔</p>
<p>نہا دن و مقید کہ دن است کہ بند یعنی زنجیر بر پائی</p>	<p>بند بر داشتن از چیزی مصدر اصطلاحی</p>
<p>گذشت (ظہوری ۵) کہ بند نگاہ آہو چشم بند بر پای دل نہاد و گذشت پ (ول ۵) بائیدی عرض کند کہ متعلق معنی پیچ بند است کہ بجائش گذ کہ شاید وصل را بندی ہم بر پایا ز تشک آرزو بر کناہ اند و دور گردن قفل از چیزی (رفیع قزوینی چہرہ ام زنجیر می غلط پ (ول ۵) امید وصل ۵) از زبانم قامت او بند بردار و کہ لال پ جانان بندی نہادہ بر پایا اسی وای گرنودی فکر در قیامت جابر از تقریر تو اند شدن و دور گردن محال مردم پ (اردو) پانوں میں زنجیر لٹا دینا کہہ سکتے ہیں۔</p>	<p>گذشت (ظہوری ۵) کہ بند نگاہ آہو چشم بند بر پای دل نہاد و گذشت پ (ول ۵) بائیدی عرض کند کہ متعلق معنی پیچ بند است کہ بجائش گذ کہ شاید وصل را بندی ہم بر پایا ز تشک آرزو بر کناہ اند و دور گردن قفل از چیزی (رفیع قزوینی چہرہ ام زنجیر می غلط پ (ول ۵) امید وصل ۵) از زبانم قامت او بند بردار و کہ لال پ جانان بندی نہادہ بر پایا اسی وای گرنودی فکر در قیامت جابر از تقریر تو اند شدن و دور گردن محال مردم پ (اردو) پانوں میں زنجیر لٹا دینا کہہ سکتے ہیں۔</p>

چارہ دید آن خردمند شاہ پد کہ بردار دآن بند
 از بند گاہ پد (ظہوری ۵) دلش جمعیت از
 دل بند برداشت پد کہ زلفش از گروہ ہا کوچہ بند
 است پد مخفی مباد کہ از سدر فیج بند برداشتن
 از زبان بمعنی قوت گویائی دادن پیدا است و از زخو نیست این چاشنی نیکو را پد و ران لب ہما
 سند نظامی برداشتن بند از بند گاہ بمعنی دور کہ بستہ است بندی پد (سلاک قزوینی ۵) خور
 کردن زنجیر از دست و پا و پچنین برداشتن فریب چاک گریبان نمی خورند پد تا چند برقیای پد
 بند از دل بمعنی دل را بی قید گردانیدن و بند بست پد (لوفہ ۵) دل ز زلفش مشک
 آزادی بخشیدن (ارو ۵) کسی چیز سے قفل
 نکال دینا جیسے زبان سے قفل نکال دینا گویائی (میر نجات ۵) سر سودای جانان نیست دل را از
 کی قوت عطا کرنا کسی چیز سے زنجیر نکال دینا جیسے پریشانی پد مگر با صد فزون بند دبان زلف دو تابند
 ہاتھ پاؤں اور دل سے زنجیر دور کرنا۔ رہا پد و فرماید کہ (۲) پیوند کردن نیز (طالب آملی) قوت
 بخشا۔ قید سے نجات دینا۔
 (۱۱۵۴) بند بریدن مصدر اصطلاحی۔ دور کردن کا سہائش بند بستہ پد صاحب بحر مہربانش و بہار
 شدن بند باشد و بس (ظہوری ۵) نگہ کند گوید کہ (۳) مقابل بند کشادن است و (۴) بہر
 رسائیت در شکار گمش پد بہیچ تیغ نہ بریدہ تیغ و فریب چیزی از کسی گرفتن و (۵) بقرض دوام
 بند آنجا پد (ارو ۵) بند دور کرنا۔ دور ہونا۔ سدن و (۶) سدن چیزی با ہرام از کسی و (۷)

پیوند کردن موی شیشه و چینی و امثال آن و بسند
 این همان سند طالب آملی پیش می کند که بر معنی دوم
 گذشت و ذکر معنی اول هم کرده مؤلف عرض کرده بهار هم خبر می دهد از بی غوریش که کلام
 کند که بند یعنی طمع و توقع بر معنی بست و توش طالب آملی را بسندش پیش کرده و حقیقت آن به تصنیف
 گذشت پس معنی اول متعلق بدان باشد و معنی دوم
 متعلق بر معنی چهارم بند است که تنگ آهنی باشد بر آ
 استحکام - و ارسته سکندری خورد که معنی دوم از قائم کرنا (۳) قبا و غیره که بند باند هناد (۴) مکر و
 کلام طالب آملی پیدا کرد و شاعر گوید که سم آتش فریب کرنا ده (۵) عهد و پیمان کرنا (۶) زن کرنا -
 را ضرورت فعل بندی نباشد و کاسه های سم او (۷) و کمی و معنی دوم -

بند بستن اصطلاح بقول بهار یعنی میهم و فرما
 استحکام ندارد و معنی سوم بیان کرده بهار متعلق که از اهل زبان تحقیق پیوسته مؤلف عرض کند
 بر معنی بست و یکیم بند است و معنی چهارم بیان کرده که سوتیان عجم با او بند بسته باشند اصلا بدین معنی
 درست نیست که بند بستن یعنی مکر و فریب کردن با نیامده و قیاس هم نمی خواهد و هیچ معنی اصطلاحی غیر
 کسی است نه چیزی از فریب گرفتن و این متعلق بر معنی قیاس نباشد (بند بستن) مرکب توصیفی است یعنی
 ششم لفظ بند است و معنی پنجم و ششم بیان کرده بهار که آبی که بند باشد متعلق بر معنی یازدهم لفظ بند -
 بدون سند تسلیم نکنیم و مجرد بیانش اعتبار را نشاید بلکه بدون سند استعمال این معنی را تسلیم نمی کنیم (ارو) بند بستن
 بند بستن یعنی عهد و پیمان کردن و زن و مکر و نمودن بند بستن - مذکر -

(۵۸۵۸)

<p>بند بند اصطلاح - یعنی هر یک فصل (صائب ۵) دانیم که نظر بر نازکی بدن معشوق عاشق مفصل او قبا چون فی زمانه نیست تپی بندند ما آه از نفس زیاده را پاره کرده است تا بر بدن نازکش گران نیفتد و کشد در دند ما (ار ۲۰) هر یک جوهر فصل از دیگر هم نتوان یعنی قبا یار از نازکی نبش شوق</p> <p>بند بودن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر ادویه پاره بند کرده است که سرایای یار را این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی از نازکش پاره بند قبا خیال می کند و الاخر لطیف</p> <p>بند بودن است متعلق به معنی دهم بند که گذشت - من الاول پس مصدر</p>	<p>بند پاره کردن اصطلاح - تا چند با فنون جهان بند توان بود و دریم درین گفته سراج چنان بود و (ار ۲۰) نیست تحقق بانام دشان حاطب الدلیل است که از قید جوانه نقید جوانه - معنی اصطلاح هم سکوت می و زرد و اشعار سخن پنج</p> <p>بند پاره ساختن مصدر اصطلاحی - بگسستن و پاره کردن می نگار و سخن فیه را بر حقیقت جویان می پاره بند و بند درینجا یعنی بست و کشش که گذشت چهار (ار ۲۰) (ار ۲۰) بند کو تو زنا -</p>
<p>و اگر این با مصدر کردن کرده از معنی ساکت (بند پاره کردن) استعمال - صاحب فرنگ فدا می که از قاسم شهدی (۵) تا شود آئینه جای صورت حواله و پاره سازد بند برقع شوخی تمثال او و مؤلف عرض می کند که بند معنی شرط نیامده بلکه و سبب دیگرش از کلام صائب است (۵) بر معنی هفت مش معنی عهد و پیمان گذشت پس (بند پیمان) دیوانه بند پاره کرده است از نازکی بدن قبا و (بند عهد) معنی بستگی عهد باشد شرط عهد - فایز</p> <p>و با بحد که بر معنی شعر غور کرده ایم مقصود شاعر عربین زبان خود را خوب می دانند ولیکن در تعریف</p>	<p>بند پاره کردن کرده از معنی ساکت (بند پاره کردن) استعمال - صاحب فرنگ فدا می که از قاسم شهدی (۵) تا شود آئینه جای صورت حواله و پاره سازد بند برقع شوخی تمثال او و مؤلف عرض می کند که بند معنی شرط نیامده بلکه و سبب دیگرش از کلام صائب است (۵) بر معنی هفت مش معنی عهد و پیمان گذشت پس (بند پیمان) دیوانه بند پاره کرده است از نازکی بدن قبا و (بند عهد) معنی بستگی عهد باشد شرط عهد - فایز</p> <p>و با بحد که بر معنی شعر غور کرده ایم مقصود شاعر عربین زبان خود را خوب می دانند ولیکن در تعریف</p>

(۲) عشق و محبت۔ مذکر (عشق مذکر) (محبت مؤنث)	مؤلف عرض کند کہ بند درینجا بمعنی دہم است
(۳) خیال جان سے وہ خیال مراد ہے جو انسان میں پیدا ہو۔ مذکر۔	و قلب اصناف خانہ بند است کہ زندان دنیا بند باشد (اردو) قید خانہ مجس۔ مذکر کچھو
بند جان کشیدن مصدر اصطلاحی بقول	اسیر خانہ
بحر بمعنی عاشق شدن و محنت عاشقی کشیدن صاحب	بند خانہ فی اصطلاح بقول بحر و بہار محالہ
ملقات برہان ہم این را آورده مؤلف عرض کند	در میان ہر دو گرہ نیشکر کہ آن را در عرف
کہ بند درینجا متعلق بمعنی ہنتمش باشد کہ غم و غصہ و	ہند پوری خوانند (صائب ۷) حدیث تلخ
محنت است موافق قیاس (اردو) عاشق ہونا	بند خانہ فی صبر و شکر گریں
عاشقی کی تکلیف سہنا۔	مؤلف عرض کند کہ بند خانہ بمعنی زندان بجائیں
بند خانہ اصطلاح بقول بحر و بہار بمعنی زندان گذشت	و چون اصناف آن بسوی فی کردند کنایہ می گویند
باشد کہ ترجمہ آن در عربی سجن است (صائب ۷) فی حاصل می شود و بند بمعنی عقد و گرہ ہم بمعنی ہنتمش	و حسی نداشت پای گریز از کند عشق پداور بہ بند گذشت پس این موافق قیاس است (اردو) پوری بقول
خانہ پیران گذشتیم پدا (میر خسرو ۷) این گنبد بلند آصفیہ ہندی اسم مؤنث بانس گئے وغیرہ کا وہ	عجب بند خانہ ایست پدا بہر زندگان غریب آشیانہ آ
حصہ جو دو گرہ ہون کے بیچ میں ہوتا ہے۔	
بندخت بقول برہان بضم اول و ثالث و سکون ثانی و حامی نقطہ دار و فوقانی بمعنی چہرہ و رو	
مساجبان جہانگیری و رشیدی و جامع و ہفت و ناصری و گر این کردہ اند خان آرزو و در سراج می فرمات	
کہ ظاہر اد رلفظ و معنی ہر دو تصحیف است و صحیح بندخت بہ تختانی است بمعنی زہرہ کہ تارہ اہمیت	

و گوید که این عجب از صاحب فرهنگهاست **مؤلف** عرض کند که عجب است از خان آرزو که منطقتش را
 نفهمیده ایم اگر (بسیخت به تحتانی عوض نون) یعنی زهره می آید لازم نمی آید که (بذخت به نون) یعنی چه
 نباشد قول محققین صاحب زبان اعنی ناصری و جامع و برهان معتبر تر از مؤلف هندش را دست که دعوی
 بی دلیل می کند شک نیست که اسم جامد فارسی زبان است و بس و جاداء و که این را مبدل برخت گیریم که
 بهمین معنی گذشت رای همل بدل شد به نون چنانکه تاروتان و دال نداد باشد چنانکه شفا و شفا و شفا و شفا و
 و اختلاف اعراب چیزی نیست که مستحق به لب و لهجه مقامی است فالاول اولی من الثانی (ار و و) هر
 مذکر و کمیو برخت -

<p>بند خواستن استعمال صاحب آصفی ذکر آن کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که خواهش گذشت پس این محقق آن باشد بذخ الفات قید و حبس کردن باشد صاحب آصفی سندی که از عرض کند که درست می فرماید و حقیقتش سبب این طغرای شهیدی پیش کرده است همان که بر بند و کور (ار و و) و کمیو بند او -</p>	<p>بند و داشتن استعمال صاحب آصفی ذکر آن نوشته ایم و بخیال ما از سنده کور مصدر (بند و توکل) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی حبس خواستن) البته پیدایمی شود که بمعنی خاص است و کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی حبس همدر اینجا مذکور و آن را باین مصدر عام هیچ تعلق و تنقید داشتن است (طفیلی شهیدی) غیرت نیست (ار و و) قید چنانها -</p>
<p>بند و داشتن استعمال صاحب آصفی ذکر آن را از خدای خود استیم و مخفی مباد که بند و اینجا بمعنی دهم اوست که گذشت (ار و و) قید رکنها -</p>	<p>بند و داشتن استعمال صاحب آصفی ذکر آن را از خدای خود استیم و مخفی مباد که بند و اینجا بمعنی اصل و بنیاد هر چیزی باشد صاحب جامع همربانش</p>

سند و رسد قیام افق

بند و رنبد قبا بافتن ^{اصطلاحی} است مخفی سباده که در هر قبائی بندهاست و چون
بقول وارسته کنایه از هجوم بسیار ^(سخر کاشی) بند قبائی یا بند قبا یا دیگر بافته شود علامت اقبال
از استین دست برآورد عار و سخر که ملک بندگی است باگیری و اشاره جمع کثیر از همین عادت
قبایافته در بند قبا بهار گوید که کنایه باشد از بهار این اصطلاح می شود ^(اردو) کھوسے کھوا
یو یستن و مجتمع شدن ^(سلیم) بر سر کوی تو ^(نور محمد) یگید و یگید گزافان

جمع اند پریشانی چند پند در بند قبا فتر عیانی بند و دست در پائی استعمال مرکب اضافی
چند پند (میرزا صاحب) بند در بند قبا فتن است و معنی مفصل درست و با و متعلق بمعنی دوم
مترکان چیست پند گردین خانه کسی نیست پس این بند (صائب) پند چیست در پائی با دست و پا در
دربان چیست پند مؤلف عرض کند کہ معنی بیان کفر چون بند و دست و پائی جدائیت بند پند (ارو)
و اسرہ بہتر از بہار است و بند در پجا بمعنی بستن پند ہا تھ اور پائون کے حوڑ نہ گذر۔

بند را بقول برهان بضم اول و ثالث بروزن کند و نام شهرست در ولایت غریبه و (۲)
بفتح اول و ثالث بروزن لنگر محلی باشد که قافله و تجارت در آن بسیار آیند و روند صاحبان
از معنی اول ساکت و نسبت معنی دوم گوید که در اصل بهین یعنی بضم باو ففتح دال است که باو
در اینجا نهند و آن را اسکله هم گویند و اسکله لغت ترکی زبان است و فرماید که بیشتر آن بر لب دریا
و رودهای بزرگ می باشد چنانکه در فارس زیاده از ست بندر بر لب دریا است بسیار گویند
بروزن خنجر لغت هندیست و اکثر اطلاق آن بر شهرهایی کنند که از دریای شوز نزدیک قافله
بسیار داشته باشد (میراث ۵) لب میگویند تو خضانه گلبرگ تراست و دهنست نام خدا باشد و

صاحب جامع الفتح اول ذکر بر دوشنی با اتفاق برهان کرده و صاحب سواد السبیل که محقق معربات است می فرماید
که این لغت فارسی است و شهر که بر گزیده دریای اعظم واقع باشد یا آنکه مرکز تجارت باشد صاحب ساطع
هم که محقق لغات مسکرت است این را بهر دو معنی با لغت فارسی گفته مؤلف عرض کند که این حقیقت
معرب است و بقول منتخب بفتح صحنی کنایه از دنیا که جای بستن کشتی باشد و جمیع این بنا در آمده - فارسیان
بمعنی آبادی و تجارت گاه سراسر آب استعمال کرده اند و محلی نیست شهری مخصوص هم که ذکرش بر معنی اول
آمده بر لب ساحل باشد و نگار هیچ آنچه بهر این معنی با لغت هندی گفته غالباً از ترجمه بوزینه سکندری خورده
که آن را بوزینه‌ی بندر نام است (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰)
واقع است. بنظر (۲) بندر بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر و شهر جو سمندر که کنار دریاهای و بر چهار
و دهان اگر لنگر و الین جهان تجارتی مال ملکون می آید اگر اتر است.

(۱) بندر رنگ اصطلاح - بقول و ارسته هر دو از ایران و همان شعر محن تاثیر را بند خود آورد	(۱) بندر رنگ
(۲) بندر رنگ نام بندر است (و حیدر بنده) که بالاندر کور شد مؤلف عرض کند که محققین اهل زبان	(۲) بندر رنگ
مازندران است این رنگ روضه عنوان ازین هر دو ساکت و محققین هند را و طبع آزمائی	(۳) بندر رنگ
بندر رنگ آتشین رویان (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰)	(۴) بندر رنگ
نعم متاعی نیست در سمندر نام بندر رنگ است بخاطر خط کرد که از کلام و حیدر بند را ارقام کرد که در	(۵) بندر رنگ
شیخ سماعت دلم با بکر گوید که این هر دو و نیز بندر رنگ کلاش لفظ رنگ تحتانی است نه بنون و حسن	(۶) بندر رنگ
هر سه نام بندر است بهر نقل نگار و ارسته خان از روضه استعمال همین کرده و حقیقت (بندر رنگ) بند	(۷) بندر رنگ
در چرخ است مذکر نمبر (۸) گوید که نام بندر است نیست و بندر رنگ - مازندران را نام است	(۸) بندر رنگ

یعنی ملک طبرستان که در رگستان واقع است و حیدر که اصل این (بند دوز) بود اسم فاعل ترکیبی بمعنی دوز
 آنجا شهرت دارند و بجزو چهار و آنند نقل و ارسته ریسمان و بند و ریخا بمعنی چار و همیش که گذشت فارسیا
 بر داشته اند و کسی از اینها پی بحقیقت نبرده البته آن یک دال مہملہ را از دو دال جمع شده حذف کرده -
 بر ترک نمبر (۱) قادر شد و لیکن تحقیق قادر نشد (بند دوز) بر سبیل مجاز ریسمانی را نام نهادند که بدان
 (ار دوز) طبرستان یعنی مازندران کوفار سیون جوال د و ختمی شود و مہدیش (بند زر) را بر سبیل مجاز
 نے بند زر یک بھی کہا ہے منسوب بہ رگستان - مگر بمعنی سوزن بزرگ استعمال کیونکہ بوسیله آن جوال را می دوزند
 بند زر بقول برہان بفتح اول و ثالث و سکون تبدیل و او بر رای مہملہ درست است چنانکہ تبر و تبر
 رابع و زای نقطہ دار جوال دوز را گویند و فرماید و کلا و و کلا را (ار دوز) سوا بقول آصفیہ بڑی سوئی
 کہ بفتح اول ہم آمدہ صاحب جہانگیری ہم ذکر آن سوئی سوئی - مذکر -
 کردہ صاحب سروری مذکر بمعنی بالائی فرماید کہ **بند سورت** استعمال بقول بحر نام بند شہر
 در سامی (بند وز) بہ و او عوض رای مہملہ ریسمانی است می فرماید کہ ہر چند سورت بسین مہملہ است
 را گفته کہ بدان جوال دوزند و صاحب شیدی اما این نقطہ ہندی را فارسیان متاخرین از را غلط
 نقل نگارش صاحب جامع کہ از اہل زبان است یا تصرف بصا و نویسند مؤلف عرض کند کہ مرکب
 بند کر بمعنی بالاصراحت فرید کہ کہ جوالی دوز سوزن اسنانی است و ازیکہ این برب قلم واقع است
 نمبر رگ باشد خان آرزو در سراج می فرماید کہ فارسیان امنا نقش بسوی سورت کردند مخفی مباد کہ
 بالفتح است و آنچه بعضی بفتح اول نیز آورده اند سورت در سنکرت یا ہندی چیزی نیست بر خلاف
 غلط است و ذکر بند وز ہم کردہ مؤلف عرض کند کہ آن صورت بصا و مہملہ لغت عربی است و ازیکہ

<p>درین بند حصن زمان شهر است عجیبی نیست که ترکان فاتح به صاد مہملہ نامش ہنہادہ باشند و آنچه بعض محققین ہند این را بہ سین مہملہ نوشتہ اند خیال ما ساجح شان است پس خیال ما بر عکس صاحب بحر و خان آرزو کہ کند کہ مرکب توصیفی است و این بند ریت ہومو در چراغ ہدایت بذیل (بند صورت) نوشتہ (ارو) بنام عباس کہ قائم و آباد کنندہ این باشد و دغہ سورت بقول آصفیہ ہندی اسم مذکر ہندوستان واقع و بدون تخیالی آخرہ ہم معروف اندرین سورت کے ایک تہ شہر کا نام جو احاطہ بمبئی میں واقع ہے مرکب اضافی باشد (ارو) بندر عباسی اور بندر صورت استعمال بقول خان آرزو در بندر عباس لب دریا ایک آبادی کا نام ہے جو</p>	<p>چراغ ہدایت ہمان کہ بہ سین مہملہ عوض صاد گذشت مؤلف عرض کند کہ ما اشارہ این مہدرانجا کردہ (تاثر) حش چہ غم از ہمیشہ طوفان دارد و چون بندر صورت کہ خطش نزدیک است بہ بہار گوید کہ نزدیک است با حمد آباد و دیگر سند بالامی بخار و کہ بہ سین مہملہ صحیح باشد و ما حقیقت این مہدرانجا ظاہر کردہ ایم و صاحب اند نقل بخار بہار (ارو) بندر کا مقام مذکر۔ و یکھو بندر سورت۔</p>
<p>بندر لائبرمی استعمال بقول بہار و اند بندر عباسی استعمال بقول وارستہ نام بندر در سیدہ کہ نزدیک تہ واقع مؤلف گوید کہ</p>	<p>بندر لائبرمی استعمال بقول بہار و اند بندر عباسی استعمال بقول وارستہ نام بندر در سیدہ کہ نزدیک تہ واقع مؤلف گوید کہ</p>

این متحقق نشد بطاير مرکب توصیفی می نماید (ار ۱۰) بحث سطحی است و بحقیقت کم غور کند خنی آنست که بندر لاهی. ایک بندر کا نام ہے جو بندہ میں ہے بند یعنی عام سدا آب است کہ بر نشان یاز و بیش گذر کے قریب واقع ہے۔ مذکر۔

بندر روغ اصطلاح بقول برہان مفتیج اول و گریز آب می بند مذکر (بندر روغ) گفته اند اگر چه در قسم بابع و سکون ثانی و او و غیر نقطہ دار بندہ این مرکب اضافی است و لیکن بقا اضافت متعلق باشد کہ باغیب و علف و خاک و گل در پیش آب و بندی عارضی را گویند کہ در پیش تالاب وقتی دست بند مذکر آب بندہ شود و بزراعت رود صاحب کنند کہ چون پیشہ شوق شود یا آب کم کم از مقامی نفوذ سروری از رود کی بند آوردہ (ع) آب گر چه کند تا پیشہ از شکست منہون باشد و عادت است کہ کمتر کنیر و کند کہ بند روغ از دست باشد بگنجد اول در انجا ستون های چوبی بنما قائم می کنند و پس صاحب رشیدی گویند کہ این مرکب است از بند و روغ از ان علف با خاک و گل پیش آن اندازند تا تقویت بند یعنی خودش و ترغ بندی کہ پیش آب بند تا مقام ضعیف پیشہ آب شود و این را در دکن و ہندی آب بزراعت روان شود و اضافت بند با روغ این کہ گویند و بعد از آنکہ آب تالاب صرف زراعت عام است بخام نہ آنکہ یک کلمہ باشد صاحب فاضل کہ مقام مذکور از آب خالی شود این بند عارضی را انصاف کار رشیدی و صاحب جامع ہنرمان برہان و دیگر کہ در ترمیم پیشہ بطور متعلق می کنند این است حقیقت خان آرزو در سراج بذکر قول رشیدی می فرماید کہ (بندر روغ) کہ خصوصیت دارد با چوبہا خان آرزو نویس ہم در ایک لفظ دانستہ و آنکہ تخصیص بچو رحمت تحقیق نمی برد و در معلومات فن ندارد و اینجاست کہ نہا بیجا است مؤلف عرض کند کہ بیچارہ خوگر کہ غافل می کند و از حقیقت دور می شود و دیگر تحقیق نہ

<p>از حقیقت لغت خبر نداشتہ تعریف ناخوشی کرده اند (اردو) شاید کہ می و فانی زید و پریشسته دل زیدیم بند پی کتہ۔ وہ عارضی رشتہ جو تالاب کے کٹنے کے اس مقام پر مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است متعلق پر قائم کرتے ہیں جہاں ٹوٹنے کا اندیشہ ہو اور پانی کی یہ معنی پنجم بند (اردو) دیکھو بند بستم بند کرنا قفل بجز جاری ہو چکی ہو۔ مذکر۔</p>	<p>بند زری جامہ اصطلاح بقول بول چال بحوالہ معاصرین عجم از اربند را گویند مؤلف گوید کہ از اربند بجاییش گذشت و متعلق معنی بست و یکم بند باشد۔ فارسی زبانست نوعی از نقاشی و گرہ بندی است کہ بر (اردو) دیکھو از اربند۔ مذکر۔</p>
<p>بند رومی اصطلاح بقول بجراد فی السیاح خطائی کہ بجاییش گذشت و اشارہ این ہم ہمد را بنی مذکور کہ بند سازند و بند دینی یعنی نیم اوست (اردو) بند ساختن استعمال صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مقابل دیکھو اسلمی خطائی۔</p>	<p>بند زبان و اشتن اسدرا اصطلاح صاحب کاشان و واگردن است بمعنی حقیقی و متعلق بقیم آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بند کردن ہم بند کردن است (وحشی یا فنی کہ بمعنی قفل بر زبان داشتن و خاموش ماندن است و) بہر با گفت نقاشی کہ تا چند ہر رومی مخر بند و رینج بمعنی پنجم اوست (کاتبی یا پوری) نسبت سازی دیدہ را بند ہ (اردو) بند کرنا۔</p>
<p>بند زون اصطلاح بقول بربان (۱) بفتح اول زبان ندارد ہ (اردو) زبان بند کرنا۔ خاموش ہونا بند زون اسدرا اصطلاح بقول بہار پیوند کردہ۔ و از اربند بستم و بمعنی بند نہادن (اصطلاحی) بسم و زری پنجم خاص و (۳) نام ولایتی ہم چہ</p>	<p>بند زون اسدرا اصطلاح بقول بہار پیوند کردہ۔ و از اربند بستم و بمعنی بند نہادن (اصطلاحی) بسم و زری پنجم خاص و (۳) نام ولایتی ہم چہ</p>

سروری بر معنی اول قانع و بخواه فرنگ گوید که بنظم (۲) به تحقیق مجبوس شدن (ظهوری ۵) مرغ جان
 بای فارسی هم آمده صاحب جامع ذکر هر سه معنی بالا مباد بند شود یک حلقه در طره و تا غلط است و (۳)
 فرموده و صاحب مؤید بر ذکر معنی اول اکتفا می کند ساکن شدن (انوری ۵) هر گونه به خدمت تو فرستاده
 مؤلف عرض کند که (۴) بفتح اول و کسر دال هبله آفاق بر دحبس و زمین بند شود یک و (۴) قفل قرار
 حاصل بالمصدر (بندیدن) است و معنی اول بخیل یافتن (فغانی شیرازی ۵) بند زبان مگره ابرو
 مجاز که پنبه بگلوله نموده هم بسته می باشد و معنی دوم توشه و زین چرمی شدی دل ماصد خیال داشت
 متعلق به معنی نهم بند که عقد و گره هم در نقش و نگار مؤلف عرض می کند که معنی اول متعلق به معنی نهم
 می باشد و عجبی نیست که معنی بست و دوم متعلق بند است که زنجیر باشد شاعر گوید که اگر پای کا و پیا
 یعنی سوم این یعنی هر دو یکی باشد که از تحقیق فرید فرور و عجبی نیست تا به پشت او زنجیر افتد و بر جای
 قاصر مانده (ار و و) (۱) پونی - مؤنث و کیهو غنث قائم شود و حرکت نکند و معنی دوم متعلق به معنی دهم بند
 (۲) ایک خاص قسم کا نقش و نگار جو سوزن اور که حبس باشد که مجازاً حبس یعنی مجبوس مستقل شد
 چاندی پر کیا جاتا ہے - مگر (۳) ایک ولایت کا و همچنین در معنی سوم هم بند یعنی مجبوس و مراد از سنا
 نام - مؤنث (۴) بندش بقول آصفیه اسم مؤنث باشد و معنی چهارم متعلق به معنی نهم بند که بند زبان
 گانه به گره - بندین بندیدن کا حاصل بالمصدر شدن (یعنی قفل زبان شدن یعنی ساکت کردن
بند شدن | مصدر اصطلاحی - بقول بهار معنی (ار و و) (۱) قائم هونا (۲) قید هونا (۳) ساکن
 قائم شدن (وحشی ۵) عجب که بند شود تا به پشت هونا (۴) قفل قرار پانا -
 کا و زمین کا لغو ذبا شد اگر پافور و در بجا بیاورد و **بند شدن آواز** | مصدر اصطلاحی - بقول

بمعنی پست شدن بلند نامی مؤلف عرض کند کہ حیف کام رک جانا۔

است کہ سند استعمال پیش نشد و دیگر کسی از محققین **بند شطرنج** اصطلاح۔ باضافت بند بقول

فارسی زبان ذکر این نکر و معنی لفظی این بسد و دی اند کجوازہ فرنگ و رنگ شدہ کردن مؤلف عرض

آواز و صداست و معنی مجاز بیان کردہ صاحب کند کہ معاصرین عجم ہر زبان ندارند و محققین فارسی

بحر اگرچہ خلاف قیاس نیست کہ آواز بمعنی آوازہ زبان ساکت شتاق سند استعمال می باشیم و اگر

آمدہ ولیکن شتاق سند می باشیم کہ استعمال این از بدست آید تو انیم عرض کرد کہ معنی شتہ باشد حاصل

نظر مانگداشت معاصرین عجم ہر زبان ندارند (ارو) بالمصدر شدہ دادن و شدہ کردن بمعنی مصدر

شہرت کم ہونا۔ (اردو) شدہ بقول آصفیہ کشت۔ مہر و شطرنج

بند شدن زبان مصدر اصطلاحی۔ بمعنی کو ایسی جگہ بٹھانا کہ جہان سے حرف کا پادشاہ

حقیقی است یعنی آواز از زبان نہ برآمدن (ص) اپنی جگہ سے اٹھ جائے یا اٹھ جائے کی تدبیر

۵) اگرچہ سخن بابلند خواہد شد و زبان جرات کرے۔ مؤث۔

منصور بند خواہد شد (اردو) زبان بند ہونا۔ **بند شکستن** مصدر اصطلاحی۔ بقول صاحب

بند شدن کار مصدر اصطلاحی۔ بقول بحر آصفیہ بمعنی بند کشدن (دفعانی شیرازی ۵) تا

بستہ شدن آن شد کشد کار (غنی ۵) کار گر کشا متل خرواز بن پوید شکستیم و آشوب جنون تند شد

نشود در زمانہ بند و ہر کسی ندید و انگشت شتا و بند شکستیم (میچ کاشی ۵) تاباد صبح بنور

بند و مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است از کاکل و برت و طرف کلاہ و بند قبارا شکستہ

و متعلق بمعنی اول بند (اردو) کام بند ہونا۔ مؤلف عرض کند کہ در شکستن و کشادن فرق

بسیار است اگر چه بعد شکستن بند کشادگی بند لازم نام توانی است از موسیقی صاحبان سراج و سرور
 است ولیکن شکستن حرکتیت جبری (ار و و) و جهانگیری و رشیدی و جامع و بحر ذکر این کرده اند
 بند توڑ دینا کھول دینا۔ (منوچهری) بر بید غنایب زند بند شهریار
 بند شمشیر اصطلاح - باضافت بند بقول خان بر سر و زرد و اف زند تخت ارد شیر پادشاه مؤلف
 و سراج بدایت دوالی یا چیزی که بر میان بافتد و عرض کند که مرکب اضافی است و بند درینا یعنی
 شمشیر بدان بگویند (تاثیر) فسون شیوه و واردها که خیال است و این قسم نوار موسیقی
 قطع تعلق کرد تسخیریم؛ اسیر جوهر مردی بسان بند پادشاه همه نوایان می دانند (ار و و) بند شهریار
 شمشیریم پادشاه بخارش مؤلف عرض می کنم یک راگنی کا نام ہے۔ ٹوٹ۔
 کند که هر دو سکندری خورده اند و بند را یعنی شمشیر بند فرمودن استعمال - صاحب آصفی ذکر این
 گرفته اند که کمربند است که شمشیر هم بدان آویزند کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی مقید
 لیکن باستند و کلام تاثیر ما این را متعلق به معنی کردن است و متعلق به معنی دهم بند که حبس باشد و
 بست و یکم بند کنیم که بند شمشیر درینجا بندی است حبس درینجا یعنی محبوب (نثر سعدی) از وزیران
 که چون شمشیر را در نیام کنند بوسیله آن می بندند و در چرخا دیدنی که بند فرمودی یکی از معاصرین
 تا از نیام بیرون نشود قاتل (ار و و) و ده و ده می گوید که اصل این فرمودن و حکم دادن به بند
 حبس است و لو اگر میامین داخل کرنے کے بعد است یعنی برای حبس ولیکن مجاوره زبان این معنی
 قبضه اور میان کو باندہ دیتے ہیں تاکہ لوٹن نہ پکے اصطلاحی را قائم کرد آری ذوق زبان ما این را
 بند شهریار اصطلاح - بقول برهان مکرثالت تسلیم می کند (ار و و) قید کا حکم دینا۔ قید کرنا۔

تقید کرنا - قید خانہ میں بھیجنا - قید کا حکم فرمانا - قید کے لئے حکم فرمانا -

بندقی | بقول برہان البیہقی قول وثالث وسکون ثانی وقاف یعنی فندق وبقول بعض معرب است گریند
ہر کہ معرآن را با انجیر و سداب بخورد زہر بروی کا نکند و مسموم را نیز نافع است و گویند عقرب ازین گبریز
صاحب جامع ہمزبانہش در نفس معنی صاحب تقید بہت لغات فارسی گوید کہ چلغوزہ ہندیت ہمزاد
ہمچو معر زرد آلو مگر آنکہ مدو راست و در ہندش چر آولی گویند صاحب سہو السبیل این را اسقرب گویند
بمعنی میوہ سرخ رنگ مانند کنار صاحب اندامین رالف فارسی زبان لغتہ مؤلف عرض کند کہ
اشارہ این بحوالہ صاحب محیط کہ محقق مفردات است بر (بادام کوئی) اگر وہ ایم و صراحت طبیعت و خوش
ہمد را بنجاند کور (ارو) و کھو (بادام کوئی)

بند قبا باز کردن | استعمال کشادن بند قبا - بند قبا باز کردن -

و بند وینجا متعلق بمعنی بست و یکم بند باشد (ناہوی)
(۷۸۵۴) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۵۵) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۵۶) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۵۷) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۵۸) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۵۹) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۶۰) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۶۱) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۶۲) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۶۳) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۶۴) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۶۵) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۶۶) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۶۷) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۶۸) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۶۹) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۷۰) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۷۱) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۷۲) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۷۳) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۷۴) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۷۵) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۷۶) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۷۷) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۷۸) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۷۹) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۸۰) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۸۱) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۸۲) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۸۳) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۸۴) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۸۵) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۸۶) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۸۷) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۸۸) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۸۹) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۹۰) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۹۱) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۹۲) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۹۳) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۹۴) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۹۵) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۹۶) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۹۷) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۹۸) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۸۹۹) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)
(۷۹۰۰) **بند قبا کشودن** | استعمال ہمزاد (بند قبا)

نش نام زدم پا او کشد بند نقاب من و من بندق تا بکشاید دلم بند قبا می کشم پا (ار دو) بندق
(نظوری) خدمت نزدیک کرد سپهرین او اهلون - دکیو بند قبا باز کردن -

بندق شکستن | مصدر اصطلاحی - بقول برهان کنایه از بوسه دادن - صاحب بحر نذکر این گوید
که بندق یعنی فندق است صاحب جهانگیری در لطحات گوید که (فندق شکستن) هم همین معنی آمده بهما
بجواز التجت ساطع ذکر این کرده و صاحب ناصری هم در لطحات آورده خان آرزو در سران گوید که کنایه
از شفا تو بوسه دادن است مؤلف عرض کند که قوت بیان ندارد فندق و بندق میوه را نام
است پس شکستن آن میوه کنایه باشد از خوردنش و مجاز مجازش بوسه دادن که از حرکت بوسه لب
کشاده می شود و ذوق هم حاصل شود پس ازین لفظ مرکب کنایه شفا تو صحیح نباشد - فاعل مخفی مباد
که فندق در استعمال فارسی کنایه از لب معشوق هم (ار دو) بوسه دینا چومنا -

بندق هندی | اصطلاح - بقول برهان کنایه از خوردن آن تخم سیاه رنگ - گرم و خشک و بر
است بمقدار فندق که آن را رسته گویند و رنگ آن خردوم و گویند در اقل مخفف است و جوهر آن
آن بسبب این رنگ گویند اگر آن را بگویند و به بنزند ارضی و بسیار قابض و در آن ناریت که بدان
و داخل سر می کنند و چشم احوالی را برده - صاحب محمل بقوت باشد و پوست آن خشک تر و طعم
محیط گوید که بغت نبوی و فارسی رسته و به بربری آن نافع برص و منافعی بی شمار دارد (الخ)
انتهای و اطعام و بهندی رسته گویند و غلط کسی (ار دو) رستهها - دکیو اطعام - جس پر ترجمه کی
که آن را فوفل گفته - شمر دخت هندی است تکمیل هوئی ہے -

بندک | بقول برهان بر وزن اندک پنبه حلاجی کرده و گلوله نموده که بهشته رشتن درست کنند

صاحب سروری گوید که این را باغذنه و کندش هم گویند و فرماید که در فرنگ به بای فارسی هم آمده
 بوزن محکم صاحبان جامع و مهنت و اندیشم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که بنجک به همین معنی گذشت
 عجیبی نیست که این اصل باشد و آن مبتدل این که دال مبدل شود به جیم چنانکه ز کج و ز کند و معلوم می شود
 که فارسیان بند را بمعنی نهیش که عقد و گره باشد با کاف تصغیر مرکب کرده اسم کندش قرار دادند موافق
 قیاس است و آنچه به بای فارسی می آید هم مبتدل این چنانکه تب و تپ و اسب و اسب (ار دو) و کمیو بنجک.

بند کردن مصدر اصطلاحی بقول و ارسته (۱) باشد و شیشه آئینه را موم بر اعضا بند است و
 گنایه از جامع کردن (منفید یعنی ع) بگاه بند کردن (و الیه هروی در صفت کارگران پرات گوید ع)
 می توان دید که ز چاک جفته او خواب خرگوش و (۲) آرنز صنعت چو اعجاز و در چینی بند کرده آواز و
 بمعنی بستن تبلیع و امثال آن بتار ابریشم و کلاتون و (۴) بمعنی قائم کردن (مخلص کاشی ع) یا براه
 فرماید که یکی از لوطیان بمیاک تبلیع بعلاقه بند سپری حواله سیل تنها بند کردن شکل است و از هجوم گریه
 کرد تا بند کند و فوراً این شعر خواند (ع) تبلیع را نمود و گانم هم چسبیده است و صاحب بحر بند که معنی اول
 بندی و ساده پس بعلاقه بندی و و علاقه بند در جواب استقدار ضافه کند که ذکر خود را بر عضو کسی نهاده و
 گفت (ع) بند کرده و پول هم گرفته و از هجوم تو مردک کردن هم و ذکر معنی دوم و سوم و چهارم هم کرده
 بندی و گوید که درین بیت بمعنی اول است و این (ع) بند کردن کار فرماید که (ع) بمعنی سر انجام دادن
 از زبان سیرمادی تغائی تراوده ز ابد علیجان سخائی لازمی کار هم (سیح کاشی ع) گرچه هستم ز خالص میکنم چنان
 بگوش رسید و (۳) بمعنی پیوند کردن موی شیشه و چینی و گشتم و ریزه ترزانکه کسی بند کند کار به من و بهار
 امثال آن هم (رفیع ع) صید و لهار و ش طبع نام هم ذکر این کرده و بند که معنی اول و چهارم برای محض

اول از فوقی سندی آورده (۱) دیدم خواب خوش
 علاقه بند شعری که مذکور شد نوشتن است و محقق
 که بر و بند کرده ام با گردون مراد من همه در خواب
 هند را در غور بران نکر و عجیب نیست که در کتابت تصحیفی
 می دهد با گوید که این ما خود از معنی بوی گردون مراد
 راه یافته باشد معنی سوم متعلق به معنی چهارم بند
 بند است است خان آرزو در چراغ هدایت (بند گردان)
 است که چینی دشتی شکسته را بتا آهین درست
 بر کسی) را قائم کرده بزرگ معنی اول همان سند فوقی گردون هم مانند شکسته آهین بر صندوق و امثال آن
 را پیش می کند که بالا مذکور شد مؤلف عرض کند که نهاده ان است و معنی چهارم متعلق به معنی یازدهم بند
 (بند گردون کسی را) (۶) به معنی فریب دادن متعلق به معنی
 ششم بند است (فغانی) چند بار ابدار او شود
 معنی پنجم عرض می شود که از سند سیج کاشی (بند گردون)
 بندگنی با تکی این رشته شود پاره و پیوندگنی با مخفی میا
 کار کسی (معنی گره انداختن در کار کسی پیدا است
 که معنی اول تعلق دارد با معنی پنجم بند که قفل است پنجم
 بند است و معنی سر انجام دادن کار و معنی بیان کرده متعلق به معنی
 یعنی جمیع و لواطت که آن هم قفل گردون را مانند بند
 عمل و صراحت فرید بخیر نسبت به معنی بی ضروری کار
 معنی بند که گذشت هیچ تعلق ندارد بدون سند دیگر
 است و معنی دوم متعلق به معنی پنجم بند که عقد و گره کردن
 است و در سبب تبیج و امثال آن هم عقد و گره بکار
 می آید سند وارسته از برای این معنی لفظاً غیر مطابقت
 آراهنی سے پھوٹے ہوئے طرف چینی یا شیشے کو درست
 است که از ان (بند نمودن) پیدا است نه بند کردن کرنا (۴) قائم کرنا (۵) کام کو سر انجام دینا کام مین
 بیچاره از ممنوع خود پای بیرون نهاده و در جواب مشکلات پیدا کرنا (۶) فریب دینا -

(الف) بند کشادن	اصطلاحی (الف) حرف بن نقل نگار بهار مؤلف قیصر عرض کند که بند قبا
(ب) بند کشودن	بقول بهار مقابل بندستن کشودن بپایش گذشت و بند صراحی کشادن پنبه صراحی بزرگ
(صائب ع) نذار دطاقت بندگران بال سبک و جان	و بند جام کشادن سرپوش از جام برداشتن و دور کردن
پای بران اندام نازک رحم کن بند قبا بکشاید (خواجسته)	است و ضرورت ندارد که استعمال بر دو مجموعا شود و چنانکه
(ع) چو خوردند چنانکه آید پسند	بند صراحی کشادن و خیال بهار است که بماند سنده این قاعده را قافیه کرد
بند و بجواله خان آرزو گوید که بند از صراحی کشادن	بند بر ذوق محاوره یعنی شعر نظامی همین قدر است
پنبه از سر آن دور کردن یا مهر سرش برداشتن است	که چون شراب خوردند و پسند آمد جام و صراحی را بپای
آتا بند از جام کشادن آن باشد که کار جام گردید	گردند و پیاپی بخوردن آغاز گردند عادت است
در مجلس و چون این کار از و سر نرزد گویا در بند بود	که چون می در جام اندازند پنبه را باز بر شیشه
و اسیر گشته باشد می توان گفت که بند از جام کشادن	گذارد تا هوا داخل نشود و تیزی شراب را بر باد
تنها مستعمل نیست بلکه بند از جام و صراحی کشادن	بما کند و همچنین رسم است که چون جرعه از جام
که اتباعا بلفظ صراحی مذکور شد (انتهی کلامه) و قفا	کشند فوراً سرپوش را بر جام می گذارند تا اثر هوا
که برین تقدیر معنی بیت چنین می شود که هرگاه شراب	تندی می راز امل نه نماید شاعر گوید که چون شراب
خاطر خواه خوردند از جام و صراحی بند بکشادند و این	پسند آمد پنبه از میان سرپوش از جام دور کردند
پیچ ربط ندارد چه بعد خوردن خاطر خواه کشادن	و پیاپی استعمالش آغاز کردند این است مقصود
بند صراحی و جام چه معنی دارد مگر آنکه گوئیم (ع) پیام	شاعر که بیچاره بهار آن را تفهید و اصلاح مهر
و صراحی نهادند بند و نهادهای ظاهر صاحب اند	دوم کرد و ای بر طرز تحقیق محققین هند ترا که به

بمعنی ہنس باشد کہ عقد است و گنایہ از جواہر نگاہ و بنا ہا گرہ عہد و بند کیسہ زنجت ہا و بند درین متعلق
وارد کہ بمعنی بندی گیریم کہ اہل شکر بعد از آنکہ نگاہ بر بمعنی چہار دہشت کہ گذشت (ارو) تمہیلی کی
سہ گذارند یک بندان زیر زنجندان بہ بند نہ نگاہ از دوری جس سے اسکو بند کرتے ہیں اور باندہ تہ
سہ بندانہ شود باقی حال بدون سند استعمال اعتبار را بعینہ مؤث -

نشد (ارو) وہ جواہر جو تاج پر قائم کرین نہ گز - **بند گاہ** اصطلاح - بقول بہارکاف فارسی (۱)
بند کمر اصطلاح - بقول بہار و انند - بندی کہ بکمر مفصل اعضا و (۲) درہ کوہ کہ آن ضمیمت
بندند و آن را کمر بند ہم گویند (میر معری ۵) گر برای کہ دران برای سداہ مترودین و مسافرن سبکہ
روشن و تدبیر تو شاہ عجم ہا از خراسان روی سوی توان کرد (نظامی ۵) ہمان چارہ دید آن خرد
غریو کفار آورد و بر میان بند کمر بند و بخت پیش شاہ ہا کہ بردار دین بند بنگاہ ہا صاحب بحر نمبر
شاہ ہا ہر کہ اندر روم فخر از بند ز تار آورد و **مؤلف** عرض کند کہ متعلق بہ معنی دوم و یازہم
گوید کہ این مرکب اضافی است و (کمر بند) قلب بند است کہ بجایش گذشت و موافق قیاس (ارو)
اضافت - این است کہ معاصرین عجم کمر بند و بحر دگر (۱) و کعبو بند کے دوسرے معنی (۲) بہار گاہ وہ درہ
راہم بدین معنی ہر زبان دارند (ارو) کمر بند - جہاں ایک دیوار اس غرض سے بنا دیجائے کہ
دیکھو بروند کے دوسرے معنی - مسافرن غلطی سے اُس طرف نہ جائیں - نہ گز -

بند کیسہ استعمال - مراد از ریشمان کیسہ باشد **بند گردیدن** استعمال - صاحب آسنی ذکر
بمعنی نظمی یعنی بندی کہ از ان کیسہ بہ بندند مرکب کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ قرار یافتن
اضافی (نوری ۵) آنکہ کشادہ و بیچ وقت نہ بست بند باشد و بس متعلق بمعنی دہم بند کہ گذشت (خان آند)

<p>(۳۵۲) بندگستین استعمال - بمعنی محبوس شدن و قید شدن</p>	<p>(۳۵۱) ای که گرفته است از بهر دلم بندی و گرفتاری (ار و و) دیکو بندگستن.</p>
<p>بندگستین استعمال - بمعنی محبوس شدن و قید شدن</p>	<p>جان را زلف تست پیوندی و گرفتاری (ار و و)</p>
<p>متعلق بمعنی دهم بند. (ظهوری) کشادکار خود از</p>	<p>قید قرار پانا.</p>
<p>بندگستین استعمال - بقول بهار بمعنی پارچه کردن</p>	<p>بند را (صائب) دریا بغل کشاده بساطل نهاد</p>
<p>روی دیگر کدام سبب گسست بند را مؤلف</p>	<p>بندگی استعمال - بقول بهار فعلی که منسوب باشد به بنده و آن</p>
<p>عرض کند که بند ریختن بمعنی سوزش یعنی زخم برداشتن (ار و و)</p>	<p>ترجمه عبودیت است و با نقطه جای آوردن و رسانیدن</p>
<p>و کردن و کشیدن استعمال (صائب) تو بندگی چو گدای</p>	<p>زنجیر تو ز دنیا.</p>
<p>بندگسلیدن استعمال - شکستن توقع و بی توقع کردن</p>	<p>(شیخ ابوالفیض فیاضی) تا نگسلد از جهانیان بند</p>
<p>امید بهیم داده پیوند و مخفی مباد که بند ریختن متعلق به</p>	<p>بتازی طاعت و عبادت. مؤلف عرض کند که مراد</p>
<p>معنی بست و سوم اوست (ار و و) توقع کو نهادن</p>	<p>است از بنده (که می آید) ویای مصدری فارسی</p>
<p>بندگسختن استعمال - صاحب آصفی و گریان کردن</p>	<p>بقاعده خودهای بهر آخر بنده را حذف کرده و بعضی</p>
<p>از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مرادف بندگستن</p>	<p>آن کافه فارسی آورده و بندگی شده فارسیان بمعنی</p>
<p>است که گذشت که مصدر گسستن و گسختن هر دو مرادف</p>	<p>عاجزی و کورنش هم استعمال کرده اند که در ملحقات</p>
<p>یکدیگر است (صائب) بندهای ست راست</p>	<p>می آید (ار و و) بندگی استعمال - بمعنی پیوند فارسی - هم</p>
<p>توان آسان گسخت به سهل باشد گریختن</p>	<p>مؤنث و اس بن عبادت بهر متش غلغلی.</p>

<p>بندگی آمونخت استعمال صاحب آصفی ذکر این بجا آوردیم (ارو) بندگی بجا لانا۔ اطاعت کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که خورجودیت کرنا۔ حکم کی تعمیل کرنا۔</p>	<p>بندگی آمونخت استعمال صاحب آصفی ذکر این بجا آوردیم (ارو) بندگی بجا لانا۔ اطاعت کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که خورجودیت کرنا۔ حکم کی تعمیل کرنا۔</p>
<p>شدن و اطاعت را عادت کردن (عرفی) با خا از بندگی بردن استعمال صاحب آصفی بندگی آمونخت بجا بیاوردن بی آرزو چشم گرم داشتن و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ خفت (پیام بندگی بردن) است لفظیاً</p>	<p>بندگی بجا آوردن بندگی بیکند۔</p>
<p>بندگی باید ہمیز راوگی مثل وراثت مثل در محاوره حذف شد (خسرو) مائیم و شرط صاحبان خرنیہ و امثال فارسی ذکر این کرده اند و از بندگی بجا آوردن این بندگی بحضرت ایشان معنی و محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ فانی</p>	<p>بندگی باید ہمیز راوگی مثل وراثت مثل در محاوره حذف شد (خسرو) مائیم و شرط صاحبان خرنیہ و امثال فارسی ذکر این کرده اند و از بندگی بجا آوردن این بندگی بحضرت ایشان معنی و محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ فانی</p>
<p>اخلاق و اطاعت را بہتر از شرافت دانند و برای آن این مثل را زنتہ قصود آنست کہ بر ہمیز راوہ خلق خلیق و طبع غیر شریفہ فائق است (ارو) ذکر این</p>	<p>بندگی بجا آوردن استعمال صاحب آصفی بندگی بجا آوردن را قائم کرده از معنی ساکت مؤلف</p>
<p>کچھ ہیں اس شریف سے دہا بہو چھ گن پیدا ہے بیعت خود بہ تعمیل حکم حاکم کاری کنند این قولہ استعمال کنند مقصود آنست کہ ما چارہ نیت</p>	<p>بندگی بجا آوردن استعمال صاحب آصفی بندگی بجا آوردن را قائم کرده از معنی ساکت مؤلف</p>
<p>گوید کہ از سندش (بندگی بجا آوردن) پیدا است یعنی اطاعت کردن و اقبال از نمودن (صائب) خود پرستعلی ہے جہاں تعمیل حکم کرنے کے سوا چارہ ہو عشق زینہا نہ انگیز است ہوا گرنہ یوسف بابندگی</p>	<p>بندگی بجا آوردن استعمال صاحب آصفی بندگی بجا آوردن را قائم کرده از معنی ساکت مؤلف</p>

<p>میرا کچھ قصور نہیں (بندگی بیچارگی) بندگی وادون استعمال صاحب آصفی ذکر</p>	<p>فرمودن بظاہر و درین مصدر خوش بینی نماید از نیکی و محبت فارسی قائل این را بختی غیر سبیل نبرگی استعمال می کند</p>
<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی حقیقی عطا کردن بندگی است (خسرو) بندگی گردون اگر کلمت خوابگی گل دهد که کمرت بندگی دل دایم (ارو) اطاعت کرنا۔</p>	<p>و نیز صاحبان تجترو پادشاهان استعمال این برای خود بهم می کنند پس شاعر در عالم تجتبر استعمال این کرده دیگر (ارو) بندگی عطا کرنا۔</p>
<p>بندگی رساندن استعمال صاحب آصفی از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی اطاعت کردن و گزاین کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کن که و اقبال امر کردن است سندان از حافظ بلفظ بندگی پیام بندگی رساندن و انہما بندگی کردن از طرف گذشت (ارو) دیکھو بندگی فرمودن۔</p>	<p>بندگی کشیدن استعمال صاحب آصفی ذکر این جام جم است ای صبا برو و وز بنده بندگی برسان کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بتلای بندگی شینج جام را (ارو) بندگی پنچا بندگی کا پنچا شدن است (خسرو) خواجہ کہ داند روش زندگی</p>
<p>بندگی فرمودن استعمال صاحب آصفی از معنی ساکت مؤلف عرض کند بندگی (ارو) بتلای بندگی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند بندگی کن تر اچک کہ کار (مقولہ) صاحبان خزینہ کہ اطاعت کردن و عبودیت بجا آوردن مرادف بندگی و امثال فارسی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>	<p>بندگی (بندگی بردن) (حافظ) حافظ مہر بندگی کشیدن بر در و نمان کشد بندگی (ارو) بتلای بندگی (ارو) بتلای بندگی</p>
<p>کردن است (اثیر تحسینی) خوابگی ہا زمانہ در عرض کند کہ (۱) فارسیان چون کسی را در تعقیل حکم عالم سر داشت و لیک من بندگیش فرمودم و مخفی نبا کہ بوجہ خاص متعلق می بیند این مقولہ را استعمال کنند</p>	<p>که اطاعت کردن و عبودیت بجا آوردن مرادف بندگی و امثال فارسی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف (۱) فارسیان چون کسی را در تعقیل حکم عالم سر داشت و لیک من بندگیش فرمودم و مخفی نبا کہ بوجہ خاص متعلق می بیند این مقولہ را استعمال کنند</p>

و (۲) چون محکومی دیگری را حکم کاری دهد و او آن را نگیرد داند صاحب جامع بذکر هر دومی فرماید که در
 درست نماند و در جوابش همین مقوله استعمال می کند بنده بجای میم - نون هم آمده - خان آرزو در
 (ار ۹۹) (۱) حکم بجای او اچھے بُرے پر نچا و یا حکم بجای سراج بذکر هر سه گوید که بنده مخفف بنده و به
 باتین نه بنا و (۲) غلام کے کو حکم سے کیا مطلب بیان دلوں سیم اصم است و فرماید که قوسی بضم - اعراب نمود
 مقولون کا استعمال دکن میں ہے - مؤلف عرض کند که دعوی صحت بلا دلیل است

بندگی نمودن استعمال صاحب آصفی ذکر هر دو و حقیقت برعکس این یعنی (بنده) به نون اصل
بندگی خریدن اگر ده از معنی ساکت - مؤلف است که بند را با یا و نون نسبت بنده کردن و
 عرض کند که از اسنادش پیدا است که هر دو مرادف بندگی های متوزل اند و آخرش آوردند معنی تعطیل این چیز
 کردن است (سنائی غزنوی ۵) مابندگی خویش نمود که منسوب به بند قباست و کنایه از گوی گری با
 ولیکن به نحوی بدو بنده نیارست خریدن به اسعدی که کار بندگی کند به تبدیل هیئت و بنده بندش
 (۵) نه به زرق آمده ام تا به ملامت بروم به بندگی مرا که نون بهیم بدل شود چنانکه کچین و کچیم مخفف
 اگر عزت و اگر احم نیست به (ار ۹۹) و بگوید بندگی کردن آن بخلاف تحتانی بنده (ار ۹۹) گفندی و کیهان
بنده بقول برهان بفتح اول و سیم و کسه ثالث تکه و بن و **دندان** اسطلاح - بقول برهان بضم
 گوی گریبان را گویند صاحب جهانگیری این را مرادف (۱) کنایه از تلقیاد و فرمان برداری اطاعت
 بنده بر یا و تحتانی بعد و ال مهله گوید و فرماید که این و رغبت تمام باشد و (۲) بمعنی ذخیه و پس انداز
 را و در گریبان نصب کنند صاحب سروری ذکر بنده و (۳) قصد و اراده هم صاحب جامع تذکر
 کرده این را مخفف آن گوید صاحب رشیدی مرادف صاحب سروری بمعنی اول قانع (فخر السراچه)

<p>فتح بدندان و لبش جان کنان پ از بن دندان شد دندان کنان پ صاحب بحر سم ذکر ہر سہ معنی کردہ خان آرزو در سراج بذکر معنی اول گوید کہ صحیح است کہ با کلمہ از استعمال کنند و بدون آن خطاست بر وارش بہار ذکر این بدون صراحت معنی کردہ از علی خراسانی سند و ہدی پرسم از و کہ سند کہ معنی و رد چشم جواب دید کہ از شعر دریافت کنید (۲) چون گذشت از لب اور بخت بجایہ و نقش آب حیوان بخند از بن آن دندان است مؤلف عرض کند کہ درین شعر معنی حقیقی استعمال است یعنی بفتح دندان و آنچہ خان آرزو تصحیح کردہ است نیست کہ از سند سروری کار گرفتہ ولیکن نفہید کہ محاورہ چہ چیز است فارسیان گویند کہ بن دندان این کار را کنم یا یعنی لبہ چشم و مجر چشم ہم معنی بسیار خوب یعنی چشم آمدہ پس قول صاحبان زبان اعنی معنی جامع و برہان معتبر تر از خان آرزو است در اصل مختلف (از بن دندان) است</p>	<p>چنانکہ بجایش گذشت کہ بدون کلمہ از ہم محاورہ باشد یعنی اول و دوم چنانکہ بر (از بن دندان) مذکور شد و معنی سوم مجری معنی اول و برای این ہر دو معنی اعتماد صاحب جامع داریم اگرچہ صاحب سروری آن را ترک کردہ و حق آنست کہ استعمال این بہرہ معنی بالا لا ابر زبان حاضرین عجمیت (ار دو) (۱) و کھوا از بن دندان کے پہلے منے (۲) ذخیرہ و کھو از بن دندان کے دوسرے منے (۳) قصد ارادہ مذکور (۴) دانتون کی جڑ نوشتہ بن دندان بھی کہہ سکتے بند کشیدن استعمال صاحب اند بمعنی غواض سخن گوید کہ محروف مؤلف عرض کند کہ می پرسم از و کہ ضرورت ذکر این چہ بود بکہ (بند کشیدن) بجایش گذشت و این متعلق بہ همان است و بس (ار دو) نقاب ہٹانا دور کرنا بند نمودن استعمال صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ محروف بند کردہ است کہ گذشت و سند این ہم سہ را بخند (ار دو)</p>
---	---

دیکھو بند کردن۔

مختصر یعنی چون کردن و پای و مانند آن قناعت کند

(الف) بند نهادن استعمال به صاحب آصفی و کز

و مصلحت کاملش بذیل الف و پ کرده ایم این است

کرده از معنی ساکت و بذیل آن می فرماید که (بند بر ابرو و بینی تحقیق محققین بانام و نشان (اردو) الف بزنجیر

نهادن) بیدار شدن است و -----

(ب) زنجیر و دو کر مار (ج) زنجیر ڈالنا۔

(ب) بند نهادن از چیری دور کردنش مؤلف

(۱) بندنی استعمال بقول بهار و مانند معنی

عرض کند که (بند بر ابرو و نهادن) گذشت ولیکن در آن

(۲) بندیشگر بند خائیشگر (رفع س) و گرفتار

تخصیص ابر و لازم نیست یعنی این مصدر عام با صله

شدن حاجت زندانی نیست و بیشگر گرچه بیان است

تر برای غیر ابر و هم متعلی چنانکه (بند بر پانهادن) معنی

ولی در بند است و صاحب بحر گوید که فاصله میان

زنجیر کردن در پا و توقیف کردن گذشت و همچنین (بند بر

هر دو گر و بیشگر را بدین دو نام موسوم کنند که آن را

گردن نهادن) طوق در گردن کردن (حافظ س)

در عرف هندی پوری خوانند مؤلف عرض کند که

زلف و بلندش مبارک بند بر گردن نهند و با هواداران

تعریف هر دو را نمی پسندیم (بندنی) و (بندیشگر)

ابر و حلیت بند و بدین و استعمال همین مصدر عام

گویی را گویند که (۱) در س و (۲) در بیشگر باشد

یعنی (الف) با صله از یعنی (ب) معنی دور کردن پیدای کند

متعلق بمعنی نیم بند یعنی خائیشگر درست باشد

چنانکه (بند نهادن از پای) معنی دور کردن زنجیر از پای

و نه فاصله میان هر دو گر و محققین بالا بر مجاوره

(معری نیشاپوری س) فلک ز پای سعادت نهاد و بند

خونکرده اند و بهار حاطب اللیل سند رقیع را که

بلا و قصار و امن دولت گست دست ستم به بهار و بند

غیر متعلق ازین است نقل کرده که در آن بند معنی

(ج) بند نهادن بر چیری را قائم کرده برین معنی

یعنی حبس است این است تا باشد معنی محققین

<p>بہارِ قاتل (ارو) گانٹھہ بقول آصفیہ - ہندی صاحب اند بمر باش در سکوت صاحب فرہنگ ہندی اسم موتہ گرنہ شکر گئے کی وہ جگہ جہاں سے پوری کہ از علی معاصی عجم بودی فرماید کہ مہکی امین کنواری کی حد جدا ہوتی ہے۔</p>	<p>صاحب اند بمر باش در سکوت صاحب فرہنگ ہندی اسم موتہ گرنہ شکر گئے کی وہ جگہ جہاں سے پوری کہ از علی معاصی عجم بودی فرماید کہ مہکی امین کنواری کی حد جدا ہوتی ہے۔</p>
<p>سند و اکرون استعمال - بہار بذر کر این گوید کہ عرض کند کہ مراحت کافی برست و بند کردہ ایم (ظہور) معروف - می پسیم ازو کہ ضرورت ذکرش چہ بود۔</p>	<p>عرض کند کہ مراحت کافی برست و بند کردہ ایم (ظہور) معروف - می پسیم ازو کہ ضرورت ذکرش چہ بود۔</p>
<p>مؤلف عرض کند کہ واکرون بمعنی کشادہ است و معنی این (۱) کشادہ زنجیر و کنایہ از ہار کردن از</p>	<p>ازین بند و بست می خواہد (ارو) دیکھو بست و بند بند و بست یافتن استعمال - انتظام پذیرفتن</p>
<p>جس و متعلق باشد بمعنی سوم بند کہ زنجیر است و جا و آئین شدن (میر محمد فضل ثابت) ہمچو تعلیمین</p>	<p>جس و متعلق باشد بمعنی سوم بند کہ زنجیر است و جا و آئین شدن (میر محمد فضل ثابت) ہمچو تعلیمین</p>
<p>وارو کہ (۲) بمعنی کشادہ تفضل ہم استعمال کنیم کہ بند کردہ نظم بند و بست یافت پڑیب و آئینی ز موزون</p>	<p>بند کردہ نظم بند و بست یافت پڑیب و آئینی ز موزون</p>
<p>معنی تفضل بمعنی چہیش گذشت (ارو) (۱) زنجیر ملک بود و بست یافت پڑیب و مؤلف عرض کند کہ بہار</p>	<p>معنی تفضل بمعنی چہیش گذشت (ارو) (۱) زنجیر ملک بود و بست یافت پڑیب و مؤلف عرض کند کہ بہار</p>
<p>پاؤن سے کال دنیا - محبس سے باہر کر دینا - قید سے رہائی دینا (۲) تفضل کھولنا۔</p>	<p>ہمین سند را بذیل بند و بست نقل کردہ (ارو) انتظام پایا جیسے اس ملک نے اچھا انتظام پایا ہے۔</p>
<p>بند و باز اصطلاح - بقول بحر مرادف (باز و بند) شایستہ ہونا۔</p>	<p>بند و باز اصطلاح - بقول بحر مرادف (باز و بند) شایستہ ہونا۔</p>
<p>کہ بجائیش گذشت مؤلف عرض کند کہ مرادف معنی وارو (ارو) دیکھو باز و بند کے پہلے معنی۔</p>	<p>کہ بجائیش گذشت مؤلف عرض کند کہ مرادف معنی وارو (ارو) دیکھو باز و بند کے پہلے معنی۔</p>
<p>بند و بست اصطلاح - بقول بحر مرادف بست (۱) اگر بیالائی شاید قدح بادہ بشک پکار بند و</p>	<p>بند و بست اصطلاح - بقول بحر مرادف بست (۱) اگر بیالائی شاید قدح بادہ بشک پکار بند و</p>
<p>بوند کہ بجائیش گذشت بہار بذر کر این از معنی کت</p>	<p>بوند کہ بجائیش گذشت بہار بذر کر این از معنی کت</p>

<p>قیاس و از موی جبال کا و جبال مراد است دیگر بیچ - (ار ۹۹) لیا اندودن کا ماضی مطلق - بندور بقول برہان بضم اول و ثالث بروزن پڑا بمعنی دوش یعنی سپوند عضو (ار ۹۹) (۱) وہ دور (۱) ریسمانی باشد کہ بدان جوال و تو بردہ و امثال جس سے خوجی اور تو برس سینہ پن - موت (۲) کلمہ آن دوزند و (۲) بفتح اول نفس منطبعہ را گویند کہ کی وہ قوت جسمانی جس سے اس کا نفس مجردہ جزئیات آن قوت تنحیۃ افلاکست و جمع آن بندوران صاحب کا اور اک کرتا ہے اور اسی کے ذریعہ سے جسم فلکی ناصری ذکر ہر دو معنی بالا کردہ و صاحب جامع ہم کو حرکات خاصہ حاصل ہوتی ہیں - موت (۳) منظر این را آوردہ صاحب فرہنگ فدائی می فرماید کہ انتظار کرنے والا (۴) تولد جسمانی جس سے قوت ہچون گنجور و (۳) بمعنی تہرہ و منظر مؤلف عرض اعضا مراد ہے - مذکر - کند کہ اصل این بمعنی اول (بندور) بود زامی ہندورغ بقول رشیدی بذیل (بندورغ) حذف شد و بمعنی دوم مرکب است از بند بالفتح همان بندورغ کہ بحث آن و اشارہ این ہمدونجا وور بمعنی صاحب خیال کہ بند بمعنی خیال بر معنی دوازہ کردہ ایم و درینجا ہمیں قدر کافی است کہ بند بمعنی دوازہ گذشت و کنایہ باشد از نفس منطبعہ و اختلاف اعراب اوست یعنی سد و و غ مبدل برغ بمعنی کوی بزرگ چیز نیست کہ نتیجہ لب و لہجہ مقامی است و بمعنی سوم کہ آب دران جمع باشد پس بندورغ پشۃ تالاب را ہم درست است و ماخذ آن ہم مثل ماخذ معنی دوم توان گفت ولیکن متعین اہل زبان ازین ساکت و صاحب سفرنگ پند (ہندوہمین فقرہ نامتہ ساکت) معاصرین عجم ہم بر زبان ندارند طالب سند استماع نخت) بندوران را کہ جمع این است بمعنی (۴) توانی می باشیم (ار ۹۹) تالاب کا پشۃ - مذکر -</p>	<p>اور وہ پس معنی (بندور) قوت ہای جسمانی باشد و ظاہر است کہ ہر توانی انسان بند دارد و بند و نیجا بندور بقول برہان بضم اول و ثالث بروزن پڑا بمعنی دوش یعنی سپوند عضو (ار ۹۹) (۱) وہ دور (۱) ریسمانی باشد کہ بدان جوال و تو بردہ و امثال جس سے خوجی اور تو برس سینہ پن - موت (۲) کلمہ آن دوزند و (۲) بفتح اول نفس منطبعہ را گویند کہ کی وہ قوت جسمانی جس سے اس کا نفس مجردہ جزئیات آن قوت تنحیۃ افلاکست و جمع آن بندوران صاحب کا اور اک کرتا ہے اور اسی کے ذریعہ سے جسم فلکی ناصری ذکر ہر دو معنی بالا کردہ و صاحب جامع ہم کو حرکات خاصہ حاصل ہوتی ہیں - موت (۳) منظر این را آوردہ صاحب فرہنگ فدائی می فرماید کہ انتظار کرنے والا (۴) تولد جسمانی جس سے قوت ہچون گنجور و (۳) بمعنی تہرہ و منظر مؤلف عرض اعضا مراد ہے - مذکر - کند کہ اصل این بمعنی اول (بندور) بود زامی ہندورغ بقول رشیدی بذیل (بندورغ) حذف شد و بمعنی دوم مرکب است از بند بالفتح همان بندورغ کہ بحث آن و اشارہ این ہمدونجا وور بمعنی صاحب خیال کہ بند بمعنی خیال بر معنی دوازہ کردہ ایم و درینجا ہمیں قدر کافی است کہ بند بمعنی دوازہ گذشت و کنایہ باشد از نفس منطبعہ و اختلاف اعراب اوست یعنی سد و و غ مبدل برغ بمعنی کوی بزرگ چیز نیست کہ نتیجہ لب و لہجہ مقامی است و بمعنی سوم کہ آب دران جمع باشد پس بندورغ پشۃ تالاب را ہم درست است و ماخذ آن ہم مثل ماخذ معنی دوم توان گفت ولیکن متعین اہل زبان ازین ساکت و صاحب سفرنگ پند (ہندوہمین فقرہ نامتہ ساکت) معاصرین عجم ہم بر زبان ندارند طالب سند استماع نخت) بندوران را کہ جمع این است بمعنی (۴) توانی می باشیم (ار ۹۹) تالاب کا پشۃ - مذکر -</p>
---	--

<p>بند و زار صاحب رشیدی بذیل بند ز زگر این بند و کشت دو هنر ابرگ و نو است بمؤلف عرض کند کرده مؤلف عرض کند که همان بند و زار باشد که موافق قیاس است (ار دو) اصل و عقده که گفته اند که زگرش بر بند ز زگشت (ار دو) دیگر بند ز ز</p>	<p>بند و کشت دو هنر ابرگ و نو است بمؤلف عرض کند کرده مؤلف عرض کند که همان بند و زار باشد که موافق قیاس است (ار دو) اصل و عقده که گفته اند که زگرش بر بند ز زگشت (ار دو) دیگر بند ز ز</p>
<p>بند و ق بقول بهار اصل این بند ق که گفت عزا شده بقول بهار مرگب است از بند بمعنی قید است بمعنی غول و فارسیان در آن تصرف کرده و گزنی تازی و پاک کلمه نسبت است و وضع آن با شباع و او بمعنی تنگ استعمال کرده اند و این میانه در اصل (۱) برای عبید و جوار می بوده زیرا که است (رباعی) چون شاه جهانگیر بگید و بند و ق پاز در بند می آیند و بغیر زخت می روند و مبرور ایام هیبت اول ز زنده و بنوعی بگید و بند و ق پاز از سینه بزرگال برین و کثرت استعمال (۲) بر جمیع بنی نوع انسانی اطلاق گذرد و چون از دل عاشقان نگاه معشوق بمؤلف یا قیده پس در حقیقت مضاف بطرف حق باشد و بطرف عرض کند که مفترس است و بس (ار دو) بند و ق غیر می بود و جمع آن بالف و وزن قیاسی است و به بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث - و ده لوبه کی نکتی بمؤلف بار و ده بھر که چھوڑین - تنگ -</p>	<p>بند و ق بقول بهار اصل این بند ق که گفت عزا شده بقول بهار مرگب است از بند بمعنی قید است بمعنی غول و فارسیان در آن تصرف کرده و گزنی تازی و پاک کلمه نسبت است و وضع آن با شباع و او بمعنی تنگ استعمال کرده اند و این میانه در اصل (۱) برای عبید و جوار می بوده زیرا که است (رباعی) چون شاه جهانگیر بگید و بند و ق پاز در بند می آیند و بغیر زخت می روند و مبرور ایام هیبت اول ز زنده و بنوعی بگید و بند و ق پاز از سینه بزرگال برین و کثرت استعمال (۲) بر جمیع بنی نوع انسانی اطلاق گذرد و چون از دل عاشقان نگاه معشوق بمؤلف یا قیده پس در حقیقت مضاف بطرف حق باشد و بطرف عرض کند که مفترس است و بس (ار دو) بند و ق غیر می بود و جمع آن بالف و وزن قیاسی است و به بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث - و ده لوبه کی نکتی بمؤلف بار و ده بھر که چھوڑین - تنگ -</p>
<p>بند و کشت اصطلاح بقول و ارسته ترجمه حل بند از قید و تنگ آزادی گردم بمؤلف و عقده است (واله بروی) بین به بند و کشتاد سائب ز بند های با خلاص می شود و هر کس بسک ستم ظریفی یار بمؤلف سوال بپست و در جواب کشتاد بمؤلف طرف نهاد امید و بیم را بمؤلف (سلمان) بنده امروز صاحبان بجز و بهار و اندوهم ذکر این کرده اند (انوری) بجز و زگشت بمؤلف که برین در هم زخم فراید بمؤلف (زمانه کلکی که کلک و خالکش در ملک بمؤلف ازار خدائی بمعنی اول قانع و گوید که آنکه نه ز خرید و خانه</p>	<p>بند و کشت اصطلاح بقول و ارسته ترجمه حل بند از قید و تنگ آزادی گردم بمؤلف و عقده است (واله بروی) بین به بند و کشتاد سائب ز بند های با خلاص می شود و هر کس بسک ستم ظریفی یار بمؤلف سوال بپست و در جواب کشتاد بمؤلف طرف نهاد امید و بیم را بمؤلف (سلمان) بنده امروز صاحبان بجز و بهار و اندوهم ذکر این کرده اند (انوری) بجز و زگشت بمؤلف که برین در هم زخم فراید بمؤلف (زمانه کلکی که کلک و خالکش در ملک بمؤلف ازار خدائی بمعنی اول قانع و گوید که آنکه نه ز خرید و خانه</p>

کسی باشد که ترجمه آن در عربی عبد است مؤلف

عرض کند که ماخذ بیان کرده بهار بر معنی اول درست

است و معنی دوم بر سبیل مجاز باشد که بر فردینی نوع

انسان را بنده نام نهادند بر سبیل غرض معنی سوم بهم

مجاز است که قائل بجز خود را به بنده موسوم کند و در

بنده بقول اصفیه فارسی اسم مذکر (۱) غلام و در

(۲) انسان بیشتر آدمی (۳) جب منمیه متکلم کی جگه استعمال

کرین تو همان عاجز بنیانند خاکسار و مراد هوشی ہے۔

و کیهو ایک کے چوتھے معنی۔

(۱) بنده پرور اصطلاح بقول فاضل آنکه

(۲) بنده پروری بندگان را بخوبی و پدرانہ پرورش

فرماید و (۳) کار بنده پرور مؤلف عرض کند که (۱)

اسم فاعل ترکیبی است و مراد از مالک و آقای نعمت

یعنی بنده خود را پرورش کننده و (۲) بای صدری داخل خانه بنی رو و تا خدمت مولی بجا آورد (۳)

بر (۱) زیادہ کردہ اند (الفوری) فرمای بر است و کن میں کہتے ہیں بنده آپکا غلام ہے مگر بنگی

بنده کامل ہا چون لفظ تو بنده پرور آمد (۲) و (۳) میں کلام ہے اس کا مطلب یہ ہے کہ جو شخص

میں نہ پر کرخواہ شود بنده پروری داند بنده مگر کہ

افراغت سروری داند (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) (۲۳) (۲۴) (۲۵) (۲۶) (۲۷) (۲۸) (۲۹) (۳۰) (۳۱) (۳۲) (۳۳) (۳۴) (۳۵) (۳۶) (۳۷) (۳۸) (۳۹) (۴۰) (۴۱) (۴۲) (۴۳) (۴۴) (۴۵) (۴۶) (۴۷) (۴۸) (۴۹) (۵۰) (۵۱) (۵۲) (۵۳) (۵۴) (۵۵) (۵۶) (۵۷) (۵۸) (۵۹) (۶۰) (۶۱) (۶۲) (۶۳) (۶۴) (۶۵) (۶۶) (۶۷) (۶۸) (۶۹) (۷۰) (۷۱) (۷۲) (۷۳) (۷۴) (۷۵) (۷۶) (۷۷) (۷۸) (۷۹) (۸۰) (۸۱) (۸۲) (۸۳) (۸۴) (۸۵) (۸۶) (۸۷) (۸۸) (۸۹) (۹۰) (۹۱) (۹۲) (۹۳) (۹۴) (۹۵) (۹۶) (۹۷) (۹۸) (۹۹) (۱۰۰)

بقول اصفیه فارسی اسم مذکر (۱) بنده نواز آقا خدا

(۲) بنده پروری کہہ سکتے ہیں معنی بنده نوازی و

پرورش بنده۔ مکتوت۔

مجاز است کہ قائل بجز خود را به بنده موسوم کند و در

بنده بقول اصفیه فارسی اسم مذکر (۱) غلام و در

(۲) انسان بیشتر آدمی (۳) جب منمیه متکلم کی جگه استعمال

کرین تو همان عاجز بنیانند خاکسار و مراد هوشی ہے۔

و کیهو ایک کے چوتھے معنی۔

(۱) بنده پرور اصطلاح بقول فاضل آنکه

(۲) بنده پروری بندگان را بخوبی و پدرانہ پرورش

فرماید و (۳) کار بنده پرور مؤلف عرض کند که (۱)

اسم فاعل ترکیبی است و مراد از مالک و آقای نعمت

یعنی بنده خود را پرورش کننده و (۲) بای صدری داخل خانه بنی رو و تا خدمت مولی بجا آورد (۳)

بر (۱) زیادہ کردہ اند (الفوری) فرمای بر است و کن میں کہتے ہیں بنده آپکا غلام ہے مگر بنگی

بنده کامل ہا چون لفظ تو بنده پرور آمد (۲) و (۳) میں کلام ہے اس کا مطلب یہ ہے کہ جو شخص

میں نہ پر کرخواہ شود بنده پروری داند بنده مگر کہ

وہ اپنی خدمت نہ کرے گی۔ یعنی وہ آپکا دوست صادق (۷) دل عاشق مگر از بندہ نوازی گیرد پور نہ بیفت
 نہیں ہے بلکہ مُنہ بولا دوست ہے۔ بہ زر قلب گراست اور اپنا وار نہیں است۔

بندہ گشتن استعمال یعنی بندہ شدن یعنی بطبع (۳) **بندہ نوازی** کروں (۴) بمعنی لطف و کرم

و فرمان بردار شدن و خود را زیرِ برقرار دادن کروں (انوری ۷) سلطان غمت بندہ نوازی
 مجازاً بحقیقت (انوری ۷) بندہ گشت از بہر کند پنا خواجہ سحر ترک و تازی نکند پ (اردو)

تو دل دیدہ را پگر چہ دل را دیدہ ہمایہ است اپنے مالک اور آقاے نعمت حقیقی اور مجازی کو
 (مولہ ۷) ای آفتاب و ماہ ترا بندہ گشتہ اند پادو (۱) بندہ نواز کہہ سکتے ہیں (۲) بندہ نوازی اسکی صفت

حقیقی مجھ شکراہ و آفتاب پ (اردو ۹) بندہ ہونا ہے (۳) بندہ نوازی کرنا کرم کرنا مہربانی کرنا عنایت
 مجازاً یا حقیقتہً بطبع ہونا فرمان بردار ہونا۔ کرنا۔ احسان کرنا۔

(۱) **بندہ نواز** اصطلاح بقول فدائی (انگہ) **بندی** بقول بہار بمعنی اسیر و گرفتار۔ صاحبان

(۲) **بندہ نوازی** بندہ خود را نوازش کند مانند خیانت و اندہ ہر بانس مؤلف عرض کند کہ بند
 بندہ پرور (۲) مانند بندہ پروری کہ گذشت۔ بمعنی حبس بر معنی دہش گذشت و یای نسبت پرور یا

(سعدی ۷) از درِ بخندگی و بندہ نوازی پنا گزردہ اند (انوری ۷) انگہ بہ دو صد ہزار بندہ و
 ہوا را انصیب ماہی دریا پ صاحب اند ہم ذکر بندی رسید پ نائب مومن گجاست توبت کا کشت

۱) **بندہ نواز** فرہنگ فرنگ کردہ مؤلف عرض کند پ (اردو ۹) قیدی بقول آصفیہ۔ اسم مذکر۔ کہ
 کہ (۱) اسم فاعل ترکیبی است خداوند حقیقی و مجازی۔ مقید مجوس گرفتار مجرم سزا یافتہ (بندی بھی

ہر دو (۲) بمعنی مصدری صفت ہر دو (صائب) **بندین** معنوں میں اردو میں مستقل ہے)

<p>بندی خانه اصطلاح - بقول بهار زندان که میگویند</p>	<p>و بستن زن را و بستن سد و بستن مغز را استخوان گذاشتن</p>
<p>سجن است (محمد قلی سلیم) ز بند بنیای چشم که حسنه</p>	<p>(ار ۹۹) و کیهو بستن او را که تمام معنی جو اس مصدر</p>
<p>که زنجیرش سر پا رنگ بسته صاحب بجز گوید که مراد</p>	<p>سے بھی متعلق ہیں۔</p>
<p>بند خانه - مؤلف عرض کند که معنی لغوی این خانه مجبوس</p>	<p>بندیش بقول صاحب فدا می یعنی (۱) بنیاد و</p>
<p>و موافق قیاس است (ار ۹۹) قید خانه و کیهو اسیر خانه</p>	<p>شالوده کاغذ و (۲) استخوان بندی تن مردم و جانور</p>
<p>بندیدن بقول بحر و وزن خندیدن یعنی بستن و فرو</p>	<p>است (۳) آنچه بازی (توطه) می نامندش مؤلف</p>
<p>که صیغه اسم فاعل ازین مصدر زنیاده صاحب موارد</p>	<p>عرض کند که اگر چه دیگر محققین اهل زبان و زبان دانان</p>
<p>گویند که بر بنده معانی بستن شامل که بجایش گذشت صاحب</p>	<p>ازین لغت سکوت و رزیده اند و لیکن معاصرین</p>
<p>نواد و بهر بانش صاحب سروری بر معنی بستن قانع (مؤلف)</p>	<p>مجموع تصدیق می کنند و خود خدا می گویند از علمای</p>
<p>معنوی (ع) بجز لعل ز تو آموخت شکر خندیدن و بجز</p>	<p>عجم بود قولش اعتبار را شاید اصل این (بندلیه)</p>
<p>که ز تو آموخت که بندیدن و صاحب لطافت برهان نمیدان</p>	<p>بود با ضم معنی (بنیاد شخص) که بن معنی بنیاد گذشت</p>
<p>سروری مؤلف عرض کند که مصدر اصلی است که هم</p>	<p>و دیسه بقول برهان یعنی شخص می آید پس بای تو</p>
<p>مصدرش بتد مال فارسی زبان است که زیادت بیانی</p>	<p>آخر حذف شد و سین مهابیل شد بجه چنانکه گشتی و گشتی</p>
<p>معروف و علامت مصدر در آن مصدری ساخته اند و</p>	<p>اسم جلد فارسی زبان است معنی دوم حقیقی است</p>
<p>معنی بستن حقیقی است و دیگر معانی مجازی بستن بهم دین</p>	<p>و معنی اول و سوم مجاز آن (ار ۹۹) (۱۱) مکان</p>
<p>باشد چنانکه بندش بر بستن آب و جوی و بستن ثمر بستن</p>	<p>کی بنیاد نیویوت (ر شک) پیهلی جو آمد</p>
<p>و بستن خوشه و اند را و بستن خیال و بستن در و بستن</p>	<p>ر شک شکسته پاک دیوار قلعه نیویوت بیسی پرگ مین</p>

(۳) انسان اور جانوروں کی مٹیوں کا ڈھانچہ (مذکر) فارسی قدیم است کہ اصل این (باندیشہ) بموجودہ زمانہ تمہید - مؤنت -
بر زبان قدما بود و بجز الف باندیشہ می گفتندش -

بندی شدن تپ مصدر اصطلاحی بقول متاخرین و معاصرین بامی زائدہ را حذف کرده اندیشہ

وارستہ فرمن شدن تپ بختی کہ اصلا مفارقت نکند - بر زبان دارندہین است حقیقت این دیگر چچ اردو (محسن تاثیر) اگرچہ در قید تو باشد این از دشمن و بکھونا میشہ -

مباش ہمی شود جاخانہ تر ہر گہ تپ بندی شود و ہر گاہ (۱) بندیشہ (۱) بقول برہان بروزن پشمینہ بکھو و

بحر و اندو بہا ہر بانہش مؤلف عرض کند کہ موفق (۲) بندیشہ (۲) رگویی گریبان و فرماید کہ بجای ہم فون

قیاس است و متعلق بمعنی دہم بند و بندی بمعنی مجوس ہم بنظر آید صاحبان سروری و جہانگیری و رشیدی

ہم گذشت و مجوس شدن تپ در جسم کنایہ باشد از و ناصری و جامع و مؤید ہم ذکر این باندیشہ کردہ اند و

عدم انفکاکش از بدن (اردو) بخار اور تپ ما حقیقت این ہر دو بر بندہ عرض کردہ ایم (اردو) و بکھونا بندہ -

جسم سے ایک لحظہ جدا نہونا -

بندیشہ صاحب ناصری گوید کہ بمعنی اندیشہ صاحب بندیلوان (اصطلاح - صاحبان اند و غیاث گویند کہ

برہان گوید کہ بروزن و معنی اندیشہ کہ فکر و خیال بندیشہ بفتح تحت فارسی زبان است و در اصل بندی بان بود

و بندیشہا بمعنی خیالات و تخیلات صاحب جامع ہمراہ بختی کیسکہ نگہبان قیدیان باشد و عوام در تلفظ و معنی غلط

صاحب سفرنگ بر پنجاہ و ہنہی فقرہ (نامہ شت و خشت) کردہ اند کہ بجای بامی مؤلفہ و او می خوانند و بجای

جشد (ذکر این بفتح بمعنی اندیشہ و تصور کردہ خان بندی کہ بمعنی اسیر است بندیلوان را بمعنی قیدی و اسیر

ہم در سراج آہودہ مؤلف عرض کند کہ اسم جامد گویند مؤلف عرض کند کہ برادران ہمی و اند کہ ہا

<p>و موضوعه با هم تبدیل می یابند چنانکه آب و آو پس آنانکه بنده بیان را بنده یوان بوا و گویند چراغ را گونگفتن (میرزا رضی دانش) خانمان را اله سبد را استعمال کردند و درست است و آنانکه این را بر باد از غمباش می دهد یک گل نبر می در صدف برای امیر استعمال کنند هم بجا زد درست باشد - فارسیا خوبان جوابش می دهد یک (اردو) نرمی سے گویند که با بنده یوانان می آیند بمعنی لفظی این حارک جواب دینا نرمی سے بات کرنا -</p>	<p>بنده یان می آیند و این اشاره آگاه می کند که بنده یان هم می آیند و این قسم تصرف در هر یک زبان می باشد (اردو) قیدیون کا نگهبان - حارس - مذکر - و گنایه باشد از کاغذی که در آن سلسله نسب بن ران اصطلاح بقول اندک بواله فرنگ فرنگ یعنی اول بالف کشیده چیزی که بعد از بن گویند و لغاری (یعنی بواله ران) هم خوانند و گوشت عرض کنند که صاحب منتهی الارب متعین را لغت عرب بمعنی بن ران گفته و فارسیان این مرکب را بمعنی که استعمال کرده اند موافق قیاس است (اردو) ترتیب وار درج ہو -</p>
<p>بهر او بقول فدائی بالضم معنی شجره خاندان است مؤلف عرض کنند که معنی لفظی این بنده یان و گنایه باشد از کاغذی که در آن سلسله نسب و حسب خاندان بشکل درختی قائم کرده می شود موافق قیاس است و محرز قول صاحب فدائی اعتبار را شاید که از علمای معاصر هم بود (اردو) بنجره بقول آصفیه - عربی - اسم مذکر نسب نامه - کرسی نامه - و کاغذ جس مین و ارث اعلی کی کل اولاد ترتیب وار درج ہو -</p>	<p>چند بقول آصفیه - هندی - اسم مذکر - بن ران - جانگه کی بڑے پیوٹہ ران - جهنگ ساء - استعمال بقول بهرمی جواب و اون استعمال بقول بهرمی جواب و اون استعمال بقول بهرمی جواب و اون استعمال بقول بهرمی جواب و اون</p>

<p>این کرده (استاد رودکی) بگشته زین پزند بجز و اند همزانش مؤلف عرض کند که مرادف شایخ بید بساله با چنان چون اشک مجروحان نشسته طرح سخن افکندن و آغاز سخن کردن است سند فردوسی ژاله بر ژاله با صاحبان ناصری و بهار و بحر و اند لفظ بکار این نمی خورد که دران عوض اضافت بن هم ذکر این کرده اند خان آرزو در سراج بر اتفاق رای اضافی است عیبی ندارد که معنی بکار این نمی خورد نشان قانع و صراحت هیچ نماند کرد مؤلف عرض کند (ار دو) گفتگو شروع کرنا.</p>	<p>که بن بالضم معنی بنیاد و پایان و انتهایی هر چیز گذشت پس فارسیان تبرکب این با لفظ ساله اسم فاعل می باشد کردند و کنایه قرار دادند برای کهن سال و سال خورد بگیر هیچ (ار دو) بڈ با بڈر با شخص و کیو بزرگ با بن ستور اصطلاح بقول اند کنایه از سوراخ و بر ستور مؤلف عرض کند که دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد عیبی ندارد و موافق قیاس است که بن یعنی سوراخ مقدم بجایش گذشت (ار دو) چار پایون کی متحد کا سوراخ - نگر -</p>
<p>بن سیمی بند است مقوله - بقول بحر ای بامر بن سیمی در بند است سهل موقوف است - مؤلف عرض کند که تخفیف بن سیم نباشد مجرور و بند است (معنی منحصر است و موقوف است فارسیان چون التجای توجیه از کسی کنند گویند که یک آغاز کار به گوشه چشمت در بند است یا توجیه تو در بند است یعنی موقوف است بانرا به چشمت موقوف است بر توجیه تو (ار دو) تیر اشاره بر موقوف به یا تیری ادنی توجیه بر منحصر به - (الف) بن شاخت الف بقول برهان کبر اول و ثین ثمت (ب) بن شاختن الف کشیده بوزن بنواخت ماضی ب</p>	<p>بهار سخن بنیاد کردن (فردوسی) سخن را افکندند هر گونه بن بران بن نهادند کیو سخن با صاحبان یعنی نشاندن و نشانید و نسبت اب اینفرماید که معنی نشانیدن است صاحب سروری هم نسبت (الف) هم زبان برهان حکیم فردوسی</p>

(ه) با کرام شایانه بنوشتش به بر خویش بخت بنشاختش و تحقیق کرده اند صاحب برهان ذکر ماضی مطلق الف
 و ذکر (ب) هم کرده (استادعلی بی) چو باز آمد از حمله کرده گوید که مراد ف بنشت که ماضی نشستن است چنان
 و تاضن به بفرمودش از یای بنشاختن به صاحب ماضی سروری هم به همین معنی از منوچهری سند دهد (ه)
 بذیل (الف) ذکر (ب) هم کرده صاحب بجز گوید که (ب) فاختگان هم به بنشاستند به نامی زنان بر سر شاخ چنار
 سالم التصریف است بمعنی نشاندن صاحبان موارد و صاحبان اند و هفت هم به بنشاست مؤلف عرض
 و نوارد و جامع و سراج هم ذکر (ب) کرده اند مؤلف کند که موقده اول زائد است و ضرورت مذشت
 عرض کند که نشستن مصدر لازم است و نشاستن و که این را در ردیف موقده قلم کنند اصل این نشستن
 نشاندن متعدی که بجایش می آید پس نشاختن مبدل است بقول بجز بمعنی نشاندن (متعدی نشستن) و
 نشاستن باشد که سین جمله بدل شده خای مجر و سین نشاندن مبدل نشاستن که سین جمله بدل شده
 است مثال اول این تبدیل بعضی محققین و بعضی نشستن چون چنانکه بگس و بکن صاحب برهان هم ذکر
 سکندری خورده اند که بجایش صراحت کنیم و موقده نشاستن بمعنی نشاندن کرده و آنچه همه محققین بالا
 در اول این اصلی نباشد بلکه زائد است تسامح اهل درینجا (الف) را بمعنی لازم آورده اند سند نشستن
 لغت است که این را در ردیف موقده جاد اند - یک شعر منوچهری است پس خبرین نیت که الف را
 (ار و و) الف بهایا بهلایا (ب) بهلانا بهلانا - لازم و متعدی هر دو دانیم و (ب) متعدی است
 (الف) بنشاستن صاحب بجز بالف گوید که بجز و صراحت ماخذ بنشستن می آید (ار و و) الف بهلانا
 (ب) بنشاندن بمعنی نشستن است سالم التصریف بهلانا - (ب) بهلانا -
 و صاحبان موارد و نوارد ذکر این بدون صراحت و بنشین که کلماتی که پیش تو آرم است قوله حب

(1006)

خرنیة الاسمال ذکر این کرده از بعضی محل استقال است

مؤلف عرض کند که فارسیان این مقوله را بقتی کردند نعمت و کامیاب شدن بنعمت (صاحب بزرگ و من استعمال می کنند تا آن را از محنت باز) سیری زویدین تو نذر دنگاه من و چون قنط دارند دیگر هیچ (ارو) دکن مین بزرگون کی دیده که بنعمت رسیده است و (ارو) نعمت

(6701)

و پیش چشم لازم نظر کردن (لهوری سه) درینا که بود در این تئویند صاحب مؤید بذیل لغات فرس گوید
 بنظر چه در آید بنظر که پذیرفته بخیر عکس توأمیند ما که با انتم و تمیل با کسره معنی که بود باشد صاحب غیاث
 اصائب سه در ریاضی که تو باشی بنظرمی آمدند می فرماید که پنج اول و ضمه نون و فو و شین و جوه معنی
 چون سبز خوابیده تر معنی تو بود (اردو) دکھا که بود رنگ و نیگون مؤلف عرض کند که اسم خدا
 دینا بقول آصفیه نظر آنا و دیکھنے میں آنا۔ فارسی زبان است و بس (اردو) ہفتہ رنگ

<p>مراد فاش بی ش کنیم (ارو) معشوق - مذکر - کبودی رنگ کیا هوا -</p> <p>بنفشه خط اصطلاح - بقول بهار و اندام لوف</p>	<p>بنفشه گون طارم اصطلاح - بقول برهان</p>
<p>بنفشه پوش - مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی کنایه از آسمان است (صاحب جهانگیری) و ملحقا است بمعنی خط مثل بنفشه دارنده کنایه از محبوب و صاحبان رشیدی و بحر و جامع و ناصری و سراج (صائب) از گری چشم بر چو بادام شد سفید ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که قلب امانت نظاره بنفشه خط است چاره اش (ارو) طارم بنفشه گون است و بنفشه گون اسم فاعل ترکیبی یا ر کو بنفشه خط که سکت پین -</p>	<p>بنفشه پوش - مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی کنایه از آسمان است (صاحب جهانگیری) و ملحقا است بمعنی خط مثل بنفشه دارنده کنایه از محبوب و صاحبان رشیدی و بحر و جامع و ناصری و سراج (صائب) از گری چشم بر چو بادام شد سفید ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که قلب امانت نظاره بنفشه خط است چاره اش (ارو) طارم بنفشه گون است و بنفشه گون اسم فاعل ترکیبی یا ر کو بنفشه خط که سکت پین -</p>
<p>بنفشه زار اصطلاح - جایی که کاشت بنفشه و گنبد و خانه چوین همچو خورگاه پس معنی لفظی این متقانی شود که زار بقول برهان مقام کشت را گویند کنایه مذکور است (ارو) آسمان - مذکر و کلبه آسمان (طهوری) نداشت مشک شیمی چنان نسیم رساند بنفشه گون مهند اصطلاح - بقول برهان و بحر</p>	<p>بنفشه زار اصطلاح - جایی که کاشت بنفشه و گنبد و خانه چوین همچو خورگاه پس معنی لفظی این متقانی شود که زار بقول برهان مقام کشت را گویند کنایه مذکور است (ارو) آسمان - مذکر و کلبه آسمان (طهوری) نداشت مشک شیمی چنان نسیم رساند بنفشه گون مهند اصطلاح - بقول برهان و بحر</p>
<p>بوزین زلف تو در چین بنفشه زاری چند (وله) و رشیدی و جامع و (ملحقات نامهری و جهانگیری) بنفشه زار شب از بهر سیر آه خوشست (برای) (۱) مرادف (بنفشه گون طارم) و (۲) بزم خان آرزو گریه سمن راز صدم دیدیم (ارو) بنفشه زار در سراج می فرماید که آنکه این را کنایه از زمین نیز و ه مقام به جهان بنفشه بویا جاس - مذکر - آورده اند این خطای فاش است مؤلف عرض بنفشه کرده استعمال بقول مؤید و هفت آگند که این هم قلب اصناف (مهند بنفشه گون) است</p>	<p>بنفشه زار اصطلاح - جایی که کاشت بنفشه و گنبد و خانه چوین همچو خورگاه پس معنی لفظی این متقانی شود که زار بقول برهان مقام کشت را گویند کنایه مذکور است (ارو) آسمان - مذکر و کلبه آسمان (طهوری) نداشت مشک شیمی چنان نسیم رساند بنفشه گون مهند اصطلاح - بقول برهان و بحر</p>
<p>کبود کرده مؤلف عرض کند که اصل این بنفشه و (بنفشه گون) اسم فاعل ترکیبی و صفت مهند و برا بنفشه کردن) بعضی رنگ کبودی کردن (ارو) معنی دوم یعنی زمین البته خصوصیتی دارد و معنی آسمان</p>	<p>بنفشه زار اصطلاح - جایی که کاشت بنفشه و گنبد و خانه چوین همچو خورگاه پس معنی لفظی این متقانی شود که زار بقول برهان مقام کشت را گویند کنایه مذکور است (ارو) آسمان - مذکر و کلبه آسمان (طهوری) نداشت مشک شیمی چنان نسیم رساند بنفشه گون مهند اصطلاح - بقول برهان و بحر</p>

<p>را مجاز توان گرفت زیرا که تشبیه همدردین بهتر از بنفشه موی معشوق گوگمه سخته بین - مذکر - آسمان است (ارو) (۱) و کمی بنفشه گون طالع بنفشه گون مصدر اصطلاحی - صاحب صفتی (۲) زمین و کیوارتا - ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p>	<p>را مجاز توان گرفت زیرا که تشبیه همدردین بهتر از بنفشه موی معشوق گوگمه سخته بین - مذکر - آسمان است (ارو) (۱) و کمی بنفشه گون طالع بنفشه گون مصدر اصطلاحی - صاحب صفتی (۲) زمین و کیوارتا - ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p>
<p>بنفشه موی اصطلاح - بقول بهار و اندر فردا کند که یعنی طرح آفتدن است (فردوسی) بنفشه خط مؤلف عرض کند که کنایه از معشوق است (۳) سخن را گفتند هر گونه بن ۴ ایران بن (ظهوری ۵) بدست بندی موی بنفشه میوان رو ۶ نهادند کیس سخن ۴ (ارو) بنیاد قائم کرنا مروباغ چه سنبل کدام مرز خوش ۴ (ارو) طرح ذال - بنیاد ذال -</p>	<p>بنفشه موی اصطلاح - بقول بهار و اندر فردا کند که یعنی طرح آفتدن است (فردوسی) بنفشه خط مؤلف عرض کند که کنایه از معشوق است (۳) سخن را گفتند هر گونه بن ۴ ایران بن (ظهوری ۵) بدست بندی موی بنفشه میوان رو ۶ نهادند کیس سخن ۴ (ارو) بنیاد قائم کرنا مروباغ چه سنبل کدام مرز خوش ۴ (ارو) طرح ذال - بنیاد ذال -</p>
<p>بنفشه بقول برهان اول و قافه و سکون نون نوعی از ثلثه باشد مانند عدس و قوت و منفعت آنهم مانند عدس است صاحب جامع هم ذکر این کرده صاحب محیط فرماید که این لغت عرب است و دانه ایست شبیه به عدس و از آن بالیده تر و بشیرازی مشو گویند که قسمی از عدس باشد ولیکن بسنفیدی و تدویر آن نیست و کازرونی گفته که آن در پنج نبات عدس می روید و نیز مثل عدس می خورد و بقول بعضی در زراعت و غیره می روید و شبیه القوه بعدس - بقول شیخ معتدل و مائل به پوست و گویند سرد و خشک باطل با اعتدال و قابض مثل عدس و مولد سودا و عصاره الانهضام (الخ) مؤلف عرض کند که نام عربی شهر تر از اسم فارسی است ازینجاست که ماین را جاداده ایم و ذکر این بر بر بجا هم گذشت (ارو) و کمی بر جاف -</p>	<p>بنفشه بقول برهان اول و قافه و سکون نون نوعی از ثلثه باشد مانند عدس و قوت و منفعت آنهم مانند عدس است صاحب جامع هم ذکر این کرده صاحب محیط فرماید که این لغت عرب است و دانه ایست شبیه به عدس و از آن بالیده تر و بشیرازی مشو گویند که قسمی از عدس باشد ولیکن بسنفیدی و تدویر آن نیست و کازرونی گفته که آن در پنج نبات عدس می روید و نیز مثل عدس می خورد و بقول بعضی در زراعت و غیره می روید و شبیه القوه بعدس - بقول شیخ معتدل و مائل به پوست و گویند سرد و خشک باطل با اعتدال و قابض مثل عدس و مولد سودا و عصاره الانهضام (الخ) مؤلف عرض کند که نام عربی شهر تر از اسم فارسی است ازینجاست که ماین را جاداده ایم و ذکر این بر بر بجا هم گذشت (ارو) و کمی بر جاف -</p>
<p>بنک بقول برهان اول و ثانی و سکون کاف (۱) و آن شبیه در کوه و جنگل یا حاصل می گردد صاحبان مصغرتن است که جبهه انخفض و چقا قوج باشد سروری در شیدی و جامع و سر لاج ذکر این کرده</p>	<p>بنک بقول برهان اول و ثانی و سکون کاف (۱) و آن شبیه در کوه و جنگل یا حاصل می گردد صاحبان مصغرتن است که جبهه انخفض و چقا قوج باشد سروری در شیدی و جامع و سر لاج ذکر این کرده</p>

<p>مؤلف عرض کند کہ بن بمعنی دوش بجای خود گذشت و افعال و خواص آن بہدر انجاء مذکور (اردو) وہ پسینے کے قطرے جو محبوبوں کے چہرے پر می خورای دیکھو بن کے دوسرے معنی ۔ کی حالت میں ظاہر ہوں ۔ مذکر ۔</p>	<p>مؤلف عرض کند کہ بن بمعنی دوش بجای خود گذشت و افعال و خواص آن بہدر انجاء مذکور (اردو) وہ پسینے کے قطرے جو محبوبوں کے چہرے پر می خورای دیکھو بن کے دوسرے معنی ۔ کی حالت میں ظاہر ہوں ۔ مذکر ۔</p>
<p>(۴) بنک ۔ بقول برہان نوعی از قماش زمین (۴) بنک ۔ بقول برہان بضم اول مصغر بنہ است اطلس کہ بران گہما می ز رلفت باشد ۔ صاحبان یعنی درخت کو چک صاحبان سروری و رشیدی و سروری و رشیدی و جامع و سراج و ہفت ذکر جامع ذکر این کردہ اندخان آرزو بذکر این بجا الہ این کردہ اند (ظہوری ۵) ز جامہ خانہ عشق تو رشیدی می فرماید کہ او بضم تین گوید و این غلط است اطلسی گردون بہ نعل و داغ بنک پوش کردہ چہ حرف ساکن را چون حرکت دہند مفتوح باشد مؤلف مارا مؤلف عرض کند کہ بن بمعنی باغ بر نشان اولش گذشت فارسیان بزیادت کاف تصغیر نما بر نشان پنجمش گذشت و آنچہ خان آرزو نسبت امر قاشی را نام نہادند و باغ کو چک گفتہ مذکور در ان حرف می زند و بر رشیدی برومی قواعد فارسی زبان گہما می ز رلفت است ۔ موافق قیاس باشد (اردو) اعتراض می کشاید جوابش ہمین است کہ قواعد تابع زبان ایک قسم کارشیمی کپڑا جس میں ز رلفت پھول تھوپن است نہ زبان تابع قواعد پس قول محققین اہل زبان (۵) بنک ۔ بقول برہان گہما و نشان ہا را نیز گویند مقبر تر از قیاس خان آرزو ست (اردو) کہ بر روی چہوشان از خوردن شراب بہم می رسد چھوٹا جھار ۔ مذکر ۔</p>	<p>(۴) بنک ۔ بقول برہان نوعی از قماش زمین (۴) بنک ۔ بقول برہان بضم اول مصغر بنہ است اطلس کہ بران گہما می ز رلفت باشد ۔ صاحبان یعنی درخت کو چک صاحبان سروری و رشیدی و سروری و رشیدی و جامع و سراج و ہفت ذکر جامع ذکر این کردہ اندخان آرزو بذکر این بجا الہ این کردہ اند (ظہوری ۵) ز جامہ خانہ عشق تو رشیدی می فرماید کہ او بضم تین گوید و این غلط است اطلسی گردون بہ نعل و داغ بنک پوش کردہ چہ حرف ساکن را چون حرکت دہند مفتوح باشد مؤلف مارا مؤلف عرض کند کہ بن بمعنی باغ بر نشان اولش گذشت فارسیان بزیادت کاف تصغیر نما بر نشان پنجمش گذشت و آنچہ خان آرزو نسبت امر قاشی را نام نہادند و باغ کو چک گفتہ مذکور در ان حرف می زند و بر رشیدی برومی قواعد فارسی زبان گہما می ز رلفت است ۔ موافق قیاس باشد (اردو) اعتراض می کشاید جوابش ہمین است کہ قواعد تابع زبان ایک قسم کارشیمی کپڑا جس میں ز رلفت پھول تھوپن است نہ زبان تابع قواعد پس قول محققین اہل زبان (۵) بنک ۔ بقول برہان گہما و نشان ہا را نیز گویند مقبر تر از قیاس خان آرزو ست (اردو) کہ بر روی چہوشان از خوردن شراب بہم می رسد چھوٹا جھار ۔ مذکر ۔</p>
<p>یاعرق بر پیشانی ایشان نشیند صاحبان جامع و سراج (۵) بنک ۔ بقول برہان بمعنی نشان و اثر ہم چنانکہ نکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ مجاز مجاز است گویند از فلانی یا از فلانہ چیز بنک نما ندہ است ۔</p>	<p>یاعرق بر پیشانی ایشان نشیند صاحبان جامع و سراج (۵) بنک ۔ بقول برہان بمعنی نشان و اثر ہم چنانکہ نکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ مجاز مجاز است گویند از فلانی یا از فلانہ چیز بنک نما ندہ است ۔</p>

<p>اراده آن باشد که نشان و اثر نمانده صاحب هر کس وجه تسمیه می فرماید که معنی غلطی این لغت فارسی پنج و رشیدی ذکر این کرده اند صاحب جامع گوید که کوئیک مؤلف عرض کند که درست است بن بر نشان و این زمان این را با که گویند و بر کی کو با خان از پنج بخش معنی پنج گذشت (ارده) یک فارسی بین و سرسراج گوید که معنی رخت و اسباب است که بمجا اس پوست کا نام است که در رخت بول کی بخر است معنی نشان مستقل شد مؤلف عرض کند که مقصودش این است که باشد - مذکر -</p>	<p>و اثر نمانده صاحب هر کس وجه تسمیه می فرماید که معنی غلطی این لغت فارسی پنج و رشیدی ذکر این کرده اند صاحب جامع گوید که کوئیک مؤلف عرض کند که درست است بن بر نشان و این زمان این را با که گویند و بر کی کو با خان از پنج بخش معنی پنج گذشت (ارده) یک فارسی بین و سرسراج گوید که معنی رخت و اسباب است که بمجا اس پوست کا نام است که در رخت بول کی بخر است معنی نشان مستقل شد مؤلف عرض کند که مقصودش این است که باشد - مذکر -</p>
<p>بجزین نباشد که بن که معنی رخت و اسباب بر معنی دیش (۱) پنجاب (۱) پنج اول (۱) بقول وارسته گذشت آن را بر زیادت کاف تصغیر معنی نشان و اثر (۲) پنجاب سائر شیر که بعد سعی از یک صل استعمال کرده اند سامی گوئیم که متعلق معنی چهارم بن می شود و نسبت (ب) بذیل الف گوید که کسی است باشد که معنی بنیاد گذشت و بنیاد خورد کنایه از نشان که پنجاب فرو شد (قاسم شهدی ۵) سیر چشم بانور و اثر است و بس (ارده) نشان - اثر - مذکر - خود بود چون آفتاب و کاسه پنجاب ما سیر چشمه حیوان (۶) بنگ بقول برهان مستقیم اول و سکون ثانی و ثالث پوست (۷) المغرادر چو محبت (۸) به پنجاب سازان کند ام غیلان و آن دختی است صحرائی در ولایت مصر صاحب محیط احتساب که آرد بدید ز راه شتاب و مؤلف میفرماید که از پنج ام غیلان بدین جلی شود و درین اختلاف است که اصل این به کاف فارسی است که می آید و گویند که بنگ لاس نشان کرده هائی که در پنج به هم رسد و گویند که اینا فاریان بر سبیل تبدیل چنانکه گند و گند استعمال و اصح اقوال است گرم و خشک و قریب به آخر درجه اینهم کرده اند صاحب بحر هم ذکر الف و بذیل آن اول و دران قبض و تقوی اعضا است و منع عرق ذکر (ب) کرده (ارده) (۱) بنگ کاشی فذکر و بوی بدن کند و منافع بسیار دارد (الخ) هم نسبت و میوه پنجاب (۲) بنگ گهوئنه والا - مذکر -</p>	<p>بجزین نباشد که بن که معنی رخت و اسباب بر معنی دیش (۱) پنجاب (۱) پنج اول (۱) بقول وارسته گذشت آن را بر زیادت کاف تصغیر معنی نشان و اثر (۲) پنجاب سائر شیر که بعد سعی از یک صل استعمال کرده اند سامی گوئیم که متعلق معنی چهارم بن می شود و نسبت (ب) بذیل الف گوید که کسی است باشد که معنی بنیاد گذشت و بنیاد خورد کنایه از نشان که پنجاب فرو شد (قاسم شهدی ۵) سیر چشم بانور و اثر است و بس (ارده) نشان - اثر - مذکر - خود بود چون آفتاب و کاسه پنجاب ما سیر چشمه حیوان (۶) بنگ بقول برهان مستقیم اول و سکون ثانی و ثالث پوست (۷) المغرادر چو محبت (۸) به پنجاب سازان کند ام غیلان و آن دختی است صحرائی در ولایت مصر صاحب محیط احتساب که آرد بدید ز راه شتاب و مؤلف میفرماید که از پنج ام غیلان بدین جلی شود و درین اختلاف است که اصل این به کاف فارسی است که می آید و گویند که بنگ لاس نشان کرده هائی که در پنج به هم رسد و گویند که اینا فاریان بر سبیل تبدیل چنانکه گند و گند استعمال و اصح اقوال است گرم و خشک و قریب به آخر درجه اینهم کرده اند صاحب بحر هم ذکر الف و بذیل آن اول و دران قبض و تقوی اعضا است و منع عرق ذکر (ب) کرده (ارده) (۱) بنگ کاشی فذکر و بوی بدن کند و منافع بسیار دارد (الخ) هم نسبت و میوه پنجاب (۲) بنگ گهوئنه والا - مذکر -</p>

بن کارخوردن | مصدر اصطلاحی بقول برہان
 معاصرین عجم بر زبان نذر نغمی مباد کہ اگرچہ از سر بریدن یعنی نو کردن
 بعضی اول و کسر ثانی کنایہ از اندیشہ نمودن بچہ قسبت
 و انتہا و پایان کار باشد صاحب جہانگیری در لطائف نقل کرد و مصدر (بنک از سر بریدن) بہ بای فارسی می آید
 این را آورده (ابن الدین ادمان) خوار و شوق (اردو) بے غوی فتح ہونا پینے آنا دیکھو خوش آمدن۔
 جہان چون پی ہم می گذرد کہ تو دشوار گیری ہمہ کار **بنکران** | اصطلاح - بقول برہان بعضی اول و سکون
 آسان است کہ تو سرفقت نگہدار و بن کار مخور کہ ثانی و فتح کاف و رای با نقطہ با ف کشیدہ و بیون و
 کہ فلک نیز درین واقعہ سرگردانست کہ صاحبان یعنی کبران است صاحبان رشیدی و اتند و سراج
 رشیدی و بہار و بحر و سراج ہم ذکر این کردہ اند ذکر این کردہ اند صاحب سروری این را اصل
مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است و لیکن و کبران را کہ بجذف نون گذشت مخفف این (صاحب
 معاصرین عجم بر زبان نذرند (اردو) مال کار جہانگیری ہم این را آورده (مولوی معنوی) س
 کی فکر کرنا۔ مال اندیشی کرنا صاحب آصفیہ نے مال و ارشام را سلام من بگو کہ این وصیت را بگویم
 مؤہو بہا تا زبیری آن زر شکہند و بنکرانی پیش اندیشی کا ذکر کیا ہے۔
بنک از سر بریدن | مصدر اصطلاحی بقول آن ہما نہند کہ مؤلف عرض کند کہ با حقیقت
 بحر از بخودی بخود آمدن مؤلف عرض کند کہ کنایہ معنی این بر کبران عرض کردہ ایم کہ تہ دیگی را گویند
 ایست کہ اصل این نشہ بنک از سر بریدن بہاے و این مرکب است از بنج بمعنی تیج و بنیاد کہ گذشت
 فارسی بود بجذف نشہ این مصدر محاورہ قرار یافت و کران بمعنی کنارہ گرفتہ پس بنیاد کنارہ گرفتہ طما
 دیگر محققین ذکر این نکردہ اند موافق قیاس است را نام کردند کہ در تہ دیگ لذیت تر باشد کہ روغن

زیادی در آن می باشد و همین است که برای جهانان بطوری	این را بکاف فارسی آورده و فرماید که آن را گترآ
نخاص بر سطر می کشند (۱) و (دو) و کیو بکیران کا ترجمه -	بضم کاف فارسی و تشدید رای مبهمل هم خوانند و
بشکلک اصطلاح - بخور شمس در فارسی زبان	عربی منسفه و سوات و گوید که در فرهنگ تنگ -
(۱) میوه را نامبر است که آن را (بوشکلک) و (نیکوئی)	صاحب نامری و درست گوید که بضم اول و کاف عربی
تیر گویند و بخواله نسخه نیز آگوید که (۲) درخت گل باشد	است بمعنی (بج گن) اصحاب جامع هم این را بکاف
مؤلف عرض کند که همین بکاف فارسی اول می آید فارسی آورده خان آرزو در سراج بکلیان را که بنوعی	مؤلف عرض کند که همین بکاف فارسی اول می آید فارسی آورده خان آرزو در سراج بکلیان را که بنوعی
و حقیقت این همه را بخوبی بیان کنیم اگر استعمال این بهر دوگان	دوم عوض نون گذشت صحیح داند و این را تصحیف
عربی تحقیق رسد تو انیم گفت که بمبتدل آن است که کاف	خوانند مؤلف عرض کند که اگر چه تنگ به فوقانی
فارسی اول بدل شد بکاف عربی چنانکه کند و کند و معنی	عوض نون به همین معنی بجایش مذکور شد و صراحت
دوم دلالت کند بر صحیح بودن کاف فارسی که (بشکلک)	ماخذش همه را بخوبی اندک و رو لیکن لازم نمی آید که این
به معنی درخت کل کوچک است (۱) و (دو) و (کیو) بکیران	را تصحیف دانیم چنانکه خان آرزو می گوید که ماخذش
(۲) درخت گل - مذکر -	بهتر از ماخذ آنست و بکاف عربی صحیح است چنانکه
بشکلن مقبول برهان بفتح اول و ثانی و سکون ثانی	صاحب نامری گفته و آنچه بکاف فارسی به همین معنی
و نون آهنی باشد پسین و دسته از چوب بران نصب گرد می آید بمبتدل این دانیم که کاف عربی بدل شد بکاف	و نون آهنی باشد پسین و دسته از چوب بران نصب گرد می آید بمبتدل این دانیم که کاف عربی بدل شد بکاف
باشد و بهر دو طرف آن دو ریسمان بندند یک شخص نشسته فارسی چنانکه کند و کند (۱) و (کیو) بکیران کیو تیر نسخه	باشد و بهر دو طرف آن دو ریسمان بندند یک شخص نشسته فارسی چنانکه کند و کند (۱) و (کیو) بکیران کیو تیر نسخه
آن را و دیگری ریسمان ها را بگیرند و زمین را هموار کنند بشکلن مقبول برهان و خان آرزو در سراج بفتح اول	آن را و دیگری ریسمان ها را بگیرند و زمین را هموار کنند بشکلن مقبول برهان و خان آرزو در سراج بفتح اول
و لعربی آن را متساو و منسفه خوانند صاحب سروری	و لعربی آن را متساو و منسفه خوانند صاحب سروری

که بجز بنذر قطونا گویند مؤلف عربی کند که اسم چای
فارسی زبان است و ذکر طبیعت و خواص این بر سبب تیری (یعنی از نوشیدنش چشم سرخ می شود و بجا می آید)
گذشت اصل این بهای هنوز آفره بود یعنی درخت کوه که صحبت کردن بزبان خوب است و بهر گیاهی حائس اسباب
در محاوره حذف شد (ارو) و یکم اسببول - و فرماید که نزد هندیان تیر و تلخ و گرم و شسته طعام و درخت
بنگویی اصطلاح - بقول برهان بنتیج اول و کسر فساد فغم و مورث پر خوری و بسیار گوی و کاهای از افرا
ثانی گیاهی است بسیار چرب که از آن آتش پزند و آن تپ احداث می کند و بدست برای کسی که زهر خورده
سروری بزرگ معنی بالا گوید که بقول بعضی همان جبهه اخضر باشد و بر بنگ گوید که بافتیج اسم فارسی است و کتب
است که بترکی چشما قوی گویندش صاحبان بحر و انار نیز گویند و بعربی قنب بعرب از کتب فارسی و یونانی -
همزمان برهان صاحب محیط ذکر این نکرد و بهر جهت و یفر و نس و قنابس و بسیاری قنبر از برومی گتانی و
بن فرموده ما ذکر این بر بانقش کرده ایم و اشاره بهندی بهنگ و بجا و در انگلیزی تپ گویند بطراح
جبهه اخضر اسم بمدر انجاست و ماخذ این غیر نیست برقی الخیال و نشاط افرا و فلک تاز و عرش نما و جبهه انار
که بن معنی درخت موصوف باشد و کوهی صفتش می باشد و کوهی و نوس اهروم - درخت فارسی قوی تر از
لفظی این درخت کوهی یا درخت خاص که بن نام دارد و می رسد کسی که استعمال آن می کند اختلال عقل آن
و بتانی نباشد بلکه در کوه پیدا شود (ارو) و یکم بنگ می نماید و مودعی بخون می گردد - برگ آن مرکب اتقوی
بنگ بقول بهار بافتیج گیاهی است معروف مسکر و در رسوم سر دو خشک با حرارت لطیفه و تخم آن گرم و خشک
و گوید که با لفظ خوردن و رساندن و زدن و نشاندن در رسوم و پوست آن سر دو خشک و در غایت دانه
شدن مستقل صاحب محیط به بنگ بهای هنوز دوم و برگ آن لبیب مرکب بودن قوامی آن اولاً و ثانیاً و

<p>ونیکوئی رنگ رخسار و سگری آوردی لطیف الخ شدن و سر حساب گشتن (ظہوری) چون (اردو) بنگ بقول آصفیہ فارسی اسم مثنوی غم او پیا پیچہ آرد کہ کہ پرد بنگ از سرم فی الحال نیشلی بوٹی بجیا۔ سبزی بھنگ۔ ورق نشاط۔ (مطالعہ اور تعریف گل کو کنارے) اگر این گل دہد (الف) بنگاب اصطلاح بہار نسبت الف می بہ طل گران پیرد بنگ عشق از سر میدان ہمو</p>	<p>ونیکوئی رنگ رخسار و سگری آوردی لطیف الخ شدن و سر حساب گشتن (ظہوری) چون (اردو) بنگ بقول آصفیہ فارسی اسم مثنوی غم او پیا پیچہ آرد کہ کہ پرد بنگ از سرم فی الحال نیشلی بوٹی بجیا۔ سبزی بھنگ۔ ورق نشاط۔ (مطالعہ اور تعریف گل کو کنارے) اگر این گل دہد (الف) بنگاب اصطلاح بہار نسبت الف می بہ طل گران پیرد بنگ عشق از سر میدان ہمو</p>
<p>ب بنگاب ساز گوید کہ آبی را گویند کہ بنگ عرض کند کہ گناہ ایست و بس خیال این است کہ سودہ در آن حل کنند و پالایند و نسبت (ب) فرزند صمد اصل است و آنکہ (بنگ از سر بریدن) کہ بنگاب فروش را نام است صاحب اند نقل کا بہ مودتہ شتم گذشت تصحیف باشد چنانکہ اشارہ این ہر دو مؤلف عرض کند کہ بمعنی حقیقی است الف ہمد را بخاکرہ ایم (اردو) دفعۃ خبر دار ہونا۔ قلب انصاف (آب بنگ) و (ب) اسم فاعل ترکیبی خفقت سے چونکہ نشہ رخصت ہونا پیشو میں آنکہ</p>	<p>ب بنگاب ساز گوید کہ آبی را گویند کہ بنگ عرض کند کہ گناہ ایست و بس خیال این است کہ سودہ در آن حل کنند و پالایند و نسبت (ب) فرزند صمد اصل است و آنکہ (بنگ از سر بریدن) کہ بنگاب فروش را نام است صاحب اند نقل کا بہ مودتہ شتم گذشت تصحیف باشد چنانکہ اشارہ این ہر دو مؤلف عرض کند کہ بمعنی حقیقی است الف ہمد را بخاکرہ ایم (اردو) دفعۃ خبر دار ہونا۔ قلب انصاف (آب بنگ) و (ب) اسم فاعل ترکیبی خفقت سے چونکہ نشہ رخصت ہونا پیشو میں آنکہ</p>
<p>ہمین است اصل و آنچہ بکاف عربی گذشت مبتدل (الف) بنگال (الف) بقول بہار نام ملکیت این۔ وای بر حقیقت بانام و نشان کہ کلام قاسم شہیدی معروف در ہند بطرف شرق و مطاعر کہ ہمد را بخاکرہ است و درینجا ہم نقل (ج) بنگالی و فرماید کہ فارسیان استعمال (ب)</p>	<p>ہمین است اصل و آنچہ بکاف عربی گذشت مبتدل (الف) بنگال (الف) بقول بہار نام ملکیت این۔ وای بر حقیقت بانام و نشان کہ کلام قاسم شہیدی معروف در ہند بطرف شرق و مطاعر کہ ہمد را بخاکرہ است و درینجا ہم نقل (ج) بنگالی و فرماید کہ فارسیان استعمال (ب)</p>
<p>کردہ تصحیف در کتابت (اردو) (الف) و (ب) کنند بہ تبدیل الف آخر با ہا و منسوب آن را بخود فارسیوں نے پانی میں گھوٹے ہوئے بھنگ کو بھج (خواجہ شیراز) شکر شکن شوند بہ طوطیان ہند اور اس کے بنانے والے کو بھنگ ساز کہتا ہوں (کو زین قنذ پارس کہ بہ بھج لہ می رود) (والہ ہروی)</p>	<p>کردہ تصحیف در کتابت (اردو) (الف) و (ب) کنند بہ تبدیل الف آخر با ہا و منسوب آن را بخود فارسیوں نے پانی میں گھوٹے ہوئے بھنگ کو بھج (خواجہ شیراز) شکر شکن شوند بہ طوطیان ہند اور اس کے بنانے والے کو بھنگ ساز کہتا ہوں (کو زین قنذ پارس کہ بہ بھج لہ می رود) (والہ ہروی)</p>
<p>بنگ از سر بریدن (صدر اصطلاحی بقول) یار بنگالیم آخر ز سفر باز آمد بہ عمر گذشتہ ز آغا بنگ از گلہ پریدن بہار و اندنا کا خبر دار با انجام رسید (اردو) الف و ب بنگالہ گذر</p>	<p>بنگ از سر بریدن (صدر اصطلاحی بقول) یار بنگالیم آخر ز سفر باز آمد بہ عمر گذشتہ ز آغا بنگ از گلہ پریدن بہار و اندنا کا خبر دار با انجام رسید (اردو) الف و ب بنگالہ گذر</p>

ایک شهر و شهر او و صوبه صاحب آصفیه نے آج اپر ہر یک از شرکاء (حکیم سنائی ^س) در جهانی چہ بایت
 اس کا ذکر فرمایا ہے اور کہا ہے کہ اسم مذکور بنگالہ بودن پو کہ بے بنگان توانش پیوند پو و مہاجرت مہنی
 سوم کند کہ ششت باشد (مولوی معنوی ^س) کہ گرفت
 کا باشندو۔

بنجگان | بقول برہان کبیر اول و کاف فارسی باف و خلق بنگان می زنند پو و فرماید کہ رضی الدین نیشاپوری
 کشیدہ بروزان فغان (۱) طاسی باشد کہ دو مقامان کنایہ از آسمان کردہ و (نیلی بنگان) گفته (س)
 بن آن را سوراخی کردہ در طغیا پرانی گذارند و بعد حاصل از چشم عدوی تو و اشعار میں است پو جملہ آبی کہ
 زمانی کہ پر شود آب از رود خانہ یا بر غیا چشمہ بزرگ درین نیلی بنگان دیدم پو صاحب جامع حوالہ می کند پو
 بر یک رود و بعضی را یک و دو و بعضی را چہار و پنج (بنجگان بای نایس) و بران می فرماید کہ مطلق کا سہ
 مقرر شدہ باشد و (۲) مطلق پیالہ را نیز گویند و معنی و خصوصاً طاسی می کہ تہ آن سوراخ کند و در آب
 آن فغان است صاحب سروری مذکور معنی اول می فرماید گذارند و ساعت شبانہ روز را در تقسیم آب و کار کا
 کہ حسین وفائی بہ بای فارسی ہم آورده گذافی الفرنسک و گیارہ دان معلوم کنند و فرماید کہ مغرب مہین است فغان
 (خلاق المعانی ^س) بر سر آمد زہتی غری خصمت عجب مؤلف عرض کند کہ بخیاں با اصل این بکاف عربی
 پو زاب چون گشت تہی آمد بنگان بر سر پو و فرماید کہ در است مرکب از بنگ کہ معنی نشان گذشت و آن معنی
 فسخہ نمیزاد (۳) بمعنی صحن روین (سراج قمری ^س) وقت و لحظہ و ساعت فارسیان ہر دو را مرکب کردہ
 طشت زر شرق پر آتش برای سینہ ام پو ہر سحر از پیشین بنگان کردند کہ معنی حقیقی این (نشان وقت) است
 پیروزہ بنگان میرسد پو صاحب نامری نسبت معنی اول و کنایہ از طاسی کہ ذکرش بالا گذشت کہ در زمانہ
 خوش صراحتی کند کہ این برای پیوند آب است و قیمت سلف عوض ساعت استعماش می کروند آنچہ در عربا

تصرفی راہ یافتہ و کاف عربی بہ فارسی بدل شدہ (چنانکہ) تو وقت کا حساب لگا لیتے تھے یہ گویا گھڑی کا کام
 کند و گند (۱) و آنچه بہ بای فارسی می آید چنانکہ تب و تب) و یا تھا۔ مذکر (۲) پیالہ۔ مذکر۔
 مبدل این و نتیجہ لب و لہجہ مقامی و محاورہ زبان است **بنگکان زون** | مصدر اصطلاحی صاحب ناصری
 و معنی دوم مجاز معنی اول کہ طاس خاص را بمعنی مطلق پیالہ بذیل معنی سوم بنگکان سندی کہ از کلام مولوی مخومی
 استعمال کردند و معنی سوم نتیجہ بی غوری محققین بالاست آوردہ از ان استعمال این مصدر مرکب ثابت می شود
 کہ (پیروزہ بنگکان) را بذیل این جادادند و همچنین (نبیل) و عادت و ولایت عجم است کہ چون ماہ گیر دیاساختہ
 بنگکان (مرکب و کنایہ است و محروم بنگکان درین ہر دو معنی) از افات آسمانی پیش آیند بنگکان و شتاسان طاس اینہذا یادگار
 بمعنی دوم است و پس ضرورت نذر کہ معنی سوم از صورت حال واقف شوند ازین ہم و آئین این مصدر داخل
 قائم کنیم (اردو) (۱) و پیالہ جس کی پیندی میں ایک شد (اردو) تھالی بجانا چاند گھن یا او کسی تقریب پر ایل
 سوراخ کر کے پانی میں چھوڑ دیتے تھے اور جب وہ بھر جاتا تھا عجم بجاتے ہیں جیسا کہ اہل ہند۔

بنگاہ | بقول بہار (۱) مرادف بنا گاہ یعنی منزل و مکان و جائی کہ نقد و جنس در ان نہند (ظہوری ۵) و تریکنا
 حسن سرا چننین کہ دیدہ و معمور خوش بگارت بنگاہ گشتہ است (۲) (سعدی ۵) ز بنگاہ حاتم کی پیر مرد و طلب
 وہ درم سنگ فانیہ کرد و صاحبان بر بان و سروری و جہانگیری و رشیدی و جامع و مؤید و بحر ذکر این کردہ
 صاحب ناصری گوید کہ اصل این بنگاہ بود بمعنی جای نہادن پس بکسر باشد نہ بضم۔ خان آرزو در سراج فی
 کہ مرکب از بن بایض بمعنی رخت و اسباب و گاہ بمعنی جای و بجا بمعنی مقام و منزل و مخفیہ این بنگاہ کہ می آید حسب
 فدائی بذکر معنی بالا گوید کہ (۲) بجمع مصدر ہم مؤلف عرض کند کہ ماخذ بیان کردہ خان آرزو بہتر از ناصری
 است و اتفاق محققین ہم بر ضمتہ اول است و معنی دوم را بر اعتماد صاحب فدائی کہ از عدای معاصرین عجم

بنکران بقول صاحبان نوید و جامع و ناصری صاحبان خزینه و اشال فارسی دگر این کرده از معنی
 تہ دیگی مؤلف عرض کند کہ همان کہ بکاف عربی بجایش و محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ فارسیان
 گذشتہ حقیقت این مہدر بانجایان کردہ ایم کہ این مقولہ بطرز موعظت استعمال کنند کہ ترجمہ (انظر
 این بیدل آفت (اردو) دیکھو بنکران - الی ما قال ولا تنظر الی من قال) باشد مقصود آفت
بنگ رساندن مصدر اصطلاحی (الف) کہ چون کسی چیزی گوید بگفتہ او توجہ باید کرد و بر
بنگ رسامی بقول صاحب آصفی حیثیت گویندہ خیال باید کرد زیرا کہ سخن منقول از
 ابرار (بنگ زدن) بمعنی بنگ خوردن و نشہ نشاندن کہ رسد قابل قبول است (اردو) کہنے والا
 (شعانی اصفہانی م) میرساند بہ طاق ابرویت ہ کوئی بھی ہو کہے سے کام لے یہہ دکن کا مقولہ ہے جو
 ہر زمان بنگ کو کنا رہیں ہ صاحب بحر نسبت ب) قریب قریب اسی کا ترجمہ ہے۔
بنگ بنگ استعمال بقول محققان برہان
 گوید کہ بنگی کہ نشہ کامل دارد مؤلف عرض کند کہ بنگ بنگ استعمال بقول محققان برہان
 زت شعانی مصدر مرکب (بنگ رساندن بطاق ابرو) بفتح اول و ثانی و فتح اول و سکون ثانی ہر دو بمعنی
 پیدا است و آن البتہ کنایہ باشد از نشہ منہ نشاندن۔ نفس بستہ و گیر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این کرد
 عادت است کہ بنگ خوردہ را طاق ابرو از سکر مؤلف گوید کہ موافق قیاس است۔ اسم فاعل ترکی
 بلند شود و تجربہ بنگ رساندن اصلاً بدین معنی باشد بمعنی رنگ بنگ دارد یعنی مثل بنگ کنایہ از کسی
 و (ب) مرکب تو میغنی است و موافق قیاس (اردو) کہ جس دم کند عادت است کہ چون بنگ کشد تابد
 (الف) نشہ بین جو رہو نا (ب) وہ بنگ جس کا نشہ کامل ہو جس نفس و خاش را می کشد از همین عادت ایر اصطلاح
بنکر کہ چیم می گوید بنکر کہ کہ می گوید مقولہ قائم شد مخفی مباد کہ اعراب مقدم الذکر قابل خیال است

<p>(۱) (۱۰۰) دم بند کیا ہوا شخص جس دم کیا ہوا۔ بہرہ دہ معنی اسم جاند فارسی زبان است دگیر میسج۔</p> <p>بنگرہ بقول برہان بفتح اول و کاف فارسی بروژ (۱۰۰) (۱) لوری بقول آصفیہ (ہندی) اسم مسخرہ (۱) صوتی و ذکر می را گویند کہ زمان بوقت ٹھنٹ وہ پیارے اور سریلے الفاظ جو بچہ کے کھلانے خواہاں بچہ اطفال می خوانند تا ایشان بخواب روند کے واسطے گیت کے طور پر دہیمے دہیمے سرون و (۲) بکرہ اول ریمانی کہ در محل رشتن پنبہ بردوک میں عورتیں گاتی ہیں۔ بنگرہ۔ مانو جیسے آجاری نڈیا تو پیچیدہ گرد و صاحب سروری بذکر معنی اول از آگیون نہ جاہاد میرے بالے کی آنکھوں میں گھل مل جاہاد اتی ہو نامخر و سند آورده (۳) توخفتہ خوش ای سپہوی اتی ہون ہو دوچار بالے کہلاتی ہون (۲) وہ بٹا ہونا گا چرخ روز و شب پڑھو ارہ می کنند بالینت بنگرہ جو بچہ پر لٹا گیا ہو۔ مذکر۔</p> <p>بنگ زون صاحب آصفی ذکر این کردہ گوید مرادف ریند و فرسنگ ہم گفتہ می شود صاحبان جہانگیری بنگ رساندن است مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس و ورشیدی و ناصری و جامع ذکر این کردہ اندخان کنایہ است اکمال خجندی (۳) می زندنگ صرف مرشد جان و سرسراج نسبت معنی اول گوید کہ ہندی لوری خوانند غافل از نوش بادہ عبنی است (۱۰۰) و دیکھو و ذکر معنی دوم ہم فرمودہ مؤلف عرض کند کہ بنگ رساندن۔</p>	<p>بنگش بقول برہان بفتح اول و کسر کاف بروژ بنخش (۱) نام ولایتی است از ماوراء النہر و (۲) بضم اول و کاف فارسی یعنی لفظی است کہ آن را البعلی بفتح خوانند صاحب ناصری ہم ذکر این کردہ اندخان آرزو نسبت معنی اول گوید کہ این غلط است بلکہ آن دو ناجیہ است از مضافات کابل کہ یکی را بالابنگش و دیگری پائین بنگش خوانند و بذکر معنی دوم می فرماید کہ این شتی است از بنگش مؤلف عرض میکند کہ صاحب</p>
--	---

ناصری عجمی الاصل است و بہ تعریف معنی اول متفق با برہان اگر بقول خان آرزو در مضامین کابل و دوحیہ بدین اسم موسوم باشد لازم نمی آید کہ در ماوراء النہر نام ولایتی نباشد نمی دانیم کہ چرخان آرزو دعوی برہان را غلط می گوید۔ شہادت ناصری برای اثبات دعوی برہان کافی است و تردید صاحب سراج وقتی ندارد حیف است کہ وجہ تسمیہ این متحقق نشد و نسبت معنی دوم عرض می شود کہ این اصلاً اشتقاق از مصدر بنگشتن نیست بلکہ اسم مصدر است بمعنی بلع و مصدر بنگشتن کہ می آید وضع شد از همین اسم جامد و اسم مصدر بر بیاد است علامت مصدر تن (ارو) (۱) ماوراء النہر میں ایک ولایت کا نام۔ یونٹ (۲) نکلنے کی حرکت جبکہ دکن میں رنگی کہتے ہیں۔ یونٹ۔

(الف) بنگشتن	الف۔ بقول برہان بضم اول بنگشت کہ گذشت فارسیان علامت مصدر (تن)
(ب) بنگشتیدن	و کاف فارسی بر وزن در و آخرش زیادہ کردند و تثنائی معروف با علامت
(ج) بنگشدن	معنی بلع کردن و ناچاویدہ مصدر (ون) (در ج) آوردند ہر دو کامل تصریف
فرو بردن و بقول صاحب بحر کامل تصریف است	و بگشت مضارع ہر دو و بگشتی حاصل بالمصدر ہر دو
و مضارع این بگشد و ب بقولش مرادفش و سالم	نسبت (ب) خیال ماقرین بقیاس است کہ تسامح
التصریف کہ غیر ماضی و مستقبل و اسم مفعول نیاید صاحب	صاحب بحر یا غلطی کتابت باشد کہ (ج) را ترک کرد
موارد ذکر الف و ج کردہ بگشت را حاصل بالمصدر	(ب) را بجایش نوشت غیر او دیگر کسی از محققین
گوید صاحب نوادر تہذیبش صاحبان جہانگیری و در	مصادر ذکرش نکرد و بدون سند استعمال (ب) را
ورشیدی و جامع بر ذکر الف قانہ۔ مؤلف عرض کند	تسلیم نہ کنیم (ارو) الف و ب وجہ بغیر چاپی کہ
کہ (الف) مصدری است کہ وضع شد از اسم مصدر	نکلنا اور دکن کی بول چال کے لحاظ سے رنگی لینا۔

پہنچل | بقول برہان لسنتم اول وکاف فارسی بر محیط بر بنگل گوید کہ اسم دلیک است و بر دلیک بدل
 وزن نبل (۱) درخت گل (۲) درخت گل را مہملہ می فرماید کہ بفتح اول و کسر لام با صنفانی پنچل و در
 گویند و (۳) نام میوہ ہم کہ شبیہ پستان باشد و بقول **بنگل** بن گلیک و بر ترکی آیت بروقی و در شام ضم آدیک
 بعض میوہ کہ مغر دار و شبیہ بہ چٹاقوج است صاحب و سر سر الدیک و در عربی ثمر گل سرخ صحرا لی است
 ناصر می ہنر بانس صاحب جامع بذکر معنی اول و دوم مانند ثمر گل سرخ بستانی بقدر ثمر زیون بعد نخیت برگ
 گوید کہ بمعنی سوم خفٹ بنگلک کہ می آید خان آرزو در گل ظاہر شود و در ان شیرینی اندک با عفو صفت بہر سہ
 سراج بذکر معنی اول گوید کہ درین صورت با صاف و جوف آن محتوی بردانہ ہای سرخ - سر و خشک در دو
 می باید و گلبن قلب آن بود و بنگلک کہ می آید تصغیر فابض و رادع و آٹامیدن آن بہت تعویت دل و
 آن و فرماید کہ بعضی این را بفتح ثالث خوانند و لیکن جگر و معدہ نافع (الح) حال عرض می شود نسبت بمعنی سوم
 بالضم صحیح است و نسبت بمعنی سوم گوید کہ بن کوی را کہ صاحب محیط ذکر این کرد و در اینجا ہمین قدر کافی است
 نام است و بقول بعض میوہ شبیہ بہ پستان مؤلف کہ خفٹ (بن گلک) است کہ می آید و صراحت کافی ہما نگا
 عرض کند کہ بمعنی اول نگ اضافت بن گل است و کنیم (ار و و) (۱) گل گلاب کا درخت - مذکر (۲) وہ
 خان آرزو قاعدہ فلک اضافت را شاید بنی داند و پھل جس سے گلاب کے تخم حاصل ہوتے ہیں - مذکر (۳)
 ضرورت بیان تصغیرش در اینجا داخل موضوع نباشد و کمیو بنگلک کے دوسرے معنے۔
بنگلک | بقول برہان بر وزن بلبلک (۱) تصغیر
 است کہ بعد از آنکہ اوراق گل ریختہ شود از تخم گل بنگل است کہ میوہ مغر داری را گویند و بفتح ثالث
 حاصل می شود و این مجاز معنی اول است - صاحب ہم آمدہ یعنی بر وزن دخترک - صاحب سروری بجا

<p>نسخہ میرزا می فرماید کہ (۲) ہمان درخت گل و کجوالہ شرف نامہ گوید کہ میوہ غلیظ مثل سیستان کہ آن را (بوکلک) و آنچہ بن بہ ہمین معنی گذشت مخفف ہمین است کلک) نیز گویند صاحب جہانگیری بر معنی اول قانع (ار دو) (۱) دیکھو بن کے دوسرے معنی (۲) و فرماید کہ (بوکلک) را گویند صاحب رشیدی فرماید چھوٹے پھول کا درخت گلاب - مذکر -</p>	<p>اضافت بجگاگ گفتند و مجازاً میوہ اش را نام نہا شرف نامہ گوید کہ میوہ غلیظ مثل سیستان کہ آن را (بوکلک) و آنچہ بن بہ ہمین معنی گذشت مخفف ہمین است کلک) نیز گویند صاحب جہانگیری بر معنی اول قانع (ار دو) (۱) دیکھو بن کے دوسرے معنی (۲) و فرماید کہ (بوکلک) را گویند صاحب رشیدی فرماید چھوٹے پھول کا درخت گلاب - مذکر -</p>
<p>کہ ہمین را (بن کوہی) ہم نام است و کجوالہ نسخہ میرزا ذکر معنی دوم ہم کردہ صاحب جامع بر معنی اول قانع ہمان بنکن کہ بجاف عربی گذشت و ما تعریف صاحب مؤید ہم بذیل لغات فارسی ذکر معنی اول کردہ کامل و تصفیہ ابن ہمد را بنجا کردہ ایم (ار دو) مؤلف عرض کند کہ ذکر این بجاف سوم عربی ہم کند دیکھو بنکان -</p>	<p>بنکن بقول سروری و برہان و ناصری و جامع ہمان بنکن کہ بجاف عربی گذشت و ما تعریف صاحب مؤید ہم بذیل لغات فارسی ذکر معنی اول کردہ کامل و تصفیہ ابن ہمد را بنجا کردہ ایم (ار دو) مؤلف عرض کند کہ ذکر این بجاف سوم عربی ہم کند دیکھو بنکان -</p>
<p>و آنچہ صاحب برہان بر (بوکلک) نوشتہ کہ می آید تہ عربی و چٹاقوج ترکی است و این ہمانست کہ تعریفش بر معنی دوم بن کردہ ایم و آنچہ بہ و اوعوض نون می آید و خرابگو و مغرنیر پڑ بہ بعدہ بنگی چکارنگو را پڑ و ران متصرف ترکیان است کہ این را (بون گلک) صاحب جامع می فرماید کہ ہمان اسبقول کہ گذشت نوشتند و بعضی از فارسیان آن را بخند نون (بوکلک) صاحبان ہفت و غیاث ہم ذکر این کردہ اند خوانند و استعمال این بمعنی دوم برای درخت گل مخصوص عرض کند کہ این اسم جامد زبان شیراز است اشارہ است کہ گلش کوچک باشد و وجہ تسمیہ این بمعنی اول این بر اسبقول گذشت بعض معاصرین عجم گویند کہ جزین نیست کہ درخت جتہ انخضر اگاہی کوچک کوچک خوردن این بر بیان کردہ با گلاب - سر و لطیفی دارد و فارسیان آن را ترکیب اضافی (بن گلک) گفت</p>	<p>بنکو بقول سروری بنون و کاف فارسی بوزن بدخو نیز قطونا (احمد اطعمہ) طیب از اردہ و خرابگو و مغرنیر پڑ بہ بعدہ بنگی چکارنگو را پڑ صاحب جامع می فرماید کہ ہمان اسبقول کہ گذشت صاحبان ہفت و غیاث ہم ذکر این کردہ اند عرض کند کہ این اسم جامد زبان شیراز است اشارہ این بر اسبقول گذشت بعض معاصرین عجم گویند کہ خوردن این بر بیان کردہ با گلاب - سر و لطیفی می بخشد از نیجاست کہ فارسیان این را بنیادت</p>

<p>واو نسبت (ہمچون ہندو ہندو) بر لفظ بنگ - بنگو نام اصل این ولیکن بدون کلمہ آرتھم بہ بہین معنی محاورہ کردند کہ معنی لفظی این منسوب بہ بنگ است (ار ۹۰) زبان است بمعنی دوم چنانکہ صاحب سروری صراحت دیکھو اسبقول - بزر قطونا -</p>	<p>کرده (ار ۹۰) (۱) دیکھو بنا گوش کے دوسرے معنی</p>
<p>بن گوش بقول بہان بستم اول و کسر ثانی (۱) دیکھو (از بن گوش) -</p> <p>معروف است کہ زیر زمرہ گوش باشد و (۲) کنایہ شکیوہ بقول ناصری بمعنی اسبقول است کہ بصری از اطاعت و انقیاد باشد و صدق و ادب تمام و بذ قطونا گویند مؤلف عرض کند کہ همان بنگو کہ سخن شنیدن نیز صاحب سروری بر معنی دوم (۳) بکاف عربی ذکرش گذشت و تصنیفہ این مہدر رانجا (سعدی ۵) اندر طلبت بجان بوشم و انگاہ فرستادہ ایم و نظر بر قول صاحب ناصری کہ از اہل زبان از بن گوش و بنشینم صبر پیش گیرم و دنبالہ کا زخوش این را مبدل و فرید علیہ آن دانیم چپہ انگاہ کند و گند گیرم و صاحب جہانگیری در لطحات بر معنی دوم (ار ۹۰) دیکھو بنگو -</p>	<p>بن گوش (۲) دیکھو (از بن گوش) -</p>
<p>بن گوہی بقول ہفت بفتح اول و کسر یون و ضم قاعت کردہ (خاقانی ۱۵) گردون چنبری ز بن گوش روز عید و حلقہ بگوش چنبر دشت چو چنبرش حساب رشیدی بذر معنی دوم می فرماید کہ بدین معنی بی زیادت شاد تہمتانی رسیدہ گیا ہی است بسیار چرب از ان کلمہ از مستعمل نباشد - صاحب بحر سم ذکر معنی دوم کردہ آتش پزند و بجو کہ مؤید گوید کہ بستم اول ہم دیدہ شد مؤلف عرض کند کہ محققین اہل زبان محاورہ زبان خود بہتر از ہندیان می دانند شک نیست کہ اسناد پیش شدہ برای (از بن گوش) است کہ گذشت و ہمینا باشد کہ این مبدل آنست چنانکہ کند و گند (ار ۹۰) دیکھو</p>	<p>بن گوہی (۱) دیکھو (از بن گوش) -</p>

<p>بنگ بقول برهان (۱) مخفف بنگاه که گذشت و (۲) (اردو) بنگ پینه والا بنگی بھی کہہ سکتے ہیں۔</p>	<p>بنگ بقول برهان (۱) مخفف بنگاه که گذشت و (۲) (اردو) بنگ پینه والا بنگی بھی کہہ سکتے ہیں۔</p>
<p>باختای ما یعنی بنگ که کشیدن آواز باشد صاحبان جهانگیر جیسے شرابی شراب پینے والے کو کہتے ہیں۔</p>	<p>باختای ما یعنی بنگ که کشیدن آواز باشد صاحبان جهانگیر جیسے شرابی شراب پینے والے کو کہتے ہیں۔</p>
<p>ورشیدی و جامع و سراج ہم ذکر این کرده اند مؤلف بنیاد بقول برهان بالام بروزن بنیاد یعنی (۱)</p>	<p>ورشیدی و جامع و سراج ہم ذکر این کرده اند مؤلف بنیاد بقول برهان بالام بروزن بنیاد یعنی (۱)</p>
<p>عرض کند کہ معنی دوم متعلق بہ بانگ است کہ بدون ہا بنای عمارت و دیوار و (۲) پشتیان را نیز گویند</p>	<p>عرض کند کہ معنی دوم متعلق بہ بانگ است کہ بدون ہا بنای عمارت و دیوار و (۲) پشتیان را نیز گویند</p>
<p>ہوئے آخر بجایش گذشت و مخفف آن بنگ درست شد صاحب جهانگیر گوید کہ مراد بنو بنگ بنای</p>	<p>ہوئے آخر بجایش گذشت و مخفف آن بنگ درست شد صاحب جهانگیر گوید کہ مراد بنو بنگ بنای</p>
<p>ولیکن در کتابت آن وجود ہای ہوئے نباشد پس معنی دوم دیوار و عمارت بود (کامی اصفہانی ۱۵) یقین</p>	<p>ولیکن در کتابت آن وجود ہای ہوئے نباشد پس معنی دوم دیوار و عمارت بود (کامی اصفہانی ۱۵) یقین</p>
<p>را در اینجا قائم کردن درست نباشد (اردو) دیکھو بنگ شناس کہ چندان بقا نخواہد ماند ہا بنای عمر عدو را</p>	<p>را در اینجا قائم کردن درست نباشد (اردو) دیکھو بنگ شناس کہ چندان بقا نخواہد ماند ہا بنای عمر عدو را</p>
<p>بنگ تیر اصطلاح بقول برج جوزا را گویند چنانچہ (۱) امیر مغری ۱۵ امیر اخانہ مجدد و</p>	<p>بنگ تیر اصطلاح بقول برج جوزا را گویند چنانچہ (۱) امیر مغری ۱۵ امیر اخانہ مجدد و</p>
<p>اند و غیات ہم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند مروت ہا ز عدل وجود تو بنیاد دارد ہا صاحب</p>	<p>اند و غیات ہم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند مروت ہا ز عدل وجود تو بنیاد دارد ہا صاحب</p>
<p>کہ فارسیان عطار و را تیر گویند و (بنگ تیر) یعنی مکان سروری بذکر معنی اول از استاد فرلادی سندید</p>	<p>کہ فارسیان عطار و را تیر گویند و (بنگ تیر) یعنی مکان سروری بذکر معنی اول از استاد فرلادی سندید</p>
<p>عطار و پس برج سنبہ جوزا را بدین نام موسوم کردند (۱) لاد را بر بنای محکم نہ ہا کہ بگذار لاد بنیاد تو</p>	<p>عطار و پس برج سنبہ جوزا را بدین نام موسوم کردند (۱) لاد را بر بنای محکم نہ ہا کہ بگذار لاد بنیاد تو</p>
<p>ازینکہ بقول نجمین برج سنبہ جوزا خانہ عطار داست چنانچہ و ذکر معنی دوم بجوالہ ز فانگو یا کردہ (استاد و گو</p>	<p>ازینکہ بقول نجمین برج سنبہ جوزا خانہ عطار داست چنانچہ و ذکر معنی دوم بجوالہ ز فانگو یا کردہ (استاد و گو</p>
<p>شس گوید کہ برای برج سنبہ ہم چنین اسم است (اردو) بنیاد تو شد تربیت خواجہ ولیک ہا بنیاد تو</p>	<p>شس گوید کہ برای برج سنبہ ہم چنین اسم است (اردو) بنیاد تو شد تربیت خواجہ ولیک ہا بنیاد تو</p>
<p>جوزا دیکھو (برج سوم) سنبہ دیکھو (برج خوشہ) سست ہا چو بنیاد تو باد ہا و فرماید کہ بنیاد ہم باین معنی</p>	<p>جوزا دیکھو (برج سوم) سنبہ دیکھو (برج خوشہ) سست ہا چو بنیاد تو باد ہا و فرماید کہ بنیاد ہم باین معنی</p>
<p>بنگی بقول اند بجوالہ فونگ فونگ بفتح اول و کسر ثانی آمدہ صاحب رشیدی بر معنی دوم قانع صاحبان</p>	<p>بنگی بقول اند بجوالہ فونگ فونگ بفتح اول و کسر ثانی آمدہ صاحب رشیدی بر معنی دوم قانع صاحبان</p>
<p>آنکہ بگ خور و بر قیاس شرابی مؤلف عرض کند کہ خوش صراحتی کند کہ لاد یعنی دیوار است و بنیاد یعنی</p>	<p>آنکہ بگ خور و بر قیاس شرابی مؤلف عرض کند کہ خوش صراحتی کند کہ لاد یعنی دیوار است و بنیاد یعنی</p>
<p>یابی نسبت در آخر است و بس موافق قیاس باشند بن دیوار و بنیادش و همچنین سر دیوار را سر لاد نامند</p>	<p>یابی نسبت در آخر است و بس موافق قیاس باشند بن دیوار و بنیادش و همچنین سر دیوار را سر لاد نامند</p>

<p>صاحب جامع ذکر معنی اول و دوم کرده و خان آرزو (ب) به تخم گذاختم یعنی قرار کردم و کارش را تمام کرد و راجع هم ذکر معنی اول فرموده مؤلف عرض کند که معنی اول حقیقی است و معنی دوم مجازان (اردو) و از اہل زبان بہ تحقیق پیوستہ (انتہی) صاحب نقلش (۱) عمارت کی نیو موٹ و کمیونڈیشن (۲) پشتیان برداشت بدین تصرف کہ (ب) تجربی (را) بی چیز (ب) و کمیونڈیشن خوارہ۔</p>	<p>بن مالیدن مصدر اصطلاحی۔ صاحب صنفی (قرار) را کہ بہ قاف بود (قرار) بہ فانوشت عجب ذکر این کرده از معنی ساکت و بذیل آن (بن بخت) بر زمین مالیدن) را نوشته مؤلف عرض کند کہ و کرش بجای خودش گذشت و مجرور (بن مالیدن) چیز نیست (اردو) ناقابل ترجمہ۔</p>
<p>بنمستن القبول جهانگیری در ملحقات با اول کمسور و بٹانی زده و تابی فوقانی مفتوح و ختر را گویند مؤلف ہم اصطلاح شان است بمعنی کار خود را با انجام رساندن می از معاصرین می فرماید کہ این قسم لغات را و در اینجا ہی قدر کافی است کہ اسم جادہ فارسی قدیم ترک باید کرد کہ فحش است جو ابش دادیم کہ یعنی نرند و پا نرند است و حالا بر زبان معاصرین عجم (اردو) بغیر کسی نمی کے لواطت کیا (ب) نمی کے ساتھ</p>	<p>بنمستن القبول جهانگیری در ملحقات با اول کمسور و بٹانی زده و تابی فوقانی مفتوح و ختر را گویند مؤلف ہم اصطلاح شان است بمعنی کار خود را با انجام رساندن می از معاصرین می فرماید کہ این قسم لغات را و در اینجا ہی قدر کافی است کہ اسم جادہ فارسی قدیم ترک باید کرد کہ فحش است جو ابش دادیم کہ یعنی نرند و پا نرند است و حالا بر زبان معاصرین عجم (اردو) بغیر کسی نمی کے لواطت کیا (ب) نمی کے ساتھ</p>
<p>کسی نمی کے لواطت کیا (ب) نمی کے ساتھ</p>	<p>(الف) بنمید پیچری گذاختم مقولہ۔ بہار گوید کہ لواطت کیا۔</p>

(الف) **بسمین** بقول جهانگیری در ملحقات با اول مفتوح و ثانی زده و میم کسور پیر باشد و آن را پس
 نیز گویند **مؤلف** گویند که گذشت زنده و پازند است و اسم جامد فارسی قدیم حالا استعمال این متروک
 صاحب برهان این را

(ب) **بسمین** از زیادت تحتانی نوشته می فرماید که بر وزن پروین است و گوید که عوض تحتانی فوقانی هم بنظر
مؤلف عرض کند که همین لغت به فوقانی بجایش گذشت و عوض پیر معنی دختر در اینجا مرقوم صاحب برهان
 بر نزاکت این تبدیل غور نکرد بعضی از معاصرین زردشتی می گویند که هر دو یعنی بسمین و بسمین عام است
 برای پیر و دختر نامی گوئیم که صاحب جهانگیری در اعتماد تحقیق فائقی تر بر برهان است پس چه فرق لطیف را از
 دهمیم - مخفی مباد که اصل الف (بن من) بود و فارسیان در محاوره زبان اضافت را حذف و در اعرایش
 تصرف کردند و اب (مزید علیہ) آن است زیادت تحتانی به میچین اصل بنمن (بنت من) بود و تصرف فارسیان
 در قلب بعضی و اعراب است پس ماخذ این هم تقاضی آنست که این هر دو لفظ مخصوص باشد با هر دو معنی
 متذکره بالا پس هر دو را مفسر خوانیم (ارو) لڑکا - مذکر -

<p>بنو بقول برهان بفتح اول و ضم ثانی و سکون واو خرمن هر چیز را گویند اعم از گندم و جو و کاه و غیر آن صاحب سروری گوید که بنوه زیادت های بنوز هم آمده صاحب رشیدی بذیل معنی اول بن ذکر هر دو کرده صاحب جامع هم این را آورده مؤلف عرض کند که فارسیان بر بن که معنی زراعت گذشت و او</p>	<p>نسبت زیاده کرده بمعنی خرمن استعمال کردند و همین است اسم جامد بدین معنی و آنچه بن بدین معنی گذشت مخفف این و آنچه زیادت های بنوز در آخری آید مزید علیہ این باشد و آنچه بنوه به فوقانی دوم بقول شمس بهین معنی گذشت اصل آن بنوه بنون باشد که می آید عجیب نیست که از غلطی کتابت شمس فوقانی عوض</p>
---	---

(۱۲۵۱)

نون قائم شده باشد (اردو) خرمن - دیکھو توبہ
 کے تیرے معنی -

بعضی معانی بفتح آمده و بعض معانی بالضم (اردو)
 باغ اور زراعت اور خرمن اور مال و ربان غیر ذکا

بنوا آمدن استعمال - نوآ کردن باشد (نوری)

بنورہ بقول برہان بفتح اول و ثانی و رانی قرشت

(۵) آنجا کہ در آید بنوا بیل زبیت و جعفر پذیرا
 کند باغ ارم را (اردو) نعمت سرا ہونا - گانا -

و سکون ثالث یعنی اول بنواد است کہ بنیاد و بنی
 عمارت و دیوار گذشت صاحب سروری ہذا را این

بنوان بفتح اول بروزن در بان نگہدارندہ

گوید کہ بخاطر می رسد کہ بضم باید (بدیع سیفی ۵)

زراعت و نگہبان خرمن و فرماید کہ بضم اول ہم

توصد آن سرازیری کہ باشد پافضش سقف

آمدہ و نگہدارندہ اسباب و اموال را نیز گفتہ اند -

و وز دانش بنورہ پ صاحبان جہانگیری و رشیدی

صاحب سروری ہم ذکر این کردہ و صاحبان رشیدی

و نامری و جامع و سراج ہم ذکر این کردہ اند مؤلف

و جامع ہم آورده - صاحب جامع بفتح را مخصوص

عرض کند کہ اصل این (بن و ارہ) بود کہ بخذف الف

بمعنی نگہبان زراعت و خرمن کند و بالضم را نگہبان

مستعمل شد - بن بمعنی بنا و ارہ بمعنی مقدار پس معنی

مال و اسباب - بہار جوالہ نعتہ میرزا بمعنی نگہبان

لفظی این مقدار بنیاد و کنایہ از بنیاد عمارت باشد

خرما ہم گفتہ مؤلف عرض کند کہ و آن مبدل بان

کہ لجام مقام عمارت بمقداری خاص قائم کنند (اردو)

است و این از قبیل نگہبان و شتر بان و امثال آن

دیکھو بنواد کے پہلے معنی -

پس ترکیب فارسی بنوان کسی را توان گفت کہ محافظ باغ

بنو سرخ اصطلاح - بقول برہان بضم اول و

وزراعت و درختان و مال و اسباب و غیرہ باشد

ثانی و سکون ثالث و نتم سین بنی نقطہ و سکون رای

و تبدیل اعراب این مبنی بر اعراب بن است و بس کہ

قرشت و خای نقطہ دار نام غلہ است کہ بحر بنی عدس

صاحبان بحر و جامع هم ذکر این کرده اند صاحب ناصری فرموده و این و اند که در هندی سنگ را مونگ نام است و
 که همچون بنوسیه که ماش را گویند و مونگ را نیز گفته اند یعنی ماش را (آرد و به رای هندی) با بچه از (خن او و)
 از ماش است مؤلف عرض کند که ما تعریف این بر عربی تعریف ماش عرض می کنیم که بقولش سر در آخر
 استر اگر کرده ایم و این هم به در اینجا مذکور و اول و مائل بخشکی و قشر آن معتدل در تری و خشکی
 در اینجا همین قدر کافی است که معنی لفظی این خرمن سرخ و افعال و خواص آن لطیف تر از عدس و نفع آن کمتر
 و کنایه از عدس باشد و معنی سنگ بر سبیل مجاز که قشرش از باقلا و در جلا کمتر از باقلا بیس و قوت تحمیل و جلا
 بر (بنو ماش) می آید (آرد و) و گویا استرار - و قشر آن است - سکن حرارت و حدت و التهاب
 بنوسیه اصطلاح - بقول برهان و بحر و جامع و صفرا و خون (الخ) حیف است که صاحب خرن هم
 غله ایست که آن را ماش گویند مؤلف عرض کند که معنی در ترجمه هندی این غلط کرده که آرد را مونگ نوشته
 لفظی این خرمن سیاه است و کنایه از غله ماش که گشتر بحر و خطای اونیست که صاحب محیط هم مرکب همین
 سیاه می باشد همچون بنو سرخ که نام عدس گذشت غلطی است (آرد و) ماش بقول اصغیه اسم مذکر
 صاحب محیط بر ماش گوید که اسم عربی است و حج نیز بر آرد - ایک قسم کا غله جو نهایت لیس را و ر مونگ
 که معرب مونگ فارسی است و بفارسی نیز مشهور به ماش و براهوتایه جکو بنوسیه گفته من -
 و سیوانی اندامیون و اقطن و بهندی مونگ مؤلف بنوکانی اصطلاح - بقول مؤید بحواله قنیه بالفتح
 عرض کند که تسامح صاحب محیط است که در ماش و عروسی را گویند دیگر کسی از محققین لغات فرس ذکر
 مونگ فرقی نکرده و آنچه برای ماش حواله ارد می این نکرده و معاصرین عجم بر زبان ندارند و سند
 می کند عجب است از آنکه خود ذکر ارد می ترک کرده استقال پیش نشد مخفی مباد که در بعضی نسخ مؤید توک

بافتح معنی عروس نوشته صراحت کند که گدافی الیستور پیشین پادشاهان آرزو در سراج بر معنی دوم قانع و غیاث
 ولیکن احتمال دارد که تصحیف باشد زیرا چه در شان ^{الشاه} همزمانش مؤلف عرض کند که این معنی ابن ماسن است
 و شرفنامه پیوک به بای فارسی و بای خطی آمده مؤلف و گدایه از رنگ که غده است معروف مثل ماش ولیکن
 عرض کند که درست است در (ر) دایف بای فارسی فرق دارد و رنگ که ماش سیاه است و رنگ سبز
 با تخمائی پیوک معنی عروس و پیوکائی معنی عروسی می باشد و صراحت رنگ بر اقطن کرده ایم با مجله معنی دوم
 اگر سند استعمال این پیش شود تو نیم قیاس کرد که این تحقیق است و غیر از خان آرزو دیگر کسی از محققین
 مبدل آن باشد که بای فارسی به عربی بدل می شود این نفهمیده و معنی اول اگر سند استعمال نباشد تو نیم عرض
 چنانکه تب و تب و تخمائی به نون هم تبدیل می یابیم چنانکه آنچه کرد که مجاز باشد جزین نیست که محققین در تحریف رنگ
 و آنچه که صراحت این قسم تبدیل بر آنچه کرده ایم و ماش تسامح کرده اند که مندرست آن بر بنویسید که در
 و صراحت ماخذ پیوکائی ابجایش کنیم (ار و و) شاد و نفهمیده اند که ماش و راس رنگ است و نمی دانند که
 بقول آنفیه نوشت - بیا -
 بنویس ماش اصطلاح برهان گوید که بنویس معلوم می باشد تحقیق ما این معنی رنگ است نه ماش که پدر را پس
 بالف زده و بشین قرشت (۱) معنی (بنویس) است گفتن خطای فاحش است (ار و و) لونگ - و کیو اقطن
 که ماش باشد و (۲) رنگ هم که نوعی از ماش است بقول برهان بنویس معلوم و متخذه به فتح نون و سکون
 صاحبان بحر و سوری و رشیدی و جامع و جهانگیری خاص نقطه دار و لام مفتوح نوعی از حدس صحرائی که
 و سراج هم ذکر این کرده اند (احمد الطهر) گذشت آن را (حدس م) خوانند صاحبان بحر و مانند و هفت
 بلکه بنویس ساده آوردی و مباح خادم و شبکاه بنویس و سراج هم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که این

مرکب فارسی زبان بقاعده عربی و طبع آزمائی فارسیان آخر کرد (ار دو) و کیهو استرار - ابرس - ارونس -
 عربی دان بیش نیست که عدس صحرائی را بدین نام موسوم بنویسند صاحب رشیدی بذیل (کونک) ذکر این
 کرده باشند نظر بعض منافع یا خصوصیات آن صاحب کرده و ماصاحت ماخذ این مبدء را بجا کرده ایم (ار دو)
 محیط بر بنویسند اشاره عدس تلخ کرده و بر عدس ذکر عدس و کیهو که یک -
 تلخ نیم صفت فرموده و ما تعریف عدس بر استرار کرده ایم بنویسند قبول برهان بفتح اول و ثالث و سکون ثانی
 و هم او بر عدس المرمی فرماید که نباتی است که بیوانی - و اخفای های هنوز مطلق خرمن غله و کاه و غیره و فرماید
 سقراغایون نامند و مستقل در تریاقات و از ادویه که بصفت ثانی و اظهار های هنوز نیز آمده صاحب رشیدی بذیل
 نافع و در سموم است و بقول ابن بطیار آن را در بیوانی بن ذکر این کرده و خان آرزو در سراج هم این را
 (سقراغایون) نام است و آن سوسن بزی است و گوشت آورده مؤلف عرض کند که حقیقت این بر تبخیر ذکر کرده
 و وائی است که آن عقلم و ابل بحرن هر میا نامند و بعضی آنچه در نسخه قلمی سروری معنی خرمن نوشته غلطی کتابت
 گفته اند که کر سنه تلخ است که بفارسی شنگ تلخ نامند - می نمایند که خرمن را خرمن نوشت (ار دو) و کیهو بنویسند -
 تدربول و سهیل خون و بساست که محدث بول الدم بنه بصفت اول و فتح ثانی (۱) بار و اسباب و رخت
 می گردد و بر سقراغایون فرماید که ولبوس باشد در سقراغایون خانه و (۲) اطلاق و دکان و منزل و (۳) پنج و نیاد چمن
 گوید که قسمی از آن سوسن صحرائی است و ما ذکر سوسن را بیک و بفتح اول دم اطلب باریک را گویند صاحب سروری
 کرده ایم و ذکر مستقل عقلم نکرد و مر سیاهم ترک کرد و بر برای معنی اول از خرمن و شیرین سنا آورده (۴) بنه
 شنگ گوید که اسم کر سنه باشد و آنچه بر کر سنه فرموده ما ذکر در یک شکارستان بنی مانند شکارستان شکارستان
 بر ارونس کرده ایم و ای برین پریشان بیانی که تصنیف همی رانده و برای معنی دوم از خرمن استرار (۵)

خلعتیان را بنه پر نور کرد و پاجوه بریان را ز عرض دور کرد
 و فرماید که معنی بن نیز که مقصودش غیر از معنی سوم نباشد (ارو) دسترخوان پر مینا -
 (امیر خسرو) هر شجر باغ ز سر تابنده پدمانده ز بی برگ
 خود بر بنه پد صاحب رشیدی بر معنی اول قانع و متنا
 جهانگیری ذکر معنی اول و سوم فرموده (خسرو) از
 نام بدایه تبری پد یا بار بد از بنه پیوند پد صاحب
 تاصری و جامع مشتق با بریان در هر سه معنی صاحب
 فدائی که از علمای معاصر هم بودی فرماید که هر گونه خست
 و سامان است و بچم پنج درختان نیز خان آرزو در
 سراج گوید که باضمم همان بن زیادت های هنوز بکا
 تصنیف معنی اسباب رخت مؤلف عرض کند که ماهی کی میدے کی خمیری روئی جو تونزین پکائی جاتی ہے
 هنوز را برای نسبت گیریم یا زائد و های تصنیف را تو بخا
 نمی پسندیم (ارو) (۱) اسباب - مذکر (۲) املاک - بانر - ایک جانور کا نام ہے جو آدمی سے بہت مشابہ ہے
 مذکر (۳) بیخ و بنیاد - مؤنث (۴) باریک دوری - بنہ یا نری اصطلاح - بقول بحر مآد ف بند بازی
 بنہ ارقا و ن - مصدر اصطلاحی - بقول رنہا مؤلف عرض کند کہ اگرچہ دیگر محققین ازین اصطلاح
 بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار - نشستن بطعام ساکت اند و لیکن خلاف قیاس نیست شاق نشستن
 یعنی بر سفر و نشستن برای خوردن طعام مؤلف می باشیم (ارو) و دیکھو بند بازی -

بنہ بست اصطلاح بقول سروری در طحقات مراد

بنیاد و کنایہ از رستی باریک کہ بنیان ہو سیکہ آن
بار بست است کنایہ از سفر کرد و مؤلف عرض کند کہ بنہ
ہم معنی بار است و موافق قیاس (ارو) دیکو بار بست
کے دونوں معنی۔ جس کے ذریعہ سے معمار مکان کی بنیاد کا عرض

بار بست است کنایہ از سفر کرد و مؤلف عرض کند کہ بنہ
ہم معنی بار است و موافق قیاس (ارو) دیکو بار بست
کے دونوں معنی۔ جس کے ذریعہ سے معمار مکان کی بنیاد کا عرض

بنہ بستن مصدر اصطلاحی بقول برہان کنایہ

و طول اور راستی از روی حساب قائم کرتے ہیں
از کوچ کردن و سفر باشد صاحبان (جہانگیری)
در طحقات (در شیدی و بہار عجم و بحر جامع و۔
ذریعہ سے کیا جاتا ہے (نوٹ)

و طول اور راستی از روی حساب قائم کرتے ہیں
از کوچ کردن و سفر باشد صاحبان (جہانگیری)
در طحقات (در شیدی و بہار عجم و بحر جامع و۔
ذریعہ سے کیا جاتا ہے (نوٹ)

بنہ سیاہ اصطلاح بقول فدائی کہ یکی از علمای

معاصر عجم بود سابقہ و نہالہ لشکر را گویند مؤلف عرض
بر زوہ بارگاہ پا مؤلف عرض کند کہ معنی ساز و ساز
بستن کنایہ از سفر کردن موافق قیاس است (ارو) مگر وہ اندو لیکن معاصرین عجم بر زبان دارند و فتنہ

معاصر عجم بود سابقہ و نہالہ لشکر را گویند مؤلف عرض
بر زوہ بارگاہ پا مؤلف عرض کند کہ معنی ساز و ساز
بستن کنایہ از سفر کردن موافق قیاس است (ارو) مگر وہ اندو لیکن معاصرین عجم بر زبان دارند و فتنہ

بنہ بنما اصطلاح بقول طحقات برہان خطاب بنمایا

را گویند چہ بنہ معنی خطاب باریک است مؤلف بنی
عرض کند کہ اگرچہ دیگر محققین سکوت و رزیدہ اند
لیکن خلاف قیاس نیت مرکب اضافی است و بہ کندی بچہ تنقادی ابریشم (سنجوب چہتہ زنجیری کہ در

را گویند چہ بنہ معنی خطاب باریک است مؤلف بنی
عرض کند کہ اگرچہ دیگر محققین سکوت و رزیدہ اند
لیکن خلاف قیاس نیت مرکب اضافی است و بہ کندی بچہ تنقادی ابریشم (سنجوب چہتہ زنجیری کہ در

بنہ بنما اصطلاح بقول طحقات برہان خطاب بنمایا

را گویند چہ بنہ معنی خطاب باریک است مؤلف بنی
عرض کند کہ اگرچہ دیگر محققین سکوت و رزیدہ اند
لیکن خلاف قیاس نیت مرکب اضافی است و بہ کندی بچہ تنقادی ابریشم (سنجوب چہتہ زنجیری کہ در

را گویند چہ بنہ معنی خطاب باریک است مؤلف بنی
عرض کند کہ اگرچہ دیگر محققین سکوت و رزیدہ اند
لیکن خلاف قیاس نیت مرکب اضافی است و بہ کندی بچہ تنقادی ابریشم (سنجوب چہتہ زنجیری کہ در

ژوئیده فکند به نقاد شعر البغنون بر بنی پای
 صاحب رشیدی هم ذکر این کرده و نقل صاحب
 ناصری برداشته و صاحب اندم نقل نگارش
 مؤلف عرض کند که فارسیان آله را نام نهادند
 که برای ابریشم درست شده سازند تا آن را
 آله می چینه اسم جامد فارسی زبان است معاینه
 عجم هم بر زبان دارند و شک نیست که مرکب است
 ازین که بجایش گذشت ترکیب یایی نسبت بران
 (اردو) و آله چوبین جس پرتیار شده ریشم لپیا
 جاتا ہے اور اسی حالت میں وہ فروخت کیا جاتا ہے
 (دگر) ہندوستان میں اسکی شکل مستطیل ہوتی ہے
 اس کا اصطلاحی نام معلوم نہیں سکا دکن میں پھر کی
 چرخ کہتے ہیں۔ موت۔
 بنیاد و القبول سروری (۱) اصل عمارت کہ عربی
 اساس گویند و بجاز (۲) برابند کار ہائیر اطلاق
 کنند و (۳) اصل و فطرت آدمی را نیز گویند
 راجی (۴) بنائی را کہ بنیادش بر آب است نہ بنیاد
 دل کہ آبادش خراب است (۵) امیر خسرو (۶) جو بنیاد
 نوبت سکندر نہاد پستہ از وی شد و پنج سحر نہاد
 (سعدی) (۷) پرتو نیکان نگیرد و بر کہ بنیادش بدست
 را چون گردگان برگنبد است و بہا
 ذکر این کرده گوید کہ این مرکب است از بن معنی پایا
 و یاد کہ کلمہ نسبت بمعنی آغاز نیز آمده (امیر خسرو)
 نمک زد شوخی اندر جان و نو کرد و جرحت ہا کہ در
 بنیاد بود است و صاحب فدائی کہ از غلطی معاصر
 بود نسبت معنی اول می فرماید کہ پایہ و شالودہ و
 بنورہ و بندیش کاخ است و (۴) بچم خود کاخ نیز آمده
 و بازی بنا و بنیان و قصر و عمارت۔ صاحب مؤید بجو
 ز فنگو یا بذیل لغات فرس بر بنا و پنج و مادہ قانع مؤلف
 عرض کند کہ بخیا لامفرس است کہ فارسیان لغت عرب
 بنیان را بہ تبدیل نون آخر با دال مہملہ چنانکہ لای و لا و
 و آذر با یگان و آذر با دگان و پیر و پدیر و مایہ و مادہ
 بنیاد و دگر دند و تبدیل بر عکس این ہم آمده و بن کہ بجایش
 چہن معنی بطور اسم جامد گذشت مختف این حیفاست

که در اینجا اشاره این تخفیف ترک شد پس معنی اول حقیقی است صاحب اند نقل نگارش مؤلف عرض کند که
و باقی هر سه معنی مجاز آن و در معنی اول خصوصیت عمارت عادت است که چون بنای عمارت مستحکم مقصود باشد
نباشد بلکه بنیاد و کوهِ هم مستقل (مهوری) (مهوری) گرچه بنیادش را بسیار عمیق قائم کنند تا آب زمین و زمین
کاهی گشته و صحرائی بیابانی به چه گوید بر زمین سر کوه را بنیاد عادت این مصدر اصطلاحی قائم شد (ار و و)
می لرزد و استعمال این با مصدر فارسی در طرقات می بنیاد عمارت بهت مستحکم کرنا یعنی نیوکوپانی تک پهنی
(ار و و) (ار و و) بنیاد و دیکو اساس (۲) بهر کام کی ابتدا بنیاد به آب رساندن مصدر اصطلاحی
بنوشت (۳) آدمی کی فطرت بنوشت (۴) عمارت بنوشت بهار این را (۱) مرادف (بنیاد به آب بردن)
بنیاد افکندن مصدر اصطلاحی بقول بهار (۱) گوید و خان آرزو در چراغ هدایت این را آورده است
معنی بنا نهادن مؤلف عرض کند که ذکر این را افکندن تصرف خفیف که رساندن را رسانیدن نوشت و
بنیاد گذشت و سندان بر معنی دهم افکندن مذکور و بدگر معنی اول گوید که (۲) کنایه از تخریب و ویران نمودن
(۲) به تحقیق ما غراب کردن عمارت (کمال خنده) گفتی است (کلیم) بدل کردم بستی عاقبت ز پدری
که بنیاد افکنم آن را که بر من دل نهد و گر جرم این باشد را رسانیدم به آب از زمین می بنیاد تقوی را
نخست از من بنیاد را (ار و و) (ار و و) دیکو افکندن بنیاد عرض کند که قدر سخن فهمی خوب معلوم شد معنی تازه
(۳) عمارت و بنیاد عمارت کو خراب کردید پیدا کرد و لیکن از معنی حقیقی کار نگرفت و همین ترک
بنیاد به آب بردن مصدر اصطلاحی بقول در غلط انداخته نمیداند که هیچ کنایه از معنی حقیقی بی
بهار کنایه از بنیاد استوار کردن (میر خسرو) تعلقی باشد (آب بنیاد رساندن) غراب کردن عمارت
بر و بنیاد هر نمونه به آب تا نگردد و در آب خراب است و (بنیاد آب رساندن) حاشا که بدین معنی باشد

بیچاره در معنی شعر سندی خور و گوید که به بین
 می خوار می بنیاد و معنی را مستحکم کرده نه خراب بنیاد
 بنیاد اشعار (ار و و) و گوید بنیاد آب بردن
 بنیاد به آب رسیدن | مصدر اصطلاحی
 صاحب آصفی ذکر این کرده گوید که (۱) معنی محکم و
 استوار شدن است و در خراب و دیران شدن
 (عالی شیرازی طه) نیست محکم گر رسد بنیاد و دنیا تا آب
 به این حباب این خانه بنیاد می دانیم (۱) (مصابیح) بنیاد و بر افکندن
 بنیاد و محض آب رسیدن هنوز نشسته خون است (۲) بنیاد بر انداختن
 تیغ و گمانش که مؤلف عرض کند که معنی اول در (۳) بنیاد و بردن
 است بدین اصلاح غیث که استحکام عمارت است تا بر رخ تو نظر کنندم بنیاد و وجود بر کنندم (خواجه)
 به مجرد استحکام و استوار می و معنی دوم غلط باشد و شیراز (۴) اگر غم لشکر انگیزد که خون عاشقان ریزد
 این غلطی راه یافت از غلطی خان آرزو که در متدی (۵) من و ساقی بهم سازیم و بنیادش بر اندازیم (اول)
 این مصدر یعنی (بنیاد به آب رساندن) کرده و (۶) پاک کن چهره عاقبت بر زلف ز رشک و ورنه
 اصلاحش همانجا کرده ایم چیزی که شعر صائب را ساند این سیل دام میر و بنیادش صاحب اند نقل نگار
 معنی دوم کرده است نقص فهم قابل است که معنی شعر بهار مؤلف عرض کند که بهار در تعریف این غلط
 را نفهمید و آن هم سند معنی اول است حیث از محقق کرد که عمارت را جاند و مجرد خراب کردن چیزی نیست

کردن و طرح عمارت کردن باشد مؤلف عرض کند	آمنی بسند همین شعر مصدر این یعنی -----
که بهار سکندری خورده از نیکه معنی بیان کرده اش	بنیاد و بنیاد را بمعنی اندازہ کردن و پیوند
برای (بنیاد کردن کاری) است و معنی بیان کرده بحر	قائم کرده مؤلف عرض کند که در تعریف این لازم
البته درست باشد (صائب) خانه تن را بجان	است که بنیاد و بنا را داخل کنیم و معنی بیان کرده اش
آباد کردن مشکل است به بر سر ریک روان بنیاد کردن	عجز و بنیاد را راست مخفی بساد که سند میخیزد و به برانف
شکل است به (ارو) شروع کرنا بنیاد عمارت قائم	مذکور شد تعلقی به حاصل بالمصدر را باشد و الف
استعمال بقول بهار معنی بر کردن	اسم فاعل ترکیبی است (ارو) الف هر چیزی بنا
بنیاد است صاحبان آصفی و اند نقل نگارش (صائب)	وقف میزن و الوارب هر چیزی بنا سے واقف هونا
بهاشکی توان کند بنیاد غفلت به که یک قطره میل	بنیاد و فساد مصدر اصطلاحی صاحب صنفی
است خواب گران را به مؤلف عرض کند که موفقی	ذکر این کرده از معنی ساکت و از کمال اصفهانی سنده
از کما نیا و فلک دائره کرد از قناد به پای هر چیز	(س) زانکه نیا و فلک دائره کرد از قناد به پای هر چیز
قیاس است و کنایه از دور کردن باشد (ارو)	بنجام سر آن گردد به مؤلف عرض کند که معنی واقع
بنیاد و گرا اصطلاح بقول اندجواله فرنگ فرنگ	شدن بنیاد است و بس (ارو) بنیاد و بنا واقع هونا
سهم را گویند مؤلف عرض کند که اگر چه سند استعمال	بنیاد و کردن مصدر اصطلاحی بقول بهار و فلک
میش نشد و لیکن عیبی ندارد که معاصرین عجم بر زبان اند	کردن کاری (خواجہ شیراز) معونی نهاده دامن
مبارک و کرد و بنیاد و مکر با فلک حقه باز کرد و به حسب	و سر حقه باز کرد و بنیاد و مکر با فلک حقه باز کرد و به حسب
مبارک و کرد و بنیاد و مکر با فلک حقه باز کرد و به حسب	مبارک و کرد و بنیاد و مکر با فلک حقه باز کرد و به حسب

<p>استحکام پذیرفتن است (الفوری ۷) مدار عدل رکن الدین و دنیا یا که ملک از وی گرفت احکام بنیاد (ارو ۹) جریمه گزینا بقول آصفیه چنانچه با و هموا استحکام که معنی اول بیان کرده بهار برای دنیا دکاری بنوا مضبوط هونا -</p>	<p>یا صاحب بحر یعنی اول قانع و فرماید که آغاز کردن رکن الدین و دنیا یا که ملک از وی گرفت احکام بنیاد (ارو ۹) جریمه گزینا بقول آصفیه چنانچه با و هموا استحکام که معنی اول بیان کرده بهار برای دنیا دکاری بنوا مضبوط هونا -</p>
<p>بنیاد نهادن مصدر اصطلاحی - بقول بهار (۱) بهمن و معنی دوم بیان کرده اند لغو محض خلاف قیاس آغاز کردن کاری و (۲) معنی بنیاد بر کردن و فرماید که و سداستعاش هم پیش نشد و معاین عجم به معنی بر زبان فاروق در اراوتین ذکر صله است که معنی اول بهر معنی ندارند اعتبار را نشاید و معنی بیان کرده صاحب بحر دوم از باشد (خواجہ شیراز ۷) در خرقة ازین پیش درست است برای اینکه بنیاد معنی بنا و عمارت باشد منافق نتوان بود و بنیادش ازین شیوه رندانه نهادیم (ارو ۹) آغاز کرنا بنیاد عمارت قائم کرنا -</p>	<p>بنیاد نهادن مصدر اصطلاحی - بقول بهار (۱) بهمن و معنی دوم بیان کرده اند لغو محض خلاف قیاس آغاز کردن کاری و (۲) معنی بنیاد بر کردن و فرماید که و سداستعاش هم پیش نشد و معاین عجم به معنی بر زبان فاروق در اراوتین ذکر صله است که معنی اول بهر معنی ندارند اعتبار را نشاید و معنی بیان کرده صاحب بحر دوم از باشد (خواجہ شیراز ۷) در خرقة ازین پیش درست است برای اینکه بنیاد معنی بنا و عمارت باشد منافق نتوان بود و بنیادش ازین شیوه رندانه نهادیم (ارو ۹) آغاز کرنا بنیاد عمارت قائم کرنا -</p>
<p>بنیاس بقول مؤید مطبوعه مطبع لؤلؤ کشور معنی در یک خانه و دیگر پنج قلمی ازین لغت ساکت - صاحب شمس ذکر این کرده مؤلف عرض کند که عجیب نیست که معین مطبع مؤید المومنین این لغت را از شمس به مؤید عطا کرد باشد و صاحب شمس در بابی تحقیقی خود اظهار من الشمس معاصرین عجم بر زبان ندارند و دیگر محققین ازین لغت ساکت بدون سند استعمال این را اسم جاد فارسی قدیم خوانیم (ارو ۹) در یک - مذکر -</p>	<p>بنیاس بقول مؤید مطبوعه مطبع لؤلؤ کشور معنی در یک خانه و دیگر پنج قلمی ازین لغت ساکت - صاحب شمس ذکر این کرده مؤلف عرض کند که عجیب نیست که معین مطبع مؤید المومنین این لغت را از شمس به مؤید عطا کرد باشد و صاحب شمس در بابی تحقیقی خود اظهار من الشمس معاصرین عجم بر زبان ندارند و دیگر محققین ازین لغت ساکت بدون سند استعمال این را اسم جاد فارسی قدیم خوانیم (ارو ۹) در یک - مذکر -</p>
<p>بنیاسک بقول شمس بالکسر (۱) در یک خور و در معنی اسم جاد فارسی زبان بوجود و سند استعمال توان (۲) پای پوش چرمی مؤلف عرض کند که نظر بر لغت گرفت از بحر و قول شمس معاصرین عجم بر زبان نماند بنیاس که گذشت این معنی اول موافق قیاس است و دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت (ارو ۹) معنی دوم را خلاف قیاس دانیم باقی حال این را بهر (۱) چو با در یک - مذکر (۲) چرمی جواب - مؤنث -</p>	<p>بنیاسک بقول شمس بالکسر (۱) در یک خور و در معنی اسم جاد فارسی زبان بوجود و سند استعمال توان (۲) پای پوش چرمی مؤلف عرض کند که نظر بر لغت گرفت از بحر و قول شمس معاصرین عجم بر زبان نماند بنیاس که گذشت این معنی اول موافق قیاس است و دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت (ارو ۹) معنی دوم را خلاف قیاس دانیم باقی حال این را بهر (۱) چو با در یک - مذکر (۲) چرمی جواب - مؤنث -</p>

<p>بنیان بقول برهان بضم اول و سکون ثانی و تانی به اندک کشیده و بنون زده (۱) نام حوض نعمان است و آن برکه بوده آب آن در نهایت تنگی و شوری و به برکت قهر و مروت کائنات علیه الصلوة والسلام شیرین تر از صاحبان جامع و اندوه نیست هم و گزین کرده اند صاحب انداین را لغت عرب گوید یعنی بنیاد خانه و نیز کسی اولی فرماید که در خواص سخن به بنیاد می نوشته اند (۲) یعنی ایوان و محل نیز ستمن چنانکه ابو الفضل در کتابتات در رفته که بنیاد عباس پادشاهی ایران نوشته گوید که او برپاس قول خود بر بند سعی باید نشست که ستون بنیان فرمان روائی است مؤلف عرض کند که بدین هر دو معنی نفیس توان گفت بزرگوار مجاز (ارو) (۱) ایک حوض نعمان نام حکون نعمان نے بنایا تھا۔ مذکر (۲) ایوان محل۔ مذکر۔ منجی بقول بهار بضم و کسر نون جمعی که بر املاک بند و آن دفریت جدا گانه و آن را دفر خاج المال و دفر سادر مملکت گویند و این از اهل زبان به تحقیق</p>	<p>پیوسته (ملاو می) قسمت سازد و وصل ممنوع مرا به روزی نکند خاطر مجموع مرا به گوی ز ازل عامل و ایوان قضا به از خوشبختی کرد و موضوع مرا به ظهوری تخم آخر غیبی خواهد بست به زخم بر دل در پیچه خواهد بست به داغ تو که چیده بر سر هم دفتر به پیرینه من نتیجه خواهد بست به و فرماید که قافیه آن با جمیع فارسی جائز است مثل رنجه و غنچه مثل قافیه کاف تازی فارسی چون فلک و ترک و برگ و غیر آن صاحب بحر بدیل غنچه می فرماید که جمع کردن حرف عرب و عجم در قافیه بغایت ناپسندیده است چنانکه صاحب تکمیل الصنعة آورده عرض کند که اشاره این بر بنیچه کرده ایم که با جمیع فارسی بدون تحتانی گذشت و این فرید علییه که تحتانی درین زانداست و جمیع فارسی بدل شد جمیع عربی چنانکه چوپه و جوجه و کاج و کاج متعریف و ماخذ این هما بجا گذشت (ارو) و دیو بنیچه منجی مصدر اصطلاحی - بقول و ارسته قرار دادن جمع و بنیچه بر املاک سنداین بر بنیچه ابرکلام</p>
---	---

گذشت صاحب بحریم ذکر این کرده (ارو) جمع قرینا **پیشچہ لیستن** مصدر اصطلاحی بقول (برہان در
پیشچہ بقول برہان و (سروری و طحقات) ورشیدی طحقات) بروزن کلیچہ لیستن کنایہ از حساب مال و
 انجم اول بروزن کلیچہ جمعی را گویند کہ بر اصفاف حرفت اغراجات دیوانی خود را مفروض ساختن مؤلف
 و املاک می بندند مؤلف عرض کند کہ تعریف و ماخذ عرض کند کہ غور بر معنی نکرد این اصل همان مصدر
 این بر (بنچہ) گذشت کہ بدون تحمانی مذکور شد و بنچہ است کہ بتبدیل جیم فارسی بعربی گذشت و حصر است
 کہ جیم عربی گذشت مبدل مہین است و این فرید علیہ معنی این ہمانجا کرده ایم (ارو) دیکھو بنچہ لیستن
 بنچہ کہ بدون تحمانی بجایش مرقوم (ارو) دیکھو بنچہ (جیم عربی کے ساتھ)

پیشچہ بقول برہان کبر اول بروزن تیز یعنی (۱) ہرگز و (۲) حاشا و (۳) تعجیل و زود و (۴) گاہی دیر
 سخن بجای نیز ہم بکار برند کہ بعربی ایضا گویند صاحب سروری بر معنی اول و چہارم قانع (ابو شکور ۷)
 نہ این را بیا ز دور و روزی بنیز نہ او را از ان اندھی بود نیز (استاد قطران ۷) اگر باز آیدم دلبر
 بنزدیشم بنیز از دل ہو گوہ باز آیدم جانان بنزدیشم نیز از جان ہ صاحب جہانگیری بسند معنی اول از حکیم
 ازرقی سند بد (۷) در مدح ناکسان نکم کہ نہ تن بنیز و زان باک نایدم کہ بود کہ نہ سپرین ہ و بد کہ معنی سوم
 از حکیم فردوسی سند داده (۷) اسیران و از خواستہ چند خیر ہ فرستاد نزدیک خسرو بنیز ہ و ذکر معنی چہارم
 ہم کرده بہ نقل سند استاد قطران کہ بالا مذکور شد گوہ کہ از مصلح عاقل معنی اول و از مصلح ثانی معنی چہارم
 پیدا می شود صاحبان رشیدی و ناصر و جامع و سران ہذا ہ بگیری مؤلف عرض کند کہ معنی اول اسم
 جامد فارسی زبان است و بمعنی سوم و چہارم بدون موحده اول اسم جامد و موحده زائد است و معنی دوم
 نتیجہ بی غوری برہان کہ حاشا را با ہر گز جمع تعلق نیست و این معنی حاشا نیامده (ارو) (۱) ہرگز و دیکھو اراد

(۲) ناقابل ترجمه (۳) جلدی - مؤنث (۴) بهی - و یکجوایدی -

بنیک بقول ناصری با اول مفتوح و ثانی مکسور و یای معروف و فتح سین ممله کثر را گویند که آن نوعی از ابریشم زبون و فرومایه است صاحبان رشیدی و اندیم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که باعتبار صاحب ناصری که محقق اهل زبان است این را اسم جلد فارسی زبان و انیم معاصرین عجم بر زبان ندارند مخفی مباد که بنیک بدون سین ممله هم بهین معنی می آید که محقق این باشد (ار دو) ادنی درجه کاریشم - مذکر -

بنی شیب اصطلاح - بقول وارسته اولاد عبد المطلب و شیبه یای حقی مجهول و موقده نام عبد المطلب و جبهه نیمه آنکه تمام موی سرش در وقت تولد سفید بود و بقول بعض یک موی سپید بر سر داشت (حسن تاثیر) کعبه - موی جوانی که مراد نظر است پاجاه و طاق بنی شیبه کند ابرویش با صاحب بحر هم ذکر این کرده و بهایم آورده مؤلف عرض کند که این مراتب فارسی است از هر دو لغات عرب و لیکن استعمال این در عربی منظر نیامده (ار دو) عبد المطلب کی اولاد - مؤنث -

بنیق بقول لغات برهان بر وزن سلیقه خشک پیرامین صاحب مؤید این را بجوالة قنیه لغت فارسی گفته و صاحب هفت هم این را آورده صاحب انند این را لغت عرب و نسبت معنی گوید که بنیق خشک پیرامین است - صاحب سواد السبیل که محقق معربات است این را معرب بنیک فارسی معنی خشک پیرامین و گریبان گفته مؤلف عرض میکند که بنیک که بمعنی قسم زبون ابریشم و خشک بمعنی پارچه مرین زیر بغل جامه بجایش می آید پس جا دارد که عربان بنیک - فارسی را که بمعنی مطلق ابریشم زبون است تقریباً بنیق کرده باشند و بمعنی خشک پیرامین استعمال کرده که از ابریشم زبون می سازند و فارسیان همان معرب را در زبان خود استعمال کردند محققین بالا خشک را خشک نقل کردند و بر ماخذ خود نظر نمودند

حیف است که محققین زبان دان ازین ساکت و معاصرین عجم بر زبان ندارند بدون سند استعمال این را بر زبان
نمی توان گفت (ار ۹۰) و در ریشی که چو پیر این مین زیر بغل او را گر زبان نرمی او را جذب عرق که لئه اگاه
بنسک بقول برهان بروزن شریک ابریشم فرومایه باشد که آن را کج و کژ و قترجم گویند صاحبان جهانگیری
و جامع هم ذکر این کرده اند خان آواز و در سراج تذکر این می فرماید که صاحب رشیدی بنسک زیادت سین
بروزن تحریریک نیز آورده و این تصحیف باشد و بنسک بدون سین صحیح است چنانکه ارباب لغت متصریح
کرده اند مؤلف حقیر عرض میکند که چنان لغت زیادت سین مهمله بعدنون به سین معنی گشت و محقق صاحبان
اعنی صاحب فرنگ انجمن آراسی نامری ذکرش کرده پس قول رشیدی را به استناد قول اهل زبان چرامعتبر
ندانیم و اصل لغت را تصحیف خوانیم حتی تا این قدر است که آن اصل است و اسم جاد فارسی قدیم و این
مصحف آن بخند سین مهمله و دیگر هیچ نان آرزو از حقیقت خبر ندارد و در لغت اصل تصحیف می پذیرد
(ار ۹۰) کم درجه کا ابریشم تذکر - و کیس بنسک -

<p>بنسک بقول ربنا جواله سفر نامه ناصر الدین شاه قاجار استعمال معاصرین عجم است و دیگر محققین فارسی زبان (۱) جسته و (۲) قوت صاحب روزنامه هم این را آورده ازین ساکت (ار ۹۰) (۱) جسته - بقول آصفیه گوید که (۳) بمعنی نیایافته باشد مؤلف عرض کند که فکرت - بدن - جسم - پندار - سرری - (۲) قوت - بمعنی اول و سوم لغت عرب است بالضم و الکه رکذا بقوله - نوشت - و کیس بازو (۳) بنایا هوا بنانا فی المنتخب و نتهی الارب (و به معنی دوم مفرس و این کا اسم مفعول -</p>	<p>استعمال معاصرین عجم است و دیگر محققین فارسی زبان (۱) جسته و (۲) قوت صاحب روزنامه هم این را آورده ازین ساکت (ار ۹۰) (۱) جسته - بقول آصفیه گوید که (۳) بمعنی نیایافته باشد مؤلف عرض کند که فکرت - بدن - جسم - پندار - سرری - (۲) قوت - بمعنی اول و سوم لغت عرب است بالضم و الکه رکذا بقوله - نوشت - و کیس بازو (۳) بنایا هوا بنانا فی المنتخب و نتهی الارب (و به معنی دوم مفرس و این کا اسم مفعول -</p>
--	--

مؤدده باواو

بوا بقول برهان بضم اول و سکون ثانی مجهول را معروف که را نیمه باشد صاحبان سروری و جهانگیری

ورشیدی و ناصری و جامع و سراج هم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که اسم جاد فارسی زبان است
مخفی باشد که استعمال این با تحتانی آخره هم می آید که زائد باشد (حافظه) سبوی زلف تو باد و راز باد و ام
با اگر چه عیب نکنم که با دمیائیت (۱) (ارو) بوبقول آصفیه اسم ثنوت - باس مهک شبیم کند -
(۲) بوبقول برهان بالضم مخفف بود باشد و بوم و باشم هم صاحب سروری بمعنی باشد قانع (حکیم
سنائی) اشی شکل دهان تو کم از نیست و کی بو که کنی کم از دهانم و صاحب جهانگیری گوید که بمعنی بود
و باشد (حکیم خاقانی) پای نهم در عدم بو که بدست آورم و بوم نفسی تا کند در دلم راد و او و فراید
که بوم بمعنی باشم هم آمده (شیخ ابوسعید ابوالخیر) اگر مرده بوم ز عشق تو سالی هست و تا طن نبری که غم
عشق تپی است و چون دست بخاک من نمی گویی کیست و آواز دهم که بنده ام فرمان چیست و صاحب
ورشیدی هم ذکر این کرده صاحب ناصری ذکر این فرموده گوید که بوم و باشم و بویی و باشی و بویی و باشی
نیز آمده (پیر جمالی اردستانی) کی بو که سر زلف ترا چنگ زخم و صد بوسه بران لبان گلرنگ زخم و چنان
پری رخان نگین دل را و در شیشه کنم پیش تو برنگ زخم و و صرحت فرید فرماید که تنو هم بمعنی نبوده آمده
(کمال الدین بندار رازی) می فراز آور که بهره می بری و می نشاط افزا و شادی آوری و هر جا
که می نبوشادی بنو و این جهان را خرمی بامی دری و فرماید که گاهی بجای تنو می بونیزی می آورند یعنی نمی شود
(طاهر مهدانی) دلی دیرم که بهیوش نمی بو و نصیحت می کردم سو دش نمی بو صاحب جامع بر مخفف بود
قانع مؤلف عرض کند که مخفف باشد اصلا نیست طرزیان برهان به غلط می اندازد البته مخفف (بود)
بعتم اول و فتح وال است که مضارع مصدر بودن باشد و چه انگویم که مخفف مضارع بودن است
نه مضارع باشند صاحب برهان از مصدر باشند خبر ندارد از اینجا است این را مخفف باشد می گوید

و مخفف بوم و باشم ہم نیست بلکه بوم بترکیب میم تکلم در آخرش مخفف بودم۔ صاحب جهانگیری متفق است با این صراحت ما۔ صاحب ناصری ہم بودن و باشند را ہم آییخہ صلاحیت تحقیق لفظی نداشت حاصل این است کہ بوم مخفف بودم و بومی یعنی باشی و بوی یعنی باشی و بوم مخفف نبود و بوم (منفی) ہمہ تصرفات فارسیان است در مشتقات بودن (اردو) (بودن کا مضارع) رہے۔

(۳) بولہ۔ بقول برہان بالضم گوشت بزگوئی مؤلف عرض کند کہ ہمہ محققین فارسی زبان ازین کت و غیر از برہان دیگر کسی ذکر این نکرد اگر سند استعمال این بدست آید تو انیم گفت کہ اسم جامد فارسی قدیم باشد معاصرین عجم بزبان ندارند (اردو) پہاڑی اور جنگلی کبری کا گوشت۔ مذکر۔

(۴) بولہ۔ بقول برہان و سروری و ناصری بفتح اول پوست شتر بچہ پر لکھا کہ وہ کہ پیش ناقہ بچہ مردہ بربند تا بجان بچہ خود شیر بدہ۔ مؤلف عرض کند کہ حیف از ہر سہ محققین صاحب زبان کہ لیں لغت فارسی خیال کردند بقول صاحب منتخب کہ محقق لغات عرب است بولہ بفتح و تشدید و او در عربی زبان بہ ہمین معنی آسہ وہ بہ فارسی متعل شد بچہ بنیف کہ مفرس توان گفت (اردو) اونٹ کے مردہ بچے کی کھال جس میں گھاس بھر کر اوس اوٹنی کے آگے رکھتے ہیں جس کا بچہ مر گیا ہوتا کہ وہ اسکو اپنا بچہ سمجھ کر دو دو دہنے دے۔ نوٹ۔

(۵) بولہ۔ بالضم بقول رشیدی و وارستہ و سراج یعنی امید۔ صاحب ناصری گوید کہ بوی و بوی نیز بدین معنی می آید (ظہوری) غش ہر زمانی کہ امروز وارم ہونہ از ضعف ہجران سپوی و سات بولہ صاحب غیاث گوید کہ یعنی امید و طمع۔ مؤلف عرض کند کہ این مجاز معنی دوم است کہ از معنی حقیقی (بود) مراد از امید گرفتند (اردو) امید بقول آصفیہ فارسی۔ اسم مؤنث آس۔ آرزو و خواہش

(۶) جو۔ بالضم بقول ناصری امر بوجیدن (سعدی ۷) ہرگز نشمید است ہرگز بوی عشق پادگو بہ شیراز
 آبی و خاک مابہوی پدو ہم او گوید کہ تبو بمعنی بایش ہم آئندہ (فردوسی ۷) مرا گفت شاہ مین را بگوئی پد
 کہ بر گاہ تماشک بوید بیوی پد مؤلف عرض کند کہ این امر حاضر بودن است و عوض این استعمال بپش
 کہ امر حاضر باشند است بیشتر و ازین ثابت شد کہ مصدر بودن سالم التصریف نیت چنانکہ محققین مصداق
 خیال کردہ اند بلکہ کامل التصریف است و آنچه صاحب ناصری بند کلام سعدی این را امر حاضر بوجیدن
 خیال کرد و تسامح اوست کہ امر بوجیدن بوی باشد و سعدی ہم استعمال بوی کردہ اگر نہ استعمال بوی
 بدون تحتانی آخر بہمین معنی بدست آید در ان حالت تو انیم گفت کہ مخفف بوی باشد (اردو ۷) سونکھ
 رہ (بوجیدن اور بودن کا امر حاضر)

(۷) جو۔ بالضم بقول وارستہ بمعنی سراغ و اثر (صائب ۷) بوی دل از نفس باد صبا می آید
 پد مینہ ان یافت کز ان زلف دو تاجی آید پد (فطرت ۷) بود ہر سید را از شیوہ صیاد خود بوی پد شکا
 آہوی مشکین است زلف غبریش را پد مؤلف عرض کند کہ فی الحقیقت ہمان معنی اول است کہ
 مجازاً این معنی را پیدا کردہ اند (اردو ۷) پتا۔ اثر۔ مذکر۔ (دیکھو بتہ کے تیسرے معنی۔)

(۸) جو۔ بالضم بقول خان آرزو در سراج مجازاً بمعنی عقل و عسی صاحب غیاث فرماید کہ بمعنی
 کما شکے مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی دوم است ولیکن برای این معنی شتاق نہ استعمال می بشیم
 کہ محققین اہل زبان ذکر این نکرده اند (اردو ۷) کاش بقول آصفیہ کلمہ تبتا۔ خدا کرے۔ خدا ایسا
 کرے۔ کیا اچھا ہو (اسیر ۷) روز محشر کو گناہوں کا نہ کھٹکا رہتا پد کہین اے کاش جو ہونی تھی
 مہزائین موتین۔

(۹) یو۔ بالفتح بحقیق ماحرکتی است کہ اہل ولایت بر سبیل تشکر یا تعظیم مخاطب سر خود را بحرکت دہند و اگر مخاطب رتبہ عالی دارد قدری خم در پشت ہم و این علامت آنست کہ لطف تو موافق امید است جادارد کہ این تعلق بمعنی پنجم باشد کہ صراحتش بر (بو کردن) می آید و ہمین لغت در انگلیسی زبان ہم ہمین معنی مستعمل معاصرین عجم ہم ہمین معنی بر زبان دارند (ارو) یو۔ مؤنث و حرکت جواہر اسماں احسان یا مخاطب کی تعظیم کے لئے سر کو حرکت دیکر کرتے ہیں اور جب مخاطب اپنا افسر یا حاکم یا پادشاہ ہو تو کسی قدر جبک جلتے ہیں۔

(۱۰) یو۔ بالضم بقول غیاث یعنی محبت و خوبی مؤلف عرض کند کہ بدون سند استعمال این را تسلیم نہ کنیم کہ معاصرین عجم و محققین فارسی زبان ازین معنی ساکت (ارو) محبت۔ خوبی۔ مؤنث۔

(۱۱) یو۔ بالضم بقول غیاث یعنی شاید (عرفی) ہر گاہ کہ شاداب ترش بنیم گویم پیکشای بغل بو کرد آغوش در آید پ مؤلف عرض کند کہ متعلق بمعنی پنجم است طرزیان محقق معنی تازہ قائم کرد (ارو) شاید۔ دیکھو باشد۔

(۱۲) یو۔ بالضم بقول غیاث مخفف بوم۔ مؤلف عرض کند کہ خلاف قیاس نیست ولیکن معاصرین عجم بر زبان ندارند و دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت مشتاق سند استعمال می باشیم (ارو) آتو۔ اسم مذکر۔ بوم۔ چنڈ گنگلو (دیکھو او کو)

یو۔ بقول برہان و ناصری بضم اول و ثانی بالف کشیدہ بجگیتی پر اگندہ زبان تو پ خان آرزو در سراج غیر مخفف بودا باشد یعنی بادا صاحب سرور می ہم ذکر کہ یا مخفف بودا باشد یا بادا مبدل آنست یا مخفف این کردہ (فردوسی) کہ خرم بوا میهن و مان تو پ بودا از عالم شواد و کن و مؤلف عرض کند کہ	یو۔ بقول برہان و ناصری بضم اول و ثانی بالف کشیدہ بجگیتی پر اگندہ زبان تو پ خان آرزو در سراج غیر مخفف بودا باشد یعنی بادا صاحب سرور می ہم ذکر کہ یا مخفف بودا باشد یا بادا مبدل آنست یا مخفف این کردہ (فردوسی) کہ خرم بوا میهن و مان تو پ بودا از عالم شواد و کن و مؤلف عرض کند کہ
---	---

تو و اصل است بریاد الف دعا بر بود و باداد و مولف عرض کند که فارسیان بواجب را بمعنی بواجب
آن چنانکه بجایش گذشت و تو اخف بود و اخف دال استعمال کرد یعنی به و اچیت و چنانکه باید (ار و و)
همه (ار و و) دیکو بادا - و اچبی طور پر - جیسا که چاهئے اسطرح -

(۱) بواجب استعمال بقول بهار از عالم زیاده بواجب استعمال - صاحب ناصری می فرماید که بضم
(۲) بواجبی و زیادتی و نقصان و نقصانی - اول معنی باشد و گوید که این الف - الف تثنی و دعا
(میر خسر و) بواجب چنان ده قرآتم که افزون چنانکه شود یعنی انشاء الله شود مثال بماند و نماز
و ہی زانچه گوئی نه کم پس آن به که در بحر و بر دشت که در دعا و لغزین گویند و بهیر و مولف عرض کند که
بواجب بود بار برداشتن (تطامی) بواجب بود که بجایش گذشت مخف چمن است بخف و او و
ایشان بواجب شناخت به سران سپه را یک یک نخت اند نقل بخارش و تعریف الف دعا بجایش گذشت
(میر خسر و) چون تسلی و تکلفی و جمع شود (ار و و) دیکو بادا -

درج محدوج بواجب بتوان بر و بهر (میر خسر و) بواجب بتوان بر و بهر (میر خسر و) بواجب بتوان بر و بهر
(۳) تعریف علی گفتگو ممکن نیست بواجب بتوان بر و بهر (میر خسر و) بواجب بتوان بر و بهر
ممکن نیست به من ذات علی بواجب بتوان بر و بهر (میر خسر و) بواجب بتوان بر و بهر
که مثل او ممکن نیست (امام فخر رازی) که خود و الله اعلم - صاحب جامع که از اهل زبانت متفق
در خور اثبات توفیت به و اساسش جان بخر مناجات با برهان - خان آرزو در سراج بذکر این می فرماید که
توفیت به من ذات ترا بواجبی کی دانم به داننده اسم اصطلاحی پنج بقول است مثل چقدر و زردک
ذات تو بخر ذات توفیت به صاحب اند نقل بخارش و شلغم و لغت عربیت مصاحب منتخب که محقق لغات

عرب است گوید که چهره‌های سرور را گویند مؤلف عرض کند و از لغت عرب بیچ سرکاری نیت (اردو) ترشی بقول که باعتبار صاحب جامع این را اسم جابد فارسی زبان نام	اصفیه فارسی اسم مؤنث کهستانی که باس جمونت -
<p>بواس بقول مؤید بذیل لغات فرس تحت بسنن رز یعنی انگور را صاحب هفت این را به زرای جوز عوس را جمله آورده فرماید که سخت بسنن مرزا مؤلف عرض کند که لغت فارسی زبان نیت و همه محققین اهل زبان ترک کرده اند و دیگر محققین هند نیز ادا هم ذکر این نگرده و معاصرین عجم هم بزبان ندارند و در لغات عرب و ترکی هم نیافتیم چنین نیت که در لفظ و معنی هر دو تسامی ازین هر دو محققین راه یافته - اعتبار را نشاید (اردو) ناقابل تحمیل</p> <p>بواس بقول برهان لفتح اول بروزن ایاس محنت و آزار و رنج و سختی - صاحب ناصری بذكر این گوید که همانا عربی است و صاحب جامع هم زبان برهان صاحب منتخب بؤس را در عربی زبان بمعنی سختی نوشته مؤلف عرض کند که باعتبار صاحب جامع که از اهل زبانست توانیم عرض کرد که فارسیان به تصرف خفیف که نه به رابه الف بدل کردند بر سبیل تفریس اسم جابد زبان خود قرار دادند و دیگر بیچ (اردو) رنج ذکر سختی نوشت</p>	
<p>بواسحق اصطلاح - بقول برهان طائفه را همان گوید که قسمی از فیروزه نیشاپور - صاحب جامع نام است در نیشاپور و چند کان فیروزه هست یکی را از آن می طرازو که (الف) طائفه باشند در نیشاپور که معنی (ب) بواسحق گویند - صاحب سرور سی بذكر الف قسم فیروزه منسوب به آنهاست - خان آرزو در سرچ هم زبان برهان و بذكر (ب) گوید که این (کان بواسحق) گوید که (الف) کثیت بعض مردم و این عربی است نام و پیروزه بواسحق منسوب است به آن (خواجه قاضی) و فیروزه بواسحق منسوب به یکی از اکابر که موسوم باین (ج) راستی خاتم فیروزه بواسحق بی خوش و رشید اسم بوده باشد و بواسحق طائفه را گفتن خلاف ولی دولت متعجل بوده صاحب بحر بذكر معنی الف بذیل واقعه و فرماید که اصل مدعای صحیح نظامی می فرماید</p>	

(ع) سخن بین کہ در بوسحاتان فادہ **مؤلف** عرض کرد و معاصرین عجم بدین معنی بر زبان نذرند **مؤلف** کند کہ از کلام نظامی ہم وجود طائفہ پیداست ما باعتبار عرض کند کہ بفتح موسمہ یعنی بوسیلہ باشد نہ براسے صاحبان جامع و سروری (الف) و (ب) ہر دو درست (اردو) واسطہ سے وسیلہ سے۔

دائیم (اردو) (الف) بواسطی یا بوسحات ایک طائفہ **بواسطہ** بقول بول چال مرادف بواسطہ کہ گذشت کا نام ہے جو دنیا پور میں ہے (ب) بواسطی یا بوسحاتی **مؤلف** عرض کند کہ مخفف آن بفتح موسمہ و بین ایک فیروزہ کا نام ہے۔ مذکر۔

بواسطہ بقول بول چال بجاوہ معاصرین عجم یعنی **مؤلف** در نوشت و خواند مستعمل نیست (اردو) برای و بجهت دیگر کسی از تحقیقین زمان حال ذکر این و بکنیو بواسطہ۔

بواسیر بقول غیاث بفتح موسمہ و کسر سین حملہ مرض مشہور و فرماید کہ این جمع با سوراخ است و آن گوشت پاره باشد کہ در مقعد یا بینی پیدا می شود۔ صاحب منتخب ذکر با سور کردہ **مؤلف** عرض کند کہ لغت عرب است و در فارسی زبان لغتی دیگر برای این تشدیدیم و ہین اسم در فارسی ہم متعارف و (بواسیر الف) و (بواسیر جیم) و (بواسیر لب) از اقسام این است کہ در اکسیر اعظم مذکور است (اردو) بواسیر بقول آصفیہ عربی۔ اسم مؤنث۔ با سور کی جمع بیس۔ ایک مرض کا نام ہے جس سے مقعد میں تسے ہو جاتے ہیں اگر یہ تسے چھلکے خون آتے ہے تو اسے خونی بواسیر ورنہ بادی بواسیر کے نام سے موسوم کرتے ہیں **مؤلف** عرض کرتا ہے کہ بیس زبان ہندی کا لفظ ہے۔ مذکر۔

بواسیر بقول برہان بفتح اول بروزن تراشہ چار شاخ دہقان را گویند و آن چوبی چند باشد با ذم کامف دست و دستہ نیز دارد کہ دہقان بدن غلکہ کوفتہ را بر باد دہند تا از کاو جدا شود و آن را عربی مذہری خوانند

صاحبان ناصری و سراج هم این را آورده اند. صاحب جامع این را شنیده همان هم نام نهند مؤلف
عرض کند که مذری در عربی زبان با ذال معجمه آ که را نام است که غلّه بدان پاک و صاف کند و در نزد
چجاج نام دارد و جزین نیست که این اسم جامد فارسی زبان است (اردو) چجاج بقول آصفیه
اسم مذکر سوپ غلّه فشان غلّه پشکنی کا اوزار -

بوا البئات اصطلاح - بقول بهار پشمینه را که بنات لغت هندی است و صاحب برهان بر تضرع
نام است بغایت لطیف و نفیس که آن را سقرات و کربنات نکند (اردو) بانات بقول آصفیه هندی
نیز گویند مؤلف عرض کند که بانات در هندی اسم نؤثت عوام بنات کشته پن یک قسم کا اونی کپڑا
پارچه پشمینه را نام است و بظاهر این مرکب می نماند جو بنات ویزا و گرم هوتا ہے سقرات -
بقاعده عربی بخذف الف چارم بانات و در عربی **بوا النجد** اصطلاح - بقول برهان بالام و حاکم
زبان این مرکب نیامده اگر فارسیان بر سبیل لغت نقطه دار و جیم و دال بی نقطه بر وزن گل بر سر
تبرکب لفظ توبو و الف و لام و لغت هندی این اسم ملحد و بیدین و بی دیات را گویند صاحبان مجر و وید
را بطور کثیت قائم کرده باشند - سدا استعمال باید و اند و جامع هم ذکر این کرده اند مؤلف عرض
که دیگر همه محققین فارسی زبان این را ترک کرده اند که این مرکب که تبرکب عربی از قبیل کثیت
و معاصرین عجم بر زبان ندارند مجر و قول بهار بدون می نماید در عربی زبان نیامده و نجد هم در فارسی
حواله و سدا استعمال اعتبار را نشاید و سقرات ترجمه و عربی یافته نمی شود اندرین صورت جزین چاره
بانات هندی است و نسبت سقرات که لغت زبان نیست که باعتبار صاحب جامع که از اهل زبان
فارسی است صاحب غیاث بنات را آورده و می گویند است این را اسم جامد فارسی زبان دانیم و حقیقت

<p>ترکیب این متحقق نشد (ار و و) ملحد - بدین بدین صفت و کیمو (بدین)</p>	<p>آصفیه نے (بو العجب) کو انھیں معنون میں لکھا ہے (ب) متحیر اور متعجب ہونا۔</p>
<p>(الف) (بو العجب) اصطلاح - بقول صاحب بحر (۱) صاحب تعجب و (۲) مشعبد و بازی گر صاحب سروری بذکر معنی دوم می فرماید کہ بازیگران از برگ گندنا در دهن تعبیه ساخته آواز مرغان طاهری سازند چنانکہ مرغان وحشی بان آواز فریب خورده بطرف ایشان می آیند (حکیم خاقانی ۵) مرغ شود بوجیب تلخ شود گندنا پکوس شود و غریب خاک شود لاله زار صاحب غیاث ہم این را آورده و صاحب اندان کہ از مین یک سندی کہ نام شاعرش معلوم نیست رافت عرب گفته مؤلف عرض کند کہ ما این را نیز وانیم کہ فربان از دو الفاظ عربی بقاعده عربی مرکب کرده استعمال کرده اند و بدین معنی در عربی یافته نمی شود و از سند بالا</p>	<p>بو القاسم اصطلاح - بقول برهان کنایه از بو الفضول و شوخ چشم صاحبان جامع و صفت ہم ذکر این کرده اند و صاحب سروری در ملحقات این را آورده فرماید کہ یکی از قدماء گوید (۵) ہرگز دل من از غمکی خالی نیست ، وین دیدہ من از غمکی خالی نیست ، گفتم بروم بگوشتہ بنشینم ، بگوشتہ ز بو القاسمکی خالی نیست ، مؤلف خیال می کند کہ از مین یک سندی کہ نام شاعرش معلوم نیست این اصطلاح را قائم کرده اند اگر باعتبار این سند کہ صاحب سروری قائم کرده ازینکہ او از محققین اہل زبانست کار گیریم باید کہ (بو القاسم) بکاف تصغیر) قائم کنیم کہ بو الفضول و شوخ چشمی بوم</p>
<p>(ب) (بو العجب شدن) بمعنی متحیر و متعجب شدن پیدا است (ار و و) الف (۱) صاحب تعجب - وہ شخص جسکو تعجب ہو (۲) مشعبدہ باز (و کیمو بازیگر صاحب</p>	<p>بدین اسم گذشتہ باشد ورنہ وجهی نیست کہ از (بو القاسم) این معنی پیدا شود و در عربی زبان ہم این کنیت شوخی چشم نیست (ار و و) بو الفضول بقول آصفیہ</p>

<p>زیادہ گو وہ شخص جو بیٹھا باتیں بنایا کرے اور شوخ چشم) بقول آصفیہ بے حیا۔ بے شرم۔ بے غیرت۔ وہ شخص جس کی آنکھیں فرامیل نہ ہو۔ بے ادب۔ گستاخ۔ ڈبیٹ۔ دیکھو بکلیجک۔</p>	<p>جامع ہم ذکر این کرد اند مؤلف عرض کند کہ بما رحت کامل این بر بکلیجک کرده ایم (اردو)</p>
<p>شوخی فراخ۔ آپ ہی نے فرمایا ہے کہ انھیں معنوں میں اصطلاح بقول بہار نام چشمہ السیت</p>	<p>در لغت یزد (معن تاثیر) سرچشمہ مہر از صفائش</p>
<p>شوخی دیدہ) بھی مستقل ہے۔ اصطلاح بقول برہان مفتوح کاف و سکون اور عین حیا ز بو الوفاش ۱۰ مؤلف عرض کند کہ</p>	<p>فا و دال ابجد یعنی رشوت و پارہ باشد صاحب بحر غیر از بہار محقق دیکر ذکر این نکرد اگرچہ این مرکب بر رشوت قانع و صاحب جامع ہمزبان برہان مؤلف عرض کند کہ صاحب سروری بذیل (بکلفند) سندی کہ از مستعمل نیست و وجہ تسمیہ متحقق نشد (اردو) لغت</p>
<p>(ابو العباس) آورده همان است کہ مانتقلش در اینجا کرده ایم عجیب آنست کہ صاحب رشیدی در اینجا دکلام ابو العباس (بکلفند) نقل کرد و صاحب سروری بر (بکلفند) و مر و فضول۔ صاحب رشیدی بذیل بلی ذکر این کرد</p>	<p>اور نقل سند از (بو الکفند) کا گرفت و ما حقیقت این لغت را بعد رانجا بیان کرده ایم (اردو) دیکھو بکلفند۔ است مراد ف ہوا فارسیان الف و لام بران دخل</p>
<p>بو الکلیجک اصطلاح بقول برہان کبیر کاف کرده بو الہوس ساختند و بو اختصار آہوست کہ فارسی و سکون فون و فتح تحیم و کاف ساکن ہر چیز کہ آن عجیب و غریب و طریفہ باشد کہ دیدلش خندہ آر و صاحبان بحر و این را ہم اختصار می کنند پس معنی بو الہوس صاحب</p>	<p>بو الکلیجک اصطلاح بقول برہان کبیر کاف کرده بو الہوس ساختند و بو اختصار آہوست کہ فارسی و سکون فون و فتح تحیم و کاف ساکن ہر چیز کہ آن عجیب و غریب و طریفہ باشد کہ دیدلش خندہ آر و صاحبان بحر و این را ہم اختصار می کنند پس معنی بو الہوس صاحب</p>

<p>و بقول صاحب قاموس گوید که المهوس بالتحریک طرف مرکب فارسی است هیچ ضرورت ندارد که بسنجین پروین سن انجوزن و مهوتوس و ظاهر است که هوس در فارسی بوالهوس را فارسی قرار دهم البته فارسیان استعمال اینهم مرادف هواست نه بعضی خون و هوا را نوعی از خون قرار کرده اند (مصائب) دعوی عشق زهر بوالهوسی می گویند واده گوید هوس را لفظ عربی گفتن صریح گفتنی نماید دست بر سر زدن از هر کسی می آید به بعضی برانند که و بقول بعضی می فرماید که بل معنی بسیار و این قول ضعیف است بوالهوس هر کجا در کلام فارسیان یافته می شود اصل ظاهر ادوخی الف لام بر لفظ فارسی کرده و دانسته تو هم که الله آن (المهوس) فارسی است کاتبان کلام بنا و قنیت که بل معنی بسیار باشد حالانکه فارسیان را تصرف عربی از حقیقت تصرف در کتابت کرده اند و بخیاں ما این در فارسی بسیار است و در مواضع متعدد ازین کتابت درست می نماید اگر (المهوس) بهین معنی در فارسی ند که از انجمله و حال الف لام بر لفظ فارسی بهین معنی که زبان نمی بود خیال می کردیم که فارسیان (بوالهوس) در مدح خان اعظم گوید که اگر پادشاه گوید (سه) آن باد را بقاعده عربی استعمال کرده اند بهرگاه (المهوس) غازی باذل نسب آن را دین الزاد و آن کوکب اعظم لقب آن موجود است چرا خیال کنیم که فارسیان لغت فارسی را خان بن الخان به و مولوی جامی هم از هوس فارسی گذشته این در دوسری را پسندیدند (ار ۹۰) مهوس اشتقاقی می کند می گوید (سه) دل بسته شود و بگویند مهوس - چه زند لاف عشق تو با کار مهوسان نبود هر مهوشان بواهم افما دن مصدر اصطلاحی - بتلای قرین به مؤلف عرض کند که با اشاره این بر (المهوس) و وام شدن است (ظهوری) (سه) زطرز چرخ شکب کرده ایم در اینجا همین قدر کافی دانیم که (بوالهوس) و قرار می یابیم که غنقریب ظهوری به وام می افتد به ترکیب عربی است و در عربی مستعمل نیست و (المهوس) (ار ۹۰) قرض من بتلای هونا قرضه از بنیاد</p>	<p>و بقول صاحب قاموس گوید که المهوس بالتحریک طرف مرکب فارسی است هیچ ضرورت ندارد که بسنجین پروین سن انجوزن و مهوتوس و ظاهر است که هوس در فارسی بوالهوس را فارسی قرار دهم البته فارسیان استعمال اینهم مرادف هواست نه بعضی خون و هوا را نوعی از خون قرار کرده اند (مصائب) دعوی عشق زهر بوالهوسی می گویند واده گوید هوس را لفظ عربی گفتن صریح گفتنی نماید دست بر سر زدن از هر کسی می آید به بعضی برانند که و بقول بعضی می فرماید که بل معنی بسیار و این قول ضعیف است بوالهوس هر کجا در کلام فارسیان یافته می شود اصل ظاهر ادوخی الف لام بر لفظ فارسی کرده و دانسته تو هم که الله آن (المهوس) فارسی است کاتبان کلام بنا و قنیت که بل معنی بسیار باشد حالانکه فارسیان را تصرف عربی از حقیقت تصرف در کتابت کرده اند و بخیاں ما این در فارسی بسیار است و در مواضع متعدد ازین کتابت درست می نماید اگر (المهوس) بهین معنی در فارسی ند که از انجمله و حال الف لام بر لفظ فارسی بهین معنی که زبان نمی بود خیال می کردیم که فارسیان (بوالهوس) در مدح خان اعظم گوید که اگر پادشاه گوید (سه) آن باد را بقاعده عربی استعمال کرده اند بهرگاه (المهوس) غازی باذل نسب آن را دین الزاد و آن کوکب اعظم لقب آن موجود است چرا خیال کنیم که فارسیان لغت فارسی را خان بن الخان به و مولوی جامی هم از هوس فارسی گذشته این در دوسری را پسندیدند (ار ۹۰) مهوس اشتقاقی می کند می گوید (سه) دل بسته شود و بگویند مهوس - چه زند لاف عشق تو با کار مهوسان نبود هر مهوشان بواهم افما دن مصدر اصطلاحی - بتلای قرین به مؤلف عرض کند که با اشاره این بر (المهوس) و وام شدن است (ظهوری) (سه) زطرز چرخ شکب کرده ایم در اینجا همین قدر کافی دانیم که (بوالهوس) و قرار می یابیم که غنقریب ظهوری به وام می افتد به ترکیب عربی است و در عربی مستعمل نیست و (المهوس) (ار ۹۰) قرض من بتلای هونا قرضه از بنیاد</p>
---	---

بوام گرفتار

اصداً اصطلاحی - بقول بهار قرض عرض کند که اسم جامد فارسی زبان است و وجه تسمیه گرفتار (صائب) گشت گیر و گل بوام از غلیب این متحقق نشد (اردو) بوام فارسین یک پسر کی صاحب سخن گستر شود و صاحب اند نقش بردار ولایت کا نام ہے - مؤنث -

مؤلف عرض کند کہ وام گرفتار بدون مؤلف ہم صحابہ ان نقل نگارش - مؤلف عرض کند کہ طریقیان

بوانات بقول ناصر بلوکی در فارس صاحب ان نقل نگارش - مؤلف عرض کند کہ طریقیان

بقول ثقات برهان بروزن دوان نام و ان ناصر کی کہ از اهل زبان است صراحت این می کند

است کہ سوز و ناروان در انجا بسیار است صاحب کہ این و رای (بوان) است و وجه تسمیه این ناصر می فرماید کہ محلی است در حوالی در سفید فارس ہم متحقق نشد (اردو) بوانات فارس کے بخوبی معروف چنانکہ یکی از جہات اربعہ دنیا شمارند ایک تعلقہ کا نام ہے جو کئی مواضع پر مثال صاحبان مؤید و اند و ہفت ہم این را آورده مؤلف ہے - مذکر -

بوب

بقول برهان بروزن خوب فرش و بساط خانہ را گویند و فرماید کہ باین معنی بجای حرف اول یای حلی ہم آمدہ صاحب جہانگیری گوید کہ این را انبوب ہم خوانند (استاد رودکی) شاه دیگر روز بزم آراست خوب پاتخت ہانہاد و برگستر دلوب صاحب سروری گوید کہ فرش گرانمایہ کہ خانہ را بدین آرایند صاحب رشیدی ہم این را آورده صاحب ناصر مذکر معنی بالامی فرماید کہ بلغت دری نیز بوب و کوب بمعنی حصیری آید صاحب جامع ہمزبان برہان و صاحب فدائی ہم کہ از علمای معاصر مجتہدین

آرزو و رسلو می فرماید کہ آنانکہ بجای حرف اول تحتانی ہم گننتہ اند تصحیف باشد مؤلف عرض کند کہ ما بر انبوب حقیقتش را بیان کردہ ایم و اشارہ این ہم کہ این مخفف آن است و آنچہ بیای تحتانی و گنا

عوض موتده می آید هر دو مبتدل این باشد اگر چه با بوب را بر (انوب) مثل خان آرزو تصحیف خیال کرده ایم و لیکن تحقیق مادرینا (بوب و کوب) را که به تختانی و کاف اول می آید مبتدل این می داند چنانکه با بوس و با لوس و بوشاسب و کوشاسب (اردو) دیکهو انوب -

بویا بقول برهان بضم اول و سکون ثانی و بای اجد بالف کشیده - آشی را گویند که از گوشت بز کوهی پخته باشد صاحب ناصری بذکر این گوید که در فرنگ پانزده ام و صاحبان اند و هفت و سراج نقل نگار برهان مؤلف عرض کند که مرکب است از بوی که بوی گوشت بز کوهی و با که معنی آتش بجایش گذشت (اردو) و آتش جو چغلی کبری کے گوشت سے پکائی جائے - نوٹ -

بویاش اصطلاح - بقول برهان بسکون شین و وزن مد سنی و دوش گذشت و با تامل هم مصدر باشد که بویاش قرشت بمعنی قدیم و جاوید و همیشه و سرمد باشد - معنی این مرکب (کسی که بود و خواهد بود) (اردو) ناصری بذکر معنی بالا گوید که کنایه از بود و وجود و جب قدیم او همیشه رہنے والا کنایه ہے خداے تعالی سے یعنی ہمتی خدای کہ بودہ باشد چنانکہ صاحب فرنگ (واجب الوجود) دیکهو بائیتہ ہستی -

و سایر آورده صاحب جامع شفق بابرهان - خان آرزو بہ و بال افتادون و و افتادون اصطلاحی - افتادون در مصیبت و گرفتار باشند - (نامہ شت شای کلیو) ذکر این بمعنی قدیم و جاوید کرد (النوری) بندہ را نیست غم جان و جوانی و چہا مؤلف عرض کند کہ این مرکب است از بویا و غم آنت کہ بیہودہ و رافتم بہ و بال (اردو) بر سبیل تکرار و این هر دو بمعنی قدیم و جاوید است مصیبت میں مبتلا ہونا - آفت میں پھنسا -

و ہر یک اسم جاد فارسی قدیم یعنی تو اسم مصدر **بویا لیدن** بقول بہار بمعنی بوییدن مؤلف

عرض کند که دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این کلمه معنی مرغ خورد و بنز رنگ است که بجایش گذشت
و معاصرین عجم هم بر زبان ندارند بدون استعمال و صاحب اندنیل (براقش) بجوالة منتهی الارباب
این را بدین معنی تسلیم نکنیم که گوش مایم خورد (ار ۹۹) گوید که (ابو براقش) در عربی مرغی را نام است
دشتی و کوچک مانند خارپشت - پر بالانین آن
بو پهلنا -
بو بر آمدن استعمال - (۱) فخر شدن بو (۲) بزرگ سپید و میانگی سرخ و زریں سیاه - هرگاه بر آنگینند
امید و آرزو که بومعنی امید بجایش گذشت (نهوری) برافراشته موی و متلون باوان شتی گرد (الخ)
(۳) هر چه حدیث سبیل آن بو بر آمد است باندکور پس بخمال ماهمین جانور را فارسیان بخذف الف اول
گشته تا سخنش بو بر آید است (ار ۹۹) (۱) بو آنا - و الف ششم (بو براقش) و (بو براقش) گفته اند که مفر
بو پهلنا - (۲) امید بر آنا - آرزو بر آنا - باشد و دیگر هیچ (ار ۹۹) عربی مین (بو براقش) یک
بو براقش اصطلاح - بقول طحقات برهان بذیل پرندے کا نام ہے جسکے پروں کا رنگ مختلف ہوتا ہے
(بو براقش بخذف الف) ہم جانوریت کہ آن را بقلون فارسیون نے اسی کو (بو قلمون) کہے ہے - مذکر -
گویند صاحب شمس این را به فاعوض قاف نوشته غلطی بو بر خاستن استعمال - بقول اندکوا
کتاب می نماید) صاحب محیط بر بقلون گوید که گویند سخن پیداشدن بو (حافظ) بوی گل بنفت
طائریت کو ہی کہ پر آن بہ الوان عجیبہ متلون می شود گوئی در چین ماروت بود و پهلنا ستمد گوئی دیدہ
و در رنگ آن مثل شعله آتش ظاہر می گردد و گویند چون ماروت را (ار ۹۹) بو پهلنا - بقول
کہ اخیر است و گویند کہ عربا کہ فارسی آفاست
نامند مؤلف عرض کند کہ براقش در عربی زبان یکسر بو بر و اصطلاح - بقول برهان بضم اول و ثانی

وسکون ثانی و دال بی نقطه بیل را گویند که غلیب شوخ تو انم می گلرنگ گرفت پامن که از نصف ز
است صاحب جهانگیری گوید که (بوبروک) هم بدین گل بون تو انم برداشت پادشاه بجز همزانش به
سنی می آید صاحب رشیدی همزانش (مولوی سمنی) بدگر این گوید که معنی کسب کردن بوباشد مؤلف
نمی دانی که سیر غم که گرد قاف می پریم پانی دانی که بوبروک عرض کند که حاصل کردن بواست (ارو) بوجاهل
که در گذار می گردم پادشاه ناصر بدگر این گوید که بولینا -

که بدین وجه این نام کردند که بوی گل را است تمام می بوبرو اشتن زخم | مصدر اصطلاحی - بقول
صاحب جامع همزبان برهان مؤلف عرض کند که بجز ناسور شدن زخم از رسیدن بوی شک و گل
اسم فاعل ترکیبی است یعنی بوی برنده و حاصل کننده بهار گوید که مرادف (بوبروک) است که می آید
بوی مرکب از لفظ بوبرو و معنی مطلق مصدر برودن و بر معنی ناسور شدن زخم قانع مؤلف عرض کند
و جادارو که این را مخفف (بوبرو) دانیم معنی برودن که عادت است که چون بوی خوشی بزخم رسد بزرگ
که بوی گل او را برود و بدوشش که و کنایه از اشتن گل نمی شود بلکه تازه و عتیق شود و ناسوری پیدا می کند
که بیل است مخفی مبارک بیل و غلیب برداشت به همین عادت فارسیان این مصدر را قانع کردند
عرب است و همین است لغت فارسی برای بیل و بوبرو معنی غلظت این حاصل کردن زخم بوبرو و کنایه از
بجای تشنیه می آید مراد علیه این یا این را مخفف آن دیگر ناسور شدن است و پس هیچ ضرورت ندارد که
والاخر اولی من الاول (ارو) دیگر بیل - بوی شک و گل را داخل معنی این کنیم (ارو)

بوبرو اشتن | مصدر اصطلاحی - بقول خان زخم برهون - گهره هونا - ناسور پیدا کرد -
در چراغ هدایت معنی شید (وحید) چون از بوبروک | اصطلاح - بقول برهان و رشیدی

و جهانگیری و بحر و جامع و سراج همان میل که بر (بوبرد) و فرماید که (۴۱) بمعنی گوشت بز کوهی نیز و ده بفتح
گذشت مؤلف عرض کند که ما حقیقت این را اینند پوست شتر بچیه پرگاه کرده که پیش ناچه بچم در گذشت
عرض کرده ایم (ار ۹۰) و یکم میل -
بوبرد و ماغ زدن | مصدر اصطلاحی بقول اینست بر ذکر معنی دوم قانع (انوری ۵۷) از خلوت
(۱) رسیدن و (۲) رسانیدن بوبرد ماغ و فرماید که خمیرش بونی نبرد هرگز با جاسوس و هم کا با بر قوم
از مردم و متعدی هر دو آمده (انوری ۵۷) خواندند و هم شود ششم با مؤلف عرض کند که ما حقیقت معنی
رضوان ریحان و شبلش را با بونی که کامل او زود بر اول بر (بوبرد داشتن) ظاهر کرده ایم که حاصل
دماغ مردم با مؤلف عرض کند که توافق قیاس کردن بوی باشد که معنی حقیقی است و معنی دوم
است که مصدر زدن لازم و متعدی هر دو آمده (ار ۹۰) گناید بجز و معنی سوم مجاز مجاز و در معنی چهارم
(۱) بود ماغ مین پنجه (۲) بود ماغ مین پنجه - و پنجم بیان کرده خان آرزو و تسامحش راه یافته
بوبرد و ماغ زدن | مصدر اصطلاحی بقول بیار (۱) از بوبرد و بمعنی گوشت بز کوهی بمعنی سوش مذکور شد
بوبرد داشتن یعنی کسب کردن بواسطه صاحب بحر بمعنی (پوست شتر بچیه پر از نگاه) بمعنی چهارم گذشت
می فرماید که (۲) اندک اطلاعی بر چیزی های جنسی بهم رسانید پس در اینجا و معنی چهارم و پنجم (بوبرد) باید
و خبر دار گردیدن و پی بردن و (۳) گمان کردن که معنی مصدر بر بردن هم بیان کنیم یعنی بردن گوشت
و چیزی شنیدن - خان آرزو در سراج مذکور معنی دوم بز کوهی و بردن (پوست شتر بچیه پر از نگاه) خان آرزو
از شاعر سزد (۵۷) ز راز طور و امین هر که بونی بردن را در عرض معنی ترک کرده یا کا تبش غلط کرده
بر دمی داند که ربطی بود یا فریاد و مجنون کوه و هان (ار ۹۰) (۱) و یکم بوبرد داشتن (۲) معنی چیزی بر

خفیف آگاهی حاصل کرنا کسی چیز کی ٹوہ پانا (۳) **بولش** اصطلاح - بقول رشیدی مرادف (بولو)
 گمان کرنا (۴) جنگی چھیلی کا گوشت لیجانا (۵) **انوش** و (بویہ) و (بویک) کہ ہر ہر راگویندچہ بولو آواز
 کے بچہ کی کھال مین گھانس بھر کر لیجانا۔ ہر ہر باشد چو کو کو کہ آواز فاختہ است و بجاالہ فرنگ
بولبرون زخم | مصدر اصطلاحی - بقول گوید کہ بای فارسی آمدہ چنانکہ بعضی گفتہ اندچہ پوپا
 وارستہ ناسور شدن زخم از رسیدن بوی مشک بہر و بای فارسی کاکل مرغان راگویند کہ چون تاج
 وگل (مخلص کاشی) دل نمیدانم کہ امین غنیمت نمایان باشد چون ہر ہر تاجدار است بدین نام
 برودہ است ہا اینقدر دانم کہ زخم سینہ ام بوزہ نامیدہ شد خان آرزو در سراج بہ نقل عبارت
 است (۶) (طالب کلیم) خوابہ اش گلاب بالا گوید کہ لفظ پوپا بمعنی ہر ہر و شانہ آمدہ لیکن بویک
 نشانہ بہ سپرین ہا زخم کسی کہ از گل روی تو بوزہ و بویہ و بولش ہمہ بمعنی ہر ہر فقط پس گوئیم کہ کاف
 ہا بہاریم ذکر این ہا (بولبرداشتن زخم) کردہ و ہا ہی مخفی برای نسبت است و شین راہم برای نسبت
 و صاحب بحر ہم این را مردوش گفتہ مؤلف گوئیم (انتہی کلام) مؤلف عرض کند کہ اصل این
 عرض کند کہ حقیقت این بر (بولبرداشتن زخم) (بولب) بہ بای فارسی اول و مؤدود سوم کہ در فارسی
 نوشتہ ایم (ارو) و دیکو بولبرداشتن زخم - زبان بمعنی کاکل مرغان باشد کہ می آید و معاصرین عجم ہم
بولبرقش | اصطلاح - بقول طعقات برہان تصدیق این می کنند کہ فارسی قدیم است فارسیان
 ہمان بولبرقش کہ بجایش مذکور شد مؤلف عرض و اونست بروز یادہ کہ دزد چنانکہ ہند و ہند و مونی
 می کنند کہ ذکر حقیقت این ہمد را بجا کردہ ایم (ارو) نفیض منسوب بہ کاکل مرغان و کنیہ از ہر ہر کہ تاج
 بر سر دار و پس از ان و او بدل شد بر شین معجزہ چنانکہ
 دیکو بولبرقش -

<p>خدیو و خدیش و بای فارسی بدل شد بوخده چنانکه تپ و باکره لڑکی - مؤنث (۲) پدید مذکر و کچو بد بدک - تپ همین قدر است حقیقت این و حقیقت دیگر مرادفات بو بلند شدن مصدر اصطلاحی - بقول اند این را بجایش عرض کنیم (ار دو) پدید و کچو بد بدک - منتشر شدن بوی باشد (صائب ۵) ز دل گشت بو بک بقول برهان ثانی مجهول بر وزن خربک "مر آه سینه تاب بلند پاشند ز سوختگی بوی این کباب دختر بکر و دوشیزه را گویند و (۲) پدید را نیز گفته اند که بلند بو مؤلف عرض کند که موافق قیاس است مرغ سلیمان باشد و زبان هندی احمق و نادان صاحب (ار دو) بو بلند بونا -</p>	<p>جهاگیری و سروری بر معنی اول قانع صاحبان رشیدی بوس بقول شمس بافتح یعنی کردن مؤلف و ناصری و جامع و اند و هفت و ذکر معنی دوم هم کرده عرض کند که غیر از شمس دیگری از محققین عجم ذکر خان آرزو و در سراج بذکر معنی دوم گوید که کاف برای این نکر و یکی از معاصرین عجم می فرماید که مصدر بوش نسبت بر توب که کاکل مرغان را گویند و ذکر معنی اول و پاشند است حیف است که بعضی محققین ز ندوپا هم کرده مؤلف عرض کند که اشاره این بر بوش هم این را ترک کرده اند و مجرد قول صاحب شمس گذشت که توب اصل است و توب بوخده اول بوش بدون سند استعمال اعتبار را نشاید و مجرد بیان یکی چنانکه تپ و تب و کاف برای نسبت پس این کنایه باشد از معاصرین عجم بکار نمی خورد که پایه اعتبارش بلند از بد بدک نشانه بر سر دارد و حال عرض می شود نسبت معنی نیست و آنچه قیاس می خواهد همین که این به فو قانی اول که فارسیان از لغت هندی این را مفسر کرده اند محض موخده باشد یعنی بوش مرادف بودن که اسم معنی دوشیزه که در او اهل عمر نادان می باشد پس بوش مصدر هر دو یکی است که مطلقش بر بودن بیاید که این را اسم جامد فارسی زبان دانیم (ار دو) ۱) بوش در هر دو همین قدر که فارسیان قدیم از لغات</p>
--	---

مصدر تن کا گرفتہ اندو متاخرین ازوت و مختلف	حقیقہ عرض کند کہ اصل این همان یوب یعنی کل
در معنی ہر دو تقاضای سندی کند و جادو کہ مقصود	مرغان کہ بہ بای فارسی اول بجایش می آید و بندش یوب
شمس از گردن بجاف فارسی باشد و زین سبورت	بہر دو مؤوده چنانکہ اسپ و اسب پس فارسیان واو
ہم بدون سند استعمال تسلیم نہ کنیم بای حال طالب	نسبت را بران زیادہ کردہ یوب کہ دند چنانکہ ہند و ہند
سندی باشیم و مجرد قول شمس را کافی ندانیم (اروہ)	و مستعمل شد برای معنی اول بر سبیل کنایہ و نسبت معنی دوم
یوب یوب یعن بران لغت و بای ابجد و سکون دو واو	عزس می شود کہ لغت ہندی است و فارسیان تقریباً
(۱) شأنہ سر و ہد را گویند و (۲) در بعضی جا ہا زنا	استعمالش یعنی دوم کردہ باشند صاحب ساطع کہ محقق
خواہر خود را ہم یوب خوانند صاحب رشیدی ذکر این	زبان سنسکرت است ذکر این کردہ و بمعنی سوم تبدل
کردہ یعنی اول و صاحب سروری بذکر معنی اول می فرماید کہ	یوب کہ می آید بای فارسی ہر دو مؤوده چنانکہ تپ و
در فرہنگ بہر دو بای فارسی آید و (۳) قبول نامی است	(اروہ و ۱) و یکو بدبک (۲) بہن - خواہر -
آواز ہد ہد را ہم گفتہ اند (سراج قمری ص ۱۸) بہر شاخ	ہمشیرہ - موتث - (۳) ہد ہد کی آواز یوب ہے جیسے موتث
شنای تو اگر نسبت نوازن بہ فرق سر و باد بدہ شامی	کی آواز کوکو (موتث)
چو یوب و ہم او این امر ادب یوبک و بولش و یوب	(الف) یوب یوب اصطلاح - صاحبان بران و جامع
می گوید (نزاری ص ۱۵) وصال بلیل با گل ہنوز ابوؤ (ب)	یوب و ہفت و اند نسبت (الف) گویند کہ
بہ بخیرہ شور بر آورده شأنہ سر و یوب و صاحبان	بفتح یای حطی یعنی یوب یوب است کہ شأنہ سر و ہد ہد است
و سراج ہم ذکر این کردہ اند بمعنی اول و صاحبان	صاحب رشیدی ذکر (ب) کردہ می فرماید کہ مرادف
ہفت و اند ذکر بہر دو معنی فرمودہ اند مؤولف	یوب یوب است (شمس فخری ص ۱۵) ہد را رائی کہ از انعام

حاش کہ بود طوق حمام و تاج بوبہ کہ صاحب جان نسبت ازین لغت ساکت سیماسکوت محققین اہل زبان
 (ب) گوید کہ (۱) ہمان بوبو و (۲) بمعنی تلمنی و آرزو قابل خیال و مجہو میان خان آرزو و وز کہ بردار
 و فرماید کہ باین معنی بجای حرف اول یای تحتانی ہم آئند بہار بدون سدا استعمال تسلیم نہ کنیم قیاس متقاضی
 خان آرزو در سراج ذکر الف نکرد و بر (ب) ذکر آئست کہ ہیچ خصوصیت سگ نباشد گر بہ و بعض
 ہر دو معنی کردہ گوید کہ شمس فخری ذکر معنی دوم ہم کردہ دیگر جانوران ہم غذای خود را پیو دریا بند پس
 مؤلف عرض کند کہ الف مرکب است از بوبو کہ بوبرست جانوری را توان گفت کہ غذای خود
 مبدل پوپو بہ بای فارسی بمعنی آواز ہد ہد گذشت و بہ بود دریافت کند اسم فاعل ترکیبی و ملائکہ و جن
 تحتانی زائد ویای نسبت در آخرش بمعنی منسوب بہ صدای را داخل معنی کردن موافق قیاس نیست (ار و و)
 بوبو و کنایہ از ہد ہد و (ب) مبدل بوبو کہ بمعنی ہد ہد گذشت جن و ملک اور گتا جو بوسے جانور پیدا کرے اور
 چنانکہ آسو و آوسہ و بازو و بازہ و آنچه (ب) بمعنی ہمارے معنون کے لحاظ سے وہ جانور جو اپنی غذا
 آرزو آمدہ مبدل بوبو باشد چنانکہ بالیوس و بالبو بوسے معلوم کرے یہ مذکر۔
 و بوب و بوب و آنچه بہ تحتانی عوض موحہ می آید بوبو پیرن مصداق اصطلاحی بقول بہار و
 آن بجایش کنیم (ار و و) (الف) دیکھو بوبو کہ پہلے اند مرادف بوبو چیدن و تراویدن و صراحت معنی
 معنی (ب) (۱) دیکھو بوبو کہ پہلے معنی (۲) دیکھو بوبو کہ پہلے معنی (۳) دیکھو بوبو کہ پہلے معنی (۴) دیکھو بوبو کہ پہلے معنی
 بوبرست اصطلاح بقول بہار ملائکہ و جن و از شوق تو چشم آرزو می پرد کہ با موسی تو از شمس
 گئے کہ جانور را پیو پیدا کند خان آرزو در سراج بومی پرد کہ مؤلف عرض کند کہ (۱) سرزدن
 ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ بہہ محققین دیگر و بلند شدن بوبو باشد کہ موافق قیاس است و در مجاہد

<p>عجم کہ از معاصرین شان بہ تحقیق پویست بمعنی (۲) با قی نماندن بومہم متعل (اردو) (۱) بولند ہوتا (۲) تحتانی و منہم اول و ثانی و این جمع بیوت است و بیوت بجمع بیت کہ بمعنی خانہ باشد مؤلف عرض می کند کہ محفل جمع بیت کہ بمعنی خانہ داری است و بعض معاصرین عجم</p>	<p>بواثرنا۔ باقی نہ بنا کہہ سکتے ہین۔ بواثرنا۔ باقی نہ بنا کہہ سکتے ہین۔</p>
<p>مرادف بوچیدین و پیچ صراحت بمعنی نگرہ اند (صائب) بدون تحتانی ہمین مرکب را بر زبان دارند و بمعنی خانہ (۳) بوی کباب دہا پیچیدہ در لباسش بہ خون ہزار شماری ہم و عیبی نیست کہ این را محقق آن دانیم و بیدل از دانش چکیدہ (طالب آملی) بوی آن را غیر فصیح دانیم اگرچہ اصل است (اردو) بوتہ زلف تو گر خاک می زخم بشام ہم نسیم می شود و دروغ نویسی حساب خانہ داری (مؤنث) اور (خانہ شماری) می پیچد بہ مؤلف عرض کند کہ تشرشدی و رسیدن مکانات کا شمار (مؤنث)</p>	<p>بوی باشد موافق قیاس است (اردو) بوچینا۔ بوی باشد موافق قیاس است (اردو) بوچینا۔</p>
<p>مرادف بوچیدین کہ گذشت و پیچ صراحت بمعنی درانجا بوچیدین (اردو) بوچینا۔ مرادف بوچیدین کہ گذشت و پیچ صراحت بمعنی درانجا بوچیدین (اردو) بوچینا۔</p>	<p>بوچیدین (اردو) بوچینا۔ بوچیدین (اردو) بوچینا۔</p>
<p>است و بس کہ بجایش می آید (اردو) بوآنا۔ است و بس کہ بجایش می آید (اردو) بوآنا۔</p>	<p>است و بس کہ بجایش می آید (اردو) بوآنا۔ است و بس کہ بجایش می آید (اردو) بوآنا۔</p>

ہاتھی مچھول و فتح تہائی قرشت (۱) رستنی و درخت پر شاخص
 و برگی کہ بسیار بلند نشود و بزین نزدیک باشد و بقول دیگر بیچ (ارو) بوٹہ بقول آصفیہ - فارسی -
 سروری روئندہ بی ساق و بزین نزدیک - صاحب اسم مذکر - اونٹ کا بیچہ - مؤلف عرض کرتا ہے
 ناصری مذکر این گوید کہ چنانکہ خار را بوٹہ خار گویند - کہ عموماً آدمی اور حیوانات کے کچھ کوبھی فارسیوں
 کہتا و ریاحین نزدیک بزین رانیز - خان آرزو درمیان نے بوٹہ کہا ہے پس اس کا ترجمہ (بیچہ) ہے - مذکر -
 می فرماید کہ از بعضی مردم زبان دان بدین معنی بخند (۳) بوٹہ - بقول برہان و جہانگیری و رشیدی
 و او و تشدید تہائی قرشت سموع و در ہندی بہ تہائی و سروری و ناصری و جامع و سراج نشانہ تیر (سر) الی
 ہندی است صاحب رہنما جو کہ سفر نامہ ناصر الدین (راجی ۵) درخار و چشم مستش نیم خواب ہا کر دمار
 شاہ قاجار ذکر این کردہ بر طبق درخت قانع و صفا بوٹہ تیر عقاب ہا مؤلف عرض کند کہ این ہم مجاز
 روز نامہ بر ترجمہ ہندی یعنی بوٹہ بتائی ہندی اکتفا معنی اول است کہ نشانہ تیر ہم کہ از گل ساختہ
 کردہ مؤلف عرض کند کہ اصل این بوٹا بتائی ہندی قدری از زمین بلند می باشد مثل بوٹہ نبات -
 و الف عوض ہا لغت ہندی است فارسیان بر سبیل تقریب (ارو) تیر کا نشانہ - مذکر -
 استعمال این کردہ اند و نباتی را نام است کہ برابر زمین (۴) بوٹہ - بقول برہان و جہانگیری و رشیدی
 باشد (ارو) بوٹا بقول آصفیہ ہندی چھوٹا پودہ و سروری و جامع و سراج ظریفی رانیز گویند کہ از
 - بوٹا نون کے ساتھ بھی متصل ہے - مذکر -
 (۲) بوٹہ - بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و سراج در ان بگدا از ند و لعلی خلاص و بوٹہ معرب آن
 و ناصری و جامع و سراج کچھ آدمی و حیوانات عموماً کچھ شتر (شاعر ۵) نہ در غنچہ کامل شود پیکر گل ہا نہ در بوٹہ

<p>ظاہر شود صفت زر پہ (خاقانی ۷) چو زرد در بوٹہ ملقین مرا گداخت کا نذر من پہ نہ شیطان ماند و وسواسش نہ آدم ماند و عصیانش پہ مؤلف جامع بذیل بوٹہ و صاحب رشیدی بذیل استعارات و عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان و انیم و گیکہ پیچ صاحب بحر بذیل مرکبات ذکر این کردہ مرکب اضافی است (ارو) کہنالی بقول آصفیہ ہندی بونٹ و مراد از قالب خاکی انسان است و بس (ارو) چاندی سونا گلانے کی پیالی جو کھڑا یا اور روئی کوٹ قالب خاکی کہہ سکتے ہیں نہ کر جسم نہ کر۔</p>	<p>بوٹہ خاک اصطلاح بقول برہان کنایہ از بدن بوٹہ ملقین مرا گداخت کا نذر من پہ نہ شیطان ماند و وسواسش نہ آدم ماند و عصیانش پہ مؤلف جامع بذیل بوٹہ و صاحب رشیدی بذیل استعارات و عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان و انیم و گیکہ پیچ صاحب بحر بذیل مرکبات ذکر این کردہ مرکب اضافی است (ارو) کہنالی بقول آصفیہ ہندی بونٹ و مراد از قالب خاکی انسان است و بس (ارو) چاندی سونا گلانے کی پیالی جو کھڑا یا اور روئی کوٹ قالب خاکی کہہ سکتے ہیں نہ کر جسم نہ کر۔</p>
<p>بنائی جاتی ہے پنجاب میں کھٹیا لی کہتے ہیں بوٹہ زر خلاص زر بوٹہ بعض اہل زبان کھریا کہتے ہیں نام مرغی است کہ اور انغم خورک نیز گویند و پیوستہ در کنار آب نشیند و از غم آنگہ بآب کم شود با وجودی (۵) بوٹہ بقول ناصری نقاشی بر صفحہ آئینہ و مجرہ آب بخورد و آن را بعد بی یام و بیوانی شفتین خوانند کہ قلمدان گویند و امثال آن از لباس وغیرہ و آن خوردن گوشتش بی خوابی آورد و مقوی حافظہ باشد را رگل و بوٹہ نیز گویند بہار ذکر این کردہ از دیگر و دہن راستہ و تیر کند صاحبان جہانگیری و رشیدی و معانی ساکت (سیح کاشی ۷) بار بار از فلک جلد ہا سروری و جامع و سراج ذکر این کردہ اند (حکیم سنائی فراوان است پانصیب غنچہ گل بوٹہ قبا فی نیست ۷) در مہوای صفا جو بوتیمار پہ دردت است بہت کو مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی اول کہ نقش و نگار صفیہ رہاش پہ (استاد لاهی ۷) ماندہ بوتیمار از حسرت آئینہ و لباس را ہم فارسیان بوٹہ گفتند (ارو) آئینہ اباد در و دیرین پہ در داوا نگاہ شود و زری پی آب غدیر یا لباس اور پردون کا نقش و نگار گل بوٹے نہ کر (اسعدی ۷) ازین درخت جو بلبل بر آن درخت</p>	<p>بوٹہ تیمار اصطلاح بقول برہان باہیم بروزن سونقا نام مرغی است کہ اور انغم خورک نیز گویند و پیوستہ در کنار آب نشیند و از غم آنگہ بآب کم شود با وجودی (۵) بوٹہ بقول ناصری نقاشی بر صفحہ آئینہ و مجرہ آب بخورد و آن را بعد بی یام و بیوانی شفتین خوانند کہ قلمدان گویند و امثال آن از لباس وغیرہ و آن خوردن گوشتش بی خوابی آورد و مقوی حافظہ باشد را رگل و بوٹہ نیز گویند بہار ذکر این کردہ از دیگر و دہن راستہ و تیر کند صاحبان جہانگیری و رشیدی و معانی ساکت (سیح کاشی ۷) بار بار از فلک جلد ہا سروری و جامع و سراج ذکر این کردہ اند (حکیم سنائی فراوان است پانصیب غنچہ گل بوٹہ قبا فی نیست ۷) در مہوای صفا جو بوتیمار پہ دردت است بہت کو مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی اول کہ نقش و نگار صفیہ رہاش پہ (استاد لاهی ۷) ماندہ بوتیمار از حسرت آئینہ و لباس را ہم فارسیان بوٹہ گفتند (ارو) آئینہ اباد در و دیرین پہ در داوا نگاہ شود و زری پی آب غدیر یا لباس اور پردون کا نقش و نگار گل بوٹے نہ کر (اسعدی ۷) ازین درخت جو بلبل بر آن درخت</p>

نشین بیدام دل چه فرومانده چو بوتیمار بد صاحب یک روز بگذارد تا لحم نرم گردد و در دیگر محیط بر بوتیمار حواله شفقین و مالک آخرین کند و بر پنجه بخورند احوال حاصل گوشت آن گرم و خشک (شفقین بزی) می فرماید که آن طایر است شبیه به خسته و در دوم و نر و بعضی در سوم - مرگی ذین و تنوی که آن را با فارسی بوتیمار و بیونانی طریقیون گویند و تبرکی حواس و فرید حافظه و منافع دارد (الخ) مؤلف عرض کند (ان فاخته) و بهندی تجله - بز رک تر از فاخته و سفید مرکب فارسی بقاعده عربی است بمعنی صاحب غم و در عربی بین رنگ و طوق کردن آن سیاه و ناما تم و پای و گرکش اسم سوم نباشد بلکه مالک آخرین گویند (ار و و) بگیا قبول است بلند بهترین آن کوچک و فربه باید که بعد از ج آن را بهندی - اسم مذکر - بوتیمار غمخوارک - بای خور کلینگ

بوج بقول ناصری مرادش بوش (۱) بفتح و بحجیم فارسی بمعنی خود نمائی و کز و فر (شیخ الضاری فرموده) جنید پیری تنگن بود و او را بوج و بوش نبوده یعنی خود بینی نداشته خان آرزو در سراج بحجیم عربی آورده فرماید که بوش مبدل این است و فرماید که (۲) بضم اول اندرون دبان و اینقدر صراحت فرماید که ظاهر بهر دو معنی بحجیم فارسی است و بمعنی دوم به بای فارسی نیز چه که بمعنی خالی (بوج) است بای فارسی و می تواند که بای تازی به پارسی بدل شده باشد اگر بحجیم تازی باشد مبدل تو خواهد بود و آن بمعنی گرد و دبان است مؤلف عرض کند که بوج بحجیم فارسی بهر دو معنی بالا می آید اگر سندا استعمال این پیش شود تو انیم عرض کرد که این مبدل آنست چنانکه کاج و کاج دما آن را اسم جامد فارسی زبان و انیم و این را مبدلش و به بای فارسی تسلیم نکنیم که محض قیاس خان آرزو است و خود او هم این را بای فارسی بجایش قائم نکرده و صاحب برهان هم ساکت بآبی حال تصفیة آن همانجا کنیم (ار و و) (۱) خود نمائی - بونث - و کیهو اسنامه (کر و فر) مذکر و کیهو اوش و بوش (۲) منته که اندر کا حصه - داخل دهن - مذکر

بوجیا بقول برهان کبیر جمیم و بای فارسی بالف کشیده بروزن بوسا بلغت زند و پازند خیار باد رنگ را گویند صاحب ناصری هم ذکر این کرده و صاحبان اند و هفت نقلش بر داشته **مؤلف** عرض کند که اسم جامد فارسی قدیم است دیگر بیچ و خواص و طبیعت این بر (ارزنگ) گذشت (ار ۹۹) دیکهو ارزنگ -

بوج بفتح اول و سکون ثانی و جمیم فارسی مرادف دیواری چکد های گل به آه گرم که بر خورده و گر پاجب بوج که به جمیم عربی گذشت صاحبان برهان و جامع هم اند نقل نگارش **مؤلف** عرض کند که معنی بوا آمدن و نشر ذکر این کرده اند و صاحبان رشیدی و سروری و چنگیز شن بوا باشد دلس (ار ۹۹) بواتا - بویچیلنا -

برخی اولش قانع **مؤلف** عرض کند که ما هما نجایان **بویچیا** صاحب جهانگیری در مطحات می فرماید که خیار را کرده ایم که این اصل است و آن مبدل این (ار ۱۰۰) نام است **مؤلف** عرض کند که تصحیف بوجیای نماید دیکهو بوج -

بویچیدن مصدر اسطلاحی بهار ذکر این کرده انعمی ساکت کرد از نیکه و دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این و سند میر سخت پیش می کند (ب) بوی گلاب از درو و نگرده (ار ۹۹) دیکهو بوجیا -

بوجا بقول برهان باحای بی نقطه بالف کشیده بلغت یونانی گیاه ماه پروین را نام است و بیج آن را به عربی جد و ارحام صاحب ناصری فرماید که فارسی این ثرد و ارحاست به زامی فارسی **مؤلف** عرض کند که ما بر آنتکه سودا ذکر جد و ارح کرده ایم و ذکر این لغت یونانی ازین وجه پسند خاطر برهان شد که اکثر بر زبان فارسیان است (ار ۹۹) جد و ارح کی گھانس جد و ارحا بیان (آنتکه سودا) پرگز را به - نگر

بوخت بقول برهان بروزن سوخت بمعنی لیسر باشد که برادر دختر است صاحبان جهانگیری و رشیدی و ناصری و جامع ذکر این کرده اند خان آرزو در سراج گوید که بخت که گذشت مخفف این است

مؤلف عرض کند که ما بر بخت که بهین معنی گذشت حقیقت این را بیان کرده ایم که این اصل نباشد و بخت اصل است (ار دو) دیکو بخت کے پانچوین معنی -

بو خشک بقول شمس معنی بوسه مجر و دبی جماع بہتہ محققین فارسی زبان ازین لغت ساکت **مؤلف** عرض کند کہ اصل این بوس خشک باشد سین مہلہ حذف شدہ (بو خشک) باقی ماند باقی حال بدون سند استعمال مجر و بیان صاحب شمس اعتبار را شاید (ار دو) صرف بوسہ - مذکر -

بوخل بقول برہان بروزن فوخل خرقة را گویند و عبری بقلہ المحققا - صاحب سروری گوید کہ بضم با و فتح خاخر فہ باشد صاحب جامع گوید کہ بوخل ہم بہین معنی می آید خان آرزو و در سراج ذکر ہر دو یکجا کردہ **مؤلف** عرض کند کہ ما بر بخت حقیقت ماخذ این عرض کردہ ایم کہ گذشت (ار دو) دیکو بخت -

(الف) **بو خلاف** اصطلاح - بقول طحطا برہان و صاحب مؤید درست نوشت - استعمال این مرکب شیطان را گویند صاحبان بحر وغیاث و اندیمہ ذکرین در زبان عرب نیامدہ (ار دو) (الف) شیطان کردہ اند صاحب ہفت - مذکر - دیکو با و رسیہ چشم (ب) شیطنت - بقول آصف (ب) **بو خلا فی** اسم بہین معنی آورده و صاحب تلم اسم مؤنث خباثت - شرارت خبث -

تائیدش بدین صراحت کردہ کہ این بمعنی شیطانی است **بوخلہ** صاحب برہان بفتح و بضم ثالث ہر دو **مؤلف** عرض کند کہ این مرکب فارسی است بقا نوشت و صاحب رشیدی با بختہ ذکر این کردہ چنان عرب مثل کثیت بمعنی لفظی الف (پدر عدول و مخالفت) سروری و جامع و سراج ہم ذکر این کردہ اند و کنایہ از شیطان و (ب) بزیادت یا ی مصدر است **مؤلف** عرض کند کہ حقیقت این بر بختہ بیان نہ مراد الف صاحب ہفت در معنی سکندری خورد کردہ ایم (ار دو) دیکو بخت -

<p>بوخوردن بقول بهای معنی بوبردن (سالک) موجود چنانچه نابو یعنی معدوم - صاحب سفرنگ در قزوینی (۵) سالک ارباب سخن از فکر معنی زندگانی و نهمین فقره (نامه شت حی افرام) گوید که بنم اندک جای آب و دانه بلبل در چمن بومی خورد و باء بجد با و او و دال بمعنی هستی و وجود باشد مؤلف (طالب آملی (۵) عشاق را مزاج قناعت بود عرض کند که معنی اول اسم جاد و اسم مصدر (بودن) لطیف و تا غایتی که رنگ بپوشند و بوخوردند است که می آید و بهضم اول و سکون و او و دال همزه (میر خسرو (۵) ز بسکه غنچه و من لبته از صبا بوخوردند حافظ برای معنی چهارم است که می آید نه برای معنی اول و درون پوست گنجد و در زبان تشکیف و اول و بمعنی دوم ماضی مطلق بودن و معنی سوم بیان کرد صاحب اندلسی گزارش مؤلف عرض کند که ماضی تثنی است نه سوال و استفهام چنانکه (۵) آنکه بو گرفتن و حاصل کردن بو باشد (ار و و) بو خاک را بنظر کمیسیا کنند آیا بود که گوشه چشمی بیاکنند و حقیقت آنست که این معنی پدایمی شود از (۴) مضارع حاصل کرنا بولینا -</p>	<p>بود بقول طحقات برهان (۱) بمعنی هستی باشد - بودن که بضم اول و فتح دوم و سکون سوم باشد و صاحب ناصری می فرماید که بضم اول و فتح دوم از کلام سعدی که ماضی بر معنی سوم آورده شده است بیاورده معنی باشد (حافظ (۵) بود آیا که میکشید معنی چهارم حاصل می شود و معنی سوم بدون ترکیب بکشاید و اگر از کار فرو بسته بکشاید و فرنا با لفظ آیا حاصل نمی شود و مجر و بود (ده) بمعنی شاید و که (۲) ماضی و در (۳) بطریق سوال و استفهام - اسید هم می آید و بدین معنی بو مخفف همین است (ار و و) (سعدی (۵) موی چنین در یغ نباشد گره زده (۱) هستی - نوشت - وجود - مذکر - (۲) تثنی ماضی مطلق بگذارد تا کنار و برت مشکبو بود و بهار گوید که بخاند (۳) آیا بود (۴) ترجمه خدا کر - ایسا هو - (۴) هو</p>
---	--

ہوے۔ مضارع (ہ) شاید (امید۔ مؤنث)

محیط می فرماید کہ بضم باہی موحده و سکون واو فتح دل

بودار

بقول خان آرد و در چراغ هدایت (۱) مہلہ والف و سکون رای مہلہ اسم فارسی است و
برشتہ کردن تخم ہا و مغز ہا (اثر ۵) ز آتش می گشتیم بحر بی بغار و بہندی بودار کا چمرا گویند و آن چرمی است

کا فرش و خواہ تر ہا چوبادامی کہ بہر تقویت تو میدہند ہا سرخ و خوش رنگ بخییم۔ دانہ دار خوشبو کہ از

صاحب بحر نقل نگارش و زلہ بردارش بہار مذکر معنی اول اشترخان می آورند و سبب بوی آن آنست کہ دبا

گویند کہ (۲) معروف و مقصودش غیر معنی حقیقی نباشد چنانکہ آن از پوست دختلی می نمایند کہ آن درخت خوشبو است

بودار گل (سیرجات ۷) بر مزار مدعا لوحیست و در غیر آن بلکہ جای دیگر نمی شود و سرد و خشک و افعال

بہر داغ و دلم ہا لالہ ہا این چنین بوی مصیبت می دہد و خواص آن مانند دیگر حلہ بودارست و گویند کہ آب نوید

صاحبان اند و آصفی نقل نگار بہار مؤلف عرض کند در ظرف صنوع از آن مقتوی قلب و رافع خفقان

کہ معنی اول از معنی حقیقی دوم بر سبیل مجاز پیدا کردہ اند و مضعف باہ (الخ) مؤلف عرض کند کہ اسم فعل

یعنی چون چیزی را بر آتش بریان کنند بومی و دہد پس ترکیبی است و بس (ارو ۱) بودار ایک خاص

(بودارون چیزی) کنایہ از بریان شدن چیزی است و از چمڑے کا نام ہے جو سرخ رنگ اور خوشبو ہوتا ہے

بہین مصدر لازم بر سبیل مجاز معنی متحدی داخل محاورہ جو (اشترخان) سے لایا جاتا ہے۔ مذکر۔ صاحب صفیہ

شد کہ مجاز مجاز است دیگر هیچ معاصرین عجم بر زبان اندر نے (بودار) پر لکھا ہے ادیم مین و خوشبودار نری

و صاحب بول چال ذکر اسم مفعول این یعنی (بودادہ) جو مین سے لاتے ہیں آپ نے تذکیر و تانیث کی حیرت

کردہ (ارو ۱) بھوننا دیکھو برشتن (۲) بودینا۔ ہنہن کی لیکن نری) کہ لکھا ہے (مؤنث)

بودار اصطلاح۔ بقول بحر قنمی از چرم بود۔ صاحب **بوداشت** استعمال (۱) یعنی بودار بودن چیزی

و (۲) مجازاً آثار و علامت چیزی داشتن (ظهوری) چنانکه تب و تب و الف بدل شده تحتانی چنانکه (تا زانه)
 (۳) گذاردن و بگذاردن و مناسب نیست پنجاه رنگ و (تا زینه) و (ارمغان) و (دیرمغان) (ار و و) پودنه
 ندارد و ماغ بودارد (وله ۱۵) دل زیادهشت بقول آصفیه فارسی - نذر - ایک قسم کی تیز خوشبودار بقا
 بودارد که بخار بهشت رودارد (ار و و) (۱) حکم عربی بن لغاع کتبه پن -
 بورکنا - بودارد و بنا (۲) آثار و علامت رکنا - **بودباش** اصطلاح - بقول اندکجواله فرنگ
بودانه اصطلاح - بقول اندکجواله فرنگ باضم محل سکونت و نیز سکونت را گویند اگر چه دیگر کسی از
 و در فارسی زبان باضم نام نمی است دوائی - صاحب محققین فارسی زبان ذکر این نکرده و لیکن معاصرین
 محیط ذکر این نکرده و بر بودند گوید که همان پودینه است عجم بر زبان دارند مرکب از هر دو اسم جامد بودن و پودینه
 که بجایش باید که اسم فوذج است و بر پودینه هم است موافق قیاس از قبیل (خور و نوش) اصل این -
 حواله فوذج کرده و بر فوذج گوید که بضم ف و سکون (بود و باش) باواو عطف است و بدون و او هم (ار و و)
 و او و فتح دال همله و بجهت نیز آمده و عرب از پودنه بود و باش بقول آصفیه - فارسی - اسم مؤنث - سکونت -
 یا پودنگ فارسی و بسیاری قرمتا و بیونانی علی بن و برومی قیام - سکون - ریاست -
 اریقانون و عبری جتی و بهندی پودینه - گرم و خشک **بودش** اصطلاح - بقول برهان کبیر دال ابجد بر وزن
 در اقل سوم و در ان تلطیف و تحلیل قوی است - سوزش بمعنی هستی و بود باشد که بعربی گون خوانند صاحب
 بسبب مدت و مارت خصوصاً بتری آن (الخ) سروری ذکر این با (بوش) کرده که بهین معنی می آید -
 مؤلف عرض کند که همین است اصل که بوده مختلف (نام خسر و و) بیرون بر نذر از در مرگ و چون از در
 این و پودینه مبدل این که مؤخره بدل شد بای فک بودش اندر آئی و صاحبان ماضی و جامع هم ذکر آن

کرده اند و خان آرزو در سراج می فرماید که شین این ظاهر را
 برای نسبت است و شین حاصل بالمصدر نیست چه که آن **بودن** بقول بحر با و او معروف هستی و هست شدن
 بالمصدر می که بوزن صیغه ماضی باشد یعنی نشود چنانکه پیش و باشند و بود و مضارعش که کامل التصریف است و
 ویش و خورش و خارش و برین قیاس پس می تواند که از فرماید که صیغه ماضی بعید و امر و نهی نیامده و بقول مول
 عالم بوبش بود که شین نیز در آن برای نسبت است مؤلف هستی گرفتن و ترجمه این در عربی کون و فرماید که بود
 عرض کند که ما حقیقت بوبش را بجایش عرض کرده ایم و بود و بوبش حاصل بالمصدر و مصلحت فرماید که
 که مبدل بود و است و شین نسبت در آن نیست و در آن بود و معنی باشد و بود معنی باشد و بوم معنی باشم و
 لغت هم نباشد بلکه این حاصل بالمصدر بودن است بوی معنی باشی و بود معنی باشد و بود و بوبش
 محققین مصدر سکندری خورده اند که بود را حاصل بود صاحب نوادر بجوالة خان آرزومی فرماید که استعمال
 بالمصدر دانسته اند و برای بوبش شین نسبت را می بیند لفظ بود عام است و می آید در مقامی که عرض شد
 و اصل نه چنانست بلکه بود اسم مصدر راست که ایشان آن امر باشد و سابق وجود داشته باشد و هم در
 بجایش کرده ایم و این حاصل بالمصدر و هیچ ضرورت مقامی که موجود شود و مطلوب ثبات آن باشد اما لفظ
 ندارد که با آفریش ویش و امثال آن مقابل این کنیم شود و شین معجزه متعلی می شود و مگر در جایی که مدعا حدوث
 از نیکی برای حاصل بالمصدر قاعده مقرر نیست و مبنی بر آن بود فقط و سابق حاصل نباشد مؤلف عرض
 سماع است و بوبش که می آید مخفف این پس خان آرزو کند که فرق در باشند و بودن همین قدر است
 قاعده که برای حاصل بالمصدر بر قیاس خود بیان که باشند تعلق دارد باز مانده حال و استقبال و
 می کند ناقابل قبول است (ارو) رهنما جیسے کا بودن تعلق دارد باز مانده ماضی پس باشند معنی

<p>الآن بودن یا بودن در زمانه آینده و بودن بمعنی از سابق الایام بودن ولیکن نزاکت این فرق در استعمال فارسیان باقی مانده حال اعراض می شود نسبت ماخذ این که بعضی این لام مرکب قرار داده اند از اسم مصدر بود و نیز یاد علامت مصدر و آن بران بخلاف یک دال همدل از گویند و دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نگرد و دوال که جمع شد و بعضی اسم مصدر این باقی ماند و آنست و اصل این بعد ترکیب علامت مصدر بایدن بود که الف بدل شده و او چنانکه تاغ و توغ و تحتانی شد کافی است که این مبتدل آنست چنانکه اسپ واسب شده بودن باقی ماند و اشاره این بر بابی گذشت (ار دو) و دیگر بودانه</p>	<p>از کور شد با بجهله مصدر ریست اصلی که اسم این مصدر مال فارسی زبان است (ار دو) رینا- هونا- بقول اند بخواله فرنگ فرنگ باصنم پودنگ و فتح وال و سکون نون و کاف فارسی (بودانه) را دال همدل از گویند و دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نگرد و دوال که جمع شد و بعضی اسم مصدر این باقی ماند و آنست و اصل این بعد ترکیب علامت مصدر بایدن بود که الف بدل شده و او چنانکه تاغ و توغ و تحتانی شد کافی است که این مبتدل آنست چنانکه اسپ واسب شده بودن باقی ماند و اشاره این بر بابی گذشت (ار دو) و دیگر بودانه</p>
<p>و بخیا مال اسم مصدر این بود باشد که بر معنی دوش گذشت و بقول بعض محققین امر حاضر این تو آمده و که آنرا تیهومی گویند و بقول بعض پرنده شبیهه تیهومی این برخلاف قول صاحب بحر است و قواعد فارسی لیکن کوچک تر از وست که آن را عربی سلوی خوانند هم متقاضی آنست ولیکن فارسیان امر حاضر این را صاحب ناصر می شفق با برهان و صاحب جامع بر استعمال نمی کنند و از امر حاضر باشند یعنی باش سلوی قانع و بقولش آن را مرغ بلدرچین هم گویند و صاحب غیاث گوید که هندی این تیهومی است و آنرا کار می گیرند و اشاره این بر معنی ششم تو هم مذکور و آنچه در طغات این تصرف شده است برخی از بر معنی دوم تو گذشت و صراحت بعض آن بجایش توران شنیده که جانوری است شبیهه تیهومی که هندی</p>	<p>و بخیا مال اسم مصدر این بود باشد که بر معنی دوش گذشت و بقول بعض محققین امر حاضر این تو آمده و که آنرا تیهومی گویند و بقول بعض پرنده شبیهه تیهومی این برخلاف قول صاحب بحر است و قواعد فارسی لیکن کوچک تر از وست که آن را عربی سلوی خوانند هم متقاضی آنست ولیکن فارسیان امر حاضر این را صاحب ناصر می شفق با برهان و صاحب جامع بر استعمال نمی کنند و از امر حاضر باشند یعنی باش سلوی قانع و بقولش آن را مرغ بلدرچین هم گویند و صاحب غیاث گوید که هندی این تیهومی است و آنرا کار می گیرند و اشاره این بر معنی ششم تو هم مذکور و آنچه در طغات این تصرف شده است برخی از بر معنی دوم تو گذشت و صراحت بعض آن بجایش توران شنیده که جانوری است شبیهه تیهومی که هندی</p>

آن بصر نام است بایستی مجهول و سپین اصح است و اتوی بی خلل - مؤلف عرض کند کہ اگرچہ محقق بی تحقیق
مؤلف عرض کند کہ حقیقت این بر (بلد چین) این را لغت فارسی گفته ولیکن بر زبان معاصرین
بیان کرده ایم - اسم جامد فارسی زبان است (اردو) عجمیت و محققین فارسی زبان ہم ازین ساکت -
بیتر بقول آصفیہ ایک پرندگانام - مذکر - خلاف قیاس است و قابل اعتبار نباشد (اردو)

(۲) **بودنہ** مبدل بودنہ کہ بیای فارسی می آید چنانکہ ناقابل ترجمہ -

اسپ و اسب و تعریف این بر بودنہ گذشت و ظاہر **بود و نبود** اصطلاح - بمعنی عدم و وجود ہر دو کتا
این را مختلف بودنہ ہم توان گرفت بحدف الف - از ہیئت کذائی و سہرچہ بود (ظہوری) با وجود کتا
(اردو) و دیکھو بودنہ - غارت تاخت بر بود و نبود کتا مایہ داران را ہمان

بود و نا بود اصطلاح - بقول ملحات برہان و کم مہری بسیار ہست (اردو) تھایانہ تھاجو
مؤید بمعنی (۱) وجود و عدم و (۲) کنایہ از فقر و غنا کتا کچھ تھابہیت کذائی - مؤنث -

بجز بمعنی اول قانع صاحب ہفت رابطات برہان **بود و نمود** اصطلاح - کنایہ باشد از ہیئت
اتفاق و صاحب اندبہر باش مؤلف عرض کند کہ کذائی و رونق و نمود (صائب) بود و نمود
معنی اول حقیقی است و معنی دوم را ازین وجہ طالب عاشق از آب و تاب حسنت ہا گرزہ ما وجودیت
سند می باشیم کہ محققین اہل زبان اعنی ناصری و سہروردی از آفتاب حسنت (اردو) نمود فارسی - مؤنث
و جامع ازین ساکت (اردو) (۱) وجود اور عدم - دیکھا اور دیکھا انتظار کے دوسرے ہنچے -

عدم وجود - ہونہ ہونا (۲) فقیری اور توکری - مؤنث **بود و پیدن** مصدر اصطلاحی - بہار و اندیش
بود و نا اصطلاح - بقول شمس بمعنی انتظام امور نقل نگار ہر دو از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ

(۳۵۵۴)

(۳۵۵۵)

قشر شدن و آمدن بوباشد (صائب ۷) بلبلان
 دیوانہ اند و بوی گل از اتحاد دمی و دود و کوچہ و بازار
 چون دیوانگان پاد موافق قیاس است (اردو) مرادف قرار دیا ہے لیکن صاحب تصنیف نے (ہمزنگ کے دلی)
 بوبھیلنا۔ بوانا۔
 پر اس کے معنی کچھ اور لکھے ہیں دکن میں "کار گیر کی چوٹ"

بود ہم پیشہ با ہم پیشہ دشمن | بقول صاحب
 خزنۃ الامثال و امثال فارسی و محبوب الامثال ذکر
 این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ چون
 (میشہ ورون کی آپس کی عداوت) بھی کہتے ہیں۔

بود یا فکان | اصطلاح۔ بقول سفرنگ (در
 خود بہتر از وثابت شود و این میدان فطرت است
 و عیبی ندارد و مگر نتیجہ لازم این است کہ صنایع اول
 صنایع دوم را دشمن خود می شمارد و فی المعنی این
 عداوت نیست بلکہ ذریعہ ترقی صنعت است فارسیا
 چون کسی را در پیشہ خود بقابلہ دیگری کو شان تر مینند

پور بقول برہان و جامع لغتہ اول و ثانی مجہول و رای قرشت ہر دو ساکن (۱) اسپ سرخ رنگ و (۲)
 ندر کہ پرندہ است شہور (۳) بمعنی بیاریم کہ آوردن باشد صاحبان جہانگیری و رشیدی و ناصری بر
 معنی اول قانع و صاحب سروری ذکر معنی اول و دوم کردہ (جمال الدین عبدالرزاق ۷) خواہی کہ برکت
 گلنی اطلس و قصب پر خواہی کہ در طویلہ کشتی سیس و خنگ و بورد صاحب ناصری صراحت فرمید کند کہ

اسپ سرخ رنگ (سرخ رنگ) ہم نام است۔ خان آرزو در سراج بزرگ ہر سہ معنی نسبت معنی سوم گوید کہ ظاہر تحتانی را بنا بر تخفیف حذف الف را بواو بدل کردہ باشند صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار می فرماید کہ (۴) بمعنی خاک مائل بہ سپیدی و سیاہی مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول مفترس دانیم چہر کہ بقول صاحب لغات ترکی در ترکی زبان تور بمعنی سپی باشد کہ رنگش سرخ و مائل سیاہی بود پس فارسین تصریفی خفیف در معنی کردہ اند و ہمین است وجہ تفرس و جادارد کہ در تعریف فارسین ابہامی راہ یافتہ و مقصودشان از ہمان اسپ باشد کہ تعریفش در لغات ترکی است اندرین صورت مفترس نہایت و نسبت معنی دوم عرض می شود کہ صاحب محیط ازین سکت و آنچه بر تدرج نوشتہ نقلش بر بلدرچین کردہ ایم پس این را بمعنی دوم اسم جاد فارسی زبان دانیم و نسبت معنی سوم آنچه خان آرزو گفتہ درست است کہ الف بہ واو بدل می شود چنانکہ تاغ و توغ و بمعنی چہارم عجبی نیست کہ معاصرین عجم از نسبت بھور کہ مہندی است بخذف ہای ہوز و الف مفترس قرار دادہ باشند کہ بھور در ہندی شتر رنگ یا رنگ خاکی مائل سیاہی است و اندک علم اگر مفترس نباشد اسم جاد فارسی جدید دانیم دیگر ہیچ (ارو) (۱) سرخ رنگ کا گھوڑا۔ عجب نہیں کہ گیت ہی کو کہا ہو۔ صاحب آصفیہ نے گیت پر فرمایا ہے۔ لاکھی رنگ کا گھوڑا۔ سرخ رنگ۔ سیاہی مائل سرخ رنگ کا گھوڑا۔ بزرگ۔ (۲) نوا۔ بزرگ۔ دیکھو بلدرچین کے پہلے معنی (۳) لا۔ امر حاضر لانا کا (۴) بھور سے رنگ کی مٹی۔ مونت۔

بوران | بقول سروری بروزن کوران نام زنی است موجب بورانی کہ طعامی است معروف صاحب نامری گوید کہ ہفتم اول بروزن توران نام دختر حسن بن سہل کہ زوجہ مامون عباسی بودہ و بورانیہ کہ طعامی معروف است بد و منسوب مؤلف عرض کند کہ طعام مشہور کہ می آید بورانی است و عجبی نیست کہ فارسین

آن را بآرانیہ ہم گفتہ باشند چنانکہ صاحب نام سری ذکرش کردہ تصنیفہ این بیانیہ کنیم خان آرزو در سراج بجوالہ
فرہنگ رشیدی گوید کہ ہمین است (بوران دخت) دختر پرویز کہ پیش (آزرمی دخت) یک سال و چند ماہ پادشا
کرده و ہمین بود موجد بورانی و بقول صاحب قاموس و ابن خلکان (بوران دخت) بنت سہل ابن حسن
ز وجہ نامون و اول اصح است و گویند کہ اصل فرس بہای فارسی است یعنی دختری کہ بہ سپر نسبت دارد
در شجاعت و ادراک و بعد از اختلاط عجم بہ عرب بہای تازی خواندہ اند خان آرزو در آخرش تحقیق خود ظاہر
می نماید کہ ظاہر بہای فارسی را بعربی بدل کردہ باشند و اختلاط عرب و عجم را دخلی نیست و گوید کہ می تواند کہ نام
دختر پرویز بہای فارسی باشد و نام ز وجہ نامون بہای تازی و می فرماید کہ صاحب برہان (توران دخت)
بنامی قرشت ہم آورده باعتبار آنکہ از نسل ملوک ترکستان بودہ و این تصحیف محض است چرا کہ هیچکس از اہل
تاریخ و لغت برین قائل نشد (انتہی کلامہ) مامی گوئیم کہ (پوران دخت و توران دخت) ہر دو یکی خود ش
می آید و تصنیفہ آن ہمد را بجا کنیم و در اینجا ہمین قدر کافی است کہ این مبدل پوران است بر سہیل تبدیل چنانکہ
تپ و تب (اردو) پوران حسن بن سہل کی بی بی اور نامون عباسی کی ز وجہ کلام ہے جو بورانی کی موجودگی

<p>بورانی بقول طحقات برہان نام طعاعی است می فرماید کہ اسم فارسی است و بعربی رواصیر نامند کہ اکثر بادبجان را بریان کردہ و راست داخل می کنند و آن عبارت از بقول کہ در آب بچشہ و در روغن بریان ومی خورد صاحب رشیدی بذیل بوران اشارہ کیا کردہ و راشیای ترش مثل ماست یا سرکہ یا آب میوہای فرمودہ و صاحب سروری از مولوی معنوی سند آورده ترش مانند آب انار و سیب و بہ و ریاس و آب غور (۵) می جو شیدہ برین سونچکان گردان کن پیش و سماق و یارب و یا شربت اینہا اندازند و تناول نمایند خامان بنہ وان بقلیہ و وان بورانی پ صاحب محیط و آن منجد اغذیہ است فراج آن بحب چیزہی کہ از ان</p>	<p>بورانی بقول طحقات برہان نام طعاعی است می فرماید کہ اسم فارسی است و بعربی رواصیر نامند کہ اکثر بادبجان را بریان کردہ و راست داخل می کنند و آن عبارت از بقول کہ در آب بچشہ و در روغن بریان ومی خورد صاحب رشیدی بذیل بوران اشارہ کیا کردہ و راشیای ترش مثل ماست یا سرکہ یا آب میوہای فرمودہ و صاحب سروری از مولوی معنوی سند آورده ترش مانند آب انار و سیب و بہ و ریاس و آب غور (۵) می جو شیدہ برین سونچکان گردان کن پیش و سماق و یارب و یا شربت اینہا اندازند و تناول نمایند خامان بنہ وان بقلیہ و وان بورانی پ صاحب محیط و آن منجد اغذیہ است فراج آن بحب چیزہی کہ از ان</p>
--	--

می سازند مختلف می باشد و مطفی و بر و برای گرم مزاجان بورانی - فارسی - اسم مؤنث - ایک قسم کا کھانا و در فصل گرم نیکوست و مرتب از سرکہ و یاب فواکہ ہے جو یگینون کے قتلے تل کر دی مین ڈال دینے کہ ترش سکن صفرا و حدت خون و قابض شکم و مہیج یا سے بن جاتا ہے -
و نفخ و مضر سرد مزاجان و دیر بزم سبب غلظت ان بورانی اسم القبول ناصری ندیل بوران همان بورانی کہ و مضر مد روریہ و مشانہ و رحم بارد است مؤلف گذشت - یای تختانی وہای تہو زنبت با لفظ بوران مرکب عرض کند کہ وجہ تسمیہ این بر بوران مذکور (اردو) کردہ اند دیگر بیچ (اردو) دیکھو - بورانی -

بورس القبول روزنامہ بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار تجارت خانہ صاحب رہنما ترجمہ این صریحاً کردہ و صاحب بول چال بحوالہ معاصرین عجمی فرماید کہ ازلفت انگلیسی بار او میوس مفرس است - صاحب سواء السبیل این را معرب گوید کہ ازلفت فرانسوی بورس کہ بمعنی کیسہ آمدہ مؤلف عرض کند کہ فارسیا معاصرین معرب را بمعنی خاص مفرس کردہ باشند صاحب روزنامہ معتبر تراز رہنما و بول چال است پس تجارت خانہ را تسلیم کنیم و این را بضم واو و فتح راء می ہملہ خوانیم (اردو) تجارت خانہ - مذکر - تجارت کی کوٹھی - مؤنث - کہہ سکتے ہیں -

بورق القبول لطعات برہان بالضم چیز می است مانند مک معرب بورہ کہ بہندی آن را کچلون گویند و بہترین آن بورہ ارنی است کہ آن را نظرون خوانند - صاحب سواء السبیل این را معرب گوید و فارسی این بورہ و تنگارہ صاحب غیاث مہرید کند کہ بوا و مجہول و در ترکی نوعی از آتش است صاحب محیط گوید کہ معرب بورہ فارسی است و بہندی پاپڑی لون گویند و آن نمکی است کہ در زمین شورہ زار پیدا می شود از آب و نمک و گویند مثل نمک در کنار نہر یا مسکون می گردد و گاہی از نمک اشجار می سازند و

دو نوع است یکی معدنی و دیگری مصنوعی و معدنی بہترین آنست و معدنی ہم پنج قسم می باشد قبول شیخ گرم و خشک در آخر دوم و گاہ خشکی آن تا سوم و اقسام آن در طبائع خود بقوت و ضعف و حدت و قبض و جلا مختلف اند جالی بقوت و غسل بدن و خصوصاً افریقی و مقشر و منقی و مقطع اخلاط غلیظہ و منافع بسیار دارد (الخ)

مؤلف عرض کند کہ فارسیان ہمین معرب را بیشتر استعمال کنند تکمیل بحث این بر تورہ کنیم (ارو) کن

مین پاڑ کھار کہتے ہین اور یہ ترجمہ لجا طیبیان صاحب محیط ہے اور غالباً مصنوعی کھار سے مراد ہے جو پاڑ مین ترکیب کیا جاتا ہے لیکن ہمارے خیال مین بورتق کا ترجمہ سہاگا ہے۔ صاحب آصفیہ نے سہاگا پر فرمایا ہے۔ ہندی۔ مذکر۔ تنکار۔ ٹنگن۔ ایک کھار کا نام ہے جو اکثر پہاڑوں سے لاکر پکاتے ہین اور وہ سونا چاندی گلانے کے کام مین آتا ہے۔

بورق برون مصدر اصطلاحی بقول بحر زسید و معاصرین عجم ہم بر زبان نذر اند شاق سند

مسودہ را صاف کردن مؤلف عرض کند کہ بفتح استعمال می باشیم (ارو) مسودہ کو صاف

اول و دوم موافق قیاس است ولیکن بسبع ما کرنا۔ مبتدئہ کرنا۔

بورک بقول برہان بر وزن کوچک (۱) نوعی از طعام باشد و بعضی گویند کہ آتش بخر است و بعضی منسوب

و قطاب را گویند و (۲) بمعنی شل ہم ہست و آن زری باشد کہ در قمار ببرزند و بجا خزان بدہند و (۳) بنگا

را نیز گویند کہ بر روی نان نشیند و باین معنی بفتح اول و زای ہوز ہم آمدہ و در عربی بمعنی مبارک باد و صاحب

جہانگیری بر معنی اول صینی نوعی از طعام و بر معنی دوم قانع و مراحت کند کہ بہ اول مضموم و او مہجول و رای

مفتوح است (سبحان اللہ) صبحگاہی کہ بود از شب مستقیم خار پدیش ماخر قندج بورک پر سیر میارے۔

راشیر الدین انجیکتی (۵) مرا کرد ابر سخا پیشہ تا تو پد کف دست بزرگو بسم اللہ اینک پد نذاخم توا زوی

چہ بردی ولیکن پکنا جہان پر گہر شد ز بورک پ (استاد عمق بخاری ۵) ندامت چہ بردی درین بازی نبرد
 کہ بر تو تر اہر دو گیت بست بورک پ صاحب رشیدی ہنر بان جہانگیری۔ صاحب سروی بزرگ معنی اول و دوم برک
 معنی سوم از سراج الدین راجی سند آورده کہ بمعنی بخیل گوید (۵) تا تو اندکفت نان رامی خورم بامان
 خورش پ می گذارد تا بران از کھنگی بورک فتنہ و فرماید کہ در فرنگ بمعنی سوم بفتح با و زای معجزہ
 و این اصحت اما در نسخہ نیز او دیگر نسخہ ہمان کہ بالا مذکور شد صاحب ناصر می ذکر ہر سہ معنی کردہ و
 صاحب جامع معنی سوم را ترک فرمودہ صاحب سوا التبذیل می فرماید کہ (۴) مرادف بورق است
 کہ گذشت و این ہم معرب باشد۔ خان آرزو در سراج بزرگ معنی اول و دوم نسبت بمعنی سوم گوید کہ برک
 مہملہ خطاست و بدین معنی بہ زای ہنر باشد صاحب غیاث بر معنی اول قانع و صاحب مؤید بر معنی سوم
 قانع فرمودہ می فرماید کہ بالفتح زنگار شکلی کہ بروی مان کنند و امثال آن و ہندش کھنہ ہندی خوانند و
 عرض کند کہ ما اشارہ این معنی اول بر (برگ بجزا) ہم کردہ ایم و در اینجا عرض می شود کہ اصل این برگ باشد
 کہ فارسیان نریادت و اولیائی را نام کردند کہ شکل برگ می سازند از قبیل آتش برگ و بوم بمعنی آشی و سنسکرت
 ہم آمدہ و بمعنی دوم و سوم اسم جادہ فارسی زبان دانیم و بمعنی چہارم عجبی نیست کہ تسامح صاحب سوا التبذیل
 باشد کہ بورک بمعنی بورق نیامدہ معلوم می شود کہ اولیاء طعرب بورق خیال کرد کہ فارسی آن بورک باشد و
 عجب آنت کہ بورک را ہم معرب قرار داد مخفی مباد کہ بوزک بہ زای ہنر کہ بمعنی سوم می آید بتدل این باشد
 چنانکہ برغ و تبرغ (ار دو) (۱) دیکھو آتش برگ (۲) وہ روپیہ جو قمار بازی میں صرف ہونے لگا (۳)
 پہونڈی قبول آصفیہ ہندی۔ اسم ثنوت وہ سفید سفید تہ جو کسی چیز پر طوبت کے باعث کافی کی طرح ہم
 جاتی ہے جسکو دکن میں بوز کہتے ہیں (۴) دیکھو بورق۔

بورنگ بقول برہان وناصری وجامع و... اگر این فرنا مخصوص است بہ شکار بور کہ بجایش گذشت
 بروزن ہوشنگ نوعی از ریکان کوہی صاحب و آوازش ہجو آواز تور می برآید و بوران برین
 محیط می فرماید کہ باد روج است و ما ذکر باد روج از ہر طرف جمع می شوند و شکار خوشی بدست می
 بر آویم کن کردہ ایم و در اینجا ہمین قدر کافی است و او نسبت بر لفظ تور زیادہ کردہ اند کہ بہ معنی
 کہ ترکیب این با لفظ بورنگ است و بس یعنی نباتی منسوب بہ تور است چنانکہ ہند و ہند و کنایہ
 کہ بوی خوشی و رنگ خوشی ہر دو دارد اسم جامد از تغیری خاص فارسیان این را بمعنی عام یعنی مطلق
 فارسی زبان است (اردو) دکیو اوقمین۔ نیز شکار استعمال کردہ و حق آنست کہ این نفیہ برای غیر پند
پورو بقول اندبجوالہ فرہنگ فرنگ بضم اول تا بعد شکار می کندہ برای بور بہترین ذریعہ شکار (اردو)
 و ثالث در فارسی زبان بمعنی قرنا و شیور کہ ہنگام وہ خاص نفیہ می چوہند کہ شکارین بجائی جاتی ہے
 صید و شکار نو از ندو (بور و زن) نفیر چ را گویند خصوصاً لوے کہ شکارین جبکی آواز سہ است
مؤلف عرض کند کہ از معاصرین عجم تحقیق بہست جمع ہو جاتے ہیں (مؤلف)

بورورہ اصطلاح۔ بقول برہان بضم اول و ثالث بو اور سیدہ و راسی قرشت مفتوح (۱) نام
 پادشاہی و (۲) نام جزیرہ ایت در جانب شمالی کہ شکار را از اینجا آورند و آن پرندہ ایت سفید
 و شکاری از جنس سیاہ چشم گویند مردم آن جزیرہ ہمہ ذال و سفید موی می باشند صاحبان ناصری
 و جامع و اندہ زبان برہان **مؤلف** عرض کند کہ عجیبی نیست (بورورہ) نام پادشاہ جزیرہ (بورورہ)
 باشد یا بالعکس آن کہ ہامی ہوز برای نسبت است و اندہ علم تحقیق بحال حیف است کہ از بہت تمیہ و محریفہ
 فرید قاصرم (اردو) بورورہ (۱) ایک پادشاہ اور (۲) ایک جزیرہ کا نام ہے۔ مذکر۔

بورہ | بقول برہان بروزن شورہ (۱) چیز نیست مانند ننگ و آن را از زگران بکار برند و (۲) شکر سفید را نیز گویند و معرب آن بورق و عبری بطرون خوانند و گویند اگر قدری از بورہ با صدف بسازند و در بینی زن بزنند اگر آن زن عطسه کند و شیشه بود و اگر نکند دوشیزه نباشد و بورہ ارمنی همان است صاحب ناصری بذکر هر دو معنی بالا گوید که در لغت درسی (۳) بمعنی بیای چنانکه با باطیله گرفته (۴) بورہ یکشونور کن و ثاقم پاهل و در محنت روز فرقام پد بجفت و طاق ابروی تو سگند پد که موجب غم تا از تو ثاقم پد صاحب جامع بر هر دو معنی اول قایغ صاحب سوا التبیل بر بورہ گوید که معرب بورہ فارسی است و صاحب غیاث بذکر معنی اول گوید که در ہندی ایتر سہاگانا مند و صاحب مؤید گوید که در طب بورہ ارمنی شورہ را نام است و در لسان الشعر بورہ بمعنی شکر لبہ صاحب محیط ذکر این بذیل بورق کرده که گذشت **مؤلف** عرض کند کہ بورا در ہندی نوعی از شکر و برادہ و سائیدہ و سفوف ہر چیز گذار فی السطع | پس فارسیان بہ تبدیل الف با ہای ہوز (چنانکہ یاسا و یاسہ) بمعنی اول و دوم استعمال کردند و بمعنی سوم امر حاضر باشد از مصدر لغت درسی کہ تحقیق نشد و محققین فارسی زبان ذکرش نکرده اند (۱) سہاگہ مذکرہ دیکھو بورق (۲) سفید شکر مؤث (۳) آ- آنا کا امر حاضر۔

(۱) بورہ ارمنی	اصطلاح - صاحب محیط	نظرون است مؤلف عرض کند کہ همان بورہ
(۲) بورہ سفید	بر (۱) گوید کہ ہمین است	گذشت (ار و و) (۱) و (۲) بورہ کی اقام
(۳) بورہ سلیمانی	بورہ الغرب و بورق الصفت	سے دو قسم (۳) دیکھو بورہ کے دوسرے معنی۔
کہ از اقسام بورق است و بر (۲) می فرماید کہ اسم فارسی بورق رومی است و بر (۳) می طراز ذکر بفارسی را گویند کہ در سیج کشیدہ بہ ترتیب برایش کشند کہ بالای او		

بترکه و تار تار شود صاحب مؤید گوید که چون گویند الله العجب چه جو تر تعریف است که حقیقت جو یان زبان و حلوان و امثال آن در سیخ روغن نیک کرده نپزند فرس را بتر کستان می برد (بوره کباب) کبابی را نام که در برین بارها اندک اندک بالا بطرقه کبابش نهایت لذت بخشند شبنم خلی نرم شود که در چاودین زود باریک و سفوفش مانند می شود صاحب شمس گوید که گویند می یا نری که می نماید و بعضی حلوان را هم بدین اسم موسوم کنند یعنی حلوانی که بر روغن سیخ کنند **مؤلف** عرض کند که یکی از علمای (بوره کباب) است یعنی کباب لذت دارنده (ار دو) و ده کباب معاصر هم بدین تعریف ریشخندی کرد و با ما گفت که جوخته بویاوه کبکے کا بچہ جس کے کباب خسته ہوں۔ مذکر۔

بوریا بقول بہار ترجمہ حصیر و باریا سحر ب آن۔ صاحب ناصری گوید که معروف است یعنی حصیری که در خانه اندازند۔ صاحبان هفت و اندیم ذکر این کرده اند صاحب سواد السبیل بذیل بوریا ذکر معریش (باریا) کرده و خان آرزو گوید که حصیری که از نی بافند و فرماید که از کثر اللغه معلوم می شود که عربی است و باریا نیز به همین معنی لیکن در صراح بحواله اصحی نوشته که این فارسی است و عربی آن باری و بوری و باریه **مؤلف** عرض کند که معاصرین عجم هم این را لغت فرس دانند و بر زبان دارند و لیکن محققین اهل زبان اغنی سروری و جامع ازین ساکت و ما باعتبار ناصری این را اسم جامد فارسی زبان دانیم (صائب) شکست نقش مراد است بوریا می مراد نسیم فتح قلم می کند لوامی مراد (و لکه) فقر را با نقشبندان نقل کار نیست و هستی از تن پروران بوریا می بایدت (انوری) بدین مایه زربش برخیمه نگر که در اندرون بوریا می ندارد (ار دو) بوریا بقول آصفیه مذکر و کمیو بلاج۔

(الف) **بوریا یا ف** اصطلاح۔ بہار ذکر لاف بردارشی (آصفی) ذکر (ب) بدون صراحت معنی (ب) **بوریا فتن** کرده از معنی ساکت و زلہ کرده۔ صاحب انند نقل نگار بہار **مؤلف** عرض

<p>که (الف) اسم فاعل ترکیبی است بمعنی کی که بوریامی با فدو (ب) مصدرش بمعنی تحقیق یعنی بافتن بوریامی (سعدی) نزد هوشمند روشن رای و بفر و بایه کارهای خفیه بوریامی بافتن است یا نیزندش بکارگاه حریر (اردو) (الف) بوریامی بافتن فارسی اس شخص کو که سکنه پهن جو بوریامی - بوریامی و الا - (ب) بوریامی -</p>	<p>البدنه از کلام طالب آملی سندی یافته ایم (س) نیم صحن حریم دیر کا طلس پوشش بیشنیم و زمین مسجد جز بوریامی پوشی نمیدانم و حالا عرض می کنم نسبت معنی این که در کلام طالب آملی یعنی حاصل بالمصدر است و بس و جادار د که بمعنی مغلسی هم گیریم پس اسم فاعل ترکیبی است بمعنی بوریامی پوشنده و کنایه از مغلس و (ب) حاصل بالمصدر (بوریامی پوشیدن) معنی تحقیق و کنایه از مغلسی (اردو) (الف) مغلس نادر اب مغلسی - ناداری - نوشت.</p>
<p>مطلب اصطلاح - (الف) قبول بهار کنایه از غایت مغلس نوکبتی که برای پوشیدن غیر بوریامی داشته باشد - صاحب اند همزبانش (میرزا طاهر وحید) هوس آتشین (ب) بوریامی کوفتن رخ دار و پیکر بکبارند بوریامی پوشی است پیکر آن که در خانه نوکند صاحبان رشیدی و بحر و بهار و در چراغ هدایت ذکر (ب) بمعنی کمال نکبت و افلاس کرده (خان آرزو در سراج و چراغ) و گراین کرده اند و کمال و سندی همان شهر میرزا طاهر وحید است که گذشت مؤلف معرض کند که تحتانی در (بوریامی) در مصرع ثانی برای از ذوق بوریامی کوفتن پیکر صاحب آصفی ذکر (ب) کرد و حدت است نه مصدری و محقق هندی را در سکندری از معنی ساکت مؤلف عرض کند که جشن کردن خوردگی بای مصدری معروف خیال کرد و بر معنی شعر غزل و ضیافت احباب کردن در خانه نوباشد و (الف)</p>	<p>(الف) بوریامی پوش (ب) بوریامی پوشی (الف) بوریامی کوفتن اصطلاح - (الف) قبول بهار کنایه از غایت مغلس نوکبتی که برای پوشیدن غیر بوریامی داشته باشد - صاحب اند همزبانش (میرزا طاهر وحید) هوس آتشین (ب) بوریامی کوفتن رخ دار و پیکر بکبارند بوریامی پوشی است پیکر آن که در خانه نوکند صاحبان رشیدی و بحر و بهار و در چراغ هدایت ذکر (ب) بمعنی کمال نکبت و افلاس کرده (خان آرزو در سراج و چراغ) و گراین کرده اند و کمال و سندی همان شهر میرزا طاهر وحید است که گذشت مؤلف معرض کند که تحتانی در (بوریامی) در مصرع ثانی برای از ذوق بوریامی کوفتن پیکر صاحب آصفی ذکر (ب) کرد و حدت است نه مصدری و محقق هندی را در سکندری از معنی ساکت مؤلف عرض کند که جشن کردن خوردگی بای مصدری معروف خیال کرد و بر معنی شعر غزل و ضیافت احباب کردن در خانه نوباشد و (الف)</p>

ماصل بالمصدر (ب) (ارو) (الف) گھر کی ٹھنڈک
 (ب) گھر کی ٹھنڈک کرنا۔ یہ دکن کا محاورہ ہے تو کیا بالفتح والکسر قبول منتخب روغنی است معروف و کبر
 مکان میں جہن فروکش ہونے میں یہ تقریب بنائی جاتی فصیح تراست محققین عرب نقطہ را عربیہ گفتہ اند از
 بوریانفت و آتش از مصدر اصطلاحی نفت فارسی مخفی مباد کہ سند بالارسم و ائین موزن مجر
 برای کسی ہم آوردن وارستہ نفت غنی را طابہ می کنند ولیکن لفظ برای این مصدر اصطلاحی
 را بطای حطی نوشتہ و کلمہ آرمذ کہ دہ گوید کہ بکار نمی خورد (ارو) کسی کو بوریان میں لپیٹ کر اور
 در صد و شوقش بودن چہ در ولایت عاصی واجب التعلیل تہر کہ جلدانایہ میرا عجم کے غنی مجرمون کی ہے۔
 را در بوریان چہ نطف و آتش دران زند تازو بوریان تختین مصدر اصطلاحی بہار ذکر این کردہ
 سوختہ شود (داعی انجذانی) در بیشہ ماشیر و شمی از حنی ساکت صاحب انشا نقل بخارش مؤلف عرض کنند
 می باید کہ ما کو راں را حصا کشتی می باید کہ از فقر رسید کہ مخلوق کو دن قصا و قدر است بورا (شیخ سعدی ص ۱۰۰)
 بوریانی مارا ہندک لفظی و آتشی می باید کہ صاحب یوی زلفی گبریان و فاربخندہ اندہ طرفہ شوری بدہ غولہ
 بحر تہربان وارستہ بہار بہ تبدیل بعض چنانکہ قائم باربخندہ اندہ (ارو) بویدا کرنا۔

بورطیش بقول برہان باثالث بہ تخماتی رسیدہ و طای حطی کسوریشین قرشت زدہ ہونانی جو بہرست
 کہ آن را مرقشیا گویند و آن چند قسم است و عبرتی تہر التور خوانند و در دواہی چشم بکار بند و گویند اگر بر
 گردن کو دکن بندند ترسد صاحب محیط ذکر این بہ سین جہلہ عوفن حجہ کردہ حوالہ مرقشیا کند و بر مرقشیا
 ہرچ نوشتہ ما آن را بر ارشد بیان کردہ ایم و ازیکہ این اسم اکثر بزبان فارسیان است ما این را
 دین کتاب جادویم (ارو) دیکھو ارشد کے پہلے معنی۔

پوڑ بقول برہان بفتح اقل و سکون ثانی و زای پوز سبزی کہ بوجہ رطوبت بر روی نان و جامہ و کلیم و لباس و اسٹال آن ہم رسد و صاحب جہانگیری می فرماید کہ این را بوزک ہم خوانند صاحبان رشیدی و ناصری و جامع و سروری و سراج ذکر این کرده اند **مؤلف** عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان است عجمی نیست کہ لفظ بورا بزیادت زای پوز و آخرش (چنانکہ کثا و رکشا و ز) برای این معنی وضع کرده باشند کہ بوزک لاحقہ از رطوبت بوی ناخوشی دارد و آنچه ہندیان و کن این را بوج گویند مبدل این باشد یا فارسیا بوج را مفرس کرده باشند بہ تبدیل جیم بازای پوز چنانکہ چوبہ و چوڑہ و اندہ اعلم بحقیقہ الحال (ارو) پہونڈی بوث و کیو بورک کے تیسرے معنی۔

(۲) **پوڑ** بقول برہان بفتح زہور سیاہ را نیز گویند کہ بر روی گلہا نشیند صاحب جہانگیری صراحت فرید کند کہ این را بہندی بھونڑہ نام است صاحبان رشیدی و ناصری و جامع و سروری و سراج ذکر این کرده اند **مؤلف** عرض کند کہ تبر کہ بہمن معنی بر معنی چارمش گذشت اصل است کہ شارہ این ہمد بخا گذشت پس این را فرید علیہ آن دانیم بزیادت واو (ارو) و کیو بز کے چوتھے معنی۔

(۳) **پوڑ** بفتح بقول برہان و ناصری تہ درخت را گویند خان آرزو در سراج می فرماید کہ قوسی بینا معنی بہای فارسی آورده و ہر دو صحیح است کہ بہم بدل شود صاحب مؤید این را بجو الہ شرف نامہ آورده **مؤلف** عرض کند کہ آن اصل است و اسم جامد فارسی زبان و این مبدل آن چنانکہ معاصرین عجمی را می کنند و این قسم تبدیل در فارسی زبان آمدہ چنانکہ اسپ و اسب (ارو) تہ و کیو بز کے تیسرے معنی۔

(۴) **پوڑ** بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع و سراج بضم اول و ثانی مہول اسپ نیلہ کہ زنگش بسفیدی گراید **مؤلف** عرض کند کہ ترکیان بوز اسپ سفید را گفتمند (گذا فی لغات ترکی) پرچاواو

که فارسیان به تصرف خیف در معنی این را مفسر کرده باشند مخفی مباد که چون اسب سبز رنگ پیر شود پیدای
گراید و همین را نیکو گویند که در سپیدی نیلگونی نمایان باشد و محض سپید را نقره خنگ نام است پس ترکیان
اسب نقره را بوز گفتند و فارسیان اسب نیکه را دیگر میچ (ار ۹۹) نیلا گھوڑا مذکر -

(۵) بوز یعنی اول بقول برهان و جهانگیری و رشیدی و ناصری و جامع و سراج اسب جلد و تند و تیز را
گویند مؤلف عرض کند که اسب نقره یا نیکه بسیار جلد و تند و تیز می باشد چنانکه مشهور است پس فارسیان
نظر بر معنی چارم بر بسیل مجاز بر اسب جلد و تند و تیز را بوز گفتند دیگر میچ (ار ۹۹) تیز گھوڑا - مذکر -

(۶) بوز یعنی اول بقول برهان و جهانگیری و رشیدی و ناصری و جامع و سراج مردم تیز فهم و صاحب ادراک
باشد بر بسیل استعاره چنانکه مردم بی ادراک و کم فهم را کودن نام است (مولوی معنوی) شاگرد و تونشیم
گر کودن و اگر بوزم با تازان لب خدانت یکنجده بیا موزم با مؤلف عرض کند که این استعاره از معنی
پنجم قائم شد که گذشت (ار ۹۹) تیز فهم شخص -

(۷) بوز - بفتح قبول رشیدی و ناصری یعنی گر داب و خان آرزو در سراج بدین معنی به زای فارسی
آورده مؤلف عرض کند که آن اصل است و این مبدلش که زای فارسی به زای تپوز بدل می شود و چنانکه
ژند و ژند (ار ۹۹) گر داب - مذکر - و کمیو بر ژک تیسرے معنی -

(۸) بوز - بقول ناصری یعنی اول و ثانی گرانی و سگینی تپ و حرارت باشد خان آرزو در سراج همین
را بر بوز تپوز و معروف و زای فارسی آورده مؤلف عرض کند که آن اصل است و این مبدلش چنانکه
ژند و ژند ما بر اعتبار صاحب ناصری که محقق اهل زبان است این را درست دانیم (ار ۹۹) تپ اور
بخار کی سخت حرارت - مؤنث -

بوژا

اصطلاح - بقول ناصری مرادف (بوفزا) (اروو) دیکھو (ادویہ گرم)

با اول مضموم و وای مجهول - ادویہ حارہ را گویند کہ در **بوژا** اصطلاح - بقول شمس اسپ خنگ
طعام با پزند مانند دایچینی و قرنفل و زیرہ و فلفل کہ یعنی سفید رنگ - دیگر کسی از محققین فارسی زبان
آنها را با پارسی گرم دارو و بوفزا خوانند کہ بوفرا کہ ذکر این نکرد **مؤلف** عرض کند کہ بوفزا بہ معنی
طعام را بیفزاید و فرماید کہ بعضی آن دارو ہا را توایل بر معنی چارش گذشت الف و غین بمعجمہ را زاید ہم
و اثر را گویند و با تری جمع آن - صاحب استدلال نگار و بدون سند استعمال این لغت را معتبر ندانیم حب
مؤلف عرض کند کہ مخفف (بوژا) یا بنفہ اسم فاعل شمس از محققین بہ تحقیق است (اروو) دیکھو بوژا
ترکیبی (اروو) گرم مصالح دیکھو (ادویہ گرم) کہ چوتھے معنی -

بوژا

اصطلاح - بقول ربان بضم اول و ثانی

مجهول و زرای نقطہ دار بالف کشیدہ بہ رای بی نقطہ مجهول و کسر زای منقوطہ - عذرخواہی و بہانہ و قیل و حدیث
زردہ ادویہ حارہ یعنی داروی گرمی کہ در طعام ہا و حجت - سندی کہ از کلام سعدی پیش کرد برای بوژا
ریزند - صاحبان جہانگیری و رشیدی و جامع ذکر این است نہ بوژا کہ **مؤلف** عرض کند کہ محققین بر باد
کردہ اند خان آرزو در سراج گوید کہ مرکب از بومبئی کنندہ لغات فرس و خطاطان غلط نگار بر فارسی
را کہ و زار یعنی کثرت از عالم کلزار و بازار و چون زبان تم کردہ اند معلوم می شود کہ بوژا را بوژا
از دو وای گرم مذکورہ یوی خوش بسیار در طعام نوشت کہ بجایش می آید و این تصرّفش از سندش ظاہر
پیدا شود بدین نام نامیدہ اند و العلم عندہ سبحانہ می شود و اللہ اعلم بحقیقہ الحال - با بجمہ ہمہ محققین فارسی
مؤلف عرض کند کہ ہمین است خیال ما ہم زبان و معاصرین عجم ازین لغت ساکت بدون سند

<p>استعمال مجرد قول صاحب شمس اعتبار را نشاید (۱) نام کرد و از قبیل قلند ان که دان در فارسی زبان بقول و یکھو پوزش - برہان معنی ظرفیت می بخشد (۲) ستاور بقول</p>	<p>بوژوان اصطلاح بقول محیط جان بوژید است و بر بوژید آصفیہ (ہندی) اسم مؤنث - بوژیدان - ایک دو ہکانام گوید کہ ہضم بای مودہ و سکون و او و کسر زای مجھ و صاحب محیط نے بوژیدان پر کہا ہے کہ یہ تاور کے سوا سکون یا ی تختانی و فتح دال مہملہ و الف و سکون نون اسم ہے صاحب جامع الادویہ نے بھی ستاور کا ذکر کیا ہے عربی است و بیونانی بوژویون و بفارسی بوژوان و اور اسکی تعریف بوژوان کی تعریف مذکورہ بالا سے ہندی ستاوری نامزد و این غیر ستاور است بخیمیت ملتی ملتی ہے - شدوار کا ذکر کہ تحقیق نے نہیں کیا اور سفید بجم و طول یک انگشت نبات آن مہول الہیت خود صاحب محیط نے بھی اس کا مستقل ذکر نہیں فرمایا - بعضی گویند کہ ارادویہ نغیہ در صر و بلاد ہند یافتہ صاحب فخرن الادویہ اور بحر الجواہر نے بوژیدان کا ذکر می شود و بقول می گوید کہ بوژیدان اسم فارسی است کیا ہے اور دوائے ہند مانا ہے لیکن اس کے ہندی و در ہندی (شدوار) نامند و آن دو قسم است نام کا کوئی ذکر نہیں کیا -</p>
<p>خلیط و دقیق و بہترین آن سفید غلیظ کثیر الخطوط (۱) یوزون از چیری مصدر اصطلاحی بقول</p>	<p>گریم در اقل و خشک در دوم و در ان رطوبت فضلیہ بہا یعنی (۱) بودادون و (۲) بوآمدن از ان صاحب و ملطف و منافع آن قریب بہ سور بخان بہتی و محرک اند نقل نگارش (سیر خسر و) اسی فاختہ زمار زن جماع و منافع بسیار دارد (الخ) مؤلف عرض کند آتش ہیوسان پکان گل امینیت کہ بوی وفازند اولہ</p>
<p>کہ بوژ یعنی گرانی و سنگینی تپ بر معنی ہشت گزشت (۱) بیزم شاہ نرگس مست رفت و بوژند ترسم پوگر کو و ازینکہ گرم در اقل است فارسیان این را بوژوان خلق شاہ ہر دو عالم در دہان دارد پو (ولہ) دل</p>	<p>یوزون از چیری مصدر اصطلاحی بقول</p>

<p>وامنت گرفت را چون کند کسی پاپیری که بوی یوسفش گوید صرع دوم همین شعر است و بنیال ما رب از از پیرین ز دوست مؤلف عرض کند که معنی اول تعلق همان مصدر الف باشد ضرورت ندارد که آنرا است به بوزن چیزی و معنی دوم تعلق دارد با این - اصطلاحی قرار دهیم (اردو) (الف) و یکم بوزن (اردو) (۱) کسی چیز کا بودینا - (۲) کسی چیز سے توانا - (ب) بوسه نقصان اٹھایا ہو (ج) دیکھو بوزن (الف) بوزدن زخم از چیزی مصدر اصطلاحی بقول صاحب هفت بعظم (ب) بوزده خان آرزو</p>	<p>و دامنست گرفت را چون کند کسی پاپیری که بوی یوسفش گوید صرع دوم همین شعر است و بنیال ما رب از از پیرین ز دوست مؤلف عرض کند که معنی اول تعلق همان مصدر الف باشد ضرورت ندارد که آنرا است به بوزن چیزی و معنی دوم تعلق دارد با این - اصطلاحی قرار دهیم (اردو) (الف) و یکم بوزن (اردو) (۱) کسی چیز کا بودینا - (۲) کسی چیز سے توانا - (ب) بوسه نقصان اٹھایا ہو (ج) دیکھو بوزن (الف) بوزدن زخم از چیزی مصدر اصطلاحی بقول صاحب هفت بعظم (ب) بوزده خان آرزو</p>
<p>در چراغ هدایت نسبت (ب) گوید که بمعنی ضرر رسیده از بوی چنانکه فلک زده و شراب زده (میرنشی ع) باز زخم زده نام وزیر نوشیروان ابن کیتباد مؤلف که هم بوزده از بوی کسی است پادشاه صاحب بحر علقش برداشت بهار بر (ج) بوزده شدن زخم گوید که ناسور شدن</p>	<p>و دامنست گرفت را چون کند کسی پاپیری که بوی یوسفش گوید صرع دوم همین شعر است و بنیال ما رب از از پیرین ز دوست مؤلف عرض کند که معنی اول تعلق همان مصدر الف باشد ضرورت ندارد که آنرا است به بوزن چیزی و معنی دوم تعلق دارد با این - اصطلاحی قرار دهیم (اردو) (الف) و یکم بوزن (اردو) (۱) کسی چیز کا بودینا - (۲) کسی چیز سے توانا - (ب) بوسه نقصان اٹھایا ہو (ج) دیکھو بوزن (الف) بوزدن زخم از چیزی مصدر اصطلاحی بقول صاحب هفت بعظم (ب) بوزده خان آرزو</p>
<p>زخم از رسیدن بوی مشک و مانند آن (ملا تشبیه) باز دارم بتن از تیرنگاهی زخمی پادشاه زخم که هم بوزده از بوی کسیت مؤلف عرض کند که (بوزدن) مرادف بوز یعنی اولش که گذشت صاحب رشیدی زخم) هم به همین معنی گذشت و ما صراحت کامل همدرا نجا همزبانیش و از شاعر سنده آورده (د) تا تو نگفت کرده ایم ولیکن از سن پیش کرده بهار مصدر (الف) نان رامی خورم با ناخوش پو می گذارد تا بران از پیدا است نه (ج) خان آرزو مصرعی را که مال (میرنشی) کهنگی بوزک فتد پادشاه صاحب ناصری هم ذکر این بات</p>	<p>و دامنست گرفت را چون کند کسی پاپیری که بوی یوسفش گوید صرع دوم همین شعر است و بنیال ما رب از از پیرین ز دوست مؤلف عرض کند که معنی اول تعلق همان مصدر الف باشد ضرورت ندارد که آنرا است به بوزن چیزی و معنی دوم تعلق دارد با این - اصطلاحی قرار دهیم (اردو) (الف) و یکم بوزن (اردو) (۱) کسی چیز کا بودینا - (۲) کسی چیز سے توانا - (ب) بوسه نقصان اٹھایا ہو (ج) دیکھو بوزن (الف) بوزدن زخم از چیزی مصدر اصطلاحی بقول صاحب هفت بعظم (ب) بوزده خان آرزو</p>

بوز کردہ و طرز بیانش این را مرادف جمله معانی بوز و مبدل آن قرار داده اند یعنی و اول بعد موصوفه زیاد کردہ
 قرار می دهد و همین جور است طرز بیان خان آرزو چنانکه افتادن و اوقاتن و غفل و غفل و دال آخر
 و سرسراج مؤلف عرض کند کہ بوز کہ بہ رای مہملہ ہم زای چنانکہ تنقالتو و شغلتا و دجیم فارسی بدل شد بہ
 عوض زای بوز بجایش گذشت و معنی سوش موافق زای ہوز چنانکہ بچنگ و پز شک و میم بدل شد بہ نون
 معنی اول بوز و حقیقت ماخذش ہمد را بجا بیان چنانکہ کجیم و کجین تصرف در اعراب چیز ی نیست کہ نتیجہ
 کردہ ایم در اینجا ہمین قدر کافی است کہ این مبدل آست و لہجہ مقامی است یعنی فتح اول بدل شد بہ ضمتہ
 بتبدیل رای مہملہ بہ زای ہوز چنانکہ برغ و برغ غنی و این قسم تصرف بابا و اقصیت از ماخذ بر زبان عوام
 مباد کہ کم خوری متعین ہین سند شاعر را بر بوز کہ ہم راہ می یابد و رفتہ رفتہ خواص ہم استعمالش کنند باقی
 قائم کہ دمنیم کہ شاعر در کلام خود استعمال بوز کہ حال این ہم اسم جاد است و بس و آنچه ذکر ابو رکند
 کہ بوز کہ و اللہ اعلم (ارو) و دیکھو بوز کہ اور بوز بدای مہملہ عوض زای ہوز بیان آمد خلاف اصل است
 بوز کند اصطلاح بقول برہان بضم اول و فتح ثانی و اگر سند استعمالش بدست آید یا اعتماد بر قول محققین
 و سکون ثانی و ثالث و نون و دال ابجد مسمیہ و ایوان اہل زبان کنیم آن را ہم مبدل این دانیم کہ زای ہوز
 را گویند و فرماید کہ بارای قرشت ہم نظر آمدہ است بدل می شود بہ رای مہملہ چنانکہ برغ و برغ و دیگر ہیج
 تا سری و جامع و رشیدی ذکر این کردہ اند خان آرزو صاحب سروی این را بحاف فارسی ہم آورده و آن
 و سرسراج گوید کہ بدای ہوز صحیح است نہ بدای مہملہ کہ ہم مبدل این دانیم چنانکہ کند و کند (ارو) دیکھو
 عرض کند کہ مرادف بچیم معنی سوش کہ اسم جاد فارسی بچیم کہ تیرے معنی -
 زبان است فارسیان از ہمان لغت این را مزید علیہ بوز مند اصطلاح بقول برہان باسیم بر و نہا گویند

<p>گیاهی باشد بغایت خوشبوی و فرماید که بارای مهله هم نظر آمده صاحب سروری می فرماید که در مؤید باغی هم آورده و صاحب جامع می فرماید که بوزنه هم همین معنی می آید که مرادف این است یکی از علمای معاصره عجم گوید که این گیاه معروف است که در هند هم دیده ام چون از زمین برگندوبوی خوش پیدامی شود و مادامیکه کند نمی شود بوی فشرته می گردد و زنبوران دائم برین</p>	<p>صاحب است پس معنی لفظی این صاحب زنبور و زنبور دارند که بوزنه یعنی زنبور سیاه بر معنی دوش گذشت و الله اعلم بحقیقه الحال و آنچه به رای مهله و بای فارسی می آید بمثل این چنانکه برخ و تبرغ و تب و تب و حقیقت بوزنه را بجا عرض کنیم (ار ۱۰) ایک نهایت خوشبو گاه انس نوشت بوقرانه بقول برهان بضم اول و فتح ثالث ویم مرادف بوزنه</p>
<p>گیاه سیر می کند و خوراک ایشان است - صاحب محیط ذکر این مکرر مؤلف عرض کند که از تعریف فرید قاصدیم و نسبت ماخذ توانیم قیاس کرد که گریب لفظی این از قبیل بر و مند و خردمند که مند به معنی</p>	<p>است که گذشت صاحبان سروری و ناصری و جامع هم فکر این کرده اند مؤلف عرض کند که مبتدا مخفف (بوزنه) که نون بدل شده به های بوزنه چنانکه کران و گراه و دال مهله شد چنانکه ز و ت و ز و ت و تر (ار ۱۰) و گویو بوزنه</p>
<p>(الف) بوقرانه بقول برهان الف بضم اول و کسر ثالث و فتح نون میمون را گویند و بحر بی حمد و نه خوانند و هم او (ب) بوزنه نسبت بگوید که بوزن می چینه بوزنه باشد صاحب جهانگیری بوزنه و بوزنه و بوزنه هر سه را آورده (حکیم خاقانی ب ۵) به ریش تیس و بی بی پیل و غنچ گاو و بخرس رقص کن و بوزنه صاحب صاحبان رشیدی و جامع هم ذکر هر سه کرده اند صاحب ناصری هم هر سه را آورده گوید که جانور است معروف که بسیار زیرک و هوشیار است خان آرزو در سر لاج بکر بوزنه منما ذکر الف کرد و بخواه محققین می فرماید که از بعضی مردم توران هم شنیده شد بهار ذکر بوزنه کرده می گوید که کبر زای تازی مخفف بوزنه به تشدید نون</p>	

که در عربی کنیت میمون است و آن را بفارسی کچی خوانند و گاه تصرف کرده بوزینه باشباع تحتانی بعد الزا
و بوزینه زیادت فون قبل تحتانی تیر استعمال کنند و می توانند که بوزینه مخفف البوزینه باشد و تحتانی دران
عوض فون اول بود برقیاس دینار که در اصل و نثار به تشدید فون بوده و برین تقدیر یای اشباع نباشد
زیرا که خفف لفظ عربی و در فارسی شائع است بخلاف زیادت در لفظ عربی و به نقل سند حکیم خاقانی می فرماید
که در این لفظ بوزینه مستعمل نه بوزینه و نسبت وزن شعر کوه کندیده و کاه بر آورده مؤلف عرض کند
که چه خیال کنیم که دران لفظ بوزینه مستعمل که بجای در وزن شعر باقی نمی ماند بای حال بوزنه اصل است
و بوزینه و بوزینه فرید علیّه آن مخفی مباد که (البوزنه) در عربی آمده که کنیت سمدونه باشد تکمیل بحث
بر بوزینه کنیم که می آید (ارو) و کمیو نهامه -

بوزنه بقول برهان بروزن کوزه (۱) شرابی باشد که از آرد برنج و از زن و جو سازند و در طوارق^{الطاهر}
و هندوستان بسیار خورند و (۲) تنه درخت را نیز گویند صاحب جهانگیری نسبت معنی اول بر معروف
قانع و ذکر معنی دوم هم کرده صاحب سروری نسبت معنی اول گوید که شرابی باشد که ترکان سازند و بحواله
شرفاء ذکر معنی دوم هم کرده و فرماید که بابی فارسی هم آمده (ابن یسین طه) ز دونان چون طمع داری
که همای جوان مردان پادخردانند که در عشرت شرابی نایدا ز بوزنه پاد صاحب رشیدی بذکر معنی اول
گوید که تنه درخت را نیز گویند صاحب ناصری بر معنی اول قانع و صاحب جاسع در هر دو معنی هم زبان
برهان صاحب سوار السبیل این را معرب و اند معنی اول بهار هم بر معنی اول قناعت کرده خان آرزو
در راج بر نقل هر دو معنی گفتا کرده صاحب محیط بر بوزنه می فرماید که اسم فارسی است و معرب آن بوزنه
و بهر باب فقاع و بیوانی و روفوس و برومی بقاعین نامند و بفارسی سوراگ آب و بهکل نیز خوانند و آن

شراب کو اینج است متحد از آر و جو عین مدفون در زمین تا چهل روز و گویند که آن فاع است و نوعی از نمید و طبیعت آن بسبب چیزی که از آن می سازند مختلف و آنچه از جو سازند در بول و مطرب بدن و جهت سر و و امراض حار و ری نافع و مضر کرده و مثلاً (الخ) مؤلف عرض کند که عجیب نیست که فارسیا بر بوز که یعنی اسپ تند و نیز بر نشان خجیش گذشت بای نسبت زیاده کرده شرابی را نام کرده اند که تند و تیز می باشد و یعنی دوم فردی علیه بوز که بر نشان سوش بهین معنی گذشت (ار و و) (۱) یک قسم کشتی جو غلظت سبب بنائی جاتی است - مؤلف (۲) دیکو بوز که تیرب معنی -

بوزه چی اصطلاح بقول بهار آنکه بوزه و شراب و فارسیان چی را مال فارسی زبان دانند و با لغات بفر و شد (یعنی سه) شهری خراب بوزه چی و چشم است فارسی هم مرکب کنند و همین یک مثال اوست و اوست که پیر و جوان سبوی کش و می پرست اوست و نقارچی و امثال آن هم با بجه این مرکب فارسی زبان از دست بی شرابی و در دسرخار و بیچاره ایم و چار است و تکمیل بحث چی بجایش می آید (ار و و) شراب ما هم بدست اوست که صاحب اند نقل نگارش - اور بوزه فروخت کرنے والا - مذکر -

بوزه کباب اصطلاح بقول طعقات برهان صاحب برهان بر چی گوید که کبک اول و سکون ثانی چون در آخر کلمه ترکی افزاید افاده معنی فاعلی کند - بضم اول آنست که چون بزه در سنج کشند یا در همچون بشما قحی و یا لایچی که کفش گرد و دروغ گو می را گویند (الخ) مؤلف عرض کند که قاعده بیان کرده برهان متقاضی آنست که ما بوزه را هم لغت می خورند و بزه کباب می گویند بغایت لذیذ است ترکی خیال کنیم و چنان نیست بلکه لغت فارسی است مؤلف عرض کند که معنی لفظی است کباب شراب

به نوز و او بعد موحده ز امد برای اظهار صمه و های
 ممالک و رنگ و چین و غیره اقسام دیگر نیز می شود
 هنوز برای نسبت و این قسب اضافت باشد (اردو)
 بعضی بصورت بسیار شبیه به انسان و بعضی بی دم
 و بعضی با دم کوتاه با بجمه حیوانیت مشهور و شبیه
 خسته کباب - مذکر -
بوزیدان اصطلاح بقول برهان باد الی الخ
 حور بنجان دار و میت که از صحرآرند و بعد با بجمه
 خوانند و بجهت فربهی استعمال کنند - صاحب جامع
 همزمانش مؤلف عرض کند که ماحیثت این را
 بر بوزدان بیان کرده ایم که گذشت (اردو)
 بر درخت شمر دار که آنرا خوف سرمازدگی باشد
 به بندند مانع از آن آید و چون از پوست آن غراب
 سازند و بهر غله را که در آن به بیزند و زراعت آن
 بر شیدی و جامع و به انگیزی و نامری و سراج مراد
 همان بوزنه که گذشت و ماحیثت این را بهمانجا
 بیان کرده ایم صاحب محیط گوید که اسم فارسی است
 و بفارسی میمون هم گویند و کپتی هم خوانند و عبری
 قزو و بترکی پتچی و بهندی سرخ روی را باند
 و سیاه روی خاکتری بدن را انگور و هتومان بنند
 و بعضی نئاس را نیز از قسم میمون شمرده اند و در
 سقوله آنست که آدمیت مخصوص بانسان است اگر

بوزینہ کہ شبیہ بہ انسان است در بعض کار ہا نقل
 انسان کند انسان نمی شود فارسیان این مقولہ را بخت
 کسی استعمال کنند کہ در کار ہای او آورد و ساختگی
 نمایان باشد روزی ما شاہدہ کردیم کہ در محفل یکی
 از ہندیان طباس انگلیسی آمد و در گفتگوی ہندی ہم
 لب و لہجہ انگلیسیان استعمال می کرد یکی از عجم کہ موجود
 بود ہمین مقولہ را خواند مقصود آنست کہ نقل نقل است
 و اصل اصل باشد و نقل اصل نمی شود (ارو) **بوزینہ را بادود گری چہ کار**
 دکن میں کہتے ہیں، ہندو انسان ہنیں ہو سکتا ہے
 خزانۃ الامثال و امثال فارسی ذکر این کردہ از معنی و
 محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ این مرادف
 (کار بوزینہ نیست تجارتی) کہ بجایش می آید فارسیان
 چون کسی را بکاری مشغول بیند کہ حوصلہ آن نذر دگر گونی
 بہر کاری و مردی (ونیز کاری کہ نہ کار ترست نہ نہاکن) تجارتی بھی مستعمل ہے۔

بوتہ بقول برہان فیضی اول و سکون ثانی و زامی فارسی (اگرانی و سنگینی و تپ و حرارت باشد و
 (۲) بفتح اول گرداب را گویند۔ صاحب سروری بجا کہ ادات بر معنی دوم قانع ہوید ہمزبان نش

مؤلف عرض کند کہ اسم جاد فارسی زبان است بہر دو معنی بالا و توبہ زبانی ہو کہ بہ ہمین معانی گذشت
سبذل این چنانکہ ترند و زبند و فردہ و فردہ مخفی مباد کہ در معنی اول و او عطف میان سنگینی و تب غلط می نہا
و غیر از تصحیف کاتب نباشد کہ سنگینی و گرانی مضاف است بسوی تب و مقصود از این تبی کہ سنگین و
گران باشد یعنی تیز و تند و ہمین معنی بر معنی ہشتم توبہ مذکور (ار ۹۹) دیکھو توبہ کے آٹھویں معنی (۲)
دیکھو برتر کے تیسرے معنی۔

توبہ بقول برہان بضم اول و زبانی فارسی و فتح نون غنیہ و شکوفہ و بہار و درخت را گویند کہ سنوز
یہ شگفتہ باشد و عبری کہ خوانند صاحبان سروری و جامع ہم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ اسم
جاد فارسی قدیم است (ار ۹۹) دیکھو اشکفہ اور بغل غنیہ۔

بوس بقول برہان با ثانی مجہول (۱) مخفف بوسہ است و عبری قبیلہ گویند (۲) امریہ بوسیدن و
(۳) بوسہ کنندہ ہم و (۴) با ثانی سحرف سختی و فروتنی صاحب سروری ذکر معنی اول و دوم کردہ۔
(شمس فخری ۷) شہنشاہی کہ فلک از برای خیمت خویش پودہ ز راہ ادب خاک در گہش را بوس ہا
ناہی گوید کہ اصل این بوسیدن است بضم اول و اعراب ضم رافتح کردہ بوس گویند (فردوسی ۷) بسائید
مشکین کنندش بوس پودہ کشنید آواز بوسش عروس پودہ صاحب جامع ہمزبان برہان بہار گوید کہ (۵) بوسیدن
و بوسندہ و امر دینی معنی (میر خسرو ۷) پادشاہ ہمہ شاہان کہ بخواب ابلاند پادشاہ بوس تو در خواب
تہا کردہ پامؤلف عرض کند کہ این اسم مصدر بوسیدن است بمعنی بوسہ و جادارد کہ بوسہ را اسم
مصدر دانیم و این را مخففش و حاشا کہ اصل این بوسیدن باشد چنانکہ ناصری گفتہ بلکہ بوس یا بوسہ اصل
و بوسیدن مرکب از ان و بمعنی دوم امر حاضر مصدر بوسیدن و بمعنی سوم غلط است کہ بوس بمعنی بوسندہ

نیادہ محققین بالا اسم فاعل ترکیبی را نفہیدہ اند و معنی فاعلی بدون ترکیب بوس باہمی حاصل نمی شود چنانکہ (آستان بوس) و معنی چہارم را باعتبار صاحب جامع کہ محقق اہل زبان است تسلیم کنیم کہ اسم جامد فارسی زبان باشد و بمعنی پنجم حاصل بالمصدر بوسیدن (اردو) (۱) بوسہ - دیکھو بوس کے چوتھے معنی -
(۲) بوسہ دے (۳) بوسہ دینے والا (۴) سختی اور سناٹائی - یونٹ - (۵) بوسہ دہی - بوسہ دینا
کما حاصل بالمصدر -

بوسا بقول شمس در فارسی زبان بالٹہم زن سخت را گویند **مؤلف** عرض کند کہ دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و بدون سند استعمال اعتبار را شاید معاصرین عجم بر زبان نداشتند (اردو) سخت مزاج عورت - یونٹ -

بوس افگندن مصدر اصطلاحی - صاحب جانی کہ آراستہ باشد برختان دلجو و گلہای خوشبو آصفی از معنی ساکت و بر استعارہ قانع **مؤلف** بہار گوید کہ معنی ترکیبی این جانی کہ بوی بسیار از آن عرض کند کہ (بوس افگندن در دیوان) بمعنی بور دان (خیزد و فرماید کہ بالفاظ خوردن گنایہ از رستنی ہا خورد است) (اوحدی کرمانی) و ہا نم تلخ و لب خشک - خان آرزو در سر لاج گوید کہ تحقیق این در بہتان از فراق تست کیباری بلب خشک تر از ساز و بوی گذشت **مؤلف** عرض کند کہ حقیقت این را در دیوان افکن بجز (بوس افگندن) بمعنی بوسہ دان بذیل ثبت عرض کردہ ایم و صراحت طعنت بجا نیست اصلاً نباشد و نہ استعارہ بلکہ معنی حقیقی است و من و جمہ کنیم (اردو) دیکھو ثبت کے پہلے معنی -

(الف) **بوستان افروختن** مصدر اصطلاحی - کناہی باشد (اردو) بوسہ دینا -

بوستان بقول فدائی کہ از علما می معاصر عجم بود (ب) **بوستان افروز** صاحب آصفی -

<p>و بادبان (اردو) دیکھو بستان بان اور باغبان - (الف) بستان پیرا</p>	<p>بر (بستان افروختن) اشارت بر (کرده از معنی گشت</p>
<p>اصطلاح - بقول بہا</p>	<p>و صاحب برہان بر (ب) گوید کہ کلی است کہ آن را</p>
<p>مرادف بستان بان</p>	<p>تاج خروس گویند بسبب شباهتی کہ بدان دارد -</p>
<p>مرادف بستان بان</p>	<p>صاحب بہانگیری گوید کہ این را (بستان افروز) ہم</p>
<p>اگر از دور باش بستان پیرا</p>	<p>گویند (حکیم خاقانی) می چون بستان افروز</p>
<p>سر از یک طوق باقمی کند سرور و ان بیرون</p>	<p>دہ زانکہ پد سفال دل چورچیان تازہ گردان چہ</p>
<p>مؤلف عرض کند کہ صراحت کافی بر (بستان پیرا)</p>	<p>رشدی و ناصری و جامع و بحر و سراج و اند ہم ذکر</p>
<p>و (بستان پیراستن) مذکور کہ آن مخفف این است</p>	<p>این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ اصل (بستان</p>
<p>(اردو) دیکھو بستان پیرا و بستان پیراستن -</p>	<p>افروز) کہ بجایش گذشت و آن مخفف این است</p>
<p>اصدر اصطلاحی بقول</p>	<p>بجذف و او و صراحت کافی ہمہ را بجا کردہ ایم -</p>
<p>صاحب آصفی کنایہ از رشتنی ہا و نباتات باغ خوردن</p>	<p>(اردو) دیکھو بستان افروختن اور بستان افروز -</p>
<p>(سعدی) نہ در کوہ سبز نہ در باغ شمع نہ بلخ</p>	<p>اصطلاح - بقول بہار مراد</p>
<p>بستان خورد و مرد مبلخ پد مؤلف عرض کند کہ</p>	<p>بستان پیرا کہ می آید بمعنی باغبان (سعدی)</p>
<p>حاشا کہ کنایہ باشد بلکہ بمعنی حقیقی است یعنی خوردن</p>	<p>بر و بستان بان بہ ایوان شاہ ہا تراہی ولی ہم زبانا</p>
<p>اوراق درختہای بستان و شاخہایش چنانکہ بلخ</p>	<p>شاہ پد مؤلف عرض کند کہ مخفف این (بستان بان)</p>
<p>و دیگر جانوران می خوردند حیف است کہ محقق ہند نژاد</p>	<p>بجایش گذشت بجذف و او و این مرکب است بافظ</p>
<p>خون نکر د کہ کنایت (اردو) دیکھو بستان خوردن</p>	<p>بستان و بان حقیقت بان بجایش مذکور از قبیل گمان</p>

<p>بوستان کردن استعمال بقول آصفی (۱) بمعنی (بوستان کردن) که بیایش گذشت (ار دو)</p>	<p>کسب کردن بوی (مجد شیرازی) خار پهلو کند (دکیه بوستان کردن)</p>
<p>از صحبت گل هاگز خلق تو بوستان گل با مؤلف عرض کند که (۲) مجازاً بمعنی حاصل کردن رتی از چیزی و آن</p>	<p>کنایه باشد و از سند معنی اول که بهارشش کردیم</p>
<p>معنی حاصل می شود (ار دو) (۱) بو حاصل کرنا</p>	<p>مغنی حاصل می شود (ار دو) (۱) بو حاصل کرنا</p>
<p>(۲) کسی چیزیه کچه یعنی رتی بھر حاصل کرنا بهت</p>	<p>تھوڑا سا حصہ حاصل کرنا۔</p>
<p>بوستان سندس اصطلاح بقول طحقات</p>	<p>برهان کنایه از سبز و گلہای گوناگون صاحب بحر</p>
<p>هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که سندس لغت</p>	<p>عرب است بالضم نوعی از دیبای تنگ و نازک کذا</p>
<p>فی المنتخب پس معنی لفظی این دیبای بوستان قلب است</p>	<p>که کنایه باشد که فارسیان گل را استعاره کرده اند</p>
<p>سندس بوستان و کنایه از معنی مذکور الصد موافق</p>	<p>از مهر و ماه و ستارگان پس بوستانی که گل بار بار</p>
<p>قیاس است (ار دو) سبز - مذکر - رنگ برنگ</p>	<p>می نماید و نمیدید آسمان است (گل ننا) - هم گل</p>
<p>پسول - مذکر -</p>	<p>ترکیبی باشد مجموعه این مرکب توصیفی (ار دو)</p>
<p>بوستان کردن مصدر اصطلاحی - همان</p>	<p>دکیه بوستان کردن -</p>

<p>بوستان مازاغ اصطلاح - بقول لمحات شانه کی جانب اشارہ - مذکر۔</p> <p>برہان اشارہ بمقام وحدت صاحبان بحر و مویہ استعمال بقول بہار کنیہ از کسب کرد و ہفت ہم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند کہ بو مؤلف عرض کند کہ مرادف ہمان بوستان مذکور مابر (بیل بوستان مازاغ) کہ بمعنی پیغمبر الزمان است کہ گذشت مخفی مباد کہ ستادن و ستدن مرادف علیہ السلام گذشت حقیقت بوستان مازاغ بیان کی گیارہ است و حقیقت آن بجایش مذکور شود (ارو) کردہ ایم (ارو) مقام وحدت - ذات باری و کچھ بوستانذن -</p>	<p>بوستان اصطلاح - بقول صاحب بول چال بجا الہ معاصرین عجم بنی جامی خطوط و مقامی کہ برک استقام خط با قائم کنند مؤلف عرض کند کہ این مرکب است از بوست مبدل پوست و پوست لغت انگلیسی است بہ بای فارسی و تہامی ہندی فارسیان بہ تبدیل بای فارسی بہ عربی (چنانکہ اسپ و اسب) و تبدیل تہامی ہندی بہ فوقانی و زیادت ہانی ہوز مفسر کردہ اند و خانہ بمعنی ش کہ جامی و مقام باشد (ارو) ڈاک خانہ بقول آصفیہ - اردو - مذکر - ڈاک گھر - پوست اوفس خطوط اور پارسل وغیرہ کا دفتر</p>
<p>بوستین اصطلاح - بقول اند بجا الہ فرنگیہ با لضم و کسرتای فوقانی بمعنی بدی و شرارت مؤلف عرض کند کہ بوستین بہ بای فارسی می آید بمعنی بدت و عیب اگر سند استعمال این بدست آید تو انیم گفت ذکر این کردہ اند (ارو) دیکھو بو استی - کہ این مبدل آنست چنانکہ اسپ و اسب چیفت بوست خشک اصطلاح - بقول بحر بوسہ مجرود کہ ہمہ محققین فارسی زبان و معاصرین عجم ازین ستا</p>	<p>بوستین اصطلاح - بقول اند بجا الہ فرنگیہ با لضم و کسرتای فوقانی بمعنی بدی و شرارت مؤلف عرض کند کہ بوستین بہ بای فارسی می آید بمعنی بدت و عیب اگر سند استعمال این بدست آید تو انیم گفت ذکر این کردہ اند (ارو) دیکھو بو استی - کہ این مبدل آنست چنانکہ اسپ و اسب چیفت بوست خشک اصطلاح - بقول بحر بوسہ مجرود کہ ہمہ محققین فارسی زبان و معاصرین عجم ازین ستا</p>

قیاس (ار دو) صرف بوسه - نذکره -	اگرچه موافق قیاس است ولیکن طالب مذاستعمال
بوس خوردن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی	می باشیم که استعمال این از نظر نگارندشت و معاصرین
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که	عجم بر زبان ندارند (ار دو) چیهو تا بوسه - نذکره
بمعنی بوسه حاصل کردن است (طغرای شهدی)	بوس کردن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر
و ائم عجم نخوردن یک بوس می خورم یا بوسی نخورده ام	این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که
ز تو افسوس می خورم یا (ار دو) بوسه لینا حاصل کرنا	بمعنی بوسه دادن است موافق قیاس (سفید بلخی
بوس رنجختن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی	از گستاخی لبش را کرده ام بوس یا سفید از رو
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که	ساتی شمر سام یا (ار دو) بوسه دینا بوسه لینا -
مضمون خیال است بمعنی خود بخود پیدا شدن بوسه	بوس کشدن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی
و حاصل شش بدون طلب (صائب ع) بستی	ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
بی طلب بوس از دبان یار می ریزد یا خرچون بخت گرد	که نذکره بر مصدر بوسه کشدن حقیقت این می آید
خود بخود از داری ریزد یا (ار دو) بوسه جعفر	(کمال خجندی ع) پیرا بوی از ان لب بزرگند چون
بوسک بقول اندر بواله فرنگ و رنگ باضممتین	کنید بیچاره دندانیش نیست یا (ار دو) بکبو
همه و سکون کافی تازی صغر بوسه مؤلف عرض کند که بوسه کشدن -	
(الف) بوسلی	(الف) بقول سروری بوزن بوعلی مرخم بوسلیک که نام کی از دوازده مقام
(ب) بوسلیک	موسیقی است (شاعر ع) عشاق مرا قد حسینی است چو راست که در پرده بوسلی
رهاوی و نواست یا چون گشت بزرگ در صفایان و عراق یا زنگوله حجاز و کوچک اندر بر باست یا	

صاحب برہان نسبت رب امی فرماید کہ بضم اول و فتح ثالث و لام بہ تحتانی رسیدہ و بکاف زدہ نام مقامی است از دوازده مقامات موسیقی صاحبان ناصری و جامع و سروری ذکر این کردہ اند (مولوی معنوی ۵) در پردہ حسینی عشاق را در آور دہ و زربوسلیک و او ماہنامی دلکشائی پادخان آرزو و سرسراج بذکر معنی بالا گوید کہ گمان دارم کہ لفظ عربی است و فارسیان تصرف کردہ اند مانند بوجہل و بوجہل و بوجہل عرض کند کہ صاحب سوار السبیل کہ محقق معربات است تصفیہ این کردہ کہ بوسلیک فارسی است و معرب ہم ہمین لغت باشد و کاف تصغیر ہم ناید آن می کند و آنچه صاحب سروری (الف) را رقم (ب) تحفہ بر عکس حقیقت می نماید زیرا کہ الف یکی از دوازده مقام موسیقی است و (ب) مصغر و رقم آن محققین اہل زبان برین فرق نازک غور فرمودہ معلوم می شود کہ باعتبار لفظ (الف) را رقم (ب) گفتہ (ارو) و (الف) بوسلی بوسیقی کی بارہ را گنیون سے ایک را گنی کا نام ہے جسکی آواز بلند ہوتی ہے اور (ب) بوسلیک اسی را گنی کی پستی آواز کا نام ہے (نوٹ) افسوس ہے کہ اس کا اردو نام معلوم نہ ہو گا

بوسلیمان اصطلاح - بقول اندکجوا کہ فرہنگ ندر - دیکھو بدیدک ۔

فرہنگ بالضم مرغ سلیمان را گویند کہ ہر ہر باشد **بوسنج** اصطلاح - بروزن قولنج بقول شمس شہریت دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و صاحب اند گوید کہ ہم ہم بر زبان نذرند و در عربی زبان این کیفیت معرب بوننگ است و آن شہریت کہ محمد ابن ابراہیم را نیا فیم اگر سند استعمال پیش شود تو انیم قیاس کرد و اسفندیار بن موفی و ابو الحسن داؤدی از ان کہ فارسیان بقاعدہ عربی بر بسیل کثیت این را برای شہر اند و ہم وہی است بہ ترند و از ان است ابو جہا مرغ سلیمان استعمال کردہ باشند (ارو) ہر ہر احمد بن محمد بن حسین صاحب جامع کہ محقق اہل زبان

بر (نام قصبہ از خراسان) گفتا کردہ مؤلف عرض
نخورتیا پر یا کسی چیز کو بغرض نخور جلاتا ہے۔

گندکہ وجہ تسمیہ این بتحقیق نیویست (اردو) **بوس و کنار** اصطلاح - بمعنی بوسہ بازی است

بوسج ایک شہر کا نام ہے جو ہرات میں ہے اور نیزکیا (نہوری) ہنادہ است نہوری ہوائی بوس و

دیہہ کا نام جو تہذیب اور خراسان میں ہے۔ (مذکر) کنار ہو بیک کنار بوس و کنار سو گند است ہ (اولہ)

بوسوختن مصدر اصطلاحی - بقول بہار بمعنی بخور (نختہ جامع ندیدہ کس بزبانم ہا آہنجہ در زبان

کردن خوشبوئیا (خواجہ نظامی) بغرمود شاہ آتش حرف بوس و کنار است ہ (اولہ) لمبے

افروختن ہا برسم مغان بوی خوش سوختن ہا وزلہ بردار نصیبان بہرہ دارند از بی بہرگی ہا آرزو و راحت

آصفی ہم ذکر این کردہ از طغرائی شہدی سند ہا (اردو) بوس و کنار می رسد ہا (اردو) بوس و کنار

توپری من بوی سوزم گر بود صد بوی خوش ہا بوی نوز بقول آصفیہ جو ما چاٹی بوسہ بازی پٹماند بیانا

می کنم تا بشنوم بوی ترا ہا مؤلف عرض کند کہ مطلق بوسہ بقول بہار لغت فارسی و بوس مقربان

بمعنی بخور کردن است یعنی سوختن چیزی بر آتش برای (بجاء بکر - تر - تشہ لب - جان پرور - سرخوش -

بوی و ہج خصوصیت با بوی خوش ندارد و از کلام طغرائی شکر آئینہ گلو سوز از صفات اوست و شکر

اسم فاعل ترکیبی بوی سوز یا بدست یعنی کسی کہ چیزی را آتش جلوا - خراج - خیر - دزد - روزی - سیلی - شرب

می سوزد تا بوی آن گیرد (اردو) کسی چیز کو جلاتا شربت - شکر - قند - کر - گل - گوہر - ستار - مرکز

تاکہ اسکی بوسہ فائدہ حاصل ہو - نخور لینا بھی کہہ سکتے تہر - می - نقل - تم - بیشکرا از تشبیہات آن نظیر

میں صاحب آصفیہ نے بخور پر جو کچھ لکھا ہے ہم نے نیا پوری (۱) ہنوز دعوت حلوائی بوسہ در راہ

اس کا ذکر بخور پر کیا ہے (بوی سوز) وہ شخص جو است ہا زخط و لب نمک و ترہ ما حضرداری ہا

(میر محمد افضل ثابت ^{۱۳۱۵}) ای کہ در فکر علاج ضعف دل گفته و بوسہ حرکتی است کہ انسان از دلب خود بر لب
 در مانده پ بوسہ لب ہای نوظ شربت ابریشم است یا خسار یا جبین یا دست مخاطب یا چیز ی بر سبیل
 پ (مولانا ذہبی ^{۱۳۱۵}) زان لب شکر بوسہ نصیب دگر محبت و ادب می زند (ار ^{۱۳۱۵}) بوسہ بقول آصفیہ
 شد پ در طالع مانعی دشنام نوشتند پ (ابوطالب کلیم فارسی - اسم مذکر - دیکھو بوس کے پہلے معنی -
^{۱۳۱۵}) زچاک پینہش سیر بوستان کردم پ بزرنگ بوسہ **آوردن** مصدر اصطلاحی - صاحب تمنی
 بوسہ در گریبان بود پ (صائب ^{۱۳۱۵}) مکرر ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ
 عشرت جاوید شود پ بوسہ کہ قدر راہ بکج دہشت گناہ از بوسہ دادن است و طلب آن (عماد غفر نوی
^{۱۳۱۵}) از می نقل بیک بوسہ قناعت کردیم پ (گفتیم کہ بیا بوسہ گفتا کہ بگیر گفتیم کہ بگیر بادہ
 رحم کن بر جگر تشہ ما ای ساتی پ می فرمایکہ ہما گفتا کہ بیار پ (ار ^{۱۳۱۵}) بوسہ دینا -
 فارسی متصل (کہ در لطافت می آید) صاحب ناصری بوسہ **افکندن** مصدر اصطلاحی - بقول مجرب
 بر معروف قانع و بوسیدن را اصل این قرار می دہد بوسہ گرفتن مرادف بوسہ بر افکندن کہ می آید مؤلف
 صاحب سوار السبیل بوسہ را فارسی قرار می دہد گوید کہ موافق قیاس است معاصرین عجم بر زبان نندا
 و بوسہ گذشت معریش مؤلف عرض کند کہ (ار ^{۱۳۱۵}) بوسہ لینا -
 اسم مصدر بوسیدن است بخذف ہای ہوا خرو بوسہ **بازی** اصطلاح - بقول اندجواز فرنگ
 یا بوسہ را خرد علیہ بوس دانیم نریادت ہای ہوا فرنگ معروف مؤلف عرض کند کہ مرادف بوس
 با معنی حال ہمین اصل است و مصدر بوسیدن و کما کہ گذشت معاصرین عجم بر زبان دارند و موافق
 مرکب ازین نہ بالعکس این چنانکہ صاحب ناصری قیاس و حاصل بالمصدر (بوسہ بازی دن) (ار ^{۱۳۱۵})

<p>بوسہ بازی - بقول آصفیہ - فارسی - اسم نرث چو ماچائی - عرض کند کہ فارسیان چون می بینند کہ کسی کاری را (الف) بوسہ پیغام اصطلاح - بقول بحر (۱) حصول مقصود کہ مشافہتہ لائق تصفیہ باشد حوالہ دیگری می کند بوساطت غیر (۲) امر محال - بہار و اندھم ذکر این کردہ این مقول را استعمال می کنند مقصود آنست کہ این (استاد) باز شائق تر بوسہ پیغام افتادہ گفتگو معامدہ را توسط کسی علی نہ باید کرد بلکہ تصفیہ آن بالمشافہ تر بانی طلب بام افتادہ مؤلف عرض کند کہ از سند اولی است چنانکہ طلب بوسہ بواسطہ قاصدی فصول است (ار و و) دکن میں کہتے ہیں:، ایچی کے ذریعہ چو مانگے تو وہ خود لیکر بھاگے:۔</p>	<p>استاد و صدر (ب) بوسہ پیغام افتادہ بمعنی مقصد برآمدن بوساطت غیر پیدا است پس (بوسہ پیغام) حاصل ہیں مصدر است بمعنی اول و فرقی است بین در معنی مصدری و حاصل بالمصدر یعنی دوم ہم درست کہ کنایہ باشد بمعنی حصول بوسہ ذریعہ قاصد و یا مبرہ محال است صراحت کافی بر مقولہ کہ می آید می شود۔ (ار و و) (الف) (۱) کسی کے ذریعہ سے حصول مقصد اور مقصد براری (۲) امر محال - مذکر (ب) کسی کے ذریعہ سے مقصد حاصل کرنا۔</p>
<p>بوسہ کجا اصطلاح - بقول اند بمعنی برابر بوسہ (صائب) دیوان ما تو خود را سنگ بر و ز شمشاد در حذر شمشاد یک بوسہ بجادہ و فرماید کہ تحقیق آنست</p>	<p>کسی ذریعہ مقصد حاصل ہونا۔ بوسہ پیغام راست نیاید مقولہ جتنا امثال فارسی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف</p>

<p>که تجا ترجمه بموقع پس حقیقه باشد و غیر این همه مجاز مؤلف عرض کند که (بجای بوسه) بمعنی (برابر بوسه) بوسه انگندن که گرفتن بوسه باشد صاحب آصفی بر این دست باشد و (بوسه بجا) را قلب اصناف می توان قانع مؤلف عرض کند که اصلا استعاره نیست بلکه شمر دو لیکن استعمال این از نظر مانگداشت و سند استقامت نیست باشد از بوسه گرفتن مخفی مباد که بوسه دادن و گرفتن هم پیش نشد پس این را بند صائب بمعنی بوسه بر موی هر دو یکی است (ظهوری) بسبب زما بوسه بر فشان تسلیم کنیم که مرکب توصیفی باشد (ار دو) ده بوسه که آورده از زلف ساقی نشان پد واضح بود که ازین سند جو موقع پر مود و رجا بویجا نهو - (بوسه بر فشان) پیداست عیبی ندارد که فشان مخفف</p>	<p>بوسه افشان مؤلف اصطلاحی - بقول بحر مراد مؤلف عرض کند که (بجای بوسه) بمعنی (برابر بوسه) بوسه انگندن که گرفتن بوسه باشد صاحب آصفی بر این دست باشد و (بوسه بجا) را قلب اصناف می توان قانع مؤلف عرض کند که اصلا استعاره نیست بلکه شمر دو لیکن استعمال این از نظر مانگداشت و سند استقامت نیست باشد از بوسه گرفتن مخفی مباد که بوسه دادن و گرفتن هم پیش نشد پس این را بند صائب بمعنی بوسه بر موی هر دو یکی است (ظهوری) بسبب زما بوسه بر فشان تسلیم کنیم که مرکب توصیفی باشد (ار دو) ده بوسه که آورده از زلف ساقی نشان پد واضح بود که ازین سند جو موقع پر مود و رجا بویجا نهو - (بوسه بر فشان) پیداست عیبی ندارد که فشان مخفف</p>
<p>(۱) بوسه بخشی اصطلاح - (۱) حاصل لمصله افشان است و بر فشان فرید علیّه آن زیادت کلمه (۲) بوسه بخشیدن (۲) باشد (ظهوری) بر (ار دو) بوسه لینا - بوسه دینا -</p>	<p>(۱) بوسه بخشی اصطلاح - (۱) حاصل لمصله افشان است و بر فشان فرید علیّه آن زیادت کلمه (۲) بوسه بخشیدن (۲) باشد (ظهوری) بر (ار دو) بوسه لینا - بوسه دینا -</p>
<p>به بوسه بخشی لعل تو شهرتی گردست و از منعمان و رغبت شهر پر گدای که چه بک صاحب آصفی ذکر (۲) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که عطا کردن گرفتن بوسه باشد (صائب) در دان خال بوسه و دادن بوسه (حافظ شیرازی) چو لعل شکر نیت ز رخسار می برند و غافل مشو ز لعل لب آبدار خویش بوسه بخشیدن مذاق جان من زو پر شکر باد (نوری) (ار دو) بوسه لینا - بوسه دینا -</p>	<p>به بوسه بخشی لعل تو شهرتی گردست و از منعمان و رغبت شهر پر گدای که چه بک صاحب آصفی ذکر (۲) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که عطا کردن گرفتن بوسه باشد (صائب) در دان خال بوسه و دادن بوسه (حافظ شیرازی) چو لعل شکر نیت ز رخسار می برند و غافل مشو ز لعل لب آبدار خویش بوسه بخشیدن مذاق جان من زو پر شکر باد (نوری) (ار دو) بوسه لینا - بوسه دینا -</p>
<p>بوسه خواستم بخشیدی و ناله باکر دم و نه بخشودی (ار دو) (۱) بوسه بخشی که سکتی بین یعنی بوسه کی نوت (۲) بوسه بخشا - بوسه دینا -</p>	<p>بوسه خواستم بخشیدی و ناله باکر دم و نه بخشودی (ار دو) (۱) بوسه بخشی که سکتی بین یعنی بوسه کی نوت (۲) بوسه بخشا - بوسه دینا -</p>

<p>گویند بر کشد و بعد از ان دست حریف گرفته زور زند۔ این مثل را بختی اوز نند مقصود آنست که چنانکه طبیعت</p> <p>مؤلف عرض کند که خلاف قیاس است که این معنی انسان بعد از انزال مائل بوسه بازی نمی ماند بختین</p> <p>ازین مصدر اصطلاحی چه طور پیدا شود محققین اهل زبان چون خوش طبیعت کسی در کاری کم شود تکمیل کار</p> <p>ازین ساکت و معاصرین عجم بدین معنی بر زبان ندارند نمی شود (ار ۹۹) دکن میں کہتے ہیں، تندی اتر جا</p> <p>کمی از معاصرین عجم گوید کہ البتہ این را (لب خود مکیدن) تو کا لوے میں کیونکر جائے یہ کہہ کہات بعینہ</p> <p>توان گفت کہ گشتی گیران لب خود را البتہ می کنند و بوسہ اسی فارسی مثل کا مصداق ہے یعنی نالے اور</p> <p>غیر از مکیدن است قاتل (ار ۹۹) اپنے لب پر آپ نہر میں پانی اسی وقت چلتا ہے جب کہ تندی میں</p> <p>بوسہ دینا۔ لب چاٹنا۔ صاحب آصفیہ نے (ہونٹہ چاٹنا) پانی زیادہ ہو جب تندی پایاب ہو جاتی ہے تو پکھنی</p> <p>پر فرمایا ہے۔ فرے کا شتاق ہونا بوجھلّت و لطف ہونا کے بغیر نالہ یا نہر جاری نہیں ہو سکتی۔</p> <p>(مومن ۷) کیا لطف ہے ہونٹہ چاٹنے کا کچھ اور فر (بوسہ بلب خویش زون) مصدر اصطلاحی</p> <p>چگانے کے ہم پاد دکن میں گشتی گیر گشتی سے پہلے اپنے ہونٹہ میں ہمانست کہ بر (بوسہ بلب خویش زون) نہ کو</p> <p>چاٹتے ہیں اس حرکت سے یہ سمجھا جاتا ہے کہ وہ گشتی کا شد بہار ذکر این کردہ از میر نجات سند دہ (۷)</p> <p>خیال کر کے فرے لے رہے ہیں اور یہ فارسی کے لب بوسہ زو بلب خویش و گریستانہ رقم از کار ازین</p> <p>خود مکیدن) کا خاص ترجمہ ہے۔ کش زون مردانہ پ مؤلف عرض کند کہ کنایہ</p> <p>بوسہ بعد از انزال مئی باشد مثل۔ صاحب باشد از همان مکیدن لب خود کہ بر مصدر گذشتہ</p> <p>خرنیۃ الامثال ذکر این کردہ از معنی و محل استعمال است ذکرش کردہ ایم۔ معاصرین عجم بر زبان ندارند</p> <p>مؤلف گوئی چون خوش کسی در کاری باقی ماند فارسیا (ار ۹۹) دیکھو (بوسہ بلب خویش زون)</p>	
--	--

<p>بوسہ چیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بحرینی</p>	<p>بوسہ چیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بحرینی</p>
<p>بوسہ گرفتن صاحب آصفی ذکر این کرده بر استغناء ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ قانع نمی دانیم کہ این چه قسم تحریف است (صائب) خواہش بوسہ کردن است لغتیم هیچ در بار بساطی ستم قریب</p> <p>(۷) شکر لعل لبش در تنگی دشنام می چید و شیرینی (۷) از دہانش بوسہ جست ز کات من را پو گفت زبانش بوسہ در پیغام می چید و مؤلف عرض کند خامش ای گدا بر تیج می خورد ز کات پ (ار و و)</p> <p>کہ ازین سند (بوسہ در پیغام چیدن) پیدا است بوسہ کی خواہش کرنا۔ بوسہ چاہنا۔</p>	<p>بوسہ گرفتن صاحب آصفی ذکر این کرده بر استغناء ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ قانع نمی دانیم کہ این چه قسم تحریف است (صائب) خواہش بوسہ کردن است لغتیم هیچ در بار بساطی ستم قریب</p> <p>(۷) شکر لعل لبش در تنگی دشنام می چید و شیرینی (۷) از دہانش بوسہ جست ز کات من را پو گفت زبانش بوسہ در پیغام می چید و مؤلف عرض کند خامش ای گدا بر تیج می خورد ز کات پ (ار و و)</p> <p>کہ ازین سند (بوسہ در پیغام چیدن) پیدا است بوسہ کی خواہش کرنا۔ بوسہ چاہنا۔</p>
<p>مقصود همین قدر است کہ شیرین کلامیش در پیام بوسہ را ہم با خود دارد (ار و و) بوسہ پلنیا۔ اور ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ ہمارے بیان کے لحاظ سے بوسہ پیام میں پلنیا یعنی</p> <p>(ار و و) بوسہ گرفتن و ذوق بوسہ حاصل کردن است (ابوالقاسم قندریگی) یک بوسہ از رخت دہ</p>	<p>مقصود همین قدر است کہ شیرین کلامیش در پیام بوسہ را ہم با خود دارد (ار و و) بوسہ پلنیا۔ اور ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ ہمارے بیان کے لحاظ سے بوسہ پیام میں پلنیا یعنی</p> <p>(ار و و) بوسہ گرفتن و ذوق بوسہ حاصل کردن است (ابوالقاسم قندریگی) یک بوسہ از رخت دہ</p>
<p>بوسہ جای استعمال۔ بقول بہار جاگیران ویک بوسہ از لبست و تاہر دو را چیدہ گویم کہ امیر</p> <p>(ار و و) بوسہ لینا او بوسہ دینا بوسہ کا ذوق حاصل</p>	<p>بوسہ جای استعمال۔ بقول بہار جاگیران ویک بوسہ از لبست و تاہر دو را چیدہ گویم کہ امیر</p> <p>(ار و و) بوسہ لینا او بوسہ دینا بوسہ کا ذوق حاصل</p>
<p>بوسہ چیدن مصدر اصطلاحی۔ (۱) بقول</p>	<p>بوسہ چیدن مصدر اصطلاحی۔ (۱) بقول</p>
<p>وارستہ و بحر معنی بوسہ گرفتن</p>	<p>(۲) بوسہ چیدن</p>
<p>(عرفی) لب مصیبت اگر امر رحمت خواند پ ہزار از بوسہ شادی ز روی غم چید پ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است بعضی حاصل کردن بوسہ و بہا</p>	<p>(۲) بوسہ چیدن</p> <p>آستانہ تو بوسہ جای خویش کنم پ صاحب اند نقل بخار بہار (ار و و) بوسہ کی جگہ۔ مؤث۔ بوسہ شادی ز روی غم چید پ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است بعضی حاصل کردن بوسہ و بہا</p>

<p>ذکر (۲) کرده که اسم فاعل ترکیبی است (صائب ۵) بوسه خواستار استعمال - صاحب آصفی ذکر از همه غایتش نهض برق سوختست پیاپی که بوسه چمن ز این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بوفت رکابش شوم کجاست (۱) (ار ۹۰) (۱) بوسه اینها قیاس و معنی خواهش بوسه و طلب بوسه کردن است بوسه دینا - (۲) بوسه چمن بقاعده فارسی اردوین (وحید قزوینی ۵) هزار بوسه از و تازه سنگی خود بوسه لینے والے کو کھه سکتے ہیں -</p>	<p>بوسه خریدن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی چاهنا - بوسه مانگنا -</p>
<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بوسه خور مصدر اصطلاحی - بقول دارسته بوسه معاوضه چیزی (مغزی نیا پوری ۵) بوسی نه یعنی بوسه گرفتن (طالب آملی ۵) ز بانم سیر بود تاز کسی جان نسا ند یک بوسه هم آخر خرم گرچه گران است (۱) از گفتگو لیک بدیم در بوسه خوردن اشتها داشت (ار ۹۰) بوسه خرید کرنا یعنی کسی معاوضه بین بوسه پادخان آرزو در چراغ بدایت و صاحب بحر هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که مراد همان بوس خوردن</p>	<p>که حاصل کرنا -</p>
<p>بوسه خوار اصطلاح - بقول بهار مراد بوسیدن که بیاش گذشت (صائب ۵) بوسه از کنج لب بار (طاطغری ۵) کند ترک می نرگس پر خار پا که از روی خور داست کسی پوره گنجینه اسرار نبرد است کسی این گل شود بوسه خوار بد صاحب اند نقل نگارش (ار ۹۰) و دیکو بوس خوردن -</p>	<p>است و مصدر این (بوسه خوردن) یعنی بوسه گرفتن خوردن که گذشت - صاحب آصفی هم ذکر این کرده که ذکرش صاحب آصفی کرده (ار ۹۰) و دیکو بوسیدن</p>
<p>مؤلف عرض کند که موافق قیاس و اسم فاعل ترکیبی بوسه دادن استعمال - بقول بحر مراد بوسه</p>	<p>از معنی ساکت مؤلف عرض کند که موافق قیاس</p>

اصطلاح - بهار نسبت	(الف) بوسه دزد	بومبئی حقیقی است و مرادف بوسه گرفتن که گرفتن و
(الف) گوید که قریب معنی	(ب) بوسه دزد دیدن	دادن هر دو برای بوسه یکی است (دانش مشهدی)
است	بوسه چین مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است	(ع) نشد که بوسه بیای هدف چوتیر دهم که گذشت عمر
بمعنی کسی که به قابو بوسه گیر دکه بوسه دهنده خبر ندارد		بجغیازه چون کمان مارا (الفوری ع) تا دامن
چنانکه بوسه گرفتن در عالم خواب یا بدوشی (ظهوری		بساط تر بوسه داده ام (ب) بر حسب چرخ می پردیای
(ع) بوسه دزدی زده در خواب برو (مهر تنگ		دو انهم (ظهوری ع) خورشید و ماه شاه سواران
شکرش بر جانیت (ب) صاحب بحر ذکر (ب) کرده گوید		منی شوند (ب) تا بوسه بر عنان رکابش نمی دهند (ب)
که مرادف بوسه چین است مؤلف عرض کند که گرفتن		(ارو) بوسه دنیا -
بوسه در عالم بخیر صاحب آصفی هم ذکر این کرده		بوسه دان اصطلاح - بقول بحر معنی دهان و
بمقول بهار کنایه از دهان مؤلف عرض کند که بهار		درست گوید که دان در آخر کلمه افاده ظرفیت کنی
معاصرین عجم بر زبان دارند (صائب ع) دزدی		خانکدان و آئینه دان (صائب ع) مگر در خلوت
بوسه عجب دزدی خوش عاقبت است (ب) که اگر باز		آئینه تنها یافتی خود را (ب) که از نقش حیا ساده است
ستاند و چندان گردود (ارو) (الف)		مهر بوسه دان تو (ارو) دهان - مذکر -
بوسه دزد که سکتی مین اس شخص کو جو بخیری مین		بوسه در گرفتن استعمال - بمعنی بوسه گرفتن
بوسه لے (ب) بوسه چرانا یعنی بخیری مین بوسه لینا -		است (الفوری ع) دل همی گوئیم که باقی عمر بوسه
اصطلاح - بهار نسبت	(الف) بوسه ز پا	خواهی بود که در گیر (ارو) بوسه لینا (ب) بوسه گرفتن
الف گوید که اکثر صفات	(ب) بوسه رلودن	

<p>وہاں ولب محبوب مستعمل می شود (شیخ العارفين ۷) جانم لب رسید و لب من بجان رسید (۱۰۰۰) از زیر عتاب تو دلم چشمہ نوش است پدادی بشکر غولم بوسہ حاصل ہونا۔ بوسہ ملنا۔</p>	<p>لب بوسہ ربارا پ (صائب ۷) دل بی جرات ناگوش (۱) بوسہ رختین (۱) مصدر اصطلاحی۔ بقول</p>
<p>نشین ادب است پدور نہ لعل لب او بوسہ ربارا (۱) بجر یعنی بوسہ گرفتن۔ صاحب آصفی ہم ذکر این</p>	<p>است پ صاحب بجر نسبت (ب) گوید کہ بمعنی بوسہ گرفتن کردہ از معنی ساکت نہ صاحب بر بوس رختین</p>
<p>است (شفائی صنفانی ۷) عاشق کہ بنواب از لب گذشت بوسہ و بوس ہر دو یکی است و۔۔۔</p>	<p>او بوسہ ربارا پ تا صبح قیامت ز شکر خواب نخیز (۲) بوسہ ربارا پ اسم فاعل ترکیبی است بہار</p>
<p>عرض کند کہ الف اسم فاعل ترکیبی است و (ب) مصدر این را مراد ف بوسہ ربارا لفظ و بصفت لب مشفق</p>	<p>صراحت کامل (الف) بر بوسہ رختین می آید (۱۰۰۰) مخصوص فرمودہ مؤلف عرض می کند کہ الف</p>
<p>معنی بوسہ دادن است و (ب) بمعنی بوسہ دہن</p>	<p>(الف) بوسہ لینے والا (ب) بوسہ لینا۔</p>
<p>اگرچہ گرفتن و دادن ہر دو برای بوسہ یکی است</p>	<p>بوسہ رستن و روئیدن (۲۵۸۸) مصدر اصطلاحی</p>
<p>ولیکن فرق نازکی دارد یعنی ہر کہ بوسہ خود می دہد</p>	<p>ادعای شاعری است بمعنی حاصل شدن بوسہ و این</p>
<p>کناہیہ باشد و بس (انوری ۷) زستی جرعه می کارم بوسہ ریز است و ہر کہ بوسہ کسی می گیرد بوسہ ریز است</p>	<p>بجز من بوسہ می روید پ بلی ہرگز نکردم لب چشتی کام جا (۱۰۰۰) بوسہ دینا (۲) بوسہ دینے والا اور</p>
<p>کس پ (۱۰۰۰) بوسہ حاصل ہونا۔</p>	<p>لب معشوق سے کناہی ہے۔</p>
<p>بوسہ رسیدن استعمال بمعنی حاصل شدن</p>	<p>بوسہ رسیدن (۲۵۸۹) مصدر اصطلاحی۔ بقول واکر</p>
<p>بوسہ (صائب ۷) تا بوسہ بمن ز لب دلستان رسید</p>	<p>بوسہ (صائب ۷) تا بوسہ بمن ز لب دلستان رسید</p>

گزیدہ است ز بس تلخی خار پد از ترس بوسہ لب ویتہ بین اور صتا خان ہند (واہ رے مین) کہتے ہیں صاحب
میگون نمی زخم پد (دولہ ۷) بخشم بوسہ زون آصفیہ نے (واہ رے مین) پرفریا با ہے (کلمہ فخر)
چون فراق می آرد پوچگونہ بوسہ بران حلقہ رکاب میرا کیا کہنا۔ میری کیا بات ہے۔ مجھے اپنی بیٹی آپ
زخم پد مؤلف عرض کند کہ اگرچہ برای بوسہ ٹھوکنی چاہئے۔ ہم بھی کچھ مین (واہ رے مین) کہنا
وان وگر فتن ہر دو کی است ولیکن نرا کشتنی بوسہ ز پب اصطلاح بقول بہار اکثر در صفا
تعامی آن می کند کہ در تعریف این بوسہ داؤدیان و لب محبوب متعل می شود (صائب ۷) چون
را بہتر از بوسہ گرفتن دانیم (اردو) بوسہ دینا کچھ لب کجاست کرو بوسہ زیب نیست پد صاحب مین
بوسہ زون بر دست خویش اصطلاح از کجا کہم آغاز بوسہ را پد صاحب اسند نقل نغارش
اصطلاحی بقول بھرنار کردن بر کردہ خویش و مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است واسم
تسای خود گفتن (صائب ۷) رنگین تر از حنا فاعل ترکیبی یعنی زیبای بوسہ (اردو) بوسہ کے
بہار و خزان ما پد بر دست خویش بوسہ زند باغبان لائق۔ زیبای بوسہ۔ لب معشوق کو کھ سکے مین
ما پد مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است بوسہ ساغر اصطلاح بقول خان آرزو در
(اردو) اپنے ہاتھ پر بوسہ دینا۔ بمعنی نا چراغ ہدایت نام جای معلوم می شود و فرماید کہ تنہا
کرنا اور اپنی تعریف آپ کرنا کہہ سکتے ہیں اسلئے ساغر نام شہری از ہند در کتب قدیمہ دیدہ شد
کہ ہند میں اکثر کارگیران ولایت کو بھہ حرکت کرتے (اشرف ۷) لبش گلزاری از لعل بتان بوسہ ساغر
ہوے ہم نے دیکھا ہے کجب وہ اپنی کسی صنعت پر پد جالش چہرہ از آل شیرازی کی می دانی پد صاحب
ناز کرتے ہیں تو بطریق اظہار ناز اپنے ہاتھ پر خود بوسہ بھر نقل نغارش۔ بہار گوید کہ باصاف ظاہر انام جات

در ایران مؤلف عرض کند که معاصرین عجم ازین خوش بنشین بخلوتی بپوسهستان بجام دل تازه بتانم
مقام ناواقف و محققین فارسی زبان ذکر این نگارنده نویجو (اردو) بوسه لینا۔
و طاهر از کلام اشرف تصدیق تعریف بالامی شود بوسه شکر کار اصطلاح بقول اند بخوانند بنگار
ولیکن بخیاں ما (بتان بوسه ساغر) را جادار و که اسم از اسمای معشوق است که از یک بوسه شکر کنند
فاعل ترکیبی گیریم معنی بتانی که در حالت بوسه ساغر عاشق است مؤلف عرض کند که خلاف قیاس
باشد یعنی بحالت شمراب نوشی و ازین تاویل معنی شعر در است و اسم فاعل ترکیبی است (اردو) بوسه
می شود و با مصرع ثانی هم مطابق و مقابل و ازینکه شکر بقاعده فارسی معشوق کو کھ سکتے ہیں۔ مذکر۔
(بوسه ساغر) نام مقامی متحقق نشد ما این را بهتر از نام بوسه شکستن مصدر اصطلاحی بقول برهان
مقام دانیم یعنی شاعر گوید ب یارم گلزاری است کنایه از بوسیدن و بوسه کردن پر صد باشد صاحب
و این سرخیش از بتانی است که ساغر بلب باشد که در جهانگیر می در طمحات از نظامی سند دپد (س)
حالت سرخی لب زیاده می باشد و همچنین جمال یارم ملک بر تنک شکر بوسه شکست پک شکر در دهان با
از چهره آل شیرازی است فاعل (اردو) بوسه نه در دست به صاحبان رشیدی و بحر و جامع و سر
ساغر ایک جگہ کا نام جو عجم میں واقع ہے جسکی تعریف ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که چون چیزی
مزید معلوم نہ ہو سکی۔ موت۔
بوسه شانیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر بوسه را گفتند که باواز گرفته شود (اردو)
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی بوسه دینا۔ منہ چومنا۔ آواز کے ساتھ۔
بوسه گرفتن است (حافظ شیرازی) باصنی چوبیتی بوسه شمرود استعمال۔ بہار ذکر این کرد

(۳۹۹۰)

<p>بوسہ فروختن مصدر اصطلاحی۔ دادن بوسہ عرض چیزی (صائب ۷) نقد جان نسبت بہ آن بہت است (۲) کنایہ از بوسہ دادن پیای و بکثرت کہ واقعہ قبل از شمار است و نوبت شمار بہا نوقت رسد کہ نوبت بہ تعدد رسد (طالب آملی ۷) صد بوسہ مین دینا۔ بوسہ فروخت کرنا۔ بوسہ بیچنا۔</p>	<p>از معنی ساکت و صاحب اند نقل نگارش مؤلف عرض کند کہ (۱) شمار بوسہ کردن باشد بمعنی جھنیش (۲) کنایہ از بوسہ دادن پیای و بکثرت کہ واقعہ قبل از شمار است و نوبت شمار بہا نوقت رسد کہ نوبت بہ تعدد رسد (طالب آملی ۷) صد بوسہ تر شمرده ہر دم پا بردست تو ابرو بہاری ہزار بار (۱) بوسہ گننا۔ (۲) پیے در پیے او بہت سے بوسہ لینا</p>
<p>بوسہ فریب اصطلاح۔ بقول بہا بمعنی بوسہ زبانا (صائب ۷) من بستہ ام لب طمع انا نگار من ہر دوار و ہاں بوسہ فریبی کہ آہ از وہ صاحب اند نقل نگارش مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است موافق قیاس (ار ۱۰۰) بوسہ فریب فارسی ترکیب سے چون لعبوسہ بوسہ طلب پایہ صد گذشت ابرام بواب اور دہان یار کو کھہ سکتے ہیں۔</p>	<p>بوسہ طلب ساختن مصدر اصطلاحی۔ ہر دو بمعنی جھنیش (۲) بوسہ طلبیدن یعنی طلب بوسہ کردن (ظہوری ۷) ساز دم چون لعبوسہ بوسہ طلب پایہ صد گذشت ابرام بواب اور دہان یار کو کھہ سکتے ہیں۔</p>
<p>بوسہ کردن مصدر اصطلاحی۔ بقول وارتہ بمعنی بوسہ گرفتن صاحب بحر نقل نگارش (صائب ۷) می چکد خون از گل رخسارش از تاب نگاہ پا بوسہ بر رخسارہ چون ازغواش چون کنم ہر مؤلف (ار ۱۰۰) بوسہ مانگنا۔ بوسہ چاہنا۔ بوسہ طلب کرنا اور بوسہ طلب بقاعدہ فارسی اس شخص کو کھہ سکتے ہیں جو بوسہ چاہے۔ اسم فاعل ترکیبی۔</p>	<p>صاحب آصفی ذکر نمبر (۲) کردہ از معنی ساکت۔ آرزوی اکبر آبادی (۷) کسان کہ بوسہ از ان بد مزاج می طلبند ہذا ذنی زہرہ احتیاج می طلبند (ار ۱۰۰) بوسہ مانگنا۔ بوسہ چاہنا۔ بوسہ طلب کرنا اور بوسہ طلب بقاعدہ فارسی اس شخص کو کھہ سکتے ہیں جو بوسہ چاہے۔ اسم فاعل ترکیبی۔</p>

<p>بوسہ کندن مصدر اصطلاحی - بقول دارستہ بوسہ گاہ بیشتر کردہ پ (اردو) (۱) لب</p> <p>بمعنی بوسہ گرفتن صاحب بحر ہزباش (صائب) یا وہان یا عارض یا ہاتھ جس پر بوسہ دیا جاتا ہے (۲) پیر یا بوسی از ان لب بر کند پ (چون کنہی چارہ ذمہ) (۳) کا مقام (نذر) (۲) ہر وہ مقام جہاں کسی کے لب نیست پ مؤلف عرض کند کہ محققین بالا برزاکت پہنچیں۔ اعم ازینکہ بوسہ کے لئے ہون یا اور کسی معنی غور فرمودہ اند آئینچہ بضمن بوسہ لب مقابل را غرض سے نذر۔</p>	<p>بدندان گزند آن را فارسیان بوسہ کندن گفته اند۔</p> <p>(اردو) بوسہ لینا اور بضمن بوسہ ہونٹوں کو</p> <p>مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است یعنی</p>
<p>بوسہ گاہ شناس اصطلاح - بہار و</p> <p>انندش نقل نگار بہر دو ذکر این کردہ از معنی است</p> <p>مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است یعنی</p> <p>بوسہ گاہ اصطلاح - بقول بہار بمعنی بوسہ جہاں کسی کے مقام بوسہ را بشناسد۔ سنا این بر اصطلاح</p> <p>صاحب انندش نقل نگارش مؤلف عرض کند کہ (۱) کٹا گشتہ گشت (اردو) وہ شخص جو مقام</p> <p>باشد از لب و وہان و عارض و جبین و دست (صائب) بوسہ سے واقف ہو۔</p>	<p>و انتون مین و بانا۔</p> <p>شاس است خال موزوش پ (دکھ) (بصفحہ)</p> <p>عذار تو از نقطہ ہای خال پ (دکھ) (بصفحہ)</p> <p>بوسہ گاہ را پ (۲) مجازاً بر جامی کہ لب کسی بدانجا</p> <p>رسد اعم ازینکہ برای بوسہ باشد یا نباشد (شاعر)</p> <p>رگ دست تراکز رشتہ جان است نازکتر و لطیب</p>
<p>بوسہ گرفتن استعمال - صاحب آصفی ذکر</p> <p>این کردہ از معنی است مؤلف عرض کند کہ</p> <p>بمعنی بوسہ ستانیدن و بوسیدن است (خمر و ع)</p> <p>بوسہ گاہ را پ (۲) مجازاً بر جامی کہ لب کسی بدانجا</p> <p>رسد اعم ازینکہ برای بوسہ باشد یا نباشد (شاعر)</p> <p>رگ دست تراکز رشتہ جان است نازکتر و لطیب</p>	<p>بوسہ گاہ را پ (۲) مجازاً بر جامی کہ لب کسی بدانجا</p> <p>رسد اعم ازینکہ برای بوسہ باشد یا نباشد (شاعر)</p> <p>رگ دست تراکز رشتہ جان است نازکتر و لطیب</p>

بوسه گستاخ

اصطلاح - بقول بهار قریب بمعنی مذکور است و جادارد که همان مصدر را بدون مؤلف
 بوسه چین صاحب اند نقل بخارش مؤلف عرض کند
 که اسم فاعل ترکیبی است بمعنی کسی که در بوسه گرفتن گستاخ
 است و کنایه از عاشق (صائب ۵) بوسه گستاخی که بلب خویش زدند -

بوسه مردون

اصطلاح - صاحب تصنی
 امشب دو چارت گشته است در سن بخون غلطم در بارگاه
 گلت نیلوفر است (۱۰۰) عاشق مذکر -

بوسه گنجیدن

اصطلاح - صاحب تصنی
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که
 گنجایش بوسه داشتن (جمال اصفهانی ۵) از آن
 کوچک و بابت در گنجانم که در وی بوسه گنجید یا گنجید
 و این معنی باده درین شعر مبالغه شاعری است در اظهار کوی
 و این معشوق که داخل جن است برای زبان خصوصاً
 (۱۰۰) بوسه سمانا -

بوسه فریدین

اصطلاح - صاحب
 کند که بمعنی ذوق بوسه برداشت است (سوزنی
 (۱۰۰) بوسه لب خویش زدن
 زمانه از لب چون کوشش بوسه فریدم چون شکر
 نوشته و همان سبب ریخت را بذیل این نقل کرده که بهمانجا
 مذکور شد مؤلف عرض کند که سندش برای مصدر

بوسه لب خویش زدن

اصطلاح - سمرقندی (۵) در رخ چون خیش کردم گاهی در
 (۱۰۰) بوسه کاذوق حاصل کرنا -

بوسه ناک

اصطلاح - از قبیل بوسه ناک مراد

از کسی که خواهش بسیار بوسه دارد (ظہوری ۷) از کمال التعلیف است و مضارع این بوسه صاحب	از کسی که خواهش بسیار بوسه دارد (ظہوری ۷) از کمال التعلیف است و مضارع این بوسه صاحب
از بیش فعل بوسه تا کہ چند فقره غلطی بخورد بر	از بیش فعل بوسه تا کہ چند فقره غلطی بخورد بر
نامم (ارو) بوسه کی بہت خواہش رکہنے والا گوید و فرماید کہ بوسیدن معنی بوسیدہ شدن و کہنہ	نامم (ارو) بوسه کی بہت خواہش رکہنے والا گوید و فرماید کہ بوسیدن معنی بوسیدہ شدن و کہنہ
بوسہ نہادون مصدر اصطلاحی بقول صاحب شدن و لغات موجودہ یافتہ نشد صاحب لواور	بوسہ نہادون مصدر اصطلاحی بقول صاحب شدن و لغات موجودہ یافتہ نشد صاحب لواور
بحر معنی بوسہ گرفتار بقول ما بوسہ داون اگر چہ بر معروف قانع مؤلف عرض کند کہ این مضمر است	بحر معنی بوسہ گرفتار بقول ما بوسہ داون اگر چہ بر معروف قانع مؤلف عرض کند کہ این مضمر است
ہر دو در استعمال یک است ولیکن فرق مانکہ دار و مرکب از اسم مصدر بوس (کہ بجایش گذشت)	ہر دو در استعمال یک است ولیکن فرق مانکہ دار و مرکب از اسم مصدر بوس (کہ بجایش گذشت)
صاحب آصفی ہم ذکر این کردہ از معنی ساکت (حافظ) ویای معروف و علامت مصدر دوتن و حاصل مصدر	صاحب آصفی ہم ذکر این کردہ از معنی ساکت (حافظ) ویای معروف و علامت مصدر دوتن و حاصل مصدر
۷) انصاف مظلومان بدہ خود گو کہ این نیکو بود پنا	۷) انصاف مظلومان بدہ خود گو کہ این نیکو بود پنا
بوسہ بر پات نہم تو پانہی بر روی من پ (ارو) و چہارم و پنجم بوسیدگی باشد مصدر اصلی است	بوسہ بر پات نہم تو پانہی بر روی من پ (ارو) و چہارم و پنجم بوسیدگی باشد مصدر اصلی است
کہ مرکب است از اسم مصدر فارسی زبان (ظہوری ۷) بوسہ دینا	کہ مرکب است از اسم مصدر فارسی زبان (ظہوری ۷) بوسہ دینا
۸) بوسیدگی اصطلاح بقول ملحات بریان بوسید بر حقه نوش او پسخن گفت چون حلقہ	۸) بوسیدگی اصطلاح بقول ملحات بریان بوسید بر حقه نوش او پسخن گفت چون حلقہ
معنی فروتنی و سختی باشد مؤلف عرض کند کہ در گوش او پ (ظہوری ۷) گذاری بر گلستان	معنی فروتنی و سختی باشد مؤلف عرض کند کہ در گوش او پ (ظہوری ۷) گذاری بر گلستان
حاصل بالمصدر تاکلف پات چمن بوسد پ بتحرک مبایشت زمین	حاصل بالمصدر تاکلف پات چمن بوسد پ بتحرک مبایشت زمین
۹) بوسیدن کہ بقول بحر (۱) معنی بوسہ داون شاخ سمن بوسد پ (ارو) ۱۰) عاجزی سختی	۹) بوسیدن کہ بقول بحر (۱) معنی بوسہ داون شاخ سمن بوسد پ (ارو) ۱۰) عاجزی سختی
و بوسہ گرفتن بواجہول و بہ و او معروف (۲) سختی اور بقول آصفیہ بوسیدگی (فارسی) کہنگی - گلپن اور	و بوسہ گرفتن بواجہول و بہ و او معروف (۲) سختی اور بقول آصفیہ بوسیدگی (فارسی) کہنگی - گلپن اور
گردن و (۳) فروتنی گردن و (۴) از ہم رختن و (۵) ہماری تحقیق کے لحاظ سے بوسیدن کا حاصل مصدر	گردن و (۳) فروتنی گردن و (۴) از ہم رختن و (۵) ہماری تحقیق کے لحاظ سے بوسیدن کا حاصل مصدر
شدن و (۵) گداختن و پڑمردہ شدن و فرماید کہ معنی دوم و سوم و چہارم و پنجم (ب) (۱) بوسہ دینا	شدن و (۵) گداختن و پڑمردہ شدن و فرماید کہ معنی دوم و سوم و چہارم و پنجم (ب) (۱) بوسہ دینا

بوسه لینا (۲) سختی کرنا (۳) عاجزی کرنا (۴) جھجھانا بوسیده ہونا (۵) کھانا -	مسعودی بوسیدن شامل آنا کہ اصل این را بای فارسی دانند غلط کرده اند و (ب) بمعنی تحقیقش
(الف) بوسیده استعمال - الف قبول (ب) بوسیده چوب اند بمعنی کهنه و فرسوده	چوبی کہ ناقص و کهنه و فرسوده شدہ باشد و بمعنی میان کردہ بحر کنایہ باشد کہ وجہ کنایہ بوضوح نہ پست
و مندرس و فرماید کہ در اصل بیای فارسی است ولیکن بیای عربی شهرت گرفته - صاحب غیاث نہر باب صاحب شمس بذکر این گوید کہ بیای فارسی ہم آمدہ و صاحب بحر نسبت (ب) فرماید کہ چوبی است کہ در شب مانند آگشت سوزان نماید صاحب شمس ہم این را آورده (نظامی ۷) چوب بوسیدہ چوبی کہ در چنگ باغ نہ نماید شب آتش چون چراغ با مؤلف کند کہ الف ماضی مطلق بوسیدن است بزیادت کهنہ - پرانا (ب) ایک لکڑی جو رات مین مثل ہای ہوز در آخر کہ افادہ بمعنی مسعودی کند و بر ہمہ الفاظ با مؤلف	و نظر بر سند نظامی این معنی را معتبر دانیم و خیال می کنیم کہ چون چوب بوسیدہ شود و بہرہی خاص رسد فاسفورس کہ داخل آن می باشد بیرون می آید و بواسطہ آن در شب روشن می نماید فارسیان ازین تحقیق خبر داشتند و نظر بر بوسیدگیش را چوب بوسیدہ نام نہادند دیگر هیچ (ارو)
بوسیدن القبول طمحات برہان ترجمہ امکان است دیگری از محققین فارسی زبان و گرا این نکرد و معانی عجم بر زبان نداشتند یکی از پارسیان محاصر کہ دستورشان است می گوید کہ نخت زند و پازند است بنصہم باو او معروف و کسر سین ویای مہول (ارو) دیکھو امکان - مذکر - بوسیدن القبول اند بوالہ فرہنگ فرنگ بالنصہم و کسر سین مہملہ در فارسی زبان بمعنی ملامت و تہمت	

وگیری از متعین فارسی زبان و کز این نکر و مؤلف عرض کند که قدما می معاصر عجم این را لغت زندو
پا زند گویند (ار دو) تهمت بقول آصفیه مؤث گمان بد الزام بهتان جبهو ما عیب - افترا -
کلتک - طوفان - بطلان -

بوش بقول برهان بفتح اول و کسر ثانی و سکون شین قرشت (۱) بمعنی تقدیر و قدرت و داشتن صاحب
جهانگیری همنابش (فردوسی ۷) نوشته چنین بودمان در بوش پد برسم بوش اندر آمد روش پد صاحبنا
رشیدی و ناصری و جامع و هفت و اند هم ذکر این کرده اند خان آرزو در سراج گوید که شین این برای
نسبت است و بجزایر برای تقدیر استعمال یافته مقصودش همین قدر معلوم می شود که معنی سوم را اصل دانیم
و این را مجاز آن - مؤلف عرض کند که ما بحدی اتفاق داریم با خان آرزو و صراحت اتفاق مها کنیم
(ار دو) تقدیر - مؤث - دیکو اتفاق آسمانی -

(۲) **بوش** - بقول برهان بفتح اول و سکون ثانی بمعنی کرو و فر صاحب جهانگیری فرماید که خود نانی و
کرو و فر بوده (مولوی معنوی ۷) چه جای مال و چه نام کوچک حرمت و بوش پد چه خان و مان سلامت جبه
اهل و چه فرزند پد (ول ۷) خطبه شاهان گرد و وان کیا پد جزکی و خطبه های انبیا پد زانکه بوش پد شاهان
از هواست پد باز نامه انبیا از کبریاست پد صاحب سروری از سر خسر و سند دبد (۷) خسر و معذور
شان می دار کز بوش دروغ پد جا نه نشان بسکه بر شد مرد می را جانماند پد صاحبان ناصری و جامع
و هفت و اند ذکر این کرده اند خان آرزو در سراج هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که نفیس که بهین
معنی گذشت مبدل این است و اشاره این هم مها کنی کرده ایم و این اسم جا فارسی زبان است
ولاوش و بوش که بجایش گذشت در اینجا هم اشاره این است و جا دارد که این را مبدل بوش و

که بمعنی کروفرمی آید های تیز بدل شده مؤخره چنانکه کوبه و کوبه و بوج که به همین معنی گذشت مبذل پوچ به
جیم فارسی و آن مبذل این چنانکه کاشی و کاچی (اردو) دیکھو (اوش و اوش)

(۳۵) **پوش** - بقول برهان اینم اول و کسر ثانی یعنی هستی و بودن که عبری کون خوانند صاحب سروری
از فردوسی سند و بد (۳۵) هر آنچه که ساخت اندر پوش بد بر است چرخ روان را روش به صاحب
چنانکه می بینیم سند را بمعنی اول نوشته صاحبان جامع و هفت و اندک این کرده اند **مؤلف** عرض کند
که خان آرزو آنچه در سراج گوید مقصودش همین قدر فهمیده ایم که این اصل است و آنچه بمعنی اول گذشت
مبذل این مخفی می باد که اصل این (پوش) که حاصل بالمدد بودن است و این مخفف آن بخند دال
و آنچه خان آرزو اشاره شین نسبت کرده ماتفیه آن بر پوش کرده ایم (اردو) دیکھو پوش جس
پراس کا ترجمه ہے۔

(۳۶) **پوش** - بقول برهان بسکون ثانی شتافی که از در بندی آورند و آن را پوش در بند می خوانند
و گویند که آن رستنی باشد که در ملک از این بهم می رسد صاحب ناصری گوید که بای فارسی نیز صحیح است
صاحبان جامع و اند و هفت و ذکر این کرده اند صاحب خدیو بر (پوش در بندی) گوید که قرصی است از
برگ و گیاه نباتی بقدر درخت کوچک و برگ آن شمشیر به برگ حنا مثبت آن جبال بلا و عجم خصوصاً
نواح شهر زور و ورینه و اهل آن بلده برگ و گیاه تازه آن را کوبیده با عصا به آن قرص با ساخته خشک
منوده با طرف می برند و گویند که آن شتافی است که از در بندی آورند سر و خشک و آخر اول در او رام
خارده و بشور خارده استعمال می کنند و آن را تحمیل و منع از تزیین نماید و آن قوی ترین روادع با تمین و
تبرید است و منافع دارد (الخ) **مؤلف** عرض کند که اسم جامد فارسی زبان است (اردو) پوش

ایک دوائی درخت کے پتون کے قرض کو کہتے ہیں جس کا نام دوسری زبانوں میں معلوم نہ ہو سکا۔ صاحب محیط اعظم نے بھی کافی صراحت نہیں کی۔ اور نہ کسی اور کتاب نے۔

یوشا بقول اندکجوالہ فرنگہک ونگ بمعنی فکر و اندیشہ۔ دیگر مری از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد **مؤلف** عرض کند کہ اگر سداستعمال این پیش شود اسم جہاد فارسی قدیم و انیم و حالاً بر زبان معاصرین عجم نیست بلکہ فکر و اندیشہ را بر زبان دارند (اردو) فکر۔ دیکھو اسکاں۔

یوشاب اصطلاح۔ بقول شمس خواب دیدن کہ بازی رویا خواند (بہرام ۷) نہ در بیدار گفتہ من نہ یوشاب پانگویم خبر پیش تخت کتاب پر دیگر مری از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و معاصرین عجم بر زبان ندارند **مؤلف** عرض کند کہ یوشاب یہ معنی می آید عجیب نیست کہ این مخفف آن باشد بدون سند استعمال مجر و قول صاحب شمس تسلیم نہ کنیم (اردو) دیکھو یوشاب۔

یوشا بقول برہان باثانی مہجول بر وزن فولاد بخت یونانی شلغم خام را گویند صاحبان جہاگی و رشیدی و ناموری و جامع ذکر این کرده اند صاحب محیط ذکر این نکرد و بر شلغمی فرماید کہ معرب شلغم فارسی است و بفارسی بر شاد و شکم و عبری لغت و یونانی عنقل و بورتشاد و بفرنگی یم نامند و آن بتانی و تری می باشد پوست آن سرخ و بعضی سپید و تخم آن سرخ و تیرہ و از تری بزرگ تر دو قسم می باشد بہترین و مستقل آن بتانی نازک بی ریشہ و طبیعت بتانی آن گرم در اول دم و تر در آخر اول و تری آن گرم در وسط دوم و تر در اول۔ بتانی در حرارت کمتر و در رطوبت زیادہ تر خوردن مطبوخ آن کثیر غذا۔ نافع سرفہ و ملین سینہ و شکم و شہتی طعام و مقوی باہ و مثلاً سنی و مدربول و مفتت حصاة و منافع بی شمار دارد و **مؤلف** عرض کند کہ بخمال مایہ این مغز

از لغت یونانی بورتشاد است بحذف رای ہجہ۔ محققین فارسی زبان برتشاد را ترک کرده اند و لیکن قیاس می خواہد کہ آنہم مخفف و منقرض بورتشاد یونانی باشد بحذف واو (اردو) شلجہ۔ بقول آصفیہ عرب شلجہ فارسی۔ مذکر۔ ایک ترکاری کا نام جو بولی کی قسم سے ہے۔

بوشاسب اصطلاح۔ بقول جہانگیری یعنی خواب دیدن و صاحب برہان باثانی مجہول بوزن لہر اسب ہمزبان ش کہ عبری رویا خواند صاحب جہانگیری سندی کہ از بہرام پیش کردہ ہمانست کہ بر بوشاسب گذر صاحب شمس مین بوشاسب را بحذف شین مجہد قائم کرد و در سند بہرام ہم متصرف کردہ شین مجہد را حذف فرمود صاحبان سروری و رشیدی و ناصرہ و سراج و جامع و ہفت ہم ذکر این کردہ اند بعضی این را بابی فارسی آخرہ آورده اند و بعضی بابی عربی مؤلف عرض کنند کہ بوشاسب بحذف واو بہین معنی گذشت و آن مخفف این و ماصاحت ماخذ این ہمد را بجا کردہ ایم کہ مرکب لغات فارسی زبان است و اصطلاح (اردو) دیکھو بوشاسب۔

بوشال شدن استعمال۔ بقول اندرنا بوشاسب است و صاحبان رشیدی و اندرنا بوشال شدن بو (بو علی خراسانی) چوراز عشق بازار (از رشت بہرام) بشد در زمان در بر خواب بودنیہان ناہ بلبل و نسیم گل زستان خوش امروز کوی پد خرد مند ہمایہ نیک خوی پد جانیدہ پیر اختر شائع شد و مؤلف عرض کنند کہ موافق قیاس شناس پد بد و باز گرفتہ من این بوشاسب پد صاحبان برہان و سروری و جامع و جہانگیری و سراج ذکر (۲)

(۱) بوشاسب اصطلاح۔ صاحب ناصرہ کردہ اند خان آرزو در سراج گوید کہ (۲) قلب (۲) بوشاسب ذکر (۱) کردہ گوید کہ معنی بوشاسب است کہ گذشت مؤلف عرض کنند کہ

درست می فرماید و (۱) مبدل (۲) باشد به بهرام را برای هر دو گرفته اند و هر یکی بحسب تبدیل بای فارسی عبری چنانکه اسپ و اسب مراد خود (۲۰۱۱) را در کلام بهرام نقل کرده عجب آنست که محققین بالا همان یک سند (۱۰۹۰) دیکهو بوشاسب -

بوشقاب اصطلاح - بقول بهار و اندو او معروف و شین معجمه و قاف و بای تازی رکابی و صحن خرد نسبت بقاب و فرمایند که ظاهر اللفظ ترکی است (تلافوقی نیردی ۵) کوزه دارد و از بزرگی جای بر بالای خم پوز میزند بر لنگری صد تکیه هر دم بوشقاب پوز مؤلف عرض کند که محققین لغات ترکی ازین ساکت و استعمال فارسیان که پیش ماست تقاضای می کنند که این را اسم جامد فارسی زبان دگام و شک نیست که قاب بمعنی خوان لغت ترک است و بوش در ترکی بمعنی زن بیهوش می نیست که فارسیان هر دو لغت ترکی را مرکب کرده باشند که معنی لفظی این زن قاب است و کنایه رکابی را نام کرده باشند که حرکت از قاب می باشد اندرین صورت این را مفسر گفتن بهتر است از آن که فارسی یا ترکی خوانیم (۱۰۹۰) رکابی بقول آصفیه - فارسی - اسم مؤنث - صحنک - تالی - چو ناطق -

بوشناس اصطلاح - بقول بهار آنکه شاصح نافه زاری برداشت پوز مؤلف عرض کند که این داشته باشد صاحب اند نقل نگارش (صائب ۵) صفت جانور است که مقام غذای خود را بشناسد خود را بجن صورت از معنی قناعت کرده ایم پوز بوشناسان می شناسد و بعضی مردم را هم گویند که قوت خاص در شانه را قماش پیرهن منظور است پوز (ظهوری ۵) هیچکس خود داشته باشد (۱۰۹۰) بوشناس اس شخص یا جانور بر چنین زلف و کاکلش گذشت باد پوز برای بوشناسان گویند که بوشناسان کیست پس جس کی قوت شانه تیر جو -

بوشنج اصطلاح - بقول بهار و وزن هزنیگ نام قصبه است در فراسان و عرب آن بوشنج است

صاحب ناصری گوید کہ قول برہان خالی از تحقیق است و بجا کہ مؤلف تاریخ ہرات گوید کہ نخستین شہری کہ در اراضی بنیاد یافت شہر بوشنگ است و آن در چہار فرسنگی ہرات بودہ و بوشنگ را معرب کردہ و فوشنج خوانند و جمعی را اعتقاد آنکہ آن شہر را ہوشنگ بن سیامک ساختہ و ہرات بعد از ان آباد شد و بانی آن زنی شمیم و نام از نژاد کیومرث بود و آن شہر را چنان ساختہ کہ شہر کہن در درمیان آن واقع شد و بانی آن بارہا خراب شدہ بار دیگر آباد شد و اندک علم خان آرزو در سراج متفق با برہان صاحب ہفت ہنر نش و صاحب اندنقل نگا ناصری مؤلف عرض کند کہ اگر بوشنگ را اصل دانیم عجمی ندارد کہ بوشنج را معرب آن دانیم و فوشنج ہم معرب باشد و جادو کہ ہمین شہر کہ صاحب ناصری تعریفش بیان کردہ در آغازش قصبہ بدین اسم باشد و از بوشنگ کہ بعد این می آید من وجہ تصدیق این می شود (ارو) بوشنج ایک قصبہ کا نام ہے جو خراسان میں واقع ہے۔ مذکر۔

بوشنگ | قبول لمحات برہان قصبہ است (۱) صاحب بحر نبت (۲) گوید کہ رائیخہ خوب یا بوی ہرات (ارو) بوشنگ ایک قصبہ کا نام ہے بدید ماغ رسیدن و دریافتن شامہ بہاریم جو ہرات کے متصل واقع ہے مذکر یکہو بوشنج جو اس کا ذکر این کردہ (حافظ ۵) بوی خوش تو ہر کہ معرب معلوم ہوتا ہے۔

(۱) **بوشنوں** | استعمال (۱) کسب بوی کردن مؤلف عرض کند کہ شنیدن بمعنی شنیدن است (۲) **بوشنیدن** | (ظہوری ۵) نافہ از چین کہ نون یہیم بدل شود چنانکہ پام و پان و کیم طرہ گشت دلم پڑ بوی دولت ز خود دشمنو داشت و کچین (ارو) بوشنگہنا۔

بوشی | قبول شمس بالفتح مرد فقیر پرمیال مہارت می کند کہ لغت فارسی است صاحب انند بجا

مفتی الارب این را لغت عرب گفته مؤلف عرض کند که تصحیف صاحب شمس الظهیر من (الف) و (ب) غریب اوریدالذوقیر - مذکر -

(الف) پوشیدن صاحب اند الف را بحواله فرهنگ فرنگ گوید که بالضم معنی (۱) آغاز کاری کردن

(ب) پوشیده و (۲) اندیشیدن است و نسبت (ب) بحواله غیاث می فرماید که معنی کروفریافته شده و

صاحب غیاث این معنی را بحواله لطائف آورده مؤلف عرض کند که پوش معنی تقدیر و قدرت داشتن

آنچه مخفی نیست که فارسیان الف را از همین اسم جاد و ضعیف کرده باشند تصرف در اعراب چیزی نیست که

مستحب و لهو مقامی است طالب سنا استعمال می باشیم حالابر زبان معاصرین عجم متروک و محققین مصادر

هم ترک کرده اند ولیکن خلاف قیاس نیست و اگر وجود این مصدر در زمانه سلف باور کنیم معنی حقیقی

آن کروفر و دشمن هم گیریم که پوش معنی کروفر و خودمانی بجایش گذاشت و (ب) مشتق از بهمان که های هنوز

بر معنی مطلق آن زیاده گردند که افاده معنی منفعلی کند بای حال وجود (ب) اشاره وجود الف می

نمایند (ب) هم حالابر زبان معاصرین عجم نیست و محققین فارسی زبان آن را هم ترک کرده اند (الف) و (ب)

(الف) (۱) کسی کام کا آغاز کرنا (۲) اندیشه کرنا سوچنا (ب) صاحب کروفر یعنی وه شخص جس کو کروفر

حاصل ہو۔ وه جو کروفر و روشن و ترک رکبتا ہو۔

بوصی بقول ملحقات برهان نوعی از گشتی است و معرب آن بوزی بازی نقطه دار صاحب التیلیل

این را معرب بوزی فارسی گوید برعکس صاحب ملحقات برهان صاحب اند بحواله مفتی الارب تصدیق فر

سوار التیلیل می کند و گوید که بوصی معرب بوزی فارسی در عربی زبان نوعی از زورق باشد مؤلف

عرض کند که حیف است که ما بوزی را در لغات فرس نیافتیم و بدون سنا استعمال این را تسلیم نکنیم که

معاصرین عجم بزبان مزارند و دیگر محققین فارسی ازین لغت ساکت (اردو) ایک قسم ہے کشتی
زورق کی۔ نوٹ۔

بوصیر بقول بہان بضم اول و سکون نانی و صاد فی نقطہ بہ تخیانی رسیدہ و بہ رای قرشت زدہ لغتی
است غیر معلوم و آن گیاهی باشد دوائی کہ عبری آن را آذان الدب خوانند یعنی گوشت خرس سبب شباتی
کہ بدان دارد و بقول بعض نوعی از ہامی زہرو آن پوست درختی باشد بغایت سیاہ کہ آن را عبری سیکران
گویند و بعضی دیگر گفتہ اند باقلای شامی است صاحب ہفت ہنر بان ش صاحب محیط ہم این را دوائی غیر
معروف گفتہ می فرماید کہ چون از برگ آن بر او رام و شدخ عضل طوخ سازند نفع کند و صفحہ طبع آن
نافع در دردندان و شرب و ضماد آن مفید سرفہ کہنہ و اسہال است و بقول صاحب جامع خبر آن است و آن ایٹا
سیکران الحوت و کارزونی گوید و همچنین آذربجان کہ آن راشانہای دراز لاتی شاخہای شجر است و آن
را غشور و سہی بری نامند و در آذربجان کوکین نام است خیال صاحب محیط آنست کہ بو سمیر و بو سمیر دو
قلوس باشد کہ پنج قسم دارد و اقسام آن گرم و خشک در سوم محقق و محلل و جالی باعتبار (الح) مؤلف
عرض کند کہ ہیچ تحقیق نہ کہ این لغت کہ نام زبان است ما این را بر اعتبار صاحب بہان فارسی دانیم و در
ایک غیر معلوم دوا ہے جس کا نام دوسری زبانوں میں معلوم نہ ہو سکا صاحب محیط نے اپنی تحقیق میں
قلوس کہا ہے۔ نوٹ۔

بوطانیہ بقول بہان بطای حلی بروزن سلطانہ پوست درختی است کہ آن را عبری کرتمہ السودا و لغاری
سیاہ دارد و خوانند و آن مانند شتہ بردخت پیچ صاحب محیط ذکر این کردہ می فرماید کہ کرتمہ سودا است و فاسق
ہم گویند و بر فاسق ستین گوید کہ عبری کرتمہ السودا و بسرانی کتباً و لغاری شش بندان سیاہ و بشیر از شش بند

و یونانی انبلس مالیا و برومی انار و ترکیس و ببری میمون و بندلسی معروف به بوطانیه گرم و خشک با عقد
 زافع فالج و صرع و منقعی سینه و مدربول و منافع بسیار دارد. **مؤلف** عرض کند که با وجود آنکه این را در
 فارسی زبان اسم خاص است ولیکن شهرت دارد به بوطانیه و معاصرین عجم هم همین اسم را بر زبان دارند از آنجا
 که ما این را درین کتاب جادادیم صاحب برهان برتش بندها گوید که همین است سیاه دار و پس صاحب
 برهان غلط کرده که بوطانیه را پوست درخت نوشت (ارو) بوطانیه یک دوائی بود که کانام **بوغ**
 بوقبول رشیدی بالضم (۱) دهی است به ترمذ و از آنجا است ترمذی محدث (که افی القاموس)
 و سجاوله نسخه سروری گوید که بوغ که بضم نون است دهی از ترکستان و ظاهر ابوغ را به تصحیف بوغ خوانند
 خان آرزو در سراج می فرماید که به نون خطاست. صاحب اند بوغ را بمعنی بالاغت عرب گفته که
 این گوید که (۲) در فارسی بالا پوشی است از جامه و از چرم خصوصا که افی فرنگ **مؤلف**
 عرض کند که معاصرین عجم بر زبان ندارند و محققین اهل زبان ازین ساکت و (بوغ بند) که می آید
 از آن تصدیق معنی دوم می شود و نسبت آن هم قلی مجرّد صاحب اند است به حواله فرنگ فرنگ
 ولیکن معاصرین عجم بوغ بند را بر زبان دارند و آنچه بنون می آید آن تصحیف نگویم جاداد که نام ضعیفی
 و گیر باشد اگر فارسیان همین بوغ را بمعنی اول بوغ گفته باشند بسبب بوغ دانیم که موته و بنون
 می شود چنانکه بر سگ و زرسک و اگر بوغ را بمعنی اول عربی خیال کنیم چنانکه بعض محققین خیال می کنند
 اندرین صورت بوغ به نون بمعنی اول مفترس باشد (ارو) (۱) بوغ یک موضع به ترمذین
 مذکر (۲) بالا پوش بوقبول آصفیه فارسی مذکر. لحاف. سوژ غلاف. پلنگ پوش.

بوغ آسیا اصطلاح بوقول بهار مردف (بقا آسیا) نوعی از نای که آسیا را نوازند برای آگاهیدن

مردم تا از اطراف فراهم آیند (یعنی در تحریف آسیا یا قریطینیه جاریست صاحب سوا السبیل می فرماید
 ۵) بودم پاز شب در آسیا تا روز نالیدم که بوغاز بزای متوز آخر عرب و در ترکی هم همین
 که بوغ آسیا فریادها کرد از افغان سن پو خان آرزو اسم است قطعه آب را نامند که در میان دو قطعه
 در سراج بزرگ هر دو گوید که معلوم نیست که در اصل غلظی آب واقع شود و هر دو حصه را با هم متصل کند
 غین است یا قاف چه هر دو با هم بدل می شوند و چنانچه بوغاز جبل طارق و هم او گوید که مجرا که در بار
 بحر نقل بخارش مؤلف عرض کند که بوغ و ترکی و ترکی زبان بوغاز گفته اند و عربان هم تقریباً این
 زبان بقول صاحب لغات ترکی کهور است و بوقی بوق کرده مؤلف عرض کند که فارسیان تقریباً زای
 اند لغت عرب یعنی نامی بزرگ که نوازند و ابواق متوز آخره را به رای مهند بدل کردند چنانکه برغ
 جمع آن پس فارسیان استعمال بوغ کرده اند کثیر و برغ و این خیال بادی النظر است و لیکن صحتی
 خود این است حقیقت این که خان آرزو و صاحب که بر بغار بغین معجمه و رای مهند آخر کرده ایم لمجاظ
 بحر بی بدان نبوده اند و جادارد که بوغ ترکی را آن این را مزید علیّه آن دانیم بزیادت و او که اکثر
 تبدیل بوق عربی دانیم و لیکن مجرب بوغ و بوق یعنی ترکیان برای آنها رضیه این قسم عمل در کتابت
 صور و نامی بزرگ اصلاً فارسی نیست (ار دو) کند و در بعضی لغات فارسیان هم نتیجه تحقیق است
 و خاص قرناچه چگونگی پیکایا جاتا ہے تاکه لوگ اس این معنی عام است یعنی طلق آبنا و آنکه آبنا
 آواز سے معلوم کریں کہ اس مقام پر چکی چلتی ہے خاص را بدین اسم موسوم کرده اند بر سبیل مجاز
 بوغاز اصطلاح - به رای مهند آخر بقول بوغاز (ار دو) آبنا و دیکھو بقار او مجاز آبنا سے ہست
 بحوالہ معاصیہ پنجم نہری را گویند کہ از آبنا ہست بوغ بند اصطلاح - بقول اند بخوارہ فرنگی

یا قسم در فارسی زبان جامه را گویند که در این چیز می
 ببندند **مؤلف** عرض کند که این مرکب است از
 و معاصرین عجم بر زبان نداشتند **مؤلف** معنی
 لفظ بوع معنی دوش که گذشت و بند که یعنی اوست
 اسم فاعل ترکیبی معنی بالا پوشی که چیز را به بند و دوش
 بخیچه که بجایش مذکور شد و موافق قیاس (ار ۹۹) که
 بونبند و یکم بونجه که دوسری معنی -
بوندان اصطلاح بقول اندک بواله غیاث خیری استعمال این را تیسیم کنیم (ار ۹۹) و ده بونبند یا بونجه
 است که قلندران در آن اسباب گردانی نگاها دارند جس میں قلندر اپنا سامان باندھتے ہیں - مذکر -

بوعخلص اصطلاح بقول برهان بضم اول و سکون ثانی و عین نقطه دار مضموم یون زده
 لغتی است یونانی و عبری لسان الثور که گاه و زبان باشد و آن دو است معروف و بقول بعض لغت
 رومی است صاحب محیط بر گاه و زبان گوید که اسم فارسی است و عبری لسان الثور و یونانی فوخلص و
 بوعخلص و برومی بوقلیس و به لاطینی بکلو روم و به هندی کاٹا مانڈا گویند بقول شیخ قریب از معتدل در
 حرارت و مائل بحار است اندک و در طوبت آن در آخر اول و خشک آن در طوبت کثر بقوی قلب
 و مفرج است خصوصاً گل آن افع تو خش و امراض سودا است و منافع بسیار دارد **مؤلف** عرض کند که
 فارسیان فوخلص یونانی را به تبدیل فامبو قده غرض کرده اند چنانکه فروزیدین و بروزیدین و نون آخر
 تصحیف کتابت معلوم می شود و دیگر بیج (ار ۹۹) گاه و زبان بقول آصفیه فارسی ایک قسم کی بوٹی
 جس کا پتہ زبان کاؤسے مشابہ ہوتا ہے (نوٹ) دیکھو انوپا -

یوعما بقول اند بخواله فرنگ فرنگ بالضم و ترکی زبان ازین ساکت و بدون سند استعمال سکون غین مجمله لغت فارسی است^(۱) یعنی هرزه این را لغت فارسی زبان نخوانیم و اگر سند و گزاف و بیهوده و ناچیز و لاشی و^(۲) یعنی ذره و بدست آید فارسی قدیم دانیم که مراد از ثند و ریزه ریزه نان و^(۳) زن فریه و بدشکل - دیگر کسی پانزده حیف است که دستور آن معاصر هم ازین انعام از محققین فارسی زبان ذکر این نکرده و معاصرین کنند و گویند که لغت ثند و پانزده نیت^(۴) (اردو) عجم هم بر زبان نذرند **مؤلف** عرض کند که^(۱) بیهوده - ناچیز - لاشی^(۲) روئی کا کلمه اند که ظاهر لغت ترکی زبان می نماید ولیکن محققین^(۳) موئی اور بدشکل عورت - مؤنث -

یوعنج بقول برهان بضم اول و سکون ثانی و فتح غین نقطه دار و فون و جیم ساکن^(۱) شوخیز را گویند و آن غمی است ریزه و سیاه رنگ و بعر بی حبه^(۲) انحضه او^(۲) فوشنج را نیز گفته اند و آن قصبه است در خرسان نزدیک قندهار صاحب سروری بر معنی اول قانع و بذکر فوشنج با این گویند که دو قصبه اند نزدیک هرات صاحب رشیدی بر سیاه دانه قانع که معنی اول است صاحب جامع ذکر هر دو معنی کرده نسبت معنی دوم این را مراد فوشنج گویند که گذشت خان آرزو در سراج بذکر معنی اول متعجب است از معنی دوم و فرماید که غالباً از فوشنج اشتباه نموده صاحب محیط بر فوشنج حواله شونیز می کند و بر شونیزی فرماید که اسم فارسی است و فرماید که شونوز و شمیز و شنیز نیز گویند و یونانی ستون و شینون و شوشا و بترکی قراچورک اودی و نزدیک اهل مغرب سویدا و حبه السودا و ایضا بفرسی سیاه دانه و غرغج و بعر بی بودان و کموتی هندی و بهندی کلونجی نامند و آن تخم نباتی است شبیه به بادیان و شاخهای آن باریکتر گرم و خشک در دوم و در آن مدت و حراقت و جلا و تقطیع بلغم و تحلیل

ریاح و منافع بسیار دارد (الخ) **مؤلف** عرض کند کہ نظر بر اعتبار محققین اہل زبان این را اسم جامد فارسی زبان دانیم و نسبت معنی دوم صاحب جامع تعجب خان آرزو را در کرد کہ این و رای قصبہ بوشنج است کہ ہر دو نزدیک ہرات واقع (اردو) (۱) کلونجی بقول آصفیہ (ہندی) نوشتہ بگرایا۔ ایک نظم کے سیاہ بیج جو اکثر اچار اور دوا کے کام آتے ہیں فارسی میں سیاہ دانہ۔ (۲) بوشنج ایک قصبہ ہے ہرات کے قریب جیسا کہ بوشنج۔ مذکر۔

بوغند بالضم و فتح غین و سکون نون و دال مہملہ بقول اندکجاؤ فرنگ فرنگ عشق پیچہ را نام است **مؤلف** عرض کند کہ ما برائے صراحت عشق پیچہ کہ درہ ایم و جزین نیست کہ این را اسم جامد فارسی زبان دانیم صاحب محیط ذکر این نکرده و ازینکہ محققین صاحب زبان ہم ساکت اند شاق سند استعمال می بایم (اردو) دیکھو ارغ۔

بوف بر وزن صوف پرنده ایست کہ بہ نحو ست اشتہار دارد و آن را بوم نیز خوانند صاحب جہانگیری می فرماید کہ مہین را کوف ہم نام است (ابن یمن) تو با زبانی نشینی فلک نشینیت و پیراچہ بوف کنی آشیان بویرانہ و صاحبان سروری و ناصری و جامع ذکر این کرده اند صاحب رشیدی گوید کہ ظاہر تصحیف و صحیح کوف است خان آرزو در سراج گوید کہ اغلب کہ بوف و کوف ہر دو صحیح باشد چہ کوف بکاف تازی بمعنی بوم است چنانکہ در رسالہ قوسی است و بیای تازی قسمی از پخند کہ تبرکی سار و قوس گویند کافی تحتہ المومنین صاحب محیط ذکر این نکرده و بر بوم می فرماید کہ اسم عربی است و بومہ نیز گویند و ایضاً بعرابی غراب اللیل و کنیت آن امّ الصبیان و بفارسی کوف و آن طائریت معروف کہ در شب دیدہ می شود و بر درختی می گردد و مسکن آن خرابہ۔ یکی بزرگ جثہ کہ بفارسی

بوق و شاه بوم و ترکی ساروقوس و به انگریزی آؤل و بهندی آؤنمند و قسم اوسط سیاه رنگ
و آن را بالفارسی چنڈ و بهندی چنڈ و گھگو و قسم صغیر را بترکی بیلاق و کوچک تر را مرغ حق و بهندی
پتچہ نام است خوردن گوشت آن مورث جنون و ذهاب عقل بالکل و دل آن چون بردست
چپ زن خوابیده نهند افعال حسنه یا قبیحه را آنچہ کرده باشد بیان کنند و چکانیدن نگران بار و غن
بنفشہ در سوراخ بینی طرف موافق در شقیقہ از مجربات و منافع بسیار دارد (الخ) مؤلف
عرض کند کہ ما اشارہ آؤ بر آؤ کو کرده ایم بخیاں ما بوم اصل است و اسم جامع فارسی زبان برآ
قسم بزرگ و قسم اوسط را بوق نام است کوف مبدلش چنانکہ فلادہ و کلادہ (ار و و) دیکھو
او کو جس پر آؤ کا بیان ہے۔

بوقا بقول صاحب شمس بالفارسی زبان کا ویز است **مؤلف** عرض کند کہ دیگر کسی از محققین فارسی
زبان ذکر این نکرد و در زبان عربی و ترکی ہم این لغت را نیا فیتیم و بر قول مجر و صاحب شمس کہ محقق بی
تحقیق است بدون سند استعمال این لغت را تسلیم نمیکنیم و کا ویز را ہم ندانیم کہ چه چیز است (ار و و)
نا قابل ترجمہ۔

بوقان بقول شمس در فارسی زبان گرمهای سرخ کہ در ہوائی بزرگال برآیند و بهندی آن را
بیرہوئی گویند دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و معاصرین عجم این را بر زبان ندارند و گرمخی
گویند و صاحب دلیل ساطع ہم بر (بیرہوئی) این را در فارسی زبان گرمخی گوید صاحب محیط (بیرہوئی)
فرماید کہ گرمی سرخ را نام است در ہندی و فارسیان این را عروسک گویند گرم و تر و دوم شرب
و طمای آن جوش خون آرد و اکثر بظاہر بدن می آورد و در زمان دکن بعد ولادت یک عدد آن را بارگ

تنبول و جوتری و غیره می خورد رنگ بدن را می کشاید	مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است
و بر وزن گاه و حل کرده بقیص مالیدن باعث لذت و سرانجام و ناصری و جامع و بهار ذکر این کرده اند	و بهندی (بیر بهی) نامند و با خراطین و عسل همته
تقویت بقیص منفعت عجیب دارد و گاه در روغن عطریات فروختن را (بو فروشی کردن) گویند و	موضوع برای امر باه و لغو بکار می بند و فعل آنها بیا
قوی می گرداند (الخ) مؤلف عرض کند که شاق نیست ولیکن شک نیست که (بو فروش) از	سند استعمال می باشیم (ارو) بیر بهی (رشدی)
استعمال می باشد (بو فروختن) بر زبان معاصرین عجم	اسم مؤنث عروسک - عروس زمین - اندر بد بو -
از	و لالاک طری سے مشابہ کیڑے جو برسات میں زمین
سند استعمال می باشیم (ارو) بیر بهی (رشدی)	سے پیدا ہوتے ہیں انکا جسم مخل کے مانند نہایت
اسم مؤنث عروسک - عروس زمین - اندر بد بو -	خلق تو عطار حلقہ که دران پیکری زبوی فروشان
و لالاک طری سے مشابہ کیڑے جو برسات میں زمین	نسیم باد صباست (ارو) (الف) عطاری
سے پیدا ہوتے ہیں انکا جسم مخل کے مانند نہایت	مصدر اصطلاحی - صاحب گرانہ عطریات کاسیو پارکرنادب (عطار بقول سبط)
خلق تو عطار حلقہ که دران پیکری زبوی فروشان	انند ذکر (الف) کرده گوئی (عربی) اسم مذکر - عطر فروش -
نسیم باد صباست (ارو) (الف) عطاری	که مصدر (ب) باشد و نسبت (ب) فرماید که آنکه
مصدر اصطلاحی - صاحب گرانہ عطریات کاسیو پارکرنادب (عطار بقول سبط)	عطریات فروشد (و جید در تعریف عطر فروش) بوز است که گذشت مؤلف عرض کند که
انند ذکر (الف) کرده گوئی (عربی) اسم مذکر - عطر فروش -	دلم از شمیم بی شد فگار (ب) که بومی فروشد باغ و بهار
که مصدر (ب) باشد و نسبت (ب) فرماید که آنکه	
عطریات فروشد (و جید در تعریف عطر فروش) بوز است که گذشت مؤلف عرض کند که	
دلم از شمیم بی شد فگار (ب) که بومی فروشد باغ و بهار	

اسم فاعل ترکیبی و کنایه باشد از همان او ویه حائر فارسی زبان ذکر این نکرد و معاصرین عجم هم بر	که ذکرش بر بوز اندک و حاصل این است که این
زبان نذرند مؤلف عرض کند که جزین	اصل است و بوز اخف این (ارو) ^{بکینوا} نیست که اصطلاح (بوفرا) که گذشت رای
بوفرا اصطلاح - بقول رشیدی همان	مهمه زیاده کرده اند چنانکه شتا و شتار
بوزا است که بجایش گذشت - دیگر کسی از محققین	(ارو) دیکو بوزا -

بوفم بقول رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار جرحه که مخصوص باشد برای طعام خوردن حساب روزنامه گوید که معنی چینی خانه باشد مؤلف عرض کند که به محققین فارسی زبان ازین لغت است معاصرین عجم بر زبان دارند شک نیست که مفرس است و از السنه غیر گرفته اند ولیکن متحقق نشد که مال کدام زبانست (ارو) کھانے کا کمره - دیننگ روم - مذکر -

بوق بقول رهنما بضم اول و سکون ثانی و قاف (۱) سفید مهره که آن را در حمام با و آسیا با و بکینوا نوازند و (۲) با ثانی مجهول چادر بزرگی که رخت خواب در آن بندند - صاحب جامع بذکر معنی اول نسبت معنی دوم گوید که چادر شب خواب باشد که مفرش نیز گویند صاحبان اند و هفت هم ذکر این کرده اند صاحب سوانح السبیل این را معرب گوید معنی اول از بگونه که لغت لاطینی است و صاحب رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار بر معنی اول قانع و صاحب بول چال بحواله معاصرین عجم هم بانش مؤلف عرض کند که معنی اول مفرش پوش است که به بای فارسی و ضین معجم لغت ترکی است بمعنی صور - بای فارسی بدل شد بموعدده و ضین معجمه بدل شد بقاف چنانکه تپ و تب و آروغ و آروق حالا عرض می شود نسبت معنی دوم که مزاحمت صاحب جامع موافق قیاس می نماید که مجرد

چادر خواب است و چادری کہ در آن رشت خواب بند بونچہ باشد کہ لغت ترکی زبان است و ما ذکر
 این بر بونچہ کردہ ایم و بونچہ بقاف عوض غین معرب آن چنانکہ سواد السبیل ذکرش کردہ و مخففتش بونچہ
 ہم بجایش گذشت پس بق و فرید علیہ آن بوق ہر دو مبدل بونچہ ترکی است بمعنی چادر و اگر سبند
 استعمال بتائید بقول برہان پیش شود این را بمعنی دوم مخفف بونچہ دانیم (اردو) (۱) بگل۔ بقول
 آصفیہ (انگلش) ترئی۔ نفیری۔ ترم۔ مذکر۔ (۲) چادر۔ مؤنث اور بقول برہان دیکھو بونچہ۔

بوق آسیا اصطلاح بقول بحر مرادف ہمان آن پڑے تو کون کس کا دوست، اسی کے آشنا فقیر
 بونچہ آسیا کہ بجایش گذشت بہار و اندنہر بانس کے نا آشنا یہ سب کہاوتیں اسی فارسی متول کا ترجمہ ہیں
مؤلف عرض کند کہ این مبدل آست فلانفت **بوق زدن** مصدر اصطلاحی بقول بہا
 بوق آسیا (اردو) دیکھو بونچہ آسیا۔ (۱) از عالم صرنا زدن و نامی زدن و (۲) کنایہ
بوقت تنگ دستی آشنا بیکامی کردہ متولہ از گوز زدن (مافوقی زیدی) آسیای دہر
 صاحب محبوب الاشمال ذکر این کردہ از معنی و محل خالی دیدم از جنس و فاء در جہان بوقی بہ
 استعمال ساکت **مؤلف** عرض کند کہ فارسیان طرز آسیایان می زنم پ صاحب اندنقل بکار
 این متولہ را بحق دوست نام صادق استعمال می کنند۔ صاحب بحر ہم ذکر این کردہ **مؤلف** عرض
 (اردو) دکن میں کہتے ہیں، دوست وہی ہے کہ کہ موافق قیاس است (اردو) (۱)
 جو وقت پر کام آئے، فقیری کا آشنا آشنا ہو، وقت بگل بجانا (۲) پادنا۔

بوقلمون اصطلاح بقول برہان (۱) دیبای رومی و آن جامہ ایست کہ ہر لحظہ رنگی نماید صاحبان
 سروری و جامع ذکر این کردہ اند (منوچہری) فروزان تیغ وی ہنگام مہجاک چنان دیبای بوقلمون

ملون (۱) (سعدی) باد و رسایہ درختانش پا گسترانید فرش بوقلمون پا خان آرزو در سراج گوید
 کہ لفظ عربی است لیکن ہ الف و فارسیان الف را حذف کردند چنانکہ بوالہوس و بوجہل و بولہب
 و بجوالہ صراح گوید کہ دیبای رنگارنگ را نام است زلہ بردار ش بہار ذکر این کردہ از معنی
 ساکت صاحب مؤید صراحت فرید کند کہ این پارچہ ہفت رنگ دارد و نقش می باشد مؤلف
 عرض کند کہ صاحب مؤید بذیل لغات عرب ذکر (البقلون) کردہ پس عیب نیست کہ این لغت را
 مفسر خوانیم بوجہ حذف الف اول (ارو) دیبای رومی نہ کر جس کا رنگ بدل بدل کر
 دکھاتا ہے۔ بات اسی قدر ہے کہ وہ رنگ بزرگ ریشمی بوٹون سے بنا جاتا ہے جس کا رنگ
 دھوپ اور چٹاؤن روشنی اور تاریکی میں بدل بدل کر نظر آتا ہے۔

(۲) بوقلمون۔ بقول برہان کنایہ از کسی کہ ہر ساعت خود را برنگی و امانیہ صاحبان سرور
 و سراج و جامع ہم ذکر این کردہ اند (سیح کاشی) در بخت ندیدیم بجز رنگ سیاہی و بہر چہ کہ
 خود بوقلمون ہمہ رنگم، مؤلف عرض کند کہ این متعلق بمعنی ہشتم است یعنی فارسیان ہر چیز
 کہ رنگ بزرگ باشد بوقلمون گویند و ہر کسی را کہ متعلق مزاج نباشد بوقلمون نامند یا ہر کسی کہ بعیاری
 خود ہر وقت بزرگی دیگر ظاہر کند آن را ہم بدین لقب خوانند مجاز معنی اول باشد و بس (ارو)
 وہ شخص جو ہر ساعت نئے رنگ میں ظاہر ہو یا جس کی طبیعت مستقل نہ ہو یا اختیار ہو۔ مذکر۔

(۳) بوقلمون۔ بقول برہان و سراج و جامع جانوریت در آب گویند کہ چون خواہد کہ جانور
 را بگیرد و خود را بشکل آن جانور کند صاحب محیط ذکر این کردہ مگر صراحت این قسم جانور نکردہ و ہر چہ
 گفتہ بر معانی دیگر می آید و این معنی در لغت عرب ہم یافتہ نمی شود مؤلف عرض کند کہ باعتبار

صاحب جامع این معنی را تسلیم کنیم و تحقیق این قسم جانور آبی از نظر مانگدشت (ار ۹۰) بوقلمون
 یک جانور آبی کا نام ہے جو پانی میں رہتا ہے اور جن جانور کا شکار کرنا چاہتا ہے اسی کی شکن بنا لیتا،
 (۴۷) بوقلمون بقول برہان و سراج و جامع حربا را گویند و آن نوعی از چلیپا ہے باشد کہ
 ہر نفس برنگی نماید۔ صاحب مؤید بجواز قنیه گوید کہ در ہندیش گشت خوانند و آفتاب پرست نام
 آست۔ صاحب محیط بر بوقلمون ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ ما حقیقت این بر آفتاب پرست
 عرض کردہ ایم صاحب مؤید در لغات عربی بذیل (البوقلمون) بجواز شرفامہ ذکر این معنی ہم کردہ گوئد
 کہ کنیت حربا است (ار ۹۰) و کیو آفتاب پرست۔

(۵) بوقلمون۔ بقول برہان و جامع کنایہ از دنیا و عالم است بسبب حوادث۔ مؤلف عرض
 کند کہ مجاز معنی اول باشد کہ دنیا ہم در ہر لحظہ تبدیل ہو سکتی و ازینجا است کہ عالم متعیر خوانند
 (ار ۹۰) دنیا۔ مؤنت۔

(۶) بوقلمون۔ بقول برہان و جامع سنگ پشت را گویند و فرماید کہ این زبان اہل مغرب
 است صاحب محیط بر بوقلمون ذکر این نکرد و بر کچھو گوید کہ اسم ہندی سنگ پشت است و
 بر سنگ پشت می فرماید کہ اسم فارسی است و نیز بفارسی کشف و باخہ مؤلف عرض کند کہ ما ذکر
 این بر باخہ کردہ ایم و ازینکہ این تبدیل حالت کند یعنی بی حس و حرکت مثل سنگی و گاہی برنگی۔
 فارسیان این را بر بیل مجاز از معنی ہشتم بوقلمون گفتند (ار ۹۰) و کیو باخہ۔

(۷) بوقلمون۔ بقول سروری ماکیان فرنگی را نام است چہ خروس آن را خرطویت کہ ہر یک
 برنگی بر آید و تاج و گردن و زیر گلوئی او نیز بالوان مختلف نماید و صاحب برہان بر مرغی قانع

خان آرزو در سراج ذکر این کرده (رع) زبال بوقلمون است پر خدنگ تراپ (ملاقا ستم شهید)
 (س) مصوران ز کجا و خیال تصویریم پد به بال بوقلمون گفتند تصویریم پ صاحب جامع هم ذکر این کرد
 صاحب سخندان فارس گوید که فیل مرغ را گویند صاحب رهنما بجواز سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار
 می فرماید که مرغی را گویند که قوت پرواز ندارد صاحب روزنامه شفق است با صاحب سخندان
 و ماخذش هم همان سفرنامه شاه قاجار است و صاحب بول چال بجواز معاصرین عجم شفق با او موافق
 عرض کند که مجاز معنی هشتم است و از نیکه فیل مرغ یا (ماکیان مرغی که مرغ چینی نام دارند) با پرهای
 مختلف می باشد فارسیان آن را بوقلمون گفتند صاحب محیط بر فیل مرغ گوید که اسم پیروست و بر
 پیرو فرماید که اسم فیل مرغ است جیف است که صراحت طبیعت و خواصش در اینجاست و نه در اینجا
 (اردو) پینی مرغی (موت) فیل مرغ - بقول آصفیه (فارسی) اسم مذکر - پیرو - ایک پرند
 کما نام جوهور کے مانند اکثر دم پهلایں رہتا ہے اور اس سے بہت مشابہ ہوتا ہے انگریزی میں اسکو
 ترکی کہتے ہیں۔

(۸) بوقلمون - بقول غیاث در استعمال فارسیان یعنی رنگارنگ - صاحب مؤید صراحت فرماید
 کند کہ در استعمال فرس ہر کہ وہ چیز کہ بیک حال نمازد آن را بوقلمون گویند مؤلف عرض کند کہ
 این مجاز معنی اول است یا معنی اول مجاز این - فارسیان از لغت عربی (بوقلمون) این را
 مفسر کرده اند و (بوقلمون) در عربی معنی اول اصل است و تخصیص ہر یک معنی بسبیل
 مجاز (اردو) وہ جو رنگ برنگ ہو خواہ چیز ہو یا انسان یا جانور۔

(۹) بوقلمون - بقول مؤید پرندہ ایت کہ در کوہ ہامی باشد چند رنگ نماید - صاحب محیط

بذیل بوقلمون ذکر این کرده گوید که آخیل باشد و بر آخیل گوید که طائری است که بوقلمون نام دارد که بپا
عرب می باشد و آن را شتر ق نامند و اهل جلیان داده خوانند و بیشتر اوراق گوید که طائریست بنزد
و در پر آن آثار سرخ باسنی و پیدی و بقدر کشیک صحرایی و نوعی از ان سبز تلخ که این را بغاری
کاسکینه و کلاغ سبز و بشیر از می کاسه شکنگ و به اسفغانی بیشتر قباد و بازند رانی که اگر و عرب آن
آخیل و طیر و رو بهندی لثوره نامند مزاج آن گرم و خشک در دوعم و گویند در سوم و از خواص
آنست که چون بزهره آن طامای ناقص العیار را طاعت کند او را سرخ گرداند و عیار آن زیاده
گرد و چون زهره آن باز سهره رو باد مخلوط کرده بر زر طاعت کند عیار او ناقص گرداند و سرفی او
برود و منافع بسیار دارد (الخ) **مؤلف** عرض کند که نظر بر رنگ نیکش فاسیان این را بوقلمون نام
کرده باشد مجاز معنی هشتم است مخفی مباد که اشاره این بر (بو بافتش) هم مذکور که گذشت (ار و فی)
لثور بقول آصفیه (هندی) اسم مذکر یک ابق رنگ که شکری پی مذکام جو فاشنه سه چھو
هوتا ہے اور پٹیا کا شکرا کرتا ہے۔ (دیکھو بو بافتش)

<p>بوقلمون شد بهار</p>	<p>استعمال بقول مؤلف یعنی ترکیبی است معنی نگاه رنگا رنگ دارنده متعلق</p>
<p>بهار بر یاجین گوناگون شدن شد مؤلف عرض کند بهی هشتم بوقلمون اگر چه موافق قیاس است که با معنی هشتم بوقلمون متعلق و در خور بیان نبود (ار و فی) ولیکن طالب استدلال می باشیم که تحقیق این بهار رنگا رنگ هوی۔</p>	<p>و معاصرین غم ازین ساکت (ار و فی) مشتوق رنگ</p>
<p>بوقلمون نگاه</p>	<p>اصطلاح بقول اندکوالنظر استعمال بقول اندکوالنظر</p>
<p>از اسمای مشتوق مؤلف عرض کند که اسم مذکر رنگ نیزگی و رنگا رنگی مؤلف عرض کند که</p>	<p>بوقلمونی</p>

یای صدری در آخر بوقلمون که بمعنی هشتاد و شش
 زیاده کرده اند دیگر هیچ (ار و و) رنگ بنگی
 رنگ از بنگی نوشت صاحب اصفیه نے رنگ از بنگی
 کا ذکر فرمایا ہے۔

بوقصیا اصطلاح بقول برهان و اند با قضا
 بہ تحتانی رسیدہ و صادی نقطہ بالف کشیدہ ملت
 یونانی درخت سفیدار باشد و آن نوعی از بید است
 و فرماید کہ بعضی درخت پدہ و پشہ غال را نیز
 گفتہ اند کہ بہر بنی شجرۃ البق خوانند صاحب محیط
 بر (بوقصیا) فرماید کہ شجرۃ البق باشد و ہر
 شجرۃ البق گوید کہ اسم در دار و بر سفیدار
 ہم اشارہ در دار کردہ ولیکن حیف است
 کہ ذکر مستقل در دار و فقر مودہ صاحب برہان
 ذکر پیدا کردہ کہ ذکرش بر اسپیدار گذشت

بوک بقول برهان بضم اول و سکون ثانی و کاف (۱) مخفف بود و باشد کہ کلمہ متنی است کہ
 بہر بنی لعل و عجم گویند (ابن یمن ۷) تو بسم ابن یمن برین می باش پراگدازان عمر خود بوک و پکاش
 صاحب رشیدی ذکر این بذیل تو کرده صاحبان جامع و ناصری و ہفت و اند و سروری و
 جہانگیری ذکر این کردہ اند **مؤلف** عرض کند کہ مرادف (بوک) باشد با کاف بیانیہ بخذف ہای
 ہوز آخرہ کہ دیگر پنج و کاف آخر داخل لفظ نباشد (ار و و) دیکو بوکے اٹھوین معنی۔

(۲) **بوک** بقول برهان و جامع بمعنی مگر کہ کلمہ استثنا باشد۔ **مؤلف** عرض کند کہ باعتبار
 صاحب جامع کہ متحقق اہل زبان است این معنی را تسلیم کنیم و اسم جابد باشد معاصرین عجم حالابر

زبان ندارند (اردو) مگر بقول آصفیہ حرف استثناء ماسوا بجز ماد را الہ پر لیکن۔

(۳۴) **پوک**۔ بقول برہان و جامع ترجمہ فرض۔ **مؤلف** عرض کند کہ باعتبار صاحب جامع کہ محقق اہل زبان است تسلیم کنیم ولیکن حالا بر زبان حاضرین عجم بدین معنی نیت (اردو) فرض بقول آصفیہ عربی اسم مذکر تشخیص تعین۔ اندازو۔ فرمودہ و واجب کردہ خدای تعالیٰ۔

(۳۵) **پوک**۔ بقول برہان و جامع نوعی از آتش گیرہ **مؤلف** عرض کند کہ حاضرین عجم حالا بر زبان ندارند۔ فارسی قدیم باشد باعتبار صاحب جامع کہ محقق اہل زبان است این را تسلیم کنیم (اردو) دیکھو آتش گیرہ۔ یہ اسکی ایک قسم ہے۔ مذکر۔

(۳۶) **پوک**۔ بقول برہان و جامع جائی یا چاہی کہ غلہ دران پنهان کنند (مراد بتوراک) **مؤلف** عرض کند کہ باعتبار صاحب جامع کہ محقق اہل زبان است این را تسلیم کنیم و عجیبی نیت کہ محقق بتوراک باشد بمعنی اولش کہ گذشت یکی از حاضرین عجم گوید کہ فارسیان پوک بیای فارسی جای میانہ تہی را گویند و این مبدل آنت استعمال این برای ہر مقامی کہ دران ذخیرہ باشد و اللہ اعلم بالصواب (اردو) دیکھو بتوراک کے پہلے معنی۔

پوکان بقول سروری بروزن خوکان (از ہدان یعنی رحم (شمس فخری ۵) زمان حاملہ راہیم بد کہ پیش از وقت پوزیم او بد آیند اجنہ از پوکان کہ صاحبان رشیدی و سراج و مؤید و ہفت و انس ذکر این کردہ اند صاحب جامع مذکر معنی اول گوید کہ (۲) بمعنی گلزار ہم **مؤلف** عرض کند کہ بحیال مالک و لون زائد و مزید علیہ پوک باشد و پوک مقام ذخیرہ را گویند و معنی پنجم پوک کہ گذشت از ہمین معنی عام و معنی پوکان ہم از ان قبیل باقی حال فارسی قدیم است

و حالاً بر زبان معاصرین عجم زبده استعلی (ارو) (۱) و یکمبارگاه کے دوسرے سنے (۲) بان

بوگردن مصدر اصطلاحی بقول بجر (۱) سر مجاز آن مخفی مباد کہ از ہر چہا اسناد بالا معنی تحقیقی

یافتن و (۲) بوسہ زدن بہار گوید کہ (۳) کنایہ پیدا است و از کلام طایر غنی و صائب من و بھینی

از کب گردن بو (طایر غنی ۵) ساغر کف گزشتہ دوم توان گرفت و تحقیق ما (۴) یعنی سر راخم و ازنا

چونز گس میا برون پترسم باین بہانہ وہاں تو بشکرانہ کہ آئین ولایت است بعضی برانند کہ این

بو کند پ (صائب ۵) باغبان در کشودست محاورہ معاصرین عجم است از لغت انگلیسی (بو)

گلستان ترا پ بو کند و است صبا سبب ز نندان بر سبیل تفرس و لیکن از کلام قدسی مشہدی پیدا است

ترا پ (نہجوری ۵) اجل گر بو کند پر کالہ ہا کہ تنقیدین ہم استعمال این بدین معنی کہ وہ اند (۵)

دل بیندازد پ ہر بجز انش گل داعی کہ از باغ گلہ اصناف بین کہ ساتمی مجلس بکام ما پ می آتقدیر بکام

روید پ (وگہ ۵) تر دماغ روزگارم بردامہ نیز د کہ بو کنند پ خیال ما این است کہ این معنی ہم

می خورد پ سنبیل و نسیرین بشام و صبح چون بوجی پیدا می شود از معنی دوم یعنی اہل عرب و عجم باقتال

پ مؤلف عرض کند کہ معنی سوم بیان کردہ بہا حکم کسی یا بشکرانہ کسی بوسہ بردست خود داد و دست

حقیقی است نہ کنایہ یعنی شمیم مرادف بو گردن بر سینہ خود نہند و سر خود را میل دہند (ارو)

است پس وجہ کنایہ چہ باشد و حق آنست کہ ہمین (۱) پتا پانا کھوج پانہ (۲) بوسہ دینا (۳) سونگنا

معنی سوم حقیقی است و اصل معانی اول و دوم بولینا (۴) بوکر نا یعنی مخاطب کی تعظیم یا شکرانہ میں ہر چہ

بوگس اقوال صاحب رہنما بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار با ہم شت زنی کہ اکثر کشتی

امیران ولایت این قسم بازی کنند و این لغت انگلیسی است کہ معاصرین عجم تفریبا در فارسی استعمالش

کرده اند و گینج (ارو) گونسم گمانسا بقول آصفیه دکا دکائی - مگاکئی پشت زنی - دک بازی

بوکشیدن مصدر اصطلاحی بقول خان آرزو بر معنی دوم بن گذشت مخفی مباد که بهین لغت کجا

در چراغ هدایت (ا) کسب بو کردن (تأثیر) فارسی سوم هم می آید و این مبدل آن می نماید

نازک اندام می سرزده و گشتن حسن پد که ز شوخی نشود (سبحان الله) نخوری بو کلک و انگلک بی حال

رام کشیدن بویش پد صاحب بحر تهرانش و فرماید که پد تا برایش خور و یار آن کنی تف بسیار پد (ارو)

سراغ گرفتن و در یافتن هم بهار این را مراد ف و گینج بن کے دوسرے معنی -

بو کردن گوید یعنی اول ریا قزکاشی (تا چو یغوب) **بوک و مکر** اصطلاح بقول برهان بهمیم

کند ویده بویش روشن پد یوسفی کو که شد بوی خودان و کاف فارسی بر وزن کوه و مکر یعنی بوک است

پیرینش پد (ظهوری) پیرین برگ سمن گشته لطیف و مراد ف مکر یعنی بود که و باشد که و بهر بی عسی و

بزش پد ای خوش آن مکر که بوی کشد از پیرینش پد و لعل گویند صاحب جهانگیری از حکیم انوری

عرض کند که موافق قیاس است (ارو) و گینج بو کردن سدا آورده (ع) بر بوک و مکر عمر گرامی نگذارید

بوکلک بقول برهان بفتح کاف و لام بر وزن پد خود محنت ماجله ز بوک و مکر آمد پد صاحب جامع

کوچکک سیوه است مغزدار که آن را ون گویند و هم ذکر این مرکب بهین معنی کرده (انوری ع)

ترکان چقا قوج و عربان جبه آنخضر خوانند صاحبان روزگارم ز باغ بوک و مکر پد گل گویم که خار نمی نهد

جهانگیری و ناصری و جامع و اندوهفت و سراج مؤلف عرض کند که مکر بقول برهان گاهی در

هم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که حقیقت مقام یقین و قنای می آید پس جزین نیست که ما این

این بر (بجکلک) عرض کرده ایم و تعریف کامل این را یک لغت مرکب ندانیم بلکه بوک را با واد و عطف

بالفہم مگر آوردہ اند معنی لفظی این امید و تمنا باشد
 و کنایہ از بچہ دان دانیم و اندہ اعلم بحقیقہ احوال -
 ضرورت نداشت کہ این را بطریق اصطلاح (اردو) (۱) و (۲) و دیکھو بوجان (۳) ایک
 مرکب قائم کنند تا محققین بالابیش نباشد
 (اردو) دیکھو تو کے آٹھوین معنی -
 مین واقع ہے - مذکر -

بوجان بقول برہان باکاف فارسی بروژ
 خربان (۱) بچہ دان وزہ دان و (۲) بمعنی گلزار
 صاحبان ناصری و اندھم ذکر این کردہ اند کہ معنی اول و دومش مخصوص (ملاطفتی) میا پوری
 و بقول صاحب ناصری (۳) نام قصبہ ہم کہ در (۴) خارم ولی گلاب زمین می توان گرفت پانچم
 ولایت ساوج بولاق کمری واقع کہ خوش آب و بوی ہمدی گل گرفتہ ام (۵) (ظہیر الدین) فارابی (۶)
 ہوائی دارد و مؤلف عرض کند کہ ذکر این بمعنی نیکش از لب لعش چشیدہ طعم شکر پانچم کہ از
 اول و دوم بہ کاف عربی گذشت و جزینیت سر زلفش گرفتہ بوی بخور پانچم (علی غرسانی) (۷)
 کہ این را مبدل آن دانیم یا آن را مبدل این ننگ آیدش کہوت در آر و بعد حور پانچم شائد کہ
 چنانکہ گند و کند و جادارد کہ بمعنی دوم این را از سر زلف تو گرفت پانچم (اردو) دیکھو بوجان
 اصل دانیم کہ گان باکاف فارسی بقول برہان کے پہلے اور دوسرے معنی -
 بمعنی لائق و سزاوار است پس آنکہ لائق و سزاوار

بوجک صاحب رشیدی ذکر این کردہ کہ
 بوجک کنایہ از گلزار بود و همچنین بمعنی اول ہم
 ترکیب بالا این را بمعنی لائق و سزاوار امید گویند کہ آن مبدل این باشد چنانکہ گند و کند و صحیح بہ کاف

<p>فارسی سوم می نماید و صراحت کامل این برنگنگ کرده ایم که بجای گذشت (اردو) دیکھو گنگنگ اور بن کے دوسرے معنی - بوجھین</p>	<p>انند مرادف بلند شدن و شائع شدن بود علی خراسانی (۲) از عطر تو چون بہرہ برم ای گل سوری ہر گوی تو در پیر من یا نگین ہر مؤلف کنند و انقی قیاس است (اردو) بوجھینا۔</p>
<p>بول بقول بہار بالغت یعنی شاش است و فرماید کہ فارسیان بالغت شاشیدن و کردن استعمال نمایند صاحب منتخب این بالغت عربی گوید بالغت یعنی شاش کردن و شاش مؤلف عرض کند کہ این قدح شد کہ لغت فارسی زبان نیست۔ فارسیان این را با مصداق خود استعمال کرده اند (اردو) بول بقول آصفیہ عربی۔ اسم مذکر۔ پیشاب۔ موت۔</p>	<p>بولیان وقت اصطلاح۔ بقول ہفت معنی (۱) مخالفان و (۲) منکر و اطائل و باطل و نامعقول و گیر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف عرض کند کہ (بولیان وقت) بہین معنی آفت عربی نیست کہ این تعریف ہای جز وقت از آن باشد (اردو) دیکھو بولیان وقت۔</p>
<p>بولیان وقت اصطلاح۔ بقول ہفت معنی (۱) مخالفان و (۲) منکر و اطائل و باطل و نامعقول و گیر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف عرض کند کہ (بولیان وقت) بہین معنی آفت عربی نیست کہ این تعریف ہای جز وقت از آن باشد (اردو) دیکھو بولیان وقت۔</p>	<p>بولیان وقت اصطلاح۔ بقول ہفت معنی (۱) مخالفان و (۲) منکر و اطائل و باطل و نامعقول و گیر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف عرض کند کہ (بولیان وقت) بہین معنی آفت عربی نیست کہ این تعریف ہای جز وقت از آن باشد (اردو) دیکھو بولیان وقت۔</p>
<p>بولیان وقت اصطلاح۔ بقول ہفت معنی (۱) مخالفان و (۲) منکر و اطائل و باطل و نامعقول و گیر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف عرض کند کہ (بولیان وقت) بہین معنی آفت عربی نیست کہ این تعریف ہای جز وقت از آن باشد (اردو) دیکھو بولیان وقت۔</p>	<p>بولیان وقت اصطلاح۔ بقول ہفت معنی (۱) مخالفان و (۲) منکر و اطائل و باطل و نامعقول و گیر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف عرض کند کہ (بولیان وقت) بہین معنی آفت عربی نیست کہ این تعریف ہای جز وقت از آن باشد (اردو) دیکھو بولیان وقت۔</p>

معنی دوم می کنند و تحقیق نشد از کدام زبان این لغت را منقش کرده اند غیر از این چاره نیست که اسم علم فارسی جدید دانیم (ار و و) (۱) جای امن - امن کی جگه - مؤنث (۲) میدان جنگ - لڑائی کا میدان - مذکر

بولج بولج بقول اندکجوانه فرنگ فرنگ لغت فارسی است بالضم و فتح لام و سکون جیم فارسی بمعنی زمین یا یکی که پیوسته مزرع باشد مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان دانیم معنی عجم بر زبان ندارند و محققین فارسی زبان هم ازین ساکت یکی از دستوران معاصرین را لغت ژند و پازند گوید بهمین معنی و الله اعلم بحقیقه الحال (ار و و) و زمینین جو همیشه مزرع زمین مزرع زمینین - مؤنث -

بولکار بولکار بقول اندکجوانه فرنگ بالضم و حای جمله بالف کشیده و رای جمله زده لغت فارسی زبان است (۱) بمعنی جایی که سفیران ممالک جهت مصالحت امری و معااهده باهم مجتمع و فرام آیند و (۲) میدان کارزار - مؤلف عرض کند که یکی از معاصرین ترک این را لغت ترکی گوید و شان لغت هم تقاضای آن می کند ولیکن ما این را در لغات ترکی نیافتیم و صاحبان کنز و لغت ترکی ازین ساکت و محققین فارسی زبان هم ذکر این نگرده اند و معاصرین عجم هم بر زبان ندارند شتاق سند استمال می باشیم (ار و و) (۱) و مقام جهان سفرای دولت جمع ہو کر کسی معامله مین مشوره کرین مذکر (۲) میدان جنگ - مذکر -

بولچندر اصطلاح - بقول برهان و هفت بالام (گل بر سر) ملحد و بیدین و بیدیان مؤلف و حای نقطه دار و جیم و دال بی نقطه بر وزن عرض کند که هیچ باخدا این تحقیق نشد ولیکن بقدر

<p>به همین معنی گذشت و بلند رحم و ما بر هر دو لغات گذشته خیال خود را ظاهر کرده ایم اگر این را مبدا بلند خیال کنیم و او دوم زائد باشد برای اظهار</p>	<p>افاده معنی ظرفیت کند با لفظ بول موافق قیاس (ار و و) پیشاب کرنے کا طرف جس کو انگریزی مین سپاٹ کہتے ہیں۔ مذکر۔</p>
<p>ضمه و غین محجه بدل شد به خای مجمه چنانکه چرخ و چرخ تبدیل نون بحیثم البته خلاف قیاس می نماید ازینکه سندانین از نظر ما گذشت و جادارد که همین سندش باشد والله اعلم بحقیقه الحال این مرکب را اسم جاد گفتن آسان است و نشان لغت تقاضا آن میکند که لغت ترکی دانیم ولیکن محققین ترکی زبان</p>	<p>بولکف اصطلاح بقول هفت بضم اول و فتح کاف بمعنی رشوت پاره بولکف عرض کند که بلفظ و بلند بلفظ هر سه باضم هم به همین معنی گذشت و ما خیال خود را مبدرا بنجا ظاهر کرده ایم و این را مخفف بگفت خوانیم بخلاف دال مبدل چنانکه بدر و برتر (ار و و) دیکهو بولکفد۔</p>
<p>و معاصرین ترک ازین ساکت مخفی مباد که (بولنجدر) بزیادت الف بعد و او به همین معنی گذشت پس این را بخلاف الف مخفف آن هم توان گفت (ار و و) دیکهو بلند کاف (ا) او بلند را و او بولنجدر۔</p>	<p>بولد ان اصطلاح بقول اندجوا که فرنگ باضم و فتح کاف و فا و سکون نون و دال فاسی بمعنی رشوت که بحاکم می دهند بولکف عرض کند که بلفظ به همین معنی بجایش گذشت خبر نیست</p>
<p>فرنگ بالضم در فارسی زبان ظرفی را نام است که در آن بول کنند بولکف عرض کند که از قبیل قلم دلی و عطردان است بترکیب کلمه دان که</p>	<p>که این فرید علیه آن باشد بزیادت و او دوم برای اظهار ضمه و نون زائد چنانکه گذارش و و گذارش دیگر محققین فارسی زبان ازین سکات شاق سند استعمال می باشیم که معاصرین</p>

<p>عجم بر زبان ندارند (اردو) دیکھو بگنجد۔ بولگنجک بقول ہفت ہر چیز عجیب و غریب و طرفہ کہ از دیدن او آدمی در خندہ شود مؤلف</p>	<p>دیکھ کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرده سزا استعمال می باشیم۔ معاصرین عجم بر زبان ندارند (اردو) دیکھو بگنجد۔</p>
<p>عرض کنند کہ اصل این همان بگنجد است کہ گذشت و صراحت ماخذش و اشارہ این ہمدرد کردہ ایم اصل این با الف و لام بقاعدہ عرب بولگنجد بود الف را حذف کردند و جا دارد کہ در بگنجد و او برای انہا رشتہ زیادہ کردہ باشند فارسی دیگر ہیچ (اردو) دیکھو بولگنجد اور بگنجد۔</p>	<p>بولو بقول برہان بضم اول و لام و سکون ہر دو و اول بعت یونانی بمعنی بسیار باشد کہ ترجمہ آن کثیر است در عربی صاحبان ہفت و اندہم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کنند کہ فارسیان قدیم این می کردند لیکن متاخرین استعمال (بیاری) می کنند و معاصرین عجم (بیاری) و (خیلی) نہ (اردو) بہت بقول آصفیہ زیادہ۔ نہایت۔ فراوان دیکھو بلند کے ساتوین معنی۔</p>
<p>بولوارہ بقول رہنما جو کہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار (۱) احاطہ (۲) محلہ (۳) عمارت۔ صاحب بول چال ہم ذکر این کردہ گوید کہ در انگلیسی زبان این را (بولورک) گویند مؤلف عرض کنند کہ مزین نیست کہ معاصرین عجم این را از لغت انگلیسی مقرر کردہ اند بگنجد و تبدیل و زیادت (اردو) (۱) احاطہ۔ ذکر (۲) محلہ۔ ذکر (۳) عمارت۔ مؤلف۔ دیکھو اساس۔</p>	<p>بولو بودون اصطلاح۔ بقول برہان با قول و ثالث و بای ابجد ہر سہ بواو رسیدہ و فتح و</p>

بی نقطہ وہابی و گرباد او کشیدہ و بنون زدہ لغتی است یونانی معنی آن بعر بی کثیر الارجل باشد یعنی بسیار پا و آن
بفارسی بسایک نام است و معرب آن ابغاج و آن دوائی است مشہور صاحب اندھمین لغت را
بزیادت وال مہملہ قبل فون آخوہ آورده تساج اوست یا غلطی کتابت و این همان است کہ ما بریاسج
ذکر این کرده ایم (اردو) دیکو بساج۔

بولوطرخون بقول برہان بفتح طای طخی و رای بی نقطہ بہ تخیانی رسیدہ و خای نقطہ دار بوا کشیدہ
و بنون زدہ لغتی است یونانی و بعر بی کثیر الشعر و بفارسی پر سیا و شان خوانند صاحب محیط ذکر این کردہ
حوالہ پر سیا و شان کند و بر پر سیا و شان می فرماید کہ فارسی است و بقول بعض یونانی بمعنی دوائی سیدہ
و بعر بی شعر آجبال و شعر الارض و فرماید کہ بولوطرخون در یونانی بمعنی بسیار موی باشد و بفارسی عوام
سنبل فارسی و بقول صاحب صید نہ کرفس و یو و کوہی آن را شعر آجبال و بہندی ہنسراج و راجتس
و کرجا و کالی چہانپ و زنگوت و آن نباتی است کہ در کنارہ حوضہا و چاہا و نہر ہا روید و بقول
جالینوس در حرارت و برودت معتدل و بقول صاحب حاوی گرم و خشک در اول قوی الخرارہ
بایوست اندک و آن محلل بلطف مفتح محقق و اندک قابض و منضج و موی دار الثعلب برویاند
و ذات المصدر و رویہ را نفع دہد و نافع بسیار دارد (اردو) ہنسراج بقول آصفیہ ایک
قسم کی گھانس ہے جو دواؤن میں استعمال کی جاتی ہے۔ مؤث۔

بولہیان وقت اصطلاح بقول جو مخالفان عرض کند کہ ابولہب کہ منکر رسالت بودہ معروف
و منکران دلائل معقول و منقول و محسوس صاحب است و از ان این اصطلاح بر سبیل کنایہ قائم
طہات برہان و مؤید ہم این را آورده اند (اردو) وہ لوگ جو مخالف اور منکر دلائل

مستقول و مستقول مهون - مذکر - جیسے البولہب - منکر نبوت تھا -

بولی دادن اصطلاح - بقول خان آرزو در چرخ بفتح اول و سکون واو و لام بیای سید
سرگردن جانور شکاری بر جانور دیگر و فرماید کہ جانور مذکور را بولی گویند و در ہندوستان بآولی شہت
دارد (طفراس) باز دار فلک از بہر تذرو انگنیم و خواست بولی بدہد برگس انداخت مراد صاحب
بحریم ذکر این کردہ و وارستہ ہم این را آورده بہار گوید کہ ظاہر این مختلف بآولی است مؤلف
عرض کند کہ ما حقیقت این بر (بولی دادن) و بآولی بیان کردہ ایم و بآولی لغت ترکی است و بآولی
مبدل آن و مفرس چنانکہ آو آب و بولی مختلف بآولی پس بآولی ہر دو مفرس است از بولی
ترکی و بآولی ہیچ تخصیص ہند از دچنانکہ خیال خان آرزو دست (اردو) دیکھو بولی دادن اور بآولی
بوم بقول برہان بضم اول و سکون ثانی بروزن شوم (۱) چغدر را گویند و بقول بعض گوید کہ انھیں
چغند است لیکن بسیار بزرگ - سر و گوش و چشم ہای او بگربہ می ماند و شبہا شکار کند و روز ہا پرواز
نمواند کہ دیگر چغند قد می و بقول بعض می فرماید کہ باین معنی لغت عرب است صاحب جہانگیر ہم زکر
این کردہ (امیر خسرو) زان شب فرخندہ کہ سیمون شدہ بوم چو طاؤس ہما این شدہ صاحب
سروری بخواہ تخم مرغ شکاری بوسوم بدین اسم را و رای چغندی داند و گوید کہ بدین معنی لغت
عرب و فارسیان استعمالش کردہ اند صاحب رشیدی بر طائر شوم قانع صاحبان نامری و جامع و منت
گو کہ این کردہ اند بمعنی چغند خان آرزو در سراج گوید کہ چغند بقدر فاخستہ و بوم کلان ترازو برابر شاپ
مانند ہر دو را یکی دانستہ اند یا از یک جنس شمرده اند خطا نمودہ اند صاحب منتخب بر بوم می فرماید کہ چغند
باشد صاحب برہان بر چغند خواہ چغند بجمعی عربی کند و بر چغند گوید کہ مرغی است نحوس و دشمن زناغ مؤلف

عرض کند که هرگاه تحقیق شد که این غنای عرب است پس چرا قول صاحب منتخب را صحیح ندانیم و چرا چند را بوم نخواهیم حاصل اینست که چند بزرگ قد و جثه را در عربی بوم نام است و همین چند خرد را فارسیان بوف گفته اند که بجایش گذشت و ما همد را اینجا اشاره بوم هم کرده ایم ولیکن اختلاف بیان محققان تصفیه این نمی کند - چاره نیست جز این که نظر باعتبار صاحبان سروری و ناصری و جامع این را از خنجر حقیق دانیم و صراحت طبیبی بقول صاحب محیط بر بوف کرده ایم (ار ۹۹) بوم بقول آصفیه (فارسی) اسم مذکر است و چند گنگو - بیست و پنج و سرور ویران پسند جانور کا نام جورات کوشکار کیا کرتا ہے -

(۲) بوم - بقول برهان و جامع زمین شیار زمرده صاحب جهانگیری بر بطق زمین قانع (امیر خسرو) بوم شد آباد عرب تابعیم با خاصیت بوم بدل گشت هم با صاحب سروری گوید که ضد مرز است صاحب رشیدی می فرماید که زمین غیر آباد ضد مرز است و تحقیق آنست که بوم میان زمین کاشته و مرز کناره های آن و (پاکیزه بوم) بمعنی از جای پاک و از خاک پاکیزه صاحب ناصری می نویسد که مرز زمین کاشته زراعت کرده و بوم ضد آن (حکیم سنائی) کشوری را که عدل عام ندید با بوم نور بومش ایچ بام ندید با خان آرزو در سراج ذکر این کرده صاحب سخندان می فرماید که در سنکرت زمین را بجوم گویند مؤلف عرض کند که عجیب نیست که فارسیان از لغت سنکرت بخد های هوز این را مقس و بمعنی خاص از زمین ناشیار مخصوص کرده باشند (ار ۹۹) بوم بقول آصفیه فارسی از زمین و (۳) بوم - بقول برهان و جامع جا و مقام و منزل و ما و - خان آرزو ذکر این کرده گوید که چنانکه (ار ۹۹) بمعنی مستطالراس و مقام تولد مؤلف عرض کند که مقس بجوم سنکرت بخد های هوز بمعنی خاص که بجوم و سنکرت مطلق زمین را گفته اند و ظاهر معنی دوم مجاز این باشد (ار ۹۹) مقام مذکر -

(۴۷) بوم - بقول برهان سرشت و طبیعت - صاحب جهانگیری هم ذکر این کرده (سعدی)
 شنیدم که مردیست پاکیزه بوم با نسا و روه و باقصای روم با صاحب سروری
 بذکر این معنی گوید که غیر از فرنگ جای دیگر دیده نشد و بخاطری رسد که بوم درین بیت
 بمعنی مولد و وطن باشد صاحب رشیدی گوید که در معنی سرشت تامل است صاحبان نامری
 و جامع و هفت هم ذکر این کرده اند خان آرزو در سراج بذکر این و به نقل من بعدی
 گوید که در اینجا بمعنی مقام و جای بی تکلف راست می آید یعنی از جای پاک و محل پاک -
 مؤلف عرض کند که (پاکیزه بوم) اسم فاعل ترکیبی است و ذوق زبان متقانی
 آنست که معنی سرشت و طبیعت را در اینجا بهتر از معنی سوم دانیم تصدیق صاحبان نامری
 و جامع برای این معنی اجازت آن نمی دهد که مادرین معنی تامل کنیم که هر دو از محققین این زمانند
 اسم جاد فارسی است (ارو) سرشت و کیهو اغار کا نمبر (۴۷)

(۴۸) بوم - بقول برهان و ناصری و جامع بضم اول و فتح ثانی بمعنی باشم که از بودن است
 مؤلف عرض کند که واحد تکلم منسارع بودن (شیخ ابوسعید ابو انخیر) اگر مرده بوم
 ز عشق توسالی نیست یا تاملن نبری که خاکم از هر تھی است (ارو) مین رهون - جیسے
 "وہاں مین رہون یا نہ رہون تم تو ضرور رہو"

بومادوران - بقول برهان نام گیا همیشه و ناصری و جامع و سراج ذکر این کرده اند و ما مائل کج بود و تیزی و گل کبودی دارد و بحر بی حقیقت این بر اطمینان و بر نجاسب بیان کرده ایم قیصوم - صاحبان سروری و جهانگیری و رشیدی که بجایش گذشت و مختلف این دو مالان کنی آید (ارو) کیهو اغار کا نمبر	بومادوران - بقول برهان نام گیا همیشه و ناصری و جامع و سراج ذکر این کرده اند و ما مائل کج بود و تیزی و گل کبودی دارد و بحر بی حقیقت این بر اطمینان و بر نجاسب بیان کرده ایم قیصوم - صاحبان سروری و جهانگیری و رشیدی که بجایش گذشت و مختلف این دو مالان کنی آید (ارو) کیهو اغار کا نمبر
---	---

بومار بقول شمس لغت فارسی است نام گلی کہ رنگش مائل بہ بودی است و تیز بوی مؤلف عرض کند کہ محققین فارسی زبان و معاصرین عجم ازین ساکت صاحب محیط ہم این را ترک کردہ بدون سند استعمال مجر و قول صاحب شمس را کہ محقق بی تحقیق است تسلیم نکنیم (ار و و) ایک پھول کا نام جس کا رنگ کہودی اور تیز بویوتا ہے۔ مذکر۔

بومار بقول جہانگیری با قول مصنفیم و و او معروف نام جانور است پرنده و بر حاشیہ بطریق لغت گوید کہ بہای ہوتا آخر عرض الف ہم آمدہ مؤلف عرض کند کہ ماصراحت کامل مہد را بجا کنیم و در اینجا قدر کافی است کہ این مبادل آن باشد چنانکہ ہم آید و آستان و غارہ و غار (ار و و) دیکھو بومارہ۔

بوماران بقول برہان و جہانگیری ورشیدی و تحفہ آن بخند دال مہد (ار و و) دیکھو اطمینا سراج همان بوماران کہ گذشت مؤلف عرض کند کہ اور برنجاسب۔

بومارہ بقول برہان و وزن جومارہ نام پرنده است غیر معلوم صاحبان جہانگیری و ہفت و اند ورشیدی و جامع و سراج و گر این بتعریف نامعلوم کردہ اند صاحب محیط ہم این را ترک کردہ مؤلف عرض کند کہ ترک این برانچنین بیان تفوق دارد (ار و و) ایک پرنده کا نام جس کی حقیقت معلوم نہ ہو سکی۔ مذکر۔

بومالیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول اند۔ عرض کند کہ بعضی از معاصرین عجم این را بمعنی عطر معروف۔ سندی پیشینکند و حوالہ قول بہار می دہد مالیدن بردست یا لباس استعمال می کنند کہ تورا ولیکن در بہار و زکری ازین نیست مؤلف بمعنی عطر گرفتہ اند (ار و و) عطر ملنا۔

بومہ بارو اصطلاح۔ بقول بول چال بکوالہ معاصرین عجم بمعنی ضرب بکلولہ یا سی توپ است مؤلف

عرض کند کہ مفترس (مبسرڈ) انگلیسی است بہ تبدیل و زیادت۔ دیگر ہیچ و این فارسی جدید است
(اردو) توپ کے گولون کی مار۔ دھون فیر۔ مؤنث۔

بوم طلا اصطلاح۔ بقول بحر و اندو۔ انم مفعول ترکیبی یعنی کندیدہ شدہ در زمین کنایہ از
غیاث زمین زر و در قماشہای زر بقت غیر مکان تابستانی کہ برای مسافران و گویندگان زمین تیا
چیزهای نقاشی کردہ و کوفت و تہہ نشان نمود کنند (اردو) وہ تابستانی مکان جو مسافروں
کہ زمین آن طلائی باشد **مؤلف** عرض کند کہ ہم اور بکریوں کے لئے زمین میں بطور تہہ خانہ بنایا
فاعل ترکیبی است بدون اضافت بمعنی زمین طلا جاسے عجم میں ایسے مکانات بنائے جاتے ہیں۔ مذکر
دارندہ و کنایہ از کار طلائی اعم از نیکہ بر پارچہ **بوم و ہر** اصطلاح۔ بقول بحر و اندو بمعنی سرزمین
باشد یا در چیزهای دیگر (اردو) طلائی زمین **مؤلف** عرض کند کہ تکرار است با عطف کہ بوم
جس سے وہ چیز مراد ہے جس پر طامانی کام چوکی بمعنی جای و زمین گذشت (اردو) سرزمین
زمین طلائی ہو جس پر زمین گل بوٹے ہوں۔ مؤنث
بوم کند اصطلاح۔ بقول برہان باکاف بروز ملک خطہ کشور۔ ولایت۔ دیس۔ اقلیم۔ مؤنث۔

سو مند خانہ را گویند کہ در زیر زمین کنند بجمہ (الف) **بوم ہین** الف۔ بقول برہان بفتح ثالث
مسافران و گویندگان صاحبان بحر و جامع و نامرکب (ب) **بوم ہین** اوہا و سکون فون (۱) زمین لرزہ
و اندو ہم ذکر این کردہ اند۔ خان آرزو در باشد کہ بحر بی زلزہ خوانند و (۲) رودہ گو سفند
سراج ہم ذکر این کردہ **مؤلف** عرض کند کہ بوم بمعنی رانیزہ گویند کہ از سرگین پاک نکرودہ باشند و فرماید
جای و زمین گذشت و این مرکب است با بوم و کند بمعنی اقل سکون ثالث ہم آندہ و این اصح است

و نسبت (ب) گوید کہ بروزن خوشہ چین یعنی اول
 الف است صاحبان جهانگیری و رشیدی بر معنی اول
 الف قانع (حکیم سدی) برآمد کی بوجہن نشیب
 تو گفتی زمین داردی لرزه تب و صاحب سروری ہم از و پیدایمی شود و (ب) فرید علیہ آن بزیادت
 تذکرہ ہر دو بر معنی اول اکتفا کردہ (استاد بہرامی) تحتانی چنانکہ خان آرزو گفتہ و لیکن الف مخفف (ب)
 زمین از بوجہن از پایی تا سر پچان ترسان کہ نیست چنانکہ ہم او نوشتہ حال اعراض می شود نسبت
 عاصی روز محشر و صاحب جامع نسبت الف با معنی دوم الف کہ آن مجاز معنی اول است یعنی
 ہر دو معنی بیان کردہ برہان شفق با او صاحب ناصر تا آنکہ سرکین در امعای باشد نتیجہ درومی باشد
 تذکرہ الف گوید کہ بوم یعنی زمین گذشت و ہن معنی برای دفع آن و آن مشابہ زلزہ زمین است اگرچہ
 لرزه و فرماید کہ بزیادت تحتانی بعد ہای ہوز ہم این عادت امعا عام است برای حیوانات و لیکن
 آمدہ و ذکر معنی دوم الف ہم کردہ خان آرزو سرخ
 بر (ب) ضمناً ذکر الف ہم کردہ (ب) را فرید علیہ
 الف داند چنانکہ نشتر و نشتر و می فرماید کہ الف را آصفیہ اسم مذکر - زمین لرزہ - زلزہ (۲) بکری کی
 ہم کہ کسر سیم باید خواند کہ مخفف (ب) باشد کہ (ب) انثریان جس میں فصلہ بہرا ہوا ہو - مونت (ب) و کھو
 بروزن خوشہ چین آمدہ مؤلف عرض کند کہ لفظی
 می کند و از حقیقت خبر نذر و شک نیست کہ بوم در
 ہر دو لغت معنی زمین است و ہن بالفتح و تشدید
 یومی بقول رہنما بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ
 قاجار یعنی اہل وطن و بقول بول چال بحوالہ معاصرین

عجم یعنی اہل ملک صاحب فرنگ فدائی کہ از علمای شمس ہم ذکر این کرده **مؤلف** عرض کند کہ در معاصر عجم بودمی نویسد کہ مردم ہر خاک را بومی گویند عربی زبان (ابو میمون) کثرت شہد نیست فارسیان **مؤلف** عرض کند کہ فدائی تعریف خوشی نکر دای بقاعدہ عربی گفتہ اند محققین زبان دان و معاصرین مصدری بر لفظ قوم زیادہ کردہ کہ بمعنی زمین گذشت عجم ازین ساکت - میمون بقول برہان در عربی بمعنی ومعنی لفظی این منسوب بہ زمین و کنایہ از اہل وطن - نخستہ و مبارک آمدہ صاحب مجید گوید کہ بفتح اول اسم فارسی (اردو) دیسی بقول آصفیہ (ہندی) وطنی - است و کذا انگبین و با صراحت این را انگبین کردہ ایم - (اردو) شہد بقول آصفیہ عربی نہ کہ انگبین - مدہ - وطن کا - ملک کا - شہر کا -

بومیون اصطلاح - بقول اندو میوید بحوالہ ماچک - غسل معہ موم - وہ شہا شیرہ جو مہال کی کہیا قنیہ لغت فارسی است بمعنی کثرت شہد صاحب جمع کرتے ہیں - دیکھو انگبین -

بون بقول برہان و جاہانگیری سروری و رشیدی و ناصری و جامع و سراج و اند بفتح اول و سکون ثانی و ثلوثا (۱) بمعنی حصہ و بہرہ **مؤلف** عرض کند کہ باعتبار صاحبان ناصری و جامع کہ محققین اہل زبانند این را اسم جامد فارسی زبان دانیم (اردو) حصہ دیکھو بخش کے پہلے پہنے -

(۲) **بون** - بقول برہان و جامع بضم اول بمعنی بچہ دان و زہدان کہ بعربی رحم گویند خان آرزو فکر این گوید کہ بدین معنی بوجہن نیز آمدہ کہ گذشت غالباً کہ تصحیف است **مؤلف** عرض کند کہ صاحب خان آرزو است کہ بوجہن بمعنی بچہ دان نیامدہ جاوید کہ فارسیان از لغت بن کہ بمعنی بیخ و درخت و بنیاد گذشت این را بزیادت و اوبعد موقدہ بدین معنی اسم جامد قرار دادہ باشند - قول صاحب جامع کہ محقق اہل زبانست معتبر تر از خان آرزو است (اردو) دیکھو بارگاہ -

(۳) **بون** - بقول برهان و جهانگیری بصتم اول معنی آسمان (مولوی معنوی ۵) چه خواهی دؤ
 این آب سیه را چو جوئی سبز این بام بون را چو صاحب رشیدی گوید که درین تامل است چه
 تون به تازی قرشت می توان خواند و صاحب ناصری نقل رشیدی کرده تصفیّه آخر نکرده خان آرزو
 در سراج بذکر این گوید که اغلب که بدین معنی نیاده (کنذانی الرشیدی) و فرماید که تحقیق این در
 تون به فوقانی می آید **مؤلف** عرض کند که در اینجا ذکر می ازین معنی نکرده و نه از تحقیق فرید کار گرفت
 توجیه رشیدی معنی ندارد اگر بون را در کلام مولوی معنوی به فوقانی تون خوانیم معنی آسمان
 بجهت صحیح دانیم صاحب ناصری که محقق اهل زبانست از تصفیّه این کاره کشید و خان آرزو و غیر
 از فضولی کار دیگر نکرده و قول جامع معتبر تر از دوست که محقق اهل زبانست ما این را اسم جامد فارسی
 زبان دانیم مخفی مباد که بن بدون و او معنی انتهای هر چیز گذشته فارسیان زیادت و او برای اظهار تمیّه
 این را خاص کرده باشند بدین معنی که موافق قیاس است (ار ۹۹) و دیکو آسمان -

(۴) **بن** - بقول برهان و جهانگیری و سروری و جامع و سراج معنی روده گو سپند و گاو و امثال آن
 که آن را پاک نکرده باشند **مؤلف** عرض کند که بوقته بدین معنی گذشته جادار و که این را محقق آن
 گیریم یا باعتبار سروری و جامع که محققین اهل زبانند اسم جامد فارسی زبان خوانیم (ار ۹۹) و دیکو بون
 که دوسری معنی -

(۵) **بون** - بقول برهان و جهانگیری و سروری و رشیدی و ناصری و جامع باصتم معنی بن و پیا و
 انتهای هر چیز (دقیقی ۵) موج کریمی برآمد از لب دریا یا ریگ همه لاله گشت از سر تا بون و خان
 در سراج بذکر این گوید که تحقیق آنست که قدما در کلمه بن و او بمناسبت ضم زیاد کرده و تون گویند چنانکه سخن

کہ ہم بغیر آمدہ و سخن نیز گویند مؤلف عرض کند کہ بن بر معنی چہارش بہمین معنی گذشت و این فرید
آن باشد زیادت و او بعد مؤدہ برای انہار ضمہ (ار دو) دیکھون کے چوتھے معنی۔

بونا اصطلاح بقول اندبجوالہ غیاث بواو **یونافع** اصطلاح بقول بحر (۱) کنایہ از شراب
معروف و نون و زای معجمہ لغت فارسی است صاحب لطافت برہان ہم این را آورده تخصیص تکرار
بمعنی گیاهی کہ ہر جانچ خشک آن را بہان کہتند و انگوری کند صاحبان ہفت و اند ہم ذکر این کردہ اند
بہر شود صاحب محیط ذکر این نکرد و صاحب غیاث صاحب مؤید این قدر صراحت فرید کند کہ شراب نوع
حوالہ ماخذ خود نداد مؤلف عرض کند کہ نازبو حیوانی و کانی و نباتی باشد مؤلف عرض کند کہ
در فارسی زبان ریحان را گویند صاحب محیط ذکر ما شراب کانی را ندانیم کہ چہ چیز است باقی حال ظاہر
این کرد و حوالہ ریحان داد و بر ریحان ہم اشارہ مخفی می نماید ولیکن در عربی (البونافع) کیفیت تکرار
نازبو کردہ کہ بوی نازدار یعنی بوی خوشی قاضی نماید بکہ سکر را گویند (کذا فی فرنگ اندراج)
این بر آپا ربیان کردہ ایم پس خبر نیست کہ سنا حق آنست کہ این پدر سوخته را (بومضار) گفتن بہتر
غیاث بقلب ترکیب بونا نوشت و تعریفی کرد ازین بود طبع آزمائی سیخواران بیش نیست صاحب
کہ از حقیقت دور می کند و قسمی از ریحان است غیاث گوید کہ (۲) نوعی از معجون دوائی را نام است
کہ شاخ بریدہ آن را چون بر زمین بپاشند و آب و تعریف فریدش معلوم نشد (ار دو) (۱) شراب
دہند در روزی چند بیخ برارد و سبزی شود۔ بوٹ (۲) ایک دوائی معجون کا نام۔ بوٹ جس
پس خیال ما بونا زہمان نازبوست کہ بجایش می آید کی صراحت فرید معلوم نہوسکی۔

بونجار اصطلاح بقول اندبجوالہ فرنگ بگر
و پیزی دیگر نیست (ار دو) دیکھو اپار۔

<p>مجاز بود مؤلف عرض کند که باعتبار صاحب بضم اول و کسر ثانی یعنی باشد هم اسم فاعل مصدر جامع که محقق اهل زبانست این را اسم جاد فارسی بودن چنانکه باشد اسم فاعل مصدر باشند است زبان دانیم (ار ۹۹) هستی - مؤث - صاحب نوادر هم اشاره این کرده نسبت معنی اول عرض پونده بقول برهان بضم اول و ثانی و سکون ثانی می شود که بر بوند یعنی اولش های تویز زیاده کرده اند و فتح وال اجد (۱) یعنی مرد آهسته و باتمکین و که افاده معنی نسبت کند و معنی دوم مجاز آن (ار ۹۹) (۲) بفتح ثانی و کسر ثانی مرد با هستی و هدایت و حس (۱) دهمی طبیعت والا صاحب تمکین (۲) مغرور (۳) نخوت صاحب رشیدی بر معنی اول قانع صاحب رهنه والا - رهنما کا اسم فاعل -</p>	<p>سروری بخواند که نسخه میرزا ذکر معنی دوم کرده و صاحب ناصری با بوند این را هم آورده صاحب جامع بذیل کند که لغت فارسی است مؤلف عرض کند که و دیگر محققان بوند ذکر هر دو معنی این کرده و صاحبان اند و سرانجام فارسی زبان ازین ساکت و معاصرین عجم بر زبان ندارند هم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که (۳) قول شمس یایه اعتبار ندارد (ار ۹۹) و دیگر بوند -</p>
<p>گوید که بضم اول و سکون و او و کسرونون مبتدأه تحتانی مجهول رسیده و زای تویز لغت فارسی است یعنی نیزه کوچکی تیزتر و دوشاخ دارد صاحب بهفت هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که معاصرین عجم بر زبان ندارند و محققین صاحب زبان اعنی سروری و جامع و ناصر صری ازین ساکت و ظاهر امر کتب می نمایند از تو نیز که معتقد نیزه است و موافق قیاس نیست شقاق سزا استعمال می باشیم صاحب برهان ذکر زوین بر زای تویز بهمین معنی کرده ولیکن در اینجا اشاره بونیز نکرد (ار ۹۹) ایک چو مرد دوشاخه نیزه - مذکر -</p>	<p>بونییر بقول طعنت برهان ثرومین را گویند که نیزه کوتاه است صاحب اند بخواند فرزندک فرزندک گویند که بضم اول و سکون و او و کسرونون مبتدأه تحتانی مجهول رسیده و زای تویز لغت فارسی است یعنی نیزه کوچکی تیزتر و دوشاخ دارد صاحب بهفت هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که معاصرین عجم بر زبان ندارند و محققین صاحب زبان اعنی سروری و جامع و ناصر صری ازین ساکت و ظاهر امر کتب می نمایند از تو نیز که معتقد نیزه است و موافق قیاس نیست شقاق سزا استعمال می باشیم صاحب برهان ذکر زوین بر زای تویز بهمین معنی کرده ولیکن در اینجا اشاره بونیز نکرد (ار ۹۹) ایک چو مرد دوشاخه نیزه - مذکر -</p>

بونیگ بقول اندکجواله غیاث بضم اول و تحتانی و سکون فون و کاف فارسی و در فارسی زبان نام تره ایست مثل سیرغم و آن را باد رویه نیز گویند **مؤلف** عرض کند که ما ذکر این بر از رنگ کرده ایم ولیکن اشاره این در اینجا شد و صاحب محیط هم ذکر این مگر دچاره نیست که این را اسم جاد فارسی زبان دانیم از اینکه بعضی از معاصرین عجم این را فارسی قدیم دانند برای خیار (ار ۹۹) و کچو از رنگ **بووزیدن** مصدر اصطلاحی بمعنی بوسیدن (از پرده بیرون شدن) گذشت (ار ۹۹) و شائع شدن بواجب باشد و سند این از کلام شافی تکو بو پھیلست -

بوو بقول برهان بضم اول و فتح ثانی (۱۱) درختی را گویند که برگز بار و ثمر نیاورد و (۲) مردمی را هم صاحبان جامع و هفت دانند هم ذکر این کرده اند خان آرزو در سراج بذکر قول برهان می فرماید که اغلب که تصحیف پده بدل است و ثانی در هیچ فرهنگ معتبره بنظر نیامده **مؤلف** عرض کند که منظر بر اعتماد صاحب جامع که محقق اهل زبانست ما این را اسم جاد فارسی زبان دانیم و گمان به تصحیف کنیم البته این لغت فارسی قدیم است و حالا بزبان معاصرین عجم متروک (ار ۹۹) (۱۱) و درخت جوبے بارجو - مذکر (۲) جلد باز کی ضد - سلیم الطبع شخص -

بوهمان اصطلاح - بقول برهان بسکون ثالث بر وزن دودمان (۱) بمعنی رحم است که زه دان و بچه دان باشد و (۲) از اسمای هممه فارسی همچون فلان و بهمان صاحبان جامع و هفت دانند ذکر این کرده اند - خان آرزو در سراج می فرماید که معنی اول بوگان گذشت و نسبت بمعنی دوم گوید که درین صورت باید که بهمان که بهین معنی می آید بضم اول باشد که ما فریاده کرده اند یا بهمان محقق این لیکن مشهور در السنه بهمان بالکسر است **مؤلف** عرض کند که اگر بوگان بمعنی اول

گذشت لازم نمی آید که بوهان بدین معنی نباشد و تصفیه اعراب بوهان همد را بجا کنیم نه نظر بر اعراب و جوامع
جامع که از اهل زبان است این را بهر دو معنی بالا اسم جامد فارسی زبان دانیم (ار ۹۹) و (د ۹۹)
بوگان (س) فان و فان اسم مبهم -

بوی بقول برهان و جامع و رشیدی و ناصری و در طهات این هم می آید و بدین معنی هم فرید علیّه
و بهار و سراج بروزن موی (ا) را که صاحب است زیادت تحتانی در آخرش مخفی می آید که ترجمه
بذیل بوبیدن ذکر این کرده (خواجہ شیراز) بوی عطر است نه عطریات - (ار ۹۹) عطر بقول
باصحابم ابر فرست از رخ گلدسته بوی که بوی اصفیه (عربی) اسم مذکر خوشبو - بوی خوش -
بشوم از خاک بتان شما (سید حسن غزنوی) (س) بوی - بقول برهان و جامع و ناصری بوی
اگر چه مشک شوم بوی من می کشد بوی آنکه و نصیب صاحب بحر بذیل بوبیدن ذکر این کرده -
زمین بهتری همین یاد بوی مؤلف عرض کند که بوی مؤلف عرض کند که باعتبار جامع و ناصری که
که همین معنی گذشت اصل است و این فرید علیّه محققین اهل زبانند این را اسم جامد فارسی زبان
آن زیادت تحتانی زائد در آخرش (ار ۹۹) دانیم (ار ۹۹) بهر بقول اصفیه - فارسی - اسم
دیکو بوی که پیله معنی - مذکر نصیب حصه - بھاک - قسمت -

(۲) بوی - بقول برهان و ناصری و جامع (۳) بوی - بقول برهان و جامع و ناصری یعنی
یعنی عطریات صاحب بحر بذیل بوبیدن ذکر این خوی و طبیعت - صاحب بحر بذیل بوبیدن ذکر این
کرده مؤلف عرض کند که مجاز معنی اول است کرده مؤلف عرض کند که چار و نیست خبرین که
که عطریات را هم بگویند و این در طهات بوی که این را بدین معنی اسم جامد فارسی زبان دانیم بقول

کہ موافق قیاس است (ار ۱۰) بولے۔ سو نگھ صاحب آصفی ذکر مجرور (بوی آمدن) کردہ از معنی کت
 (بوسیدن کا امر حاضر)
 (۱۰) بوی۔ بقول بہار بالضم معنی سراغ (صائب ۵) بوی مشک از نفس
 (۵) بوی دل از نفس باد صبا می آید کہ می توان سوخته اش می آید کہ در دل ہر کہ در شہ خط کشش
 یافت کران زلف دو تائی آید کہ (فطرت ۵) کہ (ولہ ۵) مگر از بہت مردانہ سازد کو کہن کا نئی
 بود ہر صید را از شیوہ صیاد خود بوی کہ شکار آہو کا و گر نہ از دہان تیشہ بوی شہ می آید کہ (کلیم مہدانی
 مشکین است زلف غبیش را کہ مؤلف عرض ۵) سر نو شتم گر شہادت نیست در کویت چرا کہ
 کند کہ ہمین معنی بر معنی ہفتم تو گذشت و تحتانی آخرہ بوی خون می آید از خاک کہ بر سر می کشم کہ و این متعلق
 زائد است و این فرید علیہ آن (ار ۱۰) دیکھو تو بمعنی اول بوی باشد و (۲) سراغ بدست آمدن
 کے ساتوین معنی۔ متعلق بمعنی دہم بوی (نظمی ۵) کہ با آنکہ پہلو
 (۱۱) بوی۔ بقول بہار بالضم مخفف بود کہ بجا دریدی چو سیغ کہ ہی آید از پہلو ہم بوی تیغ کہ (طغرا
 بمعنی لعل و غمی متعلق می شود مؤلف عرض کند شہدی ۵) زین پشم قلی کہ بولچی آقا شد کہ بگزیر
 کہ تو بہ ہمین معنی بر معنی ہشتم گذشت و آن مخفف بود کہ بوی ریمان می آید کہ (سعید قلی ۵) بکار دست
 است چنانکہ ذکرش بجا نذر کرد و این فرید علیہ آن چنان غمچہ کردہ ام خود را کہ از شگفتگی بوی بار
 زیادت تحتانی آخرہ (ار ۱۰) دیکھو بولے آٹھوین معنی می آید کہ (ار ۱۰) (۱) کسی چیز کی بوا آنا۔ کسی
 بوی آمدن از چیزی استعمال بہار چیز کا پتا معلوم ہونا۔ ملنا۔
 بذکر این بر معروف قانع صاحب اند نقل نگارش بوی آمیختن استعمال صاحب آصفی ذکر

<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی حقیقی است - لازم (کمال آصفهانی) بوی آتش آمیخته شد بادم باد و بر هر آن خار که زد لاله و گل بار آورد (ار دو) بوی آمیخته شوند بوی نا جیسے پہول کی بو عطر کی بو سے مل گئی ہے</p>	<p>از شک بود پانک یافتہ مایہ خشک بود پانک رشدی گوید که بویا و بویان بمعنی بوی خوش صاحب ناصری می طرز آنکه فارسیان خیر مای را گویند که بویا خوش دہد (ابو منصور قطران) می بویا فراز آور که مرغ گنگ شد گویا پانک مرغ گویا خور بیاض اندر می بویا و فرماید که آنرا</p>
<p>مؤلف عرض کند که بویا بمعنی امید گذشت و نا متعلق بہ بہان است (ار دو) اس امید پر بوی آوردن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی است (شفای آصفهانی) بگر معنای طینت پاک که جذب عشق پرمی آرد از کجا بہ کجا بوی پیرین (ار دو) بولانا -</p>	<p>بویان هم گویند صاحب جامع بہ زبان برہان خان آرزو در سراج بذکر این و بویان ہر دو گوید کہ معنی صاحب بومطلقا و بجا کہ جہانگیری تخصیص معنی بوی خوش دہندہ گوید کہ اول حقیقت و ثانی بجای صاحب فدائی کہ از علمای ہما معجم بود برہنہ بویا و قانع مؤلف عرض کند کہ طرزیان ہمہ محققین بالا این را اسم جامد ظاہری کند بیج</p>
<p>بویا بقبول برہان با ثانی بقبول بوزن گویا خیر مای را گویند کہ بوی خوش بوی بد دہد - صاحب جہانگیری بوی خوش قانع - صاحب سرور می فرماید کہ مطیب و خوشبو بوی دار (سعدی) برہان نان کہ بویا</p>	<p>بویا بقبول برہان با ثانی بقبول بوزن گویا خیر مای را گویند کہ بوی خوش بوی بد دہد - صاحب جہانگیری بوی خوش قانع - صاحب سرور می فرماید کہ مطیب و خوشبو بوی دار (سعدی) برہان نان کہ بویا</p>

<p>بر هر قسم بود (ار دو) بودینه والا - بور کهنه والا - زیاده شد ذکر ماخذ این همد را بنجا کرده ایم انظمی</p> <p>بویافتن استعمال - بقول بهار معنی سراغ</p>	<p>کتاب تر و بوی افزا خشک با ابامای پرورده</p>
<p>یافتن صاحب اند نقل نگارش (صائب) با بوی مشک (ار دو) دیکهو با فرار -</p> <p>منت ایزد را که رنجم چون صبا ضائع نه شد ^{قیست}</p>	<p>بوی افکندن اصطلاحی - بقول بهار</p>
<p>بوی از ان سیب زخمه ان یافتم ^{مؤلف} عرض کند که این سب بوی یافتن است که مرید علییه بویافتن باشد و خصوصیت با معنی سراغ نباشد بلکه بر دیگر معانی بوی هم شامل می توان شد بحسب موقع (ار دو) لازم و متعدی هر دو (طهیر فاریانی) بهار تر و پاپانا - سراغ پاپانا -</p>	<p>و نه دلف (بوی زدن چغیری) و بذیل آن گوید که (بوی افکندن در چیزی) شده و صراحت کند که معنی بوی رسیدن و بر دماغ زدن و رسانیدن بوی باشد یعنی</p>
<p>بوی افزا اصطلاح - صاحبان بحر و بهفت ذکر این کرده اند ^{مؤلف} عرض کند که همان بویافتن است که گذشت جزین نیست که درین تحتانی زائد زدن در چیزی لازم و متعدی هر دو را بیان کرده بر توست و قرا مخفف افزا (ار دو) دیکهو (بوفرا) (بوی افکندن در چیزی) را مرادش قرار می دهد و</p> <p>بوی افزا اصطلاح - صاحبان برهان و صحیح آنست که این متعدی است نه لازم (ار دو)</p>	<p>شاه است یا نسیم بهشت با که بوی امن و امان در شام جان افکند ^{مؤلف} عرض کند که بوی</p>
<p>بحر و سروری و جامع و جهانگیری ذکر این کرده اند ^{مؤلف} عرض کند که مرید علییه همان (بوفرا) است که پیش گذشت تحتانی بر توست و الف برقرار</p>	<p>کسی چیز من بوبید اگر نه -</p> <p>بویان بقول برهان (ا) بوی کننده و دس</p>

اول قانع (انوری ۵) نور ظلمت بر بوی قدست صاحب مجید بنظر این نعمت و نوحه بر کفش نوشته
 خاک کویت چو عاشقان بویان (۶) شیخ آذری ۵) بافتش بر او داسالیون کرده ایم مؤلف عرض
 غنبر اشهب ارجه بویانست بوی مردان طلب که کند که بر اسم حال بوییدن کاف تصغیر زیاده کرد
 بو آنست بک صاحب رشیدی بر بوی خوش و نام نهادند برای این نبات دیگر هیچ (اردو)
 قانع - خان آرزو در سراج هر چه نیست این گفته و بگوید داسالیون -

ما ذکرش بر بویا کرده ایم مؤلف عرض کند که تحقیق بویانیدن المقول بحر باو و مجمال متعدی بویان
 فارسی زبان این را اسم جاد و انسته اند و نمی دانند کامل التشریف و مضارع این بویانند - صاحب
 که (اسم حال) است که تعریفش بجایش گذشت و موارد هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که تحقیق
 صاحب برهان سکندری خورده که معنی دوم را ما خداین بر بوییدن بیان کنیم (اردو) گنگنا
 بدون سند خلاف قیاس قائم کرده می داند که الف (دیکھو بوییدن یہ اس کا متعدی ہے)

و نون جمع است و نمی داند که مجرد بوی یعنی بویانست بوی بر آمدن استعمال - صاحب آذری ذکر
 پس چگونه معنی دوم پیدا شود معنی اول هم مخصوص است این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که
 است بر مانده حال (اردو) (۱) بودینه و الا لازم بودینه بو و باداغ رسیدن شمیم باشد کامل
 حال (۲) بودینه والے - اصفهانی ۵) هر جا که برگذشتی تا سالها بر آید بوی

بویانک اصطلاح - بقول اندکجواله فرنگی بوی سعادت تو از خاک رگزارت (اردو) بوی
 بالقسم و فتح نون و سکون کاف عربی در فارسی زبان بوی خاصتن از چیری استعمال بقول
 کرفس بتانی را گویند دیگری از محققین ذکر این نکرد و بهار روانند معنی بوی آمدن از ان مؤلف

<p>عرض کند که بلند شدن بواز چیرزی (میرزا ظاهر) نکوی که تا برد از حالت خورشید بوی به صاحب جان و حیدر (ز آتشین رخ او گرفتار بربخیزد و از کمر نهان برهان (انوری ۵) بوی نبر همی بشاوی بادیه بوی کباب بر خیزد (علی خراسانی ۵) بیا بواز این چه گلیم داین چه رنگست پرمؤلف عرض که گفت نوروز از چمن برخاست پز باغ بوی گل کند که تعریف بیان کرده برهان و جامع بهتر ازناست و عطر یا سمن برخاست پز فرید علییه بوبرخاستن که بومعنی سرخ بجایش گذشت (ار ۱۰) (ا کی گذشت (ار ۱۰) بوآنا بوبند بونا بوبیسیان بات کی بوپانا و کنین مستقل است یعنی کچه اطلاع پانا بھی که سکتے ہیں۔ دیکھو بوبرخاستن۔ خفیف سی اطلاع پانا۔ کچه سننا۔ (۳) گمان کرنا۔</p>	<p>عرض کند که بلند شدن بواز چیرزی (میرزا ظاهر) نکوی که تا برد از حالت خورشید بوی به صاحب جان و حیدر (ز آتشین رخ او گرفتار بربخیزد و از کمر نهان برهان (انوری ۵) بوی نبر همی بشاوی بادیه بوی کباب بر خیزد (علی خراسانی ۵) بیا بواز این چه گلیم داین چه رنگست پرمؤلف عرض که گفت نوروز از چمن برخاست پز باغ بوی گل کند که تعریف بیان کرده برهان و جامع بهتر ازناست و عطر یا سمن برخاست پز فرید علییه بوبرخاستن که بومعنی سرخ بجایش گذشت (ار ۱۰) (ا کی گذشت (ار ۱۰) بوآنا بوبند بونا بوبیسیان بات کی بوپانا و کنین مستقل است یعنی کچه اطلاع پانا بھی که سکتے ہیں۔ دیکھو بوبرخاستن۔</p>
<p>بومی برداشتن استعمال بهماچینی بومی کردن زخم (بوبردون زخم) است که بجایش گذشت ذکر این کرده گوید که کنایه از کسب کردن بومورد عرض کند که فرید علییه بوبرداشتن است که بجایش گذشت بزبادت تحتانی بربو (ار ۱۰) ویکه بوبردون زخم بومی است اطلاع بقول برهان و بجر بفتح بای فارسی و رای قرشت و سکون سین بی نقطه بوبرداشتن۔</p>	<p>بومی بردون استعمال بهماچینی بومی کردن زخم (بوبردون زخم) است که بجایش گذشت ذکر این کرده گوید که کنایه از کسب کردن بومورد عرض کند که فرید علییه بوبرداشتن است که بجایش گذشت بزبادت تحتانی بربو (ار ۱۰) ویکه بوبردون زخم بومی است اطلاع بقول برهان و بجر بفتح بای فارسی و رای قرشت و سکون سین بی نقطه بوبرداشتن۔</p>
<p>بومی بردون استعمال بهماچینی بومی کردن زخم (بوبردون زخم) است که بجایش گذشت ذکر این کرده گوید که کنایه از کسب کردن بومورد عرض کند که فرید علییه بوبرداشتن است که بجایش گذشت بزبادت تحتانی بربو (ار ۱۰) ویکه بوبردون زخم بومی است اطلاع بقول برهان و بجر بفتح بای فارسی و رای قرشت و سکون سین بی نقطه بوبرداشتن۔</p>	<p>بومی بردون استعمال بهماچینی بومی کردن زخم (بوبردون زخم) است که بجایش گذشت ذکر این کرده گوید که کنایه از کسب کردن بومورد عرض کند که فرید علییه بوبرداشتن است که بجایش گذشت بزبادت تحتانی بربو (ار ۱۰) ویکه بوبردون زخم بومی است اطلاع بقول برهان و بجر بفتح بای فارسی و رای قرشت و سکون سین بی نقطه بوبرداشتن۔</p>

(اردو) دیکھو بوی پرست -

یعنی رسیدن ہو باشد وقائم شدن بود رچیزی (اردو)

بوی پریدن

مصدر اصطلاحی - فرید علیہ

(گنجوی) اگر ز لطف تو بوی بختل پیوستی بوقت

ہمان بوی پریدن کہ بجایش گذشت (اردو) بر مہمہ بی خارا آمدی غریبا (اردو) بوی پختی - بوی

دیکھو بوی پریدن -

کسی چیز میں قائم ہونا -

بوی پیچیدن

مصدر اصطلاحی - فرید علیہ

مصدر اصطلاحی - فرید علیہ

بوی پیچیدن کہ بجایش گذشت و ندان بہدر انجا

نذکر (اردو) دیکھو بوی پیچیدن -

بوی پیچیدن کہ بجایش گذشت و ندان بہدر انجا مذکور (اردو) دیکھو بوی پیچیدن -

بوی پیچیدن

مصدر اصطلاحی - بقول اندکوالہ

مصدر اصطلاحی - صاحب

غیاث (۱) بوی قمیص یوسف علیہ السلام کہ قبل

از ملاقات یعقوب علیہ السلام رسیدہ بود و (۲) گنا عرض کند کہ آثار زخم نظر آمدن باشد بہاچہ ذکر این

ازین مراد باشد اندکی از آثار و مقدمات حصول

وصل - مؤلف عرض کند کہ و رای معنی تحقیقی ہر عیبی ندارد کہ ہر دو یکی است (نظامی) کہ با آنکہ

معنی بالا را مشتاق سنا استعمال می باشیم کہ استعاش

بہر دو معنی بالا از نظر مانگدشت (اردو) (۱) یوسف (اردو) آثار زخم ظاہر ہونا - کمال خوف ہونا -

کے پیر امین کی بوی موت (۲) حصول وصل کے آثار

بوی موت (۱) یوسف (اردو) آثار زخم ظاہر ہونا - کمال خوف ہونا -

بوی موت (۱) یوسف (اردو) آثار زخم ظاہر ہونا - کمال خوف ہونا -

<p>تماش بگردن (آرزوی کبرآبادی) در زهد در فارسی زبان مستعمل (اردو) دیکھو ار غچ -</p>	<p>تماش بگردن (آرزوی کبرآبادی) در زهد در فارسی زبان مستعمل (اردو) دیکھو ار غچ -</p>
<p>خشب خلق نمودن طمع خطاست چون غنچه فربه که بومی چیزی داشتن استعمال بقول مستطاب</p>	<p>خشب خلق نمودن طمع خطاست چون غنچه فربه که بومی چیزی داشتن استعمال بقول مستطاب</p>
<p>جویند بود و پ (اردو) (۱) بوآنا - بویسینا -</p>	<p>جویند بود و پ (اردو) (۱) بوآنا - بویسینا -</p>
<p>بومبند بونا بهی که سکتے ہیں - (۲) بوتماش کرنا -</p>	<p>بومبند بونا بهی که سکتے ہیں - (۲) بوتماش کرنا -</p>
<p>بومی چودان اصطلاح - این همان است چیزی داشتن که مجاز آن است (شاهی سبزواری)</p>	<p>بومی چودان اصطلاح - این همان است چیزی داشتن که مجاز آن است (شاهی سبزواری)</p>
<p>که ذکرش بر بدایون و آله گذشت (اردو) دیکھو</p>	<p>که ذکرش بر بدایون و آله گذشت (اردو) دیکھو</p>
<p>بوی چکیدن مصدر اصطلاحی - فرید علیہ</p>	<p>بوی چکیدن مصدر اصطلاحی - فرید علیہ</p>
<p>همان بوی چکیدن که بجایش گذشت (اردو) گذشت (اردو) (۱) بورکھنا (۲) اثر رکھنا -</p>	<p>همان بوی چکیدن که بجایش گذشت (اردو) گذشت (اردو) (۱) بورکھنا (۲) اثر رکھنا -</p>
<p>بوی خوردن مصدر اصطلاحی - صاحب</p>	<p>دیکھو بوی چکیدن -</p>
<p>بوی کچھ اصطلاح - بقول برهان بروزن بوی کچھ</p>	<p>بوی کچھ اصطلاح - بقول برهان بروزن بوی کچھ</p>
<p>باشد که مانند ریسمان بردخت پیچ و بعر بی غفقه همان بوی خوردن است که بجایش گذشت (اردو)</p>	<p>باشد که مانند ریسمان بردخت پیچ و بعر بی غفقه همان بوی خوردن است که بجایش گذشت (اردو)</p>
<p>گویند صاحبانند و هفت و جامع هز بانتر مؤلف دیکھو بوی خوردن -</p>	<p>گویند صاحبانند و هفت و جامع هز بانتر مؤلف دیکھو بوی خوردن -</p>
<p>عرض کند که حقیقت این بر آریغ بیان کرده ایم (الف) بوی خون آمدن</p>	<p>عرض کند که حقیقت این بر آریغ بیان کرده ایم (الف) بوی خون آمدن</p>
<p>و نسبت وجه تشبیه این عرض می شود که بخرین نباشد که (ب) بوی خون آمدن از جانی</p>	<p>و نسبت وجه تشبیه این عرض می شود که بخرین نباشد که (ب) بوی خون آمدن از جانی</p>
<p>فارسیان این را مرکب کرده اند از بوی و چه و مراد (ج) بوی خون آمدن از چیزی</p>	<p>فارسیان این را مرکب کرده اند از بوی و چه و مراد (ج) بوی خون آمدن از چیزی</p>
<p>از این درخت نازکی که محبت دارد کنایه از غفقه صاحب آصفی کنایه از کمال خوف و خطر - وارسته بزرگ</p>	<p>از این درخت نازکی که محبت دارد کنایه از غفقه صاحب آصفی کنایه از کمال خوف و خطر - وارسته بزرگ</p>
<p>که بوی بمعنی محبت بجایش گذشت و چه برای تصغیر (د) گوید که کنایه از کمال خوف و خطر بودن (ظهوری)</p>	<p>که بوی بمعنی محبت بجایش گذشت و چه برای تصغیر (د) گوید که کنایه از کمال خوف و خطر بودن (ظهوری)</p>

(ع) آید از راز قهوی بوی خون پد مهر دشت لوجی است هر داغ دلم پد لاله های این چنین بوی
 بر لب محرم زد است پد بهار ذکر (ج) کرده نمزنا مصیبت می دهد پد (وحید قزوینی) نباشد در
 وارسته (ساگ یزدی) کی صبار با شمش زخم دل بے شرک پد که سودای نقدش دهد بوی
 جرات آمیزش است پد یوسف من بوی خون می آید شک پد (ار ۹۹) و کچو بودادن -

از پیرانش پد (محم تاثير) بوی خون از لب **بوی دار** اصطلاح بقول اندک بواله فرنگ
 ای غنچه دمان می آید پد چه سخن هر چه بگوئی تو از ان فرنگ بدال همد والف کشیده و به رای همد زو
 می آید پد (صائب) بوی خون می آید از تیغ زبانا بوی دارنده و (۲) سگ شکاری را گویند
 اعتراض پد خرده گیری عاقبت تخم عداوت می شود که بیوی جانوران را پیدا کند مؤلف عرض کند
 پد (ابوطالب کلیم) سر نوشتم که شهادت نیست که بهر دو معنی اسم فاعل ترکیبی است موافق قیاس
 گویت چرا پد بوی خون می آید از خاکی که بر سر می کنم (ار ۹۹) (۱) بور کینه والی چیز (۲) شکاری
 پد مؤلف عرض کند که هر سه مصدر یکی است و این گفتا جو بویرشکار کرتا ہے - ذکر -

کنایه باشد و بس (ار ۹۹) (۱) و (۲) و (۳) بهت **بوی و آشتن** استعمال صاحب آصفی
 خوف هونا بهت در هونا - ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند

بوی و اوان استعمال - فرید علییه همان بود اوان که بمعنی حقیقی است یعنی بودار بودن چیزی (شاهی)
 است که بجایش گذشت صاحب آصفی ذکر این کرده سبزاری (صبا تا زلف تو بویی نداشت
 نظامی) بوی کنان غیر لرزان و بی پاگر بدو عالم دلم در جهان آرزوئی نداشت پد (حافظ)
 و بی از زبان و بی پد (نجات اسفهان) بر فراز دعا صبا تو که است از ان زلف مشک بوداری پد یادگار

<p>بمانی که بوی او داری پ (اردو) بور کھا۔ بو تراویدن گذشت (اردو) درو کے آثار طبعی ہونا۔</p>	<p>بمعنی آثار درو ظاهر شدن است و سندان بر بو تراویدن گذشت (اردو) درو کے آثار طبعی ہونا۔</p>
<p>بوی داشتن زخم مصدر اصطلاحی۔ بقول انند مرادف بوی برون زخم صاحب آصفی ہم ذکر این کرده مؤلف عرض کند کہ مایعین را بدون سند استعمال تسلیم کنیم البتہ (بوی برداشتن آمدن از چیزی است (کمال مجتهد) می دمان زخم) موافق قیاس است (اردو) دیکھو بوی برون زخم۔</p>	<p>بوی دمیدن مصدر اصطلاحی۔ صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت بہار این را (بوی دمیدن از چیزی) قائم کرده گوید کہ بمعنی بوی دم مشکین صبا بوی بہشت پ بوی بردیم از ان زان سر کو آمدہ بود پ (علی خراسانی) از جذب</p>
<p>بوی دان اصطلاح۔ بقول ربیان بادا ابجد بر وزن دو دمان ظرفی را گویند کہ در ان چیزی از عطریات کردہ باشند صاحبان سروی ورشیدی و ناصری و جامع و سراج ذکر این کرانہ گلستان ہنوز پ (اردو) بو آنا۔ بو پھیلنا۔</p>	<p>زلف دوست غبارم ہوا گرفت پ بوی خوشم نظر سنبل دیدہ ام پ (اوجی ہمدانی) از بنرہ خط تو دمد بوی جان ہنوز پ بلبل برون نرفتہ ازین گلستان ہنوز پ (اردو) بو آنا۔ بو پھیلنا۔</p>
<p>مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است موافق قیاس از قبیل عطر دان کہ بر زبان ہندیان است (اردو) عطر دان۔ بقول آصفیہ فارسی مذکر عطر کہنے کا ظرف۔</p>	<p>بوی دویدن مصدر اصطلاحی۔ صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مرید علیہ و مرادف (بود ویدن) کہ بجائش گذشت بدون تحتانی بعد لفظ بو (صائب) بلبلان دیوانہ</p>
<p>بوی درو تراویدن مصدر اصطلاحی اندو بوی گل از اتحاد پ می دود در کوچہ و بازار</p>	<p>اندو بوی گل از اتحاد پ می دود در کوچہ و بازار</p>

قیاس کرد که هرگاه گل بو و رنگ هر دو دار و فاقد	چون دیوانگان (اردو) دیکو بود ویدن -
نام کردند بر اعتبار صاحب آن را (بورنگ) نام کردند بر اعتبار صاحب جامع این را تسمیه کنیم (اردو) گل بقول آصفی کند که آوردن بو چنانکه باد بوی را می رساند (خسرو فارسی - تذکره گلاب کا پچول - گل وردی گلاب -	بوی رسانیدن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که آوردن بو چنانکه باد بوی را می رساند (خسرو فارسی - تذکره گلاب کا پچول - گل وردی گلاب -
بوی ریختن مصدر اصطلاحی - صاحب	(اردو) بوی ریختن - بوی ریختن
آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت و از ضربین	یا رم نرسانید (اردو) بوی ریختن - بوی ریختن
آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت و از ضربین	بوی رسیدن استعمال - صاحب آصفی ذکر
ریخته اند؛ طرفه شوری بدماغ دل مار ریخته اند؛	این کرد و از معنی ساکت مؤلف عرض کند که آمدن
مؤلف عرض کند که پیدا و مخلوق کردن بوشاد	بوشاد (عماد کرمانی) گریز ف مصری نرسد
و بس - واضح باد که همین سند را بهار بر (بورخیختن)	باز یکسان؛ از پسینش بوی کبکبان رسد آخر؛
مال سعدی گوید - (اردو) بویید اگر نا -	(اردو) بویید - بویید
بوی ریمان آمدن مصدر اصطلاحی -	بوی رنگ اصطلاح - بقول برهان بفتح
وارسته ذکر این کرده از طغرا سندی دهد (س)	رای قرشت و سکون نون و کاف فارسی معنی گل
زین چشم قلی که پولچی آقا شده است؛ مگر نیز که بوی	است که بعربی ورد خوانند صاحبان بحر و اندوهفت
ریمان می آید؛ می فرماید که مرادف (بوی قتیله آمدن)	و ناصری هم ذکر این کرده اند - صاحب ناصری تذکره
است که می آید کنایه از بوی نطبه و واهمه شنودن	(این بحواله برهان) گوید که صاحب بو و رنگ نیکو
صاحب بحر گوید که این ماخذ از آنکه آه و هرگاه بوی	مؤلف عرض کند که اگر از وجه تسمیه بحث کنیم می

<p>فقیہہ می شنود می گریز و در می خورد و در می آورد جاڑون کے دفون میں آگ رکھ کر تپتے ہیں۔ گویند: از انجا بوی فقیہہ می آید زو بدرد رویم۔ آشدان۔ مجر۔</p>	<p>بہار و نقل نگارش اندیم ذکر این کرده مؤلف مصدر</p>
<p>عرض کند کہ موافق قیاس است ولیکن فارسیان (ب) بوی زون از چیری اصطلاحی</p>	<p>مقولہ (بوی ریمان می آید) بمعنی (محل خطر است) (ج) بوی زون بر چیری صاحب</p>
<p>بر زبان دارند و بخیال ما ازین قولہ این مصدر اصفی ذکر الف کردہ بر ذکر رب گوید کہ مراد</p>	<p>را قائم کردن درست نباشد ازین کہ استعمال بوا آمدن از چیری (خسرو الف) (د) ای فاختہ</p>
<p>و غیر مشتقات این مصدر اصطلاحی بنظر نیامد زن آتش بوتان پکان گل امید نیست کہ بوی</p>	<p>اگر چه خلاف قیاس نیست (ار و و) اندیشہ کا مقام ہونا۔ اندیشہ کا مقام ہے۔ محل خطر ہے۔</p>
<p>بوی زار اصطلاح۔ بقول سروری (۱) زو است پو بہار بر (ج) می فرماید کہ بمعنی بوی مراد ہمان (بوی افزار) کہ گذشت و فرماید رسیدن (میر کی شیزانی) (د) ہر سبج ز استین جو</p>	<p>کہ (۲) مجر را نیز گویند یعنی عود سوزا کذا فی تحفہ السعادت) مؤلف عرض کند کہ از</p>
<p>قبیل گشت زار موافق قیاس است (ار و و) ریمان و سنبش را پو بونی کہ کاکل او زو بدرد ما (۱) و لیکو بوی افزار (۲) انگلیشی۔ بقول مردم پو (سلمان) (د) غنچہ دل تنگ را دل</p>	<p>آصفیہ۔ ہندی۔ مؤنث۔ وہ برتن جس میں</p>

بر مشام: مؤلف عرض کند که موافق قیاس است رجحانیم و متعدی هر دو یعنی برساندن هم (اراد و)

یعنی الف بمعنی بودادن و باب (ب) بواسطه شدن و (الف) بودین (ب) بآنا (ج) بولانا بآنا بویہنجی نامہ

بقول صاحب سفرنگ بفتح باء ایجدو کسر واو و تحتانی معروف و زای معجمه و پای هنوز معنی

علی الخصوص و خصوصاً مؤلف عرض کند که اسم جاد فارسی قدیم است (اره و) خصوصاً

بقول آصفیہ عربی اسم مذکر خاص خاص کر

بوی سا

الف کشیده مثلثی باشد که خطیاریت بران ساینده

بجر و سروری و ناصری هم ذل را این کرده اند صاحب اب یومی سور

شمس این را بوی سالی نوری و لعل عرص نهاد با جت این بر (بوموخصن) کرده ایم و (ب) ام

که سکندری خورده معلوم می شود که (بومی ساسی) را فاعل می نویسد (و) جمع می نویسد یعنی ساسی که خطریات را می آرد

[illegible]

کتابخانه عمومی آستان قدس
کتابخانه عمومی آستان قدس

مؤلف

[illegible]

جہر سے عطیات میں حاصل کردہ جائیداد

نوی استاند (ن) المصدرا مصداق (ج) از همان است (ج) نوی سوزی کردن (م) بمعنی الف

١٠٠

استعمال کردہ اندچنانکہ از سبب بالا طہر است مخفی مباد
 سخن آشنائید (۱) (خرین اسفہانی) نہفتہ ام شمشیر
 کہ معروف است کہ عاملان سلف چون می خواستند کہ خیال
 پری را طلب کنند چہرہ ی خوشبو و غیرہ بر آتش می ختنند
 تا پری حاضر می شد و بعضی گویند کہ موہای مہمان پری (۲) پتاپانا
 می سوختند کہ بہین ضرورت و دلچستی می کرد (اردو) **بوی شیر آمدن از دہان از لب** کسے
 (الف وج) بود از چہرین جلانا (ب) (۱) بوسوز اصطلاحی بہار ذکر این کردہ گوید کہ کنیہ از زمان
 و شخص جو بود از چہرین جلاے (۲) و شمع جو پر کوئی **بوی شیر** خوارگی صاحب بحریم ذکر (بوی شیر از دہان
بولش بقول نامری و اندی معنی بہ ہر طرف بویہ آمدن) بہ ہمین معنی کردہ **مؤلف** گوید کہ موافق قیاس
 کہ می آید صاحب اندیم ذکر این کردہ **مؤلف** عرض است (صائب) مگر از بہمت مردانہ سازد
 کند کہ این تبدیل است کہ ہای ہوز بشین عجمہ بدل کو کہن کاری پد و گر نہ از دہان تیشہ بوی شیر می آید
 می شود چنانکہ گذارہ و گذارش و یازہ و یازش و (ولہ) ہنوزم از دہان چون صبح بوی شیر می آید
 حقیقت بویہ بجا بش عرض کنیم (اردو) دیکھو بویہ کہ چون خورشید مطلع ہای عالم گیر می گفتم (۱) (محسن تاثیر
بوی شمشیر بقول غمات برہان را کجہ بدعا (۲) از لب افلاک بوی شیر می آید ہنوز پد کا خطاط
 رسیدان و دیافتن شائہ صاحب اصفی گوید کہ معنی ما و جانان ربطا چندین سالہ بود پد **مؤلف** عرض
 کہ کسب کردن بود (۲) سرخ یافتن صاحبان کند کہ موافق قیاس است (اردو) منہ سے دوڑ
 بہت ذکر امر حاضر و مضارع تکلم این کردہ اند **بوی شیر** کی بوانا بقول آصفیہ چھو کر اور بلٹا ہونا نادان اور
 (۳) بوی خوش تو بہ کہ ز باد صبا شنید پد از یار **بوی شیر** بچہ ہونا جیسے یا ابھی تو تہارے منہ سے دودہ کی بوانی

(منہ سے دودھ کی بونہ جانا) یہ پہلی قبولہ اسی کام اوف ہے کہ گذشت و سنا میں ہمد را بجا گذشت (اردو) بوی فقیہ آمدن | مصدر اصطلاحی بخان آرزو دیکھو بوفروختن۔

در چراغ ہدایت و دوارستہ و صاحبان بحر و بہار و انند بوی فزا | اصطلاح - بقول بحر مرادف (بوی فزا) ذکر این کردہ اند و مرادف (بوی ریسمان آمدن) است مؤلف عرض کند کہ مخفف آن بجذ الف کہ بجایش گذشت و راستہ گوید کہ در محاورہ گویند کہ و حقیقت این بر (بوفزا) گذشت (اردو) بوفزا | از اینجا بوی فقیہی آید زود بدر رویع | مؤلف بوی گردن | مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی عرض کند کہ ماصراحت کامل ہمد را بجا کردہ ایم (اردو) ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ صراحت کامل دیکھو بوی ریسمان آمدن۔

بوی فرستادن | استعمال - صاحب آصفی بزیادت تحتانی زائدہ و معنی چارم (بوگردن) ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ متعلق بہ این نباشد (اردو) دیکھو بوگردن کے بمعنی حقیقی است یعنی فرستادن کہت یا عطریات پہلے - دوسرے اور تیسرے معنے۔

(فتانی شیرازی) من بوی دل فرستم و نکوت بوی کشیدن | استعمال - صاحب آصفی ذکر عبیر کا باری درین میانہ صبا کم نمی شود (اردو) این کردہ مؤلف عرض کند کہ فرید علیہ مہمان بونہی عطر پہننا۔ (بوکشیدن) کہ گذشت (خبر و) دست بگل نہیں

بوی فروختن | استعمال - صاحب آصفی ذکر زانکہ بخار من توئی بوی سن نمی کشم زانکہ بہار این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ من توئی بوی (اردو) دیکھو بوکشیدن۔

فروختن عطریات است و فرید علیہ مہمان (بوفروختن) بوی کلک | اصطلاح - بقول برہان باکاف

<p>ولام مفتوح بروزن شورنگ میوہ ایست غردار ترک کردن بوی (شغائی اصفہانی ۵) جادوان کہ آن را بترکی چنان قوج گویند صاحبان بحر و سر دریا کہ بدلم خانہ نسازی یاری پادشاه چند انکہ دولت بود و جہانگیری و ہفت و موید ہم ذکر این کردہ اند۔ و فاکندارد پ (ار ۹۹) بوجھوڑ دینا ترک کرنا۔ صاحب سروری صراحت فرید کند کہ بھگلک ہم بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر</p>	<p>سیرمین معنی می آید (بستی اطعمہ ۵) مخور این بھگلک و بوی کلک بجاصل پاک کہ پیش خود دیار ان کنی کردن بوی باشد (ظہیری نیشاپوری ۵) بوی ان تف بسیار پ مؤلف عرض کند کہ ما حقیقت و سلسلہ ختم گشت پادشہ از حرم برآمد و گہرانہ این بر بھگلک و بھگلک و معنی دوم بن بیان منہم گزشت پ (ار ۹۹) بوجھوڑ دینا ترک کرنا۔ کردہ ایم (ار ۹۹) دیکھو بھگلک۔ بھگلک اور بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر بن کے دوسرے معنی۔</p>
<p>بویگان بقول اند بخوانہ فرنگ فرنگ باقمہ گزشت و سنا این ہم مہدرانجا مذکور (ار ۹۹) و کاف فارسی معنی زہدان و رحم مؤلف عرض دیکھو بوجھوڑ دینا ترک کرنا۔ کند کہ فرید علیہ ہمان (بویگان) کہ بجایش گزشت بوی گلک اصطلاح۔ بقول صاحبان شید و صراحت ماخذش مہدرانجا کردہ ایم (ار ۹۹) و جامع و ناصری و سراج ہمان بھگلک کہ بجایش گزشت و اشارہ صراحت ماخذ مہدرانجا کردہ ایم (ار ۹۹) دیکھو بویگان۔</p>	<p>این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر</p>
<p>بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر دیکھو بھگلک۔ بھگلک۔ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر دیکھو بھگلک۔ بھگلک۔ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر دیکھو بھگلک۔ بھگلک۔ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر دیکھو بھگلک۔ بھگلک۔</p>	<p>این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر</p>
<p>بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر دیکھو بھگلک۔ بھگلک۔ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر دیکھو بھگلک۔ بھگلک۔ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر دیکھو بھگلک۔ بھگلک۔ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر دیکھو بھگلک۔ بھگلک۔</p>	<p>این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بوی گزشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر</p>

<p>مرادف بوی برخاستن (علی غراسانی) از خطر توپ (گلزار این جهان که نماد است بود و پنگفت بوی بریم ای گل سوری پر گوبوی تو در پیرین یار گنج رنجیه است گل آرزو در و پ مخفی مباد که ازین سند پ مؤلف عرض کند که گنجیدن درینجا یعنی قابلیت (بو ماندن) پیدا است عیبی ندارد که تو اصل است داشتن است نه برخاستن مناسب تر آنست که این را و بوی مزید علیه آن (ار و و) محبت رهند -</p>	<p>مرب کنیم با (در چیزی) (ار و و) بوی مشک آمدن (مصدر اصطلاحی بوی مادران) صاحب برهان بنیل برنجاسب خان آرزو در چراغ هدایت می فرماید که کنی از ذکر این کرده و صاحب اندهم این را آورده مؤلف عرض کند که مزید علیه همان (بو مادران) است که بجا خودش گذشت و بحث آن برار طبعی مذکور (ار و و) صلوات سینہ ریشان است پ که از سودای نقد افتد و کیهو بو مادران اورا طبعی -</p>
<p>بوی مالیدن استعمال - صاحب آصفی فکر آمدن از چیزی) را بهین معنی آورده اند و (بوی ملک این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که عظیم داند) را مرادف این گفته می آید (صائب) همان مالیدن است که گذشت و بوی یعنی عطر بوی مشک از نفس سوخته اش می آید پ در دل هر مذکور شد (ار و و) و کیهو بو مالیدن -</p>	<p>بوی ماندن استعمال - صاحب آصفی ذکر این که خان آرزو در تعریف این از مراحت کار نگرفت از معنی ساکت مؤلف عرض کند که قائم بودن محبت که کمال نجبی چیزی ظاهر شدن است (ار و و) کسی باشد که بوی معنی محبت بجایش مذکور شد آصفی اسفندانی چیزی نهایت خوبی ظاهر بونا -</p>

بوی مشک پنهان نمی ماند مثل

بزرار را چون نگار با به بیجا نه از کف ماره اختیار

صاحبان خرمینه و امثال فارسی ذکر این کرده اند نباشد در و رحم دل بی سرشک با که سودای نقد

معنی و محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند و بد بوی مشک با (اردو) و دیکو بوی مشک آید

که فارسیان چون چغری را در کمال خوبی یا کسی را در **بوی مصیبت دادن** مصدر اصطلاحی

کمال نیکو نامی بیند این مثل را بحتی اوزند (اردو) بعضی آثار مصیبت ظاهر کرده اند است سندیان از

دکن مین بکتے مین "بوی چیتی نهین" یعنی اچھی بوی کلام میر جانات بر بود (اردو) آری (اردو) آری

یا جرمی ظا هر جوانی به نیر "مشک کی اوجھتی نهین" مصیبت ظا هر جوانی

"بوی ناگالان" اصطلاح "بقول الحقائق برهان" بوی ناگالان

بکتے مین جسکی خوبی یا نیکوئی کا شہرہ ہو۔ (۱) آنگہ بوی کند و نشاند یعنی قوت شامہ ندارد

صاحب بحر نقل می ریش مؤلف عرض کند که غلط **الف) بوی مشک دادن** مصدر

اصطلاحی قیاس محققین اهل زبان ازین ساکت و معاین **ب) بوی مشک دادن چغری**

بهار ذکر الف کرده گوید که مرادف بوی مشک **الف) بوی مشک دادن** مصدر

آیدن از چغری است و صاحب بحر ب) را مرادف **الف) بوی مشک دادن** مصدر

ب) را مرادف **الف) بوی مشک دادن** مصدر **الف) بوی مشک دادن** مصدر

ب) را مرادف **الف) بوی مشک دادن** مصدر **الف) بوی مشک دادن** مصدر

ب) را مرادف **الف) بوی مشک دادن** مصدر **الف) بوی مشک دادن** مصدر

ب) را مرادف **الف) بوی مشک دادن** مصدر **الف) بوی مشک دادن** مصدر

اگر زانگیریم فرید علیّه (دونا که) معنی بودارنده است
 است حقیقت این و معنی اول اصلاً درست نباشد یعنی آمدن بواجب و میر کردن بود (ار ۹۹)
 (ار ۹۹) و شخص به قوت شامه نه رگه - بو آنا - بو پخیدنا -

(۲) بودر کهنه والے اشیا یا بودر کهنه والی چیز -
بودرینگ بقول برهان بروزن هوشنگ تره است (۱) معنی آرزو مندی (انوری ۵) ای در

شبیهه بریکان که بحر بی باد و موج خوانند صاحبان
 ناصری و جامع هم ذکر این کرده اند و صاحبان سر و پا
 و غیاث این را به کاف فارسی آورد و این همان که شمس فخری این را به موقده خوش تحتانی آورد
 باد رنگ بویه باشد که بحث آن بجایش گذشت خان آرزو در سراج گوید که معنی خواهمش و آرزو
 و وجه تسمیه آن چنین باشد که غلط بود امر که کرده و فرماید که آنچه در بعضی نسخ تقدیم یای حطی و دیگر
 بانگ که در فارسی زبان پس از نگین و در قاجار آمده بای ایچند نوشته اند غالباً تصحیف است چه برین
 و ازینکه این گواه خصوصیت بوی خود و قدیمی دار حیث الاشتقاق معنی بایستن و بایستگی نسبت
 موسوم شد بدین اسم و بحاق فارسی صحیح است - دارد و در تقدیم یای حطی این مناسبت معلوم
 (ار ۹۹) و کیو باد رنگ بویه - و به تحقیق یکی ازین دو لفظ تصحیف پس اختیار

بوی و زیدین مصدر از ملائی بقول انند نسبت این مناسبت الی بل واجب خواهد بود
 بخواه از خواص سخن یعنی بودیدین (شانی ۵) و اینکه در حرف یای تحتانی نیز مذکور شود جهت
 اگر و زو بوی خیالات در و مانع آرزو و بایست که موافقت قدماست و فرماید که صحیح آنست که

مانخو بود از تو یعنی خواہش (الخ) مؤلف عرض
 صریح دارد کہ از نسل تویہ نامی باشند (الخ) مؤلف
 کند کہ تخیر این مرکب است با توی و ہای نسبت بہ
 عرض کند کہ مخیر تویہ بدین معنی اشارہ بہ آل تویہ
 معنی لفظی این صوب بہ آرزو و مراد از آرزو مندی
 باشد چنانکہ در کلام عثمان بخاری مستعمل (ار ۹۰)
 (ار ۹۰) آرزو مندی یعنی آرزو کرنا کہہ سکتہ
 تویہ اشارہ بہ آل تویہ کی طرف جو تویہ نامی ایک
 پین جیسے انکی آرزو مندی بے محل نہیں ہے
 شخص کی اولاد میں پادشاہ ہوئے ہیں۔ موت۔
 (۲) پویہ۔ بقول برہان و جامع جعی از پادشاہان
 (۳) پویہ۔ بقول برہان و جامع رقتی ہم کہ
 کہ بہ آل تویہ شہوراندہ صاحب نامری گوید کہ نام
 آن را شاہ ترہ می گویند صاحب نامری گوید کہ بہ
 مردی است پارسی الاصل کہ در میدان گیلان بسر
 ای برد و در نہایت عسرت و فقر زندگانی میکرد و کما
 اولاد او پادشاہی رسید و آل تویہ مشہور شد و
 نسب ایشان بہ نزد گرو شہر یا را آخر پادشاہ
 بجمعی رسید و از انجا پشت بہ پشت بہ ہم گرو
 پیوستہ (الخ) (عثمان بخاری) آن دولت
 و بخت و سلب و منجق تویہ پاک روید شدہ
 حالش از تیغ و درویدہ پاخان آرزو در سراج
 گوید کہ قول برہان خطاست چرکہ مشہور بہ آل (ار ۹۰)
 تویہ است نہ تویہ تہا و لفظ آل تویہ دلالت
 یک نہایت سبزو ر تلخ ساگ کا نام جو دو این کلام

است و معنی اول غیر معروف (النوری ۷)	آتا ہے اور مصطفیٰ خون خیال کیا جاتا ہے۔
چون نسیم زلف تو بوبیند گویند از فرج پاشورده	بوسیدن بقول بحر باو و مجهول بمعنی (۱) بوی کر
ای گیہان کہ مارا فزده جان آمده است	و (۲) بوی بردن و شمیدن بوی اعم از نیک بوی
(ار دو) (۱) بودینا (۲) سونگہن۔	خوش باشد یا بد (کامل التصریف) و مضارع این
بوی مکرنگی بقول بحر طبع اخلاص و محبت	بود صاحب موار و بد کر معنی اول گوید کہ بمعنی بودا
ی ریا و اثر اخلاص۔ صاحب لطافت برہا	(فرخی ۷) بخند و ہی باغ چون روی دلبر بود
ہم ذکر این کردہ و صاحبان ہفت و انہد	ہمی خاک چون مشک اذ فرج (صائب ۷) شبی
ہم این را آورده مؤلف عرض کند کہ	فتاد کف زلف او و عمری رفت پامہ ز موش
اثر اخلاص و محبت معنی اصل است و بر (ار دو)	روم دست خود چو جوی بومیم پ صاحب نامری
اخلاص اور محبت کا اثر۔ مذکر۔	ہم ذکر ہر دو معنی کردہ گوید کہ معنی دوم معروف

موحدہ باہای ہوز

بقول برہان و نامری و جامع و سراج کبر اول و سکون ثانی (۱) بمعنی خوب و نیک (حکیم	بہ بقول برہان و نامری و جامع و سراج کبر اول و سکون ثانی (۱) بمعنی خوب و نیک (حکیم
کسانی مروزی ۷) گوی ہی چو من ز غم ہجر ز دگشت پوز شاخ ہجو چوک بیا و نیت خوشنیت	کسانی مروزی ۷) گوی ہی چو من ز غم ہجر ز دگشت پوز شاخ ہجو چوک بیا و نیت خوشنیت
صاحب فدائی کہ از علمای معاصر ہم بود گوید کہ کم از بہتر مقصودش ہمین کہ بہتر انداز تہ است	صاحب فدائی کہ از علمای معاصر ہم بود گوید کہ کم از بہتر مقصودش ہمین کہ بہتر انداز تہ است
مؤلف عرض کند کہ اسم جادہ فارسی زبان است۔ معاصرین ہم بر زبان دارند (ار دو)	مؤلف عرض کند کہ اسم جادہ فارسی زبان است۔ معاصرین ہم بر زبان دارند (ار دو)
اچھا۔ بقول آصفیہ ہندی۔ ہفت۔ برے کے خلاف۔ بہلا۔ نیک۔ عمدہ۔ خوب۔	اچھا۔ بقول آصفیہ ہندی۔ ہفت۔ برے کے خلاف۔ بہلا۔ نیک۔ عمدہ۔ خوب۔
(۲) بہ بقول برہان و نامری نام میوہ است مشہور (حکیم سنائی ۷) در باغ خلافت نبی	(۲) بہ بقول برہان و نامری نام میوہ است مشہور (حکیم سنائی ۷) در باغ خلافت نبی

چار بہ است کہ آن چار بہ لطیف بر بار بہ است کہ آن بہ کہ در اقل است زان چار بہ است کہ اول
 بہ کہ در آخر است زان چار بہ است کہ صاحب جامع این را سفر جل گفته۔ خان آرزو در سراج
 گوید کہ مخفف بہی است کہ زیادت تحتانی می آید۔ صاحب محیط گوید کہ بدین معنی لغت فارسی است و
 بغارسی آبی نیز گویند و عبری سفر جل و بہ ترکی خیا و بیونانی قودیا و ہندی بہی نامند و آن شہ در تہی است
 بستانی و شیرین آن را بہ آزاد نامند و ترش محض و ترش و شیرین را بغارسی بخوش و بہترین آن اصفہانی بزرگ
 مالیدہ و ستدیر بیا رب۔ نازک شاداب و بقول شیخ سرود راقول آخر و خشک و راقول دوم و گویند سر
 در آخر دوم و خشک و راو اکل اول۔ در ان قبض شدید و شیرین را قبض و اساک کمتر از ترش آنست و آب
 آن در تقویت شدید تر و جرم آن در قبض زیادہ تر و منافع بی شمار دارد (الخ) مؤلف عرض کند کہ صاحب
 محیط سکندری خورہ کہ بہی را لغت ہندی خیال کردہ اصل مہانست و این مخفف آن (اردو)
 بہی بقول آصفیہ ہندی۔ اسم مؤنث۔ ایک سیوہ کا نام جو امرود سے مشابہ ہے۔ سفر جل۔ مؤلف
 عرض کرتا ہے کہ بہی بھی فارسی ہے۔ صاحب ساحہ کو بھی اس کا اعتراف ہے۔

(الف) بہ آفرید	اصطلاح۔ (الف) بقول محبوبس داشت و بعد از ان اسفندیار آنجا رفت
(ب) بہ آفرین	بہفت (۱) نام دختر گشتاسپ و آرجاسب را گشت و بہ آفرین را نجات داد و فرما
شاہ کذا فی شرف نامہ و فرماید کہ معنی ترکیبی است (۲)	کہ این را بہ آفرید ہم گویند صاحبان سروری و نام
نیکو آفرید صاحب مؤید ہم ذکر این کردہ و صاحب	و جامع مہربان برہان در تعریف۔ خان آرزو بزرگ
برہان بزرگ (ب) گوید کہ نام خواہر اسفندیار بن گشتاسپ	(ب) نسبت (الف) گوید کہ تصحیف است مؤلف
کہ اورا رجا رب اسیر کردہ بود و در روینہ در عرض کند کہ (الف) و (ب) ہر دو بقاعدہ فارسی	

<p>خوبی و زیبائی را گویند و (۲) بفتح اول قیمت یکدیگر گفته اند خان آرزو که نسبت دالف، حکم تصحیف می دهد کم غوری اوست و جاد دارد که الف را بمعنی حقیقی مخفف (به آفریده) گیریم - بابتی حال بهر نوع (۳) هر دو صحیح است یکی از معاصرین عجم گوید که الف اصل است و در استعمال (ب) هم بر زبان آمده (ارو) و بالفط آوردن و دویدن و گرفتن بمعنی ارزش الف و ب (۱) گشتاب شاه کی بیی کا نام است و پیداکردن و بالفط شکستن بمعنی کم کردن قیمت صاحب فدائی بر معنی دوم قانع (شمس الدین (الف) به آمد مصدر اصطلاحی - (ب) بقول شیرازی (۵) اگر در بهار بدخواهی ندارم و (ب) به آمدن بحر معنی (۱) به افتادن باشد و گری بهامید می بخش ما کو (۶) (میر خسرو (۷) که بهبود و خیریت است صاحبان ملحقات برهان و حکم قضا را برضاد در پذیر و مجرم من بخش و بها اندمم ذکر این کرده و صاحب هفت و مؤید (الف) در پذیر و مؤلف عرض کند که بمعنی اول بدل مانعی مطلق این را آورده مؤلف عرض کند که بهی باشد که می آید که تحتانی بدل شده الف چنانکه موافق قیاس است و معنی این در محاوره حال (۲) بر دینینی و بردیمان و این معنی را بر اعتبار صاحبان پسند آمدن (ارو) (الف) خیریت مؤلفی (ب) ناصری و جامع تسلیم کنیم و معنی دوم جاد دارد که مجاز معنی اول و انیم یا اسم جامد فارسی زبان و بها بقول برهان کبیر اول و ثانی بالف کشیده (۱) معنی سوم مجاز معنی دوم است و بس (ارو)</p>	<p>اسم فاعول ترکیبی است و محققین اهل زبان هر دو را مراد یکدیگر گفته اند خان آرزو که نسبت دالف، حکم تصحیف می دهد کم غوری اوست و جاد دارد که الف را بمعنی حقیقی مخفف (به آفریده) گیریم - بابتی حال بهر نوع (۳) هر دو صحیح است یکی از معاصرین عجم گوید که الف اصل است و در استعمال (ب) هم بر زبان آمده (ارو) و بالفط آوردن و دویدن و گرفتن بمعنی ارزش الف و ب (۱) گشتاب شاه کی بیی کا نام است و پیداکردن و بالفط شکستن بمعنی کم کردن قیمت صاحب فدائی بر معنی دوم قانع (شمس الدین (الف) به آمد مصدر اصطلاحی - (ب) بقول شیرازی (۵) اگر در بهار بدخواهی ندارم و (ب) به آمدن بحر معنی (۱) به افتادن باشد و گری بهامید می بخش ما کو (۶) (میر خسرو (۷) که بهبود و خیریت است صاحبان ملحقات برهان و حکم قضا را برضاد در پذیر و مجرم من بخش و بها اندمم ذکر این کرده و صاحب هفت و مؤید (الف) در پذیر و مؤلف عرض کند که بمعنی اول بدل مانعی مطلق این را آورده مؤلف عرض کند که بهی باشد که می آید که تحتانی بدل شده الف چنانکه موافق قیاس است و معنی این در محاوره حال (۲) بر دینینی و بردیمان و این معنی را بر اعتبار صاحبان پسند آمدن (ارو) (الف) خیریت مؤلفی (ب) ناصری و جامع تسلیم کنیم و معنی دوم جاد دارد که مجاز معنی اول و انیم یا اسم جامد فارسی زبان و بها بقول برهان کبیر اول و ثانی بالف کشیده (۱) معنی سوم مجاز معنی دوم است و بس (ارو)</p>
--	--

(۱) خوبی بقول آصفیہ - فارسی - اسم مؤنث - عمدگی کہ مقصودش از گران شدن قیمت است و موافق
 بہدائی - خوبصورتی (۲) بہا بقول آصفیہ - فارسی - قیاس (میز راضی دانش) دامن دریا کف
 و اسم مذکر - مول - قیمت آپ فرماتے ہیں کہ اردو گذار تا گوہر شوی پو قطرہ را از گوہر ذاتی بہا گرد
 میں ہمیشہ یہ لفظ (بے) کے ساتھ آتا ہے قیمت بلند پو مخفی مباد کہ سند دانش برای -----
 مؤنث (۳) خون بہا بقول آصفیہ - فارسی - اسم بہا بلند گردیدن است بہار موضوع خود
 مذکر - دیت - وہ نقدی جو قاتل کے وارث را نگاہ داشت (اردو) قیمت گران ہونا۔
 بعض خون لین۔ بہا پذیرفتن استعمال - صاحب آصفی ذکر
 بہا آوردن استعمال بقول صاحب آصفی این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ قبول
 بمعنی ارزش پیدا کردن مؤلف عرض کند کہ گردن خون بہا است متعلق بمعنی سوم بہا کہ بجا
 موافق قیاس است (ظہیر فارابی) انفا گذشت و سندان از میر خرم و مہد را بجا مذکور۔
 لایہ من دانش است و میدانی پو کہ این متاع مخفی مباد کہ از سند بالا مصدر (بہادر پذیرفتن)
 نیار و بہادرین بازار پو (اردو) قیمت پیدا است عیبی ندارد کہ پذیرفتن و در پذیرفتن
 پانا - جیسے یہ چیز اتنی قیمت نہیں پاسکتی - ہر دو یکی است (اردو) خون بہا قبول کرنا۔
 لیکن محاورہ میں دام اٹھنا کا استعمال ہے خون بہا منظور کرنا۔ دیت قبول کرنا۔
 جیسے اس چیز کے دام آج کے بازار میں اٹھنے بہا پر سیدن استعمال - صاحب آصفی ذکر
 بہا بلند شدن مصدر اصطلاحی - بقول این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ
 بہار و اند گران شدن مؤلف عرض کند دریافت قیمت گردن است (نامدم گیلانی)

<p>دماغ عشق نداری بہاوی زلف پیرس کہ این معاملہ باخاطر پریشان است کہ (اردو) قیمت پوچھنا۔ دام دریافت کرنا۔</p>	<p>بمعنی واقف و آگاہ بودن و شدن از قیمت۔ (اوحادی مراغی) گردل بنیب توہمین گوشت پارہ ایست کہ قصاب شہر بہ ز تو داند بہاے</p>
<p>بہا و ادن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ ادا کردن قیمت است (عرفی شیرازی) متاع دل کہ نباید کشود در برد و دست کہ اگر بہاش سلیمان دہدین کشای کہ (اردو) دام دینا قیمت ادا کرنا۔</p>	<p>دل کہ (اردو) قیمت سے واقف اور آگاہ ہونا بہا و ادرا اصطلاح۔ بقول برہان و جامع معنی اقل و دال ایجاد بروزن تیا سر معنی شجاع و دلیر بکال باشد صاحب غیاث این را لغت ترکی</p>
<p>بہا و داشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کہ گزیدہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ معنی قیمت داشتن است (حافظ) متاع دل پاک عشق مسکین کہ باز از حنش بہائی ندارد کہ (اردو) قیمت رکھنا۔ یہ لفظی ترجمہ ہے لیکن استعمال اردو میں دام اٹھنا ہے جیسے اس کے دام بازار میں ہنیں اٹھے۔</p>	<p>گوید و فرماید کہ بفتح دال گفتن خطاست مؤلف فارسیان استعمال لغت ترکی کردہ اند دیگر بیچ یکی از معاصرین عجم گوید کہ ما این را لغت زبان خود دانیم کہ مرکب است از بہا بمعنی قیمت و در معنی گوہر یعنی قیمت گوہر دارند و گنایہ از مرد شجاع و سلاطین سلف شجاعان لشکر را بصلہ کارہای نمایان در صف کارزار در تر</p>
<p>بہا و النستن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کہ گزیدہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بصلہ شجاعیت عطای کہ دزد چنانکہ اکثر شعر را</p>	<p>می نشاندند و باز وجوہ ہر وزنش کردہ آن را بصلہ شجاعیت عطای کہ دزد چنانکہ اکثر شعر را</p>

بصله قصائد دهان از جواهرات معلومی ساختند و آصفی گوید که مرادف بها آوردن است بمعنی ارزش
 این رسم و آئین قدیم بود پس بهادر اسم جابد
 قرار یافت برای شجاع و دلیر از همین آئین و دانشندن قیمت است محقق هندی زاد و در تعریف
 سلاطین (ار دور) بهادر بقول آصفیه بنکار از غور کار نگرفت (شانی شهیدی ۵) زمان
 موتی کی قیمت رکهنه والا سور بیر سور مابجری زمان به دلم شرح غم فزون گردد و چنانکه جنس
 جوان مرد جنگی - گران مایه را بهابد و د (ار دور) روز بروز
بها و دیدن | مصدر اصطلاحی - صاحب قیمت بترهنا - گران هونا -

بهار | بقول برهان و جهانگیری و سروری و رشیدی و ناصری و جانج و سراج و بهار و هفت بروز
 چهاردهم و هفتم که فصل ربیع و بودن آفتاب در برج حمل و ثور و جوزا باشد (مختاری ۵) تا گوهر
 از فروغ شرف گیرد و خطر که تا عالم از بهار شود چون بت بهار پد رای تو باد گوهر انصاف را فروغ
 و روی تو باد عالم اسلام را بهار و صاحب فدائی گوید که یکی از نوغانهای چارگانه سال - صاحب
 بهار عجمی فرماید که خنده رو و گل اندام - گل انگیز از صفات او است و با لفظ آمدن - جوشیدن چکیدن
 چیدن - درودن - دمیدن - رسیدن - روئیدن و شکفتن استعمال و با لفظ کردن و شکفتن گل و
 ریاحین و افشاندن و شکفتن بهار کنایه از آخر شدن هم مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است
 بمعنی مطلق میوه و خوبی آورنده اسم جابد فارسی زبان برای فصل ربیع و همین است اصل و دیگر
 همه معانی که می آید بر بسبیل مجاز است و استعمال این با مصداق در ملحقات می آید و تبدیل اعراب
 چیزی نیست که نتیجه ب و لهجه مقامی است (ار دور) بهار بیوتش و کیهو انگشته -

(۲) بہار۔ بقول برہان وجہانگیری و سروری و رشیدی و ناصری و جامع و ہفت بیت خانہ چین کس فخری (۷) رسید موسم نور و زکریا بہار پڑے شود بسا تین آہ استہسان بہار پڑے خان آرزو در سراج این را بجا ز معنی سوم خیال می کند مؤلف عرض کند کہ نہ چنان باشد بلکہ مجاز معنی اول است کہ بتخانہ را ہم فارسیان بہار گفتند از نیکہ بتخانہ فارسیان آہ استہ می باشد چمن و سامان رنگارنگ (اردو) چین کے ایک بتخانہ کو فارسیوں نے بر سبیل مجاز بہار کہا ہے۔ مذکر۔

(۳) بہار۔ بقول برہان وجہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع و ہفت و سراج آتشکدہ ترکستان صاحب سروری بجا لے اداۃ الفضل گوید کہ نام خانہ است و ترکستان و بجا لے تحفہ گوید کہ بمعنی آتشکدہ۔ (نظامی ۷) بہار دل افروز و در بلج بود پڑے و سرخ گل را دہان تلخ بود پڑے ز وہ موبدش نعل زین بر پا پڑے نام آن آواز آذر شب پڑے (حکیم غفری ۷) بہار زینت باغی نہ باغ بلکہ بہار پڑے بہار خانہ مشکبوی بہار پڑے نام آرزو و در سراج مذکور این گوید کہ اغلب کہ در آتشکدہ حقیقت است و بعد از آن بجا نہ ہر معبد باطل را می گفتہ اند مؤلف عرض کند کہ قولش بر عکس حقیقت است بمعنی اول اصل است و این مجاز آن نظر بتشبیہ آتش خانہ یا گل ہای سرخ بہار و دیگر ہیچ و بعضی از محاصرین عجم گوید کہ آتشکدہ یا پارسیان ہم در باغ و بہار و چمن قائم کردہ می شود (اردو) ترکستان کے ایک آتشکدہ کو فارسیوں نے بہار نام رکھا ہے۔ مذکر۔

(۴) بہار۔ بقول برہان وجہان خانہ طلاکار و نقش۔ و بقول سروری بجا لے اداۃ الفضل نام خانہ گل ز وہ و بجا لے تحفہ گوید کہ خانہ نقش پر نگارہ خان آرزو و این را بجا ز معنی سوم خیال می کند مؤلف عرض می کند کہ تسامح اوست کہ معنی اول اصل است و از نیکہ خانہ طلاکار و نقش با گلہای رنگارنگ

نکار بستہ می شود فارسیان آن را بر سبیل مجاز بہار گفتند (اردو) وہ عمارت جو نقش و نگار اور طلائع گل بوٹوں سے آراستہ ہو۔ مونث۔

(۵) بہار۔ بقول برہان و سروری و جامع و ہفت بمعنی بت کہ عبرتی صنم باشد۔ سنا این بر معنی اول گذشت۔ خان آرزو در سراج این را مجاز خیالی می کند مؤلف عرض کند کہ مجاز مجاز باشد ازینکہ معنی دوم مجاز معنی اول است کہ بت خانہ باشد و بت را ہم بر سبیل مجاز بہار گفتند و دیگر ہیچ۔ خان آرزو بر نزاکت معنی غور نکرد و بخیاں سطحی کار گرفت (اردو) بت۔ مذکر۔

(۶) بہار۔ بقول برہان و رشیدی و ناصری و ہفت بمعنی شگوفہ گل ہر درخت را گویند عموماً و گل درخت نارنج را خصوصاً صاحب جہانگیری گوید کہ ہر گل را عموماً و گل نارنج را خصوصاً (نظامی) رسم ترنجبت کہ در روزگار پائیش و پیوہ پس آمد بہار پد صاحب سروری بذکر این از خواجو سزد دہد (۷) بہار تازہ از خاری بر آرد و بت آتش رخ از ناری بر آرد پد صاحب جامع می فرماید کہ ہر گل و شگوفہ مخصوصاً گل کاویشم بہار گوید کہ ازینجاست کہ عرق گل نارنج را عرق بہار گویند مؤلف عرض کند کہ ہر گل و شگوفہ گل کہ اختلاف است ہیچ و ہر دو را فارسیان بہار گویند و این مجاز معنی اول است و تخصیص گل نارنج مجاز مجاز منفی مباد کہ این ہم مجاز معنی اول است (اردو) شگوفہ۔ مذکر۔ و دیگر ہر شگفتہ کے دوسرے معنی اور گل۔ مذکر۔ و دیکھو بوی رنگ اور بہار بقول آصفیہ فارسی۔ مذکر۔ اردو میں بھی سب سے گل نارنج گھٹے کا پھول جیسے روغن بہار۔

(۸) بہار۔ بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و ناصری و ہفت نام کلی است زرود کہ آن را گل کاویشم ہم خوانند و بعضی گویند کہ باین معنی عربی است صاحب سروری بجاوہ ز فائگو یا ذکر این کرد

خان آرزو در سراج گوید کہ این را خیری نیز گویند صاحب فدائی بر نام کلی قانع مؤلف عرض کند کہ این همانست کہ ماضی است این بر اقحوان و اسامیس کردہ ایم و اشارہ این ہم بران است بخا معنی اقل باشد (اردو) دیکھو اقحوان اور اسامیس ۔

(۸) بہار ۔ بقول برہان و جامع نام جزیرہ ایست خوش آب و ہوا و بقول سروری بحوالہ شرف نام جزیرہ مؤلف عرض کند کہ حیف است کہ از تعریف فرید این جزیرہ معذوری ہم کہ محققین این ہم صراحت کافی نکرده اند و ظاہر است کہ بخوش آب و ہوائی بدین اسم موسوم شدہ باشد مجاز معنی اول (اردو) بہار ایک جزیرہ کا نام جو فارس میں واقع ہے اور خوش آب و ہوا ہے افسوس ہے کہ اس سے زیادہ اسکی تعریف معلوم نہوسکی ۔ مذکر ۔

(۹) بہار ۔ بقول برہان و جامع حرم پادشاہان و سلاطین ۔ خان آرزو در سراج این را مجاز معنی سوم خیالی کہ مؤلف عرض کند کہ خیال سطحی اوست ظاہر مجاز معنی اول است ازینکہ در حرم سرائی سلاطین ہم باغ و بہار می باشد (اردو) شاہی حرم سرا ۔ مؤنث ۔

(۱۰) بہار ۔ بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع و ہفت بکر اول نام ولایتی در ہندوستان کہ جانب شرقی دہلی واقع است و دارالملک آن را ہم بہار گویند و چون از ان ولایت بگذرند بہ بنگالہ برسند (امیر خسرو) گرانی سپہش بس کہ سوی شرق افتاد و فرو گذشت بہار و بلند شد غمین پو صاحب سروری بحوالہ لسان الشعرا ذکر این کردہ خان آرزو در سراج گوید کہ غنی آنست کہ نام شہر است کہ مرزا فاضل الانوار شیخ شرف الدین بھیمی میری در انجاست و یکی کہ ضفا بدان است و آن را صوبہ بہار گویند مثل صوبہ اودہ و صوبہ اکبر آباد و آباد مؤلف عرض کند کہ

وجہ تسمیہ این معلوم نشد جزین کہ بقول صاحب ساطع لغت سنسکرت است بہمین معنی (ارو) بہار
ایک شہر اور صوبہ کا نام ہے جو کلکتہ سے قریب ہے۔ مذکر۔

(۱۱) بہار۔ بقول برہان و جہانگیری و ناصری و جامع کبیر اول یعنی یک بار کہ عبارت از یکتای با
است (استاد فخری ۷) بہر مادی ماہ بخشد جهانی یا بہر زائری زربخشد بہاری یا **مؤلف** عرض کند
کہ بقول ساطع بہار بر وزن عیار بمعنی بار و گرانی چیز ہے است فارسیان بہ تصرف و اعراب مفرس
کردہ اند و برای مقداری خاص بار اسم جاد قرار دادہ باشند (ارو) بہار۔ فارسی میں ایک
خاص وزن کا نام ہے جس کی تفصیل معلوم نہ ہو سکی۔ مذکر۔

(۱۲) بہار۔ بقول جامع نام قریہ ایت در ہمدان۔ **مؤلف** عرض کند کہ وجہ تسمیہ این
خوش آب و ہوائی آن مقام بیش نباشد (ارو) ہمدان میں ایک خوش آب و ہوا موضع کا نام ہے

(الف) بہار آرا	مصدر اصطلاحی۔ جو آراستگی چمن کا ذریعہ ہوں۔ مذکر۔ بہار آراستہ
(ب) بہار آراستن	صاحب آصفی ذکر (الف) بہار آلود اصطلاح۔ بہار بذراستہ
(ب) کہ وہ از معنی ساکت و ہم او بذکر (الف) گوید (ب) بہار آلود	گوید کہ مرادف بہار افشان
کہ (۱) کنایہ از باران بہاری و (۲) گل و شکوفہ و فرمایہ کہ ہر کدام معروف و صاحب آصفی بذکر	و امثال آن است صاحبان بحر و بہار و ملحات (ب) از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ (الف) بمعنی
برہان و ہفت ہم ذکر (الف) کردہ اند و این پر بہار است و (ب) مصدر آن یعنی پراز بہار شد	اسم فاعل ترکیبی است و (ب) بمعنی حقیقتیں (ارو) (صائب ۷) می بجای می کند چشم خارا لود تو بگل
(الف) (۱) و کمیو بہر بہار (۲) پھول اور شکوفے	بفرقم می زند روی بہار آلود تو (ارو) (الف)

سرای بهار - پراز بهار (ب) پراز بهار - عنوان بهار	و ب) یعنی پراز بهار بودن و بهار آوردن (ط)
بهار آمدن استعمال - صاحب آصفی فکراین که (آ) با گریبان بهار افشان چو پیدایش زود	از معنی ساکت مؤلف عرض کند که - سید بن فضل بهار
است و بس (حافظ) رسیدن بهار که آمد بهار و سید	پراز بهار (ب) پراز بهار - عنوان بهار لانا
دیده و وظیفه گریه صدف گل است و غنچه	بهار ان اصطلاح - بقول صاحب ثقات
(نهوری) خس و خاری نمی بخیم خزان رفت و	برهان یعنی وقت و فصل و موسم بهار سماجیان است
بهار آمد گل در میان خورشیدم (ار دو) بهار آنا	و معیده و اندیم فکراین کرد و اند مؤلف عرض کند
موسم بهار آنا - فصل بهار آنا -	که مزید علیه بهار است و دیگر هیچ (ار دو) موسم
بهار آوردن استعمال - صاحب آصفی بهار - فصل بهار -	
فکراین که ده از معنی ساکت مؤلف عرض کند بهار اندام	اصطلاح - بقول بهار مراد
که متعدی بهار آمدن است (اسدی طوسی) بهار افشان مؤلف عرض کند که سکندری خور	
من ایدون ز طبع بهار آورم چو مرین شاخ را بهار	و این از اسمای محبوب است نه مرادش (شوکت)
آورم (ار دو) بهار لانا -	بخاری) بهار اندام سروی پیرین چاکم چو گل
بهار بزرگ اصطلاح - بهار بزرگ	دار و پیکر رنگ ساعد او آستین را گل بدان
بهار افشان (الف) گوید که مراد	کرد و چو مخفی مباد که این اسم فاعل ترکیبی است یعنی
بهار آورد و صاحب آصفی بزرگ (ب) از معنی ساکت	بهار دارنده در اندام و کنایه از یار (ار دو)
مؤلف عرض کند که الف یعنی پراز بهار است	معشوق محبوب - یار - بزرگ

<p>بهار بر سر دشتن مصدر اصطلاحی حاصل (۳۵۹۲)</p>	<p>بهار باغ دل آسوده را بکار آید مثل -</p>
<p>کردن بهار است (ظهوری ۵) از نگاهش معنی ساکت مؤلف عرض کند که فارسیان این مثل را برای آسوده دلی استعمال می کنند یعنی چون بهار بر سر دشتن پ (ار ۹۰) بهار حاصل کردند (۳۵۹۳)</p>	<p>صاحبان خرنیه الامثال و امثال فارسی ذکر این کرده اند مغنی ساکت مؤلف عرض کند که فارسیان این مثل را برای آسوده دلی استعمال می کنند یعنی چون بهار بر سر دشتن پ (ار ۹۰) بهار حاصل کردند دل آسوده نباشد بهار باغ هم بکار نمی خورد در این</p>
<p>بهار بر سر زردن مصدر اصطلاحی حاصل کردن بهار است (ظهوری ۵) کل خارت بهار بر سر زرد پ (خوئی ۱) و چین نمی گنجد پ (ار ۹۰) بهار حاصل بهار بر سر گشتن استعمال - صاحب آصفی ذکر</p>	<p>دکن مین بکته مین - بے فکری مین سیر و شرکار - جب بے فکری نهین تو سیر پر بخت - بے فکری مین سیر کا منز -</p>
<p>بهار بر آورون مصدر اصطلاحی حاصل این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که و این آمدن بهار رفته باشد (وجدان سرسندی ۵) آزاد و نو بهار دیگران آمد بهارم برگشت پ آب برگشت و هو برگشت دیارم برگشت پ (ار ۹۰) گئی پ چون غنچه بهارم ز دل تنگ بر آور د پ (۲) یعنی بهار واپس آید -</p>	<p>بهار بر آورون مصدر اصطلاحی حاصل این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که و این آمدن بهار رفته باشد (وجدان سرسندی ۵) آزاد و نو بهار دیگران آمد بهارم برگشت پ آب برگشت و هو برگشت دیارم برگشت پ (ار ۹۰) گئی پ چون غنچه بهارم ز دل تنگ بر آور د پ (۲) یعنی بهار واپس آید -</p>
<p>بهار بر سر گشتن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی تو در باغ و بوستان پ از هر نهال تازه بهاری بر آورم پ (ار ۹۰) بهار دور کز پ (۲) بهار که بوشه سناشرف ما ز نذرانی که به بهار بندگی آید این مصدر را قلم کرده است و او بهار بند ما</p>	<p>ظاهر کردن بهار هم (ظهوری ۵) چون سرگرم شد تو در باغ و بوستان پ از هر نهال تازه بهاری بر آورم پ (ار ۹۰) بهار دور کز پ (۲) بهار که بوشه سناشرف ما ز نذرانی که به بهار بندگی آید ظاهر کرنا -</p>

بمعنی خاص استعمال کردہ کہ بجائش می آید و بہار بستن) و ترجمہ آن در ہندی دیکپ باشند این مجر و قیاس
 بہ معنی بہار آوردن استعمال توان کرد چنانکہ صبادر ما بود و مگر کی از معاصرین عجم گوید کہ چمن است حقیقت
 چمن بہار بست و شکوفہ ہا را گل کردی (ار و ۱۰) بہا این کہ بخیال فارسیان این نوائی است کہ اثر آن
 لانا و کیو بہار آوردن۔
 بہار **بہار** اصطلاح بقول برہان و سروری اعلم بحقیقہ اسحال (ار و ۱۰) موسیقی کی ایک رنگی
 و بحر و جہانگیری و رشیدی و جامع و ناصری و سراج مؤلف صاحب آصفیہ نے دیکپ پر فرمایا ہے۔
 بابای ابجد و شین قرشت و کاف و نون و ہای ہونز سنکرت۔ اسم مذکر۔ ایک راگ کا نام جس کی تہر
 نام نوائست از موسیقی (منوچہری ۷) مطربان سے کہتے ہیں آگ لگاتی ہے۔ مؤلف حمیر عرض
 ساعت بساعت بر نوائی زیر و بم پگاہ سردستان کرتا ہے کہ اس سے مقصد یہ ہے کہ سوز عشق
 زندہ امور و گاہی اٹکنہ پگاہ زیر خسروان و گاہ اس رنگی سے بہرک اٹھتا ہے اور سامع پریشا
 تخت ارد شیر پگاہ نور و زبزرگ و کہ بہار شکنہ ہونے لگتا ہے فارسیوں نے اسکو بہار شکنہ کہا ہے
 پگاہ مؤلف عرض کند کہ خان آرزو در سراج بہار بند اصطلاح۔ خان آرزو در چراغ ہوتا
 گوید کہ از وجہ تسمیہ خبرش غیبت خیال ما اینست گوید کہ بغیر ہای موسدہ و سکون نون و وال جملہ
 کہ (بہار شکن) اسم فاعل ترکیبی بمعنی شکندہ و دفع (ا) جانی کہ در موسم بہار آنجا باشند و آن نسبت
 کتہ و دور کتہ و بر باد کتہ بہار و ہای ہونز بخانہ زمستانی طرف پیرون باشند کہ دواب دران
 آخر تری نسبت است و معنی لفظی این خوب پرچری بند (اشرف ۷) نشینی این ہمہ زہد بخانہ چند
 کہ شکندہ بہار است و کنایہ از نوائی کہ آتش افروز بر آید یا یہ بہار از بہار بند بر آید و ارستہ گوید کہ

<p>خانه هوادار نام است که فصل بهار در آنجا نشینند آراینده صاحب بجز نسبت (ب) فرماید که مرادف بهار و بجز (۲) جای اسپان که در موسم بهار در آنجا آرا باشد و صاحب لطحات برهان هم ذکر این کرده بندند (اشرف ۷۷) هر چند به باغ دلپسند است و صاحبان هفت و نودید هم این را آورده و صاحب با کاغذ جعل بهار بند است با صاحب بحر هم ذکر آصفی مذکور (ج) از معنی ساکت و سندر نظهوری هر دو معنی کرده و بهار هم بهر دو معنی آورده صاحب خدائی که از علای معاصی بود بر معنی دوم قانع است مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است معنی تحقیق خودش معنی آراستن باغ بقطع شاخها و به ترکیب این معلوم شود که اصل معنی دوم است بیکار و زانده و (ب) اسم فاعل ترکیبی و جادار و معنی اول بجز خان آرزو بر معنی تحقیق خود ذکر کرده که باغبان را بدین اسم موسوم کنیم و لیکن محققین و آن را بگذشت (ار ۹) (۱) و هوادار این مرادف بهار را گفته اند که بجایش گذشت مقام حسن من موسم بهارین بیسته بین - مذکور و ذکر (الف) غیر از شمس دیگر کسی از محققین (۲) و طویل حسن من موسم بهارین گوڑے فارسی زبان نکرد و موافق قیاس هم نیست بدون باندسته بین - مذکور -</p>	<p>اصطلاح (الف) فرمان بردار (ب) و کیه بهار آرا (ج) باغ کو قطع و برید سے آراسته کرنا -</p>
<p>(ب) بهار پیرا</p>	<p>مقبول شمس معنی</p>
<p>(ج) بهار پیرا استن</p>	<p>شده سخن و فرمان</p>
<p>مردار و هم او بر (ب) گوید که بفتح با بی خم فاری</p>	<p>اصف بجو الیه بهار ذکر این کرده از معنی ساکت</p>

مؤلف عرض کند که یعنی حقیقی جوش زدن بهار چیدن هم صحیح باشد **مؤلف** عرض کند که اتفاق
 است یعنی افزونی بهار و لیکن بدون سداستعمال تنبیه و اریم یا او (ار و و) بپول توژنا -
 رانشید اگر چه خلاف قیاس نیست (ار و و) بهار **بهار خواستن** مصدر اصطلاحی - صاحب
 جوش مارنا - زیادتی بهار جوش بهار کثرت بهار آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت **مؤلف**
بهار چکیدن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی عرض کند که آمدن بهار باشد و بس (حسن غنوی
 ذکر این کرده از معنی ساکت **مؤلف** عرض کند که (ع) ای نو بهار خاسته یا از چمن کبش یا نایلف
 ظاهر شدن بهار است (مساب ۷) چه عارض یافته دست از قرح دارد (ار و و) بهار آنا
 است که در آفتاب زرد و خزان یک بهاری چکید از - فصل بهار آنا -
 خط همچو ریختن (ار و و) بهار نیکنا کچه سکت **بهار خانه** اصطلاح - بقول برهان (ابن
 مین اینی بهار ظاهر مونا -
بهار چیدن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی رفیع را هم - صاحبان جامع و مؤید و مهنت و
 ذکر این کرده سندی و در از شعر نظامی (ع) گل سرخ اند ذکر این کرده اند و صاحب ناصری بر معنی اول
 چیدن بهار سفید و گهی لعل بلید گهی مشک بید و فرتاق نع (عصری ۷) بهار زینت باغی نه باغ بکبه
 که مفعول فعل چیدن بخند عاقله است یعنی گل سرخ بهار بهار خانه مشکوی مشکبوی بهار به صاحب
 و بهار سپید و بعضی از اهل تحقیق بپایند که بهار چیدن بحر ذکر هر دو معنی بالا گوید که (س) خانه منتش و
 محاوره نیست و درین تامل چرا که هرگاه بهار معنی گل (م) برج حل را گویند بهار ذکر معنی اول کر
 آمده باشد چنانچه گل چیدن متعارف است بهار **مؤلف** عرض کند که همه موافق قیاس است که

<p>در بت خانه و بنای رفیع و خانه نقش بهار نقش و کلکت از ان رواداری پاکه نو بهار طبیعت بر بخند نکار گلها می باشد و در موسم بهار آفتاب در برج (حسن غزنی) اکنون که ترو تازه بخندید نو بهار حل - پس همه معانی بر بسیل مجاز و قیاس می خواهد بود وقت سماع و باد زنگین زلف یار (ار دو) که بعضی حقیقی این کنایه از باغ باشد که خانه بهار است (الف) بهار لانا (ب) بهار آنا -</p>	<p>پس برای معنی سوم و چهارم مشتاق سند استعمال می شود که مشتاقین اهل زبان از ان ساکت (ار دو) (۱) نقطه دار و سکون و او معدوله و شین قرشت گوشتی بتحانه مذکر (۲) بلند عمارت - مؤنث - (۳) ده باشد که آن را نمک سود نموده خشک سازند و عمارت جس من نقش و عمارت گل بوگون کا بو مؤنث بتاری قدید گویندش صاحبان جهانگیری و بحر و بهار و بهفت ذکر این کرده اند صاحب رشیدی گوید که (۴) بهار حل - مذکر -</p>
<p>ازین که در بهار خشک کنند بدین اسم موسوم گردند صاحب ناصری می فرماید که بفتح غلط است و (بهار خوش) بمعنی بهار خشک باشد یعنی در بهار صاحب آصفی آرزو در سراج می فرماید که مشتق است از خوشیدن که بعضی خشک شدن است مؤلف عرض کند که خوش با لضم بمعنی خشک و خشکیده می آید پس مشتق از خوشیدن نباشد بلکه خوشیدن مرکب از خوش است</p>	<p>بهار خرم اصطلاح - تحریف این بر بهار درخت خرمی آید که طبع باشد (ار دو) و کج بهار درخت خرم - مذکر - (الف) بهار خندانیدن (ب) بهار خندیدن که (الف) آوردن بهار و (ب) لازم آن بمعنی آمدن بهار باشد (عربی الف) همان که گریه از خوشیدن</p>

کہ صراحت کاملش بجائش کنیم و این بدون اضافت ہم کہ امتیاز بہار گردن (فغانی شیرازی ۵) مجنون
مفعول ترکیبی است بمعنی خشک گردہ شدہ در بہار و تو ہم بر سر خاکستر گلشن پد جان داد و بہار چین
کنیہ از معنی بالا (اردو) سوکھا کباب - مذکر - افزونہ دانستہ (اردو) بہار سے واقف
جسکو نمک لگا کر سکھاتے ہیں اور پھر ضرورت پر بہار درخت خرما اصطلاح بقول صاحب
بھونکر یا قتل کر کھاتے ہیں -

بہار وادان مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی بعبری ضرب النخل و بیونانی خلیان و بفارسی بہار
ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ خرما نامند و آن شگوفہ درخت خرماست در
ظاہر گردن بہار است (فقیر دہلوی ۵) جاوہ حسن ابتدائی ظہور و چون بمقدار یک شبر و یک کم وزیا
کل اگر داد بہار رنگ و بو پد عشق کی ہزار گردن لالہ برسد بشبیہ باہی بی سر و دم عرض الوسط و سر
عذیب را پ (اردو) بہار دینا جیہ اب چین تہ آن باریک می باشد و آن زمان خلاف آن
خوب بہار دیر ہا ہے

بہار و آشتن استعمال - بمعنی پچ بہار بودن کہ دانہ های آن از جو خمد تر و بران گردانند
است (ظہوری ۵) خار و خش سنبل و ریچان کسی آر د باشد ظاہر گرد و برابرید و بفارسی دانہ ہا
پد کر خش دیدہ بہاری دار د پ (اردو) پربہا خرما را غورہ خرما نامند و بہترین طلع از برای
ہونا بہار دار ہونا - خوردن و در مداوی از نخل نراست کہ در

بہار و آشتن استعمال - صاحب آصفی زمین آب ہای شیرین روید سر دور اقل خشک
ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند در دوم - بتوی معدہ و قابض طبع و مسکن حرارت

<p>وحدت خون و خوردن خشک آن بقدر نیم اوقیہ معاصرین عجم بزبان نذاردند و محققین فارسی زبان جہتہ رفع تشنگی و اسہال و تپہای گرم و نفثہ سکت (ار دو) بہار دور کرنا بہار سنانہ و نرف الدم نافع و دیر ہضم و اکثر آن سولہ بہار دور یا فتن استعمال صاحب آصفی قولنج و غیر البول و درد سینہ و مصلح آن چربہا ذکر این کردہ از معنی سکت مؤلف عرض کند و گوشت ہا و شیرینی ہا (ار دو) طلع کہ حاصل کردن بہار و دانستن بہار باشد (شاهی بہار و درخت خرما شکوفہ خرم) (ابتداء ہومین) (سنہ واری) (کجائی ای ز رویت لالہ راتاب بہار و در قدم دار و استواء بقول صاحب بہار غری بگذشت در یاب (ار دو) بہار بحر ای بہار ہمراہ دار و مؤلف عرض کند کہ حاصل کرنا بہار سے آسمان ہونا۔</p>	<p>وحدت خون و خوردن خشک آن بقدر نیم اوقیہ معاصرین عجم بزبان نذاردند و محققین فارسی زبان جہتہ رفع تشنگی و اسہال و تپہای گرم و نفثہ سکت (ار دو) بہار دور کرنا بہار سنانہ و نرف الدم نافع و دیر ہضم و اکثر آن سولہ بہار دور یا فتن استعمال صاحب آصفی قولنج و غیر البول و درد سینہ و مصلح آن چربہا ذکر این کردہ از معنی سکت مؤلف عرض کند و گوشت ہا و شیرینی ہا (ار دو) طلع کہ حاصل کردن بہار و دانستن بہار باشد (شاهی بہار و درخت خرما شکوفہ خرم) (ابتداء ہومین) (سنہ واری) (کجائی ای ز رویت لالہ راتاب بہار و در قدم دار و استواء بقول صاحب بہار غری بگذشت در یاب (ار دو) بہار بحر ای بہار ہمراہ دار و مؤلف عرض کند کہ حاصل کرنا بہار سے آسمان ہونا۔</p>
<p>محققین اہل زبان ازین سکت اگر چہ حوافی بہار و میدن مصدر اصطلاحی صاحب قیاس است ولیکن مشتاق سنا استعمال می باشیم آصفی ذکر این کردہ از معنی سکت مؤلف عرض (ار دو) بہار اپنے ساتھ رکھتا ہے۔ بہار کہ کہ آمدن بہار باشد و پیدا شدنش (صائب اس کے قدموں میں ہے۔) برہر گل زین کہ ز رویت عرق چکد پو آنجا</p>	<p>محققین اہل زبان ازین سکت اگر چہ حوافی بہار و میدن مصدر اصطلاحی صاحب قیاس است ولیکن مشتاق سنا استعمال می باشیم آصفی ذکر این کردہ از معنی سکت مؤلف عرض (ار دو) بہار اپنے ساتھ رکھتا ہے۔ بہار کہ کہ آمدن بہار باشد و پیدا شدنش (صائب اس کے قدموں میں ہے۔) برہر گل زین کہ ز رویت عرق چکد پو آنجا</p>
<p>بہار و رودن مصدر اصطلاحی صاحب بہار گل و دیو یا سمن سہ (ار دو) بہار آنا آصفی ذکر این کردہ از معنی سکت و حوالہ بہار فصل بہار آنا۔ و بہر مؤلف عرض کند کہ اگر سنا استعمال پیش بہار و دیدن استعمال صاحب آصفی ذکر شود معنی دور کردن بہار توان گرفت ولیکن این کردہ از معنی سکت مؤلف عرض کند کہ بدون سنا استعمال بر مجر و قولش اعتماد نکنیم کہ تجربہ بہار داشتن و مشاہدہ بہار کردن (صائب</p>	<p>بہار و رودن مصدر اصطلاحی صاحب بہار گل و دیو یا سمن سہ (ار دو) بہار آنا آصفی ذکر این کردہ از معنی سکت و حوالہ بہار فصل بہار آنا۔ و بہر مؤلف عرض کند کہ اگر سنا استعمال پیش بہار و دیدن استعمال صاحب آصفی ذکر شود معنی دور کردن بہار توان گرفت ولیکن این کردہ از معنی سکت مؤلف عرض کند کہ بدون سنا استعمال بر مجر و قولش اعتماد نکنیم کہ تجربہ بہار داشتن و مشاہدہ بہار کردن (صائب</p>

<p>۵) جواب آن غزل حادث است این صائب بهار عرض کند که اگر سزا استعمال بدست آید بمعنی آمدن دیدم و گل دیدم و غزل دیدم به (ار و و) بهار موسم بهار باشد و ازینکه همه محققین اهل زبان و کهنه جیسه هم اس کی بهار دیکه چکین :- این را ترک کرده اند بدون سزا استعمال تسلیم بهار رستن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی</p>	<p>۵) جواب آن غزل حادث است این صائب بهار عرض کند که اگر سزا استعمال بدست آید بمعنی آمدن دیدم و گل دیدم و غزل دیدم به (ار و و) بهار موسم بهار باشد و ازینکه همه محققین اهل زبان و کهنه جیسه هم اس کی بهار دیکه چکین :- این را ترک کرده اند بدون سزا استعمال تسلیم بهار رستن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی</p>
<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند بهار رختن مصدر اصطلاحی - بقول که پیداشدن و آمدن فصل بهار است (ابوالفرج) صاحب آصفی (۱) پیدا کردن بهار و (۲) رونی ۵) رست است بهار از بهار عدالت که گنایه از آخر شدن بهار (طالب آملی ۵) چون شاخ زردبان ز شاخ جو جم به (ار و و) بهار چو بهار جلوه ریزی بچمن ز پای رنگین به ریز آید پیداهونا - فصل بهار آنا -</p>	<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند بهار رختن مصدر اصطلاحی - بقول که پیداشدن و آمدن فصل بهار است (ابوالفرج) صاحب آصفی (۱) پیدا کردن بهار و (۲) رونی ۵) رست است بهار از بهار عدالت که گنایه از آخر شدن بهار (طالب آملی ۵) چون شاخ زردبان ز شاخ جو جم به (ار و و) بهار چو بهار جلوه ریزی بچمن ز پای رنگین به ریز آید پیداهونا - فصل بهار آنا -</p>
<p>بهار رفتن استعمال - صاحب آصفی ذکر ۵) خوش است گلشن وصل و شگوفه های امید این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که به ولی چه سود که زود این بهار می ریزد و بهار ختم شدن فصل بهار باشد (فغانی شیرازی ۵) عرض کند که موافق قیاس است (ار و و) (۱) هوادر گردش است و مرغ در پرواز می آید بهار پیدا کرنا - بهار لانا - (۲) بهار آخر مونا بهار رفته از گلشن بگلشن باز می آید به (ار و و) بهار جانا -</p>	<p>بهار رفتن استعمال - صاحب آصفی ذکر ۵) خوش است گلشن وصل و شگوفه های امید این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که به ولی چه سود که زود این بهار می ریزد و بهار ختم شدن فصل بهار باشد (فغانی شیرازی ۵) عرض کند که موافق قیاس است (ار و و) (۱) هوادر گردش است و مرغ در پرواز می آید بهار پیدا کرنا - بهار لانا - (۲) بهار آخر مونا بهار رفته از گلشن بگلشن باز می آید به (ار و و) بهار جانا -</p>
<p>بهار ساختن مصدر اصطلاحی - قیاس (۳۵۹۵) وادون بهار است (ظهیری ۵) خود را بهار آصفی بخواجه بهار ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>	<p>بهار ساختن مصدر اصطلاحی - قیاس (۳۵۹۵) وادون بهار است (ظهیری ۵) خود را بهار آصفی بخواجه بهار ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>

رابلغ ماہ (۱۰۹۰) بہار قرار دینا۔ بہار	بہار و رفت کہ جس برس کاری سلیم چوتھم دیس کا یہ کہ میرا
بنالینا۔ بہار بنانا۔	نشت (۱۰۹۰) فصل بہار جانا بہار کا موسم گزر جانا۔
بہارستان اصطلاح بقول بہار (۱) از	بہار شگفتن استعمال صاحب آصفی ذکر این
عالم گلستان و بوستان و (۲) نام کتابی از تصنیف	کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی حقیقت
مولانا عبدالرحمن جامی در جواب گلستان سعدی	یعنی شگفتگی بہار بمعنی مصدری است (طالب آملی ۵)
(ظہوری ۵) عارضش از ماہ و خوررخشان ترا	تا نسبت بحاشیہ لاله شکفتہ کہ ماہ را بہار از چین ماہ
ہو و ز بہارستان بہارستان تراست کہ اول ۵	بگفتہ (۱۰۹۰) بہار شکفتہ ہونا۔ بہار آنا۔
گر نہ کردی خوفشان گلشت باغ کہ این طراوت در	بہار غنیمت اصطلاح بقول خان آرزو در پیرایہ ہوا
بہارستان چو است کہ مؤلف عرض کند کہ بمعنی	(۱) کہ متن غنیمت و انتشار بوی آن و بقول بعض گوید کہ (۲)
اقول جائی کہ در آن بہار بسیار است کہ ستان در	عبارت است از لغوی کہ در جوہر غنیمت باشد و فرماید کہ از
فارسی زبان در ہمین مواقع بالغفل ترکیب می یابند	صاحب زبان مسموع است کہ (۳) بمعنی وقت فروختن غنیمت
(۱۰۹۰) بہارستان۔ باغ کو کہ سکتے ہیں	باش لیکن درین بیت سلیم راست نمی آید (۵) فزونی گلشن
مؤنت (۲) بہارستان ایک کتاب کا نام ہے	ہندوستان گلشنیت کہ نخل موسم چو غنیمت در آن
جو جامی کی تصنیفات سے ہے۔ مؤنت۔	بہار کند کہ وارستہ گوید کہ (۴) سفیدی
بہارشدن استعمال صاحب آصفی	ز روی آمیز کہ از شکستن غیر اشہب پدید آید صاحب
ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند	(۵) بہار غنیمت بہ سفیدہ سحر است کہ خوشا کسی کہ
کہ بمعنی رفتن بہار است (سلیم طہرانی ۵) شد	ازین نو بہار بہرہ و راست صاحب بحر کمالہ تحقیق

بالا ذکر ہر چہا معنی کردہ صاحب تحقیق الاصطلاحات گوید **بہار فشاندن** مصدر اصطلاحی حسب
 کہ (۵) رنگ غیر کہ بہ سبزی می زند (صائب ۵) تاش آصفی گوید کہ آخر شدن بہار است (صائب
 پنجگی کردم ز خایہا ندانستم پد کہ در خامی بہا بخیزد (۵) پیش از خزان بجاک فتاندم بہار خویش
 ہست غیر را پد (و کہ ۵) غیر بر رخ گفندہ نقاب مردان بدگیری نگذارند کار خویش پد مؤلف
 از بہار خویش پد تا دیدہ است آن خط چون بکتاب عرض کند کہ از کلام صائب (بہار فشاندن بخا)
 را پد صاحب غیاث بر معنی اول و چہا م قانع صاحب پیدا است کہ بمعنی کالعدم و خصت کردن بہا
 اند غیر بانش مؤلف عرض کند کہ ہمہ محققین از این دو و رکودن بہار و اگر بدون لفظ خاک ہم گیریم
 اعنی سروری و نامری و جامع ازین ساکت و محققین معنی متعدی پیدایمی شود نہ لازم چنانکہ صاحب
 بالاطبع آزمائی کردہ اندازہ کلام استادان حق آصفی با ستند ہمین بیت صائب گفتہ سخن ضمنی
 آنست کہ این کہ مرکب اضافی است و کنایہ از عالم بالا خوب معلوم شد (ار و و) بہار کوشت
 رنگ و بوی غیر کہ ہمین است بہارش از قبیل بہار کردن مصدر اصطلاحی بقول دانش
 بہار گل و در کلام سلیم (بہار کردن غیر) بمعنی (اشگفتن گل و ریاحین) (طالب کلیم ۵)
 بود او نش و از نمہ اسناد متذکرہ صدر ہمین درین بہار ز تشریف عام نور و زری پد نہال
 یکہ معنی پیدایمی شود و از ہمہ محققین بالا صاحب قامت ہر شخص کردہ است بہار پد و (۲) قی
 تحقیق قریب بہ این معنی رسیدہ دیگران در غلط کردن نیز از عالم شگوفہ کردن (رفیع ۵) بہند
 افتادہ اند قاتل (ار و و) غیر کار رنگ مذکر ہچو لالہ جعی سیاہ کاسہ پد کہ بخل می نخوردند اما
 اور اسکی بوبہ موت

عرض کند که (۳۳) متعدی معنی اول هم (صائب) کرده باشند معاصرین عجم بر زبان نذازند و محققین
 (۳۴) رنگ شکسته می شکند شیشه در جگر پاره می فارسی زبان هم ازین ساکت الا صاحب مؤید ذکر
 خزان چهره ما را بهار کن به معنی سوم این کرده و ماضی اخش بر بهار رنگی کنیم و صاحب محیط
 در کلام رفیع هم درست می شود و موافق ذکر (سوده گوهر) هم نکرد (اردو) ایک دو اکا
 قیس هم پس معنی دوم را طالب سند و گوییدیم نام حبکی حقیقت معلوم نهوسکی - مؤث
 که خلاف قیس است و معاصرین عجم هم بر زبان **بهار گذشتن** استعمال بقول آصفی یعنی منقضی
 نذازند و محققین اهل زبان هم ازین ساکت شدن بهار یعنی گذشتن فصل بهار و موسم گل باشد
 (اردو) (۱) بهار آنا (۲) تے کرنا (۳) بهار (فغانی شیرازی ۳۵) وقت گلم تمام به آه و فغان
بهار کی اصطلاح - بقول شمس در فارسی بهار گذشت به چون بگذرد و خزان که بهارم چنان گذشت
 نام دارونی است که آن را (سوده گوهر) گویند (اردو) فصل بهار گزر جانایوسم گل گزر جانای
 صاحب محیط ذکر بهار رنگی کرده گوید که در شکست **بهار لو** اصطلاح - بقول بهار بستم نام قومیت
 گنت بهار رنگی و بقول بعض اسم بهندی پوست از ایران مثل شالو و نواب آصف الدوله بهار
 درخت کویت تلخ و تیز و گرم و خشک و محتل و شاهی بهار لو بوده صاحب اند نقل نگارش
 و شبنم طعام و دافع ماده خام و آماس اعضا الخ صاحب لغات ترکی این را لغت ترکی نوشته پس
 مؤلف عرض کند که جادارو که در کتابت متنا معلوم می شود که نام قوم ترک است نه ایران
 شمس تصحیفی راه یافته می توان فارسیان این (اردو) بهار لو - ترکی مین ایک قوم کا نام
 را بحدف نون و تبدیل کاف فارسی بمری استعمال - مؤث

<p>بهار نارنج اصطلاح - بقول بهار گل نارنج ذکرش گذشت و بهار گلی تصرف مطبوع نوکشور پس از اینجا است که عرق بهار خوانند و فرمایند همان بهار کی باشد که حقیقت کاملش بوضوح که شیخ ابو الفضل در آنکه نامه در آئین خوشبوی این نه پیوست (اردو) و دیکو بهار کی -</p> <p>لفظ را استعمال کرده صاحب اند نقل گارش بهار سی بقول بهار منسوب به بهار که (۱)</p>	<p>عرض کند که موافق قیاس است و بر معنی ششم بهار عبارت از موسم گل باشد چنانکه ابر بهاری هم همین معنی گذشت (اردو) بهار بقول اصفیه و (۲) از اهل زبان به تحقیق پیوسته که رنگیست سفید فارسی گل نارنج گشته کاچول چنانچه روغن بهار چرکین مانا به بهار نارنج خان آرزو در چرخ اسی وجهه سے نام رکھا گیا۔ موت۔</p>
<p>بهارنگی اصطلاح - بقول مؤید مطبوع نوکشور کند که معنی اول موافق قیاس است و معنی دوم دار و میست که آن را سوند که روگند هین گویند و در رابدون سند استعمال بر مجر و قول بهار تسلیمیم نسخه قلمی این را بهار کی نوشته که نامش سوند ها کیر که معاصرین عجم بر زبان ندارند (اردو)</p> <p>و گند هین و اوکل هم باشد و در نسخه دیگر قلمی نام فصل گل موت (۲) ایک میلا اور سفید رنگ بهار کی (سوند ها کیر) و (لند هین) و کل نوشته - مثل بهار نارنج - مذکر -</p>	<p>مؤلف عرض کند که صاحب محیط از سوند که بهار بقول برهان بکسر اول و ثانی بالف کیده و (سوند ها کیر) و (سوند ها کیر) هر سه ساکت و کوبه زای نقطه دارند و اسپ ایلی را گویند گند هین و لند هین هم مکرر و اوکل و کل هم نه نوشته که در ایلقی بجهت تاج گرفتن سرد هند صاحب از بیان شمس و مؤید وجود بهار کی ثابت است که جامع بر اسپ تخمی قانع خان آرزو در سران گوید</p>

<p>که اصل که برای نتاج گرفتن در کلمه سر دهند مؤلف عرض کند که ما این را باعتبار صاحب جامع اسم جو بچه کشی کے لئے رکھیں۔ مذکر۔</p>	<p>جامد فارسی زبان گویم (ار و و) تخمی گھوڑا</p>
<p>بہاشتق بقول طحقات برهان با اول مفتوح بر وزن مذاتق بمعنی گریه کردن صاحب ہوا بذیل بہاشتق ذکر این بحوالہ طحقات کرده و بر حاشیہ اشارہ کند کہ بہاشتق بہ ہمین معنی مصدر زند و پازند است کہ می آید مؤلف عرض کند کہ در لغت زند و پازند بہاشتق بمعنی گریہ آمدہ و دستوران زردشت معاصر تصدیق این می کنند و ہمین است اسم مصدر بہاشتق بجذف سین مہملہ و ہمین است اسم مصدر بہاشتق کہ می آید و ہمین است اسم مصدر بہاشتق بجذف نون و تبدیل سین مہملہ بشین معجمہ چنانکہ کستی و کشتی و این مصدر متروک است کہ بر زبان معیار ستقل نیست (ار و و) دیکھو بہاشتق۔</p>	<p>بہاشتق بقول طحقات برهان با اول مفتوح بر وزن مذاتق بمعنی گریه کردن صاحب ہوا بذیل بہاشتق ذکر این بحوالہ طحقات کرده و بر حاشیہ اشارہ کند کہ بہاشتق بہ ہمین معنی مصدر زند و پازند است کہ می آید مؤلف عرض کند کہ در لغت زند و پازند بہاشتق بمعنی گریہ آمدہ و دستوران زردشت معاصر تصدیق این می کنند و ہمین است اسم مصدر بہاشتق بجذف سین مہملہ و ہمین است اسم مصدر بہاشتق کہ می آید و ہمین است اسم مصدر بہاشتق بجذف نون و تبدیل سین مہملہ بشین معجمہ چنانکہ کستی و کشتی و این مصدر متروک است کہ بر زبان معیار ستقل نیست (ار و و) دیکھو بہاشتق۔</p>
<p>بہاشتق مصدر اصطلاحی۔ بقول (ب) بہ افتادہ (الف و ب) بمعنی ہیو آصفی کم کردن قیمت باشد (صائب ۵) خط و رفاه حال کن مساحبان (جہانگیری در طحقات) دل نکلین بہای اعل جانان را شکست و دیدہ و رشیدی و جامع و بہار ذکر الف کردہ اند و صاحب از حق ملک بست و نمکدان را شکست و انور برهان بر ب، قانع و خان آرزو در سراج ہم (۵) زلف تو صاف غیر تر شکنند و اعل تو بہا ذکر (الف) کردہ مؤلف عرض کند کہ این مخفف بیک شکر شکنند و مؤلف عرض کند کہ موافق (ب) باشد (سعدی ۵) بحکم نظر در بہ افتادہ قیاس است (ار و و) قیمت گہٹا قیمت کم کر کہ قند ہر یک کی راہ پیش (میر حسن دہلوی ۵) (الف) بہ افتادہ اصطلاح۔ صاحب مجذکر ملاستی کہ کندم از ان چہ خیر دہچ و اگر بیای تو فتم</p>	<p>بہاشتق مصدر اصطلاحی۔ بقول (ب) بہ افتادہ (الف و ب) بمعنی ہیو آصفی کم کردن قیمت باشد (صائب ۵) خط و رفاه حال کن مساحبان (جہانگیری در طحقات) دل نکلین بہای اعل جانان را شکست و دیدہ و رشیدی و جامع و بہار ذکر الف کردہ اند و صاحب از حق ملک بست و نمکدان را شکست و انور برهان بر ب، قانع و خان آرزو در سراج ہم (۵) زلف تو صاف غیر تر شکنند و اعل تو بہا ذکر (الف) کردہ مؤلف عرض کند کہ این مخفف بیک شکر شکنند و مؤلف عرض کند کہ موافق (ب) باشد (سعدی ۵) بحکم نظر در بہ افتادہ قیاس است (ار و و) قیمت گہٹا قیمت کم کر کہ قند ہر یک کی راہ پیش (میر حسن دہلوی ۵) (الف) بہ افتادہ اصطلاح۔ صاحب مجذکر ملاستی کہ کندم از ان چہ خیر دہچ و اگر بیای تو فتم</p>

<p>به لغت دست پ (ار و و) الف اور ب بهودی متاع که افزود کاست قیمت آن پ بخرچیا بقول آصفیه - فارسی - اسم مؤنث - بهتری بهای که چو افزون شود بهای گیر د (وله ۵) همیشه فائده - رفاه - خیریت - عافیت -</p>	<p>بها کردن استعمال - صاحب آصفی ذکر این صدف چون رود بهای گیر د صاحب بحر هم ذکر کرده از معنی سبکت مؤلف عرض کند که تشخیص این کرده مؤلف عرض کند که موافق قیاس قیمت کردن و قیمت قرار دادن و تصفیة قیمت است (ار و و) قیمت پانا -</p>
<p>نمودن است (عرفی شیرازی ۵) در مصر حسن بهای گیر بقول برهان باکاف فارسی بر وزن تونسانند را نمکان پ کنگان صدف در یک بهای کرد تبا شیر بر چیزی را گویند که قیمت و بهای بسیار روزگار پ (اوحدی ۵) اگر بهر دو جهاناش بها داشته باشد بها را گوید که متاع قیمتی که گرانبها</p>	<p>بها گیر بقول برهان باکاف فارسی بر وزن تونسانند را نمکان پ کنگان صدف در یک بهای کرد تبا شیر بر چیزی را گویند که قیمت و بهای بسیار روزگار پ (اوحدی ۵) اگر بهر دو جهاناش بها داشته باشد بها را گوید که متاع قیمتی که گرانبها</p>
<p>کنم یک مو پ (امیر آخیکتی ۵) بها کرد دست یکت باشد صاحب سروری این را مرادف بهاور تپی را پ (ظهوری ۵) هرگز کسی هزار دل و دین گذاشت است پ بجر هم من نگاه ترا این بها که کرد پ و بجر هم ذکر این کرده اند - مؤلف عرض کند</p>	<p>بها کرد دست یکت باشد صاحب سروری این را مرادف بهاور تپی را پ (ظهوری ۵) هرگز کسی هزار دل و دین گذاشت است پ بجر هم من نگاه ترا این بها که کرد پ و بجر هم ذکر این کرده اند - مؤلف عرض کند</p>
<p>(ار و و) قیمت بهیرا بقول آصفیه - مول مقرر که از همان مصدر (بها گرفتن) است که گذشت گرنا بها و بهیرا قیمت مقرر گرنا بقوله - دام لگانا (اسم فاعل ترکیبی) و معنی حقیقی این ارزش پیدا قیمت لگانا بقوله مول قرار دینا -</p>	<p>(ار و و) قیمت بهیرا بقول آصفیه - مول مقرر که از همان مصدر (بها گرفتن) است که گذشت گرنا بها و بهیرا قیمت مقرر گرنا بقوله - دام لگانا (اسم فاعل ترکیبی) و معنی حقیقی این ارزش پیدا قیمت لگانا بقوله مول قرار دینا -</p>
<p>بها گرفتن مصدر اصطلاحی - بقول وارسته که معنی مقدم الذکر استعمل است (حکیم فردوسی ۵) ارزش پیدا کردن (مخلص کاشی ۵) بهران دوپاره بها گیر و دو گوشوار پ کی طوق پر گوشوار</p>	<p>بها گرفتن مصدر اصطلاحی - بقول وارسته که معنی مقدم الذکر استعمل است (حکیم فردوسی ۵) ارزش پیدا کردن (مخلص کاشی ۵) بهران دوپاره بها گیر و دو گوشوار پ کی طوق پر گوشوار</p>

<p>صاحب موار و ذیل بهشت</p> <p>ذکر (الف) کرده می فرست</p>	<p>(الف) بهانتن</p> <p>(ب) بهانستن</p>	<p>(ارو) اچمی قیمت پانے والی چیز بیش بهار چیز قیمتی چیز - مؤث -</p>
<p>وزن معاجین فصل بهار را گویند صاحب جهانگیر</p> <p>هم در ملحقات ذکر این کرده و صاحبان هفت</p> <p>و اند هم مؤلف عرض کند که اصل این بهار که سالم التصریف است که غیر اضی و مستقبل و</p> <p>بود یعنی منسوب به بهار و کنایه از فصل بهار فارسی</p> <p>رای جمله را بدل کردند بهیم و همین است مثال</p> <p>اول این تبدیل (ارو) فصل بهار بهار</p> <p>دیکو بهانستن - رونا -</p>	<p>که مصدر رزند و پازند است مرادف (ب) و</p> <p>صاحب برهان نسبت (ب) گوید که بفتح اول</p> <p>بر وزن مذانستن یعنی گریه که دن صاحب بحر غیر</p> <p>اسم فاعول نیاید صاحبان سراج و جامع و جهانگیر و ملحق</p> <p>و اند و هفت هم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که ما</p> <p>فصل بهار بهار</p>	<p>بهامین اصطلاح - بقول برهان و جامع بر</p> <p>وزن معاجین فصل بهار را گویند صاحب جهانگیر</p> <p>هم در ملحقات ذکر این کرده و صاحبان هفت</p> <p>و اند هم مؤلف عرض کند که اصل این بهار که سالم التصریف است که غیر اضی و مستقبل و</p> <p>بود یعنی منسوب به بهار و کنایه از فصل بهار فارسی</p> <p>رای جمله را بدل کردند بهیم و همین است مثال</p> <p>اول این تبدیل (ارو) فصل بهار بهار</p> <p>دیکو بهانستن - رونا -</p>
<p>عذریجا و ۲۰) یعنی واسطه هم صاحب فدائی که از علمای معاصر عجم بود می فرماید که دستا و زیر است</p> <p>بی فروغ برای ستیز با دشمن یا گریز از او و مانند اینها بهار گوید که معروف و دنباله دار از صفات است</p> <p>و بالفاظ افادون و انگندن و انگنستن و آدون و داشتن و شکستن و ماندن و نهادن استعمال مؤلف</p> <p>عرض کند که اسم جامد فارسی زبان است صاحبان مؤید و اند و آصفی و هفت هم این را فارسی دانند</p> <p>صاحب مؤید بخواله قنیه ذکر معنی دوم هم کرده استعمال مرکب این در ملحقات می آید بخواله مانا خداین</p>	<p>بهانتم بقول سروری یعنی دفع کردن بجهت (خواجہ حافظ) نصیحتی کنمت بشنو و بهانه بگیر یا پشیم</p> <p>ناصح مشفق گویدت پذیرد صاحب رشیدی هم ذکر این کرده - صاحب ملحقات برهان گوید که (۱)</p> <p>عذریجا و ۲۰) یعنی واسطه هم صاحب فدائی که از علمای معاصر عجم بود می فرماید که دستا و زیر است</p> <p>بی فروغ برای ستیز با دشمن یا گریز از او و مانند اینها بهار گوید که معروف و دنباله دار از صفات است</p> <p>و بالفاظ افادون و انگندن و انگنستن و آدون و داشتن و شکستن و ماندن و نهادن استعمال مؤلف</p> <p>عرض کند که اسم جامد فارسی زبان است صاحبان مؤید و اند و آصفی و هفت هم این را فارسی دانند</p> <p>صاحب مؤید بخواله قنیه ذکر معنی دوم هم کرده استعمال مرکب این در ملحقات می آید بخواله مانا خداین</p>	<p>بهانتم بقول سروری یعنی دفع کردن بجهت (خواجہ حافظ) نصیحتی کنمت بشنو و بهانه بگیر یا پشیم</p> <p>ناصح مشفق گویدت پذیرد صاحب رشیدی هم ذکر این کرده - صاحب ملحقات برهان گوید که (۱)</p> <p>عذریجا و ۲۰) یعنی واسطه هم صاحب فدائی که از علمای معاصر عجم بود می فرماید که دستا و زیر است</p> <p>بی فروغ برای ستیز با دشمن یا گریز از او و مانند اینها بهار گوید که معروف و دنباله دار از صفات است</p> <p>و بالفاظ افادون و انگندن و انگنستن و آدون و داشتن و شکستن و ماندن و نهادن استعمال مؤلف</p> <p>عرض کند که اسم جامد فارسی زبان است صاحبان مؤید و اند و آصفی و هفت هم این را فارسی دانند</p> <p>صاحب مؤید بخواله قنیه ذکر معنی دوم هم کرده استعمال مرکب این در ملحقات می آید بخواله مانا خداین</p>

جزین نباشد که نفی است از بهای معنی قیمت این هیچ است و کنایه از ناپسندیده و مراد از حیل که فعلی است
نیت معاصرین عجم این تعریف ماخذ را پسند کنند و عجب است از ناصری و جامع و سراج که این را
ترک کرده اند و ما باعتبار صاحب سروری و فدائی که تحقیقین اهل زبانند این را فارسی تسلیم کنیم
(ارودی) ۱، بهانه بقول آصفیه حیل - عذر پس - بناوٹ خطا واری - دھوکا (۲) سبب - وسیله

بهانه آوردن استعمال - صاحب آصفی فکر **بهانه افتادن** استعمال - صاحب آصفی
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
پیش کردن حیل باشد (ملاحی) ۵) دلم شد تیر کند که واقع شدن حیل (حسن دلهوی ۵)
محنت را نشانه پزیرس کاری بهانه بر بهانه پزیر آوارگی می خواهد پزیرفتن حج بهانه افتاده
(انوری ۵) همه عذر رنگ است که تو شنیدم پزیر است پزیر (ارودی) بهانه واقع هونا -

سرمانداری بهانه چه آری پزیر (ارودی) بهانه کرنا (الف) بهانه افکندن استعمال - صاحب
بقول آصفیه حیل کرنا - غدیر بی کرنا - ب، بهانه ایجنس استعمال - صاحب آصفی ذکر هر دو

بهانه ها استعمال - مصدر اصطلاحی - بقول آصفی کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی
تشخیص قیمت کردن مؤلف عرض کند که فوت بهانه کردن باشد (خسرو ۵) دل از سودای
قیاس است (نسبتی تحافیری ۵) دل را بهای شیرین در غم افکند پزیر بهانه بر فراق مریم افکند
سهل نهادی و نرخ کم پزیر معلوم می شود که خریدار پزیر (کمال خجندی ۵) اگر کسی بی بهانه نتوان گشت پزیر
نیستی پزیر (ارودی) قیمت مشخص کرنا - تشخیص صد بهانه بعثه انگیزد پزیر (ارودی) بهانه کرنا -
قیمت کرنا قیمت قرار دینا - دام لگانا - بهانه برخاستن استعمال - صاحب

آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض	در خاک و خون کشیده (۱) (افوری ۵) بس بوجوب
کند که باقی نماندن و دفع شدن بهانه (۱) (نظیری ۱)	بهانه جوئی است بکس کینه کش و تنیزه کار است
(۵) خوش انگه مست شوی تا بهانه برخیزد و تو بنگاه	(دوره ۵) بهانه چه جوئی گرانه چه گیری بکس یاد دین
ومن و شرم از میان برخیزد (۱) (نظوری ۵)	نه بختی هر چه داری (۱) (ار ۱۰) بهانه کرنا
کردیم چه عجز ما که آمد بکوشته ز پا بهانه برخاست	بهانه جو ہونا (۲) بهانه جو بہہ کرنے والا
(۱) (ار ۱۰) بهانه باقی نرہنا بهانه دفع ہو جان	بهانه خواستن مصدر اصطلاحی - صاحب
بهانه بودن استعمال - صاحب آصفی	آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
ذکر این کرده از معنی ساکت و سندی که پیش کرد	کند که خواہش بهانه کردن و بهانه جستن و در فکر
برای بهانه باشند است (۱) (ملا جامی ۵)	مرا بهانه بودن (۱) (سلیم طهرانی ۵) خواہد بهانه از
بگوی تو خواہم کہ خانہ باشد کہ ز بہر آمدن آنجا بہت	پی خون رختن مگر بکسی تیغ ترا ز دیدہ من آب داود
باشد (۱) مؤلف عرض کند کہ ہر دو معنی وجود	(۱) (ار ۱۰) بهانه کی فکر میں ہونا - بهانه چاسند
بهانه دیگر تیغ (۱) (ار ۱۰) بهانه ہونا	بهانه ڈھونڈنا بقول آصفیہ موقع تاکن موقع کا نظر
(۱) بهانه جستن استعمال - صاحب آصفی	بهانه دادن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی
(۲) بهانه جو ذکر این کرده از معنی ساکت	ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند
مؤلف عرض کند کہ بہانہ کردن است کہ موقع بہانہ دادن و تعلیم بہانہ کردن (۱) خسرو	(۱) بہانہ جو اسم فاعل ترکیبی از ہمین (صائب ۵)
ماند بہانہ جو را بر یک طرف نہادہ کہ شرم تنیزہ خورا	(۵) بر سر پای بود جان ناز و کرشمہ ہای تو کہ داد
	بهانه باسی جان بهانه جوی را (۱) (ار ۱۰) موق

دینا - بهانه کا موقع دینا - بهانه سکھانا بهانه کی تعلیم دینا گوید کہ چون کسی گوید کہ من بہانہ نمی کنم از راہ
بہانہ داشتن استعمال - صاحب آصفی ذکر - تعرض گویند (بہانہ شاخ دارد) ولیک مختصر
 این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بہانہ بہانہ نیست در چنین مواقع ہمہ جا گویند و فہمید
 پیدا کردن و بہانہ جو بودن و بہانہ کردن (جعفر کہ بزعم بعضی شاخ بہانہ شقوق بہانہ است این
 قرینہ) شوری ز تو خانہ بانہ دارد و پیل گل (اشرف) آبخو جنبیدہ از یکدگر پاشیدہ است
 بہانہ دارد و (ارو) بہانہ کرنا -
بہانہ ساختن استعمال - صاحب آصفی ذکر - بحر گوید کہ چون کسی گوید کہ من بہانہ نمی کنم از راہ
 این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بہانہ تعرض گویند کہ (بہانہ شاخدار) بہار (بہانہ
 کردن است) (میلی ہروی) غافل بمن سید شاخ دارد را نوشتہ نقل بہانہ تعرض می کند
 و وفار بہانہ ساخت و انگند سر پیش و جیار بہانہ کہ وارستہ کرد مؤلف عرض می کند کہ سند
 ساخت و (ارو) بہانہ کرنا -
بہانہ ساز اصطلاح - بقول بہار مراد فہانہ فارسیان است
 جوی مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است (ب) بہانہ شاخ دارد یعنی چون کسی
 از مصدر گذشتہ (کلیم) خوش آن زمان کہ تھا کہ آغا من بہانہ نمی کنم در جوابش استعمال دب
 بہانہ ساز نبود و زبان تیغ جفا اینقدر دراز نبود می کند بطریق تعرض استفہامی مقصود است
 و (ارو) دیکو بہانہ جو -
 (الف) بہانہ شاخدار اصطلاح - وارستہ را شاخی نیست کہ بتو نشانش دہیم واضح باد کہ

<p>وارستہ درست گوید کہ استعمال (شاخ دار و) بہانہ طلب استعمال - بہار ذکر این کردہ در مجموع محل مخصوص بہانہ نیست بلکہ برای خبر نگہ بر معروف قانع و نقل نگارش اندہم۔ ہم مثلاً برای عداوت یا انکار و امثال آن چیز کہ در حسن ظاہری نباشد (ار و) دکن میں یعنی بہانہ جو ولیکن بر زبان معاصرین مجہم نیست و بہانہ یا انکار یا عداوت وغیرہ کے محل پر کہتے ہیں (پہ بہانہ نہیں تو پھر کیا ہے کیا بہانہ گونگ پھوٹیں) یعنی تم خواہ نخواستہ انکار کرتے ہو اگر بہانہ کو سینگ ہوتے تو ہم انکو پکڑ کر دکھلا دیتے۔</p>	<p>بہانہ طلب استعمال - بہار ذکر این کردہ در مجموع محل مخصوص بہانہ نیست بلکہ برای خبر نگہ بر معروف قانع و نقل نگارش اندہم۔ ہم مثلاً برای عداوت یا انکار و امثال آن چیز کہ در حسن ظاہری نباشد (ار و) دکن میں یعنی بہانہ جو ولیکن بر زبان معاصرین مجہم نیست و بہانہ یا انکار یا عداوت وغیرہ کے محل پر کہتے ہیں (پہ بہانہ نہیں تو پھر کیا ہے کیا بہانہ گونگ پھوٹیں) یعنی تم خواہ نخواستہ انکار کرتے ہو اگر بہانہ کو سینگ ہوتے تو ہم انکو پکڑ کر دکھلا دیتے۔</p>
<p>بہانہ گردن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مرادف بہانہ ساختن است و بہانہ پیش آوردن (فغانی شیرازی) بہانہ اقم مردن کنم بہانہ خوش آمد بدین بہانہ مگر آرش بخانہ خویش (ار و) کہ صاحب بحر نہ نشن - بہار گوید کہ رفع بہانہ و</p>	<p>بہانہ شگستن مصدر اصطلاحی - خان آرزو در چراغ ہدایت می فرماید کہ رفع بہانہ و علاج آن (وحید) سریش دشتیم بہ نیاز (فغانی شیرازی) بہانہ اقم مردن کنم بہانہ خوش آمد بدین بہانہ مگر آرش بخانہ خویش (ار و) کہ صاحب بحر نہ نشن - بہار گوید کہ رفع بہانہ و</p>
<p>بہانہ گذشتن استعمال - ترک بہانہ کرنا است (ظہوری) بس است خواب زافسون فانیہ بگذارد بکار و بار دیکم بہانہ بگذارد (ار و) بہانہ ترک کرنا چھوڑ کرنا قطع حجت کرنا۔</p>	<p>بہانہ گذشتن استعمال - ترک بہانہ کرنا است (ظہوری) بس است خواب زافسون فانیہ بگذارد بکار و بار دیکم بہانہ بگذارد (ار و) بہانہ ترک کرنا چھوڑ کرنا قطع حجت کرنا۔</p>

<p>بِهانه گرفتن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کلمه و رافاده معنی خداوند و صاحب کند و قوی کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مرادف که با کلمه ترکیب شود همچو استور و تاجور و بار و بهانه کردن است (حافظه) نصیحتی نکند بشود ولیکن معاصرین عجم بر زبان ندارند (ارو) و بهانه گیرند که آنچه ناصح شفیق بگویدت بپذیرند - و بگویند بهانه گیرند -</p>	<p>بِهانه گرفتن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کلمه و رافاده معنی خداوند و صاحب کند و قوی کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مرادف که با کلمه ترکیب شود همچو استور و تاجور و بار و بهانه کردن است (حافظه) نصیحتی نکند بشود ولیکن معاصرین عجم بر زبان ندارند (ارو) و بهانه گیرند که آنچه ناصح شفیق بگویدت بپذیرند - و بگویند بهانه گیرند -</p>
<p>(الف) به او فاء اصطلاح - بهار ذکر (ب) به او فاء ده الف کرده و صاحب</p>	<p>بِهانه ماندن استعمال - مراد از وجود بهانه (ب) به او فاء ده الف کرده و صاحب</p>
<p>بمعنی بهانه بودن (ظهوری) رفتیم از میان که اندک هر دو مؤلف عرض کند که مرید علیه نباشیم در کنار و دیگر نماند بهر جدائی بهانه نماند - همان (به افتاد و به افتاده) باشد که گذشت (ارو) بهانه هونا -</p>	<p>بِهانه ماندن استعمال - مراد از وجود بهانه (ب) به او فاء ده الف کرده و صاحب</p>
<p>بهاور اصطلاح - بقول برهان بفتح اول کندم از آن چه خیزد هیچ و اگر بیای تو افتم بر وزن تناکر معنی بها گیر است که چیزی بسیار و پر بها باشد صاحبان بحر و بهار و سروری و نام و هفت و اندهم ذکر این کرده اند (البواخیر) که سکنندری خورد - این مرید علیه بهاست زیادت</p>	<p>بهاور اصطلاح - بقول برهان بفتح اول کندم از آن چه خیزد هیچ و اگر بیای تو افتم بر وزن تناکر معنی بها گیر است که چیزی بسیار و پر بها باشد صاحبان بحر و بهار و سروری و نام و هفت و اندهم ذکر این کرده اند (البواخیر) که سکنندری خورد - این مرید علیه بهاست زیادت</p>
<p>بهاور وتری از وستم برون کرد و بپذیرنگ و تحانی چنانکه قبا و قبا و آنچه مرادف بهاور است بهائی</p>	<p>فهمون این دهر غدار و مؤلف عرض کند که باشد بد و تحانی که می آید (ارو) و بگویند بهائی -</p>
<p>بهاکم بقول رهنما جانور - صاحب اندی فرماید که لغت عرب است بمعنی چارپایان مثل اسب و شتر و گاو و غیره که جمع بهمیه باشد مؤلف عرض کند که درست می فرماید - فارسیان استعمال لغت</p>	<p>بهاکم بقول رهنما جانور - صاحب اندی فرماید که لغت عرب است بمعنی چارپایان مثل اسب و شتر و گاو و غیره که جمع بهمیه باشد مؤلف عرض کند که درست می فرماید - فارسیان استعمال لغت</p>

عرب کردہ اندو فارسی نیست (سعدی ۷) یا سخن آرای چو مردم بہوش دلیا تو بہان ہچ بہا کم خوش بو۔
(ارو ۱) بہا کم چار پائے۔ مذکر۔

(الف) بہبود الف بقول ملحات زبان و رسیدن از بدائنی باشد مؤلف عرض کند کہ معنی صحت

(ب) بہبودی و بھر یعنی خیریت صاحبان خوب است و درست۔ فارسیان مجازاً آن را بمعنی خوبی و

اندو ہفت ہم ذکر این کردہ (انوری ۷) خیریت استعمال کردہ اند و این معنی حقیقی ب باشد و یا

آتش سودا می تو بخورد و دداشت ب مسکین دل مصدقہ و ر آخر الف زیادہ کردہ دیگر ہیچ (ارو ۱)

من امید بہبود دداشت ب صاحب فدائی ذکر ب الف بہبود کہہ سکتے ہیں بمعنی خیریت (مؤلف) بعد
کردہ گوید کہ خوب شدن از بیماری و ناسازی بہبودی۔ دیکھو بہ افتاد۔

بہبہان بقول وارستہ شہریت پای تخت گوہ کیلویہ کہ ساکنان آنجا ہمہ نامقید و ارذل

اند و سیم آنجا ہم کم عیار مؤلف عرض کند کہ خصوصیت سیم درست نیست بلکہ سیم و طلا ہر دو۔

(دولہ ہروی ۷) اثر ہای نیکو ز نام گوہ بگو اہم عیار زر بہبہانی ب بہار گوید کہ بہر دو بای نام

و ہا بروزن کہکشان (مناوقی زیدی ۷) در چشم جماعتی کہ قلب اند ب بقدر چو سیم بہبہان کم

(دولہ ۷) الا ای شیخ بر مصیصای ثانی ب کہ باشد سیم ز ہدیت بہبہانی ب (ارو ۱) بہبہان گوہ

کیلویہ کے پای تخت کا نام ہے جہاں کے لوگ ارذل اور زر و طلا بھی کم عیار ہوتا ہے۔ مذکر۔

بہ پیمینہ پوش اسطلاح بقول بھراشیدہ دیکر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکر دشت

پوش (سفت بہ است باعتبار موئی کہ بر پوش سند استعمال می بشیم کہ از نظر نگذشت (ارو ۱)

آن می باشد مؤلف عرض کند کہ غیر از بھر دیکھو بہ۔

بهت بقول برهان بفتح اول و سکون ثانی و سکون فوقانی نوعی از طعام و بعضی گویند شیر برنج است و بعضی فرفنی نامند که برادر زاده فالوده باشد و بقول بعضی حلوائی برنج و معرب آن بهت یا تشدید است حقیقی - صاحبان جامع و بهفت و اندهم ذکر این کرده اند صاحب ناصری ندک - این گویند که در فرنگستان ندیده ام - خان آذر و در سراج لقیل قول برهان می فرماید که تحقیق بهت در سبزه گشت و طعم بهت است که در بهندی بهت نیز گویند - غایتش در بهندی باوهای مشترک التلفظ اند و به غیر بهندی تلفظ آن متواتر و کبر اول و فتح دوم نام رود خانه ایست در کشمیر و نیز نام دریائی از پنجاب و ظاهر هر دو یکی است مؤلف عرض کند که با تحقیق این را بر معنی دوم تباعض کرده ایم که بجایش گذشت (ارو) و بآکے دوسرے معنی -

بهتان بقول بهار بالضم یعنی دروغ و (۲) افترا و فرماید که بالفاظ سبق و کردن و نهان و بصدق بر مستقل - صاحبان غیث و آصفی هم ذکر این کرده اند صاحب اندین را لغت عرب گویند مؤلف عرض کند که صاحب منتخب که محقق لغات عرب است این را آورده فارسیان استعمال این با مصداقش کرده اند که در مطبوعات می آید (ارو) (۱) جھوٹ - ندگر - (۲) بهتان - بقول آصفیه عربی - اسم ندگر - دوش - بهمت - افترا - جھوٹا الزام -

<p>بهتان بسبتن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بعضی بهمت کردن است متعلق بمعنی دوم بهتان لگانا - بهتان لینا بقول آصفیه طوفان اٹھانا - (والہ ہروی) گذشت آگہ بقانون سنت شعرا و اسی طرح تہمت جوڑنا - دہرنا - دینا لگانا لینا -</p>	<p>توان بخاطر مدح بست بهتان را (ارو) بهتان جوڑنا - بهتان دہرنا - بهتان رکھنا بهتان لگانا - بهتان لینا بقول آصفیه طوفان اٹھانا - اسی طرح تہمت جوڑنا - دہرنا - دینا لگانا لینا -</p>
--	--

<p>باز آمد پد من این نگفته ام آن کس که گفت بهتان گفت پد منعی مباد که صاحب اندک (بهتان گوی) را معنی دروغ گوی و غیری آورده ام فعل ترکیبی است از من (ار دو) جھوٹ کہنا - غلط کہنا -</p>	<p>(دیکھو انداختن تہمت) اور (بستن تہمت) بہتان کردن مصدر اصطلاحی - صاحب اصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مرادف بہتان بستن است کہ گذشت متعلق بمعنی دوم بہتان (والہ ہروی) گریبان</p>
<p>بہتان نہاد مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مرادف بہتان بستن است و متعلق بمعنی دوم بہتان (نظیری نیٹا پوری) بہتان گنج بردل ویران نہادہ پد ورنہ عجز برود ویران نبودہ است ہذا اگرش بہتان نہ خضم بد اندیش پد و رش عصیان کہنچر سنگد پد (ار دو) دیکھو بہتان بستن -</p>	<p>بدست چاک دہ طور مجانبین را پد دیگر بیگانہ ہم زین نسبتی برخیزش بہتان کن پد (ار دو) دیکھو بہتان بستن - بہتان گفتن مصدر اصطلاحی - صاحب اصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی غلط گفتن است متعلق بمعنی اول بہتان (حافظ) کہ گفت حافظ از اندیشہ تو کند چرخ سنگد پد (ار دو) دیکھو بہتان بستن -</p>
<p>بہتانہ بقول شمس لغت فارسی است (۱) بالفتح جانوری را نام است کہ آن را بوزنہ نیز گویند وقیل بابا فارسی و بالکسر (۲) کلیچہ و قرص مؤلف عرض کند کہ ہمہ محققین ازین لغت غیر معروف ساکت و مجرد قول صاحب شمس کہ بلی تحقیقش اظہر من الشمس است بدون سند استعمال اعتبار رافضی و معاصرین عجم ہم بر زبان نداشتند معنی لفظی این منسوب بہ بہتان است و هیچ تعلق با معنی اول و دوم ندارد و بابای فارسی ہم نیامدہ - صاحب مؤید (پہنانہ) را بہ بابای فارسی و فون سوم عوض فوقانی</p>	

آورده گوید که جانور معروف و قیل بابای تازی هم و آن را کپی هم گویند و نیز کلیچه روغنی (انتهی)
شک نیست که صاحب شمس به تصحیف آن به تازی فوقانی سوم در اینجا هم کرد (ار ۹۹) و دیگر به تازی

بهتر بقول بهار (۱) معروف صاحب اندک بهارند بسیاری عارض نگردد و ضرورت دوا
نقل نگارش صاحب شمس گوید که (۲) بستم کیم و سوم نیفتد مراد ف (اندازه نگهدار) که فارسیان بر
در فارسی زبان یعنی کوفته بالا و هم رسته **مؤلف** زبان دارند (ار ۹۹) دکن بن کشته بین
عرض کند که به معنی خودش و بهتر زائد از آن در **بهر کام** من اعتدال نعمت ہے

خوبی و بهترین زائد از بهتر است که می آید **بهر** بقول برهان باتی قمر شست بر وزن
این مرگب است بابه و ترجمه بسیار خوب آنچه صاحب اسپر (۱۱) نام سالی است پیروزه ماهر که پارسیان
شمس ذکر معنی دوم کرده لغو است و بس معاصیر پیش از ظهور اسلام از یکسبه کینه و بخت سال اعتبار
عجم بر زبان ندارند و محققین فارسی زبان از آن می کرده اند یعنی بعد از هر صد و بیست سال یک سال
ساکت (ار ۹۹) **بهتر** بقول آصفیه فارسی را پیروزه ماهر می شمرده اند و آن را بهتر می نامیده
بهت اچھا بهت خوب افضل اول درجه کائنات و این در زمان هر پادشاهی که واقع می شد دلیل
مؤلف

بهتر از اعتدال دوائی بقوله صاحب بر شوکت و عظمت آن پادشاه می داشته اند و او
محبوب الاشال را اعظم سلاطین می دانسته اند بلکه عقیده آنها

ذکر این کرده از معنی ساکت **مؤلف** عرض کند که این بوده که سال بهتر که خبر در زمان پادشاه
فارسیان بصفت اعتدال استعمال این کنند و ترجمه و شوکت واقع نمی شود چنانکه در زمان نوشیروان
(خیر الامور و سلهما) باشد مقصود آنست که اگر اعتدال واقع شد و در آن سال دوا و دی بهشت و نفع

یافت صاحبان جهانگیری و رشیدی و ہفت و انند و گاہی زائده باشند چنانکہ در مثالین و اولین۔
 و سراج ہم ذکر این کردہ اند (شہریاری ۷) (نظامی ۷) بدو گفت گاہی بہترین نخت من پڑ
 زد و در چرخ ترا عمر آفتد ر بادا کہ بہترک نہ روش سزاوار پیرایہ نخت من پامؤلف عرض کند کہ
 عمر فرح و صد چون آن پک صاحب ناصری گوید کہ (۳) بمعنی بہتر چنانکہ ذکرش بر بہتر گذشت و بمعنی
 (۲) بر حسب ترکیب بمعنی بہتر کوچک ہم مستعمل (شیخ) اول کنایہ باشد (ار ۹۹) (۱۱) سرور کائنات
 سعدی ۷) از خم فرما د بہترک می بود و گرنہ شیرین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم (۲) منسوب بہ بہتر (۳) بہت
 نمک پراگندی پامؤلف عرض کند کہ کاف در بہتر بہت زیادہ اچھا۔

آخرین بہرہ و معنی برای تعظیم است چنانکہ بابک **بہترین نخت** استعمال بقول اند بمعنی نیک
 و نامک یا کاف نسبت چنانکہ نان سنگک (ار ۷۰) یعنی نخت او بہتر باشد از نخت دیگران سنا این بر
 (۱) بہترک فارسیوں نے تیرہ مہینہ کے سال کو کہا ہے بہترین گذشت مؤلف عرض کند کہ بہار نذیل
 جو ایک سو بیس سال کے بعد آتا ہے اور یہ فرق بہترین ہم ہمین معنی بیان کردہ است و ہر دو کنند
 کبیرہ کی وجہ سے ہوتا ہے (۲) کسی قدر بہتر۔ خوردہ اند و ترخریف معنی این کسی کہ نخت او بہتر تر
 خوردہ اند و ترخریف معنی این کسی کہ نخت او بہتر تر

بہترین بقول طحقات برہان و بحر ۱۱ اشارہ باشد از دیگران محققین بالا در بہتر و بہترین فرق
 بحضرت رسول اللہ صلوٰۃ اللہ علیہ وآلہ۔ بہار گنہ گارہ اند (ار ۹۹) وہ شخص جس کی قسمت
 کہ (۲) از عالم نوائین و ترین چہ یادوں برائے نسبت اورون سے بہت بہتر ہے۔

است کہ گاہی بمعنی مذکور آید چنانکہ کہمین و مہین **بہترین خلف** اصطلاح بقول بحر و مؤلف
 معنی شخص منسوب باہیتی کہ آن را کہ دہہ توان گفت و ہفت اشارہ بسوی سرور عالم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

<p>مؤلف عرض کند کہ مرادف معنی اقل بہترین کہ گذشت و کنایہ باشد (اردو) دیکھو بہترین کہ پہلے گوید کہ آن نام قلعہ ایست کہ منجاک در شہر بہترین خلق اصطلاح بقول اندکحوالہ بابل بنا کردہ و در انجا جادوان بسیار بودند منظر العجائب بہ فتح خای معجزہ مرادف بہترین خلف و اکنون خراب است و بغرتی از ان نمائندہ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس و مرکب اضافی و از توابع حلقہ است و بر سر آن تل چاہی است است و کنایہ باشد (اردو) دیکھو بہترین خلف۔ بس عمیق کہ ہاروت و ماروت در ان مجبوس اند بہت گنگ اصطلاح خان آرزو در چنانکہ در عجائب المخلوقات است و در زینت القلوب است سراج گوید کہ بہر دو کاف فارسی و لون نام شہری کہ نام موضع ایست در حد و مشرق کہ بتاری قبیلہ الارض ساختہ افراسیاب کہ نشمین او بود و آن را گنگ در خوانند و آن آراگاہ پر بیان است روز و شب در انجا کیا نیز گویند و نیز خبریہ در ترکستان ہست کہ آن را وار سکند نامہ بحری شیخ نظامی نیز ہمین معلوم شود و خان آرزو خبریہ گنگ گویند و حقیقت این است کہ در ترکستان خیال خود طہای کہ کند کہ از کتب علم ہیئت نیز ہمین معلوم شود شہری گنگ نام ساختہ افراسیاب ہست کہ دالمک کہ (بہت گنگ) و در مہوخت گنگ (جانی است کہ ثبت او بود و در واقعہ خون سیاوش و رفتن رستم روز در انجا ابراست و عبرتی قبیلہ الارض خوانند و مؤلف بہ ترکستان و گر تخمین افراسیاب خراب شد و بار و وقت عرض کند کہ وجہ تسمیہ این تحقیق نہ پیوست (اردو) مراجعت افراسیاب آن را معمور ساخت و گنگ بہت گنگ ایک شہر کا نام ہے جو افراسیاب کا پانی تخت قلعہ آن شہر است و غالباً مراد ازین خبریہ همان اور نیز ترکستان کے ایک خبریہ کا نام (مذکر)</p>	<p>مؤلف عرض کند کہ مرادف معنی اقل بہترین کہ گذشت و کنایہ باشد (اردو) دیکھو بہترین کہ پہلے گوید کہ آن نام قلعہ ایست کہ منجاک در شہر بہترین خلق اصطلاح بقول اندکحوالہ بابل بنا کردہ و در انجا جادوان بسیار بودند منظر العجائب بہ فتح خای معجزہ مرادف بہترین خلف و اکنون خراب است و بغرتی از ان نمائندہ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس و مرکب اضافی و از توابع حلقہ است و بر سر آن تل چاہی است است و کنایہ باشد (اردو) دیکھو بہترین خلف۔ بس عمیق کہ ہاروت و ماروت در ان مجبوس اند بہت گنگ اصطلاح خان آرزو در چنانکہ در عجائب المخلوقات است و در زینت القلوب است سراج گوید کہ بہر دو کاف فارسی و لون نام شہری کہ نام موضع ایست در حد و مشرق کہ بتاری قبیلہ الارض ساختہ افراسیاب کہ نشمین او بود و آن را گنگ در خوانند و آن آراگاہ پر بیان است روز و شب در انجا کیا نیز گویند و نیز خبریہ در ترکستان ہست کہ آن را وار سکند نامہ بحری شیخ نظامی نیز ہمین معلوم شود و خان آرزو خبریہ گنگ گویند و حقیقت این است کہ در ترکستان خیال خود طہای کہ کند کہ از کتب علم ہیئت نیز ہمین معلوم شود شہری گنگ نام ساختہ افراسیاب ہست کہ دالمک کہ (بہت گنگ) و در مہوخت گنگ (جانی است کہ ثبت او بود و در واقعہ خون سیاوش و رفتن رستم روز در انجا ابراست و عبرتی قبیلہ الارض خوانند و مؤلف بہ ترکستان و گر تخمین افراسیاب خراب شد و بار و وقت عرض کند کہ وجہ تسمیہ این تحقیق نہ پیوست (اردو) مراجعت افراسیاب آن را معمور ساخت و گنگ بہت گنگ ایک شہر کا نام ہے جو افراسیاب کا پانی تخت قلعہ آن شہر است و غالباً مراد ازین خبریہ همان اور نیز ترکستان کے ایک خبریہ کا نام (مذکر)</p>
<p>بہتہ بقول مؤلف (در نسخہ مطبوعہ نوکشور) بذیل لغات فارسی بالضم نام قبیلہ و زینت و بالغت جوانی</p>	<p>بہتہ بقول مؤلف (در نسخہ مطبوعہ نوکشور) بذیل لغات فارسی بالضم نام قبیلہ و زینت و بالغت جوانی</p>

و شادمانی و در دو نسخ قلمی این لغت یافته می شود صاحب شمس این را لغت عرب گوید **مؤلف** عرض کند که در لغات عرب این را نیا فقیه خرم نباشد که تصحیف مطبع بالا این را لغت فارسی قائم کرده و تصحیف صاحب شمس لغت عرب قرار داد و در اصل وجود لغت نیست (ار ۱۱۰) ناقابل ترجمه

بهمینه بقول شمس در فارسی زبان بافتح **بهمینه** و معاصرین عجم هم بر زبان نذرند بدون سند و در وی لغت را گویند **مؤلف** عرض کند که استعمال مجر و قول صاحب شمس را معتبر ندانیم که ما این لغت را در کتب لغات فرس نیا فقیه محقق بی تحقیق است (ار ۱۱۰) دیکو بهتان -

سج بقول برهان و جامع بفتح اول و ثانی و سکون جیم نام دارو نیست که از مصر آورند و فارسی بوزیدان و عبری سبیل خوانند **مؤلف** عرض کند که ما حقیقت این را بر بوزیدان بیان کرده ایم و محیط ذکر این نکرد و متحقق نشد که لغت کدام زبان است بر اعتبار برهان و جامع که محقق اهل زبانند این را اسم جاد فارسی زبان دانیم (ار ۱۱۰) دیکو بوزیدان -

سج بقول شمس بفتح کیم سکون دوم فارسی زبان یعنی تازگی و شادمانی باشد **مؤلف** عرض کند که بهجت لغت عرب است بمعنی بالا محقق بی تحقیق فارسی نام نهاد - فارسیان همین لغت عرب را بهجت و رازمی نویسند و ترکیب خود استعمال می نمایند (ار ۱۱۰) بهجت بقول آصفیه - عربی - اسم خوش خوشی - شادمانی - تازگی -

په خور اصطلاح - بقول سفرنگ در شرح چهل **په خور** عرض کند که موافق قیاس است که **په خور** یعنی خوش چارمی فقره (نامه شت می افروم) بکسر اول و **په خور** می آید و اسم مصدر خوردن است که بجایش می آید معجزه و او معدوله یعنی خوش نیکو **مؤلف** (ار ۱۱۰) اچھی خوراک - مؤنث -

<p>بہ دین استعمال بقول ناصری و انند کبیر اول استعمال کردہ مؤلف عرض کند کہ مابین رائفت عربی دینم</p> <p>بمعنی دین خوب و پارسیان آئین و کیش خود را بہ دین فارسیان استعمال این ترکیب خود با لغات فارسی کرده اند</p> <p>خوانده اند و دین لغتی است پارسی کہ عرب نیز بمعنی جامع معنائی است کہ دین لغت فارسی و از دار (۱) ایجاد</p>	<p>استعمال کردہ مؤلف عرض کند کہ مابین رائفت عربی دینم</p>
<p>بہر بقول برہان و سروری و جہانگیری و سراج و انند (۱) بروزن شہر نام ولایتی است صاحب نام</p> <p>گوید کہ بدین معنی شاید ابہر باشد و انند اعلم صاحب جامع این را بضم اول گفته مؤلف عرض کند کہ اسم</p> <p>جامد فارسی زبان است (اردو) بہر ایک ولایت کا نام ہے جسکی کیفیت کامل طور پر معلوم نہ ہو سکی</p> <p>(۲) بہر بقول برہان و سروری و جہانگیری و سراج و فدائی و انند بروزن شہر بمعنی حصہ و نصیب</p> <p>و بہرہ (نظامی ۵) عراق از رب مسکون ہست بہری پوزان بہرہ مدائن ہست شہری پوزا (ایر خسرو</p> <p>۵) نہ از من ریختست این نہ بہر بہر تو پوز کہ این بود است بہر از بہر بہر تو پوز صاحبان رشیدی و ناصری</p> <p>این را مرادف بہرہ گویند صاحب جامع این را بضم اول گفته مؤلف عرض کند کہ بہرہ اصل</p> <p>است و اسم جامد فارسی زبان کہ بحالیش می آید و این مخفف آن (اردو) بہرہ بقول آصفیہ فارسی</p> <p>اسم مذکر۔ نصیب حصہ۔ بھاگ قیمت (دیکھو بوسے کے تیسرے معنی)</p>	<p>استعمال کردہ مؤلف عرض کند کہ مابین رائفت عربی دینم</p>
<p>بہر بقول برہان و سروری و جہانگیری و سراج و انند بمعنی برای صاحب فدائی کہ از علای محاصریم</p> <p>بود و ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی دوم (اردو) واسطے بقول آصفیہ بہرہ کے لئے</p>	<p>بہرہ بقول برہان و سروری و جہانگیری و سراج و انند بمعنی برای صاحب فدائی کہ از علای محاصریم</p> <p>بود و ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی دوم (اردو) واسطے بقول آصفیہ بہرہ کے لئے</p>

بہر معنی برای اصل است و استعمال این در فارسی در سند بالاند کور و برای کہ ہمین معنی گذشت مخفف
زبان بہ الف ویای زائد ہم شدہ یعنی بہرہای چنانکہ آن بجذف ہای تہوز (ار و و) دیکھو برای ۔

بہرام بقول برہان و سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصری جامع و سراج بروزن فرجام (۱) نام
فرشتہ ایست کہ محفلت مردم سافر حوالہ بدوست و امور و مصالحی کہ در روز بہرام واقع می شود با
تعلق دارد **مؤلف** عرض کند کہ لغت فارسی قدیم و اسم جامد باشد (ار و و) ایک فرشتہ کا
نام فارسی مین بہرام ہے جس سے سافرون کی حفاظت متعلق ہے ۔ مذکر ۔

(۲) **بہرام** ۔ بقول برہان و سروری و جہانگیری و ناصری و جامع و سراج نام روز ہستیم از بہرام
شمسی (اتحاد رافعی ۵) ہمیشہ تابود از بیش روشن مہر و سرورش چنانکہ از پس بہرام رام باشد
و باد پد (فردوسی ۵) ز بہرام گردون بہ بہرام روز یک و لی را باز و عدد و را بسوز پد صاحب
رشیدی بذکر این نام ماہ شمسی ہم گفتہ و خان آرزو در سراج گوید کہ در فرنگ ہای معتبرہ نام ماہ
شمسی یافتہ نشد **مؤلف** عرض کند کہ اسم جامد فارسی قدیم است (ار و و) بہرام فارسی مین
بہرام شمسی کی بیسویں تاریخ کو کہتے ہیں ۔ مؤنث ۔

(۳) **بہرام** ۔ بقول برہان و سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع و فدائی و سراج نام
ستارہ مرغی ہم بہت کہ مکان او آسمان پنجم است و اقلیم سوم از منوبات اوست (سراج الدین
قمری ۵) ای زبدہ وجود جہانت بکام باد یک کیوان ترا سحر و بہرام رام باد پد صاحب سفرنگ
در ہندی فقرہ (دستار آسمانی بفرز باد و خوران و خور) این را لغت زند و پازند و اند **مؤلف**
عرض کند کہ اسم جامد فارسی قدیم است (ار و و) مرغی (دیکھو اختر پنجم)

(۴) بہرام۔ بقول برہان و سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصر و جامع و سراج نام پادشا
در عراق کہ اورا بہرام گور می گفتند بسبب آنکہ پیوستہ شکار گور خر کردی و او سپہر نیزہ و جو شایم بود۔
مدت چہار سال در ملک او کسی نبرد و پادشاہی و در روز ہرہ بود چہ در زمان او ساز و نوار و اج
کلی داشت (نظامی ۵) گرچہ بہرام را دو مادر بود مادر خاک مہربان تر بود و مؤلف
عرض کند کہ مجاز معنی اول یا سوم باشد (ار ۹) بہرام اور بہرام گور ایک پادشاہ عجم کا نام
ہے جو گور خر کا شکار کرتا تھا۔ مذکر۔

(۵) بہرام۔ بقول برہان و جامع گل کا جیرہ کہ عبری عصفر خوانند۔ خان آرزو در سراج فی
کہ بدین معنی بہرام است و بہرین۔ قول برہان اغلب کہ خطاست مؤلف عرض کند کہ نہ تخیل
خطای محقق ہند نژاد است کہ بحقیقت پی نہر و اصل این بہرم است کہ بقول صاحب محیط عصفر باشد
فارسیان عوض فتح الف آورند برای سہولت تلفظ و بہرام فرید علیہ بہرم۔ صاحب محیط بر عصفر
گوید کہ بضم عین و سکون صاد و ضم فاء و سکون رای مہمل اسم عربی است و معصفر و توران و امرئیس
و خریج ہم و بغاری بہرم و بہرام و کابیشہ و کافیشہ و گل کافیشہ و گل حلق و رنگ زعفران و
بلغت دیلمی کا جیرہ و بیونانی قنجوش و ہندی کشم و کینہ نامند و آن گلی معروف (الخ) مؤلف
عرض کند کہ ماتحقیق این برا حریف بیان کردہ ایم (ار ۹) دیکھو احریف۔

(۶) بہرام۔ بقول برہان و رشیدی و جامع و سراج نام سر لشکر ہر فر بن نوشیروان کہ اورا
بہرام چہمین می گفتند بسبب آنکہ بسیار لاغر و خشک اندام بود مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی اول
یا سوم باشد کہ در علم مستقل شد (ار ۹) بہرام اور بہرام چہمین ایک سر لشکر کا نام تھا جو

بہر فرین نوشیہ روان کی فوج کا سردار تھا۔ مذکر۔

بہرام تل اصطلاح - بقول برہان بفتح تائی **بہرام حیرخ** اصطلاح - همان بہرام یعنی سوم
قرشت و سکون نام نام منارہ کہ بہرام چوہین دوست مرکب اضافی صاحبان بحر و اندو غیاث
از سرترکان ساختہ بود صاحبان سروری و فانی ذکر این کردہ اند و حق آنست کہ بہرام کہ بمعنی اقل
و بحر و جامع و سراج ذکر این کردہ اند (فردوسی گذشت آن را مضاف کرد و ندلسوی چرخ و کنایہ
۵) ہمگیگر دیگر گذشت نبرد پسر سرکشان را قرار دادند برای قریح و بر بیل مجاز بخلاف چرخ
ز تن دور کرد و چو بہرام نہادند و انبوه گشت مجوز بہرام ہم بمعنی مرغ مستعمل شد (ار ۹۹)
یہ بالا و پہنایکی کوہ گشت و چنان جای را نامید و دیکھو بہرام کے تیسرے معنی۔

بل پڑھین ہر کسی خواند بہرام تل و مخفی مباد کہ **بہرام چوہین** اصطلاح - همان بہرام کہ
تل در فارسی زبان بقول برہان بمعنی شیشہ بلند بمعنی ششمش گذشت صاحبان بحر و رشیدی و
(ار ۹۹) بہرام تل فارسی میں اس منارہ بلند کا نام تھا جو
بہرام چوہین نے مقولان ترک کے سروں سے بنایا تھا کہ بمعنی سوش را مضاف کرد و ندلسوی چوہین مرکب
بہرام ج بقول برہان بفتح تیم و سکون جیم عرب بہرام تو صیغی است و کنایہ نام نہادند برای سر لشکری
است کہ بید رشک باشد و آن گلی است معروف کہ ذکرش ہمد را بجا گذشت و پس از ان بدون
صاحب رشیدی ہم ذکر این کردہ بحث کامل اضافت مجوز بہرام ہم مجاز بہمین معنی مستعمل شد
۱۰۰) دین بہرامہ می آید فارسیان استعمال این بہرام (ار ۹۹) دیکھو بہرام کے چھٹے معنی۔

ہم می کنند بضرورت (ار ۹۹) دیکھو بہرامہ۔ **بہرام روز** اصطلاح بقول موارد همان

<p>از یاقوت سرخ باشد و خان آرزو در سراج گوید کہ بہرام سہوی روز برای کنایہ است (ار ۹۹) دیکھو بہرام اصل است و بہرام کہ می آید قلب بعضی بہرام کے تیسرے معنی ۔</p>	<p>ستارہ مریخ کہ ذکرش بر بہرام چرخ گذشت و انشا بہرام سہوی روز برای کنایہ است (ار ۹۹) دیکھو بہرام اصل است و بہرام کہ می آید قلب بعضی بہرام کے تیسرے معنی ۔</p>
<p>سبیل مجاز از معنی سوم و چہارم کہ حقیقت این تقریس را ہما بجا عرض کنیم (ار ۹۹) یاقوت قبول است همچنان کہ بر بہرام چرخ مذکور (ار ۹۹) آصفیہ ایک قسم کا حجری گیندہ (دیکھو با کند)</p>	<p>بہرام سہرا اصطلاح - بقول بحر و مؤید ہفت و سفرنگ ہمان بہرام چرخ کہ گذشت مرکب امنا است همچنان کہ بر بہرام چرخ مذکور (ار ۹۹) آصفیہ ایک قسم کا حجری گیندہ (دیکھو با کند)</p>
<p>(۲) بہرام سن - بقول برہان و جہانگیری و دیگر ناصری و جامع و سراج جنسی از بافتہ ابریشمی ہفت رنگ و در نہایت لطافت و نازکی خان</p>	<p>بہرام شیر زور اصطلاح - بقول شمس و مؤید و ہفت ہمان بہرام گور را نام است کہ بر معنی چہارم بہرام گذشت مرکب توصیفی است و کنایہ</p>
<p>در سراج گوید کہ بہرام کہ می آید قلب بعضی این صاحب ناصری صراحت کردہ کہ بیشتر در سرخ رنگ تیار کردہ می شود کہ اطفال را می پوشانند و لطف</p>	<p>باشد (ار ۹۹) دیکھو بہرام کے چوتھے معنی ۔ بہرام گور اصطلاح - ہمان پادشاہ کہ پیش بر معنی چہارم بہرام مذکور شد و وجہ تسمیہ ہم ہذا</p>
<p>بر معنی چہارم بہرام است نظر بر سرخی رنگ و سفرس بہرام کہ صراحت تقریس بر معنی سوم و چہارم کنیم (ار ۹۹) ایک ریشمی</p>	<p>گذشت صاحبان ریشمی و ہفت دانند و مؤید ذکر این کردہ اند (ار ۹۹) دیکھو بہرام کے چوتھے بہرام سن بقول برہان و جہانگیری و رشیدی</p>
<p>رنگارنگ کپڑا جو اکثر سرخ رنگ ہوتا ہے ۔ رنگہ (۳) بہرام سن - بقول برہان و جہانگیری و</p>	<p>ناصری و جامع و سراج بر وزن بہرام (۱) نوعی</p>

ناصری وجامع گل عصفکہ گل کا زیرہ باشد صاحب رشید
 قاموس بہرم و بہرمان لغت عرب است بمعنی حنا
 گوید کہ بد بمعنی لغت عرب است (کنافہ نقاس)
 پس فارسیان بہرمان و قلب بعضش بہر آسن را بنیل
 خان آرزو در سراج می فرماید کہ احتمال تعریب و از
 تقریس مجازاً بمعنی غارہ زنان استعمال کردہ اند
 و بقول بعض شگوفہ قرطم را بہرمان نامند مؤلف
 دیگر ہیچ (اردو) غارہ بقول آصفیہ (فارسی)
 عرض کند کہ صاحب قاموس بہرم و بہرمان را بدین
 اسم مذکر نگلو نہ۔ ایک قسم کا خوشبو دار سرخ پودر
 بمعنی نوشتہ فارسیان استعمال بہرمان بہمن بھی کہ وہ
 جو فارس کی عورتیں اکثر سرخی کے واسطے رخسارہ پر
 و قلب بعض بہر آسن را ہم بہمن بمعنی آورده بہرمان
 مل لیا کرتے ہین۔ ابلنا۔ ابلن۔
 معربیت چنانکہ خیال خان آرزو ست و تحقیق
 بہر اسم بقول برہان وجامع بروزن شہنشاہ
 افغان و خواص این برا حریف بیان کردہ ہیں (اردو)
 (۱) جامہ سبز را گویند و (۲) بمعنی ابریشم و (۳)
 بید مشک را نیز گویند صاحب سروری بذکر بمعنی
 و یکھوا حریف۔
 (۴) پہر آسن بقول برہان و جہانگیری و ناصری
 دوم و سوم فرماید کہ در تحفۃ السعاده (۴) بمعنی
 جامع غارہ کہ زمانہ بر روی مالند و روی را رخ
 شاعر سرخ ہم آمدہ (شاعر) کفن حلا شد کرم
 کنند (امیر خسرو) چنان است بکت چرخ از تو کش
 معقول ہ کہ بہرمان عروسانت خنجر بہرمان صاحب
 رشیدی گوید کہ بد بمعنی لغت عرب است کنافہ قاموس خان
 آرزو در سراج گوید کہ رشیدی بمعنی حنا آورده
 ورین تامل است مؤلف عرض کند کہ بقول
 قانع صاحب ناصری بذکر بمعنی دوم و سوم جواباً

حرى درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب دستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ دبرانہ لیا جائے گا۔
